שלשלת הזהב

מגליציה ועד ירושלים

שושלת
אדמו"רי
ויעליפאלי

תולדות
משפחת
בריזל-ליפשיץ

בעזרת השם יתברך

ספר
שַׁלְשֶׁלֶת הַזָּהָב

פרקי הוד וסיפורי מופת
על חייהם ופעלם
של אדמו"רי ויעליפאלי שבגליציה
והסתעפות משפחתם בארץ הקודש

יוצא לאור במלאות מאה שנה
לעליית והשתקעות
משפחת בריזל – ליפשיץ
בארץ הקודש

מהדורה שלישית עם תיקונים והוספות
שנת תשע"ג לפ"ק
פעיה"ק ירושלים תובב"א

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

מהדורה ראשונה – תשס"ג
מהדורה שניה – תשס"ד
מהדורה שלישית ומתוקנת – תשע"ג

נדפס בארץ ישראל
תשע"ג – 2013
©
כל הזכויות שמורות למוציאים לאור
אין להעתיק, לשכפל או לצלם מתוך החומר
או חלק ממנו ללא רשות בכתב מהמו"ל

בנושאי הספר ניתן לפנות:
052-7634570 או 057-3173774

עורך ראשי – הרב יאיר ויינשטוק
עורך משנה – הרב נפתלי גוטליב

איסוף החומר וסידורו לדפוס –
הרב פינחס מנחם ליפשיץ
הרב פלטיאל פישל רבינוביץ

תיקוני לשון והגהה –
הרב מתתיהו דייטש
הרב הלל רוטנברג

סדר, עימוד והפקות דפוס:
"עימודי שי", ירושלים – 02-5377 134

התוכן

דברים אחדים למהדורה החדשה

מכתב ברכה

עם הספר

פתח דבר

מבוא

חלק א
שושלת אדמו"רי ויעליפאלי

ויעליפאלי ..... א

רבינו הקדוש רבי שלמה זלמן מויעליפאלי זי"ע

פרק א – דרך כוכב מיעקב ..... ג

לידתו בקודש ◇ שחר נעורים ◇ מפולין לגליציא ◇ הרבנות בויעליפאלי ◇ בצל רבותיו הקדושים ◇ חביבותו אצל הרה"ק מרופשיץ ◇ אצל רבו הרה"ק ר' הירש מרימנוב

פרק ב – בכתר האדמורו"ת ..... יג

כמלאך שלוח ממרום ◇ סמיכתו של מוהר"ש מירוסלב ◇ כל הבורח מן הכבוד ◇ עיניים צופיות ◇ "מה לא עושים בשביל יהודים"

פרק ג – השפעתו והדרכתו ..... כא

ערכו של קרבן בשתי כסף... ◇ על הישיבה בסוכה

פרק ד – הנהגותיו בקודש ..... כו

ואני תפילה ◇ תומר דבורה בכל יום ◇ חנינא בני די לו בקב חרובים ◇ גילוי אליהו

פרק ח – בפי ישרים תתרומם ..... לא

תפילה עושה מחצה ◇ צדיק מרפא בכח ידיו ◇ הרהורי תשובה לאחר יובל שנים ◇ בחצר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ◇ ביקורו של הרה"ק רבי יצחק מוואַרקי ◇ עם גאוני דורו

פרק ט – בסוד קדושים מי יעמוד ..... מד

איני מוצא בך שום פגם ◇ דרכך דרך ישרה ◇ קדוש עליון ◇ בזכותו ניזון העולם ◇ כשהשר הוא טוב לב

פרק י – לאות ולמופת ..... נ

גלוי או נסתר? ◇ רוח הקודש ◇ רופא חולים ◇ ברכות ועצות מן התורה עצמה ◇ מן גערתך ינוסון ◇ זכור טען מקלו ◇ הצלה ברגע האחרון ◇ הבטחת הצדיק ◇ צדיק מצרה נחלץ ◇ משיח אילמים ◇ נרותיו של הג"ר שמעון סופר מקראקא

פרק יא – בהאי קטירא איתקטר ..... סד

אחרית ימיו ◇ נוסעים לקראקא ◇ מקום מנוחתו ע"י ה"מאור־ושמש" ◇ אשכבתיה דרבי ◇ על מקומו ינוח בשלום ◇ תל תלפיות ◇ זכר צדיק לברכה

פרק יב – מורשתו הגדולה ..... עח

תלמידיו ◇ יוצאי חלציו ◇ הרה"ק רבי אברהם מויעליפאלי ◇ הקידוש מרפא ◇ הסתלקותו ◇ תולדותיו ◇ צאצאי הרה"צ ר' שלמה זלמן ב"ר אברהם זצ"ל ◇ צאצאי הרה"צ ר' יוסף חיים זצ"ל ◇ דברות קודש

הרה"ק רבינו נתן (נטע) דוב מויעליפאלי זי"ע

פרק יג – ענף עץ אבות ..... צו

שלשלת הזהב ◇ הרה"ק רבי אהרן (אהר'יש) ליפשיץ זצ"ל - אבי רבנו ◇ צדיק כתמר יפרח ◇ המשאלה שהתגשמה ◇ במשעולי החיים ◇ וסמכת את ידך עליו ◇ בכתר ההנהגה ◇ מצודתו פרוסה ◇ המעבר לוישניצא

פרק יא – נוהג כצאן יוסף ..... קח

מגדלור להמונים ◇ את אשר יאהב - יוכיח ◇ כד עייל שבתא ◇ על משמר החינוך ◇ אהבתו לארץ הקודש

פרק יב – כי עבודת הקודש עליהם ..... קטז

והצנע לכת עם אלוקיך ◇ סוד ה' ליראיו ◇ להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד ◇ המעביר על מידותיו ◇ חנף לפניו לא יבא ◇ תפילה זכה ◇ עבדו את ה' בשמחה ◇ דבקותו בה' ◇ קריבו לי חזו חילי ◇ אפילו הנברשות רעדו ◇ ולבושיה כטור תלגא ◇ מחול לצדיקים ◇ במעלי יומא דכיפוריא ◇ צום ח"י שנים משבת לשבת ◇ קרבן לה' ◇ נגלה ונסתר ◇ דרך הלימוד

פרק יג – תורת חסד על לשונו ..... קכט

פודין את השבויים ◇ שכר פסיעות ◇ פיזר נתן לאביונים

פרק יד – נפלאים מעשיך ..... קלב

רבים נושעו על ידו ◇ עינים צופיות ◇ כוח המקל או כוח הרבי? ◇ התלונה בוטלה ◇ החמצת את שעת הכושר ◇ בזכות צדקת ארץ ישראל ◇ תאכל היטב ותשתחרר מהצבא ◇ האצבע המרפאת ◇ "גם כן מופת?!" ◇ מפתח של גשמים ◇ ונשא אהרן את שמותם

פרק טו – עם צדיקי וגאוני דורו ..... קמה

עם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ◇ שיחות אפופות רזים ◇ עם הרה"ק ה"שר־שלום" מבעלזא ◇ קדוש הוא מהריון ◇ ממנו אני ירא ◇ עם גאוני דורות

פרק טז – ויהי בנסוע הארון ..... קנב

הרה"ק רבינו יצחק מויעליפאלי זי"ע

פרק יז – שלשלת הזהב נמשכת ..... קנד

וזרח השמש ◇ נועד לגדולות ◇ כבר מחלתי בשעתו ◇ אינני רוצה להיות רבי! ◇ אבל יד החסידים גברה

פרק יח – והיו לעבוד את עבודת ה' ..... קסב

קדוש יאמר לו ◇ הליכות צדיק עושים רושם ◇ כבן המתחטא על אביו ◇ וי לעולם שחסרו לו שתי משניות! ◇ במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו ◇ להתעלף מצרתו של יהודי ◇ אהבת ישראל ◇ שבת קודש נפשי חולת אהבתך ◇ ימים נוראים ◇ חרדת הדין ◇ סוכות ושמחת תורה ◇ ביעור חמץ ◇ חג השבועות

פרק יט – ורב חסד ..... קפד

בדרכו של רבי משה לייב מסאסוב ◇ להחיות בהם נפש כל חי ◇ כי תראה ערום וכיסיתו ◇ המעיל יחמם אותי בקבר... ◇ בנוסח סאסוב ◇ חיוך על פני יהודי שווה בשבילי מחציתו של בית ◇ עננו דיין אלמנות עננו ◇ דאגת הרבי לפרה... ◇ נסיעה מסתורית לקראקא ◇ מלאך בלי פגמים ◇ עושה ומעשה

פרק כ – צדיק גוזר ..... רו

הגלויה המופלאה ◇ איך שוחררו שני האחים מהצבא? ◇ לך לרופא הגרוע בעיר... ◇ בזכות נדיבות הלב ◇ כל הפושט יד ◇ החמיץ את שעת הכושר ◇ כנגד כל הסיכויים ◇ בחלום אדבר בו ◇ אין להתעקש יותר מדי ◇ בשמים לא חסרים רחמים ◇ חזור לגן העדן ◇ עינים צופיות ◇ יש לך כבר שותף בחיים ◇ שרד מערבות סיביר

פרק כא – נחוג נשיאותך ברמה ..... רכג

ביד רמה ◇ פורץ גדר ישכנו נחש ◇ מבין על השוחט! ◇ במערכה על קדושת ישראל ◇ בל תשחית פאת זקנך ◇ רבינו עובר לבריגל ◇ ברכת הפרידה מויעליפאלי ◇ צדיק בא לעיר ◇ ושנא את הרבנות ◇ מדי דברי בכבודך - במכובדיך ◇ מצודתו פרושה ◇ תיקוני נשמות

פרק כב – במחיצת צדיקי וגאוני דורו ..... רלו

רבותיו של רבנו ◇ "למי שמשים עצמו כשיריים" ◇ בחצרות הצדיקים ◇ כי הנה המלכים נועדו ◇ עם הגאון מאושפיצין ◇ שם משמעון ◇ התקרבות ר' שמעון מז'עליחוב אל רבנו ◇ התפשטות הגשמיות ◇ כמים הפנים לפנים

פרק כג – כי רצו עבדיך את אבניה ..... רמט

כיסופי ערגה ◇ בחילופי מכתבים עם בני ארץ־ישראל ◇ תוכו רצוף אהבה

פרק כד – כי עליך הורגנו כל היום ..... רנד

ראשי נברא להיות קרבן להשי״ת ◇ מסירות נפש לאמונה ◇ תפילת ערבית כתפילת כל נדרי ◇ עם הרה״ק רבי אהרן מבעלזא ◇ בגיטו בוכניא ◇ כל עצמותי תאמרנה ◇ הרגעים האחרונים ◇ הרה״ק מבעלזא מחפש אחריך ◇ תולדות רבנו ◇ קדושי ויעליפאלי

פרק כה – משפחת אפרתים ..... רסח

הרה״צ רבי אלטר שלמה (זלמן) מיעדליטש זצ״ל ◇ הרה״צ רבי נפתלי מגניבישויב זצ״ל ◇ הרה״צ רבי אהרן ליפשיץ אב״ד לאפינאוו הי״ד ◇ הרה״צ רבי יעקב ליפשיץ זצ״ל הי״ד מקראקא ◇ חתן רבינו - הגאון רבי חיים וועבר זצ״ל ◇ זרעו אחריו

חלק ב

תולדות משפחת בריזל – ליפשיץ

הרה״צ רבי יוסף מנאנאש זצ״ל

פרק כו – גזע אראלים ותרשישים ..... שיא

התפשטות החסידות בהונגריה ◇ גזע קודש מחצבתו ◇ המעבר מהעלישוי לנאנאש ◇ נאנאש — עיירה של בני עלייה ◇ הרחבת בית הכנסת בנאנאש ◇ להתפלל תפילת שבת עם הש״ך ◇ האחים מחפשים מנהיג ומורה־דרך ◇ מאנשי שלומו של רבי אלימלך מליז׳ענסק ◇ תנועותיו של הצדיק ◇ כי שם ה׳ נקרא עליך

פרק כז – רבי יוסף נפקד בבן זכר ..... שכו

עולם של רוחניות ◇ חיים של קדושה ◇ האם רכב על אוכף? ◇ טלית ותפילין ביום אחד ◇ הרבי מרופשיץ משדכו ◇ בת גאון וצדיק - רבי צבי

יעקב משענדישוב ◇ היום המיוחל מגיע ◇ אל תחזור להונגריה ◇ פקוח נפש אינו דוחה שבועה ◇ חג הפסח אצל הרה״ק מרופשיץ ◇ עשה לך רב ◇ מתכונן לדרכו האחרונה ◇ פרי צדיק

הרה״צ רבי חיים אורי מריישא זצ״ל

פרק כח – חוטר מגזע צדיק ..... **שמא**

צוואת אב ◇ סע לשענדישוב ◇ לא באתי להנהיג עדה

פרק כט – המעבר לריישא ..... **שמו**

ריישא ◇ בהנהגת העיר ◇ מעשי רבי חיים אורי רצויים ◇ השפעתו והדרכתו ◇ מדקדק בהלכה ◇ חותם בל ימחה ◇ פעולתו של הרה״ק מליז׳נסק ◇ בן קדושים יחשוש להשתקע בריישא? ◇ הצעת הרבנות בשענדישוב

פרק ל – מעיל צדקה יעטני ..... **שנה**

עת ללמוד ועת לגמול חסד ◇ אבות אכלו בוסר ◇ מסירות נפש ◇ מוטב שתעקוץ הרימה מחיים ◇ מהו ראש השנה ◇ בית פתוח לכל ◇ כפם פרשו – ל(צורך ה)עני ◇ רכושו של רבי חיים אורי ◇ מקום שינה ליד ארון הקודש

פרק לא – בשפתי צדיקים תתהלל ..... **שסד**

עדותו של הרבי מצאנז ◇ מדתו אמת ◇ אצל ה״אמרי יוסף״ מספינקא ◇ אביך היה איש אמת ◇ אצל הגה״ק מלאנצוט

פרק לב – ימיו האחרונים ..... **שע**

ותשחק ליום אחרון ◇ לא אפריע את השבת ◇ צוואתו האחרונה ◇ בהאי קטירא איתקטר ◇ מקץ שנתיים ימים

פרק לג – אמרות טהורות ..... **שעה**

עד הנה עזרונו רחמיך ◇ כח לומדי התורה ◇ אך טוב וחסד ◇ לילך בדרכי האבות ◇ זמירות יאמרו ◇ סגולה לפרנסה ◇ מתינות ויישוב הדעת

הרה"צ רבי צבי יעקב מריישא זצ"ל

פרק לד – פרי צדיק ..... שעז

בן עלייה ◇ בת כהן מיוחס — מגזע רבי דוד מגיד ◇ יוצק על ראשו שמן המשחה ◇ הרבנות בקאלביסוב ורדומישל ◇ פנקסו של הכהן ◇ בשפתי צדיקים ◇ רבי פנחס הכהן ◇ מנכבדי ריישא ◇ יהי ביתך פתוח לרווחה ◇ גדול המעשה ◇ הדברי חיים באהלו של הרבי ר' אלימלך ◇ מן האב אל הבן ◇ אשריך שנתפסת על ספרי תורה ◇ רבי מאיר פינק ◇ צאצאיהם ◇ רבי יוסף מנחם גליקליך ◇ נשואיו ◇ איש האשכולות ◇ והצנע לכת עם אלוקיך ◇ כוס התרעלה ◇ צאצאיו ◇ רבי שמואל זאנוויל גליקליך הי"ד

הרה"צ רבי דוד אריה בריזל זצ"ל

פרק לה – מצאתי דוד עבדי ..... תה

הולדתו ◇ ארבעים שנה תמימות ◇ מידת ההשתוות ◇ ימי צעירותו ◇ בברית האירוסין והנשואין ◇ בצל החותן הגדול ◇ אל תרבה שיחה ◇ כנר לפני האבוקה

פרק לו – באהלי צדיקים ..... תטו

בצל הקודש בשינאווא ◇ הסתלקותו הפתאומית של הרבי מבעלזא ◇ "מי אמר לך לבקש רשות?" ◇ בחצרות צדיקים ◇ אצל מאה אדמו"רים וצדיקים ◇ ישלח דברו וירפאם ◇ כוחו של יין הקידוש ◇ לגרש הדלות מהחסיד

פרק לז – הכל מעלין לארץ ישראל ..... תכו

צו התייצבות לצבא ◇ ברכת הדרך ◇ מה' מצעדי גבר כוננו ◇ בשערי עיר הקודש ◇ מעלין בקודש מנהגי ירושלים ◇ יש זריז ונשכר

פרק לח – בתוככי ירושלים ..... תלד

עם הרה"ח ר' מענדל ראנד ע"ה ◇ ייסוד בתי ראנד ◇ לחם לפי הטף ◇ גדולה לימודה ◇ השכונה של בני העלייה ◇ בית הכנסת דבתי ראנד ◇ בצוק העתים ◇ הפלגתו לארצות־הברית ◇ רפואה בכח האמונה

פרק לט – גבוה משכמו ומעלה ..... תנ

אהוב על המקום — אהוב על הבריות ◇ אהבת הבריות ◇ ירא שמים וירא חטא ◇ רך כקנה ◇ שמח בשמחתן של ישראל ◇ גמילות חסדים ◇ ביקור חולים ◇ מקדים את כולם ◇ יחסנות מהי ◇ הבורח מן הכבוד ◇ אליהו הנביא מתלווה ◇ מוותר על תפקידים ◇ עדינות הנפש ◇ גאונות וצניעות ◇ סדר לימודו ◇ במשעולי חכמת הנסתר

פרק מ – מתהלך בתומו צדיק ..... תעה

כחצות הלילה ◇ קדושה וטהרה ◇ כמו שעון מדוייק ◇ בשעות העוצר ◇ יראוך עם שמש ◇ אימתי עת רצון ◇ ונפשי שפכי כמים לבך ◇ אל תשנו לי את הסדרים ◇ סגולה ליראת שמים ◇ מחיל אל חיל ◇ לקראת שבת המלכה ◇ בואי כלה ◇ שותף למעשה בראשית ◇ נשמת כל חי תברך ◇ קבלת עול מלכות שמים ◇ שיריים מסעודת דוד המלך ◇ זהירות ממשהו חמץ ◇ ובמורא גדול זו גילוי שכינה

פרק מא – באהלי צדיקי ירושלים ..... תצה

עם הרה״ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא זי״ע ◇ שיחתן של צדיקים ◇ עם אדמו״רי קארלין זי״ע ◇ נכדו של איש האמת ◇ עם הרה״ק רבי שלמה מזוועהיל זי״ע ◇ כדאי להכיר מקרוב עובד ה׳ ◇ עם הרה״ק רבי אהרן מבעלזא זי״ע ◇ אתם משפחה מיוחסת

פרק מב – מפרוזדור לטרקלין ..... תקט

צריך להספיק משהו ◇ בגדי חתונתו ◇ הפסדתי כבר תפילה בציבור ◇ בדעה צלולה ◇ רצון יראיו יעשה ◇ בתוך עמי אנכי יושב

פרק מג – הרבנית פייגל בריזל ע״ה ..... תקיד

יסודות מוצקים ◇ אשת חיל עטרת בעלה ◇ על משמר הצניעות ◇ הנדר שהציל חיים ◇ פרידתה מבית אביה ◇ חבלי קליטה ◇ אם החצר ◇ בית ועד לחכמים ◇ כפה פרשה לעני ◇ בהצנע לכת ◇ המטבע נמצאה ◇ אמונה טהורה ◇ בעול צרכי הבית ◇ שעון לחתן ◇ מידת הבטחון ◇ קשר נפשי ◇ חגרה בעוז מתניה ◇ לתורה ועבודת ה׳ ◇ בת קדושים ◇ שאמסור נשמתי זכה ונקיה ◇ כבודה האחרון

מבוא – זרעו לברכה ..... תקלו

המאור שבתורה ◇ יחוס אבות ויחוס עצמי

פרק מד – רבי משה ליפשיץ זצ"ל האדמו"ר מפילדלפיה ..... תקלח

ימי צעירותו ◇ אל מעבר לים ◇ "לא תשכח" גם באמריקה ◇ השפעה הולכת וגדלה ◇ אני במערב וליבי במזרח ◇ כבד את אביך ואת אמך ◇ אין צורך לנתח ◇ לחלץ מן העיגון ◇ אחרית ימיו ◇ כפה פרשה לעני

פרק מה – רבי חיים ליפשיץ זצ"ל הי"ד ..... תקנג

לידתו ושנות נעוריו ◇ אירוסיו ונישואיו ◇ בצל רבותיו ◇ התמנותו לדיין ומו"צ ◇ כל חלב לה' ◇ צדק צדק תרדוף ◇ הרבצת תורה ◇ למען יצווה את ביתו אחריו ◇ נחשבנו כצאן טבחה ◇ אשת חיל עטרת בעלה

פרק מו – רבי יעקב מנחם פרוינד זצ"ל ..... תקסז

העילוי הירושלמי ◇ ואומר לדבק טוב ◇ פרי הארץ לגאון ולתפארת ◇ דבריו נכוחים ◇ בורח מן הרבנות ◇ כבוד גדול עשו לו ◇ חכמת נשים בנתה ביתה

פרק מז – רבי חיים יצחק יהושע צוינוירט זצ"ל ..... תקעז

מבני העלייה ◇ תורתך שעשועי ◇ ברכה וישועה ◇ חכימא דיהודאי ◇ נקי כפיים ובר לבב ◇ במספר ובמשקל ◇ שיחת חולין שצריכה לימוד ◇ נוצר חסד ◇ חסיד נאמן ◇ לא מחזיק טיבותא לנפשיה ◇ על משמר החינוך ◇ שכן טוב ◇ אשת חיל מי ימצא

פרק מח – רבי מאיר ליכנטנשטיין זצ"ל ..... תקצא

משפחה מיוחסת ◇ דרך הלימוד ◇ אל תפריעו ללמוד ◇ במשעולי החיים ◇ מארי דחושבנא ◇ קבא דמוריקא ◇ חגרה בעוז מתניה

פרק מט – רבי אהרן ליפשיץ זצ"ל ..... תר

בן יכבד אב ◇ במעלליו יתנכר נער ◇ נישואיו ◇ הסבא הגה"ח ר' יצחק מתתיהו סנדברג זצ"ל ◇ הגה"ח רבי פינטשע זצ"ל ◇ בחבורתא קדישתא ◇ ישרות דרך ונקיון כפיים ◇ ורב חסד ◇ מטבריה

לירושלים ◇ כיבוד הורים ◇ משמח אלוקים ואנשים ◇ אציל הנפש ◇ ובתורתו יהגה ◇ חיבוב מצוה ◇ אחרית ימיו ◇ צופיה הליכות ביתה

פרק נ – החוט המשולש – שלושת האחים לבית בריזל, רבי זלמן, רבי אלעזר ורבי פינחס זצ"ל ..... **תרמב**

החוט המשולש לא ינתק ◇ בדרך עץ החיים ◇ עם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ◇ ויזכו לבנות בית נאמן בישראל ◇ בחבורתא קדישתא ◇ עמודי התפלה ◇ סם החיים ◇ בין אדם לחבירו ◇ חדוות החיים ◇ מרביצי תורה ויראה ◇ השבת נועם הנשמות ◇ להעמיד חומת הדת על תלה ◇ במערכותיה של היהדות החרדית ◇ צאצאיהם ◇ חכמות בחוץ תרונה

מפתח אישים, תמונות ופקסמיליות ..... **תרעט**

דברים אחדים
למהדורה החדשה

בשיר וקול תודה נודה לבורא כל עולמים על שזיכנו להוציא לאור ספר זה לפני עשור.

זכינו שהספר נתקבל באהבה ובתשואות חן אצל בני המשפחות העניפות צאצאי בית ויעליפאלי ומשפחת ליפשיץ-בריזל. גם אלו שאינם מבני המשפחה התפעלו מהחומר רב התוכן שמכילים דפי הספר. הגה"ח המפו' רבי **אייזיק פרקוביץ** זצ"ל התבטא שספר זה יכול לשנות את ארחות חייו של אדם לטובה, כי דפי הספר מגוללים גם חייהם של יהודים מן השורה, שהעפילו לרום פסגת המעלות בתורה ובעבודת השי"ת ובתיקון המידות. יהא זה חלקנו מכל עמלנו.

ועתה לאור דרישת רבים וטובים שביקשו להתבשם לאור הספר מחדש - לאחר שהמהדורות הראשונות אזלו מן השוק - הוחלט להדפיס מהדורה חדשה ומתוקנת, לשם כך נאספו כל ההערות וההוספות שנצטברו במשך השנים, וב"ה נתבררו עוד פרטים חשובים לאין ערוך, נוספו עובדות מאלפות ביותר, כאשר יראו המעיינים.

* * *

התודה והברכה לש"ב היקר, איש חי, רב פעלים לתורה ולתעודה, הר"ר **יצחק מתתיהו ליפשיץ** הי"ו, שיזם את כל המפעל הגדול הזה, ותמך במאור פנים גם ההדרת הספר מחדש לתועלת הרבים. כה יתן ה' וכה יוסיף לו ברכה בכפל כפליים לראות עולמו בחייו מתוך נחת ואושר שמחה ושלוה.

יהא זה לעילוי וטובת נשמת בנו היקר מאד עדין הנפש ואציל המידות הר' **שילה** ז"ל שנלב"ע בטרם עת ביום א' טבת תשע"א יהי זכרו ברוך.

קובע ברכה לעצמו ידידינו ש"ב החשוב הרה"ח המפו' לתהילה, ידען נפלא בכל מכמני תולדות החסידות בכלל ותולדות המשפחה בפרט, ה"ה כב' מוהר"ר **אהרן אויסאיבל** שליט"א. שליקט וכינס ההערות וההוספות החשובות, והקדיש מזמנו היקר להנציח פרטים אלו.

כמו"כ נודה במיוחד לידידינו ש"ב החשוב, מוכתר בנימוסין ומזכה הרבים כב' מוהר"ר **חיים הערש גאלדבערגער** שליט"א מקרית־יואל יצ"ו [נכד הרה"ח ר' **מרדכי יאקאב** זצ"ל שהיה חתן ר' חיים ליפשיץ הי"ד], שהודות ליוזמתו הברוכה להדיר הספר מחדש לזכות את הרבים הגענו עד הלום.

ברכה מיוחדת והכרת טובה לידידינו היקר הר"ר **דוד מאירוביץ** הי"ו - בעל **"עימודי שי"**, על עבודתו הנפלאה בסידור ותיקון הספר מחדש במסירות ונאמנות גדולה. יתן ה' ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו.

זכות אבוה"ק - שושלת אדמור"י וויעליפאלי ולמעלה בקודש, חסידי וצדיקי קמאי, שספר זה מציב דמותם ופועלם הגדול לדורי דורות - יגן עלינו ועל כל המתעסקים, וממרומים ישפיעו עלינו להיוושע בדבר ישועה ורחמים, ונזכה לראות נחת מצאצאינו-צאצאיהם, מתוך בריאות ושמחה, שלוה ואושר, עדי יבא ינון השתא בעגלא.

הכ"ד המסדרים והמביאים לדפוס

תמוז תשע"ג

פנחס מנחם ליפשיץ **פלטיאל פישל רבינוביץ**

מכתב ברכה

מהרה"צ ראשי המשפחה (שליט"א) זצ"ל

למהדורה הראשונה

בע"ה. יום ו' עש"ק פרשת פינחס בן אלעזר
בן אהרן הכהן, יומא דהילולא קדישא של
הרה"ק מוהר"ש מקרלין, כ"ב בתמוז תשס"א

אמרו חז"ל: "מעשה אבות סימן לבנים". ואמנם לא רק מעשיהם עצמם סימן לבנים, אלא אף סיפורי המעשיות שלהם ואמרותיהם השגורות בפיהם, כמו גם סיפור דביקותם בצדיקים - כל אלו הם היסוד והבסיס לדורות הבאים שיונקים את השראתם מכח אבותיהם.

ידוע מש"כ הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע, לפרש הפסוק: "אז נדברו איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי השם ולחושבי שמו", שמדויק בכתוב 'נדברו' ולא 'דיברו', כי מדובר ביראי השם שכבר הלכו לעולמם, והם נדברים ע"י איש אל רעהו מן החיים, המעתיקים דבריהם ואומרים דבר הלכה בשמם, לכן "ויכתב בספר זכרון לפניו ליראי ה'", דהיינו לאותם גדולי המעלה שעלו למרום, וגם "לחושבי שמו" - לאלו המחשיבים את הצדיקים האלו.

כתיבת תולדותיהם של צדיקים כבר נתייסד מאז ומקדם ע"י גדולי ישראל לדורותיהם, כמו רבנו החיד"א זי"ע בספרו "שם הגדולים", שהגאון רעק"א זי"ע בגליון הש"ס מציין אותו בכמה מקומות, וכן מציין לספר "תולדות אדם" (תולדות הגר"ז מוואלז'ין). כן מסופר על ה"חתם סופר" שהקדיש מזמנו היקר לספר לבניו ולתלמידיו סיפורי מעשיות מרבותיו ומשאר גדולי ישראל, (ראה בהקדמה לחת"ס עה"ת ח"ה). וידועים דברי ה"חזון איש" שאמר: "צריך שיהיו בכל בית, ספרים המספרים תולדותיהם של אנשים גדולים, כגון 'עליות אליהו' 'חוט המשולש' וכיו"ב, זה טוב גם לילדים וגם לבית" (הובא בספר "מעשי איש" ח"ב).

על כן שמחנו מאד ותגל נפשנו, שמתעתדים להציב מצבת זכרון קודש לאבותינו הקדושים, אבינו מורנו הרה"צ מו"ה רבי **דוד אריה בריזל** זצ"ל, ואמנו הרבנית הצדקנית המפורסמת במעשיה הטובים מרת **פייגל** ע"ה, אשר זכו בעז"ה להקים משפחה מפוארת מפניני הכתר בירושלים המעטירה. ואכן, 'תולדותיהם של צדיקים הם מעשיהם הטובים', וידוע הפשט, שמתולדותיהם של צדיקים - כשרואים את תולדותיהם, נכדיהם וניניהם ההולכים בדרך ה', מזה למדין על מעשיהם הטובים שבבחינת 'תולדותיהם כיוצא בהם'.

זאת ועוד עשו, שהביאו מתורת ומגילת חייהם, של האי סבא קדישא, אבי אמנו הרה"ק ר' **נטע'לי מויעליפאלי** זי"ע וחותנו הרה"ק ר' **שלמה זלמן מויעליפאלי** זי"ע, ואחי אמנו הרה"ק ר' **יצחק מויעליפאלי** זי"ע הי"ד ובני משפחותיהם, להציב שם ושארית לצדיקי בית ויעליפאלי, שהיו ידועים ומפורסמים בדורותיהם ופעלו ישועות בקרב הארץ. וכן, לזקננו הרה"צ ר' **צבי יעקב** ואביו הרה"צ ר' **חיים אורי מרישא** זצ"ל ולמעלה בקודש, למען יידעו דורותינו לשאוף ולהגיד "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי".

כי בעו"ה, עלו על המוקד בשנות השואה האיומה, רבים וטובים קדושי עליון ממשפחתינו, וביניהם דודנו הרה"ק ר' יצחק הנ"ל ומשפחתו הענפה, אחינו הרה"צ ר' **חיים ליפשיץ** זצ"ל דיין בקהילת קליינוורדיין שבהונגריה, ה' יקום דמו, וכן כל המשפחה, נכדיו וניניו של הרה"ק ר' נטע זי"ע והרה"ק ר' שלמה זלמן זי"ע, שמנו מאות נפשות, אשר פרט לכמה יחידים שניצלו מאש התופת, עלו על אש המוקד למען שמו באהבה. ארץ ארץ אל תכסי דמם ואל תתני פוגת לך! על כן, מפאת זאת ישנה משנה חשיבות לפועל גדול זה, להציב שם ושארית לצדיקים אלו.

וכאן המקום להתבונן בפלאי ההשגחה העליונה, אשר ידוע הסיפור אודות אבינו זצ"ל, שלמרות חולשת גופו סירבו השלטונות בחו"ל לשחררו מן הצבא עד שהוצרך להימלט לארץ הקודש, בהיותו אברך צעיר (בשנת תרס"ב). ודין גרמא, שכל הכתוב לחיים בירושלים, ותהי זאת לפליטה להחיות עם רב, המשפחה הענפה כ"י.

והננו לברך את העושים והמעשים, להוציא הדבר מהכח אל הפועל, שזכות אבותינו הקדושים תגן עליהם, להמליץ בעדם לכל מילי דמיטב בהצלחה גדולה בכל אשר יפנו. במיוחד ליזום פעולה ברוכה זו, איש חי, רב פעלים לתורה ולתעודה, הר' **יצחק מתתיהו ליפשיץ** הי"ו, בן אחינו הרה"ח המפואר רבי **אהרן ליפשיץ** ז"ל, שהקדיש מאונו ומרצו להביא ספר זה לאור עולם, יה"ר שיתברך בכל מילי דמיטב בזכות אבוה"ק זי"ע.

יעזור השי"ת, שנזכה במהרה לייעוד של "יקיצו וירננו שוכני עפר" בביאת גוא"צ בב"א.
ובעה"ח למען כבוד אבוה"ק

אשכנזי בי נחמ ברוך

עם הספר

בשמחה וברגשי קודש הנני להגיש בזאת ספר זה "**שלשלת הזהב**" אשר כשמו כן הוא, למלא את החלל ברישום ותיעוד פרקי חייהם ופועלם של אדמו"רי בית ויעליפאלי וצאצאיהם, שחלק גדול מהם נעקדו עקה"ש בשנות השואה ולא זכו לרישום קורות חייהם; וכן קורות חייו ופעליו של וקני הרה"צ רבי דוד **אריה** בריזל זצ"ל ואבות המשפחה.

זה מכבר הגיתי ברעיוני להוציא לאור עולם ספר זה, שיש בו תועלת עצומה לדור העתיד בכלל ולצאצאי המשפחה בפרט. כאשר בשיחותיי עם ראשי המשפחה מנקיי הדעת שבירושלים, הביעו אף הם את הצורך הנחוץ בספר מעין זה.

לאחר מאמצים וניסיונות מספר, עלה בידי בסיעתא דשמיא למצוא את שאהבה נפשי, כאשר ש"ב הרב **פנחס מנחם ליפשיץ** הי"ו (בן אחי הרב אברהם שליט"א), ניאות להקדיש מזמנו היקר ומכשרונותיו הברוכים והתמסר באחריות ובכובד ראש בכל שלבי העריכה להציב דבר דיבור על אופנו, בסדר ועריכה נאה המושך את לב הקורא, זאת ועוד שאסף וליקט נפזרים, סיפורי הוד, תצלומים ותמונות נדירים שרובם הגדול מופיע כאן לראשונה.

ואתו עמו ש"ב הרב **פישל רבינוביץ** הי"ו (בהרב חנניה שליט"א חתן דודי הרה"צ רבי פנחס בריזל זצ"ל), אשר ידיו רב לו בסיפורי תולדות המשפחה ויחוסם, ובעבודת גמלים עמל ללקט אחד אל אחד, מתוך ספרים שונים, קלטות וראיונות אישיים, עדי הגיענו לספר רב הממדים שלפנינו.

ראויים הם להוקרה והערכה מיוחדת על פרי יצירתם זו, קנקן חדש מלא ישן. עבודת הקודש, שערכה לא יסולא בפז. תודתי העמוקה נתונה להם ממעמקי לבי.

בהזדמנות זו אשגר ברכת תודה מיוחדת לידידי עוז, העוסק בצורכי רבים באמונה, ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, ולו מהלכים בין גדולי ירושלים, הרב **צבי** ניימן שליט"א, שנשא בעול, בעצה ובמעש להוציא הדבר לפועל. ולש"ב היקר באדם הרב **פנחס** טננהויז שליט"א, על עזרתו החשובה.

זכות אבות תגן עלינו, ויתקבל ספר זה בברכה בין בני המשפחה, ומוקירי זכרם של אדמו"רי בית ויעליפאלי וכל שוחרי חסידות.

בברכה

יצחק מתתיהו ליפשיץ

בן הרה"ח ר' **אהרן** ז"ל

בהרה"צ רבי דוד **אריה** בריזל זצ"ל

פתח דבר

אמרו חז"ל: (שמו"ר פר' ג) "כל הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל". לאור דבריהם אלו, ובעצת זקני המשפחה, ניגשנו בחרדת קודש למפעל הגדול והמורכב שלפנינו. כאשר באחריות ובכובד ראש ניגשנו אל מלאכת הקודש, להחזיר עטרה ליושנה, להנציח ממלכת בית ויעליפאלי ותולדות משפחתנו, לאסוף פרטים ונימים דקים המסורים מדור דור, החל מלפני כמאתיים שנה, עד דורנו אנו, אשר רב היה בהם הערפול ומפוזרים היו במקורות רבים ומסועפים. ורק אחר עמל ויזע, במשך כשלש שנים, זכינו לראות דבר שלם יוצא מתח"י לכבוד ולתפארת, ובית צדיקים יעמוד לזכרון.

דגש מיוחד והשקעה רבה, הושקעו לעריכה הסופית של הספר, בניפוי החומר ובדיוק מרבי של הפרטים, כאשר ניצבת לנגד עינינו גודל האחריות, להנציח זכרם של גדולי ומאורי דורות קדם, באורם הנבון כפי אשר ידינו משגת.

כל תוכן הספר, פרקי הדרכה וחסידות וסיפורי הוד אלו, נשתמרו במסורת המשפחה מדור לדור, בדייקנות ובחרדת קודש, כאשר כמה וכמה פעמים בכל שנה, לקראת ימי ההילולא של אבות המשפחה לדורותיהם, התאספו נכדיהם, בני משפחת בריזל, להסב יחד לסעודת ההילולא, וסיפורים אלו עברו מאב לבן, שנים על שנים בסעודות אלו, ונשתמרו עד לדורנו אנו.

וכאן המקום אתנו להודות מקרב לב לכל העושים והמעשים, העוזרים והמסייעים, שהטו כתף והקדישו מזמנם ומרצם להוצאת ספר זה לאור עולם.

ראשונה נשגר סל מלא ברכות להני תרי צנתרי דדהבא, שכבר זיכו את הרבים בספריהם הנודעים, הרב **יאיר** וינשטוק שליט"א, שנטל על עצמו את המשימה הגדולה של עריכת הספר במלואו; ומשנהו הרב **נפתלי גוטליב** שליט"א, שהקדיש מאונו ומרצו בעריכת הספר, וזכו להוציא מתחת ידם דבר נאה ומתוקן.

תודה מיוחדת לאלו שהתמסרו לעבור בין דפי הספר להגהות והערות מדוקדקות: ה"ה הרב **צבי סגל** שליט"א (חתן הרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל); הרב **יוחנן ברא"י בריזל** שליט"א; הרב **הלל רוטנברג** שליט"א (נכד ר' אהרן ליפשיץ ז"ל); ואחרון חביב הרב **מתתיהו דייטש** שליט"א (נכד הרה"ח ר' שמואל חיים שור ז"ל חתן הרה"ח רבי יצחק יהושע צייניורט זצ"ל) שהתמסר במסירות מופלאה למלאכה מורכבת זו, ואף ערך את מפתח האישים בסוף הספר.

ברכה מיוחדת להרב **מיכאל בריזל** שליט"א, אשר הודות לקלטות שהמציא לנו, ממה שהקליט בשעת סעודות ההילולא של אבותינו הקדושים, נשתמרו הסיפורים החשובים הללו.

בהזדמנות זו, נציב נר זכרון להרה"ח רבי חיים אורי ליפשיץ ז"ל, בהרה"צ רבי משה מפילדלפיה זצ"ל, ששחל"ח ביום ל' כסלו תשס"ג, אשר הודות ליוזמתו מקדמת דנא להנציח את משפחתנו הדגולה, נשתמרו הרבה דברים חשובים באוצרו של הסופר הדגול רבי בצלאל לנדא ז"ל, (ונמסרו לנו באדיבות בנו הרב יעקב אהרן שליט"א). יהא זכרם ברוך.

תודתנו נתונה מקרב לב, להרב ישראל חיים אשרי שליט"א מארה"ב, שחלק נכבד מסיפורי ההוד העתקנו מספריו החשובים "שיח זקנים"; להרב מרדכי גוטמן שליט"א מארה"ב, שהמציא לנו חומר רב תוכן; ולהרב שלמה זלמן בלייער מלונדון יצ"ו על המציאו לנו פרטים חשובים לתולדות העיר נאנאש. כן נודה, להרב אהרן אויסאיבל שליט"א שהמציא לנו פרטים חשובים ועזר בעצה ובמעש ובנוסף נטל על עצמו לערוך את תולדות זקינו רבי חיים ווועבר זצ"ל; ולהרב טוביה פריינד שליט"א מח"ס "מועדים לשמחה" על עזרתו; ולהרב מאיר וונדר שהודות לעבודתו המונומנטלית בהוצאת חמשת כרכי "מאורי גליציה", נשתמרו פרטים רבים וחשובים, ותשו"ח לו על עזרתו בעין טובה ורוח נדיבה.

הוקרה ותודה מיוחדת, להרב מנחם פרוש שליט"א (ז"ל), שהעמיד לרשותנו את ארכיונו שבמרכז 'אגודת ישראל' בירושלים, ואף הוסיף לנו פרטים מזכרונותיו האישיים. כן נודה לבני המשפחה, שהקדישו זמן יקר לספר מזכרותיהם האישיים. בייחוד נודה, לדו"ז הרה"צ רבי אלעזר בריזל שליט"א (זצ"ל), ולהגה"ח רבי סנדר פריינד שליט"א (זצ"ל) שהקדישו תשומת לב מיוחדת להעשיר תוכן הספר. ברכה מיוחדת להרב שלמה זלמן שמעיה שליט"א מח"ס "ברכת מועדיך" ועוד, על עזרתו בעצה ובמעש.

הברכה אחת היא, ליוזם מפעל זה, ש"ב הר' יצחק מתתיהו ליפשיץ שליט"א, שבזכותו רואה ספר זה אור עולם. יה"ר, שיראה ברכה והצלחה בכל מעשי ידיו.

מחובתנו להבהיר, שלמרות מאמצינו להוציא מתח"י דבר שלם, הרי 'שגיאות מי יבין', ובפרט לאור ריבוי החומר והפרטים המסתעפים. ובכן, נודה למי שיעיר לנו הערות מועילות שנוכל לשלבם במהדורות הבאות בעז"ה.

כמו"כ, הננו מתנצלים בזה לפני בני המשפחה ואישים נוספים המוזכרים בספר, אשר מטעמים מובנים קבענו תואר אחיד לכולם, וכל אחד ואחד במהללו הטוב יתברך.

פנחם מנחם ליפשיץ פלטיאל פישל רבינוביץ

מבוא

מגליציה ועד ירושלים

אמרו חז"ל (קידושין מט:), "עשרה קבין של יופי ירדו לעולם, תשעה נטלה ירושלים ואחד נטל כל העולם כולו".

אם אמנם חרבה ירושלים וניטל תפארתה - הרי נותר חוט של חן נסוך על בני ירושלים ולא נתערטלה משבחה, כי הישוב הישן הירושלמי עטור כלילת תפארה; ספוג ומלא בצניעות, בניקיון כפיים וענוות חן, בחכמה ובפקחות המאפיינת את בניו.

רבות אשר נכתב, ואשר עוד ייכתב, על ייחודיותה של העיר כלילת יופי. לא על יופי בנייניה ולא על תוארה הגשמי, אלא על היותה משופעת באנשי מעלה גבוהי קומה, בעלי זוך טבעי, ענקי רוח המעניקים חמה בקומתם, צנועים, נחבאים אל הכלים ויושבי אוהל, שונאי הכבוד המדומה, ומשניאי ההבל הדמיוני.

חכמי ירושלים ידועים כגדולי מעתיקי השמועה, וממניחי היסוד לבניין אופיים של בני התורה. מהם גדולי ומחברי ספרי ההלכה, השו"ת ופרשנות הגמרא, מהם גדולי הוגי דעות, חכמי המוסר ודורשי רשומות, מהם גדולי אבירי לב, הלנים בעומקה של חכמת החן והרז, ומהם גודרי גדר ומעמידי הדת על תלה. אכן, עיר כלילת יופי.

חן ייחודי זה, פרוס על גווניה הרבים של עיר קודש מיוחדת זו. על צניעותה הזכה וניקיונה הטהור. אם אמנם כוחה של ירושלים היא, אבל רבות הגיע בה מאשר יצקו אל תוכה בניה אשר עלו אליה. אנשים שעזבו את הגולה ועלו אל הר ה' עיר הקודש, להסתופף בחצרותיה, במגמה להתעלות בפסגת רום מעלות עבודת ה'; עזבו מאחוריהם משלח יד ופרנסה, מעמד כלכלי, מקום הולדתם ומולדת אבותם - והגיעו לארץ הקודש בעירום ובחוסר כל, מבלי מקור לפרנסתם ומחייתם - אל מקום עוני ודלות, בכדי להתדבק בהר ה' זו היתה המטרה והמגמה היחידה אשר בגינה עלו לארץ חמדה ואליה נקשרו בעבותות אהבה.

דלה העט לתאר את עוצמת היוזמה ואת גודל ההקרבה לעזוב ארץ מולדת, מקום שבו הושרשו דורי דורות, ולעבור למקום לא מוכר, ללא מכר ומודע, לפתוח דף חדש,

להכות בו שרשים ולתור בו אחר מקור מים חיים לפרנסה.

אכן, אלו שעשו זאת - גדולים וענקי רוח היו, אשר היו אבן היסוד לישוב הישן הירושלמי. הם הם ראשוני המתיישבים ומהם יצאו משפחות רמי ייחוס אנשי השם והמעלה.

☆ ☆ ☆

בין כל אלה, תופסים מקום נכבד, בני יהדות גליציה המפוארת, שהתבלטו באופן מיוחד בגלריה המפוארת של בני ירושלים. עולי גולה זו הטביעו את חותמם בעיצוב דמותה של העיר ירושלים. מהתכונות המאפיינות יהודים אלו, בולטות הגאונות והפשטות. וכאשר מתמזגות הן באווירתה הנשגבה של ירושלים של בני הישוב הישן, הרי עולה חן יהודי טהור על אישיותם המלוטשת, הוד רוחני עשיר אופף את כל מהותם. ושילובה של מורשתם העשירה, מקרינה על כל העיר ואנשיה.

לא כאן המקום לפרט את שמותיהם של משפחות וצאצאי ענקי רוח אלו, כי רבים הם. די אם נזכיר את צאצאיו של גאון הדור המהרש"ם וצוק"ל והגאון מטשעבין זצוק"ל, צאצאי אדמו"רי צאנז, ובית רופשיץ; האדמו"רים מבעלזא, הוסיאטין, זידיטשוב זי"ע. ועוד כהנה וכהנה, אשר הילת קדושתם חופפת עד היום הזה על שמי ארץ הקודש בכלל ועל ירושלים עיה"ק בפרט.

ספר זה מיוחד למשפחה מסועפת ורב פארות מיוצאי גליציה, הלא היא משפחת בריזל - ליפשיץ, צאצאי הרה"צ ר' דוד'ל ריישער (בריזל) זצ"ל, באשר הוא ובניו וצאצאיו המפורסמים, מטביעים חותם בל יימחה בעיצוב דמותה של ירושלים החרדית בזמננו, כאשר הם נמנים על ראשיה ובוניה. וביחודיותם ורב גווניותם המפוארת, בחכמתם, בגבורת הודם, וענוות חן, מורשת דורי דורות של עבר גליצאי, במשפחה רבנית ואדמו"רית, הוסיפו לה לירושלים המפוארת הוד והדר, וחיזקו את דרכה במידה עצומה.

☆ ☆ ☆

גליציה - זו המכורה הפיזית, שגידלה - עד השואה - ענקי רוח גאונים עצומים, בקיאים וחריפים בהיקף חסר אח וריע. בערים הגדולות כיהנו פאר גאונים מפורסמים, ששמם הלך לפניהם בכל תפוצות ישראל, רבים מהם התמחו במיוחד בהוראת הלכה למעשה, ומכל עבר פנו אליהם לבקש תורה מפיהם. אחזו הרבנים שנודעו כ"משיבים" גבוה יחסית בגליציה, מאשר בשאר גלויות ישראל.

והא לך לשונו של גאון ליטאי, רבי יחיאל יעקב ווינברג זצ"ל, בעל שו"ת "שרידי אש" אל תלמידו הגאון רבי יוסף יהושע אפעל ראב"ד לידז, בתארו את גאונותו וחריפותו של בעל ה"אבני חושן", שישב בפינה נידחת, והיה מגדולי גליציה, הוא מוסיף: "חבל כי לא הכרתי את גדולי גליציה, זו ארץ מופלאה בגאוניה, חכמיה חוקריה ואדמו"ריה. את הגאונים היותר גדולים הוציאה גליציה: רבי אפרים זלמן מרגליות, רבי שלמה קלוגר, רבי יוסף שאול נאטאנזאהן, בעל מנחת חינוך. והרי הקצוה"ח והנתיבות, הנוב"י, ההפלאה והפנ"י, כולם בגליציה חיו ולא בליטא. על הרמ"א, הט"ז והב"ח איני רוצה לדבר; הם היו רבני האומה".

☆ ☆ ☆

גליציה - היתה שם נרדף לפקחות שנונה, חכמת חיים, צהלת פנים וחינניות עסיסית. היא תפסה מקום נכבד כתכונה והגדרת אופי "גליצאי" ("גאליציאנער"). גם סוחריה ופשוטי העם שבה הצטיינו בתכונות מיוחדות שבנו את קווי האופי הגליציאיים הלא הם: ידידות לבבית, מאור פנים ורצון לעזור לזולת.

יושבי הערים והעיירות היהודיים שבגליציה, סרו למרותם של רבנים ואדמו"רים מפורסמים, שהמשיכו את מסורת ישראל סבא מדור לדור. לא היה כמעט כפר או מקום קטן שלא היה בו רב או מורה הוראה. אפילו בין העוסקים במסחר ובמלאכה, רב היה חלקם של הצורבים תלמידי החכמים, ומהם שחיברו ספרים למדניים חשובים או ספרי דרוש משובבי לב.

מאות בשנים היתה אווירתה ספוגת תורה ויהדות, ופיכו בה חיים של גדלות ביראת שמים ואהבת הבורא.

ואלו דברי הגאון רבי פנחס הורוויץ אב"ד בראדשין, בהקדמתו לספר תקנות ישיבתו: "מדינת גליציה, אשר משנים קדמוניות התנופפה ברוב הדרה, בתלמידי חכמים מלוא רוחב ארצה, ובתי מדרשיה היו מלאים לומדי תורה ויראי השם, כשתילי זיתים סביב לשולחניהם, בה היתה התורה מאירה לארץ ולדרים, וקרניים מידה לה מכל עברים, ממנה היו גדוליה, ממנה גאוניה משוש דור דורים".

☆ ☆ ☆

גליציה - זו שתנועת החסידות התפשטה בה במהירות כבר בימיו של הבעש"ט הקדוש; מזמנו ועד החורבן, שימשו בה מאות ואלפי אדמו"רים המשיכו אתם לב הנוהים אחריהם לאביהם שבשמים. היו שושלות שפרסו כנפיהן גם על חצרות חסידים בארצות

אחרות, ומספר חסידיהם הגיע לרבבות רבות. בין המפורסמות - ליז׳ענסק, רופשיץ, בעלז, צאנז, טשורטקוב, הוסיאטין ועוד.

ארזי הלבנון, אבירי התורה, שכיהנו פאר כרבני קהילות גדולות מלאות חכמים וסופרים ברחבי גליציה, שהרביצו תורה להמוני חובשי התורה אשר מילאו את בתי מדרשיה, שהשיבו תשובות הלכתיות מלאות ומפורטות, גדושות חריפות ובקיאות, טרחו וכיתתו רגליהם לשהות במחיצת רבותיהם הקדושים, ענקי החסידות, ממשיכי דרך הבעש״ט הק׳.

שם, בחצרות רבותיהם הקדושים עמדו ונדחקו בין החסידים, ושתו בצמא ובהתבטלות כל הגה מדברי אלוקים חיים. תופעה ייחודית זו, המגלה את גדלותם האמיתית, שלהם ושל רבותיהם - היא תכונה המייחדת את גאוני גליציה.

☆ ☆ ☆

ברם, בהיות גולה זו, יהדות גליציה, משתייכת רובה ככולה או כולה ממש - לתנועת החסידות, נאמנת למורשתה והדרכותיה, לא הבליטו כלל את גדלותם בתורה. כך יצא, שבני הישיבות הקדושות שחונכו על ברכי גדולי גלויות אחרות במזרח אירופה, לא התוודעו כלל אל האור העצום שבקע מגליציה.

שאל נא כל צורב על גאון וגדול פלוני, ראש ישיבה ומשיב הלכה, בחבלי ארץ אחרת - מיד יוכל לספק לך ידיעות עליו ועל גדלותו; ואם בר הכי הוא, יצטט גם דברי תורה בשמו. זו, כמובן, תופעה חיובית לכשעצמה; אך שונה הדבר כאשר אותו צורב יישאל על גדולי גליציה החסידיים.

זאת ועוד, גאוניה ורועיה הרוחניים של גליציה לא זכו לרישום שיטתי של תולדותיהם. יצירות החיים שלהם נתכוונה לספירת הנצח, ובדרך כלל לא טרחו להשאיר פרטים רבים על עצמם. כך שגם לבני הדורות הבאים שיבקשו לדעת דברים על אודותם, לא נמצא מקורות. כמו כן לא היתה קיימת תודעת הנצחה מעין זו שהיתה מפותחת מאד בגרמניה ובהונגריה.

☆ ☆ ☆

ספרנו זה בא להשלים מעט מן החסר. בחלקו הראשון אנו מייחדים שם ושארית לאחת מגדולות חצרות הקודש שתססו חיים בגליציה בתפארתה, הלא היא חסידות ויעליפאלי: הרה״ק רבי שלמה זלמן וצאצאיו, חתנו הרה״ק ר׳ נטע ובנו הרה״ק ר׳ יצחק זי״ע, שבלטו במיוחד בין שאר אדמו״רי גליציה המפורסמים, ורבים שיחרו לפתחם לקבל

הדרכה והכוונה בדרכם המיוחדת, ולהיוושע בדבר ישועה ורחמים.

דומה שדבר זה נחוץ הוא ביותר בדורנו זה, לאחר שחלפו שנות דור ושניים מהשואה האיומה. שואה שכילתה שליש מבני עמנו, אך יהדות מזרח אירופה הוכחדה כמעט לחלוטין. לא נשארו ניצולים, כי אם אחד מעיר ושנים ממשפחה, ולעיתים אף זאת לא.

אכן ראינו בהם, ביוצאי ויעליפאלי אודים מוצלים מאש, כיצד דיברו בערגה ובחרדת קודש בשעה שנזכרו ברבותיהם הגדולים. כאשר היו מזכירים את שם העיירה, היו עיניהם מביטות הרחק הרחק מכאן; הם צפו לעבר עיירת הולדתם הקטנה, התמימה והישרה, שחוט של חן וחסד משוך היה עליה, ועל תושביה היקרים שכולם חיו כמשפחה אחת גדולה; ועל כולם הרב הצדיק הרועה הרוחני שנהג בהם במקל נועם, ולעת הצורך במקל חובלים (בעת שרוחות ההשכלה החלו מנשבות, והתחילו לחבל בכרם בית ישראל).

בני הקהילה השיבו להם אהבה כמים פנים אל פנים, אהבו את רבם אהבת נפש, ומוכנים היו למסור נפשם בעבורו ובעבור כל הגה היוצא מפיו.

☆ ☆ ☆

החלק השני בספרנו, מיוחד למשפחת בריזל - ליפשיץ הירושלמית צאצאי צדיקי בית ויעליפאלי. היא המשפחה הרוממה אשר בניה מהיושבים ראשונה במלכות התורה והעבודה, המה חכמי התורה, אבירי לב בעבודת ד' הצרופה גדולים בחסידות ובכל מידה נכונה. המשפחה המסועפת לדורות ודורי דורות, אשר נושאים דגל ד' ברמה. דרך ישראל סבא היא נר לרגלם, ועטרת ירושלים היא תפארתם, מהמשפחות היחידות אשר החן העתיק והסגנון הירושלמי הישן היא גאוותם ומעוזם, המסורת המפוארת של זקני ירושלים, מנהגיהם וקפידותיהם לבושה ואופיה, עוברת מאב לבן ומבן לנכד, ונמסרת בגאון, באהבה ובמסירות לדורותיהם. הם אשר העמידו לגיונות של בנים נאמנים לד' ולתורתו, נאמנים לירושלים ולכבודה.

ראויים אפוא אבות המשפחה הרוממה והדגולה להנצחת עולם, למען יידעו דורות יבואו את שורשם ויסודם. מי המה הגיבורים ואנשי השם אשר זכו לנטוע האילן הגדול הזה, ולהשריש שרשים עמוקים אלה רבי הפארות, שעליהם נאמר "עטרת זקנים בני בנים ותפארת בנים אבותם".

שַׁלְשֶׁלֶת הַזָּהָב

חלק א

שושלת

אדמו"רי ויעליפאלי

ויעליפאלי

ויעליפאלי, עיירה פשוטה אשר שכנו בה צדיקים ידועים ומפורסמים. מתוכם, נודעה ביותר שושלת צדיקי ויעליפאלי זי״ע, שאיוו את המקום למושב להם, ליוצאי חלציהם וצאצאיהם אחריהם.

ויעליפאלי - שם שהוזכר בסילודין בפי ״אלופי ומיודעי״ ישראל ברחבי גליציה המערבית ומחוץ לגבולותיה, במשך עשרות בשנים, עד שירד הכורת עליה בימי זעם, ויגדע בחרי־אף את כל אשר בה; צדיקיה, רבניה, ותושביה בתי כנסיותיה ובתי מדרשיה, יחד עם ששת מיליוני בני ישראל שעלו על המוקד על ידי גייסות הגרמנים, המרצחים הנאצים ימ״ש, ברחבי אירופה הגדולה. ה׳ יקום את דמם השפוך.

☆ ☆ ☆

ויעליפאלי היתה עיירה גליצאית טיפוסית במחוז רישא שבגליציה המערבית. מיקומה הגיאוגרפי היא בין רופשיץ לרימנוב, כאשר לצד מזרח שוכנת העיר רופשיץ ולא הרחק מצד מערב נמצאת רימנוב. מימין שכנו הערים ריישא ולאנצהוט, ומשמאל העיר סטריז׳וב. העניות שלטה בוויעליפאלי בכל תוקפה וסממניה מילאו אותה מגגות הקש של בקתות מגוריה, עד לבגדיהם המרופטים של יהודיה. עיירה שלווה ושקטה היתה. תושביה - יראים ושלמים, חסידים ואנשי מעשה הנהנים מיגיע כפם.

זקני גליציה, אודים מוצלים מאש התופת, היו מזכירים בגעגועים את האצילות שאפיינה את העיירה ויעליפאלי. העניות שלטה בה מכל עבר - אך על יהודי ויעליפאלי היה נסוך חן אצילי מלכותי.

הגאון הירושלמי, רבי שלמה שרייבר ז״ל ראש ישיבת ״חיי עולם״, הידוע בפיקחותו השנונה ובידענותו הרחבה, היה רגיל להזכירה באהבה. תמיד היתה שגורה על לשונו ההגדרה: ״מלך אביון״, באומרו: ״יהודי ויעליפאלי היו אמנם אביונים, אך נהגו כמלכים. הם התנהגו באצילות ובגינוני־מלכות״.

קטנה היתה ויעליפאלי בשטחה - אך גדולה בפרסומה. שמה נישא בהערצה בפי כל, כיון שזכתה לאדמו"רים מפורסמים, אשר שמעם הלך לפניהם בכל רחבי גליציה. מנהיגים, שרבים וטובים נהרו לפתחם.

צדיקים אלו, נשאו על כפם את העיירה כולה על תושביה, אנשים נשים וטף, עם כל בעיותיהם, ממצוקתיהם ושמחותיהם. העלו אותה מאשפתות אל רום פסגות רוחניות, ושמרו עליה כעל בבת־עיניהם.

מיהי שושלת ויעליפאלי ששמה הוזכר ברטט בפי כל? מה פעלו צדיקיה המפורסמים? ומדוע נחרט שמה בכותל המזרח של יהדות גליציה לדורותיה? על שאלות אלו, ננסה לענות בספר זה, ספרה של שושלת ויעליפאלי.

אנו חוזרים מאתיים שנה לאחור, אל שנת תקס"ב, עת הפציע כשחר לאוויר העולם, איש הפלאות, הצדיק הקדוש, רבי שלמה זלמן פרנקל זי"ע, מייסד שושלת ויעליפאלי.

חלק ממפת גליציה המערבית נראות העיירות: ויעליפאלי, יערוסלב, רופשיץ , רימנוב, רייסא (זישוב) וקראקא.

רבינו הקדוש

רבי שלמה זלמן מויעלִיפאלי זי״ע

פרק א

דרך כוכב מיעקב

לידתו בקודש

כ״ק רבינו שלמה זלמן, מי שנודע ברבות הימים כאדמו״ר הראשון של שושלת ויעליפאלי, נולד בעיר פאטשינוב שבפולין בשנת תקס״ב[1], לאביו הרה״ק רבי אברהם פרנקל מפאטשינוב זצ״ל.

רבי אברהם היה מבני העליה בחבורה הקדושה של מרן המגיד הקדוש מקוז׳ניץ זי״ע, בעל ״עבודת ישראל״. אתו היה בקשרי ידידות מיוחדים.

כמו־כן שררה ידידות בינו לבין הרה״ק בעל ״מאור ושמש״ זי״ע. הלה, היה רגיל תמיד, מדי נוסעו ללובלין, לעבור דרך פאטשינוב ולהתאכסן אצלו[2]. בעל ה״מאור ושמש״ אף העיד בו, שזכה להגיע למדרגת רוח הקודש[3].

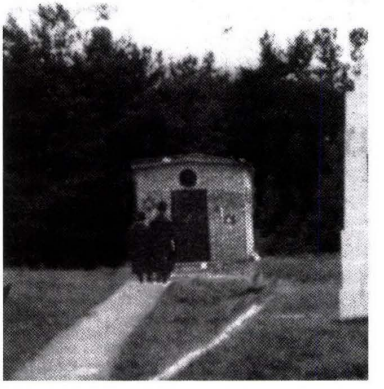
1. ב״החסידות״ עמוד רנד וב״דור דעה״ עמוד שיח, כתבו שנולד בשנת תקס״ד. (ב״החסידות״ נדפס בט״ס: תקמ״ד). לדעה זו, אזי הסתלקותו בשנת תרי״ח היתה בשנת הנ״ד לימי חייו. אך לפי המקובל במשפחה, שנפטר לפני הגיעו לגיל נ״ז (ראה להלן פרק ח), בהכרח שנולד עוד בשנת תקס״ב.

2. כפי שסיפר רבינו בעצמו, ראה להלן פרק ח׳.

3. הרב מרדכי גוטמן, חתן הרה״ח ר׳ יעקב שלום רייפר שליט״א נכד רבינו, בסדרת מאמרים ״דאס ויעליפאלער הויף״ בירחון ׳קול בארא פארק׳ (חורף תשנ״ד), מפי זקני חסידי ויעליפאלי (ר׳ חיים הרבסט ז״ל, ר׳ משה מעד ז״ל, הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל ועוד).

תארים נכבדים נכתבו עליו במצבת־קדשו של רבינו[4]: "הרבני החסיד, איש אלקים, כבוד שמו, מורנו..." מתוארים אלו ניתן ללמוד, שפקיע שמיה בשער בת רבים כאיש קדוש, גבוה משכמו ומעלה מכל העם.

למרות גדלותו וענקות רוחו, היה נחבא אל הכלים. הוא לא רצה ליהנות מכתרה של תורה, ולפרנסתו התעסק בכריכת ספרים[3], גם היה מלמד דרדקי ונקרא ר' אברהם'לה מלמד. לאב גדול זה, נולד בן חכים, אשר בהיכנסו לבריתו של אאע"ה נקרא שמו 'שלמה זלמן'.

האוהל מעל ציון - קדשו
של המגיד מקוז'ניץ זי"ע

שחר נעורים

"בוצין בוצין מקטפיה ידיע". כבר בילדותו התנכר נער וראו בו שכאן גדל משהו שונה מהכל, גבוה משכמו ומעלה מכל העם. לימים, כאשר האיר את שמי העם היהודי, בגדלותו וגאונותו, באצילותו והוד נפלאותיו, ובהצלת אלפים ורבבות מישראל על ידי מופתיו הנוראים - הבינו למפרע, כי כבר מתחילה ראו "שאל מקומו שואף זורח". כבר מימי ילדותו, נמשך אל הפסגה. כאשר את עיקר חינוכו קיבל וספג מרוחו הכבירה של אביו הגדול. לדאבון־לב לא נשארו איתנו בכתובים על תקופה פלאית זו. אך מהמעט שידוע לנו, נראה כי גדולי אותו הדור העידו עליו גדולות ונצורות, בהטעימם, שצעיר זה עוד יאיר את העולם בענקות־רוחו, בגדלותו בנגלה ובנסתר, כמורה דרך לאלפים רבים בעבודת הבורא. הם ניבאו, כי יום יבוא ורבבות מישראל עוד ישכימו לפתחו ויתדפקו על דלתו להתברך ממנו לישועות ורפואות, ולקבל ממנו עצה ותושיה בעבודת השי"ת[5].

בבית אביו ינק את דרכי החסידות בהתקשרות לצדיקי הדור ועבודה

4. ראה להלן פ"ח נוסח המצבה במלואו.
5. ראה להלן בפרק זה.

שבלב במסירות - נפש. בשנות בחרותו ישב באהלה של תורה ולא מש מארבע אמות של הלכה וחסידות. התמדתו היתה לשם־דבר בעולמה של תורה.

מפולין לגליציה

בהגיעו לפרק 'האיש־מקדש', דיברו בו נכבדות ממשפחות מיוחסות ורמי מעלה. לבסוף, זכה בו כחתן לבתו, האי גברא רבה, הגה"צ רבי יוסף מרגליות, אב"ד ק"ק ויעליפאלי שבגליציה, מתלמידיו של הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ[6]. רבי יוסף היה בנו של הגה"צ רבי יעקב מרגליות אב"ד ק"ק פאטשינוב, עיר מולדתו של רבינו[7]. משפחת 'מרגליות' נודעה בשערים בשיעור־קומה של גאונות וצדקות. היא משפחה מפוארת ומיוחסת בישראל, אשר הבעש"ט העיד עליה כי היא אחת משלוש המשפחות המיוחסות ביותר בעם ישראל (ראה שמן הטוב ח"ב אות ק"ו). בבית קדוש

---

6. כתבי הרה"ח ר' יעקב יוסף מרגליות ז"ל מחיפה (בהערותיו על ספר "החסידות") ששמע כן מאביו רבי שמחה מרגליות הי"ד ששמעו מאביו רבי יעקב מרגליות ממעליץ גיסו של רבינו.

7. הג"ר יעקב היה תלמידו ש"ב של הגאון רבי שלמה זלמן הכהן אב"ד פיורדא תלמיד הגאון הרר"י אייבשיץ זיע"א. כפי שמצאנו בתשובה המופנה אליו בשו"ת בגדי כהונה (פיורדא תקס"ז, יו"ד סי' ב, אבהע"ז סי' י"ג) מתארו בראש התשובה "לש"ב תלמידי הרב המאור הגדול השנון מוהר"ר יעקב נר"ו אבדק"ק פאטשינוב.

היות והעיר פאטשינוב אינה ידועה, נציין עוד רבנים שכיהנו בה לפני ר' יעקב והם:

א. הג"ר פנחס אב"ד פאטשינוב, נתן הסכמה בהיותו אב"ד שם בשנת תקמ"א לרבי אהרן ב"ר משה, על פירושו לספר "בחינות עולם". משם עבר לעיר הומנא, משם נתקבל כאב"ד באיהעל.

ב. הג"ר דובעריש כ"ץ אב"ד פאטשינוב. כפי שמזכירו אביו הג"ר יצחק אברהם אבלי אב"ד פאטשינוב בספרו שו"ת "כתר כהונה" סי' לז, היה אב"ד ראקוב ומשם עבר לפאטשינוב. [בספר "לתולדות הקהילות בפולין" עמ' 88 כותב שיש בידו תשובה בכת"י של הג"ר יצחק הלוי אב"ד קראקא שהשיב לו להגרד"ב לפאטשינוב בשנת תקמ"ד על תשובתו בעניני עגונה], אח"כ היה אב"ד בצויזמיר ובפינטשוב.

ג. הג"ר שלמה זלמן אב"ד פאטשינוב, בהג"ר ישכר בעריש [חתן הגר"ש וואלף דיין דפינטשוב בעל "כבוד חכמים"] בן הג"ר שלמה חתן הג"ר ישכר בעריש, חתן הר"ר העשיל מקראקא. נכדו הג"ר אברהם צבי הירש אב"ד פיעטרקוב מזכיר בהקדמת ספרו שו"ת ברית אברהם, אשר זקנו בהיותו אב"ד פאטשינוב לעת זקנתו בערך בשנים תקמ"ו-תק"ן העמיס לו עול תורה על שכמו והורה לו דרכי התורה. [וראה מש"כ עליו הג"ר צבי יחזקאל מיכלזאהן בהקדמה לספר "צבא רב" דף ו', ובקונטי "בית צדיקים" עמ' קכג]. ויתכן שרבינו שנולד זמן קצר לאחר פטירתו נקרא על שמו. ויש לשער שאביו ר' אברהם היה תלמידו או ממשפחתו.

ונשגב זה, עלה ונתעלה החתן במעלות הקדושה והטהרה ועבודת ה׳.

על התמנות חותנו לרבה של ויעליפאלי מסופר: בשנים קדמוניות עדיין לא התבססה והתפתחה קהילה בעיר ויעליפאלי גרו בה פריצים בעלי אחוזות ושדות רחבי ידיים. פירוש המלה ׳ויעליפאלי׳ בפולנית היא: הרבה שדות. במשך השנים, החלו סוחרים יהודים לסחור עם הפריצים המקומיים, עד שאט - אט התפתח במקום ישוב יהודי קטן. כאשר גדל הישוב היהודי, התפתחה גם קהילה מאורגנת עם ראשי קהל, טובי העיר ויתר המוסדות. אלא שעדיין לא היה רב במקום, והקהילה חיפשה אישיות בעלת שיעור קומה. נסעו ראשי הקהל לרופשיץ הסמוכה (17 ק״מ), ונכנסו אל הרבי הקדוש מרופשיץ בבקשה שיבחר להם רב הגון. נעתר להם רבי נפתלי ובחר בתלמידו רבי יוסף מרגליות, חותנו של רבינו, לכהן שם פאר ברבנות[8].

הרבנות בויעליפאלי

עם נישואיו, קבע רבי שלמה זלמן את מושבו בעיירת חותנו ויעליפאלי. בהיותו סמוך על שולחנו והקדיש עיתותיו להתמדה מופלגה בתורה. עד שזכה להתעטר בסמיכות חכמים להורות הוראה בישראל.

באותם ימים, הכין עצמו רבינו בהתעלות אחר התעלות, לקראת הימים שעוד נכונו לו כמורה־דרך ומנהיג מורם־מעם. היה מענה בצום נפשו והרבה בסיגופים. ניהל חיי קדושה וטהרה והיה למופת לעין כל. תפילתו היתה סוערת ונעימה כאחד, ורוויה גילה מהולה ברעדה[9].

לאחר שתמו שנות ה״קעסט״ על שולחן חותנו, לא העלה בדעתו,

---

8. ר״מ גוטמן ב׳קול בארא פארק׳, ושם נכתב הסיפור שר״נ מרופשיץ בחר להם את רבינו כרב, אך לפי המובא לעיל הערה 7 שר״י מרגליות כיהן לפניו והוא קיבל את הרבנות ממנו, בהכרח שסיפור זה היה בהתמנות חותנו ר״י מרגליות כרב העיירה, שגם הוא היה מחשובי תלמידיו של הר״נ מרופשיץ. זאת ועוד, כותבי הקורות מציינים שבשנת תקכ״ה כבר התקיים ישוב של כמאה וחמישים יהודים בויעליפאלי (ראה בפנקס הקהילות עמ׳ 130 בקורות קהילת ויעליפאלי - סקישניצה נפת רופשיצה מחוז קראקא), כך שלא מסתבר שעד שנותיו של רבינו לא כיהן שם רב (אגב, ראה ב״אוהל נפתלי״ אות רפו סיפור אודות ביקורו של מוהר״נ מרופשיץ בויעליפאלי, ואולי היה הסיפור אחרי עזיבת ר״י מרגלית והרה״ק מראפשיץ אכן שלח את רבינו לשם).

9. ״החסידות״ עמ׳ רנה ועוד.

מרוב ענוותנותו, שכתר הרבנות הולמתו. החל רבינו מחפש מקור פרנסה למשפחתו, והנה נודע לו כי בעיירה השכנה סטריז׳וב מחפשים בלן למקווה. הוא מיהר להציע את מועמדותו לתפקיד. האחראים שוחחו עימו בענייני העבודה, ואט־אט גלשה השיחה להלכות מקוואות החמורות, כשהאברך הצעיר מגלה שם בקיאות נפלאה. ככל שהתארכה השיחה, כך נחשפה יותר זהותו כתלמיד - חכם בעל שיעור קומה. כמובן שהוא נדחה על הסף, מכיון שהאחראים חשו שיהיה זה ביזיון התורה אם ת״ח כמוהו ישמש כבלן. שנים רבות אחר כך, כשיצא שמו כאדמו״ר הגדול מויעליפאלי, ציינו ראשי הקהל של סטריז׳וב בפנקס הקהל שלהם, כי המועמד לבלן הוא הרבי הקדוש...[3]

רבנו נשאר אם כן ללא מקור מחיה, אך מסבב כל הסיבות הכין עבורו תפקיד הולם. באותה תקופה, הסתלק לשמי רום אבי חותנו של רבינו, הגה״צ רבי יעקב מרגליות רבה של פאטשינוב. בשעה זו נתבקש בנו הגה״צ רבי יוסף מרגליות - רבה של ויעליפאלי וחותנו של רבינו - למלא מקום אביו. או־אז מסר את הרבנות בויעליפאלי לחתנו, הלא הוא רבינו הקדוש, שהחל מנהל ברמה את ענייני העיר[6].

בצל רבותיו הקדושים

רבנו הוסיף לעלות ולהתעלות בעבודת הקודש. אחוז צימאון תמידי וגעגועים עצומים להתעלות יותר ויותר ולהתקרב אל הבורא. לשם כך, היה נודד בדרכים ונוסע רבות לצדיקי הדור, כדי להסתופף במחיצתם ולשהות בד׳ אמותיהם. הוא חפץ להרוות את צמאונו ולדלות מהם גילויים חדשים בדרך ה׳, להתאחד בקדושת אין־סוף ברוך הוא.

באותה תקופה, הסתופף בצל קדשו של הרה״ק רבינו נפתלי מרופשיץ, שקירבו וחיבבו מאד. עם הסתלקותו של הרה״ק מרופשיץ לשמי מרומים, נדד לאפטא והתקשר להרה״ק רבי מאיר בעל ״אור לשמים״[10]. באפטא הכיר את הרה״ק רבי שלמה הכהן מראדומסק בעל ״תפארת שלמה״, מתלמידיו של בעל ה״אור לשמים״. לאחר היפרדות רבו זה מעלמא הדין,

10. ב״החסידות״ וב״דור דעה״ כתבו, שתחילה הסתופף בצל ר״מ מאפטא ולאחר הסתלקותו נסע לר״נ מרופשיץ. אך זה שיבוש, כי ר״נ מרופשיץ נסתלק שנתיים לפני הסתלקות ר״מ מאפטא.

שער הספר "אור־לשמים"
של הרה"ק מוהר"מ מאפטא זי"ע

בשנת תקפ"ט (או תקצ"א)[11], נסע להסתופף בצל הרה"ק רבי אשר ישעיה רובין מרופשיץ, חתנו של רבינו נפתלי מרופשיץ[12]. גם נסע לעיתים תכופות להרה"ק מוישניצא בעל "אריה דבי עילאי"[13], וכמו כן היה מבאי היכלו של הרה"ק רבי צבי הירש מרימנוב זי"ע שהעיד עליו גדולות ונצורות[5]. כן נחשב לתלמידו הנאמן של הרה"ק רבי שמעון מיערוסלב זי"ע, אצלו הסתופף שנים רבות והוא הסמיכו להנהיג עדה בישראל כפי המסופר להלן[12].

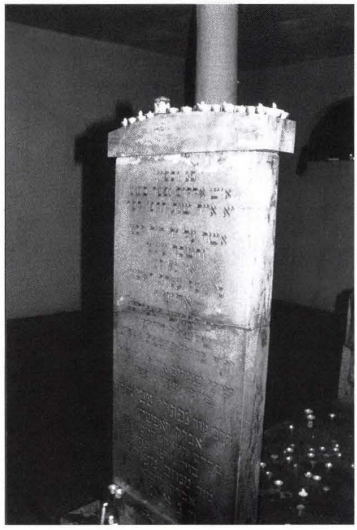
בהתעטרו בכתר הרבנות, הלכו סדריו ונעשו צפופים וגדושים עוד יותר. מחד - היה עסוק וטרוד בענייני רבנותו, ומאידך - המשיך לנדוד במסירות נפש רבה לרבותיו. הוא לא חס על טלטולי הגוף בדרכים המייגעות והקשיים העצומים הכרוכים בכך. הוא נדד אל רבותיו גם בימי גשם וקור, כאשר ארובות השמים נפתחו וזלעפות־מטר המטירו על הארץ. לא נרתע לצאת מביתו גם בימי כפור נורא וסערות שלגים שנערמו בדרכים והקשו על ההליכה. במידה שווה, נדד בדרכים תחת השמש הלוהטת בקיץ ולא שת ליבו לכל פגעי הזמן. את הכל קיבל באהבה - ובלבד שיזכה לשהות במחיצת רבותיו הקדושים, לינוק תורה מפיהם ולקבל מהם הדרכה בעבודת ה'.

חביבותו אצל הרה"ק מרופשיץ

פעם אחת, הגיע רבינו בהליכה רגלית לרופשיץ, להסתופף בצל רבו הקדוש בשבת שירה. במוצאי שבת־קודש שוב התכונן לחזור לביתו ברגל.

11. ראה בתולדות הר"מ מאפטא ב"אור־לשמים" הנדמ"ח ברוקלין תשנ"ו.
12. ראה להלן פרק ב.
13. ראה להלן פרק ה.

בעת ההיא שרר בחוץ קור־אימים, מעטה שלג כבד היה פרוס על הארץ. האברך הצעיר היה לבוש בלבוש קל בלבד - "חאלאט", בלי מעיל עליון מחמם כראוי.

ציון־קדשו
של הרה"ק מוהר"נ מרופשיץ זי"ע

ראתה הרבנית מרופשיץ את רבינו יוצא לדרך כשהוא לבוש בבגד דק בלבד, ונחרדה: "האם ראית את שלמה זלמן?" פנתה בתוכחה לבעלה, רבינו נפתלי מרופשיץ, "איך אתה מניח לו ללכת בקור כזה כשהוא לבוש רק בחאלאט? הלא עלול הוא, ח"ו, לקפוא מקור!

"כך?", הפטיר רבי נפתלי במנוד ראש, "קראי לו איפוא, לשוב לכאן".

יצאה הרבנית החוצה והזעיקה את רבינו לחזור אל הבית.

חזר רבינו כשהוא תמה ולא ידע לשם מה נקרא.

רבי נפתלי סקר אותו בעיון, כאומד את לבושו הקל אם יוכל להגן עליו מצינת הכפור. עיניו נפלו על בליטה מתחת לבגדו העליון של האברך. "מה יש לך שם?" שאל.

רבנו שלף מבגדו את ה"בליטה" ומסר אותה לרבו. זה היה ספר הזוהר הקדוש שהחזיק בחיקו.

חייך רבי נפתלי ואמר לרבנית: "מה את רוצה? הרי יש לו משהו שמחמם אותו יותר ממעיל עליון!". הוא פנה שוב אל רבנו: "אתה יכול ללכת לדרכך לחיים ולשלום"[14].

14. "שיח זקנים" להרה"ח ר' ישראל חיים אשרי ח"ג עמוד רמא מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל בשם זקנו הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי. שם לא נזכר שזה היה בשבת שירה והשלמנו ע"פ ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

על חביבותו בעיני רבו הקדוש מרופשיץ, תעיד גם העובדה הבאה: אביו של הרופשיצער, רבי מנדל מלינסק, צדיק מפורסם היה. לילה אחד ראה בחלומו את אליהו הנביא נוזף בו: "הייתכן?! סופר צדיק כרבי משה סופר יושב בפשעווארסק, ואינך קונה ממנו תפילין?" קם רבי מנדל משנתו ותיפעם רוחו. בבוקר, מיד אחרי התפילה, אסר את מרכבתו ונסע לפשעווארסק. אך נכנס לביתו של הסופר, קידמו הצדיק בברכה והושיט לו זוג תפילין: "שלום עליכם רבה של לינסק. הרי לכם התפילין שכתבתי עבורכם!". תפילין אלו, היו יקרות וחשובות מאד אצל רבי מנדל. אחר הסתלקותו, ירש אותם ממנו בנו רבי נפתלי צבי מרופשיץ. מרוב חביבותו של רבינו מויעליפאלי, העניק לו אותן במתנה!

כך עברו התפילין מדור לדור. לפני השואה, נמצאו בידיו של האדמו"ר רבי יצחק מויעליפאלי-בריגל. שומר היה עליהן כעל אישון בת־עין. הוא הניחן רק פעמיים בשנה, בפורים ובערב יום הכיפורים. באחד הימים עלה בו חשש, שמא מחמת השנים הרבות שעברו אירע פסול בתפילין. הוא מסר אותן להגדה לשני סופרים מומחים: רבי יואל מילר, בנו של רבי שמואל אהרן רבה של לאבווע; והסופר הידוע מקראקא, רבי אליעזר בעל מגיה. בשעה שבדקו הללו את התפילין הקדושות, ומרוב חרדה לכשרותן של התפילין המיוחסות, אמר האדמו"ר פרקי תהילים בהתרגשות! לשמחתו נמצאו התפילין כשרות למהדרין, והן היו ברשותו הלאה. בפרוץ השואה, כאשר נשקפה סכנת גירוש והכחדה ליהודי בריגל, מסרן לנכדו הרה"צ רבי נטע ליפשיץ זצ"ל. לדאבון לב, הוכרחו להימלט על נפשם לפרימישלאן, ובדרך החתחתים אבדו התפילין היקרות[3].

עובדא נוספת המעידה על הקשר האמיץ עם רבו הקדוש: רבינו נתלווה פעם יחד אל רבו הרה"ק רבי נפתלי מראפשיץ זי"ע לנסיעה ממקום למקום, ובדרך שמע הרה"ק מראפשיץ ניגון שניגן רועה צאן. נענה ואמר לרבינו: "הטה אזנך והאזן היטב לניגון זה, וזכור את הניגון הזה, כיון שניגון זה מקורו הוא בקדושה והוא נשבה בין הגויים". נכד

רבינו הרה"ק רבי יצחק מויעליפאלי זי"ע היה נוהג לזמרו בליל שבת קודש בזמירות 'אזמר בשבחין'[15].

אצל רבו הרה"ק ר' הירש מרימנוב זי"ע

בהתנהגותו המופלאה והנדירה, משך אליו תשומת־לב רבה מצד תושבי העיר. ביניהם היו כאלו שקינאו בו, פשוטו כמשמעו. הללו לא היו מסוגלים לראות את כוכבו של האברך הצעיר דורך למעלה במדרגות גבוהות ורמות. הם ראו אותו כאיש מורם מעם, נשגב מהם בתפילותיו בדביקות עצומה, שרוי בהתלהבות נדירה ברון שיר ושבח לא-ל חי. הבחינו גם ראו, בסיגופיו המרובים, ובשאר דרכיו ומעשיו הנפלאים - אף שהתאמץ להסתיר את דרכיו מעין רואים.

יום אחד, כאשר שהה בבית מדרשו של רבו הרה"ק ר' הירש מרימנוב, וכדרכו התפלל כדרכו ועבד את בוראו בהתלהבות עצומה. עמד אחד מאותם

בית מדרשו של הרה"ק מוהר"צ מרימנוב זי"ע

15. מפי הרה"ח ר' פינחס מאירוביץ שליט"א, ששמע מזקינו הרה"ח ר' משה מעד ז"ל מויעליפאלי.

מקנאים ודקר אותו במחט פעם אחר פעם, כדי לנסותו ולראות אם אין זו התלהבות מעושה. הגיעו הדברים עד לידי כך שפעם אמר לו אותו איש: "שלמה זלמן, אנו יודעים כי סופך להיות "א גוטער איד" - רבי ומנהיג בישראל, אבל נגרום לך סבל כה רב, שלא תוכל להגיע לכך!". השרף הצעיר רבי שלמה זלמן סבל הכל בדומיה והמשיך בעבודתו הטהורה, בלי התפעלות מכל המעכבים. ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים עמו. בסופו של דבר, אפילו אותו "שארפער חסיד" (חסיד חריף) הודה והכריז עליו: "מקודש, מקודש". ולא עוד אלא שכפף עצמו תחתיו עד יומו האחרון ושמר לו אמונים כל ימיו[16].

אך עוד באותם ימים של סבל, זכה לחיזוק מאת רבו, רבי צבי הירש מרימנוב. לאוזן הרבי גונבה השמועה, על ידי חתנו של רבינו רבי משה טורעם נכד הרה"ק רבי מנדל מרימנוב, על היסורים הרבים שתלמידו - רבינו, סובל. רבי צבי הירש נזדעזע וכל גופו נעשה חידודין חידודין: "כך עשו למחותנו של ר' מנדל?!" שאל בפליאה, (כידוע בנו של ר' מנדל היה מחותנו של רבינו) חיש מהר, נטל את מקלו וקרא בנעימה חריפה: "מי עשה זאת? צריך להענישו!" אך מיניה וביה עצר ולאחר מחשבה קצרה אמר: "מוטב לא אעשה כלום. ממילא כל הציבור עוד ינהר אליו להסתופף בצילו"[17].

אכן, לאחר הסתלקות רבו הרה"ק רבי צבי הירש משרת מרימנוב, ביום ל' במרחשוון תר"ז, הצטרפו רבים מחסידיו של רבי צבי הירש לקהל חסידי ויעליפאלי.

כה עזה היתה הקרבה, עד שבחתונת בתו של רבי צבי הירש[18], היה זה רבינו שעמד מצד הכלה, בהיותו כעין ממלא־מקומו של רבינו צבי הירש זי"ע[19].

---

16. "החסידות" ו"דור דעה" שם. שם לא נזכר שהמאורע התרחש בבית מדרשו של רצ"ה מרימנוב, ונמסר כן מפי נכד רבינו הרה"צ ר' יוסף חיים פרנקל שליט"א רב דקהל "בני שלמה זלמן" ור"מ דישיבת ויעליפאלי, בארה"ב.

17. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

18. כידוע, השאיר אחריו רצ"ה שני צאצאים: בתו הכלה רחל לאה, היתה מאורסת לרבי שלמה בהרה"ק ראי"י מסדיגורא נכד הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין; ובנו הקטן יוסף שהיה אז יניק כבן שבע.

19. מפי זקני משפחת בריזל. יש לציין על כמה מחסידיו של רבי הירש שידוע

פרק ב

בכתר האדמורו״ת

כמלאך שלוח ממרום

תקופת עלותו על כס הנשיאות, כאדמו״ר ומנהיג בישראל, היתה קשה מאד לישראל. היה זה בשנת תר״ד, זמן אותה מציינים כותבי העיתים כתקופת סערה, שטלטלה את עם ישראל בחוזקה. המדע הכפרני הרים ראש; היהודים המתבוללים מאושרים היו מן המתנות והשוויון שהועניקו להם מטעם השלטון. הם היו מוכנים לוותר בחפץ־לב על כל דתם ויהדותם תמורת זכויות אזרח, שוויון זכויות וכל מיני מרעין בישין. סכנת כיליון רוחני ריחפה על שמי היהדות.

למרבה הכאב, הצליחה תנועת ההשכלה לחולל שמות בקרב העם, וההתבוללות חגגה את נצחונותיה הראשונים. ההשכלה החלה נותנת אותותיה בצעירי הצאן והחלה לחדור גם לגליציה המערבית, הסמוכה לגרמניה. סכנת התפשטות רוח ההשכלה אל תוככי גליציה כולה, היתה גדולה מאד.

בעת ההיא, היה רבינו כמלאך שלוח ממרום לחזק את עמודי הדת והאמונה, לחזק ליבות נחשלים וקטני אמנה, להשיבם אל אמונתם ולחיק מסורת האבות. נפלאותיו הרבים אשר עשה לעיני כל ישראל, שבו את נשמתם של אלו שנהרו אחריו, בהראותו בעליל את השגחתו הפקוחה של הקב״ה על כל פרט, קטן כגדול. רוח־הקודש שדיברה מתוך גרונו

שעברו אח״כ להסתופף בצל רבינו: א. רבי אברהם אבא קרנפויגל, שהוציא לאור ספר ״בארת המים״ מתורת רבו רצ״ה מרימנוב. הוא כותב שהסתופף גם בצל רבינו, ראה להלן פרק ז; ב. הרה״ח רבי גרשון קאמעלהאר אביו של הרה״ח רבי יקותיאל אריה בעל ״דור דעה״. וכך כותב בנו בספרו הנ״ל עמ׳ שכ: ״אאמו״ר... אחרי פטירת רבו וש״ב הרה״ק הרבי ר׳ הירש זצ״ל מרימנוב, היה נוסע לפעמים אל הרה״ק מוהרש״ז זצ״ל מויעליפאלי״.

הוכיחה לעין בשר, כי גם בדורות אלו ישנה מעין נבואה ורוח־הקודש בישראל, ע״י עבדיו הצדיקים העושים באימה רצון קונם[1].

סמיכתו של מוהר״ש מיערוסלב

רבינו היה בחיר תלמידיו של הרה״ק רבי שמעון מיערוסלב אותו שימש בנאמנות ואף נסמך ממנו להנהגה. על אופן קבלת הסמיכה מרבו רבי שמעון, מסופר:

רבי שמעון מיערוסלב היה השריד האחרון לתלמידי הרה״ק רבי אלימלך מליז׳ענסק זי״ע. הוא זכה לזקנה מופלגת והאריך ימים עד להסתלקותו כבן צ״ג שנים, והוכר כזקן האדמו״רים בדורו. כסגולה לאריכות ימים, נסע לצדיקים שהיו צעירים ממנו בהרבה, שכיבדוהו מאד באשר ראו בו צדיק ותיק מדורות קודמים.

בשנות חייו האחרונות כהו עיניו של רבי שמעון, ובכל זאת ראה מה שאחרים אינם רואים בעיניהם. באחד הימים ביקר בחצר הקודש ברופשיץ אצל הרה״ק רבי אשר ישעיה זי״ע. באותה עת, שהה גם רבינו ברופשיץ. בתום הביקור, יצא רבי שמעון לדרך בעגלת־צב ורבינו שלא רצה להיפרד ממנו רץ מהר אחרי הכרכרה, קפץ והתיישב על הדף הבולט ממנה. רבי שמעון לא ראה מאומה, אולם מיד הפנה ראשו ושאל: ״האתה זה בני שלמה?״

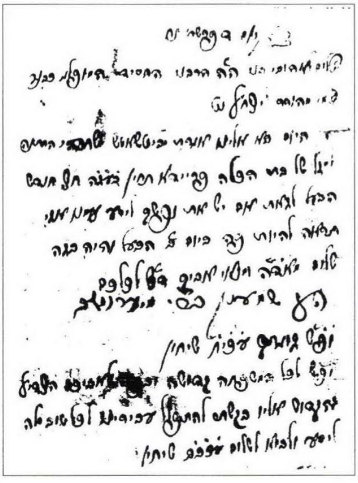
״הנני״ ענה רבינו בענווה.

״קרב הלום״ פקד רבי שמעון.

תוך כדי דיבור, סמך את שתי ידיו על ראשו של תלמידו הצעיר, באמרו: ״דע, כי אני הנני מוסמך מרבי הרה״ק ר׳ אלימלך מליזענסק; רבי אלימלך היה מוסמך מרבי דוב בער המגיד ממעזריטש, שנסמך כידוע

---

1. ״החסידות״ עמוד רנה, ״דור דעה״ עמוד שיט. [יצויין, שמה שנאמר שם על שנות הנהגתו משנת תר״ח, האמת שהתחיל כבר משנת תר״ד, וכן מובא ב״החסידות״ עמוד תו, שהנהיג י״ד שנה, ובהיות שנסתלק בשנת תרי״ח מכאן שהתחיל להנהיג בשנת תר״ד].

כת"י מוהר"ש מיערוסלב זי"ע

ממורו ורבו הבעש"ט. הבעש"ט עצמו נסמך מאחיה השילוני שנסמך מאליהו הנביא. ובכן, כאשר אני סומך את ידי על ראשך, הרי אתה מוסמך מאליהו. ועתה, לך רד מזה! אין זה לפי כבודך להראות שפלות. רד מהר מהמדרגה, שכן נתקדשת במעלתך ואינך כדאי שוב לשמשני!"[2]

כל הבורח מן הכבוד

ואם רבי שמעון מיערוסלב המשיך עליו את שלשלת הסמיכה מאליהו הנביא, הוסמך לקבל פתקאות בקשה ("קוויטלאך") ולפעול ישועות, ע"י הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע. הוא זה אשר הודיע טבעו בעולם. אם כי לא ראה אותו מימיו - ידע עליו היטב, וכמסופר להלן:

באחד הימים, הגיעו אל רבי מאיר'ל מפרימישלאן שלושה אנשים מארץ הונגריה, וביקשו להזכיר עצמם לפניו בענין חשוב מאד. "לכו אל רבי שלמה זלמן מויעליפאלי", אמר להם רבי מאיר'ל להפתעתם, "הוא נמצא ברופשיץ, במחיצת הרה"ק רבי אשר ישעיה חתנו של הרה"ק רבי נפתלי, בין החסידים "היושבים" הנמצאים שם". וכדי שלא יטעו, תיאר להם רבי מאיר'ל את דמות דיוקנו ותואר פניו של האברך המבוקש - --

מיד עשו כדבריו ופנו ונסעו לרופשיץ, אליה הגיעו עם רדת הלילה. בהיכנסם העירה, שאלו לעוברים ושבים על רבינו ואף תיארו את דיוקנו,

2. "החסידות" עמוד שנד ו"דור דעה" עמוד שיח. שם לא נזכר שהסיפור אירע בעת שהרה"ק רבי שמעון מיערוסלב ביקר ברופשיץ, וכתבנו כן ע"פ ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

כפי שתיאר אותו רבי מאיר מפרימישלאן... שלחו אותם הבריות אל האכסניה שבה שהה, ובהגיעם אליו מיהרו להציע לפניו בקשתם.

ציון קדשו של הרה"ק מוהר"מ מפרימישלאן זי"ע

ויהי, כאשר שמע רבינו בקשתם, רעדה אחזתו וינס מפניהם החוצה אל השדה המושלג, והחל לרוץ כשהוא מבוסס בשלג העמוק בבקשו להימלט מפניהם. שלושת היהודים ההונגרים היו מופתעים. הם לא ידעו שאינו רוצה כלל לקבל עליו עול ציבור. קל־וחומר באתריה דרב, עירו של מורו ורבו רבי אשר ישעיה מרופשיץ. רבינו חשש שלא יהיה בגדר "מורה הלכה בפני רבו".

הללו ראו שבורח מפניהם ונס מן הכבוד, הבינו כי אכן ראוי הוא לאותה איצטלה, והחלו דולקים אחריו ביתר שאת, לאחר ריצה קצרה השיגו אותו. "מדוע אתה בורח מפנינו?" תמהו לפניו, "והרי רבי מאיר'ל מפרימישלאן שלח אותנו אליך ואמר לנו שניתן לך קוויטל!".

כיון ששמע כך - מיד קיבל עליו את הדין. באותו מעמד לקח את הקוויטל הראשון בחייו, אותו קרא לאור הלבנה, על הגשר שמחוץ לעיר![3]---

עיניים צופיות

מאז, החל להתפרסם לבעל רוח־הקודש ועושה נפלאות. לא ארכו אלא ימים ספורים, ועוף השמים הוליך את הקול. כך נודע כי האברך הצעיר מוכיח את כוחו הרוחני בקריאת הקוויטלאך, כשרואה את כל מה

3. "החסידות" ו"דור דעה" שם.

רבי אהרן מרקוס ז"ל

שעבר על אותו אדם בעבר ובהווה, קמעה קמעה נודע שמו בעולם, עד שהיו מספרים ממנו ענייני מופתים ורוה"ק גלויה כעל אחד מן הצדיקים הקדמונים. אנשים סיפרו זה לזה, כי בויעליפאלי יש חלון נמוך שם עומד הרבי והקהל עובר לפניו. בתוך השורות אימהות לרוב עם ילדים משותקים ויהודים נגועים בחולאים לרוב. רבים מהם נושעו על ידו, כאשר בזכות תפילותיו שלח להם ה' תעלה ומרפא לכל תחלואיהם. כותב תולדות החסידות ר' אהרן מרקוס הפליג מאד בגדלותו של רבינו[4].

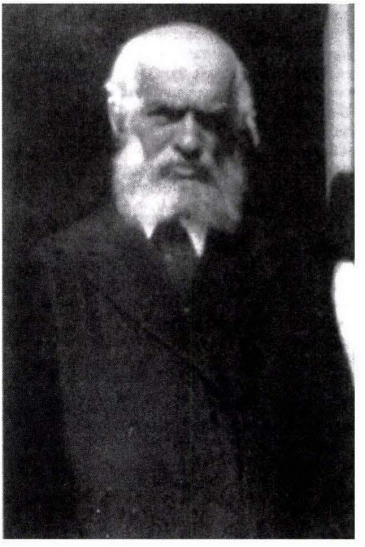
"רוח הקודש ששרתה על חותני הקדוש, היתה בבחינת אורים ותומים", אמר עליו לימים חתנו הרה"ק ר' נטע'לע מויעליפאלי[5].

כיוון שכך, היו רבים שייראו לגשת אליו, שמא יגלה קלונם ויספר את כל עברם. אך למרות הפחד הגדול, נסעו אליו מקרוב ומרחוק, כיון שמלבד ראייתו העילאית המזוככת, ידעו שאפשר לשאול ממנו עצה והדרכה בכל דבר ולהיוושע בדבר ישועה ורחמים.

☆ ☆ ☆

4. ב"החסידות" שם, שרוה"ק ומופתים של רבינו תאמו לתקופות תלמידי הבעש"ט זיע"א. וכן הוא ב"דור דעה" שם.

5. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמא, מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, בהאי לישנא: "יודע אני, שבאורים ותומים ראו יותר מאצל חותני, אבל איני יודע מה ראו שם יותר".

רבי יקותיאל אריה קאמעלהאר ז״ל

בעל ה״דור דעה״, רבי יקותיאל אריה קאמעלהאר, מספר בספרו[6]: ״אאמו״ר, הרב מו״ה גרשון ז״ל, אחרי פטירת רבו וש״ב הרה״ק הרבי ר׳ הירש זי״ע מרימנוב, היה נוסע לפעמים אל הרה״ק מוהרש״ז זי״ע מויעליפאלי. הוא סיפר לי, כי בעומדו בשעת קבלת הפתקאות, שמע ממנו דברים גלויים ומפורשים ואמר לבאים אליו כל מה שעשו, כאילו היה אצלם בשעת מעשה. כולם הודו ואמרו שרוח הקודש הופיעה בבית מדרשו, וצופה ומביט הוא עד למרחוק״.

הגאון רבי משה יהודה כ״ץ מסארדעהלי במכתבו שבספר תולדות קול אריה אות ז׳ (עמוד קז) כותב שבשנת תר״ג נסע ה׳קול אריה׳ עם עוד חסידים מעיר מגוריו איהעל להרה״ק רבי אשר מראפשיץ בדרך עמדו להינפש מעט בויעליפאלי. רבינו הרגיש בהם ברוח קדשו ולקח קאוו״ע ומעשה אופה והלך למקום חנייתם באמרו שבאו אנשים תלמידי חכמים מאונגארין והוא חפץ להנות אותם.

״מה לא עושים בשביל יהודים״

באותם ימים, נסע רבינו אל רבו, רבי אשר ישעיה מרופשיץ. תיכף בהגיעו אמר לו רבו: שמענו שהנכם לוקחים כבר קוויטלאך; האם אתם יודעים שרבי שנוטל כסף פדיון מיהודי, ואינו יודע עוד בטרם נכנס אליו, מה שכתוב בקוויטל - הרי זה גניבה?!״

ולאחר הרהור הוסיף: ״ובכלל, למה לכם ההנהגה? הרי אין זה סגולה לאריכות ימים!״

---

6. עמוד שכ.

ציון קדשו של הרה"ק רבי אשר ישעי' מרופשיץ זי"ע

פתח רבינו מענין שנשאל לבסוף, ויען: "מה שטען הרבי בדבר אריכות ימים, אמת! ברם, מה אין עושים בשביל יהודים? ואילו בדבר הראשון שאמר, אנשי שלומנו יכולים להעיד עלי שאני רואה חמש־עשרה על חמש־עשרה מיילן!" והוסיף: "קוויטל שאיני יכול לקרוא, לא לקחתי מעודי!"[7].

☆ ☆ ☆

התנהגות־פלא זו, עוררה את התנגדותו של הרה"ק רבי חיים מצאנז. הוא סבר, כי אסור לגלות סודות הזולת בפרהסיה לעיני־כל. אולם, רבי מאיר'ל מפרימישלאן יצא חוצץ להגנתו. אף הגדיל לעשות ושלח אליו שליח מיוחד לומר לו, שהוא יכול לפרסם כל מה שהוא רואה ויודע.

"אותי גם רדפו על כך ולא שמעתי להם", שלח לו רבי מאיר'ל. "גם אתם אל תיראו מזה, אל תשמעו להם והמשיכו הלאה בדרך זו!"[8]

ואמנם, דרכו של רבינו זי"ע לגלות את הנסתרות לא היתה לשם גילוי בעלמא. רצונו היה: לקדש שם שמים ברבים ולהראות לכל יושבי

---

7. מפי הרה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל ששמע מפי הרה"ק ר' אהרן ראטה בעל "שומר אמונים". יש לציין, שבספר "פאר וכבוד" (מונקאטש תרעא) עמוד לה, מובא שסיפור זה היה בבואו להרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ. אבל רבינו החל להנהיג רק בשנת תר"ד, לאחר הסתלקותו של הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע.

8. "דור דעה" עמוד שכ, וראה שם שהוסיף לומר לו: "וידע, כי אילו בעלי מחלוקתו ראו מה שהוא רואה, היו גם כן מגידים". וראה להלן פרק ו שהרה"ק מצאנז היה לו טעם כמוס בסיבת מחלוקתו.

תבל כי יש אלוקים בישראל. לכן, תמך רבי מאיר מפרימישלאן בידיו בהנהגתו הקדושה.

וסח זקן אחד מבאי־ביתו של רבינו, פעם אחת אמר לו רבינו: לו היה בכוחי, הייתי נוסע ממקום למקום ומראה נפלאות גדולות, עד שכל העם היו עונים אחרי:

- ה' הוא האלוקים! ה' הוא האלוקים![9]

9. "דור דעה" שם.

פרק ג

השפעתו והדרכתו

ערכו של קרבן בשתי כסף...

ממרחקים של מאות מילין, נהרו אליו המוני העם. וזאת, למרות שכאמור, לא נמנע מלגלות את חטאיהם על פניהם. חסידים מספרים על עובדה אחת המעידה על הנהגתו בקודש, האופיינית לאותו צדיק:

פעם בא אליו חוכר יהודי מהונגריה שהיה תלמיד חכם ועשיר גדול, והזכיר עצמו לפניו על עניין מסוים וביקש עצה וברכה.

פתח רבינו בתשובה שלא ממין השאלה: הרי תלמיד חכם אתה, אולי תוכל להסביר לי ענין תמוה. מצינו כי אשם שפחה־חרופה, עולה לחוטא דמים מועטים. הייתכן? כיצד מענישה התורה עבריין גדול כזה בעונש קל, להביא אשם בעד שתי כסף? אדם עשיר כמוך למשל, כלום היה נרתע, בגלל הוצאה זעומה כזאת, מלכת אחר יצרו הרע?!"

החוכר עמד נרעש ונפחד ולא העז לפצות פה. ורבינו המשיך:

"הענין אינו פשוט כפי שנדמה. צייר לעצמך את המחזה. איש כפרי שחטא בחטא הנ"ל, חוזר בתשובה ועולה ירושלימה להקריב את קרבנו. ראשית היה עליו לבוא אל שומרי לשכת הגזית ולהשיב על שאלותיהם המפורטות. אחרי שהשיב בפרוטרוט, היה מובל לפני הסנהדרין, שיגידו לו איזה קרבן חובה עליו להביא. שם חזר וסיפר להם את חטאו אשר חטא. ההודאה על חטאו, קשה היתה עליו מדין מוות. משם שלחוהו אל הכהן הגדול לספר לו על חטאו, ושוב פקדוהו יסורי נפש. בשעה זו היה מהלך אל הכהן הגדול ומהרהר במר נפש: "ראה מה עלה בחלקך בגלל התגברות הנפש הבהמית שבקרבך לשעה קלה, הרי המוות כבר עדיף לך מן הבזיונות האלו!".

במחשבות מרורות אלו היה מגיע אל הכהן־הגדול שכמובן היה מוכיחו על פניו, ודבריו היו קשים לחוטא כיסורי־שאול. לבסוף ציווהו הכהן הגדול ללכת אל הכהן שבאותו משמר, לשלם לו שתי כסף בעד קרבן "אשם". הכהן נתן לו פתקא ללכת אל הממונה על לשכת הטלאים ולקבל את הקרבן. נקל להבין, כי הן הכהן שבאותו משמר והן הממונה, הוכיחו אותו בדברי מוסר, לפני שהורו לו ללכת עם הקרבן לעזרה.

כה היה מתהלך קדורנית עד שבא אל העזרה, ומסר את הקרבן לכהן המקריב. הלה נתן את האות, והלויים החלו לנגן ניגון עצוב, שפילח כליותיו ועורר בקרבו רגשי־נוחם ומוסר־כליות. הוא התמוגג בדמעות של תשובה, חרטה ועזיבת החטא. לאחר שנגמרה עבודת הקרבן, הפך החוטא והיה לאיש אחר. תחיית המתים היתה כאן, רשע מת בא לבית המקדש וקם לתחיה כזכאי" - - -

דברי הצדיק פילחו את כליותיו של החוכר ההונגרי, שכנראה התחייב בקרבן אשם, והוא צנח מתעלף מרוב צער ומוסר כליות. לא זז משם עד שהיה לבעל תשובה גמור!

הנה כי כן, גדול היה כוחו של רבינו, להשיב את החוטא ממוות לחיים[1].

על הישיבה בסוכה

על עובדה אחרת המעידה על הדרכתו בקודש, סיפר נכדו הרה"ק רבי יצחק מויעליפאלי:

פעם, בליל ראשון של חג הסוכות, מיד אחרי תפילת ערבית, נכנס נכדו זה, הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי זי"ע לסוכתו, ונשאר עומד אצל הפתח לומר את תפילת האושפיזין. הוא היה שרוי בהתרוממות־רוח גדולה, והחל לומר 'תורה':

1. "החסידות" עמוד שנד, ו"דור דעה" עמוד שיט.

כתוב אחד אומר: "בסוכות תֵּשְׁבוּ שבעת ימים" - לשון נוכחים; וכתוב אחד אומר: "כל האזרח בישראל יֵשְׁבוּ בסוכות" - לשון נסתרים. ומקשה הזוהר הקדוש: בקדמיתא 'תֵּשְׁבוּ', ולבתר 'יֵשְׁבוּ'? אלא: קדמא - לאושפיזי, תניינא - לבני עלמא. כלומר: קודם יישבו האושפיזין הקדושים בסוכה, ואחר כך כל באי עולם.

זקני מויעליפאלי - אמר רבי יצחק[2] - אמר כך: רבי שמעון בן יוחאי אמר בדורו, שבתחילה יישבו האושפיזין בסוכה ואחר כך יישבו בני ישראל בסוכה. ואני בדורי אומר: מקודם תשבו, מלשון תשובו בתשובה - ואחר כך יישבו בסוכה. אם אין שבים בתשובה, אמנם נמצאים לכאורה בסוכה, אך באמת, יושבים על התנור - - -

והמשיך ואמר:

בלובלין היה נהוג, כי חודש אחד היו מכבדים את ה"חוזה מלובלין" בסנדקאות, ובחודש שלאחריו כיבדו את ראש הקהל. כך היה המנהג בעיר זמן רב. אם לפעמים היתה ברית שראש הקהל רצה להיות סנדק, כגון אצל אחד מקרוביו, היו מחליפים את הסדר: ראש הקהל קיבל סנדקאות בזה אחר זה, ואחר כך כיבדו גם את החוזה בסנדקאות חודשיים רצופים, וכן להפך.

אירע פעם, שנולד בן־זכר לאחד החסידים, בחודש שהסנדקאות היתה שייכת לראש הקהל; ואלו אותו חסיד, אבי התינוק, רצה כמובן שהחוזה יהיה הסנדק של בנו. הגיע אל רבו החוזה וביקש לכבדו בסנדקאות. "עליך לבקש את רשותו של ראש־הקהל", ענה החוזה.

עשה החסיד כן, ניגש אל ראש הקהל וביקש את הסכמתו שהחוזה ישמש כסנדק גם בחודש זה. כך יוכל לכבד את רבו.

אולם, הפעם, לא הסכים ראש הקהל לוותר בשום אופן.

---

2. בדרך כלל, התואר: "זקני" היה שמור בפיו רק לאבי אביו או לאבי אמו, כי לא הרהיב בנפשו לקרוא לרבינו "זקני". בזה הפעם חרג ממנהגו וקראו: "זקני".

בא אבי התינוק לרבו וסיפר לו בכאב על סירובו של ראש הקהל. שאל ביאוש "מה עושים".

"אם ראש הקהל אינו מסכים, אין לי שום עצה עבורך!" ענה החוזה.

הלך החסיד לביתו וסיפר לאשתו־היולדת את העובדא. זו חסידה גדולה היתה עוד יותר ממנו, "אם הרבי לא יהיה הסנדק - אמרה בתקיפות - לא אמסור את התינוק למולו! ראש הקהל לא יהיה הסנדק של הילד שלי".

הלך החסיד לרבו ומסר לו דברי אשתו היולדת. נענה הרבי ואמר: אמור לה שלא תצטער, אם כן הדבר, אני אהיה הסנדק!

ציון קדשו של הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע

שמחו הורי התינוק ושקטה רוחם.

ויהי ביום השמיני, נקהל הציבור לבריתו של התינוק. בסמוך לברית, השתוממו הנוכחים לשמוע את השמש מכריז: "ראש הקהל מכובד בסנדקאות!"

אבי־הבן היה המום והתקשה להאמין למשמע אוזניו. הרי הרבי הקדוש הבטיחו נאמנה שהוא עצמו ישמש הסנדק?! אך הוא חשק את שפתיו ולא הגיב מאומה.

ראש הקהל פסע מעדנות לעבר הכיסא. נטל את הינוקא והושיבו על ברכיו בחיוך ניצחון. לאחר הברית ניגש רבינו החוזה לאבי־הבן שעמד עצוב ונכלם ופייסו בבת־שחוק: "אל תיפול רוחך. לא ראש הקהל היה הסנדק אלא אני".

אבי־הבן עמד קפוא ולא ידע מה לחשוב.

"ראה את מעילו העליון של ראש הקהל" לחש לו החוזה, "האם אינו מלוכלך כולו באבק שעל התנור?" (תנור החורף שכינוהו בלשונם "פייעקאליק")

הביט אבי הבן על מעילו העליון של ראש הקהל ונדהם לראות את הבגד המפואר מטונף כולו באבק. "אני הייתי הסנדק" פתר לו החוזה את התעלומה, "ואותו הושבתי על התנור" - - -

"מכאן רואים", סיים רבינו, "שאפשר לחשוב שיושבים על כיסא של אליהו - ובאמת יושבים על התנור! כן הוא הדבר בסוכה: אם אין עושים תשובה, חושבים שיושבים בסוכה, ובאמת יושבים על התנור"[3]...

3. "שיח זקנים" ח"ג עמוד מז מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל.

פרק ד

הנהגותיו בקודש

ואני תפילה

תפילתו הערבה של רבינו, הלהיבה המונים לתורה ולתשובה. היו שדימוהו למגיד הקדוש מקוז׳ניץ, שאף הוא היה בעל גוף חלש ומצומק מרוב צומות וסיגופים במשך שנים רבות, עורו צפד על בשרו והיה רתוק למיטתו, אך בכל זאת, כאשר הגיע זמן התפילה, התגבר כארי והרים את קולו בכח גדול, למעלה מן הטבע ומעל הבנת השכל האנושי[1].

בעת תפילתו, הגיע למדרגות עילאיות של דבקות בה׳. אופייניות לו אמרה שנמסרה משמו ותוכנה משקף כבבואה נאמנה את גובה נפשו. על הפסוק: ״הבן יקיר לי אפרים וכו׳ כי מדי דברו בו זכור אזכרנו עוד״, אמר כך: ״בצעירותי סברתי כי ׳מדי דברי׳, היינו תיכף כשמתחילים לדבר לפניו יתברך בשעת התפילה, אזי ׳בו׳, דהיינו רצוני להיות דבוק בו ולהישאר כך עד כלות הנפש אל שורשה. אולם לאחר מכן התבוננתי בסיפא דקרא: ׳זכור אזכרנו עוד׳, עדיף להישאר בהאי עלמא להודות ולשבח להקב״ה מתוך נשמה שבגוף״[2].

על עבודת קודש זו, נשתמרה עדות מקורית מפי חד מחסידי קמאי בירושלים, הרה״ח רבי מנדל ראנד שסיפר:

בהיותי בחור צעיר לימים, נסעתי פעם לויעליפאלי להסתופף בצל רבינו ביום הקדוש. בבוקרו של יום הכיפורים ראיתי, איך הגבאי נשא את הרבי שהיה אדם חלוש ונמוך קומה על זרועו, והעמידו לפני עמוד־התפילה. עמד שם קהל גדול, אך אני לא ויתרתי על הזכות לראות את עבודת

---

1. ״החסידות״ עמוד רנה, ו״דור דעה״ עמוד שכ.

2. אמרה זו, מובאת בשמו של רבינו בספר ״עטרת יעקב וישראל״ להג״ר ישראל ברגר רב בבוקרשט, מאמר י שביעי של פסח אות ב.

הקודש של הרבי, ולפיכך נדחפתי בין המצטופפים ליד עמוד־התפילה. כאשר הגיע רבינו לקריאת־שמע ראשונה, בסדר קרבנות ואמר "שמע ישראל", נדמה היה לי שאינו עומד על רגליו, אלא ראשו למטה ורגליו למעלה! נדהם הבטתי שוב וראיתי שהוא עומד כרגיל. הייתי מבולבל והחלטתי איפוא, לא לזוז משם כל זמן התפילה, כדי לראות את עבודתו הקדושה של הרבי.

כך עמדתי והסתכלתי בפני הרבי כל התפילה.

הרבי הרגיש שאיני גורע ממנו את עיני, והחווה לי בידו כאומר: "מדוע אינך מתפלל?" עשיתי עצמי מסתכל בתוך המחזור, ושוב הצצתי לעבר הרבי. כאשר הגיעו לקריאת שמע, סובבתי את ראשי הצידה לרגע אחד מסיבה כלשהי, וכשהבטתי על רבינו, שוב נדמה היה לי שהוא עומד הפוך! הבטתי בו נרעש כולי, אבל מיד הסתיים החזיון הפלאי. הרבי החל לומר פרשיה ראשונה "ואהבת" וראיתי שהוא עומד כרגיל - - -

ואכן, תפילתו של רבינו עשתה רושם במרומים, בבחינת "צדיק גוזר והקב"ה מקיים" והיה פועל ישועות בקרב הארץ. רבינו עצמו התבטא פעם לפני הסתלקותו, שבקשתו מעולם לא שבה ריקם, ולכל היותר התעכבה ג' מעת־לעת[3]---

"תומר דבורה" בכל יום

כל ימי חייו הקדושים, שרוי היה בדביקות עילאית לבוראו לקיים מצוות 'והלכת בדרכיו'. דרכו בקודש היתה, שבכל יום ויום מימי חייו, בקומו משנתו בבוקר השכם, כשהאוויר עדיין זך וצלול ומנוחה לו מסביב, לעיין בספר הקדוש "תומר דבורה" להרמ"ק - (רבינו משה קורדובירו) - כשעה ויותר, ובכל יום כתב איזו הערה עליו. הוא היה אומר: "כדאי היה להוציא לאור כתב־יד זה, למען יראו אנשי־ריבי ויווכחו לדעת עם מי הם נלחמו. אולם, מאחר שכל ימי חיי לא חפצתי להיות מנצח ולהראות ניצחון, על־כן הנני מצווה להניח את הכת"י עימי בקברי" - - -

3. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמה, מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, בשם הרה"ח ר' שאול שטרן מחשובי חסידיו של הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי.

מאלף לציין בהקשר זה, כי רבינו התבטא פעם על עצמו: "מעולם לא למדתי יותר מדף ראשון בספר 'עץ חיים'". מאידך, ידועה היתה גדלותו בתורת הח"ן שהשיגה ברוח קדשו[4].

חנינא בני די לו בקב חרובים

גם לאחר שיצא שמו בעולם ורבים נהרו אליו, שמר על צניעותו וענוותנותו. הוא היה שונא בצע ומתנות ומאס בכבוד וגינוניו. כאשר הגישו לו דמי־פדיון או כספים בנסיבות אחרות, היה לוקח מהם רק מה שהיה נחוץ לו לחלק לעניים, אלמנות ויתומים. הוא לכשעצמו ובני ביתו, חיו חיי דוחק וצער. לו, ולזוגתו הרבנית, היה רק זוג נעלים אחד בו השתמשו שניהם! למרות מצבו הדחוק, היה ממשכן את חפציו לצדקה, כדי להשתמש בכספי ההלוואות לצורכי צדקה. משבת לשבת היתה טלית־השבת שלו ממושכנת, תמורת מעות שלווה עבור פרנסת עניים - בעוד שילדיו רעבו ללחם והתהלכו יחפים.

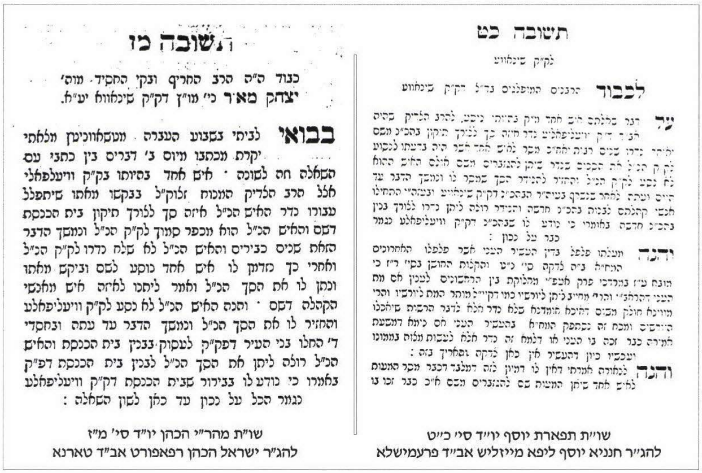
סירב תדיר לקבל מתנות - אף שיכול היה לאגור אוצרות זהב וכסף. אנשים הפצירו בו מאד שיסכים לקבל את תשורותיהם כדי לתמוך בו, אך הוא סירב בכל תוקף. לעיתים, היה שולח את הפונים אליו, לנדב את תשורותיהם לטובת בית הכנסת.

גילוי אליהו

על קדושתו של רבינו בעת לימודו, תעיד העובדה הבאה, שסיפרה נכדתו הרבנית אלטע חיה, בת חתנו ר' יצחק הערש זצ"ל. (לימים, מחברתו, בזיווגו השני, של הרה"ק רבי נטע מויעליפאלי).

כילדה קטנה, היתה רגילה למזוג כוס חמין לזקנה בעת לימודו בלילה. כידוע, נהג רבינו לסרג את לילותיו, כאשר בלילה אחד הגה בתורה כל העת ולמחרתו בלילה נם מעט את שנתו. פעם הבחינה בעת שהביאה את הכוס, כי הסבא לומד עם חברותא בעל צורה והדרת פנים אשר לא

4. "החסידות" עמוד רמז ו"דור דעה" שם.

תשובה כט

לקו"ש ש"ת

לכבוד הרבנים המופלגים נר"ל דק"ק ש"ת

עה רבי שלמה היה תחי' ויק נשיותי בישב. לרבנ תלייק שיהיה הק' ד"ק ושעשלמלכ נדה חיזה כך לגיוק תיקון בהכ"נ ומשם יתיר נידוי שיהיה ומבר למוש תחי' הבר היה בדעתו לעשות בק"ק הר"ל הת' הבחורים בעבד שיהן להמנהגים ומשם תלוש בית נשבי לק"ק הר"ל ויהיה לחזיוה רבן שבשבר לו ומשכך הדבר עד היום ועתה בשלחך בשיחיה הבהכ"נ דק"ק שעשלמלכ ועשהבי התחילו תעבי לקנותם נעבות בהכ"נ תדבה הבדבר הזה בשיהן ליתן בידו לעשות בהכ"נ תדבה בשלחתי כי נודע לו שבהכ"נ ק"ק וועשלמלכ נמצר כבר על כבן :

והנה ועכשו שמעו בדין הבשיר הבני שבר שלמלו שהחזיקוס הגיחו"ל בית בדקה כי בית שהקנות החזקן בקיי ד"ז כי הנה ב"ה בהתדבי מתן תעבי בהמלוקת בין החבורים לעבון שם מה שהבי הבעבי הבהתני' והיה מחי"ב לתן ליוהבי כמו הקיי"ל בחבר החזק ליוהבי ובבי מיירבי חולק שכוס התיכת המדמה שכלא מה שלא לגיבר הבשות שיהמלו הבייהכ"נ ומכח זה נבטפק הנוחה"ן בהשבי"ר הבני שם בייחת הנכשת ובשהבי לתיבה כבר אבה בו הבני לו דלחת זה בדר חלה לעשות עלוה נמצוו ובכשיו כיון ההעשיר אין כאן בדקה ושאריך בית :

והנה בעבחות אמחתי לאן לו דעיון בזה דמלבי הבבר שבבר האשות בק"ק מחר שיהן התשיות שם להבחבים ומשם מ"ב בבר זכו בו

שו"ת תפארת יוסף יו"ד סי' כ"ט
להג"ר חנניא יוסף ליפא מיזלש אב"ד פרעמישלא

תשובה מז

כגוד ה"ה הרב החריף ונקי החכיד· מוה' יצחק מא"ר נ"י מו"ץ דק"ק שיחמוח יע"ח.

בבוא' לבימי נשמוע הענינים ומשמוכיחין מלחמי המלחה חם לשומה · חים מחד בסיומו בק"ק ווישעלמלי חלב הרב הלריך המומח זלוק"ל בנקבו מחמו שיחפלב עבוחו כדי שהים הכ"ל חיחם קך לגיוך חיקון בים שכבקש דשם והים הכ"ל הוח ומספר קמוך לק"ק הכ"ל ומשכך הדבר שהים שכים כבירים והים הכ"ל לח שלח כדבו לק"ק הכ"ל ומחמי כך מדעתן לו חים מחד נוקבו לשם ובקש מחמו וכתן לו חת השך הכ"ל ומחר ליחבו לחחם חים ומחכמי הקהלה דשם · ושהים החים הכ"ל לח נקבו לק"ק וווישעלמלב ומחזיר לו חת השך הכ"ל ומשכך הדבר עד עתה ובחכמי ד' יחחלו בבי הביר דפק"ק לעשוק בבבין בים שבבקש ושהים הכ"ל רולה ליתן חת השך הכ"ל לבבין בים שבבקש דפ"ק בחמרו כי נודע לו בבירור שבים שבבקש דק"ק וווישעלמלב כגמר הכל על בכון עד כאן לשון השלחה :

שו"ת מהר"י הכהן יו"ד סי' מ"ז
להג"ר ישראל הכהן רפאפורט אב"ד טארנא

התשובות דנים בנידון אחד שנדר צדקה לטובת ביהכ"נ דויעליפאלי
בעת שביקר אצל רבינו זיע"א

הכירתו מעולם. "האם עלי להביא כוס חמין נוספת עבור האורח?" שאלה בתמימות ילדותית. "אין צורך" ענה רבינו קצרות.

הילדה חשה בחושיה הטהורים כי זהו אינו אורח רגיל. והיא סיפרה בבית: "הידעתם? סבא לומד עם אדם שנראה כמו מלאך משמים". רבינו שמע אותה מפטפטת ונחרד. הזאטוטה מגלה סודות מן החדר! "דומי ילדה!" נזף בה, "לא כל מה שרואים צריך לגלות".

סיפור פלא נוסף סיפרה מרת אלטע חיה ע"ה: כידוע, אצל אבי ר' יצחק הערש נפטרו, בניו הקטנים, בעודם בעריסתם. עקב כך, למד אבא נ"ב פעמים ש"ס, כמנין "בן", כסגולה להיוושע בבן־זכר בר־קיימא, (נ"א, שלמד כמנין "בן" במקום בן זכר, כי לא השאיר אחריו בן זכר).

פעם, בליל הברית של אחד מאחי, הבחנתי ב'חיצונים' הרוצים לפגוע בתינוק. מיד רצתי אל סבא וסיפרתי לו על כך. פניו של סבא היו מאוימות לשמע סיפורי. הוא פרש את מעילו עלי: "אל לך לפחד נכדתי, אני מגונן עלייך במעילי"! פשיטא ואין צורך לומר, שהתינוק הנולד לא מש מדעתו וגם עליו פרש את חסותו הרוחנית.

אלו היו הילדים ובני־הנעורים שגדלו בבית רבינו. ילדה קטנה הזוכה לגילוי אליהו ומבחינה בכוחות הטומאה המבקשים לפגוע באחיה התינוק בליל ה"וואך־נאכט". ומה הפלא? כאשר יש סבא כה קדוש, זוכים גם צאצאיו לראות גדולות ונפלאות[5].

5. שני סיפורים אלו הם מזכרונותיה של מרת יהודית אייזנבד ע"ה, נכדת רבינו זי"ע.

פרק ה

בפי ישרים תתרומם

גם לאחר התמנותו כאדמו״ר ומנהיג, המשיך לכתת רגליו בדרכים, כדי להסתופף בצל קודשם של גדולי הדור, לקבל מהם הדרכות קודש ולשאוב מהם דליי קדושה וטהרה. כך נהג בכל עונות השנה, באביב כבסתיו, בקיץ כבחורף, דבר לא מנע ממנו להמשיך בדרכו הטהורה להסתופף בצילם של צדיקי ומצוקי דורו. בין גדולי דורו שהפליגו מאד בשבחו, נמנים: הרה״ק רבי ישראל מרוז׳ין והרה״ק רבי שלום מבעלזא זיע״א.[1] כן היה ידידו של הרה״ק רבי ארון, בנו של הרה״ק רבי קלונימוס קלמן בעל ה״מאור ושמש״;[2] וכן היה ידיד־נעורים של הרה״ק רבי שלמה מראדאמסק, בעל ה״תפארת שלמה״. אותו הכיר כאשר הסתופפו יחדיו אצל רבי מאיר מאפטא.[3]

תפילה עושה מחצה

הערכה מיוחדת היתה לרבינו, בעיני הרה״ק רבי אריה לייבוש מוישניצא בעל ״אריה דבי עילאי״. הוא הכירו מביקוריו התכופים ואף הועידו להיות מחותנו. בהזדמנות אחת, אף אמר עליו שהוא קדוש עליון.[4] על הערכתו הרבה אליו תעיד גם העובדה הבאה:

סוחר יהודי, איש נשוא־פנים, שהיה מחסידיו של רבינו, עבר פעם במסעו דרך העיר וישניצא, עירו של בעל ה״אריה דבי עילאי״. הוא שמע לא פעם על שגב קדושתו של הרב והחליט להכנס אליו, למסור לו קוויטל ובקשת ברכה. כידוע, בביתו של בעל ״אריה דבי עילאי״ לא היה משמש ליד הדלת וכל אחד היה יכול להיכנס מבלי שאיש יעצור בעדו. נכנס

---

1. ראה להלן פרק ו.
2. ר״מ גוטמן ב׳קול בארא פארק׳.
3. ״החסידות״ עמוד רנד.
4. ראה להלן פרק ו ופרק י.

הסוחר פנימה וראה את הרב שקוע בלימוד משניות. נראה היה, כי לא הרגיש כלל שמישהו נכנס החדרה.

התקרב אפוא, אל השולחן, כדי לעורר את תשומת לבו. אך הרב, שהיה מרוכז כולו בלימודו עדיין לא הרגיש בו. ראה הסוחר שגם זה לא עזר, הניח את הקוויטל על ספר המשניות הפתוח.

רבי אריה לייבוש התנער למראה פיסת הנייר הצונחת אליו. נשא את עיניו וראה איש יהודי עומד עליו ומביט אליו בציפיה. "מה בקשתך?" שאל.

"עברתי כאן בדרכי לאיזה מסחר", ענה הסוחר בלא חכמה יתירה, "וחשבתי, אם אני כבר באתרא דמר, מדוע לא אכנס ואמסור לרבי קוויטל לקבל את ברכתו?!".

דוק של הקפדה כיסה את פני הרב: "מה זאת?! נוסע יהודי פלוני למסחר, וכיון שעובר הוא ממילא דרך וישניצא בא למסור קוויטל, וכשרואה שאני לומד, מעז להפריע לי באמצע לימודי?!"

ראה הסוחר שדרכו לא צלחה. נסוג אחורנית ויצא מן החדר במורא. נתקל ברבנית בחדר החיצון וסיפר לה שהרב הקפיד עליו.

הרבנית, שידעה את כוחה הנורא של קפידתו, רצה תיכף פנימה אל בעלה הגאון הקדוש. "רחמים!" קראה בקול שוועה, "חוס על האיש, הרי הוא מאנשי שלומנו. מחסידיו של מחותננו רבי שלמה זלמן מויעליפאלי".

"תפילתך עשתה מחצה", בישר לה הרב בו במקום, "אמנם לו עצמו לא תזיק קפידתי - הוא ישאר בחיים, אבל יירד מנכסיו! עני חשוב כמת...

צדיק גוזר והקב"ה מקיים. לא ארכו הימים והסוחר נעשה, ר"ל, עני ואביון - - -[5]

---

5. יתולדות האריה דבי עילאי בשו"ת "אריה דבי עילאי" ירושלים תש"ן. וב"חידושי אריה דבי עילאי" ירושלים תשנ"ח (ובספר "ארי שבחבורה" לרבי נחום מאיר גערמאן עמוד עג, ללא הסיום).

צדיק מרפא בכח ידיו

לעיתים קרובות היה רבינו יוצא מעיירתו ויעליפאלי, מסובב בעיירות הסמוכות כדי לפקוד את צאן מרעיתו, אשר היו מבקשים ומתחננים אליו שיבוא לבקרם. אולם, מתוך כבוד לאדמו"רים שמצודתם היתה פרוסה באותם אזורים, לא הסכים לקבל שם בקשות ופתקאות.

אירע פעם, כי בדרך נסיעתו להיכל הרה"ק רבי שלום מבעלזא, עבר באחד הכפרים הסמוכים, שם הגיעו רבים לשחר את פתחו. אך כאמור, סירב לקבל את פתקאות בקשותיהם, כדי שלא לפגוע בכבודו של הרה"ק מבעלזא.

ציון קדשו
של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע

בין אלו שבאו אליו, היה אחד מתושבי אחד הכפרים שהגיע אל רבינו להזכיר את עצמו בצרתו. הוא הפציר אצל רבינו שיברכו, אך מכיון שהכפר היה נתון למרותו של הרבי מבעלזא, סירב לקבלו. אולם, הלה הרבה להפציר ולבכות בפניו, עד שלא היה מסוגל לעמוד בפני הפצרותיו הנרגשות; קיבל את בקשתו והעניק לו ברכותיו להצלחה וישועה. ואמנם, הלה נושע מברכותיו, ותפילתו של צדיק עשתה רושם.

כאשר נודע הדבר לאחד החסידים בחצרו של הרה"ק מבעלזא, שהיו נאמנים ומסורים לכבוד רבם, החליט "ללמד לקח" את רבינו, על שהעז להתנהג ברבנות באזור ממלכת רבו - אף שהיה זה רק בכפר סמוך.

רבינו הגיע בערב שבת קודש לבית־המרחץ בבעלזא לטבול לכבוד שבת. אחד ממשמשיו היה צריך להגיש לו כלי גדול של מים צוננים

לשטוף את גופו לכבוד שבת, החליף אותו אדם את הקערה והגיש לו כלי מלא במים רותחים תחת המים הצוננים - - -

רבינו עירה את תכולת הכלי על גופו בבת אחת, והמים הרותחים עשו את שליחותם נאמנה... הוא נכווה קשות בכל חלקי גופו והוצא מבית המרחץ כשהוא מתפתל ביסורים. במצב קשה הובל לביתו, כשהוא זקוק נואשות לטיפול דחוף בכוויות הקשות והמרובות בכל חלקי גופו. כאביו ויסוריו היו חזקים עד כדי־כך שלא היה מסוגל לבוא לתפילת קבלת־שבת וערבית בבית הכנסת של רבי שלום.

כאשר נכנס הרבי, ה"שר שלום" מבעלזא, לבית המדרש, חיפש מיד את הרבי מויעליפאלי. כשנוכח לדעת כי איננו, הורה לבעל־התפילה להמתין ולא להתחיל בתפילה עד שיבוא האורח. אנשיו לא סיפרו לו כמובן מה שאירע במקווה ועל החלפת המים. המתין אפוא, הרבי יחד עם הקהל הגדול עד בוש, אך האורח איננו מגיע. "אינני ניגש לתפלת מנחה עד בואו של הרבי מויעליפאלי!" הודיע רבי שלום נמרצות.

כיון שכך, נאלצו החסידים להודיע לרבם על כל מה שאירע. על כי האורח המיוחל איננו יכול לבוא מאחר והוא מוטל על ערש דווי ומתפתל ביסורים.

"תנו לי את מעילי - אמר רבי שלום בשומעו את דברי חסידיו - ואלך לבקר את הרבי מויעליפאלי בביתו!"

כאשר הגיע הרבי מבעלזא לאכסניה של רבינו, מצא אותו עומד בתפילת קבלת שבת מתוך כאבים איומים.

"מה שלומו?", פנה אליו רבי שלום בלבביות.

רבינו הצביע דומם על גופו הפצוע והחבול בכוויות קשות.

"נו, כעת נאמר בתפילה י'שלח ד'ברו ו'ירפאם" - ראשי תיבות: יד"ו, צדיק יכול לרפא בכח ידו", הפטיר הרבי מבעלזא. נטל את ידו והוליכה על פני גופו הפצוע של האורח. וראה זה פלא! בכל מקום שנגעה ידו של הרבי, עלתה ארוכה ומרפא ובשרו כמעט שב כבראשונה. לאחר "הטיפול

הרפואי" הקצר, חלה התאוששות מפתיעה במצבו של רבינו והוא החל חש בטוב.

"מחר בבוקר תוכל להגיע בעזרת ה' לתפילת שחרית בבית מדרשי" הבטיחו רבי שלום נאמנה.

ואמנם, כהבטחתו כן היה. בשבת־קודש בבוקר הופיע רבינו במלוא הדרו, בבית מדרשו של הרה"ק מבעלזא, ללא שום סימני כוויה על גופו הקדוש - - -

כאשר הגיעו הדברים לאוזני רבי ישראל מרוז'ין, חייך והפטיר: שפיל לסיפיה דקרא, סופי התיבות של שלוש־המלים הללו, ישל'ח דבר'ו וירפא'ם, הם "מו"ח". הרבי מבעלזא משתמש בידו ובראשי התיבות, ואנו משתמשים בראשנו ובסופי התיבות של המלים[6].

הרהורי תשובה לאחר יובל שנים

באחת מנסיעותיו של רבינו לחצר־קדשו של הרה"ק רבי שלום מבעלזא, נסע יחד אתו גם השו"ב מבאכניא. הם נסעו ברכבת עד העיר ראווע, ומשם נסעו בעגלה לבעלזא.

העגלון, אדם בא בימים שהשנים חרצו את קמטיהם בפניו הגסות, חיפש דרך לפתוח בדברים עם נוסעיו שניכר בהם כי אנשי מעלה הם. במה יוכל למשוך את תשומת לבם? מיד נזכר במשהו ופניו הסמוקות צהלו. קולו רעם: "האם אתם יודעים כי בעגלה זו נסעתי ל"מיילין" מליז'ענסק? אח, אלו היו ימים!"

העלאת שמו של קודש הקודשים, הרבי ר' אלימלך, בצורה מחפירה כזו, היכתה בהם כמכת ברק והם הביטו בעגלון במבט מזועזע. האם יתכן שהוא מתכוין להרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק? כך מזכירים את שמו של הרבי הגדול?! של נעליך מעל רגליך!

העגלון המגושם התעלם מארשת התדהמה שעל פניהם והמשיך בהנאה: "כן, כן, הייתי נוסע לליז'ענסק לעתים תכופות, ולא תשערו מי

6. כתבי הרה"ח ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

ישב כאן בעגלה, איציקל מלובלין שחסידיו קראו לו "החוזה", ומענדלי מרימנוב, ועוד הרבה חסידים".

ציון קדשו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע

נראה היה, כי הזכרת שמם של קדושי עליון אלו בצורה בוטה זו, ללא כל תארי כבוד, מסבה לעגלון הקשיש עונג עילאי, משל יכול הוא להתקרב ולהידמות אליהם כששמם מוזכר בזלזול מחפיר שכזה.

העגלון צלל בנבכי זכרונותיו: "אני מוכרח להגיד לכם, שהם היו אנשים קשים ומרים".

כאן פקעה סבלנותם של רבינו והשו"ב מבאכניא, מחוצף שכזה! והם פנו אליו בתרעומת: "אולי תוכל לשבר את אוזנינו, שנדע במה הם היו קשים ומרים?"

"אוי! כמה קשים ומרים היו האנשים האלו", פרס בעל־העגלה הנרגן את טענותיו משכבר הימים. "חמישים שנה כבר עברו מאז, אבל אני זוכר

זאת כמו היום: כל הדרך הם מיררו את חיי ועשו לי צרות; כשהסוסים הלכו לאט והרמתי את השוט להצליף בהם מעט, מיד געו בי ולא הניחו לי להרביץ לסוסים, הם טענו שזה נקרא "צער בעלי חיים". ידי היו כבולות אפוא, ולא יכולתי לעשות מאומה לבהמות עצלות אלו שניצלו את ההזדמנות והלכו לאיטם. רציתי לצעוק על הסוסים ולדרבנם בקריאות כמנהג העגלונים. ברם, הצדיקים הסבירו לי שאסור לעייף את בעלי החיים, וכך זחלנו כצבים ישישים. אבל דאגתם של נוסעיי הרחמניים לא תמה במניעת מלקות השוט וזירוז הסוסים בקריאות, מדי פעם גם זכיתי לתזכורות: עצור! הסוסים רעבים וצמאים, תן להם לאכול ולשתות. לא היתה לי מנוחה מהם, כל הדרך בלבלו את מוחי בשטויות מעין אלו".

"כשהתקרבנו סמוך לליז'ענסק, התלהבו שני אלו, קפצו בבהילות מהעגלה והחלו רצים העירה - המשיך העגלון וסיפר - צעקתי אחריהם: חכמים שכמותכם, מדוע אתם יורדים מהעגלה? בין־כה־וכה אני נוסע העירה, למה לכם לרוץ ברגל ולהתעייף?! אך הם לא שמעו בקולי והמשיכו לרוץ קדימה בהתלהבות עצומה.

אני לא הייתי חכם כמותם, נתתי להם לרוץ ואני נסעתי העירה כמו מלך. נכנסתי לאכסניה בניחותא, הכנסתי את הסוסים לאורווה ונתתי להם לאכול. הלכתי להתפלל, אכלתי, הלכתי למרחץ, ואחרי שהתרחצתי היטב - שכבתי לישון.

"לתפילת קבלת־שבת הלכתי גם אני אל הרבי שלהם. הייתי סקרן ורציתי לראות במו־עיני למי נוסעים החכמים האלה. באתי לבית המדרש, וראיתי שהרבי עומד על יד העמוד וצועק. הקולות שלו הגיעו עד לב השמים; הוא צועק והם אחריו. כל התפילה היתה מלווה בצעקות מחרידות, הרבי צועק והחסידים מחרים־מחזיקים אחריו. לא הבנתי מדוע הם צועקים כל כך.

באמצע התפילה נשמטה טליתו של 'מייליך' מראשו. התבוננתי בו וראיתי כי עורפו אדום כסלק. אהה! בדברים כאלו אני מבין!" - התרברב העגלון הזקן - "כעת כבר תורצה קושייתי והבנתי את פשר הצעקות.

'מיילין', ודאי שתה בקבוק שלם של יי"ש חריף וטוב, ובגלל זה הוא אדום כל כך וצועק..."

התפילה נמשכה, והנה הגענו בתפילה לפיוט "לכה דודי". הוא שר והחסידים שרו איתו. כאשר הסתובב לשיר את 'בואי בשלום', ראיתי את פניו ונדהמתי, הוא היה חיוור כמת! - - -

כאן כבר הייתי מלא השתוממות ולא הצלחתי להבין: מה־נפשך, אם הרבי שתה מקודם יי"ש עד שעורפו מאדים כסלק - איך פתאום הוא הלבין כמת?! אומר לכם את האמת, עד היום אינני מבין זאת".

קולו של העגלון נשבר פתאום, עיניו דמעו. "אתם יודעים מה? כש'מיילין' התחיל לשיר 'בואי בשלום', היה מה לשמוע!"

עיניו של העגלון נעצמו ופניו לבשו ארשת של רצינות, הוא החל לשיר את הניגון ששמע בשעתו, לפני חמישים שנה - ובכה!

כשסיפר רבינו את המעשה בעגלון הוסיף והטעים: "מאיש פשוט זה יכולים להבין כמה היה גדול כוחו של הרבי ר' אלימלך. שמעתם אלו 'השגות' היו לו לעגלון בשרף הנורא... ואפילו הכי, גם אחרי חמישים שנה, כאשר נזכר בניגון ששמע מפי הרה"ק מליז'נסק, התעורר לתשובה ובכה" - -[7]

בחצר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין

חביב וחשוב היה רבינו אצל ה'סבא־קדישא' רבי ישראל מרוז'ין. פעמיים בשנה היה נוסע אל חצר קדשו. בשנים מאוחרות, התלווה אליו במסעו חתנו, רבי נטע מויעליפאלי. באחד מביקוריו בסדיגורה, ביקר אצל כל אחד מבניו הקדושים של הס"ק מרוז'ין, ולאחר ביקוריו הביע את הערכתו למקורביו על כל אחד מהם.

---

7. "אדמו"רי בעלז" עמוד רמב.

החסיד רבי ברוך, מתלמידיו המובהקים של רבינו היה מתלווה אליו בנסיעותיו להיכל הקודש בסדיגורה, ויחד אתו היה מסב בשולחנו של אותו צדיק.

ציון קדשו של הרה"ק מרוז'ין ובניו זי"ע

בליל שבת קודש, ביקש הרוז'ינר את רבי ברוך לשיר את זמר האר"י "אזמר בשבחין". רבי ברוך לא התמצא בנגינה יותר מדי, וגם לא היה לו קול נעים. הוא נבוך מן הכיבוד לו זכה מקדוש ישראל, והפנה את פניו אל רבינו, כשואל: "מה אעשה"? "מה פירוש?" תמה רבינו, "אם הרבי אומר לך לשיר - תדע גם לשיר!".

פצח ר' ברוך בניגון, ולהפתעתו שלו עצמו, כמו להפתעת כל הנוכחים שידעו על חוסר כשרונו המוסיקלי, התגלה בו כוח נגינה מופלא. הוא שר שיר עֲרֵב שהרטיט לבבות. הניגון ששר על הזמר "אזמר בשבחין" היה כה מיוחד עד שנתקבל כפזמון מוכר באוהלי צדיקים[6].

☆ ☆ ☆

פעם אחת, כששהה בחצר הקודש ברוז׳ין, בעת שעמד בכותל המזרח בתפילה, גברה סקרנותו של אחד החסידים והלה הציץ לעברו באמצע תפילת הלחש. לתדהמתו גילה את האורח מויעליפאלי מתפלל בעיניים פתוחות לרווחה! החסיד לא יכול היה להתאפק, ולאחר התפילה התקרב אל רבו ואמר בלחש: ״כפי הנראה, האורח אינו כמו שחושבים שהוא, הוא מתפלל בעיניים פקוחות!״.

הרוז׳ינר הגיב על אתר בביטול מוחלט: ״אין אתם יודעים כלל שרבי שלמה זלמן יכול להתפלל בעיניים פקוחות, ויחד עם זאת, גם אם ינקרו את עיניו בשיפודי ברזל, לא יחוש מאומה!״[8].

האוהל מעל ציון קדשו של הרה״ק בעל ה״בית אהרן״ זי״ע במלינוב

עם בנו של הרוז׳ינר, רבי אברהם יעקב מסדיגורה, היה רבינו ביחסי קרבה מיוחדים. בחתונתו של רבי שלמה, בנו של רבי אברהם יעקב מסדיגורה, עם מרת רחל לאה, בתו־יחידתו של רבי צבי הירש מרימנוב, השתתף גם חותנו של הרבי מסדיגורה, ה״בית אהרן״ מקרלין. רבינו - שהיה מחשובי תלמידיו של רבי הירש ״משרת״ וחלק גדול מחסידי רבי

8. מפי הרה״ח ר׳ אליעזר רבינוביץ זצ״ל ששמע מזקני חסידי רוז׳ין.

הירש הסתופפו בצילו לאחר פטירת רבם - הגיע לחתונה, כעומד מצד הכלה, במקום רבו - אבי הכלה, שכבר לא היה בין החיים.

לאחר שהסתיימה החתונה, יצאו המחותנים ללוות את ה"בית אהרן" לדרכו. הרבי מסדיגורה עלה יחד עם חותנו ה"בית־אהרן" על עגלה אחת, ואילו יתר האחים הקדושים בני הרוז'ינר וכל הצדיקים, עלו ונסעו במרכבות אחרות. מבין כל האורחים המכובדים, היה רבינו היחיד שהוזמן לעלות אל העגלה בה ישבו המחותנים מסדיגורה וקרלין[9].

חתנו של רבינו וממלא מקומו, רבי נטע מויעליפאלי סיפר, כי במהלך החתונה ישבו ה"בית־אהרן" ובני הרוז'ינר בראש השולחן. דרכו של ה"בית־אהרן" היתה כידוע בהתלהבות עצומה שפרצה גדרות ומחיצות, ואילו דרכם של אדמו"רי רוז'ין היתה בגינוני מלכות ובהסתרת כל התלהבות חיצונית. אמר רבינו לחתנו: "הבט וראה שני דרכים בעבודת ה'. דאס איז א דרך, און דאס איז א דרך!" (- זוהי דרך ישרה וגם זו דרך נכונה)[10]

ציון קדשו
של הרה"ק רבי יצחק מוואַרקא זי"ע

ביקורו של הרה"ק רבי יצחק מוואַרקא

על חשיבותו של רבינו בעיני צדיקי דורו, תעיד גם העובדה הבאה:

הרה"ק רבי יצחק מוואַרקא יצא פעם מפולין לביקור אצל צדיקי גליציה. לאחר שחזר, דיבר בהתפעלות על הרושם המיוחד שהשאיר עליו רבינו, והפליג מאד בשבחו. לימים נודע לו, שרבינו הוא יליד פאטשינוב שבפולין. כשומעו

9. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל. הובא ב"נר ישראל" ח"א עמוד קסד בשם זקני משפחת בריזל.

10. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

זאת, נענה ואמר: תיתי לנו, שצדיק זה הוא מילידי ארצנו[11].

עם גאוני דורו

רבינו עמד בקשרי מכתבים עם גאוני דורו בדברים הנוגעים לענייני הקהילה. שאלה אחת בהלכה נשתמרה בשו"ת משיב כהלכה[12] להגאון הנודע רבי זאב וואלף פרנקל רבה של ריישא, שהעתיק כל לשון מכתבו של שאלת רבינו כשהוא מקדים: "הנני להעתיק את תורף השאלה מהרב מוויעליפאלע זצ"ל".

רבינו פונה אליו בתוארים מופלגים, ומרצה לפניו שאלתו בענין טעות בשומת קרקע. ברוב ענוותנותו כותב לו רבינו בין השאר:

"והנה מחמת שאני מיראי־הוראה, כידוע לכל מכיריי, אמרתי אלכה נא אל ההורים ומורים". ומוסיף עוד: "יאמין לי כבוד הרב הגדול שי', שהרבה דברים היה לי לרצות בדברים הללו כפי אשר שכלי מגיע, ולא רציתי להעמיס מבוקשי שיהיה לי תשובה העולה על רוחו הטהור ע"פ דתה"ק. ובטוח אני, שבל יהא דברי אלה על כבוד תורתו למשא, כי אפשר טעיתי בדבר פשוט, ויען ויאמר סלחתי, כי תורה היא וללמוד אני צריך".

הגאון רבי זאב וואלף פרנקל, בדברי תשובתו, כותב:

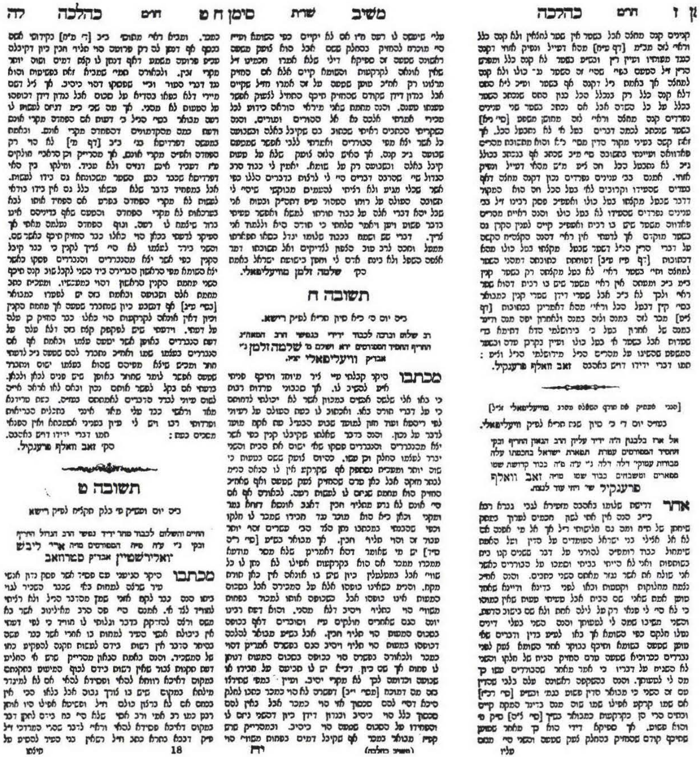
"רב שלום וברכה, לכבוד ידידי כנפשי, הרב המאור הגדול, החריף, החסיד המפורסם, ירא ושלם, מורנו שלמה זלמן נ"י אבד"ק ויעליפאלי יצ"ו. מכתבו היקר קיבלתי ע"י ציר מיוחד, ותיכף פניתי את עצמי להשיבו" וכו'.

---

11. כתבי הרה"ח ר' יעקב יוסף מרגליות. ומובא שם הנוסח כך: "מכל חכמי גליציה ראיתי אחד מיוחד ה"ה רבינו". כשאמרו לו שהוא יליד פולין, הפטיר: "אם כן, גם הוא משלנו".

12. חו"מ סימן ח. מעניין לציין, שתאריך השאלה היא: כ בסיון תר"א, ותאריך התשובה היא: כא בסיון תרא. ניתן לראות מכך שהגר"ז השיב לו תשובה על אתר, שעוד בשנת תר"א, בטרם נסמך לאדמו"רות, כבר פקיע שמיה דרבינו וגדולי ישראל חרדו למוצא פיו.

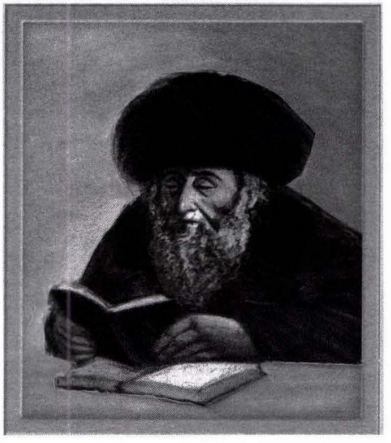

שער שו״ת משיב כהלכה ושאלת רבינו, ותשובת הגאון אליו

פרק ו

בסוד קדושים מי יעמוד

איני מוצא בך שום פגם

תואר דמות דיוקנו
של הרה"ק מצאנז זי"ע

אין לנו עסק בנסתרות ודרכיהם של צדיקים נעלמו מאתנו. כאמור, הרה"ק רבי חיים מצאנז, שיחד עם רבינו הסתופף בצל רבי אשר ישעיה מרופשיץ - היה זה שהתנגד לדרכו בקודש של רבינו שהראה את כוחותיו הרוחניים בלי גבול, בחינת "צדיק גוזר", וגילויי רוח־הקודש שהיו מצויים אצלו תדיר בשפע גדול כמעיין הנובע. כוונת הרה"ק מצאנז טהורה היתה, ונבעה מתוך רגשי אהבתו והערכתו לרבינו ונתכוין בזה לסלק כח המשטין כמסופר להלן, אולם רבינו שחשש מהתנגדותו החליט לנסוע ולהתייעץ בשיח־סוד עם הרה"ק רבי שר שלום מבעלזא זי"ע, כדת מה לעשות.

כאשר הגיע לבעלזא, נכנס להרה"ק רבי שר שלום ונתן לו "פתקא" (קוויטל) בה כתב כהאי לישנא: "כיוון שהרה"ק מצאנז חולק עלי, וחוששני שמא דבריו אמיתיים, ע"כ בקשתי, שיואיל לראות בעיניו הטהורות אם מוצא בי איזה פגם ח"ו".

רבינו ה"שר־שלום" הניח את ראשו על ידיו. לאחר זמן־מה התנער ואמר בתקיפות: "לא! חלילה, עיינתי היטב ב"פתקא" שנתת לי ואינני רואה בך שום פגם, איני מבין מדוע הרבי מצאנז חולק עליך".

"ובכל זאת" הפציר בו רבינו שחשש עדיין מדעתו של הצדיק מצאנז.

קרא רבינו ה"שר־שלום" את הקוויטל בשנית. שוב הניח את ראשו על ידיו, וכשהרים את ראשו פתח ואמר: "דע לך! הסתכלתי בשורש נשמתך עד אדם הראשון, עברתי על כל הגלגולים שלך, ואינני מוצא בך שום פגם ח"ו! איני יודע למה הוא מדבר נגדך. אל תירא ואל תחת, אתה שייך לצד הקדושה בדיוק כמו הרבי מצאנז המתנגד לך![1]"

☆ ☆ ☆

ובפעם אחרת התבטא הרבי מבעלזא שוב בביטויים מופלגים אודות רבינו.

היה זה כאשר רבי שר־שלום מבעלזא השיא את נכדתו, הרבנית מרת רבקה הענא, בתו של בנו רבי משה, לרבי נפתלי גולדברג משעלץ בעל "קול נפתלי", נכד הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק; ובן בתו של רבינו מויעליפאלי, מרת שרה.

רבינו, שהיה כאמור זקנו של החתן, נסע לבעלזא כדי לגמור את השידוך. הוא ביקש לנצל הזדמנות זו לדבר עם המחותן מבעלזא אודות התבטאויותיו של הרה"ק מצאנז, שהגיב אודותיו מפעם לפעם, בחריפות.

כאשר ישבו שני הצדיקים ושוחחו, אמר רבי שלמה זלמן:

- עומדים אנו להיות מחותנים. יידע מעלתו שהרה"ק מצאנז אומר עלי, שהמופתים שאני עושה, הם וכו'. ("מען זאגט אז אונז דארפען ווערען מחותנים, וויל איך פארציילען פאר'ן מחותן, אז ס'איז דא וואס זאגן אויף מיר, אז מיינע מופתים זענען וכו')

נרעש הרבי מבעלזא וקם ממקומו, הסתכל בפניו של מחותנו ואמר: תן לי לראות את הזקן ("לאז מיר זעהן די בארד"). כשהתבונן בו, אמר

1. "אדמו"רי בעלז" עמוד רמד.

ברטט: "סטרא דקדושה, סטרא דקדושה!..." ומיד אחרי כן ניגש לגמור את השידוך[2].

נכדו, הגה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זצ"ל, אמר להרה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל, שכך מקובל אצלו הסיפור. ורבי אלעזר סיפר לו, שמקובל במשפחתו, שהרה"ק מהר"ש קם ממקומו בשומעו את דברי רבינו, פנה אל האורח ואמר: "כך אומרים? הבה אלך להימלך בדעת זוגתי הרבנית". ("אזוי זאגט מען? לאז גיין אדורך רעדען מיט די רעבעצין") ונכנס לחדר הסמוך. כעבור זמן לא רב, חזר לגמור את השידוך[3].

גירסה שלישית מוסרת, כי הרבי מבעלזא הניח את ראשו על ידיו לכמה רגעים, וכשהגביה את ראשו אמר לו: "אתה נקי בכל הגלגולים שלך" (איהר זענט ריין אין אלע אייערע גלגולים!")[4]

דרכך דרך ישרה

גם לסדיגורה נסע רבינו, לשמוע את חוות דעתו הקדושה של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין על המתנגדים לו. כשהגיע לשם נכנס לקודש פנימה ואמר לרוז'ינר: "הרה"ק מצאנז מדבר עלי קשות, חוששני אולי אני וכו'" ("דער צאנזער רב קלאפט אויף מיר; קלער איך, אפשר בין איך וכו'?!")

בחן הרוז'ינר בעיניו הטהורות את רבינו זמן מה, והפטיר: "חלילה, חלילה, אתה הולך בדרך ישרה עד מאד" והוסיף: "איהר דארפט נישט מורא האבן, איהר האט ברייטע פלייצעס". (אין לכם מה לחשוש, יש לכם "כתפיים רחבות")[5].

---

2. ספר באהלי צדיקים עמ' 109

3. שם בהערה. יש לציין, שהרבנית מלכה ע"ה היתה מפורסמת בצדקותה ובעלה הקדוש היה רגיל להתייעץ עמה.

4. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמג, מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל בשם זקנו הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי.

5. "שיח זקנים" שם. הרה"ק מרוז'ין אמר לו בזה הלשון: "עפנט דעם גוף, איך וועל קוקן אויפן גוף". רבינו פתח את כותנתו, והרה"ק מרוז'ין הביט על ליבו הטהור ואמר כנ"ל.

כאמור לעיל[6], גם אל רבי מאיר מפרימישלאן שלח רבינו בענין זה, לדעת אם לחדול מדרכו המיוחדת. ורבי מאיר מפרימישלאן ענה: "אל תחששו מהחולקים. גם אותי רדפו על כך ולא שמעתי להם; גם אתם אל תיראו מזה, ואל תשמעו להם!"

קדוש עליון

סיפר נכדו הרה"צ רבי דוד אריה בריזל זצ"ל, שכאשר בא הרה"ק משינאווא להשתתף בשמחת סעודת התנאים של אחיו ר' יוסף מנחם הי"ד, נענה ואמר לנוכחים בעת שנטל בידיו את הספל לנטילת ידים: "הכל מודים, שזקנכם הרה"ק רבי שלמה זלמן מויעליפאלי היה צדיק אמת, אלא שההתנגדות נגדו היתה מטעם אחר:

"ידוע, שאחרי פטירת רבי נפתלי מרופשיץ נתמנה חתנו, רבי אשר ישעיה, לממלא־מקומו. רבי שלמה זלמן מויעליפאלי, שלא כתלמידים אחרים, החל לנהוג באדמו"רות בחיי ר' אשר'ל ולא מנע עצמו מלנהוג אפילו בתוך קרבת מקום של שלושה מייל ממעונו של ר' אשר'ל, בעוד שתלמידים אחרים לא כיהנו באדמו"רות כל עוד היה הצדיק רבי אשר'ל חי - זו היתה סיבת ההתנגדות לזקנך".

הרבי משינאווא הוסיף וסיפר על ה"חוזה מלובלין" זי"ע, שהחל להנהיג עדה עוד בחיי רבו הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק, אך התרחק מרחק ניכר עד ללובלין מן הטעם האמור[7].

עוד מסופר על ביקורו של הרבי הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע בבריגל לכבוד יום ההילולא הראשון של ה"אריה דבי עילאי" זי"ע. בנו הרה"ק רבי אהרן (ר' אהרי'ש) פנה בקובלנה אל האורח: "רבי קדישא, מפני מה

---

6. פרק ב'.

7. ספר באהלי צדיקים שם. ראה עוד ב"שיח זקנים" ח"ג עמוד רמו, ובספר "מקור חיים" אות רא, והיינו, משום שבויעליפאלי נהרו המונים עם פתקאות ופדיונות והיה בזה משום פגיעה בכבודו של מוהרא"י מרופשיץ שהיתה סמוכה לויעליפאלי. ראה בספר 'זכרון דעמביץ' (עמוד 27), על מידת השפעתו של רבינו בעיירת דעמביץ. וראה עוד להלן הסבר נוסף למחלקותם.

אתם מדברים נגד מחותני מויעליפאלי? במו אוזני שמעתי מפי אבי, ה"אריה דבי עילאי", כי מחותני הוא קדוש עליון!"[8]

☆ ☆ ☆

על משכבו בחוליו, מדוכא ביסוריו, התבטא רבינו: "כל הייסורים והרדיפות שבאו עלי, יחד עם כל הצרות והתלאות שסבלתי, באו עלי מפני היותי מבני בנימין, ממתנגדי דוד המלך ע"ה - אם כי לא הייתי מתנגד לו בפועל, רק בשב ועל תעשה"[9]---

בזכותו ניזון העולם

כאשר הגיעה הידיעה אודות הסתלקותו של רבינו, נכנס חסיד אחד אל ה"דברי חיים" וסיפר לו את הבשורה שרבינו נסתלק לחיי העולם הבא.

"מי, הויעליפאלער?" - קרא רבי חיים מצאנז בתדהמה והתעלף במקום.

כשחזר לאיתנו, נאנח: "אוי, לקחו את ה"זָן" מן העולם". כמי שאומר, בזכותו היה העולם ניזון! (אוי, מ'האט נעביך אוועקגענומען דעם "זן" פון דער וועלט!)[10] כידוע, נסתלק רבינו בשנתו הז"ן - בהיותו בן נ"ז שנים בלבד.

שתק הרבי מצאנז שתיקה ארוכה. ובסופה אמר אמירה שיש בה משמעות: "על-ידי ההתנגדויות נגדו, הוסיפו לו עוד שלוש-עשרה שנות חיים!"[11]

[לפי גירסא אחרת, היה זה בנו של רבינו ר' יוחנן, ששאל את הרה"ק מצאנז מדוע הוא התנגד לאביו, ועל זה ענה הרה"ק מצאנז כנ"ל.]

---

8. מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל ששמע מזקנו הרה"ק ר' יצחק מויעליפולי זצ"ל. הוא הוסיף, שהרה"ק מצאנז אמר לר' אהרי"ש: מי הסמיכו לרבי?! (היינו על רבינו) ונענה ר' אהרי"ש בחריפות: וכי מי הסמיכו לכבודו?! ענה הרה"ק מצאנז: הלא אביך הקדוש הסמיכני?! אז ענהו ר' אהרי"ש: אם כן, הלא שמעתי מאבי כנ"ל.

9. "החסידות" עמוד רנו, "דור דעה" עמוד שכא.

10. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמו.

11. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק', ומפי הרה"צ ר' יוסף חיים פרנקל שליט"א.

כשהשר הוא טוב לב

באחת מסעודות רעווא־דרעווין בחצר הקודש של הגה"ק מצאנז, היה נוכח אחד מבניו של רבינו. הרבי מצאנז ישב אחוז שרעפים וכשהתעורר מדביקותו, פתח ואמר: פעם היה קיסר אחד שהיו לו שרים רבים. ביניהם היה שר אחד שמסר את כל אשר לו להגדיל ולפאר את הקיסר. חשב הקיסר בלבו, הלא לשר נאמן כזה צריך להעניק איזה שכר. פנה הקיסר ואמר לשר, 'מהיום, כל מה שתבקש יתנו לך, ועל כל מה שתחתום יצייתו לך'. שמע השר ושמח. מעתה החל למלא את שולחן המלכות במבול של בקשות עבור אזרחי המדינה. פטור ממסים; הקלה מעונשים; פטור משרות בצבא; עזרה לחולים; תמיכה בחולים וקשישים וכן הלאה והלאה. כולם שמעו על השר הרחמן וניצלו את טוב לבו. תורים ארוכים השתרכו על דלתו והוא לא סרב לאף אחד.

עבר זמן, ולפתע התגלה כי סדרי השלטון כולם מעורערים. קופת האוצר ריקה והמדינה עומדת לפני פשיטת רגל. שורות הצבא התדלדלו ומספר החיילים ירד תלולות. העבריינים שוחררו מבתי הכלא ואיש הישר בעיניו יעשה. "מי אחראי לזאת?" זעם המלך.

"אתה בעצמך" אמר לו היועץ "במו ידיך המטת אסון על המדינה".

"איך?"

"נתת ביד השר פלוני סמכות בלתי מוגבלת. הוא מנצל אותה ללא סוף ומשנה סדרי בראשית".

"בצורה כזאת אי אפשר להנהיג את השלטון", לחש הקיסר לעצמו. עוד באותו יום קרא לשר ופיטר אותו".

הנמשל היה מובן מאליו. הרבי מצאנז התכוון להסביר בכך כי הרבי מויעליפאלי הפציר יותר מדי עבור אחיו בני ישראל, וכיון שפעל מופתים רבים כל־כך, לקחוהו מן העולם. בכך הסביר את המניע שמאחורי ההתנגדות לרבינו[12].

12. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמה מפי הרה"ח ר' חיים פאליק ז"ל.

פרק ז

לאות ולמופת

גלוי או נסתר?

שמו של רבינו התפרסם בפי כל. לא יפלא אם כן, שמכל רחבי גליציה ומחוצה לה, נהרו אליו המוני יהודים שהיו זקוקים להיוושע בדבר ישועה ורחמים. הם חפצו לקבל את ברכתו לרפואה, לזרע של קיימא, להצלחה במסחר ובעסקים ובכל ענין. כאשר רבינו היה נוסע מחוץ לעירו, בכל מקום שם עברה מרכבתו, נתלו הבריות בשולי אדרתו, והפצירו בו בכל לשון של בקשה, כי למען השם יתעכב אצלם לכל הפחות כמה שעות כדי להאציל עליהם מברכותיו.

וסיפר חתנו של רבינו, רבי נטע מויעליפאלי: נסעתי לרוז״ין עם חותני, ועברנו דרך הרבה עיירות בהן התגוררו רבים מאחב״י. חותני היה מפורסם לבעל מופת גדול, והשמועה על האורח הצדיק שנקלע למקום עשתה לה כנפיים במהירות. השתוממתי לגלות מחדש איך בכל עיר ועיירה בהן עברנו, יצאו לקראתו המונים, ולפעמים אפילו כל אנשי העיר, והתחננו לפניו שיואיל להיכנס לעיר לפחות לסעודה אחת. היו מקרים בהם נעתר מורי חמי להפצרות ונכנס לעיר, אך לפעמים לא הסכים בשום אופן.

בין אלו שקיבלו את תשובתו השלילית של רבינו, היו גם אנשים מרי־נפש שלא הניחוהו להמשיך בדרכו. הם השתטחו על הארץ וניסו לבלום בגופם את הכרכרה.

הבטתי משתאה לעבר חותני, מה יעשה עתה? הרי הדרך חסומה. נדהמתי לשמוע אותו מצווה לעגלון משה זעלצער לזרז את הסוסים ולהמשיך במסע. משה היה מבוהל, וקרא לעבר רבינו ״רבי! העגלה תדרוס את האנשים!״.

"זרז את הסוסים" התעלם רבינו מאזהרותיו של העגלון, "ואל תשים לב לשום דבר!".

העגלה פתחה בדהרה...

לא האמנתי למראה עיני - סיפר רבי נטע לבנו ברבות הימים - הסוסים והעגלה דרסו את האנשים השוכבים על הארץ. ראיתי את פרסות הסוסים עולות על ראשי האנשים, הגלגלים הכבדים מחצו את בטנם. ציפיתי לשמוע זעקות שבר, חששתי מהגרוע מכל.

- - - איש לא נפגע!

לאף אחד מאותם שנדרסו כביכול לא אירע מאומה. הם קמו ממקומם ללא פגע כאילו סוסי־אוויר דרכו על ראשיהם, או אופני המרכבה שמחצו את בטנם היו חסרי משקל. מכל מקום, עובדה היא כי לא אירע שום נזק לאף אחד! ודבר זה קרה כמה וכמה פעמים.

הייתי נסער מן הנס הגלוי, ובלהט התרגשותי התפרצתי ואמרתי לחותני: "מופת כזה מתאים לל"ו צדיק?!"

"אין־הכי־נמי" ענה לי חותני בשלווה, כמו מדבר על אדם אחר, "אני ל"ו צדיק!"...

"אבל כיצד יתכן הדבר?" הקשיתי, "האם 'ל"ו צדיק' איננו נסתר?!"

"ומה בכך" ענה חותני, "אני נסתר"!---

אותה שעה הבנתי כי אינני מכיר כלל את חותני![1]---

רוח הקודש

לקראת ראש־השנה של שנת תרט"ז רצה רבי נטע חתן רבינו לנסוע לבעלזא. להפתעתו, התנגד חמיו לנסיעה. "בדרך כלל איני אומר לך דבר. אך בראש השנה זה, אני רוצה שתהיה אצלי"!

---

1. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמא, מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל בשם זקנו הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי.

"אני רוצה להיות אצל הרבי בראש השנה" התחנן החתן.

אך רבינו התעקש ובשום אופן לא נתן לו לנסוע.

שלושה ימים לפני ראש־השנה, בכ"ז באלול תרט"ו, הסתלק הרבי ה"שר שלום" מבעלזא. או אז התבררה לרבי נטע כוונתו הטמירה של חותנו[2].

☆ ☆ ☆

עוד סיפר חתנו בהזדמנות, כי באחד הלילות, בעת ששהה אצל חותנו ראהו מתעורר משנתו ומסתובב אנה ואנה באומרו: "אוי! חטפו לי את אנשיל מפשעמישל". לאחר מכן נודע, שבאותו לילה נתבקש אותו אנשיל, שהיה מחסידי רבינו, לישיבה של מעלה[3].

☆ ☆ ☆

מביתו של מושל העיר ויעליפאלי נגנבו פעם חפצים ותכשיטים יקרים בעלי ערך רב. המושל ידע כי רבינו הוא איש קדוש ועיניו צופות למרחוק. ניגש אפוא, לביתו של רבינו וביקש ממנו בפשטות לגלות לו מיהו הגנב. רבינו הרהר מעט ואחר כך אמר לו את שם הגנב. המושל לא פקפק כלל בדבריו של ה'רבינר' היהודי שנאמרו ברוח הקודש, הזעיק את המשטרה לביתו של האיש, ואכן, חיפוש קצר בבית גילה את כל החפצים הגנובים. הגנב הובל כבול באזיקים לבית הסוהר.

אלא, שלאחר זמן קצר שוחרר הגנב מבית האסורים. השמועה הגיעה לאוזניו כי רבינו הוא האיש שגילה למושל את סודו. זעם נורא מילא את ליבו והוא ביקש לנקום ב'רבינר' היהודי. הגנב, שהיה מלא בשאיפות נקם, ערך בירור והתחקה על עקבות רבינו, כך ידע את כל סדריו והמקומות בהם הוא מהלך. באחד הימים ארב לו הגנב בפינה נסתרת במסלול הילוכו.

---

2. "אדמו"רי בעלז" עמוד רמד.
3. ראה להלן פרק יד.

הוא הגיח מן המארב כחיה טורפת, הפתיע את רבינו והכהו מכות נמרצות בראשו ובכל גופו. לאחר מכן נמלט והותיר את קרבנו מתבוסס בדמו.

רישומה של התקרית נחרט ברבינו לזמן רב. מאז סבל מכאבי ראש תדירים שטרדו את שלוותו. לא אחת היה מתהלך בחדרו, ומפזם לעצמו בניגון של מרירות: "אוי וויי מיין קאפ, אוי וויי מיינע ייסורים!"[4]

☆ ☆ ☆

בתקופה ההיא, הרעישו החוזים בכוכבים את העולם, על כי כוכב שביט גדול עומד להתנגש בכדור הארץ ולהחריב את העולם. הדברים הגיעו לאוזניו של רבינו והוא הגיב על כך: "הבה ונצא להביט השמיימה". הוא יצא אל הרחוב, הביט אל כיפת הרקיע, ואמר בלשון הכתוב: "לא יעשה ה' דבר כי אם גילה סודו אל עבדיו הנביאים" (עמוס ג, ז).[5]

רופא חולים

רבי אביש קאנער מן העיר סאניק, היה אחד מהנגידים הגדולים בחצר בית צאנז. תורה וגדולה התאחדו על שולחנו וזכה לחתנים ת"ח מפורסמים ממשפחות האדמו"רים שנמנו על בית צאנז. להוותו, העיבה על אושרו מחלתו של בנו שסבל ממחלת ה'פוליו' (- שיתוק ילדים). רגליו של הילד התעקמו לגמרי, והוא לא היה יכול ללכת אלא עם קביים ('קוליעס').

אמו של הילד וזוגתו של רבי אביש, מרת סאשא'לע, רצתה מאד לנסוע לרבינו, שהיה מפורסם כבעל מופת גדול וריפא הרבה חולים. אך בעלה, כחסיד צאנז נלהב, הושפע מן ההתנגדות של רבו להנהגתו של רבינו בעניני מופתים, ולא הסכים לרעיון. היא חיפשה אפוא, עצה איך תוכל בכל זאת לעקוף את האיסור ולנסוע אל רבינו.

לאחר מחשבה קצרה, מצאה עצה והוקל לנפשה העגומה. היה זה בשלהי השנה, קרוב לימי הסליחות. בני המשפחה נהגו לנסוע לחצרו של

---

4. "שיח זקנים" שם עמוד רמג.

5. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

רבם למשך שבועיים ויותר, מן היום הראשון של סליחות עד לאחר יום כיפור. התכנון שלה היה פשוט וגאוני גם יחד. בראש השנה תעמיד פנים כאילו חשה ברע, ובצום גדליה תחזור לביתה יחד עם ילדה החולה. היא תיסע עם בעל העגלה שלהם עד העיר קראס. שם כבר תמצא דרך להיפטר מן העגלון, באמתלה שהיא רוצה להישאר בקראס עוד כמה ימים. היא תשלח אותו לביתה בסאניק, ובאותו זמן תיסע עם בנה בעגלה מקראס לויעליפאלי. שם תלך לביתו של רבינו, תעניק לגבאי ר׳ ברוך מטבע יפה כדי שיכניס אותה ללא שהיות לקודש פנימה, ומיד תחזור לסאניק. כך לא ידע איש על ביקורה בויעליפאלי.

הכל התבצע כמתוכנן. היא נסעה לויעליפאלי, אך כאשר מסר הגבאי, ר׳ ברוך, לרבינו כי אשת הרה״ח ר׳ אביש קאנער הגיעה לכאן עם ילדה החולה, אמר לו רבינו שתיכנס אליו בליל יום כיפור אחר התפילה.

לא הכל התנהל כפי שתכננה. השהייה ביום הכיפורים מחוץ לבית בעיירה קטנה כמו ויעליפאלי, לא היה לרוחה. מה גם, שכל העת חששה שמא מישהו מוכר יידע את סודה. אך בזמן ששהתה שם, הספיקה לשמוע על אנשים שממתינים כאן כבר חודשיים ויותר. לחכות כמה ימים בלבד, היה אפוא בגדר ״מציאה״.

בליל יום כיפור אחר התפילה, קיבל רבינו קהל ואמנם, מרת קאנער ובנה החולה נכנסו ראשונים בתור.

רבינו עקב במבטו אחר הילד המדדה על קביו והורה לו להתקרב אליו. הוא סילק את הקביים הצדה, הגביה את הילד והושיבו על השולחן. ללא אומר ודברים מישש בידיו הקדושות את הרגליים העקומות מלמעלה למטה. כשהגיע עד כפות רגליו, יישר את רגליו, העמיד את הילד על הארץ, ואמר לו: לך! (״גיי!״)

הנס התרחש בו במקום. הילד התחיל ללכת!

מרת קאנער בקשה לבכות מרוב שמחה, אך התאפקה בכל כוחה. היא נטלה את בנה והלכה אתו מהר לאכסניה. אך שם לא הרשתה לו להתהלך בחוץ על רגליו כאחד האדם, מחשש ׳עין־הרע׳. גם לאחר שחזרה

לביתה בסאניק, לא הניחה לו ללכת ברחוב ללא הקביים משך שנה שלימה[6].

☆ ☆ ☆

הרה"ח ר' וואפטש'ע מילער מחסידי ויעליפאלי, התגורר באיסטריק. במהלך מלחמת־העולם הראשונה, ברח לוינא בירת אוסטריה. כאשר טייל עם בנו ברחובות העיר, כשהוא לבוש בלבושו החסידי, פגע בו יהודי מתושבי וינא. על שאלתו מהיכן הגיע הנה, השיב ר' וואפטש'ע שהוא ממחוז ויעליפאלי.

כאשר שמע היהודי את המלה 'ויעליפאלי', קרא בהתרגשות: מויעליפאלי?! הנכם חייבים להכנס איתי לחנותי! ר' וואפטש'ע ובנו הלכו אחריו לחנותו. בהגיעם לחנות, נטל היהודי את הסולם עלה לעליית הגג ("בוידם"), והוריד משם זוג קביים. לפליאתם, סיפר להם היהודי את סיפורם של הקביים: "בקביים אלו הלכתי בהיותי ילד נכה. אימי ע"ה, לקחה אותי לרבי שלמה זלמן מויעליפאלי שציווני ללכת, והנני מהלך עד היום הזה כאחד האדם, ואת הקביים שמרתי למזכרת. בשומעי שהנכם חסידי ויעליפאלי הרגשתי חובה להראות לכם שתיווכחו בכוחו של הצדיק!"[5]

☆ ☆ ☆

עובדות נוספות מספרות, על אנשים שהביאו את ילדיהם המשותקים ברגליהם לויעליפאלי, ובכוונה תחילה הושיבו אותם על הארץ בדרך שרבינו היה צריך לעבור, כדי שיתקל בהם. כשהגיע רבינו ונתקל בילדים המשותקים ששמשו לו כמחסום, היה בועט בהם קלות ו"נוזף" בהם לאמור: "קומו מכאן ואל תפריעו לי ללכת!". כאשר היתה ה"פקודה" יוצאת מפיו - מיד היו קמים הילדים המשותקים ומתחילים ללכת על רגליהם כאחד האדם! אמהות אחרות הביאו את בניהם גוצי הקומה לרבינו שהיה שואלם

6. "שיח זקנים", בשם הרה"ח ר' חיים הרבסט ז"ל שהיה מחסידי הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי, מפי ר' ברוך קאנער ששמע מזקנתו אשת הרה"ח ר' אביש הנ"ל.

אגב הגבהת ידו עד היכן רצונם לגדול, ועד מקום שסימן בידו, גדלו הנערים בקומתם[7].

ברכות ועצות מן התורה עצמה

רבינו היה מצווה בימי ראש־השנה, לכל חשוכי הבנים, לעלות על הבימה בעת שקורא בתורה. כשהתחיל לקרוא את המלים: "וה' פקד את שרה", מיד הפסיק. הוא השליך עצמו, פניו וידיו, על ספר־התורה לזמן מה, וכשהתעורר מדביקותו, היו פניו להבים. פנה לחסידיו שהמתינו במורא, והחל משמיע בפניהם את המסרים השמימיים שקיבל זה עתה לעיניהם. לראובן אמר: "הסר דאגה מלבך. בקרוב תתברך בזרע של קיימא"; לשמעון אמר: "לזיווג שלכם אין סיכוי ואין לכם תקנה אלא גט. גרש את אשתך, ותינשאו שניכם מחדש בזיווג"ש. לך יהיו ילדים מזוגתך השניה, וגם היא תהיה אמא בזיווג שני". שמע זאת לוי ונרתע נפחד, שמא גם עליו יצווה להתגרש. אך ללוי אמר: "אל תתגרש כי אשתך היא בת־זוגך הראויה לך משאת ימי בראשית, אך לצערי הרב נגזר על שניכם שלא יהיו לכם בנים כל ימי חייכם". וכך הלאה והלאה[8].

מן גערתך ינוסון

יהודי אחד בא אל רבינו והתאונן בפניו על צרתו. המוני עכברים שורצים באוצרות התבואה שלו ועושים שמות בנכסיו. רבינו ציווה לו בפשטות גמורה: "גש לפתח אוצרות־התבואה שלך ותכריז שם שר' שלמה זלמן מויעליפאלי ציוה שיילכו לביתו של הגלחן!" (- הכומר).

ציית היהודי לדברי רבינו ללא עוררין, ניגש אל מגורות התבואה שלו והכריז כפי שציווה עליו רבינו. לתדהמתו הרבה, החלו העכברים לצאת בנחילים מן האסמים. שמו פניהם לעבר ביתו של הכומר וצעדו לשם כגדוד צבא ענק של עכברים לאין מספר - - -

---

7. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל ומפי השמועה.

8. "שיח זקנים" ח"ג עמוד רמו, מפי הרה"ח ר' חיים הרבסט ז"ל ששמע מפי הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי.

נכדו, הרה"צ ר' דוד בריזל, שמע את הסיפור מעד ראיה שראה במו עיניו את העכברים נוהרים באלפיהם לביתו של הכומר!...

"זכור טען מקלו"

חייו של יהודי אחד שהתגורר קרוב לבית העלמין הפכו לגהינום. וכך סיפר לרבינו כשעמד לפניו: "רבי, איני יכול יותר! אומרים שדיירי בית הקברות הם השכנים השקטים בעולם, אך לא כן אצלי. כל לילה באות אל ביתי רוחות של מתים ורוחות רפאים, דופקות על דלת ביתי, משמיעות קולות משונים ומפחידות את בני משפחתי עד מוות. כבר עשיתי כל מיני סגולות, הנחתי אפילו, לפי הוראות רבנים, ספר־תורה על אדן החלון, אך מאומה לא עזר".

"ואת הסגולה הזו כבר ניסית?" שאל רבינו ונתן לאיש את מקלו. "הנח אותו בביתך בלילה, ותשמע רק בשורות טובות".

חזר האיש לביתו בלב שמח. ידע שסגולה מאת רבינו פתרון הוא לכל הצרות והמצוקות. הניח את המקל בבית והמתין לבאות. בלילה שמע שוב את הקול של הרוחות. קול של צחוק פרוע הדהד באויר, בלי לדעת מהיכן הוא בוקע. האם גם המקל לא יעזור? בלב פועם מחרדה הקשיב הלאה, ופתאום שמע זעקת שבר: "אוי! רבי שלמה זלמן מויעליפאלי הניח כאן את מקלו! אנו חייבים ללכת מכאן!"

הצחוק הפרוע נדם. הבית השתתק כבמטה קסם תרתי משמע. מאותו לילה, שוב לא נשמע בבית קול שלא מעלמא הדין[5].

הצלה ברגע האחרון

באישון ליל, ציווה רבינו לגבאי: "ברוך, קח את ה"לאמטערנע" (מנורת לילה) ונצא לדרך".

הגבאי ציית בדממה. כבר למוד הוא בהוראות מסתוריות שאחר כך מתברר פשרן. הלכו בצוותא עד פאתי העיר והגיעו לבית חשוך. לנגד עיניו של הגבאי הנדהם ניגש רבינו אל הדלת, דפק עליה בכוח וכשנשמע

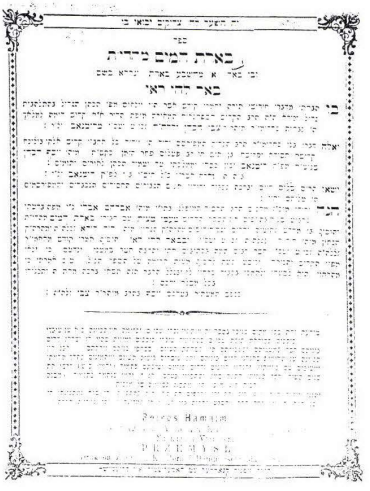
קול מבפנים: "מי זה?" קרא בקול אל בעל־הבית: מהר ואמור לזוגתך, שהיא שוכבת על התינוקת. אם לא תמהר, התינוקת עלולה להיחנק!

הלה מיהר לביתו פנימה, ואכן, הציל את חייה של בתו הפעוטה ממש ברגע האחרון!

הוא היה בבית ולא חש מאומה, ואילו רבינו נזעק ממעון־קדשו כשהרגיש בסכנה המרחפת מעל ראשה של ילדה קטנה!...

שנים רבות אחר כך, הראו לרבי יצחק מויעליפאלי, אשה זקנה שהיא־היא היתה התינוקת שרבינו הציל ברוח קדשו![5]---

הבטחת הצדיק

שער הספר "בארת־המים"
מהדורה ב', פרעמישלא תרנ"ד

הגה"ח ר' אברהם אבא'לי קרנפויגל, המו"ל של הספר "בארת המים"[9], כותב בהקדמתו לספר זה סיפור־מופת שחווה בעצמו אצל רבינו, וז"ל:

ראיתי את עצמי כמחויב בדבר, לכתוב בספר ולהעלות בדפוס בתוך הליקוטים היקרים, מאמרי קודש אשר יצאו מפי כבוד אדמו"ר, אשר הייתי מסתופף בצל כבוד קדושתו בימי הפעוטות ובימי הנעורים שלי, עד ששבק לן חיים, ואשר מברכות פיו הקדוש אני חי. כי כאשר הייתי חולה קודם הנישואין והייתי בסכנה גדולה רח"ל, לקח ידי לידו הקדושה ואמר לי בזה הלשון: 'הסתכל היטב בפנים

---

9. המהדורה הראשונה נדפסה בשנת תרמ"ח ביחד עם ספר "טעמי המצוות". והשניה נדפסה ג"כ ע"י המחבר עם הוספות ושינויים בפרעמישלא בשנת תרנ"ד. מהדורה חדשה נדפסה בירושלים תשס"ב ע"י מכון 'שפתי צדיקים'.

שלי וכאשר תראה אותי בחיים כן אבטיחך על אריכות ימיך'[10]. ומסיים: ה"ה הרב הצדיק הקדוש, מופת הדור, איש אלוקים, קדוש יאמרו לו, כקש"ת מוהר"ר שלמה זלמן זצוק"ל זי"ע ועכ"י מויעליפאלי, והוא היה ג"כ מהמסתופפים בצל כ"ק אדמו"ר הרה"ק מהר"צ הכהן הנ"ל.

צדיק מצרה נחלץ

רבינו נסע לשבות לעיתים בערים ועיירות ברחבי גליציה. באחת מן הנסיעות האלו, הקדים כדרכו לבוא אל העיר המארחת כבר ביום חמישי. העיר לבשה חג וכל בני העיר יצאו לקראתו לרחובה של עיר לקבל את פניו, כשהם מנחילים לו כבוד מלכים. הפריץ המקומי הבחין מביתו בהמולה הרבה והיה סקרן לדעת מי האורח הזוכה בכבוד הגדול הזה. הוא עמד ליד החלון וסקר את המחזה בעינים פתוחות לרווחה. לתדהמתו הבחין, כי האורח אינו שר משרי הממשלה כפי שהיה בטוח, אלא איזה יהודי נמוך קומה. הוא התמלא קנאה עזה, אותו מעולם לא קיבלו בכבוד רב כזה! דמו עלה לראשו והוא צעק בכעס איום: "אם היהודי הזה יישאר כאן לשבת, הרובה שלי ישים קץ לחייו!".

המשרתת שמעה את צעקתו ונחרדה. היא הכירה היטב את הפריץ כאדם אכזר ורשע מרושע, וידעה שהוא מסוגל לקיים את איומו. כשאיש לא ראה אותה, הלכה לאכסניה של רבינו, סיפרה את ששמעה והתחננה שימהר לעזוב את העיר, לבל יבולע לו מידיו הרצחניות של הפריץ. ברם, רבינו שמע את סיפורה של המשרתת הנכריה בלא להיבהל, ואמר למקורביו בשלוות נפש גמורה: "הבה ונראה, אם יישאר בחיים ויצליח לבצע את זממו". ("לאמיר זעהן צו ער וועט דאס דערלעבן").

שחר יום ששי הפציע. מה נחרדו משרתיו של הפריץ למצוא את אדונם מתבוסס בדמו ללא רוח־חיים, כשקנה הרובה שלו מכוון אל רקתו. כפי הנראה קנאתו היוקדת יחד עם כעסו הבוער העבירוהו על דעתו, עד ששם קץ לחייו.

דבריו של רבינו נתפרסמו ברבים - ותהום כל העיר![11]

---

10. "באר־המים" ירושלים תשס"ב עמ' קכט.
11. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

משיח אילמים

בכל שנות הנהגתו, שנמשכה רק ארבע־עשרה שנה, מאז החל מתפרסם, לא עבר יום שלא ראו בו פלאות רבות. ביחוד, עשתה רושם כביר, העובדה האחרונה שארעה סביב הסתלקותו, לפניה ואחריה.

ומעשה שהיה כך היה:

רבי יוסף בעריש ליפשיץ ז״ל, מי שנודע לימים כרבה של קהילת ריגליץ, היה בצעירותו סוחר טבק בקראקא. וזאת, כיוון שלא חפץ לעשות את התורה קרדום לחפור בה ומיאן לקבל על עצמו עול רבנות.

באותם ימים, כשהוא עדיין בעל חנות לממכר טבק בקראקא, אירע לו אסון. בנו, הילד שמואל בן הארבע, איבד לפתע את כוח השמיעה והדיבור ונעשה בבת אחת חירש־אילם.

שבע שנים קשות עברו על ר׳ יוסף בעריש וזוגתו. הילד לא הלך ל׳חדר׳ כמו כל הילדים, בגלל מומו, וישב בבית עצוב ושקט.

כשהיה בן אחת־עשרה, החליטו הוריו לשמוע לעצת ידידים ולשלוח אותו לבית־ספר לחרשים־אלמים בווינה. אמו נסעה איתו לאוסטריה ושם הכניסה אותו לבית־הספר.

אולם, בדרך חזרה כשהיתה בלייפניק שמעה כי בית־הספר מנוהל על ידי רפורמים, ומיד התחרטה על כך: ״טוב לי שבני יישאר חרש כל ימיו בביתי, מאשר ילמד לדבר אבל יגדל להיות יהודי רפורמי!״ טענה.

היא שבה מיד על עקבותיה לווינה, הוציאה את בנה מבית הספר, ונסעה עמו הישר לויעליפאלי. אולי יוושע שם הילד.

שלושה שבועות שהתה עם בנה בויעליפאלי. זה היה בחודש אלול תרי״ז.

כמה ימים לפני ראש השנה, שלח רבינו לקרוא לה, פסק ואמר: ״סעי לביתך עם הילד לקראת החגים הממשמשים ובאים. חזרי לכאן לשבת

חנוכה של שנת תרי״ח. אם כבר לא אהיה בין החיים - אמר לה רבינו בשלווה מפליאה - בואי ביום ששי, ערב שבת חנוכה, על קברי, ותבקשי על נפש בנך״.

מבט הנשר של רבינו צפה הכל. הוא אכן נסתלק ביום י״ג בכסלו תרי״ח ונטמן בקראקא.

בערב שבת חנוכה של שנת תרי״ח - השבת הראשונה אחר השבעה - עזבה האשה את חנותה, השאירה את בנה שם, והועידה פניה למקום מנוחתו של רבינו, לקיים את צוואתו. היא בכתה על קברו כמה שעות מעומק ליבה השבור: ״רבי קדישא, איה ההבטחה שהבטחתם לי?״ מיררה בבכי, ״ראיתם הכל מראש ודברתם על כך שאבוא על הקבר והנה אני כאן, ובני עדיין אינו מוציא הגה מפיו. רבי, העתירו בעדי ובעד בני לפני כסא הכבוד!״.

מבית־החיים שבה אל חנותה. אולי נותרו עוד כמה לקוחות שירצו לקנות טבק. כאשר שבה אל חנותה, עמד שם בנה האילם אותו הותירה בחנות בדרכה לבית הקברות. כשראה את אמו, שאל אותה הנער: ״אמא, היכן היית כל כך הרבה זמן? הרי היו כאן הרבה קונים?!״ - - -

״הוא מדבר!״ צעקה מרת ליפשיץ בקול לא־לה. ״הוא מדבר!״.

ואמנם, הוא דיבר. כוח הדיבור שיותר משבע שנים לא פעל, שב אליו לפתע. מאותו יום היה ילד בריא לחלוטין.

דבר המעשה עשה לו כנפיים בין יהודי קראקא, ושמו הנערץ של רבינו נישא בהערצה עוד יותר מאשר בחייו.[12]

☆ ☆ ☆

כאמור, רק י״ד שנה, נמשכה תקופת הנהגתו של רבינו, משנת תר״ד עד להסתלקותו בשנת תרי״ח. אולם כמות המופתים והניסים שחולל באותן י״ד שנות שובע, שקולה לשנות דור. מרבית העובדות לא עלו על

12. ״החסידות״ עמוד רנו, ״דור דעה״ עמוד שכא.

הכתב לדאבוננו, אי־לכך הם לא נשמרו לדורות. אולם עובדה ידועה היתה, כי בין גדולי האדמו״רים נמנה מקומו בכותל המזרח של ״בעלי המופתים״ הגדולים ביותר. רבים טענו כי מאז הסתלקותו של רבי מאיר מפרימישלאן, לא נמצא בעל רוח־הקודש ובעל מופת כמוהו בכל רחבי גליציה.

נרותיו של הג״ר שמעון סופר מקראקא

הגאון רבי שמעון סופר זצ״ל
אב״ד קראקא

כמה שנים לאחר הסתלקותו של רבינו, הגיע אחד מצאצאיו לעיר קראקא. לאחר שפקד את קברו בבית העלמין בעיר, ביקר בבית רבה של קראקא, הגה״ק רבי שמעון סופר. בהיכנסו, ראה נרות רבים דולקים בבית. התפלא האיש, כי ידע שרבי שמעון סופר בנו של ה״חתם־סופר״, אינו נמנה על עדת החסידים. שאל אותו לפשר הדבר ורבי שמעון השיב בפליאה: ״האם לא ידעת שהיום הוא יום ההילולא של הרבי הקדוש רבי שלמה זלמן מויעליפאלי?!״

בראותו את פליאתו, הכניסו הרב אל חדר הספרים הגדול שלו, הושיב אותו על כיסא וסיפר לו כהאי לישנא:

״יהודי פלוני, מכר שלי, היה פעם עשיר גדול. הוא היה סוחר יערות מפורסם, אבל לרוע מזלו ירד מנכסיו. איש לא ידע מזה, אך במסתרי ליבו הוא הזיל דמעות. בעוד הכל חושבים אותו עדיין לעשיר, הוא היה עני ממש, ״יורד מנכסיו״. כשמצבו הלך והחמיר, נסע לויעליפאלי לבקש ישועה מהרבי הקדוש רבי שלמה זלמן. נכנס אל הקודש פנימה, אל חדרו של הרבי שנקרא בפי העם: ״קויטל שטוב״, ושם הגיש לפני הרבי את הפתקה.

עיין רבינו בקויטל וגער באורח בלשון חריפה: ״בא אלי יהודי שעישן בשבת!״.

נחרד האיש והכחיש: "לא רבי, לא עישנתי בשבת".

"אתה גם משקר?" הוכיח אותו רבינו, "הרי היית באחד היערות שלך בליל שבת, ושם הוצאת סיגריה ועישנת אותה!".

"לא רבי, זה היה עדיין בין השמשות" נעשה האיש 'מודה במקצת'.

והרבי, שהיה צופה בעבר ובנעלם כמו קורא מתוך הספר הפתוח, הרעים עליו בקולו: "לא! זה היה כבר בלילה. אתה הסתכלת לכל עבר, וכשראית שאיש אינו רואה אותך, הוצאת את הסיגריה והתחלת לעשן".

הכל גלוי וידוע אפוא, לעיניו הקדושות של הרבי!

מרוב חרדה וזעזוע, פרץ האיש בבכי נוקב וביקש מרבינו סדרי תשובה, ואכן הפך להיות בעל תשובה.

"אותו מכר, לא סיפר מעולם לשום נברא את מה שעשה במסתרים ומה שאמר לו הרבי" סיפר רבי שמעון סופר, "רק לי גילה את כל האמת. אני ידעתי מה טיבו של "תכשיט" זה. ולכן, ביודעי מי היה הרבי הקדוש והנורא, מדליק אני נרות רבים ביום ההילולא שלו".[5]

☆ ☆ ☆

בעת שהיה ר' זאב זצ"ל [אביו של הרש"ל מטיטשין שהיה תלמידו של הרה"ק רח"א מריישא כדלהלן סוף פרק לא] בצבא ובנו מהרש"ל היה אז ילד קטן. שלח ר' זאב מכתב לזוגתו הרבנית מרת מירל ע"ה שתלך להרה"ק מוויעליפאלי זצ"ל שיתפלל בעדו שיתנו לו חופש. הרבנית הלכה והילד מהרש"ל על שכמה. ובבואה לרבי מוויעליפאלי מסרה לו המכתב מבעלה והוא קרא המכתב ובכה מאין הפוגות וזרק המכתב מידו להחסידים העוטרים אותו ואמר בזה הלשון "אה! ליינסט א בריעף פון א יודישען זעלנער" [=אה, קיראו מכתב מחייל יהודי] כי הוא בצבא ישב כל השנה במאסר על כי כשהלך לישון נתן במנעל אחד מים לרחוץ את ידיו ובמנעל השני שפך את מי הרחצה בתורת כלי. מפאת זה עינו אותו בכל פעם. והוא באחת[13].

13. כתבי הרה"ח ר' שמשון מונד ז"ל, מח"ס תולדות מהרש"ל (קראקא, תרצ"ט), נכד הרש"ל מטיטשין זי"ע. נתקבל מהרב נחום יצחק קארנפעלד מב.פ. תשו"ח לו.

פרק ח

בהאי קטירא איתקטר

אחרית ימיו

בשנת תרי״ז חרד לבם של אנשי שלומו, כי אז החל מדבר על הסתלקותו המתקרבת. הוא הגיד להם מראש את מועד פטירתו: ״לשנה הבאה, שנת תרי״ח, אעלה למרומים״, כה אמר כמה פעמים וזעזע את חסידיו ומעריציו הרבים[1].

רבינו היה אז בשנתו החמישים־ושש, וכמה פעמים יצאו מפיו ביטויים, לפיהם תלה תקוות מרובות בדברים הטובים שיתרחשו אם יזכה להגיע לגיל חמישים־ושבע.

נכדו, הרה״ק רבי יצחק מויעליפאלי, מסר את דבריו המופלאים והמרעישים ששמע בעצמו מפי רבינו: ״אם אאריך ימים עד נ״ז שנה, הרי גם כשיבואו לבית־המאפה של ׳בערל־יודא׳ס׳ - שהיה בקצה העיר - כבר יוושעו ולא יצטרכו לבוא עד אלי״[2]. לאחר מכן הוסיף עוד כמה מלים נוראות־הוד: ״אם אזכה ויעניקו לי משמים שלוש שנים נוספות - אפעל להחיש בס״ד את ביאת משיח צדקנו!״[3].

ופעם התבטא ואמר, כי אם יחיה עד שנתו הנ״ז, תהיה יכולת בידו להבטיח פרנסה לבניו ובני בניו, עד סוף כל הדורות!״[4]

לדאבון כל לב, לא זכה רבינו, כידוע, להגיע לשנתו הנ״ז.

---

1. ״דור דעה״ עמוד שכא.
2. ״שיח זקנים״ ח״ג עמוד רמב מפי הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל.
3. ר״מ גוטמן ב׳קול בארא פארק׳.
4. מפי נכדו הרה״צ ר׳ יוסף חיים פרנקל שליט״א שכך מסורה במשפחתם.

אתא ובאה השנה האחרונה לחייו, שנת תרי"ח. רבינו כבר מוטל היה על ערש דווי, כאוב ומיוסר. ביום הכיפורים ציווה להעבירו במיטתו לבית־המדרש, למען יוכל לעמוד לפני התיבה ולהתפלל, בפעם האחרונה בחייו, את סדר "העבודה".

זאת היתה תפילה שלא בכוח אנוש. באמירת הפיוט "ונתנה תוקף", הפיל את ראשו על שכם האנשים המקיפים אותו, עד שרגליו היו מונחות על "העמוד". וכשאמר את התיבות "ומלאכים יחפזון וחיל ורעדה יאחזון", נתכרכמו פניו והשחירו מרוב פחד וחרדה. הוא לפת באצבעותיו הדקות, את אחד העומדים לפניו בכח עצום, כאילו בקש להעלותו עמו מעלה, למדרגתו הגבוהה[1]---

נוסעים לקראקא

החגים עברו, ומצבו הלך והחמיר. ביקש אפוא, מאנשי שלומו לנסוע עימו לקראקא כדי לדרוש ברופאים. גם זה היה חידוש אצלו, כי מאז ומעולם היתה דרכו לבקש רק מהקב"ה ולא לדרוש ברופאים. "מה טעם משנה רבינו מהרגלו?" שאלו החסידים, ועל כך בא מענה פסקני: הפעם זה משהו שונה!. ("היינט איז עפעס אנדערש"). הוא ציווה גם לקחת את הקיטל שלו.[5]

באותה תקופה שגור היה על פיו מאמר הגמרא בריש מסכת ברכות: "תנא היכא קאי? אקרא־קאי!". למפרע התברר שרצה לרמז על העיר 'קראקא', בה ימצא את מקום מנוחתו.[6]

הוא שהה אז בפאדגארזע, פרבר של העיר קראקא, ומצבו הלך והחמיר. הכל היו מתוחים וציפו לרחמי שמים. אחד החסידים נכנס לחדר, כשכולו רועד ניגש אל מיטתו של הרבי ואמר: "עשו לרבי פדיון־נפש ובוודאי תהיה לו רפואה".

---

5. כתבי הרה"ח ר' יעקב יוסף מרגליות.

6. "דור דעה שם". וב"החסידות" עמוד רנו: "במשך כל שנת חייו האחרונה, היה נוהג להקדים את דברי תורתו במימרא: 'היכי קאי - אקרא קאי'".

"לא!" נענע רבינו ראשו בפסקנות, "כבר ג' מעת־לעת יורדים גשמים ללא הפוגה. הידעתם למה? השמים בוכים כי נגזר עלי להסתלק מן העולם".[3]

מקום מנוחתו ע"י ה"מאור־ושמש"

היה זה ביום י"ג בכסלו תרי"ח. בלילה האחרון לימי חייו, עמדו אנשיו סביב מיטתו ורבינו הביט בהם במבט רחימאי אוהב. ניכר היה כי ברצונו לומר משהו, אלא שהדבר עולה לו בקשיים. אחר מאמץ עילאי ציווה לקרוא אליו את אנשי ה'חברא־קדישא' של קראקא, וכשאלה הזדרזו והגיעו, פתח רבינו וסיפר:

רבי קלונימוס קלמן, בעל "מאור ושמש" בנסיעותיו אל הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, רגיל היה להתאכסן בבית אבי בפאטשינוב ללינת לילה או שניים.

כשהייתי ילד בן חמש, התאכסן ה"מאור ושמש" בביתנו. הבטתי בצורתו הקדושה ולבי התלקח, נפשי התקשרה בנפשו. כשנודע לי שהצדיק ישן בביתנו, צהלתי משמחה, ובקשתי מהורי לנוח ביחד עם הצדיק במיטתו. אך כמובן שזכיתי לתשובה שלילית. "מה אתך?, להפריע לצדיק את סדריו הקדושים?"

ילד קטן הייתי ומיררתי בבכי. הצדיק חלף ליד מיטתי ושמע אותי בוכה מאד. "מדוע אתה בוכה?" רצה הצדיק לדעת. גיליתי לו את הסיבה.

בעל "המאור ושמש" לא הבין את הסירוב, "ומה בכך? אדרבה, אנוח במיטה יחד אתו"! כאשר השכים בבוקר, שאלוהו אנשי הבית איך עבר עליו הלילה, האם הקטן לא הפריע לו את מנוחתו, ויען: "טוב מאד, עם הילד הזה טוב לנוח". [לפי גירסא אחרת הסיבה שהוא ישן עמו במיטתו היה מחוסר ברירה אחרת, כי לא היה שם מיטה פנויה].

הוריו של רבינו ידעו כי דבריו של הצדיק מעולפים ספירים, ואת כוונתו העמוקה מי יכול להבין.

סיים רבינו את המעשה המופלא והסביר עתה את כוונתו הטמירה של בעל ה"מאור ושמש" במלים ברורות: "הוא התכוון לומר שבבוא היום יקברו אותי על ידו".

ראש ה'חברא קדישא', שהכיר בערך רבינו, מיהר להביע את הסכמתו בפניו והבטיח למלאות רצון קדשו על הצד הטוב ביותר[7].

אנשיו וחסידיו עמדו כשעיניהם מזילות דמעות כמעיין המתגבר על אשר הם עומדים להתייתם מרועם ועטרת ראשם. לאחר שוך גלי הבכי, אזרו החסידים עוז ושאלו את רבינו: איך נוכל להעביר את רבינו לקראקא, לאור החוק האוסר לטלטל נפטר ממקום למקום?! (כמסופר להלן).

"הניחו את התהלימ'ל שלי על ארוני!" אמר רבינו ברגיעה נפשית מוחלטת, "יחד עם הארון, יעברו רק נושאי המיטה, שאר המלווים יעברו אחר כך"[3].

בשארית כוחותיו, רמז רבינו לאחד מחסידיו שיקרב אליו. הלה היטה אוזנו כלפי פי קדשו של רבינו ושמע את דברי הרבי האחרונים שנאמרו

---

7. "החסידות" עמוד רנז ו"דור דעה" עמוד שכא. ומובא שם, שהיה אז קטן כבן חמש, דהיינו בשנת תקס"ז. הפרטים הנוספים על הסיפור, הושלמו מפי זקני המשפחה ומכתבי ר' יעקב יוסף מרגליות ז"ל. מן העניין לצטט את תוכן הסיפור לפי גירסתו: "הרש"ז ביקש שיבוא ראש החברא־קדישא, וכשבא סיפר, שבעל המאו"ש שהיה גר בניישטאט היה רגיל תמיד בדרכו ללובלין לעבור דרך פאטשינוב הסמוכה לעיר חדש, ולהתאכסן אצל ר' אברהמ'לי מלמד שהיה חבירו של בעל מאו"ש. פעם אחת עבר, ור' אברהם לא היה בביתו כי היה בלובלין או בקוז'ניץ. אעפ"כ לא שינה המאו"ש מאכסניא שלו ולן בבית ר"א וישן עם הנער. בבוקר, שאל את הילד: עם מי יותר טוב לישן, עימי או עם האבא? הילד ענה: "אתך!", נענה המאו"ש: "אם ככה, תישן אתי", ובזה רמז לו על מקום קבורתו. ראש הח"ק אמר, שאמנם המקום הזה מיועד עבור ר' ארון בנו של המאו"ש, אבל היות שר' ארון איננו בבית ואין מי שיתנגד, על כן מוכן הוא למלא את בקשתו. נוסח זה, שמעתי מאאמו"ר ר' שמחה הי"ד ששמע מאביו הוא אא"ז ר' יעקב מרגליות ז"ל ממעליץ שהיה גיסו של הרר"ש פרנקל מויעליפאלי. אותו הנוסח שמעתי מפי הרב ר' יהודה יצחק פרנקל (שליט"א) [זצ"ל] מתל אביב שהוא נינו של הר"ש מויעליפאלי", ע"כ.

בקול חלוש. הוא פקד עליו, שביום פלוני ובשעה פלונית, יתייצב בביתו של אב"ד קראקא, ויבקש להיכנס אליו. גם אם יסרבו משמשיו להכניסו, בטענה שהרב עסוק כעת, יעמוד על שלו ויתעקש עד שיכניסוהו. בהיכנסו, יספר לרב את הסיפור הנ"ל, וידגיש בפניו שהקבורה ליד ה"מאור ושמש" נעשית ע"פ בקשתו המפורשת של רבינו, וממנה אין לזוז ולו כמלוא נימה[8].

כוונת דבריו התבררה במלואה רק לאחר הסתלקותו.

למחרת הגיעו רגעיו האחרונים עלי אדמות. בעינים דומעות, עיטרו אנשיו את מיטתו ולחשו את פסוקי יציאת הנשמה. רגע כמימריה, ותעל נשמתו בסערה השמיימה, לקול זעקות השבר והבכי הסוער של חסידיו ומעריציו הנאמנים. הם ניגשו מיד, בלב כואב ודואב ניגשו מיד למלאות את צוואתו ובקשתו האחרונה להיטמן בקראקא, סמוך לציון קדשו של בעל "מאור ושמש".

אשכבתיה דרבי

כאמור, שתי המניעות שעמדו כאבני נגף בפני אנשי שלומו ועמדו לסכל את מילוי בקשת רבינו, נפתרו בידי רבינו בעצמו. המניעה הראשונה, האיסור להעביר נפטרים מעיר לעיר. ובהיות, שרבינו נפטר כאמור, בפרבר פאדגארזע הסמוך לקראקא, הוצרכו מלוויו להעבירו דרך הגשר התלוי מעל הנהר החוצה את המעבר לקראקא, נראתה אפוא, העברת המיטה מהפרבר לקראקא - בלתי אפשרית מצד השלטון.

בעיה זו, נראה היה כי רבינו פתר בעוד מועד בצוותו לשים את ספר התהילים שלו על ארונו. הם הבינו כי כאן תהיה ישועה שלא כדרך הטבע.

המניעה השניה - חלקת האדמה הקטנה שנשארה בין מקום מנוחתו של בעל ה"מאור ושמש" לבין כותל אבנים שעמד שם, היתה שייכת לבנו הגדול של ה"מאור ושמש" הרה"ק רבי ארון זי"ע - הגיעה גם היא לידי

8. מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, ששמע מזקנו הרה"ק ר' יצחק מויעליפאלי.

פתרון. זאת, לאור הבטחתו בהן־צדקו של ראש ה׳חברא קדישא׳ לרבינו כי הוא ימלא את רצונו, גם אם יהיה זאת על חשבון מקומו של רבי ארון[9].

השמועה, על כך שמתכוונים להעביר נפטר לקראקא, הגיעה לאוזני אנשי השלטון המקומי, והם מיהרו להעמיד שמירה הדוקה על הגשר המחבר בין הפרבר לעיר הבירה. כאשר הגיע מסע ההלוויה אל הגשר, נחלקו המלווים לשתי קבוצות. כל המלווים נותרו מאחור, בעוד נושאי הארון הניחו את התהילים של רבינו על הארון והחלו לחצות את הגשר.

ומיד התרחש הפלא.

השומרים עמדו על משמרתם, עיניהם בחנו את את התהלוכה הקטנה החולפת על פניהם, אך פיהם נאלם דום והם לא הגיבו מאומה! - - -

כשראו שאר המלווים כי הסכנה העיקרית חלפה, ואין מניעה בידם, החלו הכל לחצות את הגשר ובאו כנחל שוטף בעקבות הארון להלוויה של רבינו עד בית העלמין של קראקא. מבני העיר קראקא עצמה, הגיע עם רב ללוות את רבינו בדרכו האחרונה. ויגדל הבכי מאד בבוא רבינו למנוחת עולמים. קברו נכרה במקום בו ציווה, ולאחר שעה קצרה כיסה אותו גל עפר שבתוכו תחובים אלפי פתקאות בקשה שהניחו יהודים בעינים טרוטות דמעה.

למחרת היום - ותהום כל העיר. השמועה על הנס לא פסחה על אוזני השוטרים. הם מיהרו לזמן את בעל האכסניה מפאדגארזע, שבביתו נסתלק רבינו, והעמידוהו למשפט. חוקר המשטרה פנה אל בעל האכסניה

---

9. ר׳ ארון, לא היה באותה עת בביתו ושהה אצל הרה״ק מצאנז, כמסופר להלן. על כן, יכלו אנשי החי״ק למלא את בקשת רבינו. ובשעת פטירתו של ר׳ ארון מקראקא, נעשה נס ונתפנה מקום גם עבורו, מצדו השני של ציון המאו״ש זיע״א וכמסופר להלן.

יצויין, שנוסח זה של סיפור הדברים הוא ע״פ כתבי ר״י מרגליות זי״ל, והרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל בשם זקנו הרה״ק ר׳ יצחק מויעליפאלי, ומהרה״צ ר׳ יוסף חיים פרנקל שליט״א נכד רבינו. וראה בשיח זקנים ח״ה עמוד קסט נוסח אחר בשם הרה״ק מסאטמאר זצ״ל

בטענה: "איך הסכמת, ואיך נתת ידך לבצע עבירה פלילית כזו נגד החוק?!" ענה הלה: "מה אעשה? אחרי שרבי ומורי נלקח מאיתי, השתבשה עלי דעתי ולא ידעתי מה נעשה מסביבי. אך, תמיהה לי אליכם: מדוע לא שמרתם כראוי על דרך הגשר, לבל תוכל שיירת הלוויה לעבור עם הרבי לקבורה בקראקא?!"

"לוויה?" לא ראיתי לוויה!" - ענה הקצין, הממונה על שמירת הגשר.

השופט הביט בקצין בתמיהה, וזה בהה בו בלי להבין. "אתה צוחק מבית המשפט?" רעם קולו של השופט.

"חלילה!" נבהל הקצין, "ניתן לאמת את דבריי, באיזו שעה עברה הלוויה את הגשר לפי טענתכם?"

כששמע את השעה המדויקת, שלף הקצין את יומנו מכיסו, דפדף ליום אתמול, וקרא בקול צהלת מנצחים: "ובכן, אצלי בפנקס רשום כי בשעה זו עברה על הגשר תהלוכת חתונה מלווה בתזמורת"...

"הבנתי הכל!" קרא השופט וסגר את התיק בקול חבטה, "אם מדובר בנפטר גדול כזה, שיכול לסמא את עיניו של קצין משטרה ולהפוך לוויה לחתונה, אני מבטל את המשפט!"[10] - - -

על מקומו ינוח בשלום

באותה עת, שהה הרה"ק רבי ארון עפשטיין זי"ע, בנו של ה"מאור ושמש", בצאנז, במחיצתו של בעל ה"דברי חיים". כאשר הגיעה השמועה לאוזניו כי רבינו נטמן על יד אביו, וביודעו שאין אלא מקום אחד פנוי ליד קבר אביו, הסיק מכך שהוא נטמן במקומו השמור לו והיה מיועד עבורו - חרה לו הדבר היטב. הוא נכנס אפוא, לרבי מצאנז ואמר: "יברכני הרבי ויפטרני לשלום, כי ירט הדרך לנגדי; חפץ אני לנסוע חזרה לביתי!"

10. מפי הרה"צ ר' דוד בריזל.

"מה פשר המהירות הפתאומית הזאת?" שאלו הרבי.

ענה רבי ארון בתרעומת: "הולך אני לפנות את רבי שלמה זלמן מויעליפאלי מקברו, איך העיז לצוות שיטמנוהו ליד אביו? היה לו לדעת, שהדבר לקח מבנו של ה"מאור ושמש" א שטיק הארץ!" (נתח מלבו).

הרגיעו הרבי מצאנז: "בשביל דבר כזה, אינכם צריכים להיחפז לדרככם כל־כך, תוכלו לעשות כן גם בעוד שבוע - שבועיים".

ציית רבי ארון לדברי הרבי ונשאר בצאנז עוד ימים אחדים.

כאשר בא שנית לקבל ברכת הפרידה, אמר לו בעל הד"ח: להווי ידוע למעלת כבודכם, שמקום קבורתו של הרש"ז הוא מקומו כהלכתו והרי הוא קנוי לו מקדמת דנא בידי אביכם.

נדהם רבי ארון וביקש להבין את הדבר. או־אז סיפר לו הד"ח את הסיפור על התבטאותו של אביו ה"מאור־ושמש". "משיחת חולין של אביכם יש ללמוד הלכה למעשה" הטעים רבי חיים, "שהיה ניחא ליה לשכב עמו בבית החיים, וא"כ גם על כבודכם להסכים לכך!"

"אולם בהגיע יום פקודתי, היכן יטמינו אותי?!" הקשה רבי ארון.

השיב לו הרבי מצאנז: "באמת, כי גם קודם לכן היה המקום צר ולא היה מרווח כל צרכו, אלא, שהתרחב המקום יפה. ובכן, מי שאמר לעולמו די, יכול גם להרחיב לך מקום שם. מה לך, איפוא, כי תלין על רבי שלמה זלמן שנח בנתיים שם?!"

אז נחה דעתו של רבי ארון.

עשרים וארבע שנים לאחר מכן, בז' בכסלו תרמ"ב, נסתלק רבי ארון לשמי רום. כאשר פתחו אנשי שלומו את צוואתו, נדהמו לגלות את בקשתו להיטמן בן אצל אביו. פנו אל אנשי ה'חברא־קדישא', והם לא ידעו לשית עצה בנפשם, ביודעם כי אין מקום פנוי כלל בסביבת ה"מאור ושמש" זה עידן ועידנים. פנו אפוא, אנשי ה'חברא' אל בית העלמין, ולתמהונם

גילו כי המצבה הסמוכה לבעל ה"מאור־ושמש" מצדו השני, העתיקה מקומה וזזה הלאה. נשאר אפוא, מקום בשופי להניח את גופו הטהור של בנו הגדול של בעל "מאור ושמש", ומילאו את רצונו של צדיק. עד היום ניתן להיווכח, כי שלוש המצבות סמוכות זה לזה.[11]

נכדו של רבינו, הרה"צ רבי דוד'ל בריזל זצ"ל, שהיה בקראקא שנים מספר לפני עלייתו לארה"ק, ציין שניתן היה להכיר, כי הציון של רבינו מוהרש"ז נכנס לתוך הקיר[12] - - -

(כיום, ניתן לראות כי שלושת הצדיקים טמונים זה אצל זה, אך כותל האבנים כבר אינו קיים. כנראה, שבמשך הזמן הרחיבו את בית העלמין וסתרו את הכותל).[13]

שלושת ציוני הקודש

מימין לשמאל: רבינו, ה'מאור ושמש' ובנו רבי אהרן, זי"ע

---

11. "יד המאור ושמש" עמוד שפח ושפט, בשם הרב יצחק גראסס ז"ל שהיה תושב קראקא לפני השואה, והוא זכר שכן סיפרו בקראקא. (הוא שימש כמג"ש בישיבת באבוב בארה"ב).

12. כנראה, שע"י הנס, זז גם קברו של רבינו ונצמד אל הקיר, או שמתחילה היה המקום מצוצמם כפי המשתמע מהסיפור דלעיל.

13. שמענו, מאלו שביקרו שם בשנים קדמוניות, שעדיין ראו שארית של קיר

כאמור לעיל, ציווה רבינו לפני מותו על אחד ממקורביו, לסור אל הגאון רבי שמעון סופר אב״ד העיר קראקא, ולבקשו למלא את רצון רבינו. הלה עשה כמצווה. ביום המיועד ובשעה הנקובה, הגיע אל בית הרב. השמש סירב להכניסו, כפי אשר צפה רבינו בעיני רוחו, אך הוא עמד על דעתו והפציר בו להכניסו אל הרב.

מיד בהיכנסו אל הרב, גילה כי הרב משוחח עם הרה״ק רבי ארון בנו של בעל ״מאור ושמש״, והם דנים על פינוי גופו של רבינו שנטמן בלי רשות על מקומו. החסיד לא היסס, ניגש אל הרב ומסר לו את דברי רבינו שציווה עליו לפני מותו.

פנה רבי שמעון אל רבי ארון ואמר: ״רבי כזה, אשר צפה והביט בחיים חיותו על מה שעתיד להתרחש אחרי מותו, וידע לכווין את הזמן המדוייק שבו תגישו לפני את תעצומותיכם וטענותיכם, אין לי אלא להודות ולומר שיפה עשו שמילאו אחר דבריו!״[14]

תל תלפיות

טרם הסתלקותו, ציוה רבינו לבל ירבו בתארים על מצבתו. חסידיו ואנשי־שלומו התחכמו לנסח את מצבתו בלשון מליצית, בה רשמו ראשי התיבות של שמו.

וזה נוסח מצבתו:

״**פ״נ, ה״ה אוהב ישראל, שוחר אמת, הרב וכו׳ כקש״ת מ׳ שלמה זלמן יוסף**[15]**, בהרבני החסיד איי״א כ״ש** (- איש אלוקים כבוד שמו) **מ׳ אברהם ז״ל, אב״ד מויעליפאלי זצוק״ל.**

י״נ בקו״ט (- יצאה נשמתו בקדושה וטהרה) **ביום ב׳ י״ג כסליו שנת תרח״י.**

בסמוך לציונו של רבינו (מפי הרה״ח ר׳ אהרן יוסף בריזל שליט״א).

14. מפי הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, בשם זקנו הרה״ק ר׳ יצחק מויעליפאלי.

15. רבינו נזכר כאן גם בשם ״יוסף״, ומענין שכותבי הדורות לא הזכירוהו בשם זה. מן העניין לציין, שגם ראשי התיבות של החרוזים במצבת־קודשו הם רק על

״שאף למקום מחצבתו הטהורה. זורח לנו משם נהרה:

שפכו דמעה כמים מוגרים ארץ. לא נחשה מזעוק זעקת מרה. מי עלה למקום לשמי ערץ. העומד לנו בפרץ בעת צרה. זכר רב מפעליו בלתי להביע. לולא בהלקחו פקד רוח קדשהו, מהרבות תהילותיו לשוננו בל תרגיע. נצח דור לדור ישבחנו מעשהו.

מצדה השנית של המצבה נחרת:

רחמנא אדכר לן צלותיה דשלמה.

שמעו שמוע התמהו תמוה. למי האח! נדמה עת היפרדו, מי גבר חי נאסף כמהו. הלוך ושמוח בצאתו מחלדו. זה לנו אות ליקרת נפשהו, לעת מצוא צדקת תום נכרה. מקדש אל הוכן מרום כסאו, נגונן בצדקתו. כה נמצא עזרהו״.[16]

מקום מנוחתו של רבינו, הפך עד מהרה לתל־תלפיות. זאת, בעקבות דבריו האחרונים שאמר טרם יציאת נשמתו:

״הרי אתם יודעים אנה אני הולך. אבקשכם שלא תבואו אלי להטרידני על דברים של מה־בכך. אבל אם תיקלעו למצב קשה, בואו להשתטח על קברי, ומבטיח אני שלא תשובו ריקם!״.[17]

ואכן, ידועים מקרים רבים של יהודים שנושעו בישועות גדולות ומופלאות לאחר שהשתטחו על קברו של רבינו.

זכותו הטהורה, תגן עלינו ועל כל ישראל, אמן!

השם: ׳שלמה זלמן׳. כפי הנראה השם ׳יוסף׳ הוסיפו לו בהיותו על ערש דוי, ולמרות ששבק חיים חרתו את שמו הנוסף על קברו. יצויין, מה ששמענו מנכדו הרה״צ ר׳ יוסף חיים פרנקל שליט״א, ששמע מאביו, כי שני בניו של זקנו הרה״ק רבי אברהם בנו של רבינו, נקראו: האחד בשם ׳שלמה זלמן׳ ע״ש רבינו, והשני נקרא ׳יוסף חיים׳ - ׳יוסף׳ ע״ש רבינו ו׳חיים׳ ע״ש הרה״ק מצאנז.

16. נוסח המצבה נעתק מספר ״לוחות זכרון״ לרח״ד פרידברג עמוד 115. יצויין, שכיום שופץ הקבר ושני נוסחי החרוזים מופיעים בצד אחד של המצבה.

17. ר״מ גוטמן ב׳קול בארא פארק׳, ומבני המשפחה.

נכדי רבינו
האחים: הר׳ מתתי׳ והר׳ נטע ליפשיץ
שיחיו, משתטחים על ציון רבינו

הציון המקורי לפני השיחזור
שופץ על ידי הרב נפתלי הירץ פרנקל
שליט״א נכד רבינו

זכר צדיק לברכה

זכרו של רבינו ונפלאותיו השאירו רושם עז ברחבי גליציה גם שנים רבות לאחר הסתלקותו. בהקשר לכך מסופר: בסיומה של מלחמת העולם הראשונה, בשנת תרע״ח, בראשית צעדיה של המדינה הפולנית, הגיעו לעיירה ידיעות על פוגרומים ומרידות בכל האזור. תושבי ויעליפאלי פחדו מפני הבאות, ובאורח טבעי הפנו עיניהם לעבר רבי יצחק מויעליפאלי, נכדו של רבינו וממלא מקומו.

אחד מתלמידיו הנאמנים, החסיד רבי משה מעד, סיפר בזכרונותיו איך שהרבי עמד ליד החלון, שקוע בעומק מחשבותיו ועיניו נשואות למרום כאילו הוא צופה למרחוק.

בתוך כך מגיעות לעיירה שמועות על פוגרומים ומעשי רצח אכזריים בעיירות קרובות ורחוקות. גונבו לאוזניהם שמועות על הכפריים הסמוכים, המתכוננים לפרוץ ולהתנפל על העיירה ולעשות שפטים, ר״ל, ביהודיה השלווים.

יום אחד התפרץ בסערה, החסיד ר׳ אביש דז׳ילער, מתושבי הכפר הסמוך דז׳יל, לביתו של הרבי וצעק בקול נפחד, כי בכפרו מתגודדים התושבים הרוצחים שהתחמשו במגלים חדים וגרזנים, כהכנה לפרוץ לכפר היהודי ולפרוע בו פרעות. היה זה כפר לא גדול, תושביו היהודים היו יראים ושלמים, וכעת היו כולם אחוזי בעתה מפני הנורא מכל.

אולם, יחד עם הידיעות הקשות היתה גם בשורה טובה בפיו. הוא סיפר, כי התחבא במחסן החצר, שם היו מונחות חבילות שונות. עלה לישון על גבי החבילות, ומיד כאשר נרדם חלם, שהוא נכנס לחדרו של הרה״ק רבי נטע׳לי מויעליפאלי - חתנו ומ״מ של רבינו - מגיש לו קוויטל ומבקש ממנו להגן בכוחו הגדול על היהודים שלא יאונה להם כל רע.

תגובת רבי נטע היתה מפתיעה: ״אביש, אין לנו פנאי בשבילך; אני וחותני רבי שלמה זלמן מסתובבים בעיירה, ועינינו פקוחות שלא יאונה לכם כל רע!״

רבי יצחק הקשיב לדבריו, והפטיר: ״אם זקני ר׳ שלמה זלמן ואבי ר׳ נטע, שומרים על העיירה, אין מקום לדאגה!״ - והוסיף לעמוד ליד החלון שקוע בשרעפיו.

עודנו עומד ליד החלון, הבחינו תושבי ויעליפאלי בכפריים הנוהרים אל הישוב, ובידם אלות וגרזנים. אך מה גדלה פליאתם, כאשר בדרכם עברו ליד מאפיה בעלת שתי חלונות, וכל אחד מהם הטיל את הגרזן ואת האלה שבידו לתוך החלון, כאילו לפי צו סמוי מן העין. המרצחים המשיכו בדרכם ללא כלי־המשחית שהיו בידם! הם יצאו מן העיירה כלעומת שבאו ולא הזיקו לאיש מתושבי העיירה ויעליפאלי.

כשנעלמו עקבות המרצחים יצאו תושבי העיירה מבתיהם ופרצו בתרועות שמחה. בעל המאפיה שלתוכה הושלכו כלי המשחית השתמש בהם כעצי הסקה. התברר כי היה זה מספר כה גדול של כלי משחית, שבעל המאפיה הסיק את תנורו משך שבועיים שלמים רק בעצי־הידיות של הגרזנים והאלות שהוטלו ע"י תושבי הכפרים לתוך חלונות מאפייתו - - -

אחרי שנרגעו הרוחות התברר מה אירע לרוצחים בדרכם אל היעד ומה שינה את דעתם:

תושבי הכפר התכנסו במרכז העיירה, שם נתקלו בבנו של השופט המקומי, שהשתלם במקצוע הרפואה ושימש כרופא, וידוע היה כאחד מחסידי אומות העולם. הוא הטיף מוסר באזני הגויים הפולנים המתלהמים: "רוצים אתם להקים מדינה? - לא ברצח יהודים תוקם!" בדבריו גם הסביר להם את חוסר התועלת במעשי־הרצח, המערערים את יסודותיה של המדינה הפולנית שהם מתכוננים להקים; ובמקום לפעול באמצעות פעולות חיוביות ובונות - עלולים הם להרוס את הכל!

דבריו מצאו מסילות ללבם של הכפריים הם התפזרו לבתיהם, מבלי שיאונה כל רע לתושבי ויעליפאלי.[18]

מעשה נורא ומזעזע אירע שנים רבות לאחר מכן. לאחר השואה האיומה, כאשר הישוב היהודי בעיר חדל מלהתקיים, החליטו הערלים תושבי המקום להפוך את בית הכנסת של רבינו לתיאטרון. כבר בפעם הראשונה, כאשר התאספו שם, פגעה בהם מידת הדין: בעוד האנשים ישובים באולם, פרצה לפתע־פתאום להבת אש ותאכל את יושבי הבית. חמישים ושניים איש נשרפו למוות באסון! הגויים הבינו את חומרת המעשה של חילול קדושת בית הכנסת, והם מיהרו כמובן, לבטל את תכנית הפעלת התיאטרון.[19]

---

18. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

19. מפי ה"ה ר' אליעזר לנגר שיחי' לאויט"א מניצולי ויעליפולי, ששמע כן מהאיכרים בעת ביקורו בויעליפולי לפני כשני עשורים.

פרק ט

מורשתו הגדולה

תלמידיו

רבינו העמיד תלמידים הרבה. ביניהם הידועים לנו:

א. הרה"ח רבי אברהם אבא קרנפוגל, שהוציא לאור את ספר "בארת המים".[1]

ב. הגאון רבי מרדכי מנחם מנדיל, אבד"ק רעדים למעלה מחמישים שנה. נסע לרבינו לאחר הסתלקות רבו רבי שמעון מיערוסלב.[2]

ג. חתנו של רבינו, רבי נטע מויעליפאלי עליו יסופר להלן.

ד. הרה"ח רבי גרשון קאמעלהאר, אביו של רבי יקותיאל בעל "דור דעה".[3] ואף קיבל מרבינו קבלה על שחיטה.

ה. הרה"ח רבי יהודה ליבוש, בהגאון ר' חיים יעקב רבה של עיר־חדש שהיה אחיו של הגאון רבי מרדכי מנחם הנ"ל.[2]

ו. הגאון הגדול רבי יעקב מאיר שפילמאן זצ"ל, רב ואב"ד בבוקרשט - רומניה[4].

---

1. כך כתב בעצמו בספרו הנ"ל. ראה לעיל פרק ז עמוד נח-נט.
2. כן כתב בספר "רמזי אלול" קונטרס 'נושא אבהון'.
3. "דור דעה" עמוד שכ.
4. "תפארת בנים אבות" לר' יהודה אהרן ברנדויין עמוד 380. שם מובאים תולדותיו בקצרה, מתוכם נשקפים גדולתו וצדקותו.

הוא חיבר ספרים רבים בנגלה ובנסתר ביניהם: 'נחלת יעקב' (שאלוניקי תרט), 'אבני גזית' על שו"ע אבן העזר, 'טל אורות', 'עדות ביעקב' בענייני קבלה וחסידות; ומזכיר את רבינו כמה פעמים בספריו: א. ב'בינת יעקב' שער התורה דרוש יב: "שמעתי מפי אדמו"ו, רבי מובהק שלי, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מו"ה

ספר
תל אורות
חלק ראשון
לעמברג

ספר
עדות משה
לעמברג

ספר
מבקרי גזית
חלק ראשון

ספר
נחלת יעקב
יעקב מאיר
נדפס בסאלוניקי

שער ספרי הג״ר יעקב מאיר שפילמן
תלמידו של רבינו זי״ע

יוצאי חלציו

רבינו זכה להקים משפחה ענפה אשר שימשו בקודש בקהילות ישראל שבגליציה, ומיוצאי־חלציו אף שרדו בחיים וניצלו מהשואה האיומה, כאשר חלקם היגרו לארץ הקודש וחלקם לארה״ב.

לרבינו נולדו שני בנים ושלוש בנות:[5]

א] בנו מוה״ר יוחנן זצ״ל, נפטר בימי עלומיו. השאיר אחריו יתום: הרה״ח רבי אלטר שדר בעיר טורנאוו. מנכדיו, משפחת רובין המתגוררת במדינת טקסס בארה״ב.

ב] בנו הרה״צ מוהר״ר אברהם, אדמו״ר מויעליפולי זי״ע. נולד בשנת ת״ר. נלב״ע ביום ד׳ בשבט תרנ״א.

זוגתו הרבנית מרת רבקה, שנלב״ע ביום ה׳ בשבט, היתה בת הרה״צ מוהר״ר יעקב יצחק אבד״ק וואיניטש, בהרה״צ ר׳ ישראל מסטאשוב, בן הרה״ק מוהר״ר מאיר מאפטא זי״ע בעל ה״אור לשמים״. אביה, הרה״צ ר׳ יעקב יצחק הנ״ל, היה חתנו של הרה״צ רבי מנשה אבד״ק רופשיץ, בן הרה״ק רבי אשר ישעיה אבד״ק רופשיץ, חתן הרה״ק רבי נפתלי מרופשיץ זי״ע.

ג] הרבנית מרת ניסל, אשת הרה״צ ר׳ יצחק הערש, בהרה״צ ר׳ וואלף שיף, מו״צ בלאנצוט (אודותיו ראה לעיל פרק ד׳ ולהלן פרק י׳).

בתם מרת אלטע חיה, נישאה בזיווי״ר להרה״צ רבי משה היילפרין, בהרה״צ רבי משולם פייבוש היילפרין מבערז׳אן, חתן הרה״צ רבי אהרי״ש ליפשיץ מווישניצא, בנו של ה״אריה דבי עילאי״.

שלמה זלמן אב״ד דק׳ ויעליפאלי נ״ע זיע״א וכו׳. ב. שם, נעילת השערים, עמוד נד: ״קבלתי מאדמו״ר, רבי מובהק שלי, אב״ד דק׳ ויעליפאלי, שאמר בשם הרה״ק בעל ׳זרע קודש׳ אבד״ק רופשיץ וכו׳. נסתלק בבוקרשט ביום כו בשבט תרמח.

יש לציין על רב נוסף שידוע שנסע לרבינו, הוא: הג״ר זאב סאנדהויז זי״ל, כפי שמוזכר במכתבו (משנת תר״ח) של הג״ר שמואל אהרן ראבין אבד״ק קראטשין, שנדפס ב׳כרם שלמה׳ (באבוב) תשנ״ו קובץ ד. בין השיטין של המכתב נרשם: ״ממך אבקש, שתספר לי מה שדיברת אודותי עם הרב מויעליפאלי״.

5. רובי התולדות נעתקו מדברי הרה״צ ר׳ יוסף חיים פרנקל שליט״א, וחלק נלקט מתוך ׳מאורי גליציה׳ ח״ד לר״מ וונדר (עמודים: 270, 282, 5-224, 299).

היא הולידה לו שלוש בנות:

1) מרת רבקה אשת הרה"ח רבי יצחק יהודא קינדערפריינד מטארנא. היה יהודי חשוב מאוד ובהיותו סוחר היתה ניכרת במיוחד זהירותו בשמירת העינים. בנם ר' אהרן, עלה לארץ הקודש כמוזכר להלן, ובתו מרת בלומה ע"ה היא אלמנת הרה"ח ר' שמחה בונם סופר ז"ל.

2) מרת מרים אשת הרה"ח ר' שלמה זלמן פאליק מריגליץ, שהיה אף הוא מצאצאי רבינו. בתם מרת ניסל, נישאה להרה"ח ר' משה רייפר הי"ד, ונהרגו בשואה האיומה. מצאצאיהם, שרדו מן השואה בניהם: ר' יעקב שלום שליט"א, ר' אריה לייבוש ז"ל.

3) מרת מלכה ע"ה, זוגת הדיין מדעמביץ.

בזיוו"ש, נישאה מרת אלטע חיה לרבינו, רבי נטע מויעליפאלי, כדלהלן.

מצבת מרת חנה בת רבינו בביה"ח ברימנוב

ד] הרבנית מרת שרה. מזיווגה הראשון[6] נולד לה בנה הרה"צ ר' נפתלי אב"ד ואדמו"ר בשעלץ בעמח"ס "קול נפתלי". בזיווגה השני, היתה אשת רבינו רבי נטע מויעליפאלי בזוו"ר, (אודותיו יסופר להלן פרק י).

ה] הרבנית מרת חנה, אשת הרה"צ רבי משה טורם, בהרה"צ רבי נתן לייב, בהרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב זי"ע. בנם, הרה"ח ר' שלמה זלמן טורם, היה משב"ק אצל הרה"ק רבי דוד משה מטשרטקוב[7]. רבי משה הנ"ל נלב"ע בערש"ק א' סיון תרנ"ב. זוגתו נפטרה ביום ט' חשון תרמ"ט ומנוחתה כבוד ברימנוב.

---

6. לא עלה בידינו לברר מי היה זיווגה הראשון, ואף בספר בנו "קול נפתלי" לא נזכר שמו. אלא, שמשם נראה שהיה מנכדי הרה"ק בעל הנועם אלימלך. וראה להלן פרק כה.

7. ר"מ וונדר בימאורי גליציה' ח"ד עמוד 270.

הרה"ק רבי אברהם מויעליפאלי בנו של רבינו

בנו של רבינו, הרה"ק רבי אברהם, היה צעיר לימים בעת שהתייתם מאביו. מפאת זאת, לא נתמנה למלא את מקום אביו והתפקיד הוטל על גיסו רבי נטע'לי כמסופר להלן.

עוד מילדותו ראו בו בו הכל כי לגדולות נוצר, ובעת ששהה בצעירותו אצל הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין, חיבבו מאד והועידו לגדולות. עם נישואיו עם בתו של רב העיירה ווניניש‌טש, התיישב בעיירת חותנו והחל לנהוג באדמורו"ת.

דורשי ה' וקשי־יום, צבאו על פתחו ומצאו אצלו אוזן קשבת. שמו התפרסם בפי כל: 'ר' אברהם'לע ווניניש‌טער'. כאביו, התפרסם כבעל מופת גדול.

תקופה מסוימת חזר להתגורר בויעליפאלי. שני הגיסים, ר' נטע'לי ור' אברהם, נהגו כבוד מופלג זה לזה. כאשר הגיעו חסידים אל העיר, שלח אותם האחד אל השני מרוב ענוותנותם. בימים הנוראים התחלקו השניים בתפילות כשליחי צבור. ר' נטע'לי שימש כש"ץ בתפילות מוסף, ואילו ר' אברהם בתפילות שחרית.

לאחר מכן העתיק את מגוריו לקראקא ושם הנהיג קהילה, ורבים שיחרו לפתחו. עם זאת, היה נוסע פעמיים בשנה לגיסו ר' נטע'לי בויעליפאלי. גם בניו ונכדיו הסתופפו בצל דודם ר' נטע'לי.

הרה"ק רבי ארון מקראקא, בנו של ה"מאור ושמש", העריכו מאד והעיד עליו שהוא בעל רוח־הקודש[8].

הקידוש מרפא

ר' ברוך, אחד מאנשי־שלומו של רבי שלמה זלמן מויעליפאלי, היה עשיר גדול, ולעיתים קרובות העניק מהונו לרבו. אולם לצערו, לא זכה

8. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

לפרי־בטן, והיה מפציר ברבו לברכו בזש"ק. לאחר הפצרות מרובות נענה לו הרבי, ואמנם לתקופת השנה נתברך ונולדה להם בת למזל טוב.

כאשר הגיעה לפרקה, נתארסה עם משפחה חשובה מדרוהוביץ, ונישאה לבנו של רבי מרדכי, שהיה בר אוריין ובר אבהן, ונולדה להם בת.

בהיותם תושבי דרוהוביץ, שהיתה עיר גדולה ומתקדמת באותם ימים, חונכה בתם בדרך מתקדמת קמעה ונהגה במנהגים שונים ממסורת אבותיה. לאחר שדיברו בה נכבדות עם חתן מוכשר ונתארסה אתו, נהגה שלא כמקובל בבתי ישראל הנאמנים בגליציה, והלכה לבקר את חתנה בביתו יחד עם חברתה הטובה ביותר.

משום מה, החליט החתן לבכר את חברתה על הכלה שנתארסה לו, ופירק את האירוסין; החזיר לכלה את שטר התנאים שנחתם ביניהם, והתארס עם חברתה הטובה של הכלה.

הדבר נגע ללב הכלה, נכדתו של רבי ברוך, והיא חלתה מרוב צער, ואף ירדה מדעתה. בימים ההם כבר היה רבינו בעולם האמת, ובנו ממלא מקומו רבי אברהם, הורה לקחתה אל רופאים מומחים בווינה. אולם, גם הם לא יכלו להעלות לה ארוכה ומצבה הלך והחמיר. הגיעו הדברים לידי כך, שלעיתים קרובות השתוללה, עד שהיו צריכים לכבול את ידיה ורגליה.

נפשו של רבי ברוך, כמעט שיצאה מרוב צער. הוא בא לפני רבי אברהם ושפך לפניו את מר נפשו. הרבי האזין לדבריו, ואחר כך אמר לו: עז רצוני לעזור לך, אולם אין לי דרך אחרת אלא שתעשה את אשר אומר לך - אם כי הדבר קשה ביותר: עליך להביא את נכדתך לשולחני בליל שבת קודש! יודע אני שהיא תתנגד ותצטרכו לכבול אותה בחבלים, אולם אין מנוס! הוא הורה לו להביאה לביתו בליל שבת, ובשעת אמירת הקידוש, לפתוח את כבליה ולהחזיקה בכח מול שולחנו של הרבי.

כל הבית הזדעזע מגודל צעקותיה. אביה דאג מבעוד מועד לשכור גברים חסונים שהחזיקו בה עד שהרבי סיים את הקידוש. כך נהגו במשך

ארבעה שבועות רצופים, ובתום ארבעת השבועות, חזרה והיתה כאחת האדם[9] - - -

הסתלקותו

גיסו, הרבי ר' נטע'לי, התבטא פעם: חוששני שר' אברהם לא יאריך ימים![7] וכך הווה. הוא נחלה במחלה קשה וכבדה, ולאחר שסבל ייסורים קשים כמה שנים - נסע לריישא לדרוש ברופאים, אך לדאבון-לב, נפטר שם ביום ב', ג' לחודש שבט תרנ"א.

בהלווייתו, השתתפו רבים מחסידיו ומעריציו, והוא נספד בקול בוכים על ידי רבני העיר: רבי חיים זאב עלענבויגן ורבי יהושע העשיל ואלערשטיין; וכן על ידי מחותנו, רבי אלטר זאב הורוויץ אב"ד סטריז'וב.

מאחר שבימי חייו פיזר לצדקה את כל מעותיו שקיבל ולא הותיר עבורו מאומה, נאלצו לאסוף כספים להחזקת האלמנה הרבנית וארבעת ילדיהם.[7]

עמק הבכא

ינחומו רבי נט אינין ע"כון כ' — הנה ביום ה' פרשת
ואיא בא הנה אוהב נכבד ה"ה הרב הצדיק החרוף ובקי בקש"ת
מוה' אברהם פרענקיל אשר היה איהו מושבו בק"ק וויעליפאלי"ע
לדרוש ברופאים על מחלתו העזה אשר תלה זה איזה שנים,
והנה בעיר אשר קוינו כי ימצא הרופה לשכתו ולדאבוננו נתפך
תקוותינו כי ביום כ' העבר נצחו ארואלים את המצוקים ונרקה אין
ד' השמימה ויאסף אל עמיו ולבבותו באו מכל הערים מספיב
ויעלהו אחיי משתו המון רב לחלק לו כבודו האחרון ובשעה ב'
ביום ג' בצהרים הובא אל תוך הביהכ"נ הפה והספידוהו שם ה"ה
הרה"ג וכו' ר' חיים זאב עלענבויגען זה"ה ג"כ ה"ה ואלעישטיין ראב"ד
דפה והרב הגל"א הורוויטץ האבד"ק סטריזוב וכולם עוררו עמי קינה
ונהי וגעו כל העם בבכיה ומספד רב ואחרי הובל לקבורת בלויית
אלפי אישי, ביום השני חלקו ביותם נדיבי עירנו ועשו אגודות
אגודות והלכו בבתי העיר וקבצו נדבות המונות להחיות בזה נפש
האלמנה העזובה עם בניה היתומים ומהראוי יעשות עמו כן בכל
תפקומות אשר ישמו השמור הגיע ויפחה ד' דמעה מעל כל פנים.

יהושע זייב

עיתון "קול מחזיקי הדת" מיום ה' י"ג שבט תרנ"א, שיו"ל בלעמברג, מדווח על הסתלקותו של רבי אברהם ז"ע

9. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

Chaim Leibisch Spitz 276 Warschau.

הגיזר עיי סרן הרב חנאן הצדיק מוהריר **שמעון סופר** זיל האברק **קראקא** נבחר בית הועד ונשיא החה"ק

"Reclamation"

לבוב יום ה' כ"ב שבט תרנ"א — Nr 8 — Lemberg, den 23 Jaenner 1891

תוכן הענינים: שלשת הדיעות בירח אחד. — דור תהפוכות. — וויען. — מענה רך. — עסק הכסא. — מראה מקום. — פאפיראסלאטי. — אכזריות הרוסים. — קראקא. — דברי הימים. — חדשות. — תשובה כללית. — מודעות. —

שלשת הדיעות בירח אחד

קול נהי נשמע בגזרה: על ארז אדיר כי נקצף מאדמה. ומעינו ולבנו בכנור יהמיון, על כי פנה היום בצהריים, אדוננו תפארת ראשנו הרב הגאון האמיתי פאר הדור והדרו, אריה"ק מורנו ורבינו ר' יצחק אהרן א"ר שמעון נ"א נשיא אביד"ק ק"ט ב"ב נאסף אל עמיו אור ליום ה' לסדר וכסה את עין הארץ. — אחרי מחלה מפושטה אשר דבאה תיכף זה יותר משנה, והובל לאדמתו ביום ו' אחר הצהריים בשעט כל אנשי עירנו ובאי כחלוק לו בכוד האחרון זשם נישאותו מביתו הספידו הרב הגאון וכו' ר' אלכסנדר שמואל הירשפרונג שם תה"ל ולפני כרכים החזיל נשואי עליו קינה הרב הגאון האמיתי וכו' מוה' יצחק שטעלקס האבדק מרעמיסל שרשיא ואחרי הרב הגאון ר' אריה ליב בריזא וכו' ראב"ד דק"ק סר אשידוסה אחסה לקדמת רבים, אשיר כתילת ישראל? עוד לא עברי שלש שנים מאז רעות עלה מבאר שחת וישרד מפני נאון יעקב וצבי עירנו הרב הגאון האמיתי אור ישראל מוה' צבי אוריסטיין זלה"ה ואחרי יסי אלכנות וחשך ויחי לני ששש חדשה בכנוד הגאון המובהק מהרי"א זלה"ה אשר אסינו בצלו נתה יות אפינו הוא יהיה לאויר ימים ושנים לאויו נבע ונלך עד יבוא השמה הצדקה, והנה ששש בכבירתו שקעה לנו בעוד יומם בסכתי יעי נקפא אין רענן, וקרית מעיו אם בישראל לבשה בגדי אלמנותה ותתכס בשק ואפר על מחמד נפשה אחדת ששונה בי נשמח ממנה, הביש ישיגנה ונאספה שמחה וגיל מבית ה'.

הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מכין כי מפני הרעה נאסף הצדיק, הדקדוקים רבו כסו רבו, ואיזה לאשיתת הטובה ניכל לאמר כי הנביא מקונן על בני דורו כי בעינותיו הצדיק נחבל ושעשעני הוא כבלם, לפען ידעו יובני יישבלו לעולם דרכם ואיש אין מחשיבתיו, אכן אם אין איש שם עד לב, אז גם אנשי חסד רבים ועצומים נאספים, כי עיד לא שב אפו ועוד ידו נטויה, ודעם לא שב עד המכה. וזן בעוד י נחביעת המוכחה זואת בשדה מלאה ובדושה, עור לא דיבו בעיניה רמעה על פטירת הרב הצדיק החריף ובקי מוי אברהם מענקיל הוגה את קיק ווייעדיסלאוא בן לאותו צדיק הנדושי מוי שרשת ולבן מיום נג ע. וזכה ציח בשבירה באה כי נסרע מאנגו ומוחבל איונינו בספירת נאין עוזנו מוהריר ר"א זלה"ה, ובאותו פרק נעדר מאתנו עוד נאון אחד מוכתר בנימוסין בכוד מוהריר נתן נטע לאנדא זלה"ה חוסיק אושפיזין בעל המחבר עורה שחר ובקע רננה. הוא היה רב ונאון מסתתר בעיר קשנה וחכמתו בתוך תהונה ואנו ה' לנחל עדת ישראל בעיר גדולה ועדה בישראל, אבל תמיד ה' הרכו בהצנע לכת וה' באמת עונתן ושפל ברך ולא מחזיק טיבותא לנפשו ולמד ושנה הרבה והרביץ תורה בישראל מתוך לחץ ורחק, חבל על האבדן ולא משתכחין!

חסת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה באיר פני מלך חיים וחיונו לעד מלקוש. בעת רבה משיבת הדור ועינותיו עכרי למעלה ראש וירא ה' וינאץ מכעם בניו ובנותיו, ואף ה' חרה בעמו עד להשחית, או איש חכם יכפרנה כי יחבול ה' נפש חכם צדיק וחכוחיו נדפא לנו. אכן מן האונגו רעה על דיבי ה' וישאלו: צדיק מה תפא? הלא הוא ההלך תמים עם ה' וכדוע בכה עשה ה' לצדיק הזה לקחת נפשו קודם זמנו, על זה אמר הכתוב: באור פני מלך חיים, הצדיק בשהוא לעצמו נפשו נכספת לעלות ולראות את פני מלך אשר באיזו אור החיים הנצחים, ואשר יהיהו ה' עד כה ויתן לו מדרכיו פה באין מאסלה אך למען רצונו הבא בעב מלקוש, בעת חרבה ויבשה הארץ ושוקקה היא למים אז יפתח ה' ארוכות שמים ונתן טפי ארצנו, כן יפקוד ה' עד צבא הצדיקים מוסדי ארץ להתחיות ליום יעשן אף ה' וקבאתו בעמו עד לכלות ח"ו. אז יקרא אל הצדיק מעל ואל הארץ דדין עמו.

לכן עם ה' עלינו לשום על לב דרכנו באר להשיב מעשינו לפני ה' יעוב רשע דרכו ואיש און מחשבותיו, נבנה נא יחד את הריסות מצב התורה ונקומם את עמודיה הנסויים לנשול, איזי יראו ה' בעני עמו ויחמול על עמו דור יתום נעוב ואובד, וישמחנו בשורה צדק לעתתו ובתוכינו יצים שביתו.

דור תהפוכות.

בליל אתרון של חנוכה, היתה אסיפה גדולה באולם המסוך להיכלה של עדת אשכנזים פה עירנו; אל נא התשיח אותם קוראי יקר! בשה שאין בהם, כי ח"ו קראו עצרה אבאו אסיפה למען תנות צדקת ה', למען ספר באזני בניהם יבניהם הנסים והנפלאות אשר עשה אלקים לנו בימי התחזקו בתן גדול, איך העזו הקדושים אלה לצות נפשם על שדי קשל בעד עם ה' ותורת אלהי, איך השריכו נפשם מנגד בער עמם ואלהם. האל המושיע אשר אין מעצור לו להושיע ברב או במעט נתן את אויביהם בידיהם. ותשועה גדולה נעשתה לישראל על ידיהם ביום הזה. —

עיתון "קול מחזיקי הדתי" מיום ה' י"ג שבט תרנ"א, שיו"ל בלעמברג

מדווח על הסתלקותם של רבי אברהם זי"ע וצדיקים נוספים שהסתלקו באותה תקופה

תולדותיו

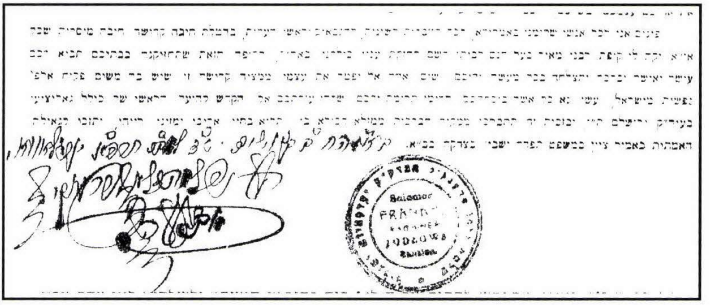
לר׳ אברהם, נולדו שני בנים ושתי בנות:[10]

א] הרה״צ ר׳ שלמה זלמן אבד״ק יעדלאוו. זוגתו הרבנית מרת חנה גיטל, בת הרה״צ ר׳ אפרים ה׳רב הצעיר׳ בסאניק, בן הרה״ג ר׳ יהודה לייבוש אבד״ק סאניק.

בשנת תרנ״ז, נתמנה ר׳ שלמה זלמן כרב ואב״ד ביעדלאוו, ובשנת תרפ״ג התקבל לדעמביץ. היה פרוש וקדוש מענייני העולם הזה ומעולם לא ישן על מיטה. הנהיג את קהל עדתו במישרים, ונסתלק ביום י״ט בטבת תרח״ץ זי״ע.[11]

משמאל לימין: הרה״ק רש״ז מיעדלאוו, הר׳ יעקב ארנברג מטורנא, והר׳ יהושע הורביץ ממעליץ - טורנא

חתימת ידו וחותמת הרש״ז מיעדלאוו
על מכתב בעניני קופות צדקת רמבעה״נ

10. ר״מ וונדר שם. יש לציין, שלדברי ר״מ וונדר היה לו בן שלישי בשם ר׳ נתן נטע, ובת אחת שהיתה זוגתו של ר׳ נתן דוד הלוי עפשטיין מניישטט. בגוף הספר נרשם ע״פ גירסת הרי״ח פרנקל שליט״א.

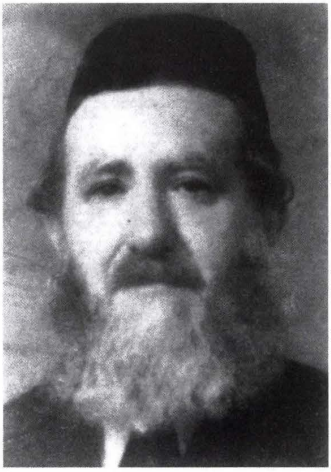
11. ר״מ וונדר ב׳מאורי גליציה׳ שם עמוד 299, וראה עוד בספר ״מעשה נורא פון ר׳ מתתיהו יעקב פישל״ עמ׳ 70 מכתב ממנו בענין הסופרים שכתב בש׳ תרפ״ו בדעמביץ. (יש לציין שמש״כ בס׳ עשר צחצחות מע׳ הרה״ק מצאנז אות מט אודות הרב מיעדלוב

ב] הרה"צ ר' יוסף חיים ראב"ד שענדישוב. זוגתו, הרבנית מרת חנה, היתה בת הרה"צ ר' אלטר זאב אבד"ק סטריז'וב, בן הרה"צ ר' אברהם אבד"ק שענדישוב בן הרה"ק ר' יעקב אבד"ק מעליץ, בהרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ. נהרגו עקד"ה ביום י' במנ"א תש"ב. הי"ד.

ג] הרבנית מרת חנה, אשת הרה"צ ר' זלמן לייב טיטלבוים[12] הי"ד. הוא היה אחיו של אבד"ק טשענסקאוויץ שדר בארה"ב, בני רבי מנחם מענדל מגארליץ (חתן הרה"צ רבי אברהם משענדישוב) בן רבי אהרן בן הגה"צ רבי שמואל אב"ד גארליץ אחיו של ה"ייטב לב" זצ"ל, נכדי הגה"ק בעל ה"ישמח משה".

ד] הרבנית מרת אסתר, אשת הרה"צ ר' נתן נטע עפשטיין, אדמו"ר מניישטאט, נכד בעל ה"מאור־ושמש".

צאצאי הרה"צ רבי שלמה זלמן ב"ר אברהם זצ"ל

הרה"צ ר' יהודה יצחק פרנקל זצ"ל

א] הרה"צ ר' אפרים פרנקל. חתן הרה"צ ר' יהודא הורוויץ ממעליץ, (ראה בס' החכמה מאין, מופת שהיה לו אצל הרה"ק מסטושין).

בנו: הר' אברהם פרנקל; חתניו: הר' אברהם ברגר, הר' בער'ל ויינברג והר' מאיר'ל נויפלד ז"ל.

ב] הרה"צ ר' אברהם, חתן הרה"צ ר' אשר מאיר האלברשטאם אבד"ק באכניא.

צאצאיהם: תרצה, נפתלי חיים, צפורה, ועוד שלושה, ניספו כולם בשואה. הי"ד.

אין הכוונה לרבינו שהיה צעיר לימים בעת פטירת הרה"ק מצאנז, אלא הכוונה להרב ר' עוזר מיעדלוב שהסתופף בצל הרה"ק הרצ"ה מרימנוב ואח"כ אצל הרה"ק מצאנז).

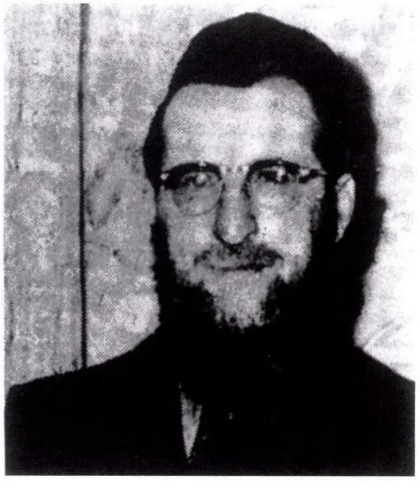
12. ראה בקטלוג "יודאייקה ירושלים" כה-כו חשון תשס"ח, עמ' 461, תצלום מכתב ששלח הרז"ל טייטלבוים בעניין סערטיפיקאט לתלמידו משה דוד שיף.

ג] הרה״צ ר׳ יהודה יצחק פרנקל. נולד בשנת תרנ״ז, ובתרפ״ג נשא את בתו של ר׳ אלעזר אפשטיין, חתן הרה״ק רבי יעקב משה מקומרנא. היה סמוך לשולחן חותנו בזאלושיץ. יסד בעיירה תלמוד תורה ׳בית יעקב׳ וקופת גמ״ח, ומסר שיעורים לבחורים ובעלי בתים. בשנת תרצ״ג היגר לארה״ב, אך לאחר שזוגתו סירבה להגר לשם, נסע בשנת תרצ״ו לתל אביב לבדו שם השיג ׳סארטיפיקאט׳ לזוגתו והיא עלתה אחריו ארצה. רבים נמשכו אל אישיותו הנעימה וסמכו עליו בפסקים ובוררויות. היה חסיד טשורטקוב נלהב, והרבה לבקר בחצר האדמו״ר מבעלז זצוק״ל. ההדיר את הספר ״נוצר חסד״ על אבות של זקנו, (ירושלים תשט״ו). נפטר ביום י״ז בתשרי תשמ״ג ונטמן בבית העלמין ׳נחלת יצחק׳ בפאתי תל אביב.

חתנו הוא הרב אברהם משה פישמן שיחי׳, ובנו ר׳ יוסף חיים ז״ל נפטר כבן מ״ז שנים.

ד] הרה״צ ר׳ נפתלי צבי הירץ פרנקל. נולד בשנת תרס״ה ונפטר ברמת־גן בשנת תשכ״ח.

בניו: הר׳ יעקב יהושע ז״ל, נפטר ביום ו׳ בסיון תשמ״א; הר׳ אפרים זצ״ל. חתנו: יבלחט״א הר׳ ישראל גולדהבר שליט״א.

הרה״צ ר׳ מנשה פרנקל זצ״ל

ה] הרה״צ ר׳ מנשה פרנקל. נולד בשנת תרס״ג. למד ברריישא ונסמך מרבני טארנאפאל וקראסנא. עסק הרבה בגמ״ח ועזרה לזולת. נשא את בתו של הגאון ר׳ יחזקאל לנדא אב״ד ליז׳ענסק, ומתרצ״ח מילא את מקומו כרב האחרון לפני השואה. בשנות השואה חיזק את קהילתו ומסר נפשו בשבילם. הוא עצמו ניצל, והיגר לארה״ב בה כיהן כרב בביכנ״ס ׳עטרת שלמה׳ שייסד ע״ש אביו. היה אהוב לכל, ונפטר בשם טוב ביום י״ד באד״א תשכ״ה ונטמן בירושלים.

בניו שיחיו לאויוט״א: ה״ה ר׳ זאב בגבעתיים; ה״ה ר׳ נפתלי הירץ מהדיר הספר ״חקר הלכה״, וה״ה ר׳ אברהם, מתגוררים בארה״ב.

ו] הרה״צ ר׳ מאיר. נולד בשנת תר״ע, התגורר בדעמביץ ונפטר בתש״ג.

ז] הבחור יעקב מנחם הי״ד.

ח] הרבנית מרת שפרה, זוגת הרה״צ אשר אנשיל זעלטענרייך אבד״ק וואדוביץ.[7]

ט] הרבנית מרת עטיל, זוגת הרה״צ ר׳ מאיר רובין אדמו״ר מדאמבראווא.

י] הרבנית מרת בריינדל, זוגת הרה״ח ר׳ חיים יוסף פרנקל בנו של אב״ד מקאווא. ניספו עם שלושה מילדיהם בת״ב בדעמביץ.

יא] הרבנית מרת פראדיל ומשפחתה.

יב] הרבנית מרת שרה, זוגת הרה״צ ר׳ חנוך העניך דוב אשכנזי אדמו״ר מאלעסק. נפטרה בירושלים ביום א׳ בחשוון תשל״ט.

צאצאיהם: ה״ה ר׳ שלום, ה״ה ר׳ יואל, מרת ר. הלפרין, מרת ח. גרטנר.

צאצאי הרה״צ ר׳ יוסף חיים זצ״ל

בנו השני של ר׳ אברהם, ר׳ יוסף חיים, נולד בשנת תרכ״ה. נשא לאשה את הרבנית מרת חנה ע״ה בתו של הרה״ח ר׳ אלטר זאב הורוויץ אב״ד סטריז׳וב. בהיותו בויעליפאלי שימש כאדמו״ר, וכאשר התקבל לראב״ד בשענדישוב המשיך לנהוג באדמו״רות. נסע אל הרה״ק רבי דוד משה מטשארטקוב ונמנה בין חסידיו החשובים. לאחר פטירת רבו, נסע אל בנו הרה״ק רבי ישראל מטשארטקוב. בעיר שענדישוב גרו הרבה מחסידי טשארטקוב, שהתפללו יחד בקלויז שנקרא: ״טשארטקוב׳ער קלויז״. רבי יוסף חיים הי״ד היה מנהיג את הקלויז והיה נוהג שם באדמו״רות.

בשנת תר״ץ ביקר בארה״ב. לאחר שחזר לאירופה, נרצח על קידוש השם ביום י׳ במנ״א תש״ב, ונקבר בקבר־אחים עם יהודי עירו שענדישוב, שמנו יותר ארבע מאות איש. לפני מותו נטלו הנאצים הארורים את ה׳יארמולקע׳ מעל ראשו, והוא הגביה את שתי ידיו וכיסה בהן את ראשו,

בקוראו קריאת שמע בקול גדול ונורא. הארורים מיהרו לירות כדורי מוות לתוך פיו ונשמתו עלתה השמימה. עדים למחזה כביר זה, היו כמה מבחורי העיר שנמלטו משדה ההרג והתחבאו מאחורי העצים העבותים.

בניו: א) הרה״צ ר׳ שלמה זלמן פרענקיל ז״ל אדמו״ר מויעליפאלי בניו־יורק. שתי בנותיו ניספו בשואה. נפטר בן פ״א ביום כ״ז בתמוז תשל״ט והובא למנוחת עולמים בהר הזיתים ליד ציון קדשו של כ״ק אדמו״ר ר׳ נחום מרדכי מטשארטקוב זצוק״ל.

ב) הרה״צ ר׳ בן ציון פרענקיל ז״ל. נשא לאשה את מרת חיה תחי׳ בת הר״ר שלמה בן רבי אברהם צבי ז״ל אבד״ק יאסין ונכדת הרה״ק רבי ישכר דוב מנאדבורנה זצ״ל.

רבה ומייסדה של קהילת ׳בני שלמה זלמן׳ בברוקלין. תחילת ייסודה היתה בשכונת ׳קראון הייטס׳ ולאחמ״כ בפלטבוש. נפטר ביום ד׳ בתמוז תשל״ה.

צאצאיו: 1) ממלא מקומו, הרה״צ ר׳ יוסף חיים פרענקיל שליט״א רב ור״מ דויעליפאלי בפלטבוש ניו־יורק. 2) אשת הרה״צ רבי שלמה לייפער מנדבורנה שליט״א. 2) אשת הרה״צ רבי יצחק יעקב ראבינאוויטש שליט״א מדינוב.

ג) הר״ר אברהם פרענקיל ז״ל. לאחר שניצל מהשואה, נשא לאשה מרת טויבא בת ר׳ שלמה ע״ה. היה אדוק ומקושר לאחיו הר״ר בן ציון ז״ל ועזר לו בכל ענייניו. נפטר בשיבה טובה, בן תשעים ושתים, ביום כ״ד בשבט תשנ״ח. בנו היחיד, אלטר זאב הי״ד, נספה בשואה.

ד] הגה״צ ר׳ מנשה, נפ׳ בגולת רוסיא בשנת תש״א. זוגתו מרת לאה בת הרה״צ ר׳ נפתלי, בהרה״צ רבי יהודה אבדק״ק סאקאלאוו הי״ד.

ה] הרבנית מרת צביה, אשת הרה״ג ר׳ קלונימוס קלמן הורוויץ אבד״ק סטריז׳וב הי״ד.

ו] הרבנית מרת רעכיל הי״ד.

ז] הרבנית מרת פרידא שפרה, אשת הרה״ח רבי אליעזר בהרה״צ רבי אייזיק מזאלושיץ-קראקא הי״ד.

דברות קודש

להשלמת פרק זה הננו להביא כאן מדברי תורתו של רבינו שחלקם הגדול לדאבוננו לא נשאר בידינו, פרט למה שנדפס ע"י תלמידו רא"א קרנפויגל בספר "בארת המים" (ונדמ"ח בירושלים תשס"ב ע"י מכון "שפתי צדיקים" עמ' קל - קלב) ונביא כאן מה שליקטנו מד"ת שלא נדפסו שם. ומתפרסם כאן לראשונה.

להלן ד"ת מרבינו שהמציא לנו נכדו הרה"צ רבי יוסף חיים פרנקל שליט"א, רב דקהל בני שלמה זלמן בנ.י.:

שמעתי מדודי הרה"צ רבי שלמה זלמן פרנקל זצ"ל האדמו"ר מויעליפאלי ארה"ב, ששמע מאביו בשם זקני הק' מויעליפאלי זצוק"ל:

לפרשת וישב

בפי' רש"י ריש פר' וישב: **ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף.** וכבר רבו הדקדוקים בזה, בגמ' איתא כל האומר דוד חטא אינו אלא טועה, דהכתיב וד' עמו, אלא להורות תשובה ליחיד. והנה, אצל יעקב אבינו כתיב, סוף פר' וישלח, שהקב"ה אמר שוב אל ארץ אבותיך וגו' ואהי' עמך, ולכן חשב יעקב אבינו שכיוון שהקב"ה אמר ואהי' עמך א"א לו לחטוא, וממילא ביקש יעקב לישב בשלוה ממלחמת היצר, אמנם קפץ עליו רוגזו של יוסף, שבזה נסתלקה ממנו שכינה, כמו שפירש"י בפר' ויגש על פסוק ותחי רוח יעקב אביהם, וממילא חזר מלחמת היצר. עכתדה"ק.

עוד לפרשת הנ"ל

ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. פירש"י, מפני שתלה בו יוסף לזכרו, הוזקק להיות אסיר שתי שנים, שנא' אשרי הגבר

אשר שם ד' מבטחו ולא פנה אל רהבים ולא בטח על מצרים הקרוים רהב. עכ"ל.

ובאמת, פלא הוא על יוסף הצדיק שלא בטח בד', וחלילה לומר כן. וצ"ל שבודאי בטח בד' שיוציאנו משם, אבל לא רצה שיהי' דרך נס כ"א דרך טבע, וכמ"ש בגמ' שאינו טובה כ"כ אם הישועה בא בדרך נס (וגם עיין בבארת המים בשם רבינו על הקרא בטח בד' ותמצא לקח). וא"כ סבר, שבדרך זה שיזכירו שר המשקים לפני פרעה יהי' הישועה מלובש בטבע. ועל זה נענש, אמנם בודאי לא הי' מחוסר בטחון חלילה ע"כ. (ונראה, שמסתמא תי' בזה דברי המדרש בתחילתו שרש"י משמטו, אשרי הגבר אשר שם בד' מבטחו זה יוסף, שהוא סתירה מיני' וביי', ומן הסתם מטעם זה השמיט רש"י תיבות אלו. אמנם לפי הנ"ל מבואר בנקל, שבודאי יוסף שם בד' מבטחו, וכמובן.

לפרשת בשלח

ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך לבב פרעה גו' מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדינו. פרש"י, בשביל ממונם שהשאילום. וקשה, למה שינה רש"י הפשט הפשוט המבואר בקרא "כי שלחנו את ישרא' מעבדינו", והיכן מרומז בקרא טעם של רש"י על ממונם שהשאילום?

ותירץ עפ"י המבואר במדרש, שהשר של מצרים קטרג: הללו עובדי ע"ז, והללו עובדי ע"ז. השיבו הקב"ה, שוטה שבעולם, וכי אתה דן שוגג כמזיד ואונס כרצון, עכ"ד המדר'. וידוע דברי הפר"ד במחלוקת יוסף ואחיו, אם הי' להם דין בן נח, או דין ישרא'. ולכאורה, יש להקשות על מה שתי' הקב"ה שישרא' היו אנוסים, הא ע"ז היא מג' עבירות שיהרג ואל יעבור, ואיזה פטור אונס יש להם?

אמנם אם נאמר שלא הי' להם דין ישראל כי אם דין בן נח,

שפיר יש להם פטור אונס ואינם מחוייבים ליהרג ואל יעבור. ובזה נבין דברי רש"י הנ"ל, דהא לכאורה איזה היתר הי' להישראל לגזול ממון המצרים, הא ב"נ מצווה אפילו על שוה פרוטה של גזילה. ועכצ"ל כמ"ש בספרים, שהי' ראוי להם מדין הענקה. אבל דין הענקה אינו אלא בע"ע, וע"כ דין ישראל יש להם, ושוב נופל טענת אונס שטען הקב"ה.

וזה הי' טענת פרעה מה זאת עשינו כי שלחנו את ישרא' מעבדינו, הא הללו עע"ז כמונו ואין לטעון טענת אונס, הא נטלו ממון שלנו, וכמש"נ. נמצא, שטענת פרעה הי' בדין ממנ"פ, או שאינם ראויים לצאת מעבדינו או שלא כדין נטלו ממון שלנו.

תהלים

הרה"ח ר' יצחק געלבוואקס ע"ה סיפר, שזקנו הי' בערך בגיל הבר מצוה בויעליפאלי, אצל הרה"ק מהרש"ז זי"ע, ואותו היום הי' ר"ח - או יום אחר שאומרים בו הלל - והרה"ק הי' מסתובב אנה ואנה ואומר: קול רנה וישועה באהלי צדיקים, ואומר לעצמו: אז מען דרייט זיך נאר באהלי צדיקים - איז אויך א ישועה (אם רק מסתובבים באהלי צדיקים - זו גם ישועה).

(ע"כ מהרה"צ רי"ח פרנקל שליט"א)

מאמרי חז"ל

שמעתי מפי אדמ"ו רבי מובהק שלי, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, מו"ה שלמה זלמן אב"ד דק' ויעליפאלי זי"ע, על אומרם המן מן התורה מנין. ואמר ע"פ הלצה, ר"ל, שיכול להיות המן הרשע ע"י התורה ח"ו, כנודע שזכה נעשה לו סמא דחיי, לא זכה וכו'.

(בינת יעקב להגרי"מ שפילמן זצ"ל שער התורה דרוש י"ב)

קבלתי מאדמ"ו רבי מובהק שלי, אב"ד דק' ויעליפאלי, שאמר בשם הרב הקדוש בעל מחבר זרע קודש, אבד"ק רופשיץ, שאמר,

שזה היה חטא מקושש שהיה מקושש עצים, שעץ מרומז על הצדיק שאומר שזה הוא צדיק יותר מזה, כי הכתוב צווח ועמך כולם צדיקים, כמו שאמרו חכמז"ל, שכל אחד נכוה מחופת חבירו. רוצה לומר, שאפילו הצדיק היותר במעלה, נכוה מחבירו שלמטה ממנו, כי נמצא מידה אחת שלא היה בצדיק הקודם, והבן.

(שם, נעילת השערים עמ' נד)

אמר לי דודי חביבי הרב החו"ב החסיד מ' אהרן הכהן ז"ל בשם הצה"ק מ' שלמה זלמן מויעליפאלי זי"ע על מאמר רב יוסף (סוטה מט,ב) לא תיתני ענוה דאיכא אנא, דכך אמר ר"י כיון דאיכא אנא דהיינו שבאין בני ישראל אלי וקורין אותי רבי א"כ לא בטלה ענוה דאין לך ענווים גדולים יותר מהם כיון שאיש שפל כמוני הם נכנעים אליו עכדה"ק.

(אבן שלמה עמוד פו)

הרה"ק ר' שלמה זלמן זללה"ה מוויעליפאליע אמר על מה שאחז"ל: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד (ברכות ד'), בזה"ל: א פייער האט גיברענט ביי דוד'ס בעט (ודרש כנור מל' נורא - אש), והבן.

(מתוך ספר "בנין מנחם" קונטרס "צלצלי תרועה")

אמרו חז"ל (בבא בתרא עה ע"א) "פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה", ואמר הרה"ק רש"ז זי"ע רמז בזה, כי אלדד ומידד היו מתנבאים "משה מת ויהושע מכניס" (רש"י במדבר יא, כח), ומשה רבינו אמר "ומי יתן כל עם ה' נביאים", נמצא כי משה רבינו רצה שכל העם ישתמשו בכתר הנבואה, וזה כמדריגת החמה, שהיתה מרוצה להאיר לארץ ולדרים עליה ביחד עם הלבנה, אבל נבואת אלדד ומידד, שרק אחר מיתת משה יכניס יהושע את ישראל, כי סברו שאין שני מלכים משתמשים בכתר אחד, וטענה זו היא כטענת הלבנה, וזהו שרמזו: פני משה כפני

חמה, ר"ל כמדריגת החמה, ופני יהושע, ר"ל מה שנבאו על יהושע היא כטענת הלבנה.

(מהרה"ח ר' יעקב שלום רייפער שליט"א מארה"ב נכד רבינו ששמע זאת לפני השואה בשם רבינו)

מעשה דוד ובת שבע

רבינו פירש במעשה דבת שבע, אשר אוריה החתי היה מבני חת ונתגייר (כדברי המקדש מלך שפירש כן בדעת הזהר בח"א עג:), וכדברי המדרש במעשה גלית המובא באלשיך (שמואל־ב יב), ונתקבל כגר בקהל ישראל ע"י בית דינו של אחיתופל ונשא את נכדתו בת שבע בת אליעם בן אחיתופל (כדאיתא בסנהדרין סט:), וברמב"ם (הל' איסורי ביאה פי"ג הט"ו) כתב, שלא קיבלו בי"ד גרים כל ימי דוד ושלמה, והגרים שנתגיירו היו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותם ולא מקרבים אותם, וסבר דוד המלך ע"ה דדינו של אחיתופל כזקן ממרא ולכן קידושיו של אוריה החתי אינם קידושין.

(החסידות עמ' רנו.)

הרה"ק רבי נתן (נטע) דוב מויעליפאלי זי"ע

פרק י

ענף עץ אבות

את מקומו של רבינו, הרה"ק רבי שלמה זלמן מויעליפאלי זי"ע, בהמשכת שלשלת הקודש, מילא חתנו, הרה"ק רבינו נטע מויעליפאלי זי"ע.

רבי נטע נולד בשנת תק"צ[1], לאביו הרה"ק רבי אהרן זעליג (רבי אהרי'ש), בנו של אותו גאון וקדוש הנודע בשערים, עיר וקדיש, המקובל האלוקי, הרה"ק בעל ה"אריה דבי עילאי" זי"ע חתן רבן של ישראל הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע.

שלשלת הזהב

בבית בנו, האדמו"ר רבי יצחק מויעליפאלי, השתמר כתב יחוס ובו היה רשום שלשלת הזהב המשפחתית המשתלשלת מדור דור עד דוד מלך ישראל ע"ה. כתב היחוס התחיל במלים: "יצחק בן נתן נטע", וכך הלאה. עד שמגיע לשמה של הרבנית מרים, בתו של רבי שלמה שפירא שהיה רב בהיילברון, והוא אבי וראש המשפחה המיוחסת בישראל: "שפירא"[2].

הרבנית מרת מרים, האפילה ברמת ה"לומדות" והידיעות הגבוהה שלה, על נשים רבות, חשובות וצדקניות שבדורה. נכדה, רבינו המהרש"ל, כותב במכתב: "בעת שהייתי בקיץ שנת שמ"ג בעיר מולדתי וורמייזא כדי לבקר אצל אבי, וגם לקיים נדר שנדרתי בעת שהייתי חולה לעלות על קברה של אמי, מרת יוטלן בת הפרנס והמנהיג כהר"ר אליעזר איש

---

1. "ארי שבחבורה" על מסכת כתובות, בחלק התולדות, הוצאת האדמו"ר מפילדלפיה הרה"צ רבי משה ליפשיץ זצ"ל, ומפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל.
2. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

אופנהיים; הגיע אל אבי מכתב מאחד מצאצאי משפחת לוריא, והוא ביקש ממנו, לאור מה ששמע שאצלו יש ספר היחוס של משפחת לוריא - שישלח לו פרטים על ייחוסו. אבא פתח את מכתבו במלים: 'אני יוחנן, בן כבוד התורה מהור"ר אהרן, בן מהור"ר נתנאל, בן מהור"ר יחיאל, בן מהור"ר שמשון מערפורט, בן הרבנית מרת מרים, בת הגאון מהור"ר שלמה שפירא... ומאבותיו של ר' שלמה שפירא לא פסקה תורה מהם תורה עד רש"י ז"ל'.

זקנתי הרבנית מרים - ממשיך המהרש"ל וכותב - "עמדה בראשות ישיבה (!) כמה שנים. היא היתה יושבת מאחורי וילון ומלמדת הלכות לבחורים מופלגים. כך קבלתי מהורי"[3].

בית אבא

הרה"ק רבי אהרן (אהר'יש) ליפשיץ זצ"ל - אבי רבינו

הגאון הצדיק רבי אהרן זעליג ליפשיץ אבד"ק וישניצא, נקרא בלשון חיבה: ר' אהר'יש. הוא היה אחת הדמויות הנאצלות בגליציה המערבית החסידית. התמזגו בו לומדות וגאונות, עבודת השם ויראתו, התלהבות ודבקות, ומידות טובות ונעלות.

אביו של רבי אהרן היה, כאמור, הגאון הצדיק הקדוש רבי אריה לייביש, הלא הוא בעל ה"אריה דבי עילאי", חתנו של הגה"ק בעל ה"ישמח משה" זי"ע.

אודות גדולתו וקדושתו הנשגבה, אין צורך להכביר מלים, שכן כבר נודע שמו בכל העולם. קצתם של מעשי תוקפו וגדולתו ועבודתו בקודש, הלא הם כתובים בספר "ארי שבחבורה" (שיצא לאור בארה"ב ע"י הרה"ח ר' נחום מאיר גערמאן); ובספר שו"ת "אריה דבי עילאי" (ירושלים תש"נ), וכן בספר "חידושי אריה דבי עילאי" על מסכת קידושין (ירושלים תש"ס).

---

3. שם. וראה בשו"ת מהרש"ל סימן כט.

אי לכך, נקדיש פרק זה רק על גדולת בנו הקדוש, הוא הרה"ק ר' אהרי'ש ותולדותיו, הידועים רק במקצת.

תחת השפעת אביו, התבלט הבן רבי אהר'יש כבעל כשרונות מיוחדים, והקדיש את כל עתותיו לתורה ולעבודת ה'. הוא הפליא בהתמדתו בלימוד; היה בעל תפיסה מהירה וכח זכרון נפלא; ספג ברוחו כל מה שלמד בבית מדרשו של אביו, וכל מה שלמד לא מש מזכרונו[4].

כשאביו הגדול עקר מוישניצא לבריגל, ואנשי שלומו בוישניצא התאוננו לפניו על מי אתה נוטש את הצאן? ענה להם: "אני משאיר לכם את בני ר' אהרן כ'משכון'"[5]. ואכן, ר' אהר'יש התעלה לשבת על כיסא אביו בעיר וישניצא. הוא נהג את עדתו ברמה, וגם תיקן בעירו תיקונים חשובים לחיזוק הדת והיהדות, ולכל שאר צורכי הקהילה שהלכה וגדלה בימיו והיתה לעיר חשובה[5].

בחלוף שש שנים מהסתלקות אביו, בשנת תרי"ב, הוציא לאור בעיר לבוב, את ספרו של אביו "ארי שבחבורה" - חידושי הלכות על מסכת כתובות. כן עמד בחליפות מכתבים עם גדולי הרבנים בדורו, בענייני תורה והלכה.

ציון קדשו של
הרה"ק בעל "אריה דבי עילאי" זי"ע

4. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ.
5. הרה"צ ר' דוד בריזל.

בשו״ת ״דברי־חיים״[6], למרן רבינו חיים מצאנז זי״ע, אנו מוצאים תשובה אחת אליו משנת תרכ״ו. הוא משיב לו בדיני עגונה ומכתירו בתארים נכבדים: ״שלום לכבוד ידידי מחותני הרב המאה״ג, החריף ובקי, ירא ד׳, בש״ק, כש״ת מו״ה אהרן נ״י, האבד״ק ווישניצא״.

על אף שר׳ אהר״יש שימש כאמור ברבנות במקום אביו בוישניצא, לא נהג באדמו״רות והנהגת עדה.

היתה זאת זוגתו הרבנית מרת הינדא, בת הרב מטרניגראד[7] ונכדת ה״מגלה עמוקות״[8] והגה״ק ר׳ איציק׳ל המבורגר זי״ע[9], שלא הסכימה שיהיה נשיא ומנהיג לרבים[10]. היא טענה, שעליו להתמיד בלימוד תוה״ק ולא להעמיס על שכמו את עול צורכי הרבים המתיש את בעליו וגוזל את זמנו[5].

צילום תשובת הד״ח לר׳ אהר״יש זי״ע

בימיו האחרונים נפל למשכב. מחלתו כבדה עליו וסבל מכאבים ויסורים חזקים, עד אשר גווע ונאסף אל עמיו ביום כ׳ בסיון שנת תרל״ח[1].

---

6. ח״ב אהע״ז סימן סג.
7. ספר ״ארי שבחבורה״ אך לא ידוע לנו שמו.
8. מפי זקננו הרה״צ ר׳ דוד בריזל, ומכאן המקור לשמו של בנה הרה״ק רבי נתן נטע.
9. מהרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל שמענו, ששמע בעצמו מזקינו הרה״ק רבי יצחק שהוא נקרא על שם זקנו הגה״ק רבי יצחק׳ל המבורגר זי״ע.
10. ולפי גירסא ב׳, הוא בעצמו מיאן בכך, ולא משום זוגתו.

רבי אהרן השאיר אחריו ברכה שלושה בנים וארבע בנות[11]:

1. הרה״צ רבי שמואל יוסף מרדומישלא זצ״ל.
2. רבינו, הרה״צ רבי נתן נטע דוב מויעליפאלי זי״ע.
3. הרה״צ רבי צבי יונה מווישניצא זצ״ל.
4. מרת רעכיל זוגת הרה״צ רבי אפרים מראדושיץ זצ״ל.
5. מרת רוחמה זוגת הרה״צ רבי דוד ובר זצ״ל.
6. מרת קיילא זוגת הרה״צ רבי יהודה מדעמביץ זצ״ל.
7. מרת חיה לאה זוגת הרה״צ רבי פייבוש היילפרין מבערזאן זצ״ל.

בפרקים הבאים יסופר אודות בנו השני של רבי אהרן, ה״ה רבינו נטע מויעליפאלי זי״ע.

צדיק כתמר יפרח

בבית אביו הגדול, הרה״ק רבי אהרן, גדל רבינו רבי נטע, והתעלה בקדושה ובטהרה, בחסידות ובעבודת ה׳. הוא עוד זכה להתחנך על ברכי זקנו הקדוש, בעל ה״אריה דבי עילאי״, שנסתלק בשנת תר״ו, במחיצתו קידש עצמו בסילודין.

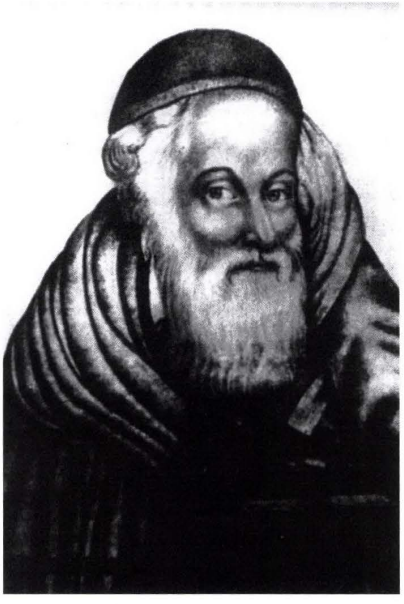
כבר בילדותו הפליא את כל רואיו בהתמדתו ושקידתו הנפלאה. הכל ראו עליו כי לגדולות נוצר, וכי עתיד הוא להיות גדול בישראל ומנהיג לאלפים רבים.

על חריפותו בימי ילדותו ניתן ללמוד מהעובדה הבאה: אל בית הסבא, ה״אריה דבי עילאי״, הגיעה קבוצה מחסידיו לשהות במחיצתו בימי החגים. אחד הרבנים מבין האורחים אמר לרבי: נכדך לא התפלל היום, כל הזמן הסתכל על בעל־התפילה. הילד הגיב על אתר: נמצא ששנינו לא התפללנו;

---

11. תולדותיהם בפרטות, ראה בשו״ת ״אריה דבי עילאי״ וחידושי ״אריה דבי עילאי״.

אלא שאתה הסתכלת עלי שלא התפללתי, ואני הסתכלתי על בעל־התפילה שכן התפלל[5]---

צורת קדשו של
הרה״ק בעל ״ישמח־משה״ זי״ע

באותה תקופה, השתוקק הילד מאוד לנסוע אל אבי־סבתו, בעל ה״ישמח משה״ כדי להכירו מקרוב; אבל סבו לא הרשה לו לעזוב, בגלל חביבותו הרבה אצלו. ״אתה לא רוצה להפסיד את ה״רענדיל״ שהסבא נותן? אני אתן לך רענדיל״ אמר בבת שחוק. (בעל ה״ישמח משה״ נהג לתת רענדיל לכל אחד מנכדיו שהגיע אצלו)[5].

המשאלה שהתגשמה

תחת השגחת הסבא התעלה בקומתו הרוחנית מעלה מעלה, וכבר בעת הגיעו למצוות, בשנת תר״ג[12], הוצף אביו בהצעות שידוכים נדירות. מכל ההצעות, העדיף אביו את ההצעה הנכבדה של מרת שרה, בת רבינו הרה״ק רבי שלמה זלמן מויעליפאלי זי״ע.

מרת שרה היתה כבר אלמנה מבעלה הראשון, נכד הרה״ק רבי אלימלך מליז׳ענסק זי״ע, שהשאיר לה בן בשם נפתלי, לימים אב״ד שעלץ ומח״ס ״קול נפתלי״[13]. אך, אביו של העלם נטע, רבי אהרן זעליג, ביכר את

12. לא ידועה השנה המדוייקת של נישואיו. אך כנראה, היה זה עוד בחייו של ה״אריה דבי עילאי״, שנסתלק בשנת תר״ו, כפי שמשמע מהסיפור שהובא לעיל פרק ה׳, שזוגתו של ה״אריה דבי עילאי״ אמרה לבעלה על אדם אחד שהוא מחסידיו של מחותננו הרש״ז מויעליפאלי.

13. אודותיו ראה להלן פרק כה.

הצעת השידוכים של האלמנה הצעירה לבנו הצעיר, בגלל סיבה אחת שהכריעה את כל השיקולים האחרים. והיא, כי אמו הרבנית, זוגתו של בעל ה"אריה דבי עילאי", אמרה לו שהיא היתה רוצה את מוהרש"ז למחותן.

היה זה בעת שהרה"ק רבי שלמה זלמן הסב בוישניצא בשולחנו הטהור של בעל ה"אריה דבי עילאי" (בכלל, היו החברייא, בני היכלא של הרופשיצער, באים מדי פעם אליו). בזמן סעודה־שלישית, עמדה הרבנית, בתו של ה"ישמח משה", וחילקה את ה"בולקעס". כשסיימה לחלק, שמעה אברך אחד מברך ברכת "המוציא" בהתלהבות דקדושה שהזיעה נימים בלבה. קראה הרבנית לבנה רבי אהר'יש, ושאלה אותו: מי זה האברך שבירך על הבולקע ברכה נעלית כזאת?

"ישנם כאן הרבה אברכים, מהיכן אדע למי את מתכוונת?" שאל ר' אהר'יש.

"היכנס לחדרו של אבא ושאל אותו, הוא ודאי יודע".

עשה כמצוותה, ואביו ענה לו על אתר: "נראה לי שהיה זה רבי שלמה זלמן מויעליפאלי".

בא לאמו ומסר לה את הדברים, נענתה הרבנית ואמרה לבנה: הייתי רוצה אותו למחותן!

כאמור, ברבות הימים התגשמה משאלתה. כשבנה ר' אהרן הדגיש: "אמא אמרה שהיא רוצה את ר' שלמה זלמן למחותן" - הזכיר את דבריה - "הנה הגיע היום"[5].

עם היכנסו לבית חמיו, זכה רבינו לטפח את אישיותו בהדרכת חמיו, ובצוותא אתו נסע לרבים מצדיקי דורו. בעיקר הרבה לנסוע להרה"ק מרוז'ין, ולאחר הסתלקותו דבק בצעיר בניו, הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין[5].

במשעולי החיים

מזיווג זה נולד לו בן, בשנת תרכ״ה[14], ונקרא שמו בישראל: ׳אלטר שלמה זלמן׳, על שם זקנו הגדול רבי שלמה זלמן מויעליפאלי שכבר שבק חיים לכל חי. בנו זה נולד לו הרבה שנים אחר נישואיו[15].

לדאבון לב, לא האריכה זוגתו הרבנית ימים ונפטרה לבית עולמה בדמי ימיה. לאחר פטירתה, נשא רבי נטע לאשה את הרבנית מרת אלטע חיה, נכדת רבי שלמה זלמן, בת חתנו רבי יצחק הערש בנו של הגה״צ רבי זאב וואלף, ששימש כדיין ומורה־צדק בלאנצהוט. מחמת החשיבות וההערכה שרחשו לו בבית חותנו הדגול, לא חפצו ביציאתו מביתם וסירבו שישא אשה ממשפחה אחרת.

רבי יצחק הערש, היה חתנו הגדול של רבינו מוהרש״ז בעל בתו הבכירה הרבנית מרת ניסל ע״ה[16].

עתירת היחס היתה מרת אלטע חיה גם מצד אביה. זקנה, רבי וואלף, שנקרא בפי כל: ׳ר׳ וואלוויש דיין׳, היה מחשובי בני היכלו של הרה״ק בעל ״דברי־חיים״ מצאנז. עם רבו זה החליף מכתבים בענייני תורה, ובתשובות הערוכות אליו מתארו בשבחים נשגבים ונעלים: ״להרב המופלג המאור הגדול החריף החסיד וכו׳ מו״ה זאב וואלף נ״י דיין המצוין דק׳ לאנצוט״[17].

---

14. ראה להלן פרק כה הערה 1.

15. מהעובדה שהוסיף לבנו את השם ׳אלטר׳, ניתן אולי ללמוד שהיה לו לרבינו צער גידול בנים עד שזכה לבן זה, שלדאבון לב אף לא האריך ימים, כדלהלן פרק כה.

16. אודותיו, ראה לעיל פרק ד.

17. שו״ת ״דברי חיים״ ח״ב יו״ד סימן קיט, ואבהע״ז סימן קיז.

ראוי לציין שעל פי מסורת משפחת נכדי הרב ר׳ זאב וואלף היתה זוגתו מרת אסתר ע״ה בת הרה״ק ר׳ נפתלי מליז׳ענסק בהרה״ק ר׳ אלעזר בהרה״ק רבי אלימלך זי״ע בעל נועם אלימלך, ואף ידוע אצלם שמנו״כ בליז׳ענסק הראשונה ליד פתח האוהל מבחוץ. אולם היות ולא שמענו אף פעם מזקני משפחתינו שום רמז על היותינו נכדי הרה״ק ר׳ אלימלך זי״ע, יש לשער שלר׳ זאב וואלף הנ״ל היה זיווג אחר שממנה נולד לו בנו זקינינו רבי יצחק הערש, (עוד יש לציין שנכדי ר׳ זאב וואלף הידועים לנו, שם משפחתם הוא ״אוסטער״, ומש״כ בתולדות שבספר ארי שבחבורה ששם משפחתו שיף, לא ידוע לנו מקורו, ויתכן שכתבו בהשערה בעלמא).

זוגתו זו, נודעה בצדקתה המופלגת. היא אף זכתה לגילוי אליהו בהיותה נערה בבית זקנה מוהרש"ז, כמסופר לעיל בפרק ד.

סימן קיז

להרב המאה"ג החריף מו"ה וואלף נ"י דיין המצויין בק' נאנצים :

שאלה בגט שנכתב עם הפסד שיגדל בשני יודין והוא מקום פינון גדול :

תשובה הנה הפסד מרובה לא לחיתם בספר דבכי חיים בשער הביקור [לוח פתיחת חריף] שכי בשם עזרת נשים להכשיר הגט שנכתב בשם ס' ש"ב ולא מלתתי טיעם לזה ר' דבדלתי לא כיתם בעטמיית דבכי חיים וכן בלתת בזכרוני שכ"ב שם ע"ב להכשיר וכן בשם הון בלתת [שיין בש"ב נשי"ת שאת מ' מימון שכ"ב להדי"ת] לך במקום פינון ודלא נראה להכשיר אם כתב כדרך שכותבין בארצות ובמכות לך מיש מש"ב בשטות שאין שום הפסד לא כן הוא דהמעיין בס' דבכי חיים גם בש"ב יראה שפיר ילפה שטות פינון לחוי להתמיר :

סימן קיט

להרב המופלג החריף החסיד כו' מו"ה זאב וואלף נ"י דיין דק' נאנצים יע"א :

מכתבו הגיעני ותודות אשר היו כמין נקודה דקה נוגע מרגל אי של הפסד לענין והעבירו הנקודה ע"י תיטוח ושלא מעכ"ת אם טוב עשו העוסים כן או לא :

תשובה דבר זה מבואר בש"ע יו"ד סי' רע"ו [סעיף י"ח] בשם הרי"י שסכנדרי וז"ל הי"א של הפסד שכרעה נוגעת בענה אם נוגע ממש עד שברואים בחיי מוכר למחוק או לענר הרגל ולהקנה אבל אם נוגע רק מעט יש לספק בדבר אם מוכר עכ"ל לולם הרדב"ז בתשו' פלינ עליו בזה לומר דרשאי למחוק דזה הוי כדי לתקן וכן אם נולדו הי' נשמה כן לאחר גמר הפסד מני בגבילת הקון הנוגע וגם הוי כתב תוכות אבל אם יש לספק אם נשמה כן מתחילתו ליתם רק צריך לעיון כל הרגל ישו"ש סי' תקלין ח"ב לולם הרמ"א בסי' ל"ו פסק בפירוש דאסור למחוק לפיולו (הגריבה) [בשנע] וגם דבוי חק תוכות ישו"ש והמ"א ז"ל והח"ל

תשובות הדברי חיים לרבי וואלוויש דיין זצ"ל

וסמכת את ידך עליו

לאחר הסתלקות חותנו, רבינו שלמה זלמן מויעליפאלי, קיבל רבינו את משרתו הרמה ונתעלה לשמש ברבנות העיר על מקומו. זאת, על פי צוואת חותנו שהביע את רצונו בחיים חיותו. חותנו לא נתן לו את רשותו לקבל על עצמו משרות רבניות אחרות שהוצעו לו מדי פעם, כיון שהועיד אותו לממלא מקומו. זאת ועוד, גיסו ר' אברהם היה עדיין עלם צעיר בעת הסתלקות רבינו הרש"ז, אי לכך, קיבל עליו רבינו את כהונת הרבנות לעיירה. גם לאחר פטירת אביו, בשנת תרל"ח, כאשר התבקש ע"י תושבי העיר למלא את מקום אביו בוישניצא, סירב לקבל את המינוי, כי רצונו היה עז להישאר במקום חותנו בויעליפאלי. במקומו, התקבל הרה"ק רבי שלמה מבאבוב זי"ע לרב, אך הרבנות היתה עדיין בחזקת רבינו, ולפיכך היה נוהג הרב מבאבוב לשלוח אליו סכומי כסף עבור החזקת הרבנות[2].

אך, עם התעטרו בכתר הרבנות לא הסתיים העניין. החסידים לא פסקו מלהפציר בו למלא מקום חותנו הגדול בהנהגה, ולא להשאיר את העדה הגדולה כצאן בלי רועה. אך הוא, ברוב ענוותנותו, לא הסכים. הוא פסק לעצמו שאין הוא ראוי כלל למלא את מקום חותנו הקדוש.

הרה"ח ר' חיים הרבסט, סיפר ששמע מאביו שהיה מחסידיו הנאמנים של רבינו, כי בפורים היתה תמיד שעת־הכושר לשאול את רבינו דברים שונים שנשגבו מבינתם של החסידים.

פעם אזר אומץ ושאל אותו, מדוע לא רצה להיות רבי, הרי חמיו רבינו מוהרש"ז רצה שינהיג עדה?

ענה לו רבינו: אספר לך מעשה שהיה. בתקופה שלאחר נישואיי, כשהגעתי אל חותני, לא היה מה לאכול בבית. תדיר היה מחלק את כל הכסף שקיבל ולא השאיר עבורו מאומה. אחרי תפילת ערבית, אמרה חמותי הרבנית לבעלה - הרב: צריכים להכין משהו עבור ה"איידים" הטרי שלנו, נטע'לי. עמדו שניהם והכינו תבשיל כלשהו וישבנו לאכול. בשעה מאוחרת בלילה, ביקשתי ללכת לישון ולא היתה מיטה עבורי. ראה חמי שאני נבוך ואמר לגבאי: לך לשכן ותבקש ממנו שיתן לך מעט קש מהרפת שלו. טול שק, תמלא אותו בקש ותציע אותו בחדרי כמזרן, כך יהיה לחתני היכן לשכב.

מילא הגבאי אחר ציווי הרבי, וכשהיה המזרן המאולתר מוצע בחדר על גבי קרקע הלכתי לשכב לישון.

היו לילות רבים שחמי לא היה ישן, וכך קרה גם הלילה. שכבתי לנוח ורציתי להירדם, אך לפתע שמעתי את חותני מסתובב בחדר וצועק: "אוי מיין קאפ! אוי מיינע יסורים"! (אוי, ראשי; אוי, הייסורים שלי!) כך התהלך אנה ואנה וצעק כל הלילה. כמובן שלא יכולתי לישון כל הלילה.

בבוקר שחתי לבני הבית אודות מה שקרה בלילה. אמרו לי שדרכו של חמי לעשות את לילותיו סירוגין. לילה אחד הוא ער ובלילה השני ישן. "אמש היה הלילה שאיננו ישן" אמרו לי בבת שחוק, "בלילה הבא תוכל לנוח".

בלילה הבא, הייתי עייף מאד אחרי לילה ללא שינה, וציפיתי, שאכן אוכל לנוח הלילה כדבעי. עליתי על "יצועי" לישון. אך חטפתי תנומה קלה - והנה מתעורר חותני וצועק: אוי, חטפו לי את אנשיל מפשעמישל ולא הודיעו לי אפילו שהיה חולה!

כך היה מהלך בחדר וצועק ובוכה כל הלילה, ושוב עבר עלי גם

הלילה הזה בערנות מוחלטת. בבוקר הגיע רץ בהול לבית, וביקש מהרבי להתפלל על ר׳ אנשיל מפשעמישל... אך חותני ידע כבר לפני כמה שעות שאנשיל נפטר לבית עולמו.

״היתה לי הזדמנות טובה לעמוד מקרוב על אורח החיים של רבי. בגלל דברים שכאלה, לא רציתי להיות רבי״, סיים רבינו בבת־שחוק - - -[18]

בכתר ההנהגה

אך, בסופו של דבר, לא יכול היה רבינו לסרב להפצרות הרבות שהעתירו עליו רבים וטובים. בפרט, גדלה בקשתם של עדת חסידי ויעליפאלי, שהפצירו בו לקבל עליו עול ההנהגה ולהנהיג עדת יהודים יקרים, חסידים ואנשי מעשה, תלמידי חכמים מופלגים ויודעי ח״ן, אשר נשארו כצאן בלי רועה. הם רצו להתקשר אליו, למען ילמדם דעת ובינה בעבודת ה׳, ולהמשיך את הנהגת העדה הקדושה, בית ויעליפאלי, שלא יתפורר, חלילה. רק אז, חזקה עליו דעתם של החסידים והסכים לקבל את עול ההנהגה והנשיאות.

הוא התחיל להנהיג את עדת קהילת ויעליפאלי בעוז ובגאון, לשם ולתפארת; לתפארת החסידות בכלל ולחצר ויעליפאלי בפרט. תקופה מסוימת הנהיג את העדה יחד עם גיסו רבי אברהם, כאשר כל אחד מהם חולק כבוד רב לרעהו כמסופר לעיל. גם כאשר רבי אברהם עקר לקראקא והנהיג שם עדה, נהג בהתבטלות כלפי רבינו והיה נוסע אליו פעמיים בשנה. גם בניו של רבי אברהם היו באים לרבינו, כי גדול מרבן שמו[2].

וויעליפאלע חרב העמ״ס בנק״ק מה נתן נעט ליפשיץ: ה״ר מרדכי דוד
ל״ב. ה״ר מרדכי בהרב: ה״ר נחום שמואלס: ה״ר יהודה
ליינים עהרליך: ה״ר נחום לנבי העראלן: ה״ר דוד
עזולאס: ה״ר נתנאל קהאן קאטש:
ה״ר יחיאל ע״ב: ה״ר לבי יחיאל: ה״ר שמואל:
לבהמ״ד בי״ ה״ר מרדכי דוד ליילבערג: ה״ר יחזקאל
סופ״ג: ה״ר שמואל בלרט·

למעלה: שמות פרענומעראנטין מספר ׳שו״ת ריב״ס׳ שנייטוך (תר״נ) בו מופיע רבי נטע׳לי עם גיסו רבי אברהם כתושבי ויעליפאלי. למטה: שמות פרענומעראנטין מספר ׳תולדות אברהם׳ (תרמ״א) בו מופיע רק רבי נטע׳לי

18. ראה עוד, ב״שיח זקנים״ ח״ג עמ׳ רנ מפי הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, ולהלן סוף פרק יד בשם ר׳ חיים הרבסט.

מצודתו פרוסה

מצודתו של רבינו פרוסה היתה בכל רחבי גליציה ואף מחוץ לגבולותיה. מכל ערי המחוז נהרו לפתחו: מבריגל, מקראקא, וביחוד מוישניצא, מקום מגורי אביו וזקנו. בין החסידים הידועים שנסעו אליו ידועים: הרה״צ ר׳ משה יוסף ליפשיץ, שהיה שאר בשרו של רבינו בהיותו נכד ה״אריה דבי עילאי״. כיהן כדיין בקראקא ושימש כבעל מוסף אצל רבינו בימים הנוראים[2]; הרה״צ ר׳ העניך צענוירטה נכד הרה״צ רבי אבישׂ׳ל צענוירטה מוישניצא[2]; הרה״צ ר׳ משה הלפרין, שהיה גם הוא מנכדי ה״אריה דבי עילאי״ והיה ידוע בצדקותו ופרישותו המופלגת. כאשר שאל חתנו של רבינו, ר׳ דוד בריזל, את ר׳ משה הנ״ל מדוע הוא מכתת רגליו ממרחקים לרבינו להסתופף בצילו בימים נוראים? ענה לו: ״לא מצאתי מקום אחר שיש התעוררות דקדושה כמו שיש כאן, אצל רבינו!״[19].

המעבר לוישניצא

לאחר הסתלקות אביו רבי אהר׳יש אבד״ק וישניצא, בשנת תרל״ח, החלו תושבי וישניצא להפציר ברבינו שיבוא לשכון כבוד בעירם. אך הוא לא רצה להשאיר את תושבי ויעליפאלי ולעזוב את הפיקדון שקיבל מחותנו. (פרט לביקור אחד, בימים הנוראים, כמוזכר להלן). ברם, כאשר בנו הגדול רבי יצחק הוכשר לכהן ברבנות, מסר לו אביו את הנהגת העיירה ויעליפאלי ואז עקר מגוריו לוישניצא. היה זה בשנת תרנ״ה בערך[20].

בוישניצא, שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים, מצא כר נרחב להשפעתו הכבירה על צעירי הצאן וחסידיו הרבים שנהרו אליו ממרחקים. בני העיר, ידעו להעריך על נכונה את הפנינה הנדירה שנפלה בחלקם, עם השתקעותו של רבינו בעירם, והם הוקירו אותו למאד[21].

---

19. הרה״צ רבי דוד בריזל זצ״ל.

20. לפי חשבון השנים. כי בנו ר׳ יצחק, נולד בשנת תרל״ג בערך, והחל לכהן ברבנות בויעליפאלי בהיותו בן כ״ב שנים, כעדות נכדו הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, וא״כ יוצא, שבשנת תרנ״ה העתיק רבינו לוישניצא.

21. מהעובדה, שעל חסידיו הנלהבים נמנה הרה״צ ר׳ העניך צענוירטה (כמוזכר

פרק יא

נוהג כצאן יוסף

מגדלור להמונים

קדושתו של רבינו היתה לשם דבר. רבים החלו לנהור אליו ולשחר לפתחו כדי להתבשם ממאור פניו וזיו קדושתו. יחד עם זאת, גישתו המלבבת לזולת, מידת אהבת־ישראל שבו ומידותיו הטובות, יצרו סביבו אווירה מושכת, והבריות חיפשו דרכים להתקרב אליו ולשהות במחיצתו. אין כל פלא אפוא, כי בכל יום, החל משעות הצהריים, בתום שרשרת שיעוריו בנגלה, בחסידות ובתורת הרז, היה ביתו מתמלא בחסידים ואנשי מעשה, לצד פשוטי עם, שבאו לקבל ברכתו הקדושה, להתברך מעצותיו המחכימות ולהתבשם מהאווירה הטהורה האופפת אותו[1].

דרכו בקודש היתה, לקבל כל אדם בסבר פנים יפות, בחמימות מיוחדת ובשמחה. את כל יומו הקדיש לטובת הכלל. רק בשעות הערב המאוחרות, נותרה לו שעה קלה להתייחד עם עצמו[1].

להיכל־קדשו, נהרו רבים וטובים: צעירים נלהבים ולומדים חריפים, לצד פשוטי עם; רבנים מפורסמים לצד סוחרים ובעלי מלאכה. זה בא ללמוד חסידות, תורת הבעש״ט ותלמידו המגיד הגדול ממעזריטש ותורת תלמידי־תלמידיהם; ואחר מגיע לבקש תרופה למחלתו, או עצה ותושיה לסבלו. צעירים חריפים באים להתעלות ולהתקדש במעיינות הטהרה, ורבינו מקבל את פני כולם באהבה ורוך באבהי; כל נפש מוצאת מסילות ללבו הקדוש והרחב כאולם[1].

לעיל), שהיה נכד הרה״צ רבי אבישל צענוירטה, שבעבר היה ממתנגדי זקנו של רבינו הרה״ק ה״אריה דבי עילאי״, ניתן ללמוד על מידת ההערכה הרבה לה זכה רבינו, שכבש גם מחוזות שלא נימנו על אנשי שלומו ומוקירי משפחתו.

1. כתבי ר׳ חיים אורי ליפשיץ ז״ל.

רבינו נהג את נשיאותו ביד רמה תוך עמידה איתנה ותקיפה על משמר קודשי ישראל. הוא הצליח להנהיג מנהגי צניעות מסויימים בקרב תושבי העיירה[2]. פעם, השתקעה בעיר אשה, שלא רצתה לקבל עליה את מנהגי העיירה. באחד הימים, כאשר כרעה ללדת הסתכנה מאד וכמעט הגיעה עד שערי מוות. בצר לה, שלחה שליח לרבינו לקבל ברכתו לישועה. רבינו התנה את הברכה בתנאי שתיאות לקבל על עצמה לקיים את מנהגי העיירה. היא ענתה בחיוב ומיד נושעה[3].

מרגלא בפומיה לבאר את דברי חז"ל במדרש (ב"ר פרשה ק, י"ב) בעניין הקשר שבין יעקב אבינו למשה רבינו ודוד המלך, באופן זה: יעקב אבינו הוא האב; משה רבינו - הרב, ודוד הוא המלך. ללמדך: שמנהיג ורועה ישראל צריך שיהיו בו שלוש תכונות אלו: לרחם על עמו ולדאוג לצורכיהם הגשמיים - כרחם אב על בניו; להדריכם בתורה ויראת שמים וללמדם אורחות חיים - כרב המלמד את חניכיו; ותכונה שלישית - להטיל מרות ובעלות, ובעת הצורך לנהוג בתקיפות כמלך, שתהא אימתו בלב כל אדם[1].

את אשר יאהב - יוכיח

כדרך שהטיף תוכחה לרבים בשעת הצורך, כך גם לא נמנע מלהעיר ולהוכיח את האיש הפרטי כשראה תועלת בדבר. אם כי, השתמש גם אז ב"לשון רכה תשבר גרם", בבחינת: "את אשר יאהב יוכיח"[1].

פעם, הבחין באחד החסידים שהיה מברך ברכותיו בלחש ואין מי שיוכל לענות אחריו אמן. נענה ואמר לו: זוכר אתה? לפני זמן קט ביקשתני לעורר רחמים עליך. והלא אם ברכת בקול רם, היו לך עוד הרבה מליצים טובים! אלו המלאכים הנבראים מעניית אמן, שהיו יכולים לשמש מליצי יושר עבורך למלא כל משאלות ליבך![1]

---

2. כידוע, הקפיד במיוחד על גילוח שערות נשים.

3. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

מעשה ביהודי שהגיע לפניו לבקש ממנו את ברכתו הקדושה, להטות לבב ילדיו ליראה ואהבה. העיר לו הצדיק בנועם דבריו: דע שהדבר תלוי בך; אילו היית מתנהג כפי שצריך, גם במקום ובזמן שאיש אינו רואה אותך, כי אם צופה נסתרות לבדו - היה זה משפיע גם על הילדים שלך![1]

☆ ☆ ☆

פעם נכנס איש אחד לרבינו והתאונן לפניו שיש לו פרנסה טובה ובהרחבה - אך הוא עמל על כך מאד והעבודה קשה עליו. ענה לו רבינו: כתוב בתורה 'בזיעת אפך תאכל לחם'. אלא מה? אם משכימים קום בבוקר בשעה חמש ועמלים בגמרא עם פירש"י ותוס', יוצאים בזה את מאמר הכתוב הנ"ל, כי גם התורה נקראת לחם, כמה דאת אמר: "לכו לחמו בלחמי" (משלי ט, ה), וממילא באה הפרנסה בנקל[4].

☆ ☆ ☆

חסיד מופלג נכנס לרבינו עם פתקה. נאנח בפניו ואמר: הלא עם כסף יכולים לפעול הרבה; מצוות רבות אפשר לקיים עם המעות; לו היה לי כסף, יכול הייתי לקיים כל כך הרבה מצוות!

ענה לו הרה"ק: מנין לך שהקב"ה רוצה במצוות שלך? אולי משתוקק הוא יותר לאנחתך![5]

כד עייל שבתא

להלן תיאור ביקורו של רבינו באחת העיירות הסמוכות לעירו, כפי שתיאר זאת אחד מחסידיו, שהיה עד ראיה לכך:

בעת שרבינו ביקר בעיירה, היא לבשה כולה חג. עשרה קבין של שמחה ירדו עליה: החנווני הגיף את תריסיו, בעל־המלאכה עזב את סדנתו, ילדי תלמוד־התורה את ספסלי לימודיהם, ועקרת הבית את מטבחה. כולם

---

4. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק', וב"שיח זקנים" ח"ג עמ' רנ בשם ר' חיים הרבסט ז"ל.

5. "שיח זקנים" ח"ג עמ' רנב, מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל.

שיתפו עצמם בשמחה הגדולה וכל העיירה שקועה היתה עד צווארה בים של שירה וזמרה. לאו דווקא חסידים מובהקים, אלא גם אנשים רחוקים מחסידות, התלכדו בימים ההם לחטיבה אחת. ירדו המחיצות ונעלמו ההבדלים; כל העיירה הפכה למשפחה אחת גדולה. עבור החסידים, היה ביקורו של הרבי שבוע של התרוממות ועידוד; עשיר ועני היו מבלים יחד ליד שולחן אחד עם קצת משקה. מה רבה היתה השמחה בדברי התורה שאמר למסובים, אשר היו להם למשיב נפש.

בהגיע היום, בו אמור היה הרבי להגיע לעיירה, זרמו החסידים בהמוניהם אל תחנת הרכבת; כל אחד רצה לתפוס מקום נוח, ממנו יוכל לראות טוב יותר את פני הרבי ולהקדים לו שלום. החסידים המבוגרים והקשישים, לבשו בגדי שבת וחיכו בהתלהבות לחזות פני מלך. בעת רדתו מהרכבת, היו החסידים הקשישים מובילים את הרבי מתחת זרועותיו, עדי הופעתו פאר בעיירה. לבני המקום היה אורה ושמחה, ששון ויקר, כאשר אין בית שלא היו בו אורחים.

בפניא דמעלי שבתא החל הקהל לזרום לבית הכנסת. בין האורחים היו גם בעלי־בתים מבתי־כנסת אחרים, שרצו להיות נוכחים בתפילת הרבי.

פתאום מתפשטת הידיעה במהירות הבזק המעבירה רטט של קדושה בגיוום של הממתינים: הרבי הולך! חיש־מהר מתפנה מקום, דרכו יוכל הרבי להגיע לכותל המזרח.

לפי רמז מהרבי, יורד אחד החסידים לפני התיבה, פותח בקול נעים ובחמימות במזמור "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו". או־אז, כאילו עמוד אש מקיף ועוטף את הקהל; ההתלהבות הלכה וגדלה מרגע לרגע, ופני כולם עטופים התלהבות ודבקות עד כלות הנפש. כך הולכת וגדלה ההתלהבות, עת הרבי עצמו ניגש לפני התיבה לקבלת שבת.

אין באפשרות לתאר את ההתעלות המיוחדת שחוו אנשי המקום כאשר זכו לשהות במחיצת הצדיק בצילא דמהימנותא, משך כל יום השבת. מעולם לא טעמו התעלות רוחנית כזו: בתפילותיו הקדושות; בעריכת השולחן הטהור, כאשר זיו איקוניו מבהיק מאור השכינה ששרתה

עליו; בשיריו ומנגינותיו הנעימים הממיסים כל לב; באמירת דברי התורה והחסידות שקלחו מפיו הטהור כאשר השכינה מדברת מתוך גרונו; בעת שחילק שיריים לקהל והידים הושטו בחרדת־קודש אל פני הרבי. דומיה עמוקה שוררת כל העת, הגה קל לא נשמע בכל ההיכל הדחוס, ואיש לא העז להפר את דממת הקודש[1].

אשרי עין ראתה כל אלה!

על משמר החינוך

כשם שהנהיג את העיירה ברמה כך נהג גם בבני הבית. דגש מיוחד הושם על נושא חינוך הבנים. הוא תבע מצאצאיו לא רק להתנהג כיהודי אלא להגיע למדריגות גבוהות בעבודת ה' ותיקון המידות.

כשבנו הרה"ק רבי יצחק היה ילד כבן עשר, תקפו פעם צימאון חזק למים בליל שבת לפני קידוש. ביקש, אפוא, מאביו רשות לשתות מים. נחרד רבי נטע וגער בבנו: "זויפערס וועל איך דא מגדל זיין?!" (האם אגדל פה גרגרנים?!)

הגערה עשתה על הילד הרך רושם כה חזק, עד שמספר שעות אחר כך עדיין לא הרגיש שום טעם באכילה ושתיה[3].

הוא עמד על קוצו של יו"ד בכל דבר. בפרט שמר בכל עוז על גדרי הצניעות המקודשים מדורי דורו. להלן יסופר, כיצד דקדק עם בתו הרבנית פייגל ואף לימדה פרק במידת הבטחון[6].

אכן, זכה רבינו לגדל דור ישרים מבורך. בנים ובנות ששמם הלך לפניהם, ומתוך התנהגותם ניכר שגדלו בבית צדיקים.

אהבתו לארץ הקודש

במסגרת תפקידיו, ראה זכות וחובה קדושה לעצמו לעסוק בצדקות ארץ הקודש. חלק נכבד מדמי הפדיונות שקיבל, מצא דרכו ישירות לאר"י כדי לתמוך בעניי הארץ.

---

6. ראה להלן פרק מג.

קשריו לארץ ישראל התבטאו בכמה אנפין. הבולט ביניהם היה, שנהג תדיר ללבוש בגדים בצבע בהיר באומרו: "איך בין נישט קיין גלות איד![7]" (אינני יהודי של גלות!) לאור כך, דבק במנהג ירושלים ללבוש בגדים בהירים. כאשר חתנו, רבי דוד בריזל, עלה לאה"ק, נהג לשלוח לו בד מה'קפטן' הירושלמי המסורתי, וממנו היו תופרים 'קפטן' לרבינו. שריד לאחד מאותם 'קפטנים' נשתמר אצל הרה"ח רבי שמחה בונם סופר, חתנו של הרה"ח רבי אהרן קינדרפריינד, בהרה"צ ר' יצחק יהודה, שנשא את מרת רבקה בתה של הרבנית אלטע חיה ע"ה זוגת רבינו[8].

תמונה מאחת ה'בעקיטשע'ס' של רבינו, מבד 'קפטן ירושלמי'

7. מזכרונותיה של מרת יהודית אייזנבד ע"ה.

8. ר' אהרן קינדרפריינד קיבל זאת, מזקנתו הרבנית אלטע חיה ע"ה, בעת שחילקה את עזבונו של רבינו. יצויין, שי"א שבתו הרבנית פייגל הביאה לו בד זה, שממנו תפרו את הקפטן בבואה לביתו נאווה קודש, בשנת תער"ב, כמובא להלן.

ברשותו היה רק מעיל אחד בלבד בצבע שחור, בו נהג להתעטף אך ורק ביום תשעה באב לקונן על שריפת בית אלוקינו, ואף בו היתה תפורה רצועה בצבע לבן. לאחר פטירתו של רבינו, עבר המעיל בירושה לידי חתנו רבי חיים ובר וגם הוא נהג ללובשו רק ביום תשעה באב[7].

☆ ☆ ☆

על אהבתו לארץ ישראל תעיד גם העובדה הבאה:

בעת שנכדו הרה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל היה ילד פעוט כבן שנתיים, נישא אחיו הגדול, רבי חיים, בעיר קליינוורדיין. באותה הזדמנות של נסיעה לחתונה, נטלה אותו אמו, הרבנית מרת פייגל, בת רבינו, עימה, והתעכבה זמן מסוים בוישניצא אצל אביה.

הפעוט היה חביב מאד על הסבא, וחביבותו גדלה עוד יותר בהיותו נכד מארץ הקודש. מדי פעם היה הסבא מבקש: הביאו לי את הנשמה מארץ הקודש!

הפעוט היה עומד ליד כיסאו של רבינו, ומדי פעם העניק לו הרבי איזה מטבע כתשורה.

פעם, בליל שבת קודש, פשט התינוק את ידו וביקש מסבו מטבע, כמנהגו תמיד. נענע הסבא באצבעו וסירב: "אלעזר'ל אתה יודע - שבת היום!"

ליתר המחשה, הפך את כל כיסיו מן הצד הפנימי אלי חוץ, בהראותו לילד הפעוט: "אתה רואה, היום שבת, הכיסים ריקים!"

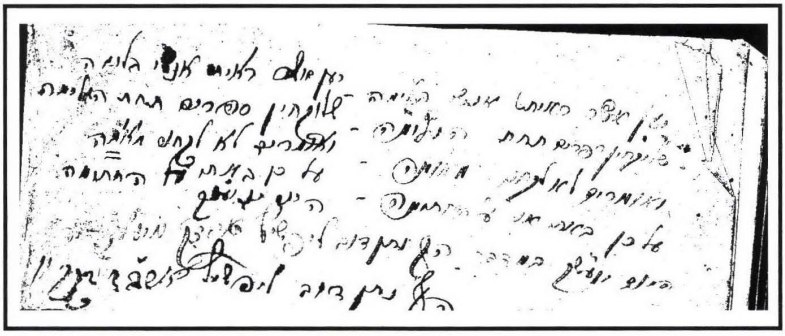
כשאמו נסעה לחתונה מוישניצא לקליינורדיין, השאירה אותו בוישניצא ולא לקחה אותו לחתונה. באותה תקופה, נפל למשכב ולאחר שהבריא, נהגו להעמידו ליד כיסא זקנו בעת עריכת שולחנו הטהור. כשחזרה אמו מנסיעתה, נענה הצדיק ואמר לבתו: "דו האסט א נייעם אלעזר'ל"! (יש לך אלעזר'ל חדש)[9].

---

9. מפי הרבנית פייגל בריזל ע"ה.

על אהבתו הכבירה שרחש לקטן, התבטא חתנו - אבי הילד, רבי דוד׳ל: מה החידוש? א ארץ־ישראל׳דיגער אייניקל!.

קשר מיוחד היה לו עם בתו הרבנית פייגל בריזל שעלתה לאה״ק בשנת תרס״ג. על כך ראה להלן בפרק מג.

כת״י רבינו בלשון מליצה על אחד מספרי הש״ס שלו

פרק יב

כי עבודת הקודש עליהם

איש הקודש

והצנע לכת עם אלוקיך

רבינו זכה למדרגות גבוהות ונוראות, בהגיעו למעלת הצדיקים הגדולים של תלמידי הבעש"ט הקדוש. אך הדבר היה אצלו בהצנע והסתר גדול, בבחינת: "והצנע לכת עם אלוקיך". הוא השכיל להסתיר עצמו גם בפני אנשי־סודו; גם הקרובים מסביב למשכן כבודו, לא ידעו להעריך נכונה את גדולתו בעבודת השי"ת בדבקות וקדושה, וזאת מפני שהסתיר את עצמו תמיד.

קומתו התמירה, קלסתרו המאיר והדרת פניו המעוררים יראת כבוד, העידו עליו כי משכמו ומעלה גבוה הוא מכל העם.

הוא היה מתאונן על גינוני הכבוד והתוארים שחלקו לו, בטענה שהם בגדר שווא. מפרש היה את הפסוק בתהלים: "העבר עיני מראות שווא" - כך אמר דוד המלך להקדוש־ברוך־הוא: מוטב שתעביר ממני את עיני, ואהיה סומא גמור - מאשר אסתכל בדברים הטפלים שבעולם[1].

סוד ה' ליראיו

עד היכן הגיעה מידת הצנע־הלכת שבו, ניתן ללמוד מהסיפור הבא:

לאחר שנפטרה זוגתו הראשונה של רבינו, הרבנית מרת שרה, נשא את זוגתו השניה, מרת אלטע חיה, נכדת חותנו מוהרש"ז. היו לה כבר שלוש בנות מבעלה הראשון רבי משה הלפרין, שהתגוררו יחד עם אמם אצל רבינו. לאחר הסתלקותו של רבינו, סיפרה אחת הבנות החורגות של

1. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

רבינו לבתו של רבינו הרבנית נחמה ובר, על כי יום אחד החל רבינו לרחק אותה, והיא לא ידעה את סיבת הדבר.

אחר כך נתברר לה התעלומה: פעם פתחה את הדלת בלילה ומצאה אותו יושב על הארץ וסביבו אש לוהטת. כאשר נודע לו שראתה את המחזה, החל להרחיק אותה, כדי שתבין שאסור לה לגלות זאת. היא באמת הקפידה בחיים חיותו על שמירת הסוד. רק לאחר הסתלקותו מעלמא הדין הרשתה לעצמה לספר לאחותה את העובדה המרטיטה[2].

להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד

בשעות הצהריים היה נוהג לסיים את שיעוריו. עיניו היו יוקדות בשלהבת מיוחדת, כולו הוד עילאי והתעלות נפשית, עד שהיה מדביק את תלמידיו באור רוממותו. אחרי שהיה נח קמעה ואוכל את ארוחת הצהרים הדלה שלו - התפנה מיד לצורכי הציבור, לעניני הרבנות ולענייינים אחרים המחכים לו.

שלא לרצונו, נסחף רבינו לבוררויות וסכסוכים ממקומות אחרים שבני קהילתו לא היו מעורבים בהם כלל. לעדינות־רוחו וטוב־ליבו יצאו מוניטין למרחקים. קשה היה לו לדחות פני איש ושאר בעלי־דין שהפצירו בו רבות לברר את דינם, מחמת היותו מפורסם כאיש אמת ומהימן מאין כמותו; שוחר צדק אמיתי, בלי לסטות מדרכו ובלי להיות מושפע מאיש. פועל היה בחן, בתבונה ובהבנה מרובה.

מעולם לא הלבין פני איש. לא הטיח דברים בפני אף אחד, אלא הבליג וחזר והבליג. מאידך, ידע לבטא את אשר עם ליבו בצורה עדינה ביותר, בכסיות של משי. תוכחתו היתה תוכחה שנתקבלה על לב ולא עוררה כל תגובה נגדית.

הוא ניחן בחוש מיוחד במינו, שבמבט אחד סקר פני איש. אחרי שיחה קלה בלבד, כבר הכיר טבעו של איש־שיחו, חולשותיו ומעלותיו.

כך ידע להתהלך עם כל סוגי האנשים, תקיפים וחלשים, רגילים, מוזרים ויוצאי דופן; וכך הצליח במקום שלא הצליחו אחרים; לפשר

---

2. מפי בתו הרבנית נחמה ובר ע"ה.

ולישר הדורים, להשכין שלום ולמנוע ריב. לכן, אין כל פלא, שכה רבים פנו אליו לעצה ועזרה וביקשו את התערבותו[1].

המעביר על מידותיו

מעביר היה על מידותיו, מוותר ומבליג. כל כולו היה מקשה אחת של התעלות ועבודת המידות.

בנו בכורו של רבינו, מזיווג ראשון, הרה"צ ר' אלטר שלמה זלמן מיעדליטש, בא בקשרי שידוכין עם בתו של אחד הרבנים. אך, זמן מועט לאחר מכן, התחרטה הכלה וביקשה להתיר את הקשר.

החתן היה מדוכדך ושאל בעצתו של אביו. רבינו אמר לו בשלוות נפש: "כתוב לה מכתב מחילה".

ידיו של החתן רעדו כעצים בשלכת. הוא הביט בפני אביו בעצב עמוק, וזה נענה והבטיחו נאמנה: "אתה תמצא את בת זוגך הנכונה, אך זו עוד תבוא לבכות אצלך".

המכתב נשלח. אחרי תקופה התחתנה עם אחר, אולם את אושרה לא מצאה. בעלה היה אדם חלש ובעל־מכאובים, שלא היה יכול לעבוד. נבואת רבינו התקיימה: כלתו לשעבר, באה לבכות לפניו ברבות השנים כאשר כבר כיהן ברבנות בעיר יעדליטש. היא קוננה על כך שאין פרנסתה מצויה מפני שבעלה הוא אדם חולני.

רבי אלטר שלמה זלמן, כבן נאמן לאביו, הפנה אותה לאביו שלא נטר לה עברה. "את הנעשה אין להשיב עוד" אמר לה, "אך זאת אני מבטיח לך, שתזכי לבנים טובים, דור ישרים יבורך".

והברכה אכן התקיימה[3].

חנף לפניו לא יבא

טרוד היה במעשי צדקה וחסד, לתרום ולהתרים אחרים עבור משפחות ואנשים הנמצאים במצוקה ונצרך תמיד למזומנים. אך, למרות שנזקק לעשירים, מעולם לא נשא פני איש; יהיה זה העשיר שבעשירים או התקיף

3. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

שבתקיפים. אנשים חרדו למוצא פיו - אף שמעולם לא הטיל מוראו על איש.

היחסנים הגדולים ביותר אצלו היו העניים המרודים, החולים והחלשים, חסרי הישע ועלובי החיים. הוא לא ראה, כפי שראו הכל, בעשירים - את נכבדי הקהל, ובעניים - את התושבים נמוכי הדרגה. מבט אחר היה לו: את הנדיבים, שהיו תורמים לצרכי הצדקה החשובים שלו, ראה כממלאי חובה שאסור להם להתחמק ממנה, ועל כן אין מקום להודות להם על מעשיהם - בדיוק כפי שאין צורך להודות ליהודי הבא לבית הכנסת להתפלל, או האומר קדיש אחרי אביו ואמו. בעיניו הקדושות, הדאגה לעני - היא חובתו של העשיר ובעל האמצעים. אדם המשלם את חובותיו, אינו ראוי לציון של שבח - כפי שיש לגנות את זה שמתחמק ממילוי חובתו.

ואני תפילתי

תפילה זכה

בכל יום נמשכה תפילתו של רבינו שעה ארוכה, בדביקות ובמתינות. בשעות אלו עומד היה בפינתו, כולו דבוק עם קונו בדביקות וגעגועים ושופך את שיחו בפני בוראו. תפילתו נמשכה זמן כה רב, עד כי נדמה היה שלא יפסיק דביקותו לעולם.

פעם התבטא רבינו: יש תפילה ויש תפילה; אתה מוצא בבני אדם מי ששופך תחנונים בעת צרה לפני הקב"ה, אבל תפילתו נובעת מכך שמרגיש בצער גופני. תפילה כזו - אינה תפילה בשלמות; כפי שמספרים על המגיד הקדוש מקוז'ניץ, שהתפלל שנים רבות שלא ירגיש בצערן של ישראל. כלומר, שלא יתעורר להתפלל בגלל צערם הגופני, אלא בגין הצער הרוחני הכרוך בצערם, מחמת צער השכינה הקדושה, האומרת: 'קלני מראשי קלני מזרועי' (סנהדרין דף מ"ו). תפילה בשלמות - היא רק כשמתפלל אדם למען שמו יתברך[1].

עבדו את ה' בשמחה

כיוצא בזה הטעים פעמים רבות בשיחותיו, שהאדם המתפלל ומבקש להמשיך ישועה - עליו להיות שרוי בשמחה.

הוא הסמיך לדבריו את הסיפור על הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע, שהיה נוכח בלובלין בעת שהביאו העירה שבויים מבני ישראל. ר' דוד לא היה מסוגל לכבוש את צערו כשראה בייסוריהם של השבויים, עד שהתפרץ בבכי גדול ומיהר אל רבו "החוזה" לעורר עליהם רחמים. כיון שראהו ה"חוזה" בדמעותיו, אמר לו: כשאתה בוכה, אינך מסוגל להושיעם. משל לאיש הטובע בשיבולת הנהר, ואין אדם יכול למשותו מן המים אלא אם ישמור מעט מרחק ממנו שלא יתפוס הטובע בו. אחרת, עלול הוא להימשך אחר הטובע אל מערבולת המים הסוחפים. רק אם אתה, מבחינה מסויימת, נחשב כמו זר לאיש השרוי בצער, ולא מתייסר בפועל איתו - תוכל להושיעו. צריך, אם כן, להתאזר בשמחה, ועל ידה אפשר להמשיך ישועה[1].

וביום שמחתכם ובמועדיכם

דבקותו בה'

"וביום שמחתכם ובמועדיכם" - אלו שבתות וימים טובים. ניכר היה על רבינו בימי שבת ומועד שמשוטט הוא בעולמות אחרים. קשה היה להכיר אותו בשבת קודש, כי היה פושט צורה ולובש צורה חדשה. אם בתפילתו הקדושה ואם בעת ששר ניגוני דבקות וגעגועים בנעימה שהיתה ממיסה את הלבבות.

בתפילתו, שופך היה ליבו כמים לפני אדון כל. הוא ריגש והרעיש את ליבם של כל העומדים סביבו ועוטרים אותו. במשך כל השבת, הלילה והיום, היתה נפשו שבויה ורתוקה בכבלי אהבה להשי"ת, בבחינת: "שבת קודש נפשי חולת אהבתך".

אור השבת הבהיר, היה מיתמר ממנו ומנהיר את פני כל אלה שעמדו סביבו. כולו היה אש להבה עצורה ואור זוהר אפף אותו. ראשו הגיע

השמימה והליכותיו היו ספוגות רזין. המיית נפשו הגדולה היתה להידבק אל על, ולהיכלל בחיי החיים, בקדושת אין־סוף ברוך הוא.

בסעודתא דחקל תפוחין, התעטר כולו בקדיש קדישין. מקורביו יכלו להרגיש עליו כי מתהלך הוא אי שם בהיכלות העליונים, ורק גופו הגשמי נמצא בעלמא דין. פניו היו מאירים בנהירו עילאה ומסדר שבחיו לאלקא קדישא, ביחוד בעת ששרו את הפזמון "צמאה נפשי".

בצפרא דשבתא, בסעודתא דעתיקא קדישא, שוב נהפך כולו אש להבה עצורה, ופחד טמיר הקיף את הקהל שחש את השלהבת הקדושה הבוערת בליבו הטהור[1].

מנהגו היה, כי בעת שניגנו את פיוטו של רבינו האריז"ל: "אסדר לסעודתא", אמר תיבה אחת מהפיוט והחסידים שרו, אחר זמן אמר עוד תיבה ושוב שרו החסידים וכן הלאה. בתו מרת פייגל סיפרה, שפעמים רבות, בעת שניגנו את הפיוט, היה שרוי בדבקות כזו שלא ראו עליו שום חיות! ילדיו, שהיו מסובים על שולחנו, ישבו בפחד נורא, וחיכו בקוצר רוח שיחזור לחיותו.

קריבו לי חזו חילי

בסעודת רעווא דרעווין, נראה היה כאילו עומד הוא בפני כלות הנפש. הוא התאחד והתעצם בקדושת השבת המתאחדת, למחזי זיו דזעיר אנפין. ביחוד בעת נגנו את הפיוט "בני היכלא" - - - 'קריבו לי, חזו חילי, דלית דינין דתקיפין'.

גם הקהל שהיה במחיצתו באותן השעות, הרגיש כאילו הם מתעלים עם הרבי ומרחפים בעולם אחר, עולם שכולו טוב. כאילו מורם ורבם, נושא אותם יחד איתו לשמי־רום, עד ששכחו לגמרי מחיזו דהאי עלמא[1].

☆ ☆ ☆

בשבת 'שבע־ברכות' של אחת מבנותיו, ביקשה הרבנית מבעלה שהפעם יטול ידיו לסעודה שלישית בשעה מוקדמת, לכבודו של החתן, ולא יאחר להיכנס לסעודה זו בשעה מאוחרת כמנהגו.

נתרצה הצדיק לבקשתה ונטל ידיו לסעודה בשעה מוקדמת. כאשר

הגיע לפרק "מזמור לדוד" בתחילת הסעודה, ובאומרו את הפסוק: "תערוך לפני שולחן נגד צוררי", שקע בדביקות עמוקה, תפוש שרעפים. הכל ראו שאיננו בהאי עלמא, הרגישו בחוש שמחשבותיו נתונות בעולמות טמירין עילאין. כך, נשאר דבוק משך שעה ארוכה, מבלי דעת מה קורה סביבו[3].

אפילו הנברשות רעדו

רגיל היה לצאת בשבת קודש, לפני תפלת שחרית, ליער קטן הסמוך לביתו ולשהות שם ביחידות עם קונו ובוראו זמן מסוים. כשחזר משם, נשאר עומד על מפתן בית המדרש, וצעק בקול לא־לו:

- "כי מעולם ועד עולם אתה א־ל"!

הפחד והרעדה שנפלו בבית המדרש היו כה חזקים, עד שהנברשות התלויות בתקרה רעדו! ("די היינג־לייכטער האבן געציטערט"!)[4].

ולבושיה כטור תלגא

מעולם לא לבש רבינו שום בגד בצבע שחור בשבת קודש. תמיד שגור היה בפיו, כי זקינו הרה"ק מאוהעל בעל ה"ישמח משה" לבש בשבת רק בגדי לבן. רבינו גילה פעם את ליבו בפני חתנו, רבי דוד בריזל, כי עז רצונו לנהוג כמוהו. באחרית ימיו, בוישניצא, נהג אף הוא ללבוש בגדי לבן. אפילו בשטריימל שחבש לראשו, היתה הכיפה עשויה בצבע לבן. הוא הקפיד לא ללבוש שטריימל העשוי מפרוות החיה הטמאה "סויבל", אלא רק מצמר עיזים - "קאזע"[5]. כבר הובא לעיל,

ציון קדשו של ה"ישמח־משה" זי"ע

4. "שיח זקנים" ח"ג עמ' רנב בשם ר"ח הרבסט.
5. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

כי כאשר חתנו רבי דוד בריזל קבע איתן מושבו בארץ הקודש, נהג לשלוח לו בד מהקפטן הירושלמי הזהוב, ממנו תפרו לו בגד לשבת קודש.

מחול לצדיקים

בשעת חדוותא היתה דרכו של רבינו לצאת במחול. החסידים נתנו קולם בשירה; ניגון אחר ניגון, והוא רוקד בהתלהבות עצומה ומוחא כף אל כף במהירות נפלאה. אלה שראוהו בריקודיו הרגישו בחוש, כי למעלה מכח אנוש לרקוד בהתלהבות ובמהירות כזו.

נבוני־דבר העידו, כי בשעה שהתלהב בריקודו, היה קל ברגליו כינוקא בן חמש. חסידים ידעו לספר, שכל אלה שראוהו רוקד, היו חוזרים בתשובה, כי היה פועל בלבם בכיה מסטרא דא וחדווה מסטרא דא.

תמיד ריננו ליבו ובשרו אל ה׳ והיה נכון בכל שעה לצאת במחול לכבוד שכינתא קדישתא. גם באירועים שנחשבים לפשוטים, היה נושא רגליו במחול, אך בשבתות ובמועדים הגדיל לעשות בעת הריקודים, שנערכו בהתפעלות הנפש ובדביקות מרובה.

מאד חיבב את השמחה ושנא את העצבות. סלידתו מן העצבות היתה מן המפורסמות. הוא סבר, כי אין לאדם כל הצדקה ליפול בעצבות משום ענין. פעם הביע את הרעיון הבא:

אין לאדם ליפול בעצבות על שאינו עובד השי״ת בשלמות השכל כמו שרואה אחרים, וגם לא יחשוב בשעת עשיית המצוות בשכליות כלל, כי יותר טוב להיות תמים עם אלוקיו, ויעבוד את ה׳ בקטנות השכל - משיחשוב בשכליות[1].

במעלי יומא דכיפוריא

בפרוס יום הדין הנורא, אוירא דמעלי דכיפורא מרחפת על כל היקום בכלל, ובחצרו הקדושה של רבינו בפרט. וכי קל הדבר בעיניך? ערב יום הקדוש! בעוד שעות ספורות יהיה האות הזה, ליל התקדש החג, בו יתוודה כל אחד מישראל על חטאיו ויבקש מאלוקי הסליחות: סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו!

אך לפני כמה שעות, עם עלות השחר, חוט של חסד גבר בעולם, ועורר עת רצון ורחמים. כיפרו אנשי העיר את עוונותיהם בתרנגול, האמור ללכת למיתה, כדי להיכנס לחיים טובים ארוכים ולשלום.

רק לפני שעות ספורות אמרו בהתרגשות גדולה: נחפשה דרכנו ונחקורה, כי ימינך פשוטה לקבל שבים; ביקשו והתחננו - תפן אלינו ברחמים כי אתה הוא בעל הרחמים. והנה הצדיק עסוק בעבודתו הקדושה ומתכונן לקבל את היום הזה, בו הקב"ה יכפר על כל עוונותיהם של ישראל, כאשר עיצומו של יום מכפר, ולפני ה' תטהרו.

וכבר סיפר חתנו הגדול, הרה"צ רבי דוד זצ"ל, באחת ההזדמנויות, בערב יום הקדוש, שראה את חותנו בסעודת ערב יום כיפור, בעת ששרו את הפזמון מסליחות של ערב יום הכיפורים "ירצה צום עמך", כאשר שקע בדבקות עצומה; עיניו פתוחות, זבוב עומד בתוך עינו, ורבינו אינו זז ממקומו מרוב אימה ופחד מקדושת היום! [לפי גירסא ב', היה זה בעת רעוא דרעוין כשזימר 'צמאה לך נפשי' בדביקות].

וכאשר שאלו אותו: מהיכן לקח עבודה כזו? ענה - שעבודה זו קיבל בשהותו בהוסיאטין[3].

טוב לי כי עוניתי

צום ח"י שנים משבת לשבת

בנו רבי יצחק מויעליפאלי העיד על אביו - רבינו, שהתענה במשך שמונה־עשרה שנה (ולפי גירסה אחרת: עשרים־ושתים שנה) משבת לשבת; ואילו אחרי שנים אלו נהג להתענות רק בשעות היום, עקב חולשתו, ובשעות הלילה נאלץ לשבור תעניתו.

בשנים שהתענה משבת לשבת, נאלץ לשכב במיטה מיום הרביעי בשבוע, מגודל חולשתו. ברם, בהגיע ליל שבת קודש, בזמן קבלת שבת, היה בוער כלפיד והלך לתפילתו כאילו זה עתה סעד סעודה דשינה![6]

---

6. "שיח זקנים" ח"ג עמ' רמט.

כשבנו של רבינו, רבי יצחק, היה אברך עול ימים, התחיל גם הוא לצום ולענות את נפשו בתעניות. אמר לו אביו: איציק׳ל, אתה אל תתענה! כלך לך מדרך זו! הקשה הבן: והרי אף אתה נוהג כן? ומדוע אינך מרשה לי לנהוג בדרכך? נענה אביו ואמר, אספר לך מעשה שהיה:

כידוע, נוהג היה חותני הרה״ק ר׳ שלמה זלמן לנסוע מפקידה לפקידה לחצר הקודש ברוז׳ין. בדרכו, ביקשו ממנו בני העיירות שהיו בנתיב נסיעתו על אם הדרך, לעצור את נסיעתו, להיכנס ולבקר בעירם ולהאציל מרוחו עליהם. היו זמנים שחותני הסכים לעשות כן, והיו זמנים שסירב מפני סיבות השמורות עימו. עיירה שזכתה לביקורו צהלה ושמחה, ובני העיירה כיבדוהו מאד וחלקו לו כבוד מלכים. פעם אחת, נכנסנו לעיירה אחת והשמחה גאתה עד לשחקים. בני העיירה מיהרו לערוך סעודה רבתי כיד המלך. הם אפו לחמים טריים וצלו אווזים מפוטמים ערבים לחיך. בלילה, כאשר נטלו הכל את ידיהם לסעודה, לאחר טעימת ׳המוציא׳, ציווה עלי חותני: ׳נטע, אכול!׳ בשומעי זאת, מיהרתי לקיים דבריו, ואכלתי חצי אווז צלוי ולחמים מספר.

נענה הבן ר׳ יצחק ואמר: אבא, הרי זה מופת חותך ונס מופלא! כיצד היה ביכולתך לאכול כל כך הרבה?! ענה לו אביו: איציק׳ל, אין כאן מופת ולא נס. בכוחי היה לאכול את כל זאת, אלא שלא אביתי לעשות כן. אך, כאשר חותני ציווה עלי לאכול, חזקה עלי דעתו ומיהרתי לקיים דבריו, ואכלתי כמה שהייתי מסוגל. לאיש כמוני, שמסוגל לאכול כל כך הרבה, החובה להתענות. אבל אתה - סיים רבינו - אין לך לנהוג בתעניות![7]

גם בשינה לא היה עולה על מיטתו לישן, אלא ישב על כורסא ומתנמנם. לידו עמד דלי עם מים, וכל פעם שהתעורר, היה נוטל ידיו. כאשר זוגתו הרבנית היתה אומרת לו: לך לנוח במיטה לפחות חצי שעה, היה עונה: הרי אני כבר ישן, למה אלך עכשיו להתפשט וללבוש? טוב לי כך![3]

---

7. מפי נכדו הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל. כן סיפרה בתו הרבנית מרת פייגל ע״ה שאביה היה לוקח פעמים פת חמה ולא אכל רק הריח והיה מברך ברכת ״הנותן ריח טוב בפת״, באמרו שנהנה מהריח יותר מהאכילה. בנה ר׳ אלעזר בספרו ״מקור בהלכה״ (סי׳ רט״ז) כתב שכנראה שהיות שרבינו צם הרבה ורצה לברך ברכה על הפת ולכן בירך ברכה זו. יש לציין שלהלכה נפסק שהלוקח פת במיוחד להריח בה מברך ברכת הריח לכו״ע.

ובאוזני בתו הרבנית נחמה התבטא פעם רבינו, כי בענין אכילה כבר הצליח להרגיל את גופו שאין צורך בכך, אך בענין השינה עדיין לא הצליח להרגיל את גופו לחיות ללא שינה![8]...

הוא לא הביא לפיו שום דבר היוצא מן החי במשך ארבעים שנה![9]. נכד זוגתו, הרה"ח ר' אהרן קינדרפריינד זצ"ל העיד, שרבינו לא הרשה לכבס את טליתו אף פעם, וגם לא הרשה לסייד את חדרו המיוחד כל ימי חייו[10].

קרבן לה'

הוא היה מצדיק עליו דין שמים וקיבל את כל מאורעות החיים בשמחה, בידיעה שהכל מידי בורא העולם. בנו בכורו האהוב, הרה"צ רבי אלטר שלמה זלמן מיעדליטש, שנולד לו לאחר ציפיה של כחמש עשרה שנים מנישואיו, נסתלק בקיצור ימים ושנים. גאונותו וצדקותו היו לשם דבר, ונועד לגדולות ונצורות. הסתלקותו בשיא פריחתו היוותה עבורו מכה קשה ונוראה, וכאשר שבו מבית החיים לאחר קבורתו, פחד הציבור לגשת אל רבינו ולראות בצערו. אותה שעה ענה רבינו ואמר: "כלום בגלל שזכיתי להקריב קרבן חשוב כזה להקב"ה, מגיע לי שיתרחקו הבריות ממני?!"[8]...

יגיעת התורה

נגלה ונסתר

כשעה קלה אחר חצות הלילה, עוד בטרם כבה האור בבתים רבים, כבר קם רבינו משנתו. בקיץ ובחורף, בימי עמל ותלאה, בימים טרופים כבימים רגילים; היה נכנס לחדרו ולומד את שיעוריו הקבועים, ביחידות, בשקט ומבלי להפריע לאיש. שעות הלילה עברו עליו ברצף של שיעורים,

---

8. מזכרונותיה של בתה, מרת יהודית אייזנבאך ע"ה.

9. מפי נכדת זוגתו של רבינו, הרבנית בלומא סופר ע"ה.

10. כן נדפס בקובץ 'עולת החודש' תשרי - חשון תשל"ז עמ' קכ, מחתנו, הג"ר שמחה בונם סופר ז"ל.

שיעור אחרי שיעור, לימודים בעיון רב ולימודים אחרים, עד אשר עלה השחר, או־אז החלו הכנותיו לתפילת השחר.

הוא הפליא רבים בבקיאותו הגדולה בנגלה ובנסתר. הוא זכר בעל פה את כל מדרשי התורה ותמיד שילב את המדרש עם הקבלה, ואת ההלכה עם המדרשים. מעטים עמדו על גודל גאוניות חידושיו.

עמל היה להשמיע שיעורים בהלכה לשומעי לקחו, לתלמידים או לבעלי בתים פשוטים. כמו כן היו לו זמנים מיוחדים בהם הרבה ללמוד עם נכדיו.

נוהג היה לערב בשיעור שלו בהלכה גם עניני קבלה וחסידות, רמז ודרש, כי על כן ראה את כל ארבעת חלקי הפרד״ס כחטיבה אחת. רק בבקיאות עצומה בהלכה ובמדרש, בקבלה וחסידות, אפשר לשלב את כל מקצועות התורה, ולהפכם לחטיבה אחת כפי שעשה הוא[1].

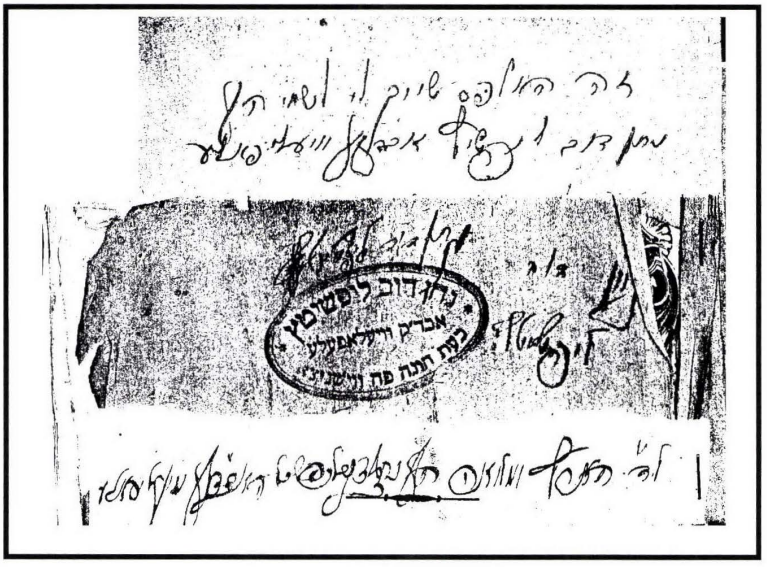
דרך הלימוד

מימיו לא אהב את הפלפול המופשט וסירב להסתבך בחידושים נאים המתרחקים מההיגיון הפשוט והבריא. הוא ביכר את הפשטות וההסבר הישר והפשוט על פני הפלפול. מעולם לא התבטא בענין הלכתי, טרם ברר ובחן באורח יסודי את ההלכה או הסוגיה. אציל־רוח היה גם בלומדו הלכה, ולכן לא אמר מעולם ״קבלו דעתי״. הוא לא התעקש לעמוד על דעתו, אלא ביכר את השתיקה מבלי להלבין פני איש[1].

על אף מידותיו הנאצלות, לא חת מפני איש ולא היסס להשמיע את דעתו, דעת תורה, באופן ברור. מסופר, כי פעם יצא אחד הרבנים חוצץ נגד גאון פלוני על שהעז לחלוק בדבר הלכה על הגה״ק מצאנז. רבינו פגשו בהזדמנות אחת ואמר לו: ״דעו לכם שאינכם צודקים בדבר זה שיצאתם נגד אותו גאון (החולק עם הרבי מצאנז). התורה הקדושה ניתנה למורשה לכל ישראל ואין משוא פנים בדבר״[3].

רבינו התבטא פעם: ״יודע אני גם יודע, לפלפל בתורה ובהלכה ולכתוב חידושי תורה. אך יראתי, שמא ירצה מישהו לסתור את דבריי

ואני ארצה ליישב אותם. או־אז אצטרך להיכנס לניסיון של ניצחון. מזה אני ירא ואיני רוצה להיכנס כלל לעניין זה"[11].

חת"י וחותמת רבינו על ספרי הש"ס שלו

11. מפי הרה"ח ר' אהרן קינדפריינד ז"ל נכד זוגתו של רבינו, ששמע מפיו.

פרק יג

תורת חסד על לשונו

פודין את השבויים

תורתו היתה יקרה לו מכל. על אף זאת, לא חשש להפסיק מלימודו כדי לעזור לאדם במצוקתו, לעני ולאביון, ליתום ואלמנה, או לפדיון שבויים. בתחום זה לא ידע ליאות: אם הגיעה אליו ידיעה כלשהי על יהודי שנאסר מאחורי סורג ובריח, מיד נחשב היה אצלו כאילו היה שאר בשרו והרגיש שעליו מוטלת החובה לפדותו. לא נח ולא שקט עד אשר הביא לשחרורו של האיש.

עד אחרית ימיו, עסק בעבודת קודש זו. כשהיה כבר בשנות הזקנה המופלגות, עת ידע חולשה וחולי, יצא את ביתו בניגוד לרצון בני משפחתו כדי לגמול חסד עם עניים[1].

שכר פסיעות

בביתו של רבינו שרר פעמים רבות מחסור ודוחק גדול, ובקושי היה לו בשר לכבוד שבת קודש. את בני ביתו הזהיר בחומרה לבל יגלו לשום נברא על מצבם הדחוק[2]. מאידך, לאחרים נתן ללא הגבלה. בכל יום חמישי היה שולח את בתו, מרת פייגל, שהיתה אז בימי נערותה, לחלק מעות לעניים.

פעם, כאשר נשלחה לתת מצרכים למישהו, נזדמן לה להיכנס למטבחו של האיש וראתה שם אווז מוכשר; בשר שהיא עצמה לא טעמה מעולם.

---

1. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.
2. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

חזרה הנערה כשקורטוב של תרעומת בלבה וסיפרה על כך לאביה. בטוחה היתה שכעת יתחשב באותו יהודי האוכל פטומות, בו בזמן שלמיטיביו אין השגות כאלו. למרבה תדהמתה, לא זו בלבד שלא כעס כאשר התגלתה ה"תרמית", אלא עוד נאנח ואמר: יהודי זה מורגל באווז, ואני שולח לו רק מעט כסף?! מאז היה שולח לו סכום כפול - - -

כך חינך את בתו פייגל למידת הצדקה ביתר שאת. וברצותו להעמיק ולהשריש בנפשה עוד יותר את חביבות המצוה סיפר לה, כי בעת שאביו, רבי אהרן, היה שולח את אחותו רעכיל'ע לחלק צדקה, היתה הולכת סביב שלוליות המים, כדי שיהיה לה שכר־הליכה גדול יותר. שמעה הבת, והחלה גם היא להקיף את השלוליות... יותר התאמצות בדרך אל העני![3]

פיזר נתן לאביונים

שונא בצע היה רבינו בתכלית. באמת אמרו, כי אילו הסכים, היה מתפרנס בעושר רב, אלא ששנא את העושר תכלית שנאה; הון ועושר היו תועבת נפשו.

הוא עצמו התבטא באחת ההזדמנויות וכך אמר:

"אומרים עלי שאני שונא כסף - ולא היא! אילו שנאתי את הממון עצמו, לא הייתי מפזרו ביד רחבה, אלא מכניסו לקופתי כדי לכלכל את צרכי ביתי בהרחבה. אדרבה, אני אוהב ממון, כל פרוטה יקרה בעיני. לכן, הנני מכלכל את מעשי בתבונה ונותן ממון לכל הנצרך לו.

צאו וראו מעשי העשירים, שכל ימיהם חוסכים ממון, קובצים על יד, עובדים ומתייגעים לצבור הון, ואינם אומרים די - אך אינם מטילים פרוטה לידו הפשוטה של העני. האמת היא, שעינם צרה בעצמם ואינם מסוגלים ליהנות מממונם; מניחים את הונם לבניהם אחריהם, ולהם עצמם לא היתה כל טובת הנאה ממנו; הם מאבדים את ממונם בידיים ממש ואין להם ממנו לא הקרן ולא הרווח. חזקה על אלה שהם שונאי ממון; קונם עליהם ליהנות מן הדבר שהוא מוקצה מחמת מיאוס בעיניהם.

---

3. מפי הרבנית פייגל בריזל ע"ה.

אולם, - סיים רבינו במתק לשונו - אני אוהב ממון. לכן, את הקרן שלי, הנני מחלק בעולם הזה לנצרכים, כדי להנות בו את הבריות, וגם חלקי לא יקופח חס־ושלום, כי את פירותיו אוכל לעולם הבא. שוקד אני על כך שאפילו פרוטה אחת שלי לא תלך לאיבוד!"[1]

☆ ☆ ☆

את ממונו היה מפזר לא רק לעניני צדקה, אלא גם להכנסת אורחים ביד רחבה. אורחיו היו מרובים, בעיקר בימי השבתות. מהם אנשי שלומו מקרב החסידים שבאו אליו מקרוב ומרחוק, ורבים מהם היו מתאכסנים בביתו ואוכלים על שולחנו.

כדי להנעים את שהותם של האורחים בביתו, למען ירגישו את עצמם כבביתם - הם ולא כפי שסמוכים על שולחן אחרים; היה מצווה להניח על השולחנות, ליד כל אורח: חלה גדולה ושלימה עבור לחם־משנה ובקבוק יין שלם לקידוש. וזאת, למען יוכל כל אחד לקדש לעצמו על היין כמנהגו, ובכל שעה שירצה, ולא יהיה תלוי בדעת אחרים[1].

☆ ☆ ☆

לאחדים מחסידיו, שהיו תלמידים נאמנים לו ואהובים עליו, עשירים ובעלי נכסים, היה אומר אליהם ברוב אהבה וחיבה: אתה אמנם טוב, אבל מעלתך היתה מרובה יותר אילו היית עני[1] - - -

פרק יד

נפלאים מעשיך

רבים נושעו על ידו

כ״ק אדמו״ר מסטיטשין זי״ע

שמעו של רבינו הלך בכל רחבי גליציה ורבים נהרו לפתחו להיוושע בדבר ישועה ורחמים. כפי שמספר נכדו הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, שכ״ק אדמו״ר מסטיטשין-ארה״ב זצ״ל אמר לו, שהכיר הרבה אנשים שנושעו אצל זקנו-רבינו זי״ע. ״כל אימת שזקני הרה״ק ר׳ משה׳לע מראזוואדוב זצ״ל, היה זקוק לישועה, היה שולח לזקינך להתברך ממנו[1]״.

עינים צופיות

הרב ר׳ צבי מיכל, מחסידי רבינו, נסע עם גיסו ר׳ בונם מויעליפאלי לריישא לקנות סחורה. בחזרם עם עגלה עמוסה בסחורה, נכנסו לאיזו אכסניה ללון. מרוב יגיעה היו עייפים ותשושים, ולפיכך לא בדקו את טיבה של האכסניה שהיתה שייכת לבעלים נכריים. אמנם, כבר נצטוו בעבר בידי רבינו לא לישון אצל אנשים זרים, אך העייפות התגברה עליהם.

בעלי האכסניה קיבלו אותם כראוי והציעו להם מיטות נוחות. ר׳ בונם שכב לישון ונרדם, ואילו ר׳ צבי מיכל התהפך על משכבו ולא היה מסוגל

1. ״שיח זקנים״ עמ׳ רמט.

להירדם. הוא יצא החוצה וחזר ונכנס, נטל את ידיו ואכל. הוא הסתובב חסר מנוחה, נפחד מפני הבאות. לפתע ניגש אל גיסו השקוע בשינה עמוקה והחל מטלטל את ידו: "בונם קום! האכסניה הזו איננה מוצאת חן בעיני"! "סתם פחדים" פיהק ר' בונם מתוך שינה, "לך לישון", הוא התהפך על צדו השני ונרדם שנית.

ר בונם ישן בשלווה. אולם ר' צבי מיכל היה אחוז פחדים וחששות. לפתע הגיעו לאזניו קולות מוזרים. מיהר אפוא, אל הדלת ופתח אותה כדי סדק. גרונו נעשה יבש כחרס לנוכח המחזה: בעל הבית ובניו הבוגרים, בעיניים רצחניות, עומדים ומשחיזים סכינים ארוכות. על הכירה היו שפותות כמה קדירות מלאות מים רותחים.

זה הספיק לו. כעת היה בטוח כי משהו לא טוב עומד להתרחש כאן. התכונה בישרה רעות. ניגש שוב אל גיסו וניערו בכוח, "בונם, אתה רוצה לחיות? בעלי האכסניה כאן עושים כל מיני דברים משונים. הם מחדדים סכינים ומרתיחים מים בכמויות אדירות. זה לא מוצא חן בעיני. נראה לי שהם רוצים לתקוף אותנו".

ר' בונם שמע את דבריו מבעד לערפילי השינה. "ומה בכך?" ביטל את דבריו במחי יד, "הם מתכוננים לבשל את ארוחת הבוקר שלהם, לך לישון, אל תשתטה".

ראה ר' צבי מיכל שדבריו נופלים על אוזניים ערלות. ניגש אל הדלת וניסה לפתוח אותה.

הדלת היתה נעולה מבחוץ על מנעול ובריח. הוא טלטל אותה בכל כוחו והנה היא נעולה!

כעת כבר היה בטוח כי סכנה איומה נשקפת לחייהם. ללא היסוס ניגש אל ר' בונם וצעק באוזניו: "בונם, אתה רוצה לחיות? אנחנו בצרה! סגרו עלינו מבחוץ. עומדים לשחוט אותנו!"

הפעם נקלטו הדברים על אוזן קשובה. ר' בונם זינק מיד מיצועו וניגש אל הדלת. הוא הלם בה בכתפיו החסונות. בהיותו איש בעל־כח נפרצה

הדלת לאחר מהלומות מספר. השניים מיהרו ונמלטו מהבית כל עוד נפשם בם. הערל ובניו החלו לרדוף אחריהם אך לא הצליחו להדביק אותם.

טרופי נשימה רצו משם מרחק רב, עד שהעזו לעצור. הם נדדו בדרכים עד שהגיעו לויעליפאלי. אך הגיעו לבית הרבי, יצא לקראתם רבינו, ובטרם הספיקו לפצות פה נזף בהם: "והלא אמרתי לכם לא לישון אצל אנשים זרים!" - - -[2]

כוח המקל או כוח הרבי?

רבי משה מעד ז"ל עם האדמו"ר ה"כנסת מרדכי" מסאדיגורא זי"ע

הרה"ח ר' משה מעד ז"ל[3] היה נכנס ויוצא אצל רבינו. פעם פרצה מכת עכברים בויעליפאלי. העכברים שהתרבו, גרמו נזקים קשים לתושבי המקום. הם שילחו את שיניהם החדות וכרסמו בכל דבר. באו תושבי ויעליפאלי אל רבינו בתחינה: העתר בעדנו אל ה' ויסר מעלינו את המכה הזו.

הקשיב רבינו לתלונת אנשי העיר. מסר את מקלו לר' משה מעד ואמר לו: "קח את המקל שלי ולך תבריח אותם!"

הלך ר' משה אל מאורת העכברים ונפנף עם מקלו של הרבי. וראה זה פלא! העכברים נעלמו כליל מן העיר.

כעבור שנתיים, שוב פרצה מכת העכברים. חשב ר' משה: "הרי יכול אני שוב לנפנף במקלו של הרבי". לקח את המקל והלך איתו אל מאורת

---

2. מפי נכדו של ר' צבי מיכל שנכח בסעודת ההילולא של רבינו, שנערכה בירושלים תי"ו.

3. מחסידי סדיגורא - רוזין, ומתושבי ויעליפאלי, שהיה מבאי ביתו של רבינו, ועוד זכה להכיר בילדותו את הרה"ק ר' נטעלי זיע"א. למרות היותו חסיד רוזין, הרי כשהזכיר את רבינו ואביו, נפשו יצאה בדברו. לפני השואה, היגר לאה"ק והתגורר בחיפה ולאחמ"כ בירושלים. ר' יעקב ב"ר אלעזר בריזל מספר, שתמיד כשפגשו ברחוב, לא הרשה לו להמשיך בדרכו עד שסיפר כמה סיפורים מרבינו.

העכברים. הוא נפנף במקל כמו שעשה בראשונה, הלוך ושוב, אך ללא הועיל. מאומה לא קרה...

אז הבין ר׳ משה: לא המקל מניס את העכברים אלא הרבי. בלי השפעתו הקדושה של הרבי אין המקל פועל את פעולתו. - - -[4]

התלונה בוטלה

רבי שלום ציינווירט ז״ל

הרה״ח ר׳ שלום ציינווירט, שימש בקודש בבית רבינו בווישניצא. בשעות שבהן לא נזקק רבינו לשירותיו, עסק למחייתו בכתיבת סת״ם.

יום אחד, כאשר ישב וכתב מזוזה, התדפקו על דלתו בני זוג נסערים, בעל ואשה, וביקשו ממנו בדמעות בעיניהם להיכנס אצל רבינו. ״לחותני יש מאפיית לחם״ סיפר האיש. ״לפני כמה חודשים, הלשינו עליו שמצאו חתיכת ברזל בתוך ככר לחם. השלטונות פתחו בחקירה, ובינתיים מושבתת המאפייה כבר כמה חודשים. ואם יימצא חותני אשם - אני אלך לשם״.

בדברו, הצביע האיש אל החלון. ר׳ שלום התבונן בעד החלון אל נוף העיר. אצבעו של האיש הצביעה לעבר בנין בית־הסוהר העירוני. ״אתה רואה? שם יושיבו אותי במאסר״.

״אותך?״ השתומם ר׳ שלום, ״אם החותן חטא, למה ילקה חתנו״.

״אבא שלי הוא כבר אדם מבוגר״ הסבירה האשה, ״בעלי קיבל על עצמו את העונש במקומו, אם יפסקו מאסר לאבי״.

---

4. ר״מ גוטמן ב׳קול בארא פארק׳.

"חכו מעט" ביקש ר' שלום, "אני באמצע כתיבת מזוזה, רק אגמור אותה ואגש אל הרבי".

האשה החלה לבכות. ר' שלום מצא עצמו במצב לא נעים. הוא הפסיק באמצע הכתיבה והלך לחדרו של הרבי כשבני הזוג מתלווים אליו. הם סיפרו לרבי את צרתם והגישו לו "פדיון" של ח"י גולדן.

"לא ולא" מיאן רבינו לקבל את הכסף, "הרי אין לכם כסף, המאפיה סגורה כבר כמה חודשים. אני אקח, אפוא, כעת רק שתי מטבעות "גולדן", ולאחר שהמאפיה תתחיל שוב לפעול, תשלימו את השאר".

"אין דעתנו נתונה כלל על המאפיה", נאנחו בני הזוג, "כל משאלתנו כעת, רק להנצל מהמשפט הקשה".

"ולמה לא תחשבו על המאפיה?" שאל הרבי, "והרי אביכם צריך עוד להשיא כמה מילדיו. מאין יהיו לו כספים אם המאפיה תמשיך להיות סגורה? צריכים לפתוח שוב את המאפיה כדי שיהיה לו במה לחתן את ילדיו!"

הם תמהו מאד על הדברים. פתיחת המאפיה מחדש, ברשיון ממשלתי, היתה בגדר חלום רחוק.

אולם, כדברי הרבי כן היה. אך שבו הביתה והנה הגיעה הבשורה, כי ההלשנה בטעות יסודה. כיכר הלחם עם הברזל, לא היה מתוצרת המאפיה שלהם.

החותן קיבל שוב רישיון רשמי להפעיל מחדש את המאפיה ולהתפרנס בכבוד - - -[5]

"החמצת את שעת הכושר"

הרה"ח ר' יעקב צאלמאן ע"ה, ישב בבית מדרשו של רבינו בוישניצא בצהרי יום שישי, ולמד את פרשת השבוע שנים מקרא ואחד תרגום. תוך

5. מפי ר' זלמן בריזל ששמע מר' יעקב יצחק ציינווירט בנו של ר' שלום.

כדי לימודו, נכנס רבינו לבית המדרש ושאל אותו אם ראה את המשמש. כשענה בשלילה - יצא לחפשו בחוץ. לאחר כמה דקות שב עם המשמש לבית המדרש והמתיק עימו סוד.

חלפה שעה קצרה, ופלוני, בעל מכולת מיהודי וישניצא, הגיע עם המשמש לבית המדרש. בידו של בעל החנות היה כד חול שבתוכו תקוע נר שעוה. הוא העמיד את הכד עם הנר בעמוד החזן וחזר כלעומת שבא. פניו נראו צופנות סוד. מני אותו יום שישי החל נוהג כך בכל ערב שבת קודש.

ר׳ יעקב הבין שדברים בגו. הוא שאל את המשמש לפשר הדבר והלה התחמק ממנו זמן ממושך. לאחר שנה יצא המרצע מן השק. בעל המכולת שהיה חשוך בנים שנים רבות, נפקד בבן־זכר. או אז פתר לו המשמש את התעלומה.

״באותו יום שישי, כשרבינו חיפש אותי, שלח אותי אל בעל המכולת ואל יהודי נוסף סוחר בדים הזקוק לישועה מכיון שגם היה חשוך בנים ל״ע.

״בעל המכולת נענה לקריאתו של רבינו והגיע מיד. פנה אליו רבינו וציוה עליו להעמיד נר של שעוה אצל עמוד־התפילה בכל ערב ש״ק, כסגולה להיוושע בבן זכר. והנה עיניך רואות, שהוא נפקד בבן זכר.

״אולם, סוחר הבדים לא הזדרז לבוא לפי ציווי הרבי. הוא היה טרוד בהכנות לשבת... רק במוצאי שבת נזכר לבוא אל הרבי. הקיש רבינו באצבע צרידה ואמר לו בהבעת צער: חבל, רציתי אותך ביום שישי, היום כבר אינני זקוק לך!״

האיש נותר חשוך בנים ר״ל[6] - - -

בזכות צדקת ארץ ישראל

אשה עשירה מוינה, חשוכת־בנים, הרבתה לבוא אל רבינו כדי להתברך

---

6. ״שיח זקנים״ עמ׳ רנא, מפי ר״ח הרבסט ששמע מר״י צאלמאן.

מפיו לזכות לזש"ק. ברם, למגינת לבה, היה דוחה אותה פעם אחר פעם.

באחת מנסיעותיה אליו, כאשר שפכה את מרי שיחה וצערה, נענה רבינו ואמר לה: "יש לי חתן בארץ ישראל, אברך טוב למדי, ("א גאנץ וואוילער יונגרמאן". - כוונתו היתה על הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל), אם תשלחי לו כסף תהיה לך ישועה בעזרת ה'. אך אין צורך לשלוח הרבה".

מילאה האשה אחר דברי הצדיק - ונפקדה בזרעא חיא וקיימא[7].

לאחר שנים, כשביקרה זוגתו של רבי דוד, הרבנית מרת פייגל, בבית אביה, לרגל נישואי בנה הרה"צ ר' חיים זצ"ל, נזדמנה אותה אשה לוישניצא. כאשר שמעה שבתו של רבינו הגיעה מארץ הקודש, מיד נכנסה אל רבינו לקודש פנימה עם סכום גדול של כסף, עבור בתו להוצאות חתונת בנה.

"תאכל היטב ותשתחרר מהצבא"...

בחור אחד מבאי ביתו, שמועד התייצבותו לצבא קרב ובא, נצטווה על ידי אמו, להתחיל להסתגף ולהתענות ולא לישון בלילות. כך, ייחלש גופו, לא יימצא ראוי לשרת בצבא - וישוחרר.

אחרי כמה שבועות מסוגפים, הגיע הבחור לרבינו לבקש ברכתו שיזכה להשתחרר מהצבא. ראה הרבי את רזונו ושאלו בדאגה: מדוע הנך כה רזה וכחוש? ענה לו הבחור, כי הוא מתייסר ומתענה כדי שיהיה חלוש ולא יגייסוהו.

"בחור שלומד תורה, אסור לו לעשות דברים מעין אלה; עליך לאכול ולשתות, לישון כראוי, ולעשות כל דבר הדרוש לבריאות הגוף. בסייעתא דשמיא תזכה להשתחרר מהצבא!" - אמר לו רבינו.

עשה הבחור כעצת הרבי: שב לאכול ולשתות וחזר לצביונו הקודם. אך, אם היתה בלבו דאגה, כי רופאי הצבא יחשיבוהו כבחור בריא - באה

7. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

הבדיקה הצבאית ומצאה אותו בלתי כשיר לשרת ללא שום הסבר מניח את הדעת. הוא שוחרר מהשרות הצבאי[7] - - -

האצבע המרפאת

אדם אחד נכנס אליו ליחידות וביקש את ברכתו לכאבי שיניים חזקים שיש לו. הכניס הצדיק את אצבעו לפיו של הסובל, מישש את שיניו ובכל פעם שאלו איזו שן כואבת לו, עד שהגיע לשן הכואבת. כאשר נגע הצדיק באותה שן, חלפו ונעלמו הכאבים בו במקום.

לימים התאונן האיש: חבל שגיליתי לו כה מהר איזו שן היא הכואבת; אילולא כן היה ממשש את כל שיניי. אותן שינים שאצבעו הקדושה נגעה בהם - שוב לא כאבו לעולם![8] - - -

כיוצא בזה סיפר החסיד ר' משה מעד, כי בא אל רבינו אדם שהיה בגופו פצע כואב שנקרא 'פרונקל'. אך נגע הצדיק באצבעו בפצע ומיד נעלם כלא היה.

"גם כן מופת?!"

כל אימת שדיברו מן המופתים שלו, היה קולו רועם: מה רוצים ממני?! מי אני ומה אני?!

שאלוהו הנכדים: סבא, מדוע אתה אומר כך? הרי כל מקום שאתה נוגע עם האצבע - מתרפא?!

ענה להם: גם כן מופת?! ("אויך מיר א מופת!") מהיכן באים ייסורים על האדם? מהסטרא אחרא! כאשר מגיעה הסטרא דקדושה, בורחת הסט"א, אבל אין זה מופת![7]

מפתח של גשמים

בוישניצא, התגוררו חסידיו של בעל ה"אריה דבי עילאי" זי"ע, שם הנהיג את עדתו לפני שעבר לבריגל. לאחר הסתלקותו לא נהג בנו הרה"ק ר' אהרי'ש באדמורו"ת ולכן לאחר פטירתו של ר' אהרי'ש ביקשו החסידים

8. מפי ר' חיים הרבסט.

מרבינו פעמים מספר שיבוא להשתקע שם, כדי שיוכלו לשהות במחיצת קדשו אך רבינו מיאן לעזוב את ויעליפאלי כמסופר לעיל.

פעם אחת נעתר רבינו לבקשתם והבטיח להם להיות במחיצתם בימים הקדושים. באותם ימים, שיפצו את ה"הויף" בויעליפאלי, ולכן הודיע רבינו לראשי הקהילה בוישניצא שהוא מתכונן להגיע אצלם ולשהות איתם במחיצתם בימים הנוראים.

שמחה גדולה שררה בוישניצא בשומעם שרבינו ישהה במחיצתם בימים הנוראים. מאז שעזב אותם הצדיק בעל ה"אריה דבי עילאי", לא זכו שצדיק ממשפחתו ישהה במחיצתם. לקראת הימים הנוראים התאסף אפוא, קהל גדול מכל הסביבה, והכינו "בראקן" - צריפי עץ - לאכסן את הקהל הרב שנהר לשם.

ברם, לצערו של רבינו ושל התושבים, דבר אחד העיב על השמחה. כשרצו ללכת לטבול במקווה לפני סליחות "זכור ברית" בערב ראש השנה, לא היו מים בבור המקווה. התברר, כי הבלן שרצה להכין מקווה נקי עבור קהל האורחים הגדול - רוקן את המים הקודמים והבלתי נקיים, כשהוא מסתמך על הגשם שיבוא. (עונת הגשמים מתחילה באזורים ההם עוד לפני החגים). אך למרבה הצער, אותה שנה התמהמה הגשם לבוא. ציבור החסידים הגדול אולי היה מתפשר איכשהו עם חסרון מקווה לפני הסליחות, אבל רבינו לא היה מוכן לשמוע על אפשרות לא לטבול בערב החג ובחג עצמו. צערו של רבינו היה כה גדול עד שנזף במשמשו: עשית אותי לצחוק! הולכת אותי למקום שבו אין מקווה לראש השנה! ("דו מאכסט פון מיר א פורים שפיל; דו שלעפסט מיך ארום, אין א פלאץ וואס ס'איז נישט דא קיין מקווה אויף ר"ה!")

כיון שכך, התכונן רבינו להיטהר במה שנותר. לפני אמירת הסליחות, שפך על עצמו תשעה קבין. הוא החל באמירת הסליחות בבכיות עצומות, שעוררו את הקהל הגדול לתשובה, כראוי ויאות ליום קדוש כזה.

ויהי, כאשר ניגש רבינו לעמוד התפילה, והחל לומר בסערת לבו הטהור "אשרי יושבי ביתך" - התקדרו השמים בעבים והחלו לרדת גשמים

בזעף. עד שלקראת תפילת שחרית, כבר היה מוכן מקווה חם - - -

התעוררות עצומה אחזה בקהל, נוכח המופת הגלוי שהראה הרבי במעשה הגשמים.

הרה"צ ר' דוד בריזל, חתנו של רבינו, נוהג היה להסתופף בצילו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע. אליו היה נוסע מפקידה לפקידה. אך לפי ציוויו של רבו, היה שוהה בימים הנוראים, אצל חותנו - רבינו.

לאחר שהתכונן רבינו להיות בווישניצא בחודש השביעי, הוא ירח האיתנים, אמר רבינו לחתנו רבי דוד טרם נסיעתו: "איך וועל זיין אונטער וועגענס, פאהר קיין שינאווא צום פעטער". (- מכיוון שלא אהיה בימים הנוראים בויעליפאלי, לכן סע אל הדוד - חתן זקנו ה"אריה דבי עילאי" - בשינאווא).

ר' דוד, שמע לדברי חותנו ומיהר לקיים עצתו. אמנם קשה היה לו להפרד מחותנו, אך מאידך, השתוקק זה עידן ועידנים לחזות בעבודה הקדושה של רבו בשינאווא.

במוצאי ראש השנה, הגיעו אנשים מווישניצא לשינאווא, כדי להתברך מפי קדשו של הרה"ק משינאווא. כשראו שם את ר' דוד, סיפרו לו בהתרגשות אודות נס המקווה, ושאלו אותו בתמיהה: "אתה נמצא כאן? בשעה שחותנך נמצא אצלנו בווישניצא ופעל שם מופת גלוי?!"

התרגש ר' דוד למשמע הסיפור המדהים, ורצה להיפרד מהרבי משינאווא ולנסוע לווישניצא אל חותנו. תוך כדי כך, נכנס רבי יחזקאל משינאווא לבית המדרש ואמר לאנשי שלומו: שמעו אלי; התפללנו ביחד, אכלנו ביחד ("מיר האבן געדאוועט צוזאמען, מיר האבן געגעסן צוזאמען"), ועכשיו כל אחד מכם בוודאי ירצה להכנס אלי ולהיפרד. הלא אצלי גם כן עשרת ימי תשובה וזמני דחוק, על כן מי שרוצה לנסוע הביתה, יושיט ידו ויוכל להיפרד עכשיו.

---

9. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל, ונדפס בחלקו גם ב"שיח זקנים" עמ' רמח.

שמע ר׳ דוד את דברי הרבי, ניגש מיד והושיט יד לברכת פרידה. חייך הרבי: ״אתם רואים, בנו של ר׳ הערש־יעקב כבר ציית לי״.

ר׳ דוד נסע מיד לוישניצא. עם בואו, הספיק עדיין לפגוש חלק מהציבור שהיה שם בראש השנה, ולשמוע במו אוזניו את נס המקווה[9].

ונשא אהרן את שמותם

עבודתו המיוחדת בקריאת קוויטלאך, היתה מופלאה לעין רואים. בעת קריאת קוויטל היה מבין ומאזין, מקשיב ומביט עד לשורש נשמתו של בעל הפתקה. צופה ומביט בקורותיו של האדם העומד לפניו.

וסיפר בנו הרה״ק ר׳ יצחק מויעליפאלי, כי אביו היה ישן כל לילה אצל חותנו, הרה״ק רבי שלמה זלמן, בחדרו, או בחדר הסמוך. לילה אחד, בשעה מאוחרת, שאל אותו חותנו: ״נטע׳לי, אתה כבר ישן?״

״לא״ השיב החתן.

״אז בוא תיגש אלי״ הזמינו החותן, ״שב אתי ואלמד אותך שני דברים: איך ללמוד בזוהר, ואיך לקרוא פתקא״.

אולם רבינו רצה להתייגע על כך בעצמו וענה לחמיו: ״כאשר אצטרך - אדע זאת בעצמי!״

לימים, התחרט מאד על סרבנותו ואמר לבנו רבי יצחק: ״זאת שלא למדתי מחותני איך לקרוא פתקא, איני מתחרט על כך; אבל מה שלא למדתי ממנו איך ללמוד זוהר - זה איכפת וכואב לי מאד!״

״ומדוע לא איכפת לאבא שלא למד מחמיו איך לקרוא פתקא?״ השתומם רבי יצחק.

כמענה, סיפר לו רבינו את הסיפור שהובא לעיל[10] איך ישן אצל חמיו באותו לילה ש״חטפו״ לו את אחד מאנשיו, אנשיל מפשעמישל, שנפטר בחתף מבלי שרבו יוכל לפעול עבורו ישועה. משראה רבי נטע את צערו

10. פרק י.

וייסוריו של חמיו, החליט בשעתו שאינו רוצה לקבל על עצמו עניין כזה[11].

אולם, בהזדמנות אחרת התבטא לפני חתנו ר' דוד בריזל: "א יונגערמאן דארף זיך נישט שפארן!" (- אברך אינו צריך להתעקש). וסיפר לו: בצעירותי אמר לי חותני מוהרש"ז, "בוא ואלמדך לקרוא קוויטלאך", הרי תהיה פעם רבי.

עניתי לו: אם נגזר עלי שאצטרך להיות רבי, הרי בקוויטל הראשון שלי אבקש להיות "אויס רבי" (לחדול מלהיות רבי)!

אולם, אם הייתי יודע "אז מען וועט זאך אזוי ארויפלייגן אויף מיר" - שכה ירבו ויפצירו בי, עד שעל כורחי אנוס אהיה לקבל על עצמי את עול הרבנות, הייתי לומד מחותני קריאת קוויטלאך... כי הוא היה רואה בקוויטל שהוגש לו - כל מה שעבר על האיש, אף בגלגוליו הקודמים!

אפס, למרות האמור, אנו למדים, כי מן השמים סייעוהו להכיר ענין קריאת הקוויטלאך, וכה מסופר:

בעת שנכדו של רבינו - רבי חיים, בנו של הרה"צ רבי דוד בריזל - היה בויעליפאלי לפני חתונתו, הגיע לשם לילה אחד יהודי עם קוויטל ופדיון, אך לא היה יכול להיכנס. כיוון שמיהר לדרכו, השאיר אצל ר' חיים את הקוויטל והפדיון, וביקש ממנו כי בעת שיוכלו להיכנס, יכניס זאת לרבי.

בבוקר חיפש ר' חיים את הקוויטל ולא מצא. עמד והרהר לעצמו, כיצד יוכל להחזיר הכסף לבעליו כי לא יתן הפדיון בלא קוויטל. כשנפתח חדר הרבי, שאל רבינו אם אחד ביקר פה בלילה. נענה הגבאי ר' יוסף הערש: "הן, אמש השאיר פה אחד קוויטל עם פדיון אצל חיים". פנה הגבאי לר' חיים: "אם אין את הקוויטל, הכנס את הפדיון לרבי!"

"איך אפשר?" התווכח ר' חיים, "אם אכנס רק עם פדיון, בלי קוויטל, ארגיש כמו גנב".

---

11. "שיח זקנים" עמ' רנ מפי הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל.

"אתה בטלן" הפטיר הגבאי, "אינך מכיר את כוחו של הרבי, תן לי את הפדיון ואני אכנס אליו".

לקח את הפדיון, נכנס איתו לרבי וסיפר לו שר' חיים לא רצה להיכנס. קרא לו הרבי ואמר, אין הכי נמי, אסור לקחת פדיון בלא קויטל, אבל "אם אין יודעים מוכרחים לדעת", ("אויב מען ווייסט נישט, מוז מען ויסן!" - כלומר, שבעת שלוקח את הפדיון, הוא כבר יודע מה שכתוב בקוויטל ומה שצריך לפעול עבור מי שנתן את הקוויטל).

☆ ☆ ☆

בתו, הרבנית מרת פייגל בריזל ע"ה סיפרה פעם, שאביה, רבי נטע, בתחילת הנהגתו לא קיבל קוויטלאך. הוא אמר בשם החוזה מלובלין: "אם יהודי עומד מאחורי הדלת של רבי עם קוויטל, והרבי אינו יודע מה כתוב בקוויטל, הרי הוא גנב!"

הפטירה הרבנית, "ואם אבא אחר־כך כן לקח, הרי ידע את הכל, אחרת לא היה לוקח[12]".

☆ ☆ ☆

סיפר הרה"ח ר' יוסף משה סופר שליט"א שפעם הגיעו שני נשים חשוכי בנים לרבינו ליוושע בזש"ק. רבינו אמר להם לבא אליו בעת שמתעסק בהכנת הדגים לכבוד ש"ק. אחת מהם הגיעה ורבינו בירכה ליפקד ואכן נושעה בתקופת השנה. האשה השניה לא הגיעה באותה העת. כשהגיעה לאחר מכן בזמן אחר נענה רבינו בצער ואמר לה: "למה לא הגעת אז. כעת שוב איני יכול לפעול ישועה עבורך".

12. ראה עוד להלן פרק טו מה שהתבטא הרה"ק מרוזין על רבינו בענין זה.

פרק טו

עם צדיקי וגאוני דורו

עם הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין

רבינו קיבל מחותנו, כי חובה גמורה היא לנסוע מדי פעם לצדיקי הדור להתאבק בעפר רגליהם. יחד איתו, נסע פעמיים בשנה להרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע[1].

פעם אחת, נסע לבד וכתב פתקא עבור חותנו. התבונן הרבי מרוז'ין בפתקא ואמר: זה קוויטל שכבר קראו אותו[2]. ("דאס איז שוין א געלייענט קוויטל". דהיינו, שרבינו עצמו קרא כבר את הפתקא).

באחד הביקורים אצל הרה"ק מרוז'ין, שוחחו החותן והרוז'ינער על החתן, רבי נטע. סיפר רבי שלמה זלמן על יחוס חתנו וציין שהוא נכדו של "האריה דבי עילאי", רבי לייבוש מווישניצא.

קרא הרוז'ינער בנימת התפעלות: "דער גרויסער ר' לייבוש!"[3].

☆ ☆ ☆

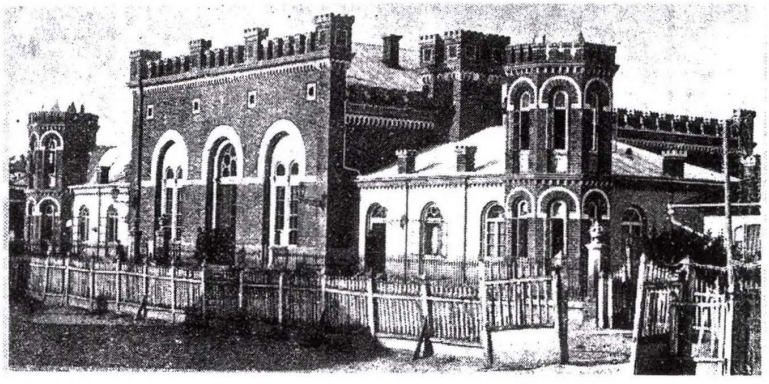
סיפר רבינו, כי פעם אחת היה נוכח ברוז'ין בשבת־קודש בעת עריכת השולחן הטהור. נדחפו החסידים אל הרבי בשעת אמירת לחיים, וניתזו כמה טיפות יין על בגדו. אמר הרוז'ינער: אנו נקיים, והם מלכלכים אותנו ("מיר זענען ריין, און זיי רעכטן אונז איין")[4].

---

1. ראה לעיל פרק ה.
2. "ארי שבחבורה" בחלק התולדות, בהוצאות האדמו"ר מפילדלפיה, שו"ת "אריה דבי עילאי" וחידושי "אריה דבי עילאי", ו"שיח זקנים" ח"ג עמ' רמז.
3. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל ונדפס ב"נר ישראל" ח"א עמ' קנח.
4. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל, ומובא ב"שיח זקנים" שם.

שיחות אפופות רזים

רבינו גילה כמה דברים נסתרים מאחת השיחות של הרוז׳ינער עם חמיו רבי שלמה זלמן. הרוז׳ינער שאל: ״ויעליפאלער רב! ווען די רוסן זענען אריין אין אייער שטאט, מיט וואס פאר א אומשלעק (קנעפ) זענען זיי געגאנגען אנגעטוהן?״ (- הרבי מוויעליפאלע! כשנכנסו הרוסים לעירכם, באיזה כפתורים היו לבושים?) - ותוך כדי שאלה פירט צבעים שונים: בצבע זה, או צבע זה?

ההויף בסדיגורא

אחר כך, כאשר נכנסו הרה״ק ר׳ שלמה זלמן וחתנו, לבנו הגדול של הרה״ק מרוזין, ה״ה הרה״ק ר׳ שלום יוסף זי״ע - שצורתו היתה דומה ממש לצורת אביו - שאל גם הוא אותה שאלה ששאל אביו: הרבי מוויעליפאלע, כשנכנסו הרוסים וכו׳. חזר הרש״ז להרה״ק מרוז׳ין וסיפר לו שבנו שאל גם כזאת, נענה הרוז׳ינער ואמר: הרי אני הוא והוא הרי אני[3]. נעלה מכל ספק, כי בשיחות־קודש של צדיקים אלו, רמוזים דברים נשגבים למעלה מהשגתנו.

כאמור, נוסע היה רבינו פעמיים בשנה להרה״ק רבי ישראל מרוז׳ין, להסתופף בצילו, לשהות במחיצתו ולהתבשם מדברי קדשו. לאחר הסתלקותו, נסע רבינו להוסיאטין, להרה״ק רבי מרדכי שרגא, שהיה צעיר האחים - בניו הקדושים של הרה״ק מרוזין. באחת ההזדמנויות, אמר פעם

חמיו, רבי שלמה זלמן, לאחד הצדיקים: "נטע'לי שלי בחר לעצמו את הצעיר, און האט זיך נישט גענארט"[5].

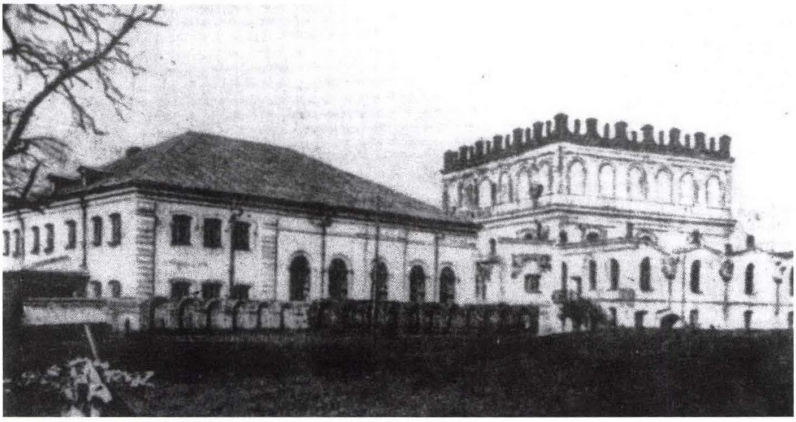
עם הרה"ק ה"שר־שלום" מבעלזא

רבינו זכה לקרבה מיוחדת אצל הרה"ק ה"שר־שלום" מבעלזא. על כך נוכל להתרשם מהסיפור הבא:

כאמור לעיל, היה רבינו בזיוו"ר חתנו של מוהרש"ז זי"ע, בנושאו את הרבנית מרת שרה ע"ה, שהיתה אלמנה והיה לה כבר בן, ר' נפתלי.

בן זה - רבי נפתלי - נשא את הרבנית מרת רבקה הענא ע"ה, בתו של הרה"ק רבי משה מקארוב, בנו של השר־שלום מבעלזא, ורבינו נסע לבעלזא לחתונה - עם חותנו הגדול - כשהחשיבוהו כ"מחותן". ואמנם כיבדוהו שם מאד, למרות שרבינו היה אז צעיר לימים, בן כ"א שנה, ומרן הרה"ק מוהר"ש מבעלזא זי"ע שהיה מזקני צדיקי הדור כבר היה בערוב ימיו.

בליל שבת בעת הסעודה, הניחו על השלחן קערת מרק ובה שתי

בית המדרש ובית הכנסת בעיר בעלזא

5. הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

כפות לפני המחותנים, וכיבדו את רבינו לאכול בקערה אחת עם הצדיק. כמנהגו של הרה״ק מבעלזא לאכול עם המחותנים בקערה אחת.

כאשר הרים רבינו את הכף לאכול, היתה ידו מרתתת מפחדו של הצדיק, והכף נפלה מידו.

פנה אליו מרן מבעלזא בחיבה ואמר: נטע׳לע, מדוע אתה מפחד?

מיד נרגע רבינו והפסיק לרעוד.

לימים, כשסיפר רבינו סיפור זה, אמר: האם חושבים אתם, ששוב לא ידעתי מידהו הרבי מבעלזא? לא! אך יותר לא פחדתי! (״וואס מיינט עטץ, איך האב נישט ווייטער געוואוסט ווער בעלזער רב איז? נאר געציטערט האב איך שוין נישט״).

והוסיף: זה שהיה לי פחד, לא היה אצלי חידוש. אבל מה שאחר כך לא פחדתי - זה היה אצלי משום חידוש![6].

״קדוש הוא מהריון״

רבינו היה נוסע גם לצאנז, להרה״ק בעל ה״דברי חיים״, אשר הוקירו מאד ואמר עליו שהוא קדוש מרחם. לפרקים, היה מבקש ממנו שיתפלל עליו.

ביחוד הראה לו פנים שוחקות, בהיותו נכדו של מחותנו הגה״ק בעל ה״אריה דבי עילאי״.

חביבותו של הרה״ק מצאנז לנכדיו של ה״אריה דבי עילאי״, נראה מתוך מכתב בנו הרה״ק מגרליץ שכתב לקהילה אחת שלא נהגו כבוד בהגאון רבי מרדכי אליעזר וועבר זצ״ל, רבה של ״אדא״, וכתב להם ״פוקו חזו את גודל חביבותו של הרב מאדא אצל אבי שכאשר הגיע לפרק אירוסי בנו רבי דוד וועבר, היה אבי השתדלן להביא לידי גמר את השידוך המוצע עם בתו של ר׳ אהר׳יש זצ״ל בנו של ה״אריה דבי עילאי״, באומרו, שחשוב

6. הרה״צ רבי דוד בריזל זצ״ל, ומובא ב״אדמו״רי בעלז״ עמ׳ רמד ובספר באהלי צדיקים עמ׳ 110.

הוא הרב מאדא להשתדך עם נכדתו של ה"אריה דבי עילאי". ובכן שומה עליכם לנהוג בו כבוד"[7].

ציון קדשו של הרה"ק מצאנז זי"ע

מסופר, כי קודם הסתלקותו של הגה"ק ה"דברי חיים" מצאנז, כאשר היה מוטל על ערש דווי, בכו לפניו גדולי תלמידיו: "רבי, על מי אתה נוטש את הצאן?!". מנה הרבי מצאנז שלושה צדיקים, ואמר שהם גדולי הדור ואליהם כדאי לנסוע, להסתופף בצילם וליהנות מזיו תורתם. אחד מאלו שנמנו, היה רבינו[8] - - -

"ממנו אני ירא"

רבינו זכה לאותות יקר וגדולה, לכל מקום שאליו הגיע, כיבדו אותו בכבוד מיוחד.

בעיר ריישא, התכנסה פעם אסיפה של רבנים ואדמו"רים בענין 'מעות רבי מאיר בעל הנס' עבור עניי ארץ ישראל. בין המוזמנים היו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא, ורבינו.

בתוך כך, קיבל הרבי משינאווא קוויטלאך מאנשים שבאו להשכים לפתחו. כשהגיע זמן האסיפה, יצא רבינו ללכת אליה. ניגש רבי דוד בריזל, חתנו של רבינו, ואמר לרבי משינאווא, שחותנו כבר הלך לאסיפה. מיד קם רבי יחזקאל שרגא ממקומו, ופנה ללכת, כשהוא משאיר אחריו את קהל שוחרי פניו. "אין אתם מבינים?" הסביר - "ממנו אני ירא"[5].

---

7. הגה"ח ר' יוסף ציינוירט זצ"ל ששמע מפי הגאון רבי יהושע מנחם אהרנברג רבה של יפו, באותו יום שראה את הכת"י של הרה"ק מגארליץ. היה זה ביום בו נערכה חתונה לאחת מנכדותיו של רבי דוד בריזל שהיתה כאמור נכדת ה"אריה דבי עילאי", והרה"ג הנ"ל מיהר לבוא להחתונה.

8. הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל.

עם גאוני דורו

רבינו עמד בקשרי מכתבי־הלכה עם רבים מגאוני דורו. אך לדאבוננו, לא נשתמר הרבה מתורתו.

הגאון המפורסם רבי יצחק שמעלקיש זצ״ל אב״ד לעמבערג, כותב אליו תשובה בשו״ת ״בית יצחק״[9], וכך מתארו: **״הרב המאור הגדול, החריף ובקי, מ׳ נטע ליפשיץ אבדד״ק ויעליפאליא יע״א״.** (התשובה נכתבה בפרעשמילא בשנת תרמ״ו, בענין שאלה בתנאי בגט).

הגאון רבי יצחק שמעלקיש
אב״ד לעמבערג

תשובת הגאון אל רבינו
בספרו ״בית יצחק״

כמו כן ערוכה תשובה אליו בשו״ת ״אוהל יהושע״ לגאון רבי פינחס יהושע בומבך זצ״ל אבד״ק אושפיצין. הוא כותב אליו ברוב הוקרה והערכה[10]:

״שפעת הצלחות ושלות השקט, לכבוד ידיד ה׳ וידיד הבריות, היכל קודש בנוי לתלפיות, כבוד הרב המאוה״ג, החריף ובקי, החסיד, בוצינא

9. אהע״ז ח״ב סי׳ פ.

10. סי׳ קכב, בענין חרם הקדמונים על הוצאת ספרים מביהמ״ד ללא רשות הגבאים, וראה עוד להלן פרק כה על חביבות רבינו בעיניו.

קדישא, המפורסם בתורתו וצדקתו ויראתו הקודמת לחכמתו, פאר היחש והמעלה, מו"ה נתן נטע דוב שליט"א אבד"ק ויעליפאלי וכעת אוה למושב לו בק' וישניצא יצ"ו". בתשובה נוספת[11], מפליג גם כן בתארים נכבדים על רבינו, וכן בתוך התשובה כותב לו בהערכה מרובה: **"וכת"ה חושש", "אך כת"ה הקשה", "ויכול כת"ה לצוות לעשות לו תנור כזה על חג הקדוש הבעל"ט ויערב לו ויבושם לו בלי שום חשש פקפוק",** ומסיים **"דוש"ת באהבה עזה".**

סימן מו.

ב"ה יום ועש"ק ד' ניסן תרס"ו לפ"ק פה **אשפצין**.

שיכטט"ם לכבוד ידיד ד' וידיד הברירות ה כ"ק קודש כנוי לתלפיות הרב ההו"ג החריף ובקי החסיד המפורסם בוצינא קדישא צדיק ונעשנב פאר היחש והמעלה בקש"ת מו"ה **נתן דוב** הלוי **שפישיטץ** האבד"ק **ויעליפאלי** וכעת אורח זורח בק' **ווישניצא** יצ"ו:

מכתבו הבהוב עם שלמתו הגיעני יום ו' העבר ונעוה"ר מחמת עודל הטרדות לא יכולתי למלאות חובתי להגיב לכתה"ג על אתר ואולם רמיתי כי הדבר נתון לכת"ה לידע תוי"ד תמרתי הגני להגיב בקלרה עיקר הדין כפי הגראה לעניי"ד:

הנה ע"ד השלמה על התנוכיים הקטנים הנעשים מחדש לצורך הטמנת הטשחיטע וחמין בשבת וכת"ה חושש עפ"י שיטת רש"י (בשבת מ"ח) נגי לתנוכיו שהוא כי דודי שהוא כ' שולים וגחלים בשולי התחתון ומים בעליונים ואסור משום המוסיף הכל והוא ממש דומיא הכלי הזה. והתוס' הקשו שם על רש"י ופירשו פירוש אחר לך כת"ה הקשה על פי' התוס' ולפ"ז משמע יותר כפירש"י ועל מה נהגו להקל. הנה בקושיתו על פי' התוס' כבר קדמו הרבינו יונה הביאו הרשב"ץ ז"ל ופי' פירוש אחר גם הרשב"ץ פי' פירוש אחר מפי' רש"י דקאי על שיהו לתוכו בשבת והפ"י ז"ל רלה להסב בכוונת רש"י דשיטתו כפירוש הרשב"ץ והר"ן ישו"ש. אך לפי פי' אחר ברשב"ץ משמע דלא כפ"ם אסור יעו"ש ברלתיו מן הירושלמי. אך למנם לענ"ד הנה אין כאן כיוח מיחוש לכל הצדדות דהכי אם יבא לאסור מעצם הטמנה בדבר המותר הכל ל"ש כלל התנוכיים המחוברים

סימן קכב.

ב"ה אור ליום ה' לפ' בשלח תרס"ו לפ"ק פה"ק **אשפצין**.

שפעת הצלחות ושלות השקט לכבוד ידיד ה' וידיד הבריות היכל קודש בנוי לתלפיות כבוד **הרב המאוה"נ** החריף ובקי החסיד בוצינא קדישא המפורסם בתורתו וצדקתו ויראתו הקודמת לחכמתו פאר היחש והמעלה מו"ה **נתן נטע דוב** שליט"א אבד"ק **ויעליפאלי** וכעת אוה למושב לו בק' **ווישניצא** יצ"ו:

אחדשה"ט בחוץ וכמצפע. אם לחנם יצעתי אתר כהדד"ע בלבד יחלוץ עלי אתר מנעתי פרי עטי להביאו תשובה בכונה ע"ד שלמתו. לחנם ידע כהד"ע כי לחנם הטורך אתר שכנוני בעת הזאת בעניגת דחתת עד שלח היי לי פנאי לבלוט דוקי ולא יכולתי לבא במוכחב כראוי לכבוד"ע לך"בעת אתר מעט הוא לי לחמרתי להגיב ראשונה לכת"ע מן המון מכתבים אתר שלחפו ובלו בעת הזאת ובעות לגי בכבוד"ע ובמדת טובו ועניותנותו כי יעצה ויחמר סלחתי ולא יחבוש לי עון בזה ובתה הגני למלוחו ועיינתי בדבר שלמתו, וזה החלי:

תורף שלמתו בביהמ"ד שלו אתר קונים ספרים והנהוים הלריכו פתרא בחצר ים תרס שלא לחלוחי שום ספר מביהמ"ד ע"כ גם מביהמ"ד זה לסוד ועתה יש לחשים שמוכים סיתר לעשתם וכת"ה יגא לנחות בזהוב ובשלל מחני חוו"ד:

הנה כת"ה כתב כיון שהדס יכול לאסור שלו על אחרים

ה"ה כשאכלו בתרס לסוד לחוליה ונם לחתם שם להם חלק כי לסוכים והתירוך כזה ולכאורה מפשוח דבריו כת"ה נרחה שחצב לומר שלסוכים לעמוד כהם מכח היאסור דהדס חוסר שלו על אחרים ובאמת לפ"ז לק הם היו מחזיקים בהדברים לגבי"ד לסוכים כיון שלחלו עליהם ובה

11. סי' מו, בענין הטמנה בשבת בתנורים הקטנים.

פרק טז

ויהי בנסוע הארון

רבינו המשיך בעבודת הקודש עד לסוף ימיו. הוא היה כבר בשנות הזיקנה המופלגות, כשיצא את ביתו, בניגוד לרצון בני משפחתו, כדי לגמול חסד עם עניים ונצרכים.

בשנת תרע"ד, בעת פרוץ מלחמת העולם הראשונה, גילה רבינו דעתו לעקור מגליציה להונגריה מפני חמת המציק. הוא ארז את חפציו ויצא לדרך לעבר העיירה "טימבארג", לבית חתנו הגאון רבי חיים וועבר זצ"ל[1], שכיהן כרבה של העיר, והתאכסן שם. יצויין שבטימבארג התגוררו קהל גדול מחסידיו וממעריציו.

רבינו תיכן צעדיו לברוח להונגריה יחד עם חתנו ובתו. אך בהיותו בטימבארג, תקפתו חולשה ולא יכול היה להמשיך בנסיעתו. הוא החל מתכונן ליומו האחרון. כל בני העיירה נפרדו ממנו והוא האציל עליהם מברכותיו[2]. ביום כ"ו בשבט תרע"ה נחתמה מסכת חייו הקדושים והטהורים והוא נתבקש לישיבה של מעלה.

בתו וחתנו לא ידעו לשית עצה בנפשם. הם סברו, כי מפני כבודו של רבינו, יש להעבירו לוישניצא ושם לקוברו. מאידך, חששו מאד מפני הגייסות הנעים בחוצות ומי יודע מה יילד יום. כל הדרכים היו בחזקת סכנה, הם ידעו היטב כי בשעת המלחמה הורגים בלא משפט.

לבסוף, התגברו במידת הבטחון בה' והיו בטוחים שהכל יעבור בשלום בזכות הצדיק. הם שכרו עגלה והובילו אותו עד וישניצא. לפלא היה הדבר, כי למרות שעברו כמה וכמה פעמים בדרך ליד גדודי חיילים, לא

---

1. אודותיו ראה להלן פרק כה.
2. מזכרונותיה של מרת יהודית אייזנבך בת ר' חיים וועבר זצ"ל.

עצרו אותם אף פעם אחת, ולא שאלו אותם אנה הם הולכים. בוישניצא נערכה לרבינו הלוויה גדולה ומנוחתו כבוד שם.[2].

יש לציין, שבתקופה ההיא עשו הפורעים הגויים שמות בערי הסביבה. פוגרומים רבים נערכו על ידם בקהילות ישראל, אך העיירה טימבארג לא שתתה מכוס התרעלה כלל ולא נערך בה שום פוגרום. בני העיירה תלו זאת בזכותו של רבינו שימיו האחרונים והסתלקותו היו בעיירתם[2].

מחברתו בקודש של רבינו, הרבנית מרת אלטע חיה, ביכרה להשאר בוישניצא ולא חפצה להטלטל בדרכים בעת מלחמה. היא עברה לגור בבית בנה הרה"צ ר' אהרן מלאפינאוו, ואמרה: "מיין אהרן וועט אכטונג געבן אויף מיר!". לאחר כשנתיים של מגורים בוישניצא, שבקה חיים לכל חי ביום טו אייר תרע"ז לערך[3], ושם מנוחתה כבוד[2].

רבינו השאיר אחריו ברכה, משפחה ענפה, בנים וחתנים שכיהנו פאר ברבנות בערי גליציה. בנו בכורו, הרה"צ רבי אלטר שלמה זלמן (שנולד מזיוו"ר, כמסופר לעיל), כיהן ברבנות העיירה יעדליטש; בנו השני, הרה"ק רבי יצחק, מילא את מקומו בויעליפאלי; בנו השלישי, הרה"צ רבי אהרן, כיהן כרבה של לאפינאוו; ובן הזקונים, הרה"צ רבי יעקב, כיהן כרבה של ליפניצא הסמוכה לקראקא. חתניו הם: הרה"צ רבי דוד אריה בריזל והרה"צ רבי חיים וועבר רבה של טימבארג.

בפרקים הבאים יסופר, על פעליו הגדולים של בנו וממלא מקומו, הרה"ק רבי יצחק זי"ע. כן ידובר, אודות שאר תולדותיו של רבינו. יריעה נרחבת תוקדש על חתנו של רבינו, הרה"צ רבי דוד אריה בריזל זצ"ל ותולדות משפחתו המעטירה.

3. תאריך הפטירה ע"פ מש"כ חתנה הגר"ח וועבר בספר המשניות שלו, ראה תצלום להלן פרק כה. שנת הפטירה קבענו בחישוב שנתיים מפטירת רבינו.

הרה"ק רבי יצחק מויעליפאלי זי"ע[3]

פרק יז

שלשלת הזהב נמשכת

וזרח השמש

תואר פני רבינו זי"ע בתחילת המלחמה

עד שלא שקעה שמשו של רבי נטע מויעליפאלי - זרחה שמשו של בנו הרב הקדוש רבי יצחק זצ"ל, שישב על כיסאו ומילא את מקומו באדמו"רות בית ויעליפאלי. רבי יצחק, רשם פרקים מזהירים בשלשלת הזהב של בית ויעליפאלי בפרט, ויהדות גליציה בכלל.

כאמור לעיל, ניבאו הכל עתיד מזהיר לבנו בכורו של רבי נטע - הרה"צ רבי אלטר שלמה זלמן מיעדליטש. אך לדאבון הלב, נקטף בעודו באיבו בקיצור ימים ושנים[1]. לפיכך, היה זה רבינו יצחק, שנבחר למלא את מקום אביו הגדול.

בשנת תרל"ג לערך[2], נולד רבינו לאביו רבינו נטע'לי ויעליפאלער זי"ע, ולאמו הצדקנית מרת אלטע חיה, בת הגה"צ רבי יצחק הערש, (חתנו

---

1. מפרק זה עד פרק כד, במקום שלא צויין מקור לסיפורים, המקור הוא: נכדו של רבינו, אוד מוצל מאש, הרה"צ רבי נטע ליפשיץ זצ"ל מארה"ב, בהרה"צ רבי יהודה זונדל הי"ד בנו של רבינו. (חלק נדפס בספר "שיח זקנים" להרי"ח אשרי ח"ג וחלק ד', וחלק שמענו מפיו).

2. ראה להלן פרק כה.

3. לא ידועה השנה המדוייקת, אך ידוע שהיה מבוגר מאחותו הרבנית פייגל בריזל ע"ה שנולדה בפסח שנת תרל"ד. וא"כ רבינו נולד לא יאוחר משנת תרל"ג.

של מוהרש"ז מויעליפאלי זי"ע). שהיתה זוגתו השניה של אביו רבינו נטע'לי, ונקרא שמו בישראל יצחק, על שם זקינו הרה"ק רבי איציק'ל המבורגר זי"ע, (ראה לעיל פרק י').

נועד לגדולות

כבר מנערותו ניכר עליו כי לגדולות נוצר. הכל חזו שיגדל הנער לגדול בישראל ומנהיג לאלפים ורבבות.

גידולו וחינוכו היו בבית גדול וקדוש, מקום בו שרתה השכינה תמיד. אביו הצדיק, הערה עליו מרוחו הטהורה בכל עת. עיניו ראו רק קדושה וטהרה, עבודת ה' במסירות נפש, התדבקות תמידית בקב"ה ועבודת ה' - עשרים וארבע שעות ביממה.

הגאון רבי שמואל אהרן מילר אבדק"ק לאבווא

בגיל הבחרות, שלחו אביו ללמוד בוישניצא בישיבתו של הגה"ק רבי שלמה מבאבוב. בישיבה זו התפתחה קומתו הרוחנית של רבינו והוא הפך לאחד מהבחורים הנעלים בישיבה, לצד בחורים מעולים כמו: הרה"ג רבי מרדכי רוטנברג אבדק"ק אנטוורפן; הרה"ג רבי שמואל אהרן מילר אבדק"ק לאבווא[3], ועוד.

הרה"ק רבי שלמה מבאבוב, עמד מהרה על טבעו ויחודו של תלמידו רבי יצחק ועל כן חיבבו מאד. מדי ליל שבת, היה מכבדו לשיר בשולחן את הזמר "אשת חיל", עד שבנו הרה"ק רבי בן ציון הי"ד נעשה בר־מצווה. הוא הראה לו אותות חיבה בכל עת. בימי החול, כאשר היה יוצא לטיול קצר בהליכה רגלית, כדי לשאוף אויר, היה בוחר בו כבן לוויה. בשעת הטיול, תחב את ידו בבית־יד של רבי יצחק וכך התהלכו יחד[4].

4. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

רבינו סיפר על אותם ימים בהם למד בבאבוב, כי פעם אחת בליל "ניטל" שחקו הבחורים ב'קוויטלעך'[4], אך לא עלתה בידו להצליח במשחק. תוך כדי כך, נכנס הרבי מבאבוב. כשראהו שנכשל במשחק והפסיד את כספו, נתן לו ממון מכיסו לשלושה "סיבובים". בתוך כך פנה אליו בחביבות: "יצחק'ל, איך הולך לך במשחק?" התערב אחד מחבריו במשחק ואמר לרבי בחיוך: "חבל לתת לו כסף, אין לו מזל לקוויטלעך!".

תשובתו של הרבי מבאבוב מלמדת על מידת ההערכה שחש כלפי תלמידו החביב: "אכן, לקוויטלעך כאלה אין לו מזל, אבל לקוויטלעך אחרים יהיה לו הרבה מזל!"[4] - - -

ופעם, כאשר שב מהבית אל הישיבה, היה לבוש בבגד צמר מהודר. הלכו חבריו ואכלו קורצא אצל הרבי שיצחק'ל לובש בגד צמר. ניגש אליו רבי שלמה, אחז בבגדו ואמר: "וואלינער, וואלינער, אז ער וועט וועלן - וועט ער זיין א רבי!" (משחק מלים על המלה 'צמר', שבאידיש דומה גם למלה 'רצון'. משמעות הדברים היא כך: "הוא יכול ללבוש בגדי צמר, אך אם הוא ירצה, הוא עוד יהיה רבי!")

הנה כי כן, סמך הרבי מבאבוב את רבינו לאדמו"ר עוד בימי בחרותו. זאת ועוד, כמה פעמים התבטא בפירוש ואמר עליו: "הוא עוד ינהיג עדה ורבים יוושעו על ידו!".

---

5. משחק בכרטיסי נייר שהיה נהוג בימים ההם, תשובה יהודית כשרה למשחק הקלפים הפסול.

מעניין לצטט תיאור מהות משחק הקלפים כפי שמתואר ב'זכרונות אב ובנו' לר' מיכאל הכהן בראוור עמ' 66-67: בימי חנוכה לא שיחקו חס ושלום בקלפים העשויים לכך בבתי דפוס, שעליהם מצוירות התמונות הידועות של "מלכה ומלך", שמשתמשים בהם ההדיוטות, והם בגדר המשחקים בקוביא האסורים במשנה. כזאת לא תהא בישראל ובבית המדרש הגדול כבעירי! הקלפים האלו היו חולין שנעשו על טהרת הקודש בידי בחורי בית המדרש, כל תמונה לא היתה עליהם כי אם מספרים מאחד עד שלשים ואחד, והמספרים "אחד", "חמשה", "עשר", "חמש עשרה", "עשרים" ו"עשרים וחמשה" היו מצוירים בזר שושנים סביב להם, ונקראו בשם "שרוונצים" ומספר שכזה היה מצטרף מכל מספר של קלף אחר, כאילו היה

הוא לא שכח מעולם את הימים בהם למד בוישניצא, והיה קשור בקשרי ידידות עם חבריו משכבר הימים. אחד מהם, הרה"ג רבי יעקב ווערטהיימער, הדיין בוישניצא, הפך ברבות הימים להיות חסיד שלו, והיה מגיע לעיתים קרובות לבריגל כדי לשהות בצל רבינו בימים טובים. לימים קרא רבינו את שם אחד מבניו "שלמה" ע"ש רבו מבאבוב. המעניין הוא, שקרא אותו "שלמה" דווקא, ולא "שלמה זלמן" ע"ש זקנו מוהרש"ז מויעליפאלי![5]

"כבר מחלתי בשעתו"...

בהיותו עלם פחות מבן שיתסר, הוצעו לו שידוכים רבים. כעבור זמן לא כביר, בא בקשרי שידוכין עם בתו של רב אחד. אולם לא אמרו לדבק טוב והקשר הותר.

על נסיבות הענין מסופר, כי בצעירותו היה רבי יצחק גבה־קומה ובעל צורה נאה, אך פניו היו חיוורות ורזות. נדמה היה לבני משפחת הכלה, כי הוא חולה ריאות ובגלל כן הוא חיוור כל כך. מתוך כך, דיברו על לב הכלה לבטל את קשר השידוכין.

ואכן, מעשה שטן הצליח: הכלה החזירה לו את שטר־האירוסין וביטלה את קשרי־השידוכין איתו.

בעת ביטול השידוך, היה רבי יצחק עלם כבן שיתסר. אחותו הצעירה מרת פייגל, הגיעה כבר אף היא אז לזמן 'האישה נקנית' (כמנהג הימים ההם שהתחתנו בגיל צעיר מאד). כאן התעוררה שאלה, האם תחכה לו עד שיתארס מחדש, או שמא לא. אביהם, רבי נטע, סבר כי עליה להמתין

המספר הסמוך לו בסדר המספרים, יש לך בידך למשל שלשה קלפים שהמספרים שכנים זה לזה כגון ה', ו', ז', והקלף הרביעי שבידך הוא "שרוונץ", הרי זה כאילו היה בידך המספר ח', ובכן יש בידך ארבעה מספרים שכנים לזה לזה. ואם אין לאחרים ארבעה מספרים גדולים מאלה, זכית במשחק. והכסף שנתנה כל החבורה ומונח על השלחן כלו שלך. לא פה המקום לבאר את כל פרטי משחק הקלפים הזה, שנקרא על טהרת הקדש "משחק הפתקאות" (קוויטלעך). - אבל די שאומר שמשחק זה התירוהו פרושים. ראה עוד בענין זה במאמרו של הרב טוביה פריינד בתוספת להמודיע עש"ק מקץ תשס"ג.

עד שיתארס מחדש. ואכן, רבי יצחק לא נותר בגפו זמן רב. לאחר תקופה קצרה, השתדך מחדש ובא בברית הנישואין עם זוגתו הצדקנית מרת פריידא, בתו של הגאון הצדיק ר' יהושע רמר"ז דומ"צ דק"ק קראסנא[6], שמחת הנישואין התקיימה ברוב פאר והדר בעיירה קראסנא אצל אבי הכלה.

---

6. רבי יהושע היה בנו של רבי יהודה זונדל אב"ד סקאהל, ב"ר שמואל צבי רמר"ז מדרישקופולי אשר זוגתו מרת מלכה דבורה היתה אחותו של הרה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע [בני רבי אלעזר רוקח מבראדי שהיה נכד התבואות שור, והסמיכות חכמים, והמעשה רוקח כידוע]. מוצא המשפחה 'רמר"ז', הוא ממשפחה עתיקת יומין מעיר לעמבערג, ונקראים בראשי תיבות על שם אבי המשפחה: ר' משה ר' זעליג'ס.

אביו של הג"ר יהושע -רבי יהודה זונדל- מלבד היות וכאמור בן אחותו של הר"ש מבעלזא היה גם גיסו כי שניהם היו חתניו של רבי ישכר דוב רמר"ז אב"ד סקאהל [דהיינו זוגתו של ר' יהושע מרת רחל היתה אחותה של הרבנית מלכה מבעלזא].

זוגתו של רבי יהושע רמר"ז הרבנית חיה שרה היתה בתו של דודו רבי יוסף חיים גלאנץ (בהיותו ג"כ חתן רבי ישכר דוב רמר"ז אב"ד סקאהל בנשאו את הרבנית בינה שהיתה אחותם של הרבנית מלכה והרבנית רחל הנ"ל) בן הגאון רבי צבי הירש גלאנץ אב"ד שינאווא, חתן הרה"ק בעל ה"אריה דבי עילאי".

בנוסף לבתו זו של ר' יהושע ה"ה מרת פריידא הרבנית מוויעליפאלי. ידוע לנו גם על עוד בן ובת. א. בנו הג"ר שמואל צבי שכיהן כרב בדרישקופולי ולאח"כ מילא מקום אביו בקראסנא ושם נעקד עקדה"ש הי"ד. ב. בתו מרת בינה אשת הרה"ח ר' ישכר דוב ראטה מקראסנא. שעלה לעי"ק ירושלים ומנו"כ בהר הזיתים. חותנו של הרה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל.

אגב, אודות רבנותו של רבי יהושע רמר"ז בקראסנא יש לציין שבשנת תר"ח עם הסתלקות הג"ר ישכר דוב אב"ד סקאהל ירש הרה"ק הר"ש מבעלזא את הרבנות בעיר סקאהל. וגיסו הג"ר יהודה זונדל שימש שם כראב"ד ומו"צ . השר שלום אמנם לא העתיק מושבו מבעלזא לסקאהל. אבל היה שוהה שם מידי שנה כמה שבועות. אחרי פטירת השר שלום מבעלזא בשנת תרט"ו נתמנה גיסו הג"ר יהודה זונדל לרב בסקאהל [כי הרה"ק ר' יהושע מבעלזא ויתר על הרבנות שם, למען כבוד דודו הג"ר יהודה זונדל] וכיהן שם עד לפטירתו בשנת תרמ"א. אחרי פטירתו חזרה כתר הרבנות דסקאהל להרה"ק ר' יהושע מבעלזא [כמובא במכתבו של הג"ר אברהם איטינגא בס' אהל יהושע אות נט. ובס' אהלי צדיקים עמ' 182-183]. והוא מינה שם לרב את בנו הרה"ק ר' שמואל. הג"ר יהושע רמר"ז ברצותו להתרחק מן המחלוקת עזב את סקאהל ועבר לקראסנא, שם נתמנה לראב"ד ומו"צ. [ברשימות הפרנומרנטין שבסו"ס "הפליאה" שנדפס בשנת תרמ"ד. אנו מוצאים אותו כבר רשום בעיר קראסנא: קראס. הרב ומו"צ ר' יהושע].

שנים רבות לאחר נישואיו, נסע פעם רבינו ברכבת, ובקרון הסמוך ישבה כלתו הראשונה. בראותה את האנשים המתהלכים סביבו, התעניינה לדעת מי האישיות־הרבנית החשובה היושב שם. ענו לה, שהוא הרבי מויעליפאלי. אמרה להם, כי עז רצונה לשוחח אתו. כאשר אמרו לה שאינו מקבל נשים כעת, ביקשה שיאמרו לו את שם האשה הרוצה להכנס, ובוודאי יסכים לקבל אותה.

כאשר נכנסה אליו והזדהתה בפניו, פרצה בבכי מר וביקשה שימחל לה. היא סיפרה לו בבכי, כי מן השמים נענשה מידה כנגד מידה, ובעלה נפל למשכב ונעשה חולה ריאות. "יסלח לי על שציערתי אותו אז וביטלתי את קשר־השידוכין" התייפחה במר נפש.

"לא רק שאני מוחל לך עתה במחילה גמורה, אלא שכבר אז בשעתו, מחלתי לך מיד!" ענה לה הרה"ק בענוותנותו ואצילות רוחו.

לאחר נישואיו, המשיך לשקוד על תלמודו והעפיל בדרכיהם של עובדי ה' באמת. הוא הוסמך להוראה ע"י גדולי דורו. די אם נציין בזאת שבשנת תרנ"ה לערך[7], כאשר אביו עקר מויעליפאלי והתקבל לרבנות בוישניצא, התמנה רבי יצחק כרבה של העיירה ויעליפאלי לשבת על מקום אביו הגדול, והוא עודנו אברך צעיר ועול ימים, כבן כ"ב שנה!...

"אינני רוצה להיות רבי!"

כמסופר לעיל, ביום כ"ו בשבט שנת תרע"ה, נתבקש כ"ק אביו, הרה"ק רבינו נטע זי"ע, לישיבה של מעלה. עולמם של קהל עדת מרעיתו חשך בעדם, אך מצאו נוחם לנפשם בהשאירו אחריו פרי־עץ־חיים קודש־הילולים זרע בירך ה'. ובכן, פנו החסידים אל רבינו, שיואיל לקבל על עצמו את כתר ההנהגה כממלא־מקום אביו.

---

7. ע"פ עדות נכדו הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, נתמנה לרב דויעליפאלי בהיותו כבן כ"ב שנים. וכיוון שנולד בשנת תרל"ג לערך, א"כ היה זה בשנת תרנ"ה לערך.

אך תשובתו היתה פשוטה ומדהימה כאחת: אינני רוצה להיות רבי! ("איך וויל נישט זיין א רבי").

זה היה סירוב נחרץ שאין אחריו ולא כלום.

☆ ☆ ☆

רבינו לא הסכים להיות רבי ומנהיג, והיה שולח את החסידים מעל פניו. לבחורים שבאו מגלילות באבוב, היה אומר שיסעו להרה"ק רבי בן־ציון הלברשטאם מבאבוב; אותו הכיר היטב מאז הסתופפו יחד בישיבה בוישניצא, כמובא לעיל. אלה שגרו סמוך לסטיטשין, קבלו את הוראתו לנסוע לסטיטשין, להרה"ק רבי יצחק הורביץ. כך הלאה, את כל אחד שבא אליו הפנה לחצר חסידית אחרת.

כה עניו היה, עד כי אחרי שנים, כאשר כבר גברה עליו יד החסידים ונתמנה לאדמו"ר, החל מתדבק בו אדם אחד, אשר הגיע אליו לקראת החגים. ברצותו לדחותו מעליו, התבטא ותמה: עונג יום טוב הינו מצווה מן התורה. איך אתם עוזבים את האשה ואת הבנים, ובאים לכאן?!

אחד החסידים הרהיב עוז ושאל: "הלא גם בדורות קודמים, נסעו אברכים חשובים לימי החגים אל רבותיהם, ועזבו את נשיהם ובניהם ואת טפם?!"

ענה לו רבינו: אילו ידעתי על רבי כזה שראוי לנטוש את המשפחה לכבודו, הייתי הולך אליו רגלי שלוש מאות מיל!

פעם, הגיעה אליו אשה עם פתקא ופדיון, והזכירה את עצמה ומשפחתה לפניו לפרנסה בהרחבה, שיוושעו ממצבם הדחוק. תשובתו הדהימה אותה: "אם אין לך פרנסה - מי נתן לך את הכסף לפדיון? האם בעלך יודע על כך?!..."

כך גירש מעליו את כל הבאים אליו, בתואנה זו או אחרת.

☆ ☆ ☆

פעם, אף התאונן ואמר: מה אעשה? אבי לא לימדני אומנות! לו היה ביכולתי, הייתי הופך להיות חייט או סנדלר והייתי מרוויח את לחמי בכשרות. אך כיום, אנוס אני להרוויח את פרנסתי על ידי מופתים, הרי זה אצלי כ'נהמא דכיסופא'. אך, ההכרח לא יגונה. אבל, יותר מכדי מחייתי איני צריך ליטול. אמנם, ממתי מספר שיודע אני בוודאות שהצליחו במעשיהם מפני ששמעו בקולי, מהם אני נוטל ממון.

פעם אמר לבנו הגדול הרה"צ רבי יהודה זונדל זי"ע: "הנני מתפלל יום יום שלא יבואו אלי חסידים!"

אבל יד החסידים גברה...

אולם, החסידים לא נרתעו מסירוביו, ובתחבולות שונות הצליחו - עד שהואיל לקבל עליו את כתר ההנהגה תחת השם "האדמו"ר מויעליפאלי".

בויעליפאלי, ניהל את עדת צאן מרעיתו ברמה משנת תרע"ה עד שנת תרפ"ב, עת עבר להמשיך בהנהגת קהל ההמונים לעיר בריגל[8].

עם הכתרתו לנשיא ומנהיג, החלו נוהרים אליו חסידים רבים מכל המחוזות והגלילות, שבאו להסתופף בצילו, לשהות במחיצתו, להתבשם מתורתו הקדושה, מהנהגותיו המיוחדות ומאורו הגדול שזרח למרחקים.

בין הבאים אליו, נמנו גדולי החסידים המפורסמים בגליציה, חסידים ידועים וחשובים אשר היו מפארים את שולחנו הטהור. הם מצאו בו את מורם ורבם הגדול לקבל ממנו הדרכה והנהגה בעבודת ה', לאור תורת אור שבעת הימים מורנו הבעש"ט, תלמידיו ותלמידי־תלמידיו הקדושים, לשתות את מימיו ולהתעטר בתפארתו.

8. על סיבת המעבר לבריגל, ראה להלן פרק כא.

פרק יח

והיו לעבוד את עבודת ה'

קדוש יאמר לו

קדושתו וטהרתו היו לשם דבר. הוא התעלה למדרגות גבוהות שמוחו של אדם פשוט לא סביל דא. שמו הלך לפניו כאיש קדוש וטהור, שמעטים דוגמתו. פרוש היה מהבלי העולם, ולקיום גופו אכל רק מעט מהנצרך ביותר. לאחר תפילת שחרית, היה נוהג לאכול חתיכת עוגה פחות מכשיעור ברכה אחרונה, קצת גבינה ומעט יי״ש. לא היה נוטל ידיו לסעודה אלא רק פעם אחת ביום, לפעמים אחרי הצהריים בשעה שתים או שלוש, ולפעמים היה זה בלילה. הסעודה עצמה כללה תפוחי אדמה מעוכים עם חמאה או דייסה. מפעם לפעם קרה, שנטל ידים ואכל פת עם חמאה. בדרך כלל כשהגיע אורח חשוב נטל ידיו לכבודו והצטרף אליו לסעודה. מעולם לא אכל בשר ביום חול.

פעם התארח בביתו של ר׳ אליעזר גענץ ז״ל, ושם כיבדו אותו בגלידה. ״כדאי לאכול ממנה, זהו מאכל טוב ומבריא״ אמרו לו. הוא טעם קצת מהגלידה ומיד הדף את הצלחת ממנו והלאה: ״זהו מאכל מגושם״ אמר בסלידה...

☆ ☆ ☆

כדי לקבל מושג־מה על קדושתו הגדולה, יש בנותן עניין להביא כאן אנקדוטה מאלפת, מזה - על הכלל כולו יצא:

בחדרו של רבינו עמדה ספה, עליה נהג לתת לגופו מנוחה. לאיש לא היתה רשות לשבת עליה, זולת אנשים מיוחדים כמו הרה״ק ר׳ שמעון מז׳עליכוב וכדומה.

פעם, בא אליו בחור אחד מישיבת לובלין, שהיה מחסידיו. כיוון שלא היה לו מקום ללון, הסכים רבינו, שיישן על הספה. אולם, למחרת, ציוה להוציא את הספה מחדרו - אף שהלה היה בחור חשוב מאד, ירא־שמים ומתנהג בקדושה.

☆ ☆ ☆

ר' משה מעד ז"ל ליד האדמו"רים ממעז'יבוז וסדיגורה

מעולם לא רצה לקחת ממון שיש בו חשש נדנוד של עבירה. סיפר הרה"ח ר' משה מעד ז"ל[1], מעשה שהוא היה עד להתרחשותו:

לויעליפאלי הגיע פעם אורח, יהודי שנתגדל כיתום אצל בעל בית אחד שחמל עליו בימיו הקשים והעניק לו בית ומחסה, עד שעמד ברשות עצמו. גם אז לא פסק מלדאוג לו ושלח אותו לארה"ב, שם הצליח ועשה חיל ונעשה לעשיר גדול. הוא בא לבקר בביתו של האיש כהבעת תודה והכרת טובה. משם בא כמובן לביקור בביתו של הרבי כשהוא מביא עמו תשורה מכובדת ביותר: 25 דולר. בתקופה ההיא, מיד לאחר מלחמת העולם הראשונה, היה זה הון עתק שיכלו לכסות בו חובות של חצי שנה! הרבי קיבל את הכסף, אולם לאחר זמן קצר נודע לו כי האיש הנ"ל ביקר גם בביתו של הכומר המחוזי וגם לו העניק 25 דולר!... תיכף כששמע הרבי על הדבר, לקח את הכסף והשליך אותו בתיעוב לכיוון הדלת: "חפשו את הנותן, והשיבו לו את כספו" קרא בהסתייגות ברורה, "אינני רוצה ליהנות מכסף כזה"[2].

---

1. אודותיו ראה לעיל פרק י"ד הערה 3.

2. ר"מ גוטמן ששמע מפי הרה"ח ר' משה מעד.

הליכות צדיק עושים רושם

היו לו תנועות מיוחדות שהבעירו את לבב חסידיו לקדושה ויראת שמים. רגיל היה לומר לאנשיו: "התנועות שלי יביאו לכם תועלת". לפרקים אמר: "התנועות שלי יעזרו לכם". ("מיינע תנועות וועלן אייך צו ניץ קומען! מיינע תנועות וועלן אייך העלפן!")

פעם אמר לאחד מחסידיו, מנאמני בית של רבינו: התנועות שלי יוציאו אותך מן שאול תחתית!

אותו חסיד נקלע לתקופה מסויימת לעבודת הרוכלות, והיה מכתת רגליו מבית לבית למכור חפצים. כמה פעמים עמד בפני נסיונות קשים, וכל אימת שהיה לו נסיון, העלה בזכרונו איזה תנועה שעשה רבינו, ובכח זה היה מתגבר על יצרו![3]

ר' מרדכי שמוקלר מהעיר טורנא, היה רגיל לבוא לבריגל אל רבינו. הוא היה שוהה אצלו כשעה עד שעתיים וחזר לביתו. פעם שאלו אותו: מדוע אינו נותן פתקא לרבי? ענה בתמימות, שאינו מרבה במתן פתקאות לרבי. אבל בכל פעם שהוא מגיע אליו הוא מקבל שמחה לכמה שבועות.

ואכן, תמיד היה רבינו שופע שמחה גדולה על כל סביבותיו, למרות מצבו הדחוק ומאורעות החיים שפקדוהו. אחד מבניו היה כלי מושלם ומופלג ביראה, אך בגלל מחלתו נאלץ להיפרד מאשתו, ואחרי כן גר בבית אביו. למרות הסבל הרב לא ניכר היה על פני רבינו שום צער, והשמחה הוסיפה להאיר את פניו תדיר.

כבן המתחטא על אביו

אשרי עין ראתה עבודתו בקודש, בהשתפך נפשו לפני ריבון כל עולמים כבן המתחטא על אביו. תפילותיו של רבינו היו בנעימות ומתיקות מיוחדת ודביקות עצומה, ותפילותיו בקעו רקיעים. ממרחקים באו להתענג מנועם זיו תפילתו ששפך בתנועות מיוחדות ונעימות. התפילות השרו נועם אלוקי על כל שומעיו. לא אחת היו תפילותיו מלוות בבכיות אדירות.

---

3. "שיח זקנים" ח"ג עמ' עד.

בתפילת שחרית היה מאריך מאד. בעת שאמר את פרשיות הקרבנות ופרק 'איזהו מקומן', היה מתרגם לעצמו כל תיבה ותיבה, כפי שהמלמד בכיתה מסביר הדברים לתלמידיו. עד 'הודו', ארכה התפילה כשלושת רבעי השעה!

באחד הימים - סיפר הרה"ח ר' משה מעד - כשהרבנית עמדה בתפילה בבית הכנסת, ראתה מעזרת הנשים את רבינו בעת הוצאת ספר התורה. כאשר חזרה הביתה, הפטירה באוזני בהתרגשות: ראיתי בעיני מלאך אלוקים![4]

וי לעולם שחסרו לו שתי משניות!

רבינו עם הגבאי ר' בן ציון שווערד והרה"ח ר' שאול שטערן ז"ל

סדר יומו העמוס בתפילה ועבודת ה', יחד עם קבלת הקהל הרב שנהר אליו, לא נגע מאומה בסדרי לימודיו הצפופים. בחינת 'אין מלכות אחת נוגעת בחברתה'. אמנם, בשעות היום, קשה היה לו להתנתק מן הקהל הרב שבא אליו ובקש את עצתו וברכתו, אך לעומת זאת שעות הלילה הוקדשו כליל לתורה. בעת שכל היקום נם את שנתו, ישב רבינו על תלמודו ולמד בעירנות מפליאה.

הגבאי המסור, החסיד המפואר רבי בן ציון שווערד ע"ה, היה מעוררו כל לילה בשעה אחת וחצי אחר חצות הליל. בימות הקיץ היה נוהג לעלות על משכבו בשעה מאוחרת, אחר שהיה יושב שעות רבות עם חסידיו בספרו סיפורי צדיקים. אז, היה משכים לעבודת הבורא, בשעה שש בבוקר לערך.

---

4. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל.

מנהגו היה ללמוד חומש עם פירוש רש"י. הוא הגה ועסק בכל עת בסדר קדשים וטהרות.

הגבאי ר' בן ציון, נהג לשבת ליד פתח חדרו של רבינו ולומר תהילים, ועיניו תמיד זולגות דמעות. כאשר שאלוהו פעם מדוע הוא בוכה כל כך, ענה: איני יודע, אבל נסו אתם לשבת כאן ולא לבכות!

הסיבה היתה "פשוטה בתכלית". רבינו למד בניגון במתיקות כזו, שעוררה את השומע לבכי.

הרבנית מרת בלומא סופר ע"ה (אשת ר' שמחה בונם ז"ל ובת הר"ר אהרן קינדרפריינד) סיפרה שבצעירותה ביקרה אצל דודה הרה"ק ר' יצחק בבריגל ובעמדה מאחורי דלתו שמעה אותו לומד משניות, לימוד זה היה בנעימות מיוחדת שערבה לאזנה עד שכאשר נזכרת היא ברגעים אלו מרגישה נעימות מתפשטת בנפשה.

פעם קרא רבינו לבנו זצ"ל, ואמר לו: תלמד קדשים וטהרות מתי שאתה יכול. דע, כי אם יודעים קדשים וטהרות בעל פה - לא מתגעגעים בקבר! ("זאלסט לערנען קדשים וטהרות ווען דו קענסט. זאלסט וויסן, אז מען קען קדשים טהרות אויסנווייניג - בענקט זיך נישט אין קבר").

החל מאז, לאחר שנודעו דבריו לחסידיו - הרבו ללמוד קדשים וטהרות בכל עת מצוא.

☆ ☆ ☆

רבינו היה לומד הרבה משניות, ובכל עת שהוקשה לו איזה ענין במשניות, היה כותב לגאון רבי נחום מדאמבראווא ולאחיו הגאון מטשעבין זצ"ל. קושיותיו היו כה חמורות, שלפעמים עברו כמה חודשים עד ששלחו לו התירוצים עליהם.

בשהותו בלבוב בתחילת המלחמה, הגיעה לאוזניו השמועה על הסתלקותו של הגאון מדאמבראווא זצ"ל, נאנח רבינו ואמר: אוי, הרי עדיין היה חייב לי שתי משניות ("אוי, ער איז מיר געבליבן שולדיג צוויי

משניות״)! מלבד כל הצער שהסבה לו הידיעה כשלעצמה, כאבה לו הידיעה המרה כי לא יזכה עוד למענה על השאלות ששאל בלימוד[5].

הגע עצמך - העולם נתון היה אז במלחמה נוראה, האוויר היה טעון פחד נורא, ועל מה היתה דאגתו ואנחתו? על התורה שנחסרה מן העולם! על שתי משניות שישארו עמומות! - - -

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו

קהל רב צבא על פתחו וגדולי אלופי ישראל הצטרפו לקהל עדתו, אך רבינו מעולם לא מצא את עצמו ראוי להנהיג. תמיד היה מתבטא על שפלות ערכו.

הוא התרחק מהפרסום כמפני האש. סמוך לביתו היה מגרש גדול ששימש כמקום מכירת מספוא לבהמות. בכל יום ראשון התמלא המגרש הגדול עגלות של חסידים שנהרו לביתו. פעם ראה זאת רבינו ומיהר לנעול את הדלת... התחננו אליו בני ביתו והפצירו בו לקבל אותם: ״אי אפשר להעלים עין מאנשים כה רבים שבאים להתברך מפי הרבי!״. על כך היתה תשובתו: ״יכתבו נא את שמותיהם על הטבלאות התלויות על הקיר״.

פעם, אמר רבינו: ״יש לי קבלה (יתכן שאמר שהיא קבלה מאבי), שאם נותנים פתקא למי שאינו ראוי לכך זה מזיק לו! בפעם אחרת אמר, שמפחד הוא ליטול פתקאות מכיוון שיודע הוא את מלאכת ההנהגה.

כמו כן היה רבינו עושה פעולות רבות כדי שלא יתווספו אליו חסידים. על כגון דא מסופר כך: יהודי אחד ירא שמים, ששימש כבעל עגלה, היה מסיע חסידים לרבינו. לעיתים, בהגיעו, היה נכנס אל הקודש פנימה להתברך מפי רבינו. ברבות הימים, החליט להתקרב לרבינו ולהימנות כאחד מאנשי שלומו. רבינו, שמיאן לקרב חסידים חדשים, החליט לנהוג בפשטות כדי לדחותו מעליו. הוא קרא לו ואמר: האם אתה יודע? מבין גדול אני בסוסים! אדרבה - נענה בעל העגלה - רד והראה את כוחך

---

5. ״שיח זקנים״ ח״ג עמ׳ רעז, מפי הרה״ח ר׳ חיים ב״ר יוסף הרבסט, מחסידיו הנאמנים של רבינו, ששמע מאביו שהיה נוכח שם.

על סוסיי! חיש מהר, ירד רבינו למטה, נעמד קרוב אל העגלה ואמר לעגלון: האם רוצה אתה לדעת את גילו המדוייק של סוסך? כאשר העגלון השיב בחיוב, פתח רבינו את פי הסוס, בדק ומישש את שיניו ונקב בגילו המדוייק. לפליאת בעל העגלה, השיב רבינו: בצעירותי, הייתי מתחקה אחר מעשיהם של סוחרי הסוסים בעיירתי, ומכאן ידיעותי בתחום זה. כך היה מרחיק את המבקשים להידבק בו מרוב ענוותנותו.

גם לאחר שהסכים להנהיג את צאן מרעיתו, לא אבה לנסוע בשום אופן בימות הקיץ לעיירות המרפא הגדולות, לשם היו נוסעים גאונים וצדיקים. הוא נימק זאת, כי אינו חפץ בכל גינוני הכבוד הנהוגים שם. הוא התיירא שמא יכבדוהו יותר מדאי. לפיכך, ביכר לנסוע לפוש בעיירה קטנה ושלווה.

☆ ☆ ☆

פעם, חלתה זוגתו של אחד מחסידיו, ובעלה היה מזכירה תמיד אצל רבינו, אשר היה מברכה ברפואה שלמה. היתה תקופה קצרה שבה חדל האיש לבוא אל רבינו. כעבור זמן שוב חזר. אך בין-לבין, נפטרה אשתו ע"ה לבית עולמה.

כאשר נכנס לרבינו, לא רצה לצערו ולספר לו שאשתו נפטרה. לכן, התגבר על צערו ונהג כאילו עודנה בחיים. הוא הזכירה לרפואה, וכך גם כתב בפתקא.

רבינו שואל: "מה נשמע עם זוגתך החולנית" - ובעלה מזכירה שוב.

"האם יש חדשות אצלה, אולי חל איזה שיפור?" מוסיף רבינו ושואל.

כאן כשל כוחו של האלמן האומלל שלא היה מסוגל עוד להכחיש. הוא פרץ בבכי נסער וסיפר לרבינו שאשתו כבר נפטרה לבית עולמה.

רבינו קם באחת מכיסאו. התהלך בחדרו הלוך ושוב, ופנה אל החסיד בפנים מכורכמות: "האם לזאת רבי יקרא? כלום רבי הנני?! הן לא ידעתי

ולא הרגשתי מאומה אצל ידיד טוב ואמיתי! האם רוצים הנכם לשכנע אותי שהנני רבי?!"

("איך בין א רבי?! איך האב נישט געוואוסט און געפילט ביי אזא נאענטן גוטן פריינד! עטץ ווילט מיר איינרעדן אז איך בין א רבי?!")

שעה ארוכה היה נרעש ונרגש, ולא יכול היה למצוא מרגוע לנפשו.

☆ ☆ ☆

מרוב ענווה לא הרהיב רבינו מעולם לכנות את אבות־אבותיו בתואר "זקני". את אבי־זקנו, הרה"ק ר' שלמה זלמן מויעליפאלי, כינה בתואר "הרב הראשון מויעליפאלי".

פעם, שאלו אותו מדוע אינו קורא אותם בשם "זקני"? - ענה ברוב שפלות: מנין לכם שאין אבותי מתביישים בצאצא כמותי, ואיך אכנה אותם בתואר זה?! - - -

פעם שוחח על מאמר הגמרא (עירובין י"ג:) 'כל הרודף אחר הגדולה וכו'; וכל הבורח מן הגדולה, הגדולה רודפת אחריו'. והקשה את הקושיא הידועה: מדוע, באמת, מענישים את הבורח, שהכבוד רודף אחריו?

התשובה שענה היא יסוד עמוק ביותר: כבוד הוא בריאה, ובריאה זו איננה יכולה להגיע לתיקון, אלא על ידי האיש שהוא בורח ממנה.

("כבוד איז א בריאה, און עס קען נישט האבן קיין תיקון, נאר ביי איינעם וואס לויפט אוועק דערפון").

☆ ☆ ☆

בהזדמנות אחרת אמר: מיהו אדמו"ר? מי יכול להיות אדמו"ר? או שהוא כמו תלמידי החוזה מלובלין, או שהוא "יונג", ואני אינני מן השניים!... איך אפשר לסבול ולשמוע כל כך הרבה צרות של יהודים?!

(״רבי איז - אדער אזוי ווי די תלמידים פון דעם חוזה, אדער א יונג. איך בין ביידע נישט! ווי אזוי האלט מען אויס, אויסצוהערן אזוי פיל אידישע צרות?!)

מצטער בצרות ישראל

טוב לבו של רבינו היה לשם דבר בכל רחבי גליציה. הוא לא יכל לסבול צערו של יהודי באשר הוא, גם כאלו שלא נמנו בין אנשי שלומו.

בעיר בריגל התגורר איש אחד מאנשי הרב דמתא. פעם ציערו אחד ממקורביו של רבינו. הקניטו האיש בכאב: הכי למדת זאת מהרב דויעליפאלי?

נמצא מי שסיפר זאת לרבינו. הדבר הכאיב לו ביותר עד שהחל מתהלך בחדרו אנה ואנה. לאחר זמן קצר, מת אחד מבניו של האיש, ר״ל, ומוציא הדיבה מן הפעם הקודמת סיפר גם זאת לרבינו.

כאשר שמע על האסון שפקד את פלוני, נבהל מאד, והסתובב בחדרו הלום צער ויגון, עד שאנשי ביתו חששו שעומד להתעלף מרוב צער. הוא צעק פעם אחר פעם: ס׳איז נישט איך! ס׳איז נישט איך! (- זה לא אני! זה לא אני! דהיינו, לא הוא שגרם לכך).

אחד הנוכחים שרצה להרגיעו, אמר שהצדיקים היו מענישים לפעמים. לשמע דבריו נתרגש רבינו עוד יותר, וסיפר את הסיפור הבא:

פעם ישב הרה״ק רבי ארון מקראקא, (בנו של הרה״ק רבי קלונימוס קלמן בעל ״מאור־ושמש״) עם חבורת צדיקים. הוציא אחד הצדיקים קופסת טבק מכיסו וחילק לחבריא קדישא. היה שם איש פשוט אחד, שלקח גם הוא קצת טבק מהקופסה. הסתכל עליו הצדיק, ושאל בקפידת־מה: גם אתה?

- מיד נפל האיש ארצה מתעלף.

התרעם רבי ארון: צדיקים קודמים היו מחיים מתים, והיום רוצים להרוג! (״פארצייטישע רבי׳ס האבן מחיה מתים געווען, און היינט וויל מען הארגענען?״)

נבהל אותו צדיק: חלילה, חלילה!

מיד קם האיש מן הארץ, כאילו לא קרה לו מאום - - -

סיים רבינו סיפורו ושאל: ואם יהודי התרגז ומשתטה ואומר דבר לא טוב, האם מגיע להורגו?

הוא לא מצא מרגוע לנפשו. עד שהובאו לידיעתו דברי הרופא, כי בנו של האיש היה חולה עוד לפני כן - אז נחה דעתו.

כשם שהשתתף בצערן של ישראל כך נטל חלק בשמחתם, וכאשר הוזמן רבינו לשמחה של אחד ממכריו, לבש בגדי שבת וחבש שטריימל לראשו, כאילו היתה זאת שמחה משפחתית של צאצאיו.

אהבת ישראל

כבר אמרו קדמונים כי גדלותן של צדיקים נמדדת לפי מידת אהבת ישראל שבהם. כעין מה דאיתא בזמר 'ברוך ה' יום יום' שאומרים בסעודת שבת בבוקר: ״שבטי י-ה לישראל עדות, בצרתם לו צר״. מהי העדות על יהודי שהוא אמנם משבטי י-ה, אם בצרתם של יהודים צר לו. ואכן, רבינו היה שופע אהבת חסד ורחמים על כלל ישראל, וכפי שמספר נכדו הרה״צ רבי נטע ליפשיץ זצ״ל:

״בהיותי טליא כבן שבע שהיתי בבית זקני. זכורני, שהיה נוהג מדי פעם, לפני קוראו קריאת שמע שעל המיטה, להמליץ טוב על ישראל. הוא היה מתחנן לפני הבורא: ״יהודים עוברים כל כך הרבה, נעביך! הרי כזו רחמנות עליהם, כיצד אפשר לבוא עליהם בטענות? מכים אותם, דוחקים בהם, מצערים אותם, לוקחים להם את הפרנסה״, וכך הלאה והלאה. מדי פעם היה מסתכל עלי ושואל אותי: יונגערמאן!, אתה מבין? אתה מבין?״

בתחילה לא עניתי לו כלום. עד שפעם עבר שם אבי ושמע איך סבא שואל אותי את השאלה הנ"ל ואני שותק. מיד לחש לי: "אמור שהנך מבין". וכך עשיתי. מאז והלאה כל אימת שזקני שאלני אם אני מבין, הייתי עונה "כן".

ועוד סיפר רבי נטע: "זקני רבי יצחק, היה אוהב כל יהודי אהבת נפש. פעמים רבות שמעו אותו אומר בהתרגשות: "א אידן! א אידן"! אם היה יכול להסב קורת רוח והנאה, אפילו ליהודי הכי גרוע, היה עושה זאת בשמחה כמוצא שלל רב. מעולם לא אמר ביטויים חריפים לשום אדם. הביטוי הקשה ביותר שאמר לטרדנים שהציקו לו, היה: 'הנח לי' וכדומה. אך גם מהם היה אחר כך מבקש סליחה. גם אם היה ילד רך בשנים, היה מפייסו אם אמר לו ביטוי כזה.

ופעם, בשבת בעת תפילת מנחה, כשעמדו לקרוא בתורה, ראו ילד קטן שעומד סמוך לבימה, ראשו מונח על ידו והוא ישן. רצו להעירו אך סבי לא הרשה. הוא ציווה לפרוס טלית על שלחן ושם לקרוא. ביני וביני התעורר הילד וקראו אצל הבימה. אך, אחר הקריאה פייס הרבי את הילד וביקשו למחול לו על השינה שנגזלה ממנו!

בימי שבת ומועד

שבת קודש נפשי חולת אהבתך

לשיא הגיעה דביקותו בשבתות ומועדים. פניו היו מאירות כזוהר הרקיע וכולו לפיד אש בוער. כבר בחצות יום עש"ק, עת טבל במקווה לקראת שב"ק, לבשו פניו הוד והדר. כפי שמביא הגאון רבי ישראל אהרן הולר מבאקטשעוויץ[6] מה שפירש רבינו:

"ואכתוב כאן במקום הסכמה, דבר בשם אומרו. הרב שליט"א הנ"ל - הוא רבינו - אמר על הפסוק "ההופכי הצור אגם מים", עם המדרש ב"ר פי"א "ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו", ברכו באור פניו של אדם וקדשו באור פניו. אינו דומה פניו של אדם כל ימי השבוע כמו שהוא

6. בספר "אהבת וסגולת ישראל".

דומה בשבת. וכתב שם העץ יוסף בשם יפ"ת רמז נפלא בזה "יפה תאר" גימ' שבת. שבאור פניו אשר באדם קדוש יאמר לו ע"כ. וכן איתא בשבת כ"ה 'אמר רב יהודה אמר רב, כך היה דרכו של רבי יהודה בר עילאי. ערב שבת מביאין לו עריבה מלאה מים חמין, ורוחץ פניו ידיו ורגליו, ומתעטף בסדינין המצוייצין ודומה למלאך ה' צבאות' ע"כ. בוודאי, המקיים ורוחץ גופו ופניו וידיו ורגליו בחמין וטבילת מקווה בע"ש והוא בסתם לקדושת שבת, הוא הזוכה להארה וקדושת פנים לשבת כל או"א לפי דרגו הן מעט הן הרבה. ומרומז בפסוק הנ"ל ההופכי "הצור" - פי' צורתו והפנים של איש הישראלי נהפך בשב"ק להארת ואור פנים בקדושה יותר, ע"י "אגם מים" - ברחיצה במים חמין וטבילה במי מקווה בע"ש כהנ"ל. כן שמעתי באמת מבני תורה בעת שהייתי בויעליפאלי בשם הרב שליט"א הנ"ל. ואחד מבחורי חמד דשם ת"ח וירא"ש, אמר לי אז שבאם אפשר יהי' אדפיס הנ"ל ויתרבה טהרה בישראל, והמזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, ועלתה בידי בס"ד" ע"כ.

ומי שראה את רבינו בשבת, ראה איך נאמנים דבריו עליו ומאן דנפח - מדיליה נפח! בערב שבת אחרי המקווה היה משתנה מאור פניו והופך לשלהבת אש בוערת של קדושת השבת קודש.

☆ ☆ ☆

התפילות בשב"ק היו בהתרוממות רוח מיוחדת, כמו גם עריכת השולחן הטהור. חרדת קודש ורטט קדושה עברו בין מאות החסידים שהצטופפו סביב שולחנו הטהור, כאשר רבינו פתח את פיו בחכמה.

בשנים קודמות, רגיל היה רבינו לומר דברי תורה בכל שבת ויום טוב. דרכו באמירת תורה היתה על פי דרכו של בעל "אור המאיר", כדבריו הקדושים בספרו: "הנה סהדי במרומים, שאין כוונתי לדרוש לבד ולומר פירושים בדבריהם, כי לא לדרשא קאתינא, כי אם מגמתי לעורר הלבבות" (ראה בדרוש לשבועות ועוד).

אולם, בשנותיו האחרונות לא אמר תורה בשבתות. בחגים ובמועדים

היה אומר קצת, זולת בחג השבועות אז היה מאריך מאוד באמירת דברי תורה.

☆ ☆ ☆

בשבת קודש, כלא את מוצא פיו ולא היה מדבר כי אם מלים מועטות בלשון הקודש, והשאר ברמיזה. זאת נהג בהתאם לדברי הירושלמי: "בטורח התירו בשאלת שלום בשבת". רבי שמעון בר יוחאי אמר לאמו הזקנה שדברה בשבת: "אמא, שבת הוא!" ושתקה. ועל כך אמרו התוספות (שבת קיג:) "משמע שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול".

בליל שב"ק, לפני עריכת השלחן, נהג ללמוד חומש עם פירוש רש"י, זוהר הקדוש וספר מקדש מלך.

על אף שהיה נוהג לקדש בליל שבת בשעה מאוחרת, קרה פעם שהגיע אליו יהודי עני ואמר לו שעדיין לא סעד סעודת שבת, ואינו יכול לקדש בעצמו על יין. הוא היה רעב מאד וקשה היה עליו להמתין עד שהרבי יקדש. ויתר רבינו על כל שיעוריו ומיד עמד לקדש על היין כדי להחיות נפש אחת מישראל.

הוא היה אומר, שרש"י הוא הפירוש הכי קשה, ולא זו מפירוש המזרחי. גם בלילות שבת שבהם לא ערך את השלחן הטהור, נהג רבינו ללמוד שעות רבות לפני שקידש על היין, ורק לפני חצות לילה קידש על היין וסעד סעודתו. הרה"ח ר' משה מעד ז"ל תיאר מעט את ההווי בלילות שבת:

"בליל שבת, הייתי אוהב לשמוע את רבינו אומר שיר השירים. כשהיו שומעים אותו אומר שיר השירים בקול, זה היה "לוקח" אותך כליל. עד היום, כשאני אומר שיר השירים בניגון זה, הופך אני להיות לאדם אחר ממש. לאחר מכן היו מגישים לו לאכול "פערפל צימעס", ו"אייער קיכל" (- עוגת ביצים) עם יי"ש. אכלתי הרבה מאכלים מאז, אולם את הטעם המיוחד של המאכלים ההם, אינני מרגיש עוד!"[2]

הרה"ח רבי משה הוסיף לתאר: "בליל שבת קודש לאחר עריכת השולחן הטהור היה דרכו של רבינו לומר "נשמת" באריכות גדולה

מאוד, ולעיתים היה מאריך בזה זמן רב מאוד. והיה רגיל תדיר לאומרו בדביקות גדולה ובהתעוררות עצומה, בניגון מיוחד״, (שמקורו בדז׳יקוב). וסיפר עוד שפעם אמר לו רבינו: ״הניגון הזה יוציא אותך משאול תחתית״. וכפי שהעיד שנים אחר כך על עצמו, כי בימי צר ומצוק באותם זמנים קשים עבר להתגורר בפרנקפורט שבגרמניה, לצורך פרנסתו, והיה נודד בערים לצורך מסחרו, והיו לו מצבים קשים ברוחניות ובגשמיות, ואותם זכרונות של אותם זמנים - השבתות של רבינו בכלל - וניגון זה בפרט החזיקוהו[7].

☆ ☆ ☆

בסעודת שבת בבוקר, היה מזמר את הזמר ׳ברוך ד׳ יום יום׳ בתנועה נעימה ומיוחדת. בשנותיו האחרונות, כאשר הגיע למלים: ״ובלבם דמו להשחית את רחומיו״, חזר על כך כמה וכמה פעמים בבכיות נוראות. מן הענין לספר, שאחד מחסידיו שעבר את מאורעות השואה ונשלח לסיביר, היה ניכר לעין כל ביראת־שמים טהורה והיה מתגבר על כל הנסיונות שעמדו לפניו. כאשר שאלו פעם חבירו: איך יכול הנך לעמוד איתן כל כך נגד הכל? השיב לו: תנועת הזמר של רבינו לא נותנת לי מנוח!

☆ ☆ ☆

פעם, בעת עריכת שולחנו הטהור בשבת־קודש, בא אחד ורצה להתיישב ליד השלחן. הראה לו רבינו לשבת במקום יותר מכובד. החסיד הגיב בענווה: מה נפקא־מינה איפה יושבים? תשובתו החריפה באה מיניה וביה: אם לדידך אכן לא היתה נפקא־מינה, היית יושב במקום שהראיתי לך...

☆ ☆ ☆

פעם אחת בימי הפורים, דחף עצמו אחד החסידים להתיישב במקום מכובד ליד השולחן. הוא היה אז בגילופין כאשר קיים את מצוות היום

---

7. מפי הרה״ח ר׳ פינחס מאירוביץ שליט״א, ששמע מפי זקינו הרה״ח ר׳ משה מעד ז״ל מויעליפאלי.

ושתה יותר מכדי הרגלו. כאשר הרגיש רבינו בנעשה, לקח בידו כוס מלאה שיכר, הראה לכולם את הקצף המבעבע ואמר: ראו נא את כוס הבירה. קורה כאן דבר מעניין: הרי הקצף מייפה את הבירה, אם כן מדוע הוא נעלם תוך דקה? - כי הוא נדחף למעלה! - - -

ירח האיתנים

ימים נוראים

הרה"ח ר' משה מעד מספר היה על הימים הנוראים במחיצתו של הרבי, כאשר כולם התעלו במדרגות והסתופפו בצילו, ויחד היו מתעלים במעלות התורה והחסידות:

כל השנה התפלל הרבי בבית המדרש. אולם החל מחודש אלול, קבע מקום תפילתו בבית הכנסת הגדול.

במוצאי "שבת סליחות", בעוד לילה, היה השמש מסתובב בחוצות העיירה כשפטיש בידו והיה מקיש בפטישו על כל הדלתות שלוש פעמים, ומעורר את כולם לאמירת סליחות. כל תושבי העיירה נהרו לבית הכנסת הגדול לאמירת "סליחות" בצוותא חדא עם הרבי. הכל, מגדול ועד קטן, אנשים נשים וטף, נאספו להיכל בית הכנסת שהיה מואר בנברשות נחושת שהשתלשלו מהתקרה הגבוהה.

חרדה היתה אופפת את כל הנאספים כאשר הדיין של העיירה, רבי שלמה, עבר לפני התיבה והיה מנגן את הפסוק האחרון של 'אשרי', "תהילת ה' ידבר פי", וכולם ענו אחריו בחרדת קודש. ההתעוררות היתה גדולה כמו בתפילת 'כל נדרי'[4].

חרדת הדין

חרדת הדין שלו היתה ניתנת למישוש. הוא לא בטח על מעשיו הטובים של כל ימות השנה, וכאשר הגיע חודש אלול אמר כולו פחד ורעדה ממידת הדין. כל כולו היה התמסרות להכנה דרבה לקראת יום הדין הממשמש ובא.

קבלת פנים להחתן הר' משה קאפלער חתן הרה"צ ר' זונדל בן רבינו ז"ע ,בשנת תרצ"ז. על השלט כתוב: ברוך הבא חתן דומה למלך

רוכבי הסוסים מימין לשמאל,:
אברהם לנגר, הרש נפתלי קליינמן, שלמה גרינשפן, יצחק שנור, ברגר, (עומד הילד חיים מאיר ליפשיץ בן רבינו), צבי הרמן לנגר, פלוני, (עומד פנחס גולד) נטע קליינמן, פלוני, יעקב קליינמן, פלוני, שלמה קליינמן, חיים שטורם,

נכדו, הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל סיפר:

נישואי אחי הגדול, ר' אלעזר, התקיימו בחודש אלול שנת תרצ"ט. החתן רצה כמובן מאד שזקני יבוא לחתונה. אבל זקני הפציר בו שירפה ממנו, והתחנן לפניו: "אנא הרפה ממני, תהיה לך טובה בזה ובבא אם תרפה ממני. הרי חודש אלול עכשיו, חודש אלול!"

בחודש אלול כלל לא ניתן היה לדבר אליו. בימים אלו היה משלים את הפרשיות שטרם למד באותה שנה, כדאיתא במסכת ברכות, שעד שמחת תורה אפשר להשלים כל הפרשיות, והיה לומד חומש ורש"י עם מפרשים. הדבר היחיד שאפשר היה לשאול אותו היה: היכן הוא אוחז בלימוד חומש עם פירוש רש"י? - - -

בראש השנה ויום הכיפורים התפלל תפילת המוספין לפני התיבה. תפילתו היתה בקול נעים מאד מסטרא דא, ובקול חוצב להבות אש מסטרא דא; במתיקות רבה, דביקות וגעגועים עזים מלווים בבכיות עזות, אך חרישיות. בחזרת הש"ץ במוסף, כאשר הגיע לתיבות "הבן יקיר לי אפרים", בכה בכיות נוראות, ובהגיעו לפזמון: "היה עם פיפיות", ואמר בקול רם את המלים: "אל יכלמו בי מבקשיך" - בכה בדמעות שליש עד שנמס ליבות השומעים.

כה התאמץ בעת התפילה, עד שפעם אחת, בראש השנה לאחר תפילת מוסף, נאלץ להחליף את בגדיו העליונים שהיו רטובים וספוגים מזיעה, מגודל התאמצותו ועבודתו הקדושה בתפילה! למרות שהיה מתפלל בימים הנוראים בהתלהבות וברעש כמתואר ("הער האט זיך צוקאכט ביים דאוונען"), הרי שתיכף לאחר התפילה היה בשמחה, וגם האנשים העומדים סביבו נתמלאו שמחה.

סוכות ושמחת תורה

גם באמירת "הושענות" בחג הסוכות בכה מאד, עד שכל הקהל געה בבכי יחד אתו והיתה התעוררות גדולה בין המתפללים.

ידוע בספרי החסידות על גודל ערכו של יום שמחת תורה, אשר כל העבודות של הימים הנוראים מטרתם להגיע לשעת קודש זו, לפצוח ולהכריז: "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו". אכן כך, ראו החסידים אצל רבינו, שרגליו עמדו על הארץ, וראשו מגיע השמימה.

בעת ההקפות, היה רץ בבית המדרש עם ספר התורה בידו, אף שהגיע כבר לגיל הזיקנה. כל "הקפה" ארכה כשמונה־עשרה דקות. הוא היה רוקד כשפניו עטופות בטלית. אך, פעם נפלה הטלית מעליו ונתגלו פניו בעת הריקוד, מראהו היה כמלאך אלקים ולא כמראה בשר־ודם. אישוני עיניו כאילו נעלמו ונראה רק הלובן בעיניו. הקהל עמד המום והביט בחרדה במחזה. רבינו הזדרז לכסות את פניו והמשיך בריקוד.

חג הפסח

ביעור חמץ

בפרוס חג הפסח היה בית רבינו מתמלא המולה ושאון, כאשר הכל מטים שכם ונרתמים לעבודת הניקוי בעמל ועסק רב לבער מן הבית משהו חמץ.

הרה"ח ר' חיים הרבסט ז"ל, שהיה אחד מבאי הבית, סיפר מעשה נורא אודות זהירותו של רבינו ממשהו חמץ, שהוא בעצמו היה נוכח בו:

פעם הייתי בפסח אצל רבינו זי"ע, ושימשתי אותו במקום הגבאי, שלא שימש אותו באותם הימים.

הגעתי אליו, מצאנז - מקום מגורינו - בערב פסח בבקר, בעת שאכל סעודת חמץ.

הוא היה אז בהתלהבות עצומה, וקדושת החג היתה כבר נסוכה על פניו. הגבאי הלך לביתו והראה לי מה לעשות. בדקתי את כיסי בגדיו - הקפוטה, החליפה של יום חול, והחלוק הפרחוני של שבת, (הבעקישע,

החאלאט'ל והשבת'דיגער־חאלאט) ולאחר מכן הייתי צריך ללכת עמו לשריפת חמץ. הגבאי הראה לי את מקום החמץ על גבי הארון, הראני היכן נמצא סידור הרמ"ק והיכן סידור האר"י, והטעים כי בודאי יצווה עלי הרבי לקחת אחד משני הסידורים.

אחר סעודת החמץ התהלך הרבי בביתו הלוך ושוב כשהוא שקוע בשרעפים. לאחר שעבר זמן מה שאל אותי מה השעה. כאשר אמרתי לו את השעה המדויקת, נענה ואמר לי: נו, צריכים לשרוף את החמץ.

הרבי לקח את הסידור (וכבר איני זוכר איזה סידור) תחת זרועו, והחמץ בידו השניה, וירד למטה לבית המדרש, שם שרף את החמץ בתנור. הוא זרק את פתיתי הלחם וכל החמץ לתוך התנור והתבונן לראות האם נשרפו לגמרי. גם לי ציווה לבדוק אם נשרף החמץ.

אחר כך פתח את הסידור והתחיל לומר בנחת: "כל חמירא וחמיעא דאיכא ברשותי", ופתאום פסק והחל מתבונן סביבו.

בבית המדרש ישב אותה שעה החסיד ר' ראובן מיערוסלב, שהיה כעין "יושב" אצל רבינו. מבטו של רבינו נח עליו, ובראותו אותו פנה אליו בשאלה: ראובן! האם בדקו את החמץ בבית המדרש? ענה לו שכן. התחיל רבינו שוב לומר "כל חמירא", וכשהגיע לתיבת "ברשותי", פנה עוד הפעם לראובן ושאלו: ראובן? האם בדקו את החמץ בבית המדרש? - ושוב ענה: כן. שאלו רבינו: מי בדק את החמץ? ענה לו: הבחורים בדקו.

שוב התחיל רבינו לומר "כל חמירא", ושוב פסק, פנה אלי ואמר לי: חיים, בבקשה ממך, לך לחפש אם יש חמץ בבית המדרש. חככתי בדעתי היכן לחפש, הן בוודאי ניקו כבר את בית המדרש כולו. ניגשתי לארון הספרים, הוצאתי משם שני ספרים ובדקתי אם יש שם חמץ. הייתי בטוח שלא אמצא שם כלום, וכך אוכל לומר לרבי שאין שם חמץ, אך להפתעתי הרבה מצאתי שם שיירי חמץ שמאן דהו החביא כנראה - - -

8. "שיח זקנים" ח"ג עמ' ערה.

הרבי ציווני לזרוק את החמץ לתוך התנור, וכך עשיתי. לאחר מכן ציוה עלי להוריד את המנעול מארונו של הגבאי, שם היו מונחים יין שרף וכדומה, כדי לבדוק גם שם. לאחר שגמרתי לבדוק גם בארון זה, נרגע רבינו והחל לומר בנחת "כל חמירא"[8].

☆ ☆ ☆

בליל הסדר, ניגש רבינו בחרדת קודש לעריכת הסדר ואמירת ההגדה. למרות מדרגותיו הגבוהות בדביקותו העצומה, כאשר הגיע לקיום מצוות "והגדת לבנך" אשר זו היא עיקר מצוות ליל החג, ידע לרדת מרום פסגת מדרגתו. כאשר שאל נכדו את הקושיות תיכף בגמרו לשאול 'מה נשתנה', אמר לו רבינו בלשון פשוטה:

"היה פעם פרעה, שונא ישראל, אשר רצה לעקור את האומה הישראלית על ידי כשפיו, והקב"ה לא הרשה לו לבצע את זממו, הבינות?". ענה לו הילד שאינו מבין. חזר רבינו עוד הפעם על דבריו: "היה פעם פרעה וכו', הבינות?" ענה לו הילד שוב, שאינו מבין. נענה ואמר אבי הילד, הרה"צ ר' לייבעלע, בן רבינו, אל הילד: אמור לסבא, שהנך מבין כבר.

כשחזר רבינו בשלישית ושאלו אם הוא מבין, ענה הילד שמבין. רק אז התחיל לומר 'עבדים היינו', ואמר את כל ההגדה בניגון מיוחד, כשדמעות זולגות מעיניו[9].

פעם נכנס רבינו לעריכת הסדר כשהוא אחוז שרעפים. לפתע, נעצר ופנה לכיוון מקום הנשים, ושאל אם המשרתת נמצאת. היתה זאת משרתת יתומה וידועת חולי, שהיתה נעלמת לפעמים. רבינו סירב להתחיל בעריכת הסדר עד שיחפשו אחריה. רק לאחר שמצאוה והביאוה לסדר, נחה דעתו של רבינו והוא החל בעריכת הסדר.

---

9. "שיח זקנים" שם עמ' רעו.

באחת השנים, כאשר כבר התגורר בבריגל, בא לשהות בימי הפסח אצל בנו בויעליפאלי. בליל הסדר הסתובבו ברחוב שני בחורים פורקי עול, ואף אחד מבני העיר לא חפץ היה לארחם בביתם לסדר. אף בבית הוריהם לא היתה להם דריסת רגל מפני הנהגתם הנלוזה. ואילו רבינו, כאשר הבחין בהם משוטטים ברחוב בלי מצוא בית להתארח בו, ציווה להזמינם לסדר. בני הבית התחננו לפניו לבל יזמינם היות והם יפריעו לסדר בליצנות ועזות פנים. אך הוא לא שעה אל הטענות וביקש לארחם. כפי שציפו, כן היה. הם ישבו ליד השולחן ולעגו לכל הקדוש והיקר, אך רבינו, ברוב אהבה וחמלה, התעלם ועשה עצמו כאילו אינו שומע כלום.

חג השבועות

בחג מתן תורה, לבשה העיירה חג. מכל הגלילות נקבצו ובאו להסתופף בצל קדשו ולהיות במחיצתו בשעות קדושות אלו. ייחודיותו של חג זה היתה, כאשר לצד בעלי בתים וחסידים ואנשי מעשה, באו גם רבני הקהילות ומרביצי התורה.

פעם בחג השבועות, באמצע עריכת השלחן, יצא רבינו מבית המדרש לפני אמירת התורה. החסידים הלכו כל אחד לדרכו, ורבי שמעון מז׳עליכוב - שהגיע באותה שנה לרבינו, אף שרבינו ביקש ממנו לא לנסוע אליו - הלך לבית הספרים. לאחר שלושת רבעי השעה, חזר רבינו לבית המדרש. כאשר באו ואמרו לרבי שמעון, שהרבי כבר חזר לבית המדרש, נענה ואמר: הבה ניכנס לשמוע תורה מן השמים! (״לאמיר אריינגיין הערן תורה מן השמים!״)

באסרו חג שבועות, התבטא הבחור יצחק פויסט ואמר ברבים, שלקראת חג השבועות הגיעו אל הרבי ממרחקים מאה ושלושה איש. רבינו, שישב מרחוק ושמע מה שאמר, קרא מיד לגבאי ר׳ בן ציון ולאדם נוסף, ואמר להם:

"אתם הרי יודעים, שאם באים אלי חסידים יש לי צער מזה ("עס איז ביי מיר א אפקומעניש"), אבל אם כבר באים, אין ביכולתי לעשות מאומה. אולם, למען השם, אם יבואו יותר ממאה איש, תודיעו לי מיד"!

בשמחת נישואין

מנהג קדום של הבדחנים במצוה־טאנץ היה לפתוח בדברי ה'גראמען' והבדחנות במילים באידיש "לעקיך און בראנפין און איינגעמאכטס" בנעימה של תפילת נעילה של יום כיפור, וכך היו ממשיכים את דברי הבדחנות. פעם בחתונת אחד מצאצאיו של הרה"ק רבי יצחק זי"ע נענה לחתן ואמר לו, שנראה לו טעם בענין זה, כדי לרמז לחתן שמתחיל כעת חיים אשר נדמים לו כאילו כל משך החיים הם נעימים כ"לעקיך און בראנפין", ולכן מנגנים את זה בנעימת נעילה, כדי לעוררו כמ"ש "שמח בחור וגו' ודע כי על כל אלה יביאך האלוקים במשפט" ומאמר חז"ל, "מגיד לאדם מה שיחו, אפי' שיחה קלה בין איש לאשתו" וכו', שיקח אלו לבו להמשך ימי חייו את ההתעוררות הזאת, כי הוא עתיד ליתן דין וחשבון גם על אותם דברים הנראים לו כ"לעקיך ובראנפין"[10].

10. מפי הרה"ח ר' פינחס מאירוביץ שליט"א, ששמע מפי זקינו הרה"ח ר' משה מעד ז"ל מויעליפאלי.

פרק יט

ורב חסד

בדרכו של רבי משה לייב מסאסוב

חלק מרכזי במשנת חייו של רבינו, היה דאגתו לזולת. הוא דאג לחסידיו ואנשי שלומו, ששטחו לפניו בעיותיהם ורבינו הדריכם בעצותיו וברכותיו הנאמנות, אך בנוסף, היה מקדיש רבינו הרבה מזמנו בסדר יומו העמוס, לעזרה פיזית ואישית לנצרכים.

הרה"ח ר' משה מעד ז"ל, זכה ללוות אותו בהרבה מפעולות החסד שלו. וכך היה מספר[1]:

"הייתי בן בית אצל רבינו, וכל מעשי הצדקה והחסד שלו עברו דרכי, כיון שהייתי משרתו. הוא הזהיר אותי: משה! אם אני אשמע שגילית משהו ממני, לא תוכל לעבור את סף ביתי! ראיתי אצלו 'בעלשם'סקער זאכ'ן' ואהבת־ישראל כמו של רבי משה לייב מסאסוב. בכל יום ויום כמעט גוועו בני ביתו מרעב. הוא היה עני ואביון ממש. אבל ברגע שמישהו הביא לו מטבע של חמישה או עשרה גילדן מיד החביאו לצדקה, וכשבא אליו עני, מיד נתן לו את הכסף. בשעה שבבית לא היה כסף לשלם לחלבן!

ועל מעשים "כמו של רבי משה לייב מסאסוב" מספר רבי משה: בשנות מלחמת העולם הראשונה כשהאווירה היתה זרועה פחד ובעתה, היה מתאסף במסירות נפש, מנין מצומצם לביהכנ"ס לתפילה.

פעם, כשהקהל עמד להתחיל תפילת מנחה, ראיתי את רבינו מסתובב בתוך הקהל, כאילו מחפש מישהו. נדחפתי קרוב אליו כדי שיראה אותי.

---

1. ר"מ גוטמן ששמע מפיו.

ואכן, כשראני נהנה ואמר: "טוב מאד, אותך אני מחפש! במטותא ממך, הישאר כאן עד אחר תפלת ערבית, אחרי שכל הקהל ילכו לביתם".

מובן שכך עשיתי.

כאשר כל הקהל נתפזר לביתו ואני נשארתי לבדי, אמר לי רבינו: צריכים ללכת לבקר את החולה, שמואל רבקה'לעס, שהוא תלמיד חכם וירא שמים. הוא שוכב חולה לבדו בביתו, ולא נמצא אתו איש, זולת בנו שהוא בטלן גדול. בוודאי שוכב לו החולה בלי חימום. קור גדול שורר כעת, ומי יודע מה יהיה עם האיש. בקשתי אפוא, ממך שניגש שנינו יחד אל מחסן העצים שלי; ניקח משם עץ גדול (מצרך יקר בימי החורף, ביחוד בשעת מלחמה), ונלך לבית החולה לחמם את ביתו!

נבהלתי. רק זה חסר לי, שהרבי יגרור עצים!... עניתי בבהילות: "אני לבדי אקח את העץ!"

"לא טוב!" ענה הרבי, "אם תיקחנו בכוחות עצמך, ייגרר העץ על הארץ וירעיש מאד. הרבנית תשמע את הרעש ולא תניח לך לקחת את הקורה. אתה יודע שבגלל מצב החירום הקשה השורר כעת אי אפשר כלל להשיג עצים. לכן, שנינו יחד ניקח את העץ, נוכל לעשות זאת בשקט וללא רעש, ואיש לא ידע מזה!"

הסכמתי בלית ברירה. הבנתי שאין דרך אחרת.

נגררתי אחר רבינו. לקחנו קורת עץ באורך כארבעה מטרים, והלכנו אל בית החולה. כאשר הגענו למקום, מצאנו הכל כפי שהרבי ניבא: החולה, שמואל רבקה'לעס, שוכב במיטה ישנה ושבורה; בחדר שורר קור גדול בגלל החלונות השבורים, והשמיכה הישנה שהחולה מתכסה בה, קרועה מכל צדדיה.

החולה נדהם למראה האורח הבלתי צפוי ושאל בהתרגשות: "האם הרבי בעצמו צריך לטרוח עבורי?! והרי אין זה לפי כבודו של הרבי?"

"אין דבר" נד הרבי בביטול, "עוד זוכר אני כמו אתמול את ימי הילדות שלי. שובב גדול הייתי וטיפסתי על כל האילנות..."

בנו "הבטלן" של ר' שמואל, ראה את התכונה המתחוללת בבית, ניעור מקיפאונו ונכנס אף הוא לפעולה. רבינו הראה לנו איך לחתוך את העץ לחתיכות. הבאתי מסור גדול; רבינו עזר לנו להרים את בול העץ ולהניחו על הכסאות, ואני, יחד עם הבחור, התחלנו בניסור העץ.

אבל אבחנתו של רבינו היתה מדויקת. הבחור היה בטלן בעל שתי ידים שמאליות, ולא־יוצלח גמור. במקום לעזור רק הפריע. הקורה נעה ימינה ושמאלה והחיתוך לא התקדם כלל.

בראות רבינו שהבחור-הבטלן אינו מסוגל לעבודה זו, הסיט אותו בעדינות הצידה, לקח בעצמו את המסור בידיו, ואני, יחד עם רבינו, חתכנו את העץ לחתיכות גדולות. ערימה גדולה של חתיכות גדולות נערמה על הארץ. רבינו לקח את הקרדום, וכחוטב עצים מיומן ביקע בעצמו את החתיכות הגדולות לשבבים קטנים, למען יצלחו להסקה. כשנאספה כמות נכבדה של שבבי־עץ הדלקתי את האש. הרבי עמד שם וחיכה עד שהאש נאחזה יפה בעצים והבית התחיל להתחמם.

נהרה שרתה על פניו של רבינו. שמחה עצומה של מי שזכה לעשות מצווה גדולה כזו, להחיות נפש מישראל![2]

להחיות בהם נפש כל חי

העניות, שהיתה מנת־חלקם של מרבית תושבי העיירה, לא פסחה על בית רבינו כלל ועיקר.

לא אחת הייתי בא אל רבינו - ממשיך ומספר רבי משה מעד - ואני עוד ילד צעיר לימים, כבן 11 שנה, והבחנתי בעניות השוררת בבית. באחד הימים הלכתי למכולת וביקשתי מהחנוונית שתתן לי חצי לחם בשביל הרבי. כאשר הבאתי את הלחם, הפטיר הרבי באוזניי: "עתה יודע אני מה פירושו של לחם חסד!"[3]

---

2. ספר שירת חייו' על הרה"ח ר"מ מעד, בעריכת בתו מרת י. קאליש שתחי'.
3. כתבי ר' חיים אורי ליפשיץ ז"ל ששמע מהרה"ח רבי משה מעד ז"ל.

"לפעמים, כאשר הייתי בא לביתו, מצאתי את הרבנית מעיינת בחומש עם פירוש "צאינה וראינה". יום שישי אחד, כאשר הגעתי, והיא יושבת ומעיינת בחומש, הבחנתי שאין לו לרב מאומה לצורכי שבת, ואפילו לא יין ונרות. ואני הצעיר, נאלצתי לצאת החוצה ולדאוג שלרב יהיו צרכי שבת.

☆ ☆ ☆

נהוג היה באותם ימים, לאפות בבית לחם, חלות ולחמניות, אטריות ופתיתים, לכל ימות השבוע.

נכנסתי פעם לבית רבינו, וריח המאפה הטרי התפשט בבית וחדר לאפי. רוקי הצטבר בפי; הריח גירה את תאבוני.

פניו של הרבי אורו כשראה אותי: "משה לייב'לה (כך כינוהו בצעירותו), לך חיכיתי!"

הוא נטל מגבת וניגש למדפי המאפה; בחר את כיכר הלחם הגדולה והיפה מכולם, באמרו: "כל חלב לה'" - צריך לתת את הטוב והיפה לצדקה. הוא עטף אותה במגבת, מסר אותה לי, ילד בן אחת־עשרה ואמר: "רוץ מהר, משה לייב'לה, בל תבחין הרבנית במעשיך. מהר לביתו של שמואל רבקה'לס, מסור להם הלחם - ויחיו נפשם!"

מילאתי את שליחותי בזריזות מרובה, כשאני מנתר בעליזות בסמטאות העיירה.

בשובי לבית הרב, בקעו אנחותיה של הרבנית על ה"גניבה" שנתגלתה. הצמצום והעוני היו כה גדולים, שכל כיכר־לחם שנחסרה, עשתה רושם רב.

"אמנם כן", אמר הרבי בנסותו לשוות לדבריו טון של טרוניה, "טוב שלא נגנבו כל דברי המאפה. מי זה אינו שומר על נכסיו ומותירם הפקר, ככה, כשהדלת פתוחה לרווחה, וכל אחד יכול לבוא וליטול!?" - - -

סצינה כזו, בצורות שונות התרחשה לעתים קרובות. פעם מעשה בכיכר לחם, ופעם במעיל וכדומה".

מובן, שעינה של הרבנית לא היתה צרה, חלילה, במעשי הצדקה והחסד של בעלה. אותה צדקנית היתה מגדלת בביתה יתומות, בנות בלי שם, ומעניקה להן בחום ליבה אהבת אם. עוברי אורח ידעו, שהבית הזה פתוח לרווחה, ואפשר לסעוד בו בכל שעות היממה ולהניח ראש נלאה על כרית, למנוחה.

אולם, כאמור, הצמצום היה כה רב, ותמיד נראה היה, כי מדובר בסעודה שאינה מספקת לבעליה.

ר' משה היה יד ימינו של הרבי, ובכל "ההיעלמויות" הללו, היה הוא הזרוע המבצעת[2] - - -

כי תראה ערום וכיסיתו

דרכו זו של רבינו, לא היתה רק במקרים נדירים. חסידיו ומכיריו העידו על עשרות סיפורים כאלו. למרות העניות השוררת בביתו, לא נמנע מעשות חסד לאלה שהיו זקוקים לו.

אחד מבאי הבית, חסיד רוז'ין, תלמיד חכם גדול, היה בא אליו בקביעות, והרבי היה נותן לו כמעט כל מה שהיה לו. כל הכנסה נוספת שהיתה באה לבית שלו, היה נותן לאותו עני.

באחד מערבי השבתות, כאשר הרבנית באה להוציא מהארון את הבעקיטשע לכבוד שבת, נוכחה לדעת שהבעקיטשע אינה במקומה. היא הבינה, כי הרבי נטלו כדי לתתו במתנה לאותו חסיד. "מה זאת?" שאלה את בעלה הרבי.

הרב הרגיעה והזכיר לה את הגמרא במסכת בבא בתרא יא ע"א: מעשה במונבז המלך שבזבז אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת. חברו עליו אֶחָיו ובית אביו ואמרו לו: אבותיך גנזו והוסיפו על של אבותם,

ואתה מבזבזם?! אמר להם: אבותי גנזו למטה ואני גונז למעלה! שנאמר: "אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף". אבותי גנזו במקום שהיד שולטת בו, ואני גנזתי במקום שאין היד שולטת בו, שנאמר: "צדק ומשפט מכון כסאך"; אבותי גנזו דבר שאינו עושה פירות, ואני גנזתי דבר שעושה פירות, שנאמר: "אמרו צדיק כי טוב, כי פרי מעלליהם יאכלו"; אבותי גנזו אוצרות ממון, ואני גנזתי אוצרות נפשות, שנאמר: "פרי צדיק עץ חיים, ולוקח נפשות חכם"; אבותי גנזו לאחרים ואני גנזתי לעצמי, שנאמר: "לך תהיה צדקה"; אבותי גנזו לעולם הזה, ואני גנזתי לעולם הבא, שנאמר: "והלך לפניך צדקך, כבוד ה' יאספך".

עד כה - המשיך הרבי לומר לה - היתה ה"בעקיטשע" במקום שאפשר היה לגנוב אותה. מעתה, מצויה היא במקום שאי אפשר לפגוע בה. ואין ספק, שבזכות הצדקה שעשיתי עם אותו יהודי החייב להשיא את בתו, אתעטף בטלית ראויה לי בעולם שכולו טוב, וזה הרבה יותר חשוב מאשר בעולם הזה![3] - - -

המעיל יחמם אותי בקבר...

פעם, החליטה הרבנית שהרבי צריך מעיל חדש שהולם את כבודו הרם. היא קיבצה אפוא, פרוטה לפרוטה, ריניש לריניש, ובנוסף לכך, הזדמן למעונו ר' יוס'ל הגביר ותרם אף הוא סכום מכובד. הגביר אף העז והתרה ברבנית, לבל תפזר הכסף לעניים שלה, כי אם רק לצורכי הבית.

הלכה הרבנית, קנתה סחורה משובחת ומסרתו לחייט שתפר ממנו מעיל מהודר.

כאשר הובא המעיל אחר כבוד לבית הרב, נטלה הרבנית קולב וברגש כבוד הניחה עליו את המעיל. היא התבוננה בו מלפנים ומאחור, וקרני אורה זרחו מעיניה; ב"ה, סוף סוף זכינו...

לא עברו אלא ימים ספורים - והנה שוד ושבר; המעיל נעלם, כאילו בלעה אותו האדמה...

יותר מארון אחד, בן שתי דלתות, לא היה בבית, ולכן לא היה בכלל היכן לחפש.

ברור אפוא, מעל לכל ספק, כי "המעיל נגנב".

הרבנית לא ידעה כי הרב "נאלץ" לתתו לנחמן, החתן היתום, שאין לו דואג ומפרנס; ולא נעים לומר - השידוך עמד, חס ושלום, להתבטל. ובכן, פיקוח נפש ממש.

עוף השמים הוליך את הקול, ולרבנית נודע סוף סוף מה עלה בגורלו של המעיל. שמע ר' משה מעד כיצד מנסה הרבי להרגיע את רוחה של זוגתו הרבנית: את יודעת, נוות ביתי, כשאלך בדרך כל הארץ ויטמנו אותי שם, באדמה הקרה, היודעת את כמה קר יהיה לי אז? השלג יכסה את כל השטח, ואני שם, בין רגבי העפר הקפואים, ארעד מקור. או אז, אחוש לפתע שמניחים עלי מעיל צמר חם, נעים. יש לך מושג איזו הרגשה נפלאה תהיה זאת?!

ומה יכולה היתה הרבנית לענות?

הסברים מעין אלו, לא היו בגדר חידוש אצל הרבנית. ר' משה שמע פעם שיחה כזו: "יום חמישי היום, וצורכי שבת מה יהא עליהם?" לחשה הרבנית מבין שפתיה בלשון רפה. הרבי שמע - והתקרב אל החלון. הנוף שנשקף ממנו לא היה מרנין לב; לכל מלוא־העין השתרע בית העלמין. מצבות אבן דוממות סיפרו באלם - סיפורים, ששמע אותם זה אשר איווה לשמוע, והבין אותם מי שהתעמק.

"גשי נא הנה", אמר הרב, "בואי ואראה לך משהו"

"כן, כן, יודעת אני. המצבות הללו, מביטות בי ללא הרף, ומבטן נוקב, אני יודעת..."

"הנה", אמר הרב, "כאן טמונות גם עקרות־בית מצטיינות, אשר כל חייהן טענו שצריך וצריך - - -

אולם, תיכף ומיד פנה אלי רבינו ושלחני ללוות ריניש עבור הוצאות שבת[1].

ככלל, היה רבינו משתדל שלא ישאר אצלו כסף בלילה אלא חילקו מיד לנצרכים. הוא היה מקפיד מאד שלא ישאר ברשותו ממון. פעם, הסתובב רבינו בביתו כסהרורי, הוא פנה אנה ואנה, ונראה היה שהוא מוטרד מדבר מה. פתאום, תחב ידו לתוך כיסו וחש במטבעות כסף. נענה ואמר בטרוניה: אף זאת היתה לי, שנשאר היום אצלי כסף!

הרה"צ ר' ברוך ממעליץ-ליז'ענסק, בהרה"ק ר' נפתלי ממעליץ נסע בשנת תרפ"ג לאסוף כספים לבניית בית מדרשו בליז'ענסק, כשהגיע לבית רבינו בויעליפאלי היה רבינו באמצע לקיחת "קויטלאך". נענה רבינו ואמר: "בנו של הרב ממעליץ כאן ואני אקח קויטלאך?" נענה רבי ברוך: "אם כן אצא החוצה ואחזור אחר כך", אמר לו רבינו: "לא! אני אקח הקויטלאך ואתם תקחו הפדיונות". וסיפר רבי ברוך שנסע משם עם סכום נכבד מאוד[4].

"יותר מכדי כוחו"...

בספר "אהבת וסגולת ישראל" להגאון רבי ישראל אהרן הולר מבאקטשעוויץ (עמ' ה), כתב על הסיוע הגדול שקיבל מרבינו: "הנה זה זמן ועידן שאני עובר אורח בנע ונד בעוה"ר עם ספריי. וכמה פעמים הייתי על ימים טובים וימים נוראים במחיצת קדשו של הרב הצדיק ידיד ה' וידיד ישראל באהבה וחיבה מו"ה יצחק ליפשיץ (שליט"א) זיע"א אבד"ק וויעליפאלי וכעת חונה בבריגל. ומאד קירב אותי כדרכו בקודש לקרב באמת ובאהבה וחיבה ובסבר פנים יפות להעוברי אורח בנע ונד יותר מכדי כוחו כידוע. הן בנתינות גדולות, הן בהלבשה על שבת וחול ועל ימות החורף. ולפעמים שלח לי הנ"ל לביתי וקיים דברי הספר חסידים סי' תרל"ו, והכל יותר מכדי כוחו ויותר מהחיוב הראוי".

---

4. ספר "בית היין" תולדות אדמור"י מעליץ, נ.י. תשנ"ט עמ' קלט, מפי בנו של הרה"צ ר' ברוך.

"בנוסח סאסוב"

וכשם שנתן בגדיו וחפציו לנצרכים, כן לא נמנע מלחלק סעודתו לנצרכים. סיפרנו לעיל שרבינו נהג בכל ליל ש"ק, ללמוד שעות רבות, ולפני פלגות־ליליא קידש על היין וסעד סעודת שבת. הרבנית היתה שומעת קידוש מבניה ואכלה את הסעודה, ואחר־כך המתינה לשמש את רבינו.

לפעמים ישנה על המיטה שעמדה קרוב לשלחן, וכששמעה אותו ניגש לשלחן, התעוררה משנתה.

בליל שבת אחד, התעוררה משנתה בשעה הקבועה, כשהרבי נהג להגיע לסעודת ליל ש"ק, אך הוא לא הגיע. חיפשה אותו הרבנית בכל הבית, אך לא מצאה אותו. לתמהונה ראתה, כי הקדירה עם המרק לא היתה מונחת על האש. לא ידעה מה לעשות, ועוררה את בנה הצעיר. "אינני יודעת להיכן הלך הרבי" אמרה בדאגה.

השנים העירו כמה שכנים, והלכו ביחד לחפשו. תחילה הלכו למקווה, ושאלו את הבלן אם רבינו היה כאן, מאחר שלפעמים היה בא לטבול בשעה כזו - אך לא מצאוהו. באין ברירה, החלו לחפשו מבית לבית.

כך עברו ברחובות העיר, עד שהגיעו לפינה כלשהיא ברחוב צדדי, שם הבחינו בדלת הפתוחה של הבית. נכנסו שם החסידים ומצאו, לתדהמתם, את רבינו אוחז תינוק קטן בידו ונותן לו לשתות חלב מהבקבוק שבידו - - -

התברר, שבאמצע התפילה שמע רבינו מתלחשים אודות משפחה פלונית שם ילדה האשה בן למזל־טוב, אך אין מי שיעזור ליולדת ולבני משפחתה העניים. מיד אחר התפילה הלך רבינו עם קדירת המרק החם לתת ליולדת והחיה בה את נפשה. אכן, לא היה לה מה לאכול. ואילו לתינוק נתן לשתות - - -

"חיוך על פני יהודי שווה בשבילי מחציתו של בית"

נכדו, הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, סיפר:

פעם, באחד מימות החורף, נכנסתי לבית מדרשו של זקני זי"ע. מאחר שנעליי היו קרועות, נשארו סימנים על הרצפה. רבינו ראה את הסימנים, והבין מיד את המצב...

אותה שעה ישב בבית המדרש איש חסיד אחד, ירא אלוקים. אמר לו זקני אחר התפילה, שיטעם משהו. השיב לו החסיד, שאם היה לו יין־שרף היה שותה.

חיפש זקני מטבע כסף בכיסו, אך לא מצא (דרכו היתה לחפש מעות בכיסיו, אך מעולם לא מצא בהם כלום). הוא לקח מעות מהרבנית (או מהגבאי), ואמר: אוי, אילו היה לי את מי לשלוח! הוא לא רצה לבקש ממני ללכת לקנות, בראותו שאין לי נעליים טובות לרגלי, ואילו בחוץ שרר שלג וכפור. אך לא נותרה ברירה ואני הלכתי לקנות יין־שרף. וסבא השקה את החסיד ביי"ש.

רצה זקני לפייסני על שנאלצתי ללכת לקנות, ואמר לי: "שווה בשבילי חצי בית כדי שיהודי זה ישתה יין שרף!" ("עס איז מיר ווערד א האלב הויז וואס דער איד טרינקט בראנפען")!

שאלתי את סבא: וכמה שווה חציו השני של הבית? הראה לי את החסיד שמרוב טובה ונחת התפשט חיוך על פניו. "החיוך שלו שווה לי את מחציתו השניה של הבית".

עננו דיין אלמנות עננו

רבינו נודע בקדוש עליון, חסיד ומתחסד עם בוראו. אבל, לעילא מכל דרגה היו מידותיו התרומיות שלא נמצא להן אח ורע. בכל עת ובכל שעה, מוכן היה לעזוב כל אשר לו ולכתת רגליו בדרכים, ברעב ובצמא, להפחית סבלו של יהודי.

כאשר היה צורך בהתערבותו האישית לטובת מאן דהו, לא היסס

כלל. פעמים מספר אף ארז את מטלטליו והפליג למרחקים לעמוד לעזרת הנצרכים, בייחוד לאלמנות ויתומים.

על עובדה אחת מני רבות סיפר הרה״ח ר׳ שמחה ווינרעב ז״ל, מחסידי ויעליפאלי שהתגורר בקראקא:

מעשה בגוי שלטש עין על מגרש גדול של שכנו היהודי. שניהם התגוררו בעיר באכניא (בוכניה) בגליציה והם היו ברי־מצרא למגרש הרחב. שני צדדיו של המגרש גבלו בתחומי בתיהם. הגוי ניסה בכל מיני דרכים לגזול את המגרש מידי היהודי, אולם ללא הצלחה. שנים חלפו כך, והגוי כבר נואש מחלומו הכמוס להוציא את המגרש מידי שכנו. אבל יום אחד נפל היהודי למשכב ומת מיתה חטופה, למרבה השבר והיגון. הוא הותיר את אלמנתו ויתומיו כספינה נטרפת בים סוער.

ואם לא די לה לאלמנה בצרת אלמנותה, התרגשה עליה גם צרתו של הערל שעט על טרפו כזאב טורף המבחין בצאן שנותר ללא רועה. הגוי החמסן ניצל את הזדמנות הפז שנקרתה לידיו להלחם באלמנה חלשה. הוא עתר לערכאות המקומיות בבאכניא, וגיבב ראיות שווא שהמגרש הוא שלו ונעשק ממנו בידי שכנו המנוח. האלמנה הרצוצה, נאלצה להותיר את ניהול ביתה בידי ילדיה הקטנים, ולבזבז את זמנה וכוחותיה בדיונים עקרים בבית המשפט המקומי.

השופטים הנוכריים לא התאמצו להסתיר את חד־צדדיותם ודעותיהם האנטישמיות. לרוע המזל לא התמצאה האלמנה בעסקי בעלה, ולא ידעה איך להוכיח עובדה כה פשוטה וידועה שהמגרש שבבעלותה, הוא אכן שלה. לאחר דיון שהיה מוטה מלכתחילה לרעת היהודיה, פסקו השופטים הגויים לטובת הגוי.

באה האלמנה אל רבינו, רבו של בעלה המנוח, ודמעתה על לחיה. סיפרה לו בדמעות שליש כי שכנה הגוי ניצח אותה במשפט והפקיע את המגרש היקר מידיה.

רבינו היה נסער ונרגש מאד מן הדברים ששמע. הוא קם מכיסאו והחל מתהלך בחדרו אנה ואנה. "שמעי לעצתי" אמר, "העולם אינו הפקר! הגישי ערעור לבית המשפט המחוזי בעיר קראקא".

שמעה האלמנה לעצת הרבי וכך עשתה.

כעבור חמישה חודשים חזרה אל בית הרבי וסיפרה לו, שהגיעה עת הדיון בבית המשפט המחוזי בקראקא. ביקשה את ברכתו ועצתו ולא פיללה לשמוע את הדברים הבאים:

"ברכה? עצה? אני בעצמי נוסע לקראקא!".

הרבי הבין שסיכוייה של האלמנה להחזיר לידיה את הגזילה, אינם גבוהים, כשהיא נלחמת לבדה בסיוע עורך־דין בלתי מיומן שעלה בידה לשכור, מול המנגנון המשומן שיעמוד מולה. הוא רצה להיות במקום ולעשות כל שביכולתו.

ואמנם, כשהגיע רבינו לקראקא, החל לפעול מיידית ועשה השתדלויות שונות, כשהוא פועל בעקיפין ובמישרין כדי שהאלמנה תנצח במשפט נגד הנכרי, אך אלו לא צלחו בידו לפי שעה.

☆ ☆ ☆

התגוררתי אז בקראקא - סיפר רבי שמחה וויינרב - ועמדתי בחנותי בבוקרו של יום. פתאום בא אלי הרה"ח ר' בן ציון, הגבאי של רבינו, ואומר לי שהרבי בא לקראקא במפתיע וכי דבר נחוץ לו לדבר עמי. הבנתי מתוך דבריו שהענין דחוף מאד. השארתי הכל מאחורי ובאתי מיד לבית האכסניה שלו.

רבינו קיבל אותי בסבר פנים יפות, כדרכו בקודש. נכנס אתי לחדר פנימי, והכניס אותי במהירות לסוד העניינים. הוא עדכן אותי בפרטים. "בעוד כמה ימים יתקיים הערעור של האלמנה נגד הגוי הגזלן, בבית המשפט המחוזי כאן בקראקא".

"ובמה קשור אני לכל הענין?" לא הבנתי.

"הדיון מתקיים לפני שופט יהודי פלוני. שמעתי שאתה מכיר אותו. האם זה נכון?"

"אנחנו מיודדים במקצת" הודיתי על האמת.

"אני חושב שאם כך עליך לנצל את הידידות, הנני מצווה עליך לגשת אל השופט, ולהשפיע עליו שיצדד במשפט לזכותה של האלמנה, שהיא עצם מעצמיו, בת ישראל".

השופט אמנם היה אחד הבודדים שבין השופטים היהודים בפולין, אלא שהיה רחוק מאד מיהדות, ולא היה לו שום קשר עם העולם היהודי. כל הענין נראה לי לא מעשי. הוא היה בטבעו אדם ישר כסרגל, ולא יהיה מוכן לעשות שום פרוטקציה, להטות את המשפט לטובתה של יהודיה. במיוחד לאור העובדה שהוא כיהן בבית־משפט של נכרים, וידע שכל פעולה שלו נבחנת מבעד לזכוכית מגדלת. לא היה לי ספק שהוא לא יעז לעשות פעולה שיש בה סממן כלשהו של הטיית דין.

הסברתי לרבי, כי לאור זאת, אינני רואה טעם לגשת אל השופט, ובטוח הנני, כי בעת שאבוא אליו וירגיש לאיזו מטרה באתי - ידחה אותי על הסף!

אבל הרבי עמד בתוקף על דעתו, וציוה עלי לקבל שליחות זו. הוא הוסיף ואמר לי, שאינו מבקש כלל ועיקר להטות את המשפט לטובת האלמנה, אלא מבקש הוא דין הגון וצודק.

פתאום עלה במחשבתי רעיון מבריק. "נזכרתי במשהו חשוב" אמרתי בעידוד, "יש לי פתח קטן של רחמים להטות את השופט לטובת היהודיה".

"אדרבה, הבה ואשמע" אמר הרבי.

"השופט ואשתו הם חשוכי־בנים, שנים רבות הם נשואים ולא זכו להיפקד בפרי־בטן. אם רבינו יסכים שאתן ברכה בשמו לשופט, שעל־ידי זה שייטיב עם אותה אלמנה אומללה, הרבי מבטיח לו ולרעייתו, להיפקד בקרוב בזרע של קיימא - מוכן הנני מיד ללכת אליו ולשוחח אתו על כך!"

רבינו נראה מהורהר לרגע קט. לא היה זה מדרכו להבטיח ישועות. הוא יעץ לי שוב שקודם אנסה לדבר עם השופט שיחפש פתרון לאלמנה, אך אני לא הסכמתי לכך והפצרתי בו להבטיח. או אז נענה ואמר לי בלש"ק: "איך קען נישט צו זאגן. אבער אז מען הייבט אויף דאס הארץ פון א אידישע אלמנה וועט השי"ת א וודאי העלפן! ("אינני יכול להבטיח. אך, מכיון שעוסקים פה במעשה לרומם ליבה של אלמנה, השי"ת בודאי יעזור").

קיבלתי אפוא, את השליחות והלכתי אל השופט.

כשבאתי אליו, מצאתיו יושב בחדרו ומתעמק בספרי חוק שונים. כחכחתי בגרוני בנימוס והוא נשא עיניו מן הספרים. מבע של תמיהה פשט על פניו.

פציתי את פי: "יש איזה עניין שאינו סובל דיחוי ולשמו באתי לכאן. האם אפשר לבקש מכבוד השופט שגם אשתו תהיה נוכחת בחדר בשעת השיחה?"

הוא הסכים מיד.

כשנכנסה אשת השופט לחדר, פתחתי בדברים. הסברתי לשני בני הזוג מהי מהותו של רבי בחסידות באופן כללי, ובמיוחד הרחבתי בדברים אודות אישיותו הבלתי רגילה של רבינו, איש קדוש, הידוע כבעל מופת, פוקד עקרות ועוד. הרבי הקדוש שכבר אינו אדם צעיר עזב את ביתו המרוחק, טלטל את גופו בדרכים, ובא לכאן כדי לסייע לאלמנה עשוקה במשפט־חוזר.

"עד כדי כך?" קרא השופט בהשתוממות.

"כן, כן" הנדתי בראשי בפסקנות, "דעו לכם כי מרוב אהבת ישראל שיש לרבי, אין הוא מסוגל להשלים עם המציאות שגוזלים שטח קרקע של אלמנה מדוכאה! הדבר הזה מוציאו משלוותו והוא בא לכאן לעשות כל מאמץ להצלחת הערעור. ביחוד שאין מטרתו אלא לנהל את הדין לפי האמת והיושר".

השופט ואשתו שתקו. מעשהו האצילי של הרבי הרשים אותם כדי כך שלא ידעו כיצד להגיב. דפוסי התנהגות כאלו לא היו רגילים בקרב אנשי "האצולה" שהם ישבו בתוכה. החלטתי לנצל את רגע הריכוך ולהכות בברזל בעודנו חם.

"הנני שליח של הרבי. יש לכם כעת הזדמנות נדירה שהרבי הקדוש יברך אתכם בזרע של קיימא. אם כבוד השופט יקבל את בקשתו של הרבי לתקן את המעוות בערעור, ולהשיב את הגזלה לידיה של האלמנה".

השופט התלבט ממושכות, הוא משך בכתפיו והתהלך בחדר אנה ואנה בצעדים כבדים כשפיו חשוק. התברר, שפרטתי על נימים רגישים בנשמתו וגרמתי לו למערבולת רגשות, ולהתנגשות בין מצפונו המשפטי לבין רגשותיו האנושיים.

חששתי כבר שמא יגבר השופט שבו על היהודי שבו, ושפתי רחשו פסוקי תהלים. באותו רגע באה לעזרתי אשת השופט שרצתה בכל מאודה לקבל את ברכת הרבי לילדים. היא קראה לו לפינת החדר והם הסתודדו שם בפולנית שעה ארוכה. כשצעד אלי השופט מעדנות ידעתי לפי הזיק הנוצץ באישוניו שההצלחה בכיסי.

"אחרי לבטים רבים, החלטנו להיעתר לבקשת הרבי. מחר בבוקר אעבור על התיק. אעשה כל אשר לאל ידי כדי שהאלמנה תזכה במשפט".

כשיצאתי משם היו שני הצדדים מרוצים ושרויים בשמחה. אני בגלל הבטחת השופט, ואילו השופט ואשתו בגין הברכה לזרע של קיימא.

את דרכי חזרה עשיתי בצעדים זריזים. באתי אל הרבי וספרתי לו אודות העסקה שעשיתי בשליחותו, ואגב מסרתי לו פתקה עם שמות השופט ושם אמו, שם רעייתו ושם אמה, כדי שיתפלל עבורם שיזכו לזרע של קיימא.

הרבי היה שרוי בהתרוממות רוח לאחר הדיווח שלי. הוא אמר משפט בעל משקל: "להחיות לב יהודי נשבר, זהו דבר גדול" ("אז מען הייבט אויף א אידיש הארץ, איז דאס א גרויסע זאך").

נאמן להבטחתו, צלל השופט היהודי לעומקה של פרשיית המגרש הגזול, עד שגילה את תרמיתו של הגוי וכיצד הצליח להוליך שולל את כולם. כעת לא עמד איש בדרכו בעת שהוציא פסק־דין לטובת האלמנה. היא זכתה לקבל את רכושה, ואילו השופט ואשתו חבקו בן זכר במלאת השנה.

☆ ☆ ☆

לאחר מלחמת העולם השניה - סיפר נכד הרבי, הרה״צ רבי נטע ליפשיץ זצ״ל - קיבלתי מכתב מאחד מחסידי זקיני בארץ ישראל, בו כתב, שאיש אחד מחפש אותי בדחיפות.

הסתקרנתי לדעת מי האיש ומה טיבו והתחלתי לברר אודותיו.

התברר לי כי איש זה לא היה אלא אותו שופט יהודי־פולני שרצה לגרום לי הנאה ולספר לי את המשך המעשה:

שנה לאחר המשפט נולד לשופט בן־זכר למזל־טוב. ברכתו של הרבי התקיימה. כשנולד הבן, החליטו הוא ואשתו לגדל אותו כיהודי, ובעקבות זאת עלו לארץ־ישראל. כך ניצלו ממאורעות הזעם והשואה הנוראה שעברה על עמנו על ידי הקלגסים הגרמנים ימ״ש. כששמע, שיש נכד לרבי מויעליפאלי, חשב שבודאי ישמח לשמוע אודות הילד שנולד מברכת סבו לזוג חשוך בנים לאחר שנים רבות.

דאגת הרבי לפרה...

המושג: ״טרחה״, לא תפס כלל מקום אצל רבינו. כאשר הגיע לאוזנו על צערו של יהודי שנאנק בעוניו, ארז תיכף את מטלטליו ושם פעמיו להתרים את חסידיו ונאמניו וכשרי בני ישראל. הוא לא חזר לביתו, עד שגייס את כל הסכום הדרוש לו לכך.

אחד מחסידיו ומתפללי בית מדרשו, ר׳ בן ציון (שנהרג בשואה, הי״ד) היה עני מדוכא. פרנסתו היתה מפרה חולבת. הוא היה מוכר את תצרוכת החלב ומכך היה מתפרנס בדוחק.

אם חשב שמצבו גרוע. באה המציאות ולימדה אותו שיכול להיות עוד יותר גרוע. בוקר אחד, כשבא לחלוב את הפרה, גילה אותה שוכבת מתה ברפת. לא נהוג לבכות על פרה מתה, אבל ר' בן ציון פרץ בבכי מר מול פגר הפרה. נשבר מטה לחמו!

כל אותו היום התהלך מדוכא. לכולם סיפר על האסון שקרהו. כאשר נכנס רבינו להתפלל מנחה וערבית, שמע את המעשה. "אוי, ר' בן ציון העני, כעת נשאר ללא כלום!" נכמרו רחמיו עליו ומיד אחר תפילת ערבית קרא לכמה יהודים בעלי אמצעים אל ביתו. לא נתקררה דעתו, עד שקרא גם לסוחר אחד והתעניין אצלו אודות הסכום הדרוש עבור פרה חדשה.

כאשר נוכח רבינו, שאין בכח אנשי ויעליפאלי לאסוף את כל הסכום הדרוש, החל להכין עצמו לנסיעה. הרבנית, בראותה את הרבי מתכונן לצאת למסע, בטוחה היתה, שבודאי נגע ללבו גודל הלחץ והדחק השורר בבית, ונוסע כדי להקל קצת על המצב.

היא אמרה לבעלה הצדיק: אכן, מה טוב ומתאים כעת הזמן לנסוע, מצבנו נורא ואיום!

רבינו שומע את דבריה ואינו עונה מאומה. הוא לוקח איתו את ידידו הנאמן, חסיד וירא שמים מופלג, ר' משה ערליך (שמו מופיע ברשימת התושבים של העיירה לפני השואה). יחד עימו, יוצא הוא לסביבות ויעליפאלי לאסוף כספים. רק כאשר נאסף מלוא הסכום הדרוש לקניית הפרה - חזר לביתו.

הרבנית, בראותה את השמחה האופפת את פני רבינו בהיכנסו הביתה, הבינה שעשה חיל בנסיעתו. "השבח והתודה להקב"ה - אמרה בקורת רוח - כעת יהיה לנו לשלם לבעלי החובות!"

רבינו ראה צורך להעמידה על טעותה: "הרבנית חושבת שהנסיעה היתה בשבילנו? האם לא שמעה על האסון שפקד את בן־ציון במות פרתו, ושבירת מטה לחמו? נאלצתי לנסוע עבורו, וכל הכסף שהבאתי הוא רק בשביל קניית פרה עבורו!"

מיד קרא לסוחר בהמות, וביקש ממנו לבחור לו פרה משובחת ביותר, "הכסף כבר מוכן ומזומן" זירזו רבינו. הסוחר אץ השוקה ובשובו הלכה אחריו פרה שמינה מגזע משובח. "פרה טובה" קילס הסוחר את הקניה המוצלחת שעשה, "היא גם מעוברת, ובקרוב תמליט עגל, מקור הכנסה נוסף" אמר בהנאה. רבינו שילם עבור הפרה, ובערבו של יום כבר עמדה זו ברפת של בן־ציון והעלתה גירה.

כל יום, היה רבינו שואל את בן־ציון אודות מצבה של הפרה. עד שיום אחד, בישרו בפנים קורנות: "פרתי המליטה עגל". כעת החל רבינו מתעניין מדי יום אצל הרפתן, האם הפרה עדיין מניקה את העגל. איש לא הבין את כוונתו הטמירה של הרבי המגלה ענין כה רב בשלומם של בני בקר. עד שיום אחד הגיע בן־ציון ובישר לרבינו בשמחה: "רבי, העגל כבר הפסיק לינוק. היום כבר מכרתי חלב".

בן־ציון, החל מרוויח שוב את פת לחמו, ומאותו רגע חדלה הפרה לעמוד בראש דאגותיו של רבינו...[5]

☆ ☆ ☆

סיפור דומה התרחש עם יהודי מבאכניא, בשם ר' נחום. הוא עסק לפרנסתו כבעל עגלה ומזה התפרנס בדוחק. יום אחד, נכנס ר' נחום אל רבינו ודמעתו על לחיו: סוסו כרע, נפל, ונפח את רוחו. מטה לחמו נשבר!

באותה עת עמדו עשרות אנשים בתור להיכנס לרבינו. על אף שדרכו של רבינו היתה לדחות את המסתופפים בצילו, ולא אבה לקבל מהם פדיונות, הרי שהיום הכניס את כל העומדים לפניו ונטל את כספי הפדיונות שלהם. לאחר שנאסף סכום הגון, העניקו הרבי במאור פנים לר' נחום, באומרו: לך לשוק הבהמות ורכוש לך סוס חדש! לאחר כמה שבועות, חזר ר' נחום עם סוסו החדש והראהו לרבינו בשביעות רצון. רבינו התענין על טיבו של הסוס, ולאחר בדיקה מעמיקה, נענה ואמר: עשית עסקה טובה! הסוס שווה את מחירו ששלמת עליו! הוא בירכו בהצלחה ובפרנסה טובה.

---

5. הרה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל בקונטרס 'זכרון עקידת יצחק' שהדפיס ע"ש רבינו עמ' ריט.

נסיעה מסתורית לקראקא

בנו של רבינו, הרה"צ ר' שמואל צבי ליפשיץ התגורר בקראקא, שם כיהן כרב ביהמ"ד דחסידי ויעליפאלי בעיר. כאשר היה רבינו מבקר בעיר, לא היה מחמיץ את ההזדמנות לבקר בבית בנו.

באחד הימים, נכנס יהודי אחד לבית רבי צבי ובשורה בפיו: "זה עתה ראיתי את אביך מהלך ברחובות העיר".

דודי הופתע מאוד - סיפר האחיין, נכד רבינו, הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל - לשמוע, שאביו נמצא בקראקא ומתהלך ברחובותיה. הן בכל פעם שביקר בעיר, היה מגיע מיד לביתו. מדוע שינה הפעם ממנהגו? "אתה בטוח שראית את אבי?" שאל את האיש.

"זה עתה ראיתיו ברחוב!".

"מה פשר הענין? מדוע עשה אבא סוד מנסיעתו?" תהה רבי צבי, ומיד יצא לחפש את אביו ברחוב. לאחר שעה קלה פגש בו, עסוק במלאכת מצווה של איסוף כספים, יחד עם החסיד המפואר ר' שאול שטרן.

"אבא, שלום עליכם!" קרא רבי צבי בהתרגשות וניגש אל אביו. רבינו שמח לפגוש את בנו, אולם ניכר היה כי כרגע עסוק ראשו בענין אחר. "עבור מי אוסף אבא את הכסף?" שאל רבי צבי.

"בא אלי יהודי אחד, והוכיח לי, שאני מחויב ע"פ ההלכה להתרים כסף עבורו, כדי שיוכל להשיא את אחד מבניו". ענה רבינו בפשטות וענווה. "נסעתי לכאן, וקראתי לר' שאול שיעזור לי במלאכה".

"אבא?" קרא רבי צבי בתדהמה, "אינני מרשה לאבא להמשיך".

רבינו הביט בבנו בעייפות. "אם תקבל על עצמך לאסוף את כל הסכום הדרוש - אשוב הביתה".

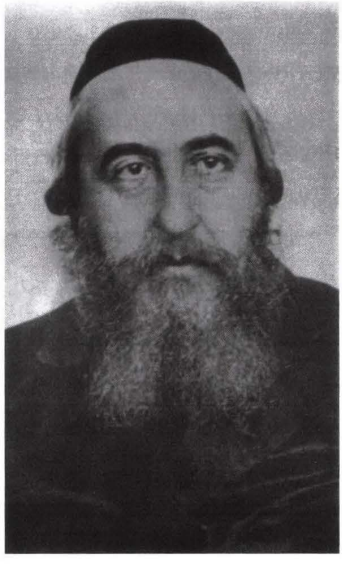
"אני מבטיח" ענה הבן חגיגית. רק אז ניאות רבינו ללכת לפוש מעט אצל בנו ולשוב הביתה.

קראקא, היתה בימים ההם עיר ואם בישראל ומטרופולין גדול לחסידות. התגוררו בה אדמו"רים ידועים וחשובים, כמו האדמו"ר הישיש ר' ישעי'לע מטשעחויב בן זקונו של הד"ח מצאנז; האדמו"ר מדזיאלושיץ;

רבי משה׳לי מבויאן ועוד, וחסידים לאלפים שהסתופפו בחצרותיהם. ביניהם, בלט בייחודיותו הריכוז הגדול של חסידי ויעליפאלי ששמר אמונים לרבינו בכל נימי לבו ונפשו. הגיעו הדברים לידי כך, שעם הסתלקותו של רבי נטע מויעליפאלי, אבי רבינו, קראו השלטונות לרחוב אחד בשם ״ויעליפאלי״ על שמו ולזכרו[6].

הרה״ק רבי ישעי׳לי מטשעחויב זי״ע

הרה״ק רבי משה׳לי מבאיאן זי״ע

מלאך בלי פגמים

פעם, כשהיה זקוק לסכום של חמש מאות זלוטי (שם המטבע הפולני) לצרכי צדקה, ביקש מהרה״ח ר׳ חיים קרויטער ע״ה, להשתתף בסכום חשוב. אולם, הלה לא הסכים לתת סכום גדול כזה. החל רבינו לתאר בפניו, כי בעת שמבקשים כסף לצורך צדקה, נברא מלאך; וכשהאדם אינו רוצה כל כך לתת, נעשה, ר״ל, פגם במלאך: כאן נעשה המלאך פיסח, כאן מקלקל את ידו וכדומה - עד שהמלאך נעשה מלא פגמים ומומים.

---

6. מפי ר׳ דב לנדא, מניצולי בריגל. כיום בת״א. ותשו״ח לו על עזרתו בכמה ענינים.

נתן לו ר׳ חיים את כל הסכום שנתבקש.

כאשר שאלו רבינו, אם מכאן ולהבא ייתן מרצונו בלי סירוב - ענה לו: ״אדרבה, בפעם הבאה בוודאי לא אתן מיד, כיון שבזכות סירובי הרווחתי אמרת שפר, ורצוני לשמוע עוד כאלו...״

נהנה הרבי מהברקתו, ומיד אמר לו: אמשול לך משל:

עני אחד מטופל היה בבנים ובנות, ובביתו אין כל. הילדים שואלים לחם - ואין, והוא נאנק תחת סבל העוני. יום אחד שמע, שישנה הזדמנות לנסוע למדינה רחוקה באיי הים, שם ישנה אפשרות להרוויח, עד כדי כך שלא זו בלבד שלא יחסר לו מזון לכל ימי חייו, אלא גם יוכל להתעשר. באותו מקום מתגלגלים מצבורי זהב ויהלומים ברחובות, וכל מה שצריך לעשות הוא להתכופף ולהרים!

בלב נשבר, נפרד האיש מאשתו וילדיו ויצא לדרך הרחוקה. הדרך נמשכה שבועות וחודשים, ומחמת טרדת הדרך שכח את המטרה שנסע למענה...

כבואו אל הארץ המוזהבת, עמד כחולם, ולא האמין למראה עיניו. ערימות זהב ויהלומים מונחות בכל קרן רחוב ככלי אין חפץ בו. ניכר כי המון העם אינו יודע להעריך את האוצרות, ובמקום להתעסק אתם, נטשו אותם על המדרכות. במקומם החשיבו... זכוכיות שבורות! אותם שברים דוקרניים שבמקומותינו נחשבים כפסולת חסרת כל ערך, הפכו לאוצרותיהם. הם עבדו יום וליל, כדי להשיג את הזכוכיות האלו!..

הביט בהם האיש וחשב אותם למשוגעים. הוא גהר אל הרצפה והחל מרים מטילי זהב בחופזה. עוברי אורח הביטו בו כבמשוגע וסובבו אצבע על מצחם. התבייש האיש וזרק את מטילי הזהב מידיו ככלי מאוס.

לאחר כמה שבועות, הושפע מדעת אנשי המקום. לאחר שהביט באורחות חייהם, החל גם הוא לעבוד יומם ולילה, עד שהשיג שלושה ארגזים גדולים מלאים בשברי זכוכית.

הגיע הזמן לחזור הביתה. הפליג האיש לביתו אל אשתו וילדיו שחיכו בגעגועים לבואו. הם קיבלו אותו בשמחה רבה, ביחוד בראותם את שלושת

הארגזים המלאים. הן נסע לרכוש זהב, כסף ויהלומים. כעת נהיה עשירים ולא נדע עוד רעב, אמרו בלבם.

אולם, כאשר נפתחו הארגזים, נתגלו מצבורי זכוכיות שבורות. פרצו בני הבית בזעקה איומה: אוי ואבוי! מה הבאת? הלא כל הזכוכיות אינן שוות אפילו פרוטה אחת! מדוע לא הבאת קצת מהתכשיטים והיהלומים היקרים המתגלגלים בכל רחוב בארץ ההיא?!

הצטער האיש מאוד, כשנזכר בכל ערימות הזהב שהתגוללו שם כדומן, ואיש לא שם לב אליהם. הרי יכולתי לאסוף זהב כחול אשר על שפת הים! דקרה את לבו מחשבת חרטה נוראה כמדקרת חרב.

עודו עומד נדהם ונבוך ומלא חרטה, נזכר לפתע, כי בעת שהיה זקוק לתפור כפתור לבגדו, היה עוטף חתיכת זהב בבד ותופרה בבגדו. כפתורים כאלה יש לו הרבה!

מיד קרע כפתור אחד מבגדו. כאשר הוריד ממנו את העטיפה, התמלא הבית אורה, כי בתוך כפתור הזהב היה גם יהלום ואורו הבהיק כשמש. מיד מיהרו להזעיק סוחר תכשיטים לבדוק את הזהב והיהלום. הסוחר שילם להם בו במקום סכום עצום בעד כפתור הזהב והיהלום, ותוך זמן קצר התעשרו מהכפתורים היקרים.

"כעת הרווחת כפתור אחד!" סיים הרבי את משלו הקולע.

עושה ומעשה

ר' מרדכי הערש אייכנהולץ, היה השמש בביהמ"ד העירוני בבריגל, והיה נכנס לעתים לרבינו. כאשר חלה ונפל למשכב בגלל אירוע־מוחי ("סטרוק"), נאלץ לנסוע לקראקא לדרוש ברופאים. שלח רבינו מכתב לאחד מחסידיו בקראקא, ר' איצ'ה (יצחק) טייכטל, שהיה עשיר גדול, שיעזור לר' מרדכי הערש. ואכן, כחסיד נאמן, כיסה ר' איצ'ה את כל ההוצאות הרפואיות של החולה ומלוויו במשך ששת השבועות ששהו שם[7].

7. מפי בנו הרה"ח ר' יהושע אייכנהולץ שליט"א מארה"ב.

פרק כ

צדיק גוזר

הגלויה המופלאה

כממשיך נאמן לשושלת אבותיו הקדושים, היווה רבינו אבן שואבת וגורם מושך לרבים שנהרו אליו לשמוע לעצותיו והדרכותיו, ולהתברך מפיו הקדוש. מוניטין יצאו לרבינו כפועל ישועות, במיוחד בשחרור מהצבא, ובפקידה בזרע של קיימא.

סיפר הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל:

גיסי, ר׳ משה קאפלער, שהיה תלמידו של רבינו, היה צריך להתייצב לצבא. הוא חשש מכך מאד, כי היה גבוה וחסון ופניו שיקפו בריאות איתנה. אך רבינו הרגיעו שאין לו מה לדאוג. להפתעת הכל, יצא הלה מן הוועדה הצבאית (׳פריזיב׳), עם תעודת פטור.

אולם, לאחי הגדול, אלעזר, לא רצה הרבי להבטיח שישוחרר מהצבא, אלא רק בירך פעם אחר פעם. אבי, הרה״צ רבי זונדל, הבין מכך שבנו זקוק לישועה. נכנס אפוא, לרבינו עם אמו הרבנית, ושניהם הפצירו בו מאד שיבטיח לו שחרור מן הצבא. אך, תשובתו של הרבי היתה: אינני יכול, אינני יכול; אני לא בשמים!

הם יצאו מחדרו בפנים נפולות. עמד שם אחד מחסידיו ושמו ר׳ אלימלך מביקוב, שהכל הכירוהו בכינוי: ׳מיילעך ביקאווער׳. הוא היה איש פשוט, אבל ירא אלוקים מאד, וקשור ביותר לרבינו. ראה מיילעך את פניהם הזועפות, ושאל אותם לסיבת צערם. סיפרו לו את תשובת הרבי שאמר שאינו יכול להבטיח.

מיילעך קפץ כנשוך נחש. ״שמעו, שמעו!״ קרא נרגש, ״זה שלושים שנה שיש לי בביתי גלויה (׳קארטל׳) מהרב, ומעולם לא לקחתי אותה

עמי. והנה, בהשגחה פרטית, בדיוק היום שמתי אותה בכיסי. "הנה - הושיט להם את הגלויה - קחו את ה'קארטל', ותראו אותו לרבי, ונראה אם יאמר שאינו יכול!"

הם קראו את הגלויה בענין רב:

"ידידי מיילעך, מיד כשתקבל את ה'קארטל' הוצא את כל חפציך מביתך לרחוב, וגם אתה ובני ביתך תצאו מהבית!"

"קיבלתי את הגלויה לפני 30 שנה אבל אני זוכר זאת כמו היום. היה זה בערב שבת בבוקר - המשיך מיילעך לספר לאבי וזקנתי - וקיימתי מיד כל מה שכתב הרבי. כאשר גמרתי להוציא את כל החפצים מן הבית, פרצה שריפה וכל הבית שלי נשרף עד היסוד - - -

לקחו אבי וזקנתי ממיילעך את הגלויה המופלאה שחוללה נסים, ונכנסו שוב לרבינו. הם הראו לו את הכיתוב ואידך פירושא זיל גמור...

רבינו הבין היטב את הרמז. "בטלנים אתם!" נפנף בידו בביטול, "זו אינה רוח הקודש, ולא צריך להיות רבי לזה. כל יהודי, גם איש פשוט (אולי אמר "אפילו גוי") שיש לו ידיד אמת, ואוהבו באמת, מרגיש שמתקרבת עליו רעה חלילה!".

הוא התעקש לא להבטיח שחרור, ואלעזר אכן גויס לצבא. ברם, כעבור שלושה חודשים, שוחרר מהצבא תמורת שוחד.

איך שוחררו שני האחים מהצבא?

למיילעך ביקאוואר עצמו, היו שני בנים בחורים שהגיע זמנם להתייצב לצבא. לבן אחד היה כבר בידו כתב־שחרור, אבל לבן השני, לייבל, טרם היתה תעודה כזו. איחדו השניים את גורלם, ובגלל הפחד מהשלטונות, התחבאו בעליית הגג ("בוידם") של רבינו.

הלך מי שהלך והלשין לשלטון, שהשניים מתחבאים בביתו של רבינו.

בעת עריכת סעודה־שלישית, בעת ששני האחים נטמעו בתוך הציבור הגדול שבבית המדרש, באו לפתע שני חיילים ועמדו ליד הפתח. לא

היתה להם רשות להיכנס לבית המדרש בעת התפילה ועריכת השולחן. הם המתינו בצד, עד שתסתיים תפילת ערבית.

החסידים ניסו להמתיק את הגזרה. אחד מהם, ר׳ וואלף פויסט, הכיר אחד משני החיילים. ״יאסיקל, מה אתה עושה כאן?״ קרא אליו בעליצות וטפח על שכמו. החייל סיפר לו, שהם באו לקחת את האחים בני מיילעך מביקוב. ״אבל לאחד מהם יש כתב־שחרור מהצבא, היא נמצאת בעליית הגג של הרבי. מה אתם רוצים מהם? הניחו גם לאח השני, לייבל. הרי אנחנו ידידים, לא?״ קרץ לו ר׳ וואלף בעינו.

יאסיקל היה קשוח. ״עזוב אותי. איחרתם את המועד. הצבא מחפש אותם זמן רב, ומלבד זאת״, מתח את צווארו בגאווה, ״כשאני אביא אותם למפקדי - יעלו אותי בדרגה״.

בשלב זה נסתתמו טענותיו של ר׳ וואלף והוא נסוג משם. נסתיימה תפילת ערבית של מוצאי שבת. הציבור עזב את בית המדרש. החיילים התפרצו פנימה כחיות טורפות ושעטו לעבר שני האחים שפניהם הלבנות כסיד הסגירו את כל מה שהתרחש בליבם. הם תפסו בידיהם והובילו אותם אחר כבוד לתחנת המשטרה.

רבינו היה נרגש מאד; הוא התהלך בבית המדרש אנה ואנה, ״הייתכן?! מביתי יחטפו שני אנשים?!״ שאל את עצמו ברוגזה ללא מענה עשרות פעמים. מדי פעם ניגש לחלון והשקיף אל אפילת הליל, לראות אולי כבר חזרו שני האחים.

החסידים עמדו ביראה מול צערו הגדול ולא עשו מאומה. רבינו לא אהב את חוסר המעש וציווה עליהם שישבו לאכול סעודת מלווה־מלכה. ברם, הוא עצמו לא היה מסוגל לאכול מאומה אלא המשיך להתהלך הלוך ושוב בבית המדרש בפנים מאוימות.

עבודתו הקדושה נשאה פרי ובקעה רקיעים. לאחר כמה שעות, כמעט התהפך בית המדרש על פיו מרוב שמחה וששון. ״הנה הם״ צעקו כמה מפרחי החסידים בהפתעה, למראה שני האחים שהופיעו לפתע בבית המדרש.

פניו של הרבי נהרו משמחה למראה שני האחים. אולם הוא לא בזבז זמן בדיבורי סרק והחלפת חוויות. "אל תתעכבו כאן אף רגע!" קרא בקדחתנות, "סעו מיד לתחנת הרכבת ועזבו את העיר, ויפה שעה אחת קודם".

האחים נמלטו מן העיירה באישון לילה ואפילה.

למחרת הגיע שוב החייל יאסיקל לביתו של רבינו. ר' וואלף פויסט יצא אליו בפנים מופתעות. "יאסיקל יקירי, מדוע חזרת? קרה משהו?"

הגוי משך בכתפיו בהבעה נבוכה שלא תאמה את מדיו הצבאיים ואופיו הקשוח. "שמע וואלף" אמר כמתוודה, "אני לא יודע מה קרה לי, אבל אתמול בלילה לא הצלחתי בשום אופן להירדם. בדרך כלל אני נופל במיטה כמו בול־עץ ונרדם מיד מרוב עייפות. אמש התהפכתי במיטה כמו כדור שעות רבות ושנתי נדדה מעיני. לא יכולתי לישון וראשי היה מלא מחשבות. פתאום חשבתי, כי אולי אני נענש בגלל שאסרתי את שני הבחורים. מיד שחררתי אותם מתוך כוונה לבוא שוב למחרת לקחתם. והנה אני כאן. היכן הם?"

ר' וואלף עשה עצמו מופתע.

"מה אתה אומר? שחררת אותם אמש?! שמע יאסיקל, אין לי שמץ של מושג על מה אתה מדבר. אני יודע רק שלקחת אותם אמש. כאן לא ידוע כלל שחזרו, אתה יכול להיכנס פנימה לבית הרבי ואם תמצא אותם, הם שלך!" - - -

☆ ☆ ☆

השניים מצאו מקלט במקום כלשהו, אך בסופו של דבר אי אפשר היה להשאיר את עניינם תלוי ועומד. כאשר צריך היה לגמור את ענין השחרור של לייבל מהצבא, נכנס אביו ר' אלימלך אל הקודש פנימה, הניח על השלחן שלוש מאות דולר, והפציר ברבינו שיפעל ישועה לבנו שישתחרר מהצבא.

"מה אתה שם כאן כסף?" עיווה רבינו פניו בסלידה, "אינני צריך את הכסף שלך; סע לטורנא למתווך פלוני - ובנך ישתחרר".

ר' אלימלך כבר היה אצל מתווך זה לא פעם ולא פעמיים, כמו שכבר ביקר אצל מתווכים נוספים, אך אף פעם לא הצליח ובשום אופן לא רצו לשחררו. לייבל היה צעיר חסון, בעל קומה משכמו ומעלה, ולפי כל הנתונים היה ראוי לשרת בצבא.

אולם, כשהצדיק אומר - החסיד מציית. ר' אלימלך ציית לדברי הצדיק וביקר שוב אצל אותו מתווך. ואמנם, הפעם הצליח המתווך בפעולת השחרור, ולייבל השתחרר סופית מהצבא.[1]

☆ ☆ ☆

לר' אלימלך זה, היה מנהג קבוע: כאשר היה יוצא לפנות בוקר מכפרו ומגיע לויעליפאלי, היה נעמד מתחת לחלון ביתו של רבינו, כדי לשמוע את לימודו בקול ובנעימה מתוקה שנספגה כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו[2].

לך לרופא הגרוע בעיר...

כאמור, היה רבינו פועל ישועות בעיקר בשני עניינים: בפקידת עקרות ושחרורים מהצבא. על השחרורים הארכנו לעיל, ואילו כשרצה לפעול ישועה לבנים, רגיל היה לשלוח את המתברך לרופא בעיר בריגל, (שמו של הרופא היה כשם העיר - בריגל; "בדזשעסקא" בשפת מדינת פולין). הוא היה הרופא הכי גרוע בעיר, והיה רגיל לומר כי לולא הרב, לא היתה לו פרנסה...

בזכות נדיבות הלב

הרה"ח ר' שמואל שטרן, (בנו של החסיד ר' שאול), לא זכה להיפקד בזרע של קיימא. לאחר שעברו עשר שנים מנישואיו, אמרה לו אשתו:

---

1. "שיח זקנים" עמ' רעח, מפי ר"ח הרבסט ז"ל.
2. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

הרי אני אשמה בכך שאין לנו ילדים, למה לך לסבול בגללי. תן לי גט; תישא אשה אחרת ותתברך בבנים. אולם בעלה לא ענה לה מאומה.

ברם, אשתו לא הרפתה ממנו, וחזרה ואמרה לו כך פעם אחר פעם.

פעם ענה לה בעלה, ר׳ שמואל: הרי את יודעת שאינני עושה מאומה בלי הרבי! אמרה לו: אם כן, סע לרבי וספר לו אודות הצעתי. אמר לה: אסע אליו יחד אתך. הסכימה האשה, ושניהם נסעו לרבינו.

כשנכנסו לחדר, שאל אותו הרבי: מדוע באה גם אשתך? פנה ר׳ שמואל לאשתו, שתאמר לרבינו מה שברצונה לומר. החלה לומר את הדברים שאמרה כבר כמה פעמים לבעלה, ומדוע צריך הוא לסבול בגללה?!

כאשר שמע רבינו את דבריה, החווירו פניו הקדושות למשך זמן מה, מגודל רחמנותו עליה ומנדיבות ליבה הבלתי־שכיחה. אחר כך אמר להם: חושבים אתם, שאם אחרי עשר שנים טרם התברכתם בזש״ק, אי אפשר כבר להתברך? סעו לביתכם בבריאות ותיוושעו בזרע של קיימא!״.

לשנה הבאה נולד להם בן למזל־טוב[3].

כל הפושט יד

להרה״ח ר׳ קלמן קלוגר, לא היו ילדים. הוא הפציר ברבינו שיברך אותו בזש״ק. הוא אכן בירך אותו, אבל עברו שנים רבות ועדיין לא נושע.

בפורים, היה רבינו נוהג לשתות הרבה יין כדי להשתכר. כך, כשהיה בגילופין, התגלו מעט מדרגותיו, כי בכל ימות השנה הסתיר את דרכיו מאד. אותה שנה, לאחר ששתה רבינו והיה בגילופין, ציווה לנכדו הרה״צ ר׳ נטע זצ״ל, שיקרא לקלמן לבוא לפניו, באומרו: הרי הוא מבקש זמן כה רב, עתה עת רצון היא.

כשהגיע, בירכו רבינו בחמימות, ולשנה האחרת נושע בבן זכר.

---

3. ״שיח זקנים״ ח״ג עמ׳ רעז, מפי ר״ח הרבסט ז״ל.

החמיץ את שעת הכושר

ר׳ משה גופנברג, נכנס פעם לרבינו לבקש ברכה על בן זכר. זה היה ביום חמישי בשבוע ורבינו פנה גם אליו בבקשה: ״ר׳ משה, אני זקוק לסכום של 150 ריניש״. (כנראה עבור הוצאות שבת לעניים). ר׳ משה נדהם. ״כל כך הרבה? אני צריך לבקש את הסכמת זוגתי״. הוא יצא לביתו וזמן קצר אחרי כן נכנס פינחס גלינר, סוחר הבהמות, שבא לבקש ברכה זהה. גם ממנו ביקש רבינו אותה בקשה. פינחס לא היסס אפילו לרגע, כנראה הבין שהברכה ובקשת רבינו קשורים זה בזה, הא בהא תליא. מיד הוציא 150 ריניש ונתן לרבינו במאור פנים. רבינו בירכו בבן זכר והלה יצא מביתו שש ושמח.

לאחר שעה קצרה, שב ר׳ משה גופנברג כשהוא מרוצה: ״רבי כבר שאלתי״ (כלומר, וקבלתי הסכמה מאשתי). ענה לו רבינו באותו סגנון: ״גם אני כבר שאלתי״. (כמי שאומר: ״הסתדרתי היטב בלעדיך״). למותר לציין, כי לאחר שנה חבק פינחס גלינר את בנו, ואילו ר׳ משה גופנברג איבד בידיים את שעת הכושר![2]...

כנגד כל הסיכויים

גם בענייני רפואה, באו אל רבינו שפעל ישועה והמשיך רפואה. כך היה גם במקרים קשים, כאשר הרופאים כבר אמרו נואש.

פעם, שיחקה אחותו הקטנה של ר׳ חיים הרבסט, שהיתה אז כבת שש, עם ילד אחד. הילד דחף אותה, וכשנפלה, נחבטה בראשה קשות. כתוצאה מכך נתהוותה דלקת במוחה. הוריה נסעו לרופא מפורסם בקראקא. האם, נשארה כל הזמן עם הבת החולה שאושפזה בבית החולים בקראקא, ואילו האב היה נוסע בקו קראקא - בריגל הלוך ושוב.

פעם, כשחזר לבריגל מבית החולים, שם שהה ליד מיטת בתו החולה, נכנס אל רבינו והתחיל לבכות. רבינו ראהו בוכה, והתרגש מאד: ״מה קרה?״ שאל בחרדה. ״הרופא אומר כי מוטב שהילדה תמות״, התייפח האב המיוסר, ״היא חולה מאד ועלולה להישאר עיוורת, חירשת ואילמת כל ימיה״.

נרעש הרבי לשמע הדברים, ואמר בקול רם: "מנין הוא יודע כל הדברים הללו? הרי הוא זולל נבילות וטריפות! - והוא יודע מה יהיה?! אני אומר, שבעז"ה היא עוד תהיה יפה יותר ממה שהיתה; פקחית יותר, ובכלל תהיה ילדה טובה ויקרה!" ("א פיין טייער קינד").

כנגד כל הסיכויים, התרפאה הילדה לגמרי, ונתקיימו בה כל דברי רבינו. המאורע היה כה חריג ויוצא דופן, עד כי בספרי בית־החולים בקראקא היה כתוב, שזו הפעם הראשונה שילדה נתרפאה ממחלה כזו![4]

סיפור דומה בפיו של הרה"ח ר' משה מעד ז"ל:

פעם, בהיותי אצל רבינו, נחלשתי ונפלתי בעילפון כבד עד כדי שהייתי בסכנת חיים. לפת אותי רבינו בידו, השכיב אותי על המיטה והביט עלי שוב ושוב בעיניו הטהורות. לאחר רגעים מספר, התחלתי להרגיש טוב יותר, עד שהצלחתי לרדת מהמיטה בריא אולם. נענה רבינו ואמר לי: דע לך, שבלעדיי לא היתה רחוקה ממך העת בה היו עשבים צומחים מעליך... הוא התכוון להסביר לי, כי על ידי הסתכלותו בי, הציל אותי מרדת שחת. גם לאחר זמן, היה הרבי מזכיר לי זאת בלשון הנ"ל[5].

בחלום אדבר בו

סיפר הרה"ח ר' חיים הרבסט ז"ל: זקני (אבי־אבי), הרה"ח ר' לייביש הרבסט ע"ה, התגורר בבריגל אצל הורי, והיה לו שם חדר מיוחד. זה קרה כמדומני בשנת תרפ"ג, סבא נפל ואחת מצלעותיו נשברה. כאביו וייסוריו הגיעו עד לב השמים והוא לא היה מסוגל להזיז את גופו. רגליו היו כמשותקות וכל תזוזה בהן הסבה לו ייסורי תופת. במיוחד כשהניע את רגלו השמאלית.

הרופא אמר שלא ניתן לרפא אותו. "אין מה לעשות" אמר בהשלמה, "זה חלק בלתי נפרד מהזקנה וחולשתה".

---

4. שם עמ' רפא, בשם הנ"ל.
5. שם, עמ' רפ.

סבא נולד בשנת ת"ר. הוא היה אז בן פ"ג שנים והשלים עם הרעיון שחייו הגיעו אל סופם. כל השבוע סבל ייסורים נוראים, ובערב שבת אמר לאבי, שיקברוהו ליד "היימישע שכנים" (שכנים מיודעים).

אבי הזכירו אצל רבינו, ובמוצאי שבת מיהר לחזור לביתו. שאל אותו רבינו: "יוסיל, לאן הנך ממהר?"

"אל אבי המתייסר ביסורים קשים". ענה אבא בחופזה והלך.

הרבי לא ענהו מאומה. אולם הדברים ששמע, נקלטו במקום שהיו צריכים להיקלט...

כשבא אבי לביתו במוצאי שבת, מצא את סבא כשהוא מתפתל בייסוריו.

למחרת, ביום ראשון בבוקר, נכנס אליו שוב. לפליאתו, גילה אותו יושב על המיטה ולובש את המגפיים ("שטיוול") בכוחות עצמו. כשראה את בנו חייך אליו, אך הוא, ר' יוסיל הרבסט, (שהיה ידוע בכינוי ר' יוסף שוחט) עמד משתומם.

"אינך יודע מה קרה כאן פתאום" צחק סבא, "בוא ואספר לך:

אתמול בלילה היו לי ייסורים נוראים כאלה, שהרגשתי שעומד הנני לגווע, ח"ו. נרדמתי, וחלמתי שאני נכנס לבית מדרשו של רבך, הרה"ק ר' יצחק'ל מויעליפאלי. (סבא עצמו היה חסיד של הרבי מצאנז, ומעולם לא הלך לרבינו).

כשהרגיש בי הרבי, שאל את אנשיו מי הוא האיש הזה? ענו לו: זה אביו של יוס'ל. ניגש אלי, נתן לי שלום ושאל אותי: איך כבודו מרגיש? ("וואס מאכט איהר"). התחלתי לבכות, ואמרתי שאני חולה מאד, לא עליכם, ויש לי יסורים נוראים.

אמר לי הרבי: אתם אורח חשוב, תשתו יין, ("איר וועט טרינקען וויין"), ואם שותים כוס יין, יכולים להתרפא. ("און אז מען טרינקט אויס

א כוס ווין, קען מען האבן א רפואה"). הוא הושיט לי כוס יין. שתיתי את הכוס, והרגשתי איך שהיין נכנס בכל איברי.

כשהתעוררתי אחר כך, הרגשתי שהנני מזיז את גופי ללא חשש ולא כואב לי כלום; מזיז אני את רגלי הימנית - ולא מרגיש שום כאב; את רגלי השמאלית ואין כאבים. והנה כעת הנני לובש את המגפיים (שטיוול), ותוך כדי כך נכנסת!

מאז התקרב זקני מאד לרבינו, וכאשר העתקנו את מקום מגורנו לצאנז, רצה לנסוע לבריגל לחג השבועות, להסתופף בצלו של רבינו. אך לפני חג השבועות, בשנת תרפ"ו, נסתלק לבית עולמו[5].

"אין להתעקש יותר מדי"

אולם לפעמים, כאשר ראה רבינו שגזירה היא מלפניו, וכי טובתו של היהודי היא להישאר במצבו, היה נמנע מלברך. כפי שסיפר שוב הרה"ח ר' חיים הרבסט, שאמו ע"ה היתה חולה, ואמר לה ללכת לרבינו ותפציר בו מאד, ("זי זאל זיך איינשפארן") שיעניק לה ברכתו הקדושה לרפואה שלמה.

כששבה, סיפרה שהפצירה בו, וענה לה: "ר' יוסף'ס ווייב, מען קען זיך נישט אין אלץ איינשפארן!" (- אשת ר' יוסף, אי אפשר להתעקש בכל דבר יותר מדי!)[6]

"בשמים לא חסרים רחמים"

הרה"ח ר' הערשעלע אהרנרייך, סיפר את העובדה דלהלן המעידה איך מבטו של רבינו צופה היה את העתידות:

פעם, שלח לו רבינו מכתב שיסע לקראקא, כדי לאסוף כסף לטובת אלמנה, יחד עם בנו של רבינו הרה"צ ר' צבי ליפשיץ זצ"ל שגר בקראקא. ר' הערשעלע אהרנרייך בא לשבות את השבת אצל רבינו לבריגל, ובדעתו היה להמשיך ביום ראשון בדרכו לקראקא.

---

6. שם, עמ' רעח.

בערב שבת, כשהגיע לבריגל, פגש ברבינו בדרכו למקווה לטבול לכבוד שבת. כשחזר רבינו מבית הטבילה, היה נרגש ונרעש מאד, ואמר הרבה פעמים: "רחמים פעלט נישט אין הימל! רחמים פעלט נישט אין הימל!" (אין מחסור בשמים במידת הרחמים).

למחרת, נפלה הרבנית מהמדריגות מקומה שלימה, ולא אירע לה מאומה; היא קמה מנפילתה והמשיכה ללכת כאילו לא אירע מאומה. אז־אז הבינו, שרבינו ראה זאת מראש ברוח קדשו, והמתיק העניין בזה שאמר שאין מחסור בשמים במידת הרחמים[7].

"חזור לגן העדן"...

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כשרבים מבאי ביתו גויסו למלחמה, ערך רבינו רשימה של כל המגויסים והתפלל עליהם שיחזרו בשלום הביתה. ואכן, כולם זכו לחזור - פרט לאחד, בן ציון ויקסלער, שלא חזר ולא היתה שום ידיעה ממנו.

זוגתו היתה אכולת דאגה ובאה לרבינו לקבל את ברכתו הקדושה, שבעלה יחזור הביתה ולא תישאר, חלילה, עגונה. היא היתה בטוחה שהרבי יאמר לה ברוח קדשו מה קורה עם בעלה. ברם, רבינו ענה לה בענווה: "אינני יודע מה נשמע אתו. התחזקי נא במידת הבטחון. האמיני, שבוודאי שוב ישוב הביתה בשלום".

שבה לביתה וחיכתה. אולם, עברו חודשים ארוכים ללא סימן חיים. הוא החל נחשב כנעדר. מפקדיו בצבא אמרו, כי כנראה נפל בחזית המלחמה. יום אחד מצאו את בגדיו ליד שפת הנהר ואז התחזקה ההנחה כי טבע בנהר.

נאמנה לדברי קדשו של הרבי, המשיכה העגונה לקוות לטוב. למרות שעברו עליה ימים קשים ושעות רבות בהן היתה בטוחה כי לשווא תקוותה ונגזר עליה להישאר עגונה לצמיתות. בסופו של דבר, היתה בטוחה לחלוטין כי בעלה האומלל מת.

---

7. שם, עמ' רפב.

שנתיים חלפו.

יום אחד, שמעה דפיקות מן התריס. ניגשה לראות ולתדהמתה ראתה את פניו של בעלה בחלון. הבעל קרא לאשתו בשמה והתכונן להכנס הביתה.

מבוהלת כולה החלה צועקת: "לך למנוחתך בשלום, מה אתה רוצה כאן בארצות החיים?! חזור למנוחתך בגן העדן".

"האם יצאת מדעתך?" צעק הבעל, "אינני מת. זה אני, בן ציון ויקסלער. הייתי עד עכשיו בשבי, זה עתה השתחררתי בחסדי שמים".

"אבל מצאו את בגדיך על גדת הנהר" לחשה בבהלה, "אמרו שטבעת".

"אמת ויציב" אישר הבעל. "עמדתי על משמרתי על הר שלמרגלותיו זרם נהר. יום אחד שרר מזג אויר חם והתחשק לי לרדת להתרחץ במימי הנהר. פשטתי את בגדי וקפצתי ממקום עומדי אל הנהר. אך לא הספקתי להתרחק מאומה, כי בן רגע הוקפתי בחיילים רוסים שלקחו אותי בשבי. ההר עצמו הופצץ בידי הרוסים. לכן, כאשר מצאו את בגדי ומסמכי, חשבו אותי למת, אבל לא כן הוא, אני חי וקיים!".

ברכתו של הרבי, כי כל החיילים שהתפלל עליהם יחזרו בשלום, התקיימה במלואה. (ראה להלן פרק כא)

עינים צופיות

הרה"ח ר' אלקנה פלד ז"ל, היה חסיד מקושר ביותר של רבינו. הוא ביטא את הרגשתו בהגדרה קולעת: בכל פעם כשחזרתי מנסיעה לרבינו, הייתי מרגיש ממש כבריה חדשה! ("ניי געבוירן").

הפעם האחרונה שהייתי אצלו - סיפר - היתה בפרוס מלחמת העולם השניה אשר הכחידה את רובה של יהדות אירופה. רבינו לקח את ידי ושאל אותי: "מה אתה רוצה"? ריח אבק השריפה כבר תלה באויר והרגישו

שהוא עומד להתפרץ. אמרתי לרבינו, רצוני שהשי"ת יזכני לעבור את הכל בשלום. מיד לקח את ידי ובירך אותי: "אלקנה בן אלטע מרים אסתר, תעבור הכל בשלום"!

השבח להשי"ת, שברכתו הקדושה של הרבי התקיימה, ובניסים גדולים זכיתי לבוא לארה"ק.

ור' אלקנה המשיך לספר:

פעם, ביום ראשון, לא היה בבית רבינו אפילו חתיכת לחם. רבינו לא התפעל כלל מהדחקות השוררת בביתו, אבל כשהרגיש שאין לו אוכל עבור האורחים - הצטער מאד. לפתע בא רבינו אלינו ואמר בשמחה: הנה תיכף יבואו "מיינע גיבערגסטע אידן" (החסידים יושבי ההרים - כך היה קורא לחסידיו שגרו בהרים שסביבותיו). התפלאנו, כי לא ראינו בקצה האופק כל סימן של מישהו מתקרב.

אולם, לאחר פרק זמן קצר החלה פתאום מתחוללת תכונה ברחוב. שמענו קול אופני עגלה וצהלת סוסים דוהרים. כעבור רגעים אחדים, נכנסה פנימה סיעת חסידים טעוני מיני מזון וכל מטעמים. בו במקום נפרסה מפה על השולחן, הונחו צלחות, ורבינו בא אלינו והזמין אותנו בשמחה: "כולם מתבקשים ליטול ידים ולשבת לסעודה!"[8]

יש לך כבר שותף בחיים

אחד מחסידיו הנאמנים של רבינו, היה הרה"ח ר' שמעון הירש מתושבי וישניצא. הוא עוד הסתופף בצל אביו הרה"ק ר' נטע. הוא לא היה עושה דבר קטן כגדול בלי שאלת רבו.

לאחר מלחמת העולם הראשונה רצה לפתוח עסק, אך לא היה לו כסף להשקיע. לפניו עמדו שתי ברירות: לקחת לו שותף שישקיע כספו ויחלוק אתו ברווחים, או ללוות כסף באחוזי ריבית גבוהים. לאחר ייעוץ עם מומחים, הגיע למסקנה, שעדיף לקחת שותף שגם יסייעו בניהול העסק וגם לא יצטרך ללוות בריבית. כאשר הגיע לרבינו לשמוע את

8. הרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל, בקונטרס 'זכרון עקידת יצחק' עמ' רכו.

חוות דעתו, ענה לו רבינו למרבה הפתעתו: "אינך צריך לשותף! יש לך כבר שותף לחיים, ועמה תחיה לאריכות ימים ושנים. שמע לעצתי, ולך ללוות כסף באחוזי ריבית, ואפילו באחוזים גבוהים, ותראה בע"ה הצלחה גדולה".

ר' שמעון חזר לביתו, וכששמעה זוגתו את תשובת רבינו החלה לטעון לעומתו: איך נוכל להרויח כל כך? מסתמא לא הצגת לפני הרבי את כל הנתונים, וכי איך נוכל לעמוד בתשלומי אחוזים גבוהים כאלו? סע לרבי פעם נוספת, ואמור לו את כל הטיעונים שלי, ונראה מה יאמר לך.

באין ברירה עשה כדבריה ונסע לרבינו, כשנכנס לפניו, והתחיל להסביר פעם נוספת שמשתלם יותר לקחת שותף, נענה רבינו ברוגזה: אמרתי לך כבר שיש לך כבר שותף בחיים ואינך צריך לעוד שותף, שמע לעצתי וכשאתה חוזר לעיר טרם שתיכנס הביתה תדאג להשקיע דמי קדימה בעסק ותראה ברכת ה'.

ואכן ברכת רבינו נתמלאה והעסק עלה ושגשג מעל ומעבר למשוער[9].

שרד מערבות סיביר

היה זה בשנות המלחמה - מספר הרה"ח ר' חיים הרבסט - הגענו בשבת־מברכים חודש תמוז לסיביר ונאלצנו לעבוד גם בשבת, ר"ל. אולם, בשבת־מברכים אלול לא רציתי לעבוד. היה שם חוק מקומי, ולפיו מי שאין לו נעליים, פטור מלעבוד. לכן, הלכתי בערב שבת לסנדלר ומסרתי לו את נעליי לתקנם. כך היה לי ממנו אישור, שנתתי לו המנעלים לתיקון והייתי פטור מלעבוד.

הלכתי עם הגרביים בשלג דרך של תשעה קילומטרים, והתקררתי. היה לי חום גבוה. חשבתי לעצמי שהחום יעבור ואחזור לבריאותי, אך לא כן היה; עברו הימים הנוראים, ראש השנה ויום כיפור, ועדיין היה לי חום גבוה.

---

9. מפי בנו הרה"ח רבי אביש הירש זצ"ל.

אבי היה יחד עם רבינו בפרימישלאן, ולכן נקטתי משנה זהירות ולא כתבתי קוויטל לרבינו להזכיר את עצמי. לא רציתי לצער את אבא שבוודאי היה נודע לו על מחלתי מהמכתב. גיסי ואחותי שהיו עמי, אמרו לי לכתוב, אך לא רציתי.

כך נמשך הדבר עוד שלושה חודשים. הגיע כבר חנוכה ועדיין אני חולה. בעת הדלקת נרות חנוכה, בכיתי מאד. גיסי חמל עלי ואמר לי לכתוב לרבי, אך אני המשכתי להתעקש ולא לכתוב כדי לא לצער את אבי. "ובכלל" טענתי בלהט־אמונה של חסיד, "הרבי צריך לדעת מעצמו מה שאירע לי". האמנתי באמונה שלימה שכך הוא הדבר.

כעבור שבועיים, קבלתי מכתב מאבי. הרבי שאל אותו היום אם הוא כותב לבנו. אבי שאל אותו לסיבת שאלתו, והרבי אמר לו: אם תכתוב לבנך, אוסיף על מכתבך.

כתב הרבי אלי בזה"ל:

ידידי יקירי, החתן חיים הרבסט! באתי לברך אותך שתהיה בבריאות השלימה. אוהבך יצחק.

יותר לא רצה לכתוב בכתב ידו, כי פחד מהנאצים הרשעים ימ"ש, שלא יוודע להם שהוא רבי. לכן אמר לאבי, להעתיק מלה במלה מה שאומר לו, והוסיף והכתיב לו כהאי לישנא:

ידידי יקירי, החתן חיים הרבסט, אל תירא ואל תחת. השי"ת, ברוב רחמיו וחסדיו, ירחם עליכם ולא ישלוט בכם שום רע בעזר השי"ת. לא ידאגו ולא יפחדו. ידידי יקירי, תן חיזוק לגופך ולנפשך, והכל יעבור כרוח נושבת. תחזק לגיסך ולאחותך, והכל יעבור כרוח נושבת.

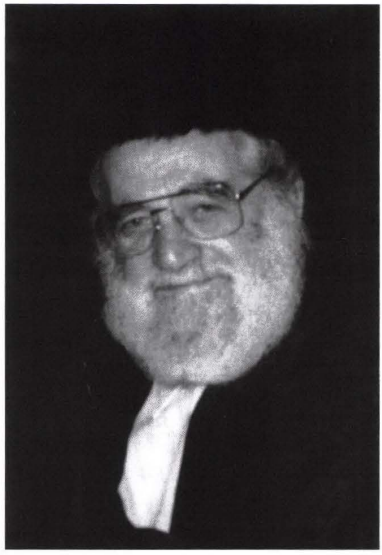
אולי ע"י דיבורי, שהרבי צריך לדעת מעצמו, פעלתי, שהרגיש רבינו ברוח קדשו כל מה שאירע.

אחר כך חזרתי לאיתני, בעז"ה, ולאף אחד מאתנו לא אירע שום מיחוש וחולי במשך כל הזמן. היו שם הרבה יהודים שנפטרו, ר"ל,

ממחלת הטיפוס, כי אנשים יראו לטפל בהם, פן יידבקו אף הם. אך אני לא פחדתי מכלום, מחמת ברכת קדשו של הרבי, וטיפלתי בחולים ובנפטרים יחד עם חברי, והבאנום למנוחת עולמים[10].

ר' חיים הרבסט זכה להינצל מגיא התופת והשתקע בארה"ב, שם הקים משפחה לתפארת. הוא נלב"ע בשיבה טובה בשנת תשס"א.

☆ ☆ ☆

רבי חיים הרבסט ז"ל

פעם הגיע אליו אחד לבקש ישועה ורצה שרבינו יעשה "זיך אויסבעטן" (פירוש: שרבינו יבקש סכום כסף בעד ישועה, ויתן לו, ועי"ז יבטיח לו ישועה). רבינו לא הסכים לכך, וסיפר שגם אצל זקינו הק' בעל ה"ארי' דבי עילאי" לבקש ישועה בדרך זה ולא הסכים. וסיפר שאצל זקינו הקדוש בעל הארי' דבי עילאי ניגש אחד שביקש ממנו שיבטיח לו ישועה, וכמו כן ביקש ממנו שיעשה 'זיך אויסבעטן' כנ"ל, ולא הסכים, ואמר האיש ההוא וטען, הלא הרב הקדוש ר' שלמה מקארלין זיע"א כן הסכים לעשות 'זיך אויסבעטן'. ענה הרה"ק הנ"ל, הנה אספר לך, פעם ניגש יהודי אחד אל הרה"ק ר"ש מקארלין זיע"א וביקש ישועה, ואמר לו הרה"ק מקארלין הנה אם תתן לי ריניש כמנין שלמה דהיינו שע"ה רענדליך אז אבטיח ישועה. ואמר האיש ההוא להרה"ק רבי הלא אפשר שאתן לך ריניש כמנין ג"ד דהיינו שבע רענדליך, ענה לו הרה"ק אבל מה אעשה 'אז ג-ט הייסט נישט אזוי' פירוש לשון נופל על לשון שאין הקב"ה שנקרא ג-ט (ונשמע כשם גד) מצוה כן, וגם נשמע כאומר שאין הקב"ה נקרא כן, והמשיך הרה"ק בעל האדב"ע זיע"א, יהודי שיודע וואס ג-ט הייסט יכול לעשות 'זיך אויסבעטן'.

10. "שיח זקנים" שם עמ' רעג.

ולא נתייאש היהודי ההוא, וטען לו הלא הרה״ק ר׳ מרדכי מטשערנאביל זיע״א עושה ׳זיך אויסבעטן׳ וענה ואמר האדב״ע הנה אספר לך, פעם נסע הרה״ק מטשערנאביל בדרך, והיה שלג וקור גדול, ונהפך עגלתו לתוך השלג, ולא יכלו להוציאו מתחת העגלה, והיה סכנת נפשות ממש, וביני לביני עבר שם יהודי אחד ועמד לעזור להרה״ק הנ״ל, והוציאו מתחת העגלה והגביהו ונשאו על כתפו לקחתו לביתו ולהחיותו, והנה נשמע מפי הרה״ק ששואל אותו, לאן אתה הולך ונושא אותי, וענה לו שלוקח אותו לביתו, אמר לו הרה״ק הנ״ל עצור כאן והניחני עד שתבטיח לי סכום רייניש גדול - הרה״ק רצה שהלה יתן לו לצורך צדקה שהיה אוסף בעד הצדיקים הנסתרים - וענה הלה, איני מבין הרי אני עושה זאת להחיותך ולהציל נפשך ועתה מבקש ממני כסף? ענה הרה״ק ואמר לו, אם אין אתה מסכים לזה הניחני מיד ואל תדאג לבריאותי. לאחר שנתווכחו לא היתה לו ברירה והסכים. וסיים הרה״ק בעל האדב״ע, הנה אם מסכימים למסירות נפש כזאת אז שייך לעשות ׳זיך אויסבעטן׳.

ועדיין לא נתיאש היהודי והמשיך וטען לאדב״ע, הלא הרבי ר׳ הירש מרימינוב עושה ׳זיך אויסבעטן׳, ענה לו האדב״ע בדרך ביטול, לך תאמר לר׳ הירש משרת שאני איני עושה ׳זיך אויסבעטן׳.

אחרי זמן קצר הגיע הרה״ק ר׳ הירש לביקור אצל האדב״ע, ומיד כשנכנסו אצלו קם בעל האדב״ע מלא קומתו ורץ לקראתו וקיבלו בסבר פנים יפות וציוה להביא לו כסא קטן להניח תחת רגליו, ובמשך כל הביקור הכניע עצמו מאד וכבדו ביותרת הכבוד, והמשמשים עמדו נדהמים כי מעובדא הנ״ל היה נראה שבעל האדב״ע מזלל בו, ועכשיו כבדו כל כך. אחרי שיצא ממנו שאלו המשמשים לאדב״ע על התנהגותו, וענה בלשון קדשו, מה אעשה הלא כשנכנס אלי ראיתי רשום על מצחו ״יהושע עבד משה״. ע״כ הסיפור שסיפר רבינו ר׳ איציק׳ל מוויעליפאלי[11].

11. קונטרס ״טובים מאורות״ שנה יד, נ.י. תשס״ט, עמ׳ ו-ז, מפי הרה״צ רבי נטע ליפשיץ זצ״ל.

פרק כא

נהוג נשיאותך ברמה

ביד רמה

רבינו הנהיג את עירו ביד רמה. למרות מזגו הרך והשתתפותו בצערו של כל אחד ואחד, הרי כאשר נגע הדבר לכבוד שמים, לא נשא פני איש, ועמד בתוקף על גדרי הצניעות ומשמרת הטהרה בעיר.

תושבי ויעליפאלי אנשי קודש היו. הנהגותיהם ומנהגיהם בכל דבר היו בבחינת: הרחק מן הכיעור ומן הדומה לדומה. בכל העיר ויעליפאלי, לא היתה אף אשה אחת שתרשה לעצמה שלא לשמור על כל גדרי הצניעות המקודשים מדור לדור[1]. כך נהגו בני העיר עוד בימי רבינו ר׳ נטע׳לי זי״ע, אביו של רבינו, והוא המשיך בדרך אביו.

פורץ גדר ישכנו נחש

אשה צעירה אחת, שהגיעה מעיר אחרת אל חמותה שהתגוררה בויעליפאלי, נשארה שם פרק זמן ממושך, כאשר לא ברור היה אם ברצונה להישאר בויעליפאלי, או לחזור לעירה. אשה זו לא שמרה על גדרי הצניעות הנהוגים בעיר, ולבושה היה שונה מנשות העיר.

רבינו קרא לחמותה של אותה אשה לבוא אליו. כשבאה, אמר לה: ״דעי לך, שעד היום לא היתה פרצה כזו בעירי, ולא טוב הדבר שאת תהיי פורצת הגדר!״ נבהלה האשה ופרצה בבכי: ״וכי מה אני יכולה לעשות, אם כלתי איננה שומעת בקולי?!״

״שובי אלי עם כלתך״ הורה לה הרבי.

עשתה החמות כמצוותו ובאה עם כלתה לפניו. אמר רבינו אל הכלה: אם ברצונך לגור בעירי, עלייך להתנהג כפי שנוהגות כל בנות עירי ולא

---

1. כידוע, הקפידו מאוד על גילוח שערות נשים.

להיות פורצת גדר. הוא גם הסביר לה את ההלכה של פורץ גדר בישראל והטעים: "אם ברצונך לעזוב את המקום ולחזור לעירך, הרי אני אינני שוטר של כל העולם. אך אם ברצונך לשמוע בקול צו תוה"ק וללכת בדרכי הצניעות המקובלים בעיר, תזכי בזכות זה, לבנים כשרים ובריאים, חיים וקיימים.

האשה קיבלה על עצמה ללכת בדרכים ישרות, וכפי שהבטיח רבינו כך היה: האשה זכתה להקים משפחה ענפה ומפוארת[2].

מבין על השוחט!

רבינו ידע על כל תנועותיהם ומעשיהם של בני העיר, והיה מעורר תמיד לתקן דרכיהם, ומרגלא בפומיה: אבוי לרב שאינו יודע מה קורה בתוך הקדרות של בעלי הבתים שלו!

פעם, הבחין רבינו בשוחט דמתא כי אינו בדרגת יראת השמים כפי הנצרך. מבחוץ, לא נראה על השוחט שום סימן של קלות ראש, אך רבינו, בעיניו הטהורות, הבחין בו שאין תוכו כברו, ולפיכך פסלו מלשחוט עופות עבור בני העיירה.

השוחט שנדחה ממשרתו, לא התכונן לעבור על כך בשתיקה. הוא נסע אל רב אחר בגליל מגוריו, נבחן לפניו על הלכות שחיטה ועמד בכור המבחן בהצלחה רבה. הרב גם בדק את סכינו ונתן לו 'כתב הסמכה' כי הוא ראוי לשחוט. הוא גם שיגר מכתב לרבינו בו הוא מתרעם עליו על כך שפסל את השוחט הלזה. משקיבל רבינו את מכתבו של הרב, מיהר לשלוח לו את תגובתו: "איהר זיינט א מבין אויף א חלף, איך בין א מבין אויף א שוחט!" (אתה מבין על הסכין, ואני מבין על שוחט!).[3]

במערכה על קדושת ישראל

בכל הסביבות והכפרים הקרובים לעירו, גם כאלו שהתרחקו במקצת מדרכי היראים, לא היתה אפילו הוה אמינא של מחשבת עוועים לרקוד בתערובת, חלילה, בידיעה כי רבינו לא יעבור על כך בשקט. לכל חתונה,

---

2. הרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל ב'זכרון עקידת יצחק' עמ' רכד.

3. מפי הרה"ח רבי פינחס מאירוביץ שליט"א, ששמע מזקינו רבי משה מעד ז"ל.

או ברית מילה, שהזמינוהו, היה מתנה מיד, שהשמחה תתנהל לפי כל גדרי הצניעות.

בכפר המרוחק מויעליפאלי כשלושה מילין, התקיימה חתונה שהתחילה כרגיל, לאור הבטחתו החגיגית של בעל השמחה כי לא תהיה שום בעיה בחתונה. אך כאשר החל המנגן לפרוט על מיתרי הכינור, התאספו כמה פוחזים ונכנסו לרקוד בתוך קהל הנשים. מיד רץ בעל השמחה לבית רבינו, והתאונן לפניו שמשביתים את שמחתו על ידי ריקודי תערובות.

רבינו שמע את הדברים ונזעק. הוא החל לרוץ לעבר המקום כשאינו מביט כלל על עצמו. הימים היו ימי גשמים והדרכים מכוסות בוץ עבה, ואילו לרגליו של הרבי רק נעליים קלילות וגרביים צחורות. אך, כשהשריפה בוערת, אין מדקדקין בקטנות. קפץ רבינו לתוך הבוץ, טס לשם כחץ מקשת ונכנס בסערה לאולם השמחות.

הריקודים המתועבים נפסקו כרגע. מנהל התזמורת ראה את רבינו, ומיד ציווה על ה'כלייזמרים' כולם לחדול מלנגן. דממה מתוחה השתררה באולם. הכל הביטו ביראה בדמותו של רבינו שניגש אל מנהל התזמורת כשמראהו בוער באש קודש.

"עקיבא", פנה רבינו אל מנהל התזמורת בשמו, "האם אתה רוצה שאגרש אותך מכל היישוב שלי?"

נרעד הלה, לקח את הכינור ואמר לרבינו: הנה הכינור לפניך, יותר לא אנגן!

רבינו הניח את הכינור בחיקו של עקיבא. "את הכינור אני מחזיר לך, אבל להבא, כאשר תרגיש שישנם ריקודי תערובת - תפסיק לנגן!"

"אני מבטיח" אמר עקיבא ביראה.

המחאה הספיקה. שוב לא נשנה מחזה מעין זה[2].

☆ ☆ ☆

באותה עת כשחזרו הבחורים מהגלות לאחר המלחמה, נוצר מצב חדש שהבחורים הסתגלו לאורח חיים שונה מהדרך בו הורגלו וחונכו במשך שנות דור. בין היתר זה בא לידי ביטוי גם בצורת לבושם, הם לבשו בגדים מודרניים, גילחו את זקנם וכו'. פעם נכנס רבינו לבית־המדרש וראה שם בחורים מגולחי זקן יושבים ולומדים גמרא. מיד נענה ואמר להם: "הגם לכבוש את המלכה עמי בבית?! הרי זה תרתי דסתרי! לשבת וללמוד גמרא בלי צורה יהודית!..." והוסיף: כותלי בית המדרש יעידו, כי אם לא תשמעו בקולי ותגלחו את הזקן תשלמו על כך ביוקר, ואם תרצו לרגום אותי באבנים בכעסכם כי רב, אינני חושש מכם! ידעו, כי ראשי נברא להיות קרבן להשי"ת".

מלים קדושות אלו, עשו רושם עצום על הבחורים. לא עבר זמן רב והבחורים החלו מגדלים את זקנם. ומעשה היה שבחור אחד לא שעה לדברי רבינו והתעלם מאזהרתו והמשיך לגלח את זקנו, ולא הוציא את שנתו ר"ל.

באחד הימים, בא לבקר אצל רבינו בנו של אחד מחסידיו שנטה למודרניזם ושלח אותו ללמוד בגימנסיה. הבחור הגיע אל רבינו כדי להתברך מפה קדשו, ורבינו אמר בקול רם להביא כיבוד עבור האורח ומיד יצא אל המסדרון ולחש שלא יביאו כיבוד. אחר שוב שאל בקול גבוה: "מדוע אין מביאים כיבוד?" ומיד יצא ולחש שלא יביאו. לאחר שהלך האורח, התפלאו הנוכחים על ההוראות הסותרות. הסביר להם רבינו שלא רצה לבייש את הבחור ולכן ביקש להביא כיבוד, אלא שמאידך, פחד שלא יברך ולכן ציווה לא להביא כיבוד.

בל תשחית פאת זקנך

פעם, באסרו־חג, בא איש פשוט, שהיה מגלח את פאותיו ואת זקנו, אל רבינו לבריגל. לאחר שסיים רבינו את תפילת שמונה־עשרה, ניגש אליו האיש ונתן לו שלום, משל היה איש מכובד.

אחר התפילה אמר רבינו לגבאי, שיזמין את האיש להיכנס אליו. כשנכנס, נתן לו רבינו יין שרף, ציווה לו לשבת ושוחח עמו. בתוך הדברים שאל אותו, אם הוא מגלח את זקנו בסם? והשיב, שאכן הוא מתגלח בסם ולא במכונה. (רבינו הקפיד גם על גילוח בסם, דהוי כעין תער).

אחר כך אמר לו רבינו: שכחתי לומר לך בעת שדיברתי אודות הזקן, שגם את הפיאות אסור לגלח. באופן כזה המשיך והוכיח אותו, בהראותו לו התקרבות יתירה.

כך המשיך לדבר אליו בחביבות, עד שהצליח לקבל הבטחתו שמהיום ואילך יגדל זקן ופיאות. בזכות זה, נתקרב האיש חזרה לדרך התורה[4].

רבינו עובר לבריגל

שבע שנים ניהג רבינו את עדת חסידיו בויעליפאלי וישב על כיסא האדמו"רות. הוא לא חשב כלל לעקור לעיר אחרת. אולם, חסידיו הרבים בבריגל, הרבו להפציר ברבינו לעקור מויעליפאלי ולעבור לגור בעירם, כדי שיוכלו לשהות במחיצתו מקרוב ולהסתופף בצל קדושתו. אך הוא, כאמור, סירב לבקשתם. לאחר שאירע מה שאירע, נענה לבקשתם ועבר להתגורר בבריגל.

על סיבת המעבר מויעליפאלי לבריגל - מעניין לצטט את נכדו הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, כפי ששמע את המעשה מפי רבינו:

בנו של רבינו, הילד שלמה בן השש, למד ב'חדר' יחד עם ילד אחד שגם לו קראו שלמה. פעם, חזר שלמה הביתה, כשהוא ממרר בבכי כי חברו שלמה הכה אותו.

"בודאי עשית לו משהו ולכן הרביץ לך", הגיב רבינו.

"לא עשיתי לו מאומה, הוא הכה אותי לחינם!" ענה הילד.

לכאורה, מריבה פעוטה בין ילדים. ברם, רבינו שמע מפי בנו כי חברו הכה אותו ללא כל סיבה. הוא סיפר על כך לנכדו:

"אתה הרי יודע שאני חוקר אחר דברים, ("איך גיי נאך א זאך"), לכן קראתי אלי את הילד שלמה. עם בואו, שאלתי אותו, האם נכון הדבר שהכית את בני שלמה? "אמת, נכון הדבר". ענה הילד.

"האם בני עשה לך איזו רעה?" שאלתי.

"הוא לא עשה לי כלום!"

---

4. "שיח זקנים" ח"ג עמ' רעו מפי ר"ח הרבסט ז"ל.

"אם כן, מדוע הכית אותו?"

"משום שאבי מפרנס את הרב, על כן מותר לי להכות את בנו!

שמעתי זאת, ונחרדתי. חז"ל אמרו בסוף מסכת סוכה: "שותא דינוקא בשוקא - דאבוה או דאמיה", (שיחת הילד ברחוב היא מה ששמע מאביו או מאמו)

ואם הילד שלמה אומר דברים כאלו, אות הוא ששמע אותם מהוריו.

אינני רוצה להיות רב בעיר זו. לכן נסעתי משם לבריגל! - - -

ברכת הפרידה מויעליפאלי

כאשר התכונן לעזוב את ויעליפאלי ולקבוע דירתו בבריגל, שם כיהן ברבנות זקנו בעל "אריה דבי עילאי" בערוב ימיו, החליט למסור את כיסא רבנות ויעליפאלי לבנו הגדול הרה"צ ר' יהודה זונדל הי"ד. ביום פרידתו, הקהיל את כל אנשי העיר, אנשים נשים וטף, בביהכ"נ הגדול שהתמלא עד אפס מקום. גם עזרת הנשים היתה מלאה. עיקר כוונתו היתה אליהן, כדי לבסס את יסודות הצניעות בעיר על תילן לדורי דורות.

בשעה ארבע אחה"צ, נכנס רבינו מעוטף בטלית ומוכתר בתפילין דר"ת, עלה על הבימה והתחיל לומר בזה הלשון:

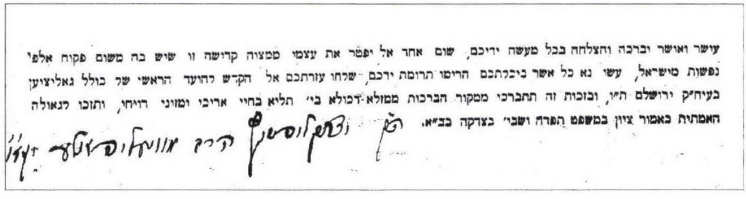
נשים צנועות בנות עירי! אני מודה לכן מאד על כל העזרה שעזרתן בכל הזמנים, בכל ענייני היהדות עד היום. ובכן אני מבקש מכן, כמו שעמדתן על משמר היהדות והצניעות בעבר, כן תמשיכו בימים הבאים, להוסיף ולעמוד על המשמר, ולמסור לבניכן, בנותיכן ונכדיכן את ההתנהגות הטובה שהתנהגתן בהיותכן קרובות אלי.

פתאום, עבר רבינו לפסים אחרים, שמימיים, והמלים שאמר העלו את הקהל הגדול לאטמוספירות גבוהות. בתוך דבריו אמר: "יודעים אתם שבעת המלחמה כאשר כל הבחורים גויסו לצבא, התפללתי בכל יום על כל אחד ואחד מהם שיחזור בשלום, ותפילותיי התקבלו בזכות התנהגותכן הכשרה בדרכי הצניעות, וב"ה כולם שבו בשלום מהמלחמה".

והוסיף ואמר: "ברצוני לומר לכן, כמו שעד היום, תהילה לה', לא קרה, חלילה, אסון לאף אשה מעוברת, כך אני מבטיח לכן כי גם להבא תהיה סייעתא דשמיא רבה!", ומדי דברו החל לברך את הציבור כולו בברכות והצלחות רבות.

חלק המוסר הגיע: "אבל אם לא תשמעו בקול התורה, ותרדו ח"ו מן הדרך הטובה...", הוא הרים את קולו בבכי ואמר את התוכחה. הקהל כולו, בשומעו את התוכחה, געה בבכי.

רבינו סיים את תוכחתו והעביר את הכתר לבנו: "קבלתי את העיר ויעליפאלי מכ"ק אאמו"ר זי"ע עם כל המנהגים, ואני מוסרה כעת לבני הרב הצעיר שיחי'. בקשתי מכם, שלא יחסר ח"ו אפילו קוצו של יו"ד!"[5]

חתימת רבינו על מכתב בענין קופות הצדקה משנת תרפ"א כרב דויעליפאלי

צדיק בא לעיר

אחד החסידים מתושבי בריגל, אוד מוצל מאש, מתאר את השתקעותו של רבינו בבריגל:

רבינו תקע, כאמור, את אהלו, אוהל תורה וחסידות, בעיירה בריגל. היה זה בשנת תרפ"ב. בעזרת תומכיו וחסידיו הרבים בסביבה זו, שחלקם הארי התרכז בקראקא, נרכש מגרש ונבנה עבורו בית־מעון עם בית מדרש מיוחד עבורו. הללו התאוו שצדיק זה יתיישב בעיר בה פעל סבו הגדול, הצדיק בעל "אריה דבי עילאי".

---

5. הרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל, שם עמ' רכה. פרטים נוספים הושלמו ע"פ ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

חסידיו של רבינו מנו מאות רבות; וכך קם בבריגל - בנוסף לחסידי באבוב שהתרכזו בבית מדרשו של הדומ"צ רבי חיים טייטלבוים זצ"ל - עוד מוסד קדוש לתורה ולתפילה. בסך הכל פעלו בבריגל שבעה בתי מדרשות לפי החלוקה דלהלן:

בית־המדרש של הרבי מויעליפאלי זצ"ל.

בית־הכנסת החסידי, הכללי.

בית־הכנסת המרכזי.

בית־המדרש של ר' וואלף לייס.

בית־המדרש של ר' חיים הדיין.

בית־המדרש של ר' אפרים ('ר' אפרימ'לס שוהל').

בית־מדרשו של הרב.

לרבינו נהרו מאות מחסידיו, ביחוד בחגים, להסתופף בצל קדשו.

כמו כן היו בעיר גם חסידים לא רבים של שושלות אחרות, כמו חסידי בעלזא, ועוד. אבל שני עמודי התווך בעיר היו חסידי ויעליפאלי וחסידי באבוב.

בשני השטיבלאך הללו, כמו גם בקלויז הגדול "חסידים שטיבל", כיהן המרא דאתרא, רבי משה'לה ליפשיץ הי"ד, נכד ה"אריה דבי עילאי", וקול התורה היה בוקע בהם ביום ובלילה.

תנועת החסידות, היתה אחת מהתנועות הגדולות בעיר, והקיפה מאות אברכים. החסידים בלטו בעיקר בערבי חגים, כשבאו מקרוב ומרחוק לבריגל, כדי להסתופף במחיצתו של רבינו זי"ע.

כשהחלה נהירת החסידים אליו להתגבר, נאנח רבינו ואמר: איך אוכל להמשיך כך? הרי לא אוכל להביט בגמרא ובספרים, מפני שאהיה עסוק כל העת עם החסידים הנוהרים אלי. לפיכך, החליט להסתגר בחדרו ולא הרשה להיכנס אליו כי אם ליחידי סגולה. כשבאו להתאונן לפניו, כי

מגיעים לכאן אנשים שבורי לב המחכים לישועת ה', ורצונם עז להזכיר עצמם לפניו לישועה, הסכים לכך שיקבעו לוח מיוחד בפרוזדור הבית, ועליו ירשמו כל הבאים את שמותיהם להצלחה ולישועה. כשהיה יוצא לתפילה, היה קורא את השמות מן הלוח, אך עם זאת, עלתה בידו שנתמעטו הנסיעות אליו.

אמנם, בשבתות ובמועדים הסתופפו בצילו רבים מבני העיר. הם נהרו אליו לתפילות ולעריכת השולחנות הטהורים שערך. אחד מניצולי העיר, תיאר את רגעי ההוד בסעודת רעווא דרעווין כשפניו של רבינו הבהיקו באור קדומים, והרהורי התשובה חדרו בלב כל המסובים. רבינו, מרום פסגת מדרגותיו הקדושות והנעלות, היה מקדיש תשומת לב לכל אחד מן הציבור. אף צעירי הצאן, קיבלו חיזוק מנועם אמרותיו וממאור פניו וחיוכו הלבבי, מתוך אהבת ישראל שיקדה בו[6].

האווירה בבריגל היתה ספוגה בתורה, יראת שמים וחסידות. מספר האנשים בעיר בריגל, שלא הלכו להתפלל מדי יום ביומו בבית הכנסת, היה פחות ממספר האצבעות שביד אחת![7]

"ושנא את הרבנות"

רבינו ניהל את עדתו בעיר בריגל על מי מנוחות. באחד הימים, באו אליו כמה מחשובי קהילת בריגל בבקשה, שייאות להגיש את מועמדותו לרבנות העיר. ענה להם רבינו: בעיר ויעליפאלי ידעתי מה קורה בתוך הקדרה אצל כל אחד. ("איך האב געוואוסט וואס עס טוט זיך ביי יעדן אין טעפל"). ברם, בריגל היא עיר גדולה, ולא אוכל לדעת כאן את הקורות אצל כל אחד, על כן איני רוצה לקבל את הרבנות. שנית, כבר ברחתי ממשרת רבנות אחת; האם אקבל רבנות אחרת?!

---

6. מפי ר' דוב לנדא שיחי' מת"א, שהשתתף בסעודה שלישית בבית מדרשו של רבינו מדי שבת בשבתו.

7. ספר "יזכור" על קהילת בריגל עמ' 115-110.

מפני כבודו של רב העיר, לא התערב רבינו מעולם בענייני דמתא, זולת פעם אחת שיצא מגדרו. היה זה כשהציונים גמרו לבנות בנין שלהם והתכוננו לחגוג את חנוכת הבית ברוב עם. אז הרעיש רבינו עולמות שלא ילכו אל החגיגה. שלח את משמשו ר׳ בן ציון ע״ה אל אנשי העיר שיתרה בהם שלא יהינו ללכת למסיבתם. היו כאלו שהצטדקו שהם חייבים ללכת מחמת סיבות שונות. ציווה רבינו לגבאי לומר להם שמי שלא ילך יתברך ויוושע בכל הישועות, ומי שילך יינזק. הוא לא נח ולא שקט נגד הבנין גם אחרי כן, וכאשר שאל אותו מאן דהוא, מדוע הנך מרעיש עולמות, והלא הבנין נבנה כבר? ענה לו, כיוון שיהיו שם בני נוער בתערובת נערים ונערות רח״ל, צריכים להפריע לדבר זה.

בספר מאפילה לאורה (ש. לאנגסאם, עמ׳ 30) מביא שאחרי שנת תר״ץ רצו לייסד בויעליפאלי קן של השומר הדתי־מזרחי, ורבינו שלח את משמשו לשם עם דלי של זפת להפריע בעדם, ואכן הקן לא הוקם.

הרחבה המרכזית בבריגל עם בתי היהודים

מדי דברי בכבודך - במכובדיך

דרכו של רבינו היתה, לנסוע מדי פעם אל הגלילות, לערים השונות, להרוות צמאונם של חסידיו ושומעי לקחו. טרם נסיעתו שתה ״לחיים״

עם אנשי שלומו וסיפר סיפורי צדיקים. בעת דברו עם חסידיו, היה שקוע ראשו ורובו בענינים נעלים עד שהיה שוכח עולם ומלואו. פעם, כאשר רצה לנסוע לעיר אחרת, התאספו האנשים לשתות "לחיים" בצוותא, והוא כמנהגו מספר סיפורים שונים. הכרכרה כבר עמדה בחוץ מוכנה לנסיעה, אבל הוא עדיין יושב ומשוחח עם הקהל. כאילו שכח שברצונו לנסוע. פעמים רבות איחר את הרכבת הראשונה והשניה, ולפעמים איחר כדי־כך, שלא יכול היה כבר לנסוע לדרכו אותו היום.

זכורני - סיפר נכדו הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל - שפעם, בטרם שיצא לדרכו, עמד אצל פתח חדרו; ידו הימנית על זקנו וידו השמאלית על המזוזה, וכה עמד משך זמן דבוק במחשבותיו. אחר כך אמר לתלמידו, גיסי, ר' משה קאפלער: הידעת, משה? קורה לפעמים, כי בפעם אחת שלוקחים את הזקן ביד, מתנוצץ בראש רעיון, שמתרץ ענין שהיה קשה זמן רב.

מצודתו פרושה

רבינו ישב בבריגל, אך מצודתו היתה פרושה על כל הגלילות, וביחוד על עיר מוצאו ויעליפאלי שם כיהן בנו הרה"צ רבי זונדל ברבנות.

בהקשר זה סיפר הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל:

"כידוע לחם רבינו מאד נגד תופעת גילוי השיער בנשים. לאחר שרבינו עבר לבריגל - אירעה בעיר ויעליפאלי פרצה בענין כיסוי השערות. אבי, שהיה הרב־הצעיר שם, נקט פעולות שונות נגד פרצה זו, אבל בכוחות עצמו לא היה מסוגל להתמודד עם התופעה החמורה והיה זקוק לעזרה. הוא שיגר איגרת לזקני וביקש את עזרתו.

נסע זקני במיוחד לויעליפאלי לשבות שם בשבת־קודש. בהגיעו לשם, החל לדבר קשות אודות הפרצה. הוא טען שהקולא בגילוי השער היא עבירה שכבר נגררה מעבירה קודמת, והיא הפרצה שהחלו ללבוש גרביים ונעלים בהירות.

זכורני, שכאשר בני העיירה טענו שאין באפשרותם לקנות נעליים וגרביים חדשות, קנה הסבא מאנשי העיר את כל הגרביים והנעלים

הבהירות שהיו ברשותם, ונתן להם כסף לקנות להם גרביים ונעלים שחורות. בשבת נשא נשא דרשה חוצבת להבות בהתרגשות רבה אודות פרצת השערות, ודבריו שיצאו מעומק הלב נכנסו אל הלבבות ופעלו רבות לתיקון הפרצה. את שמחתו הרבה על ההצלחה הגדולה, הביע בעת עריכת השולחן כשהעמיד בעצמו ארגז עם בקבוקי שכר".

תיקוני נשמות

עובדה מאלפת על דרכו של רבינו בפסקי איסור והיתר, מספר נכדו הרה"צ רבי נטע ליפשיץ:

אחר שזקני קבע מושבו בבריגל, היה נוהג לבוא מדי שנה ולשהות כמה שבועות בימי הקיץ בויעליפאלי. אכסנייתו היתה בבית אבי, ואילו אבי ומשפחתו עברו לגור בדירה שכורה בעיר. מנהג מעניין היה לו לזקני, כשהיה מגיע לויעליפאלי היה מביא אתו ספרים רבים, אף שהיו לו, לאבי, ספרים רבים בביתו. כך היה הנוהג, את ספריו של אבי היו מוציאים מהארון, מכניסים לארגזים ומעבירים לדירה בה עבר אבי לגור, ואת ספריו של זקני היו מכניסים לארון.

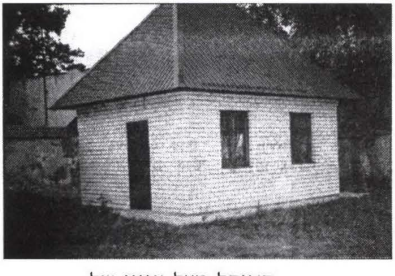
שנה אחת, קרה מקרה מעניין מאד. מול הדירה ששכר אבי בשנה ההיא, גר יהודי אחד שפרנסתו היתה מפיטום כבשים. הוא היה מוכר אותם כשהם מפוטמים במחיר גבוה יותר. לפרקים, היו כבשיו יוצאים ומשוטטים ברחובות.

ויהי היום, נכנסה כבשה אחת דרך הדלת, שהיתה פתוחה לאוורור בימי הקיץ הלוהטים, לבית בו גר אבי. הכבשה ניגשה לאחד מארגזי הספרים שהיו מונחים שם, והתחילה לנגוס בספרים. היא הספיקה ללעוס כמה דפים מאיזה ספר, עד שהבחינו בה בני הבית וגירשוה משם. אחד מבני הבית יצא לומר ליהודי הנ"ל, שעליו לשמור על כבשיו לבל יגרמו נזקים חמורים. בשומעו על כך, החליט היהודי לשחוט את הכבשה.

למחרת, הלך אל השוחט וביקש ממנו לשחוט את הכבשה הסוררת. לאחר שהשוחט בדק את אבריה הפנימיים של הכבשה, נתעוררה שאלה על הריאה. פנה היהודי אל אבי, שהיה מרא דאתרא, ובאותה עת למד

בביתו עם זקני. אבי לקח את הריאה והתחיל לעיין בה. הוא הרהר זמן רב ונשתהה, עד שאמר שאינו יכול לפסוק בעל פה, וביקש להביא לפניו הספר 'תבואות שור'. מכיוון שהספר לא היה מצוי בביתו, כזכור, שלח אותי לביתנו השכור כדי להביא מתוך ארגז הספרים את הספר. כשהוצאתי את הספר המבוקש, הבחנתי שהוא הספר שננגס על ידי הכבשה. הבאתי את הספר לאבי, והוא לקח את הספר מידי. כשהחל לדפדף ראה, כי השאלה שלפניו היתה צריכה להיות בדפים שכבר ננגסו בידי הכבשה. עמד אבי ונכנס לבית המדרש כדי לחפש שם את הספר 'תבואות שור'. כעבור זמן קצר, חזר ואמר לזקני: הדבר מעניין! אמנם הענין נידון בספר 'תבואות שור', והוא פוסק לאיסור. אף שפוסקים אחרים נוטים להקל בשאלה זו, אך בהלכות טריפות דרכי לנטות אחר ה'תבואות שור' וכך אפסוק גם בשאלה זו.

בשמוע זקני כך, התלהב מאד ופנה אל אבי: כאשר מונח ארגז ספרים, בוחרת לה הכבשה לנגוס דווקא בספר 'תבואות שור', ובדיוק באותו מקום בו מבוארת השאלה הנידונה, האם אתה תלך ותטריף אותה? נענה אבי ואמר: אני קיבלתי דרכי הוראה, וכך עלי לפסוק. החל זקני לחפש בספרים, והראהו לפוסקים אחרים שמתירים זאת. הוא התחיל להתחנן לאבי: איך תוכל להטריף אותה? והתחיל לספר לו על גלגולי נשמות שמחכים לתיקונים וכו'. ואילו אבי מתווכח עם זקני, עד שאבי נענה לזקני ואמר לו: אבא! עשה כרצונך, [ולפי גירסא ב', אמר לו: אם תושיב בי"ד, ויפסקו כמותך - אסכים איתך].

האוהל מעל ציונו של
הגאון בעל "תבואות־שור" זצ"ל

בקבלו את רשותו, צירף זקני הרה"ק ר' יצחק זי"ע דיין אחד ועוד אדם נוסף, והוא עצמו ישב בראש בית־הדין שדנו בענין זה, והוציאו את פסק דינה של הכבשה להיתר, והכשירה כדי שהנשמה שנתגלגלה בכבשה זו תבוא על תיקונה.

פרק כב

במחיצת צדיקי וגאוני דורו

רבותיו של רבינו

רבינו קיים בנפשו את מאמר התנא: "עשה לך רב", בהידור מופלג. הוא הסתופף בצילם של צדיקי דורו, והירבה לבקר בהיכלם של רבים מגדולי ענקי הרוח של הימים ההם. הם מצדם, קירבוהו מאד והאצילו עליו מהודם. רבותיו המובהקים של רבינו, היו שני הצדיקים גדולי ומצוקי ארץ: הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא והרה"ק רבי משה הורוויץ מראזווידוב. אותם היה קורא: 'רבותי הקדושים', אם כי הרגיש משיכת־יתר להרה"ק מראזווידוב, כי לבו נטה אל דרכו שהיתה בבכי ושמחה[1].

"למי שמשים עצמו כשיריים"

להערכה מיוחדת זכה רבינו, בעת ביקורו אצל ש"ב[2] האדמו"ר הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא. כפי שסיפר הרה"ח ר' חיים הרבסט, מחסידי רבינו, מה ששמע מאביו, הרה"ח ר' יוסף שוחט ע"ה[3]:

בעת שחזר הרבי מבעלזא לגליציה, אחרי מלחמת העולם הראשונה, חנה תקופה מסוימת בעיר הולושיץ. רבינו לא ידע שהאדמו"ר מבעלזא מתעכב בהולושיץ, ולפיכך נסע אליו לבעלזא בליווי עשרה אנשים שאבי היה אחד מהם. כשהגיעו לבעלזא, בערב ש"ק בבוקר, נודע להם שהרבי נמצא בעיר הולושיץ. מיד שכרו עגלה ונסעו לשם. רבינו ביקש ממלוויו, שלא יגלו לרבי מבעלזא מי הוא.

---

1. "שיח זקנים" ח"ג עמ' רעא - רעג.

2. רבינו היה נוהג לומר בחביבות להרבנית ולבניו, "אתם בעלזער אייניקלאך", כי כאמור היתה הרבנית נכדת שלושת גיסיו של הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע.

3. בס' "אדמור"י בעלז" ח"ג, כתב שהיה כמה פעמים אצל הרה"ק מבעלזא וכנראה שסיפור זה היה בביקורו הראשון.

הם הגיעו להולושיץ סמוך לשבת. הלכו בזריזות לטבול במקווה ואחר כך הלכו לקבל שלום מהרה״ק מבעלזא. כל אחד מבני החבורה ניגש בתורו לתת שלום לרבי, וכאשר ניגש רבינו אליו, נתן לו ברכת שלום, הוציא מיד את ידו הקדושה מידו של הרבי והמשיך בדרכו. אולם, הרבי מבעלזא פסק מליתן שלום, ושאל את הגבאי, הרה״ח ר׳ אהרן יהושע ע״ה: ״מי הוא אברך זה שנתן לי שלום כרגע?״ ״אינני יודע״ ענה לו הגבאי. הרבי לא ויתר, ושאל כמה מחסידיו לזהותו של האברך, אבל איש לא ידע.

הרה״ק מהרי״ד מבעלזא זי״ע, לימינו הגבאי הרה״ח ר׳ אהרן יהושע ז״ל

הרבי מבעלזא הגיב בחריפות: ״לא אמשיך לקבל שלום, עד שאדע מי האברך הזה!״

רבי אברהם מושעל (רב חשוב שהתגורר אחר כך בלונדון) נמנה בין מלוויו של רבינו. בראותו שמתארך הזמן, והרבי מבעלזא אכן אינו ממשיך לקבל שלום, גילה לו כי אברך זה הוא הרב מויעליפאלי.

בליל ש״ק, כשגמר רבינו את סעודתו, נכנס לבית המדרש, התיישב על ספסל בצד כשחומש בידיו והעביר את הסדרה. והנה נכנס הרבי

מבעלזא לערוך את שולחנו הטהור. ר׳ יוסף הרבסט הזדרז ותפס מקום מאחורי כיסאו של הרבי מבעלזא, ומשם עקב אחרי מהלך העניינים.

הרבי עמד במקומו, אחז בקצה הימני של אבנטו והשליכו לצד שמאל, ואחר כך בקצה השמאלי של אבנטו והשליכו לצד ימין. כך חזר הדבר כמה פעמים בטרם התחיל לומר ״שלום עליכם״. הוא הביט לימינו ולשמאלו פעם אחר פעם, עד ששאל את הגבאי: היכן הרב מויעליפאלי?

הכריז הגבאי בקול: וויעליפאלער רב! וויעליפאלער רב! רבינו היה מופתע לגמרי. כיצד נודע לרבי מי הוא? בלית ברירה התקדם לעבר הרבי. הוא ניגש אל הרבי מבעלזא ותפס מקום מצד שמאלו. אך מיד הזדרז הרבי לפלס לו מעבר דרך הרבנים שעמדו מצדו, והושיבו לימינו.

אכל הרבי מן הקערה והגיש אותה לרבינו. טעם האורח מן התבשיל והרבי הסיט את הקערה לעבר הקהל, שיחטפו שיריים. השיריים המשותפים!...

ביום ראשון בבוקר, אחר תפילת שחרית, ניגש רבינו לתת לו פתקא ולהיפרד ממנו. הצטער הרבי מבעלזא. ״אתם כבר נוסעים? והרי עדיין לא שוחחנו, אני עסוק כל כך!״.

הוא הפציר ברבינו שישאר: ״חכו מעט ואני כבר אקרא לכם״. רבינו שמע בקול חכמים ונשאר בהולושיץ.

בלילה, עמדו אנשים רבים בתור להיכנס אל הרבי מבעלזא. אך דעתו של הרבי היתה נתונה למלים שאמר בבוקר. ״קראו לרב מויעליפאלי״ ציוה, וכשהגיע האורח הנכבד, יצא הרבי לקראתו עד הפתח. רבינו ניגש אל הרבי בליווי אנשיו, ואת הדלת סגרו אחריהם. כאשר כמה מחסידיו נותרו בחוץ, מאוכזבים בעליל.

אך ר׳ יוסיל שוחט לא היה בטלן. הוא פתח את החלון ודרכו קפצו פנימה כל אלו שנותרו מבחוץ...

הרבי מבעלזא כיבד את רבינו מאד, התנצל לפניו שאין לו זמן להשתעשע עמו, ואחרי כן דיבר עימו זמן ממושך. רק אז נפרדו לשלום.

בדרך חזרה, ניכרו אותות של חוסר שביעות רצון על פניו של רבינו, הכבוד הרב שנחל לא היה לפי רוחו והוא אמר "לא לשם כך באתי" - - -[1]

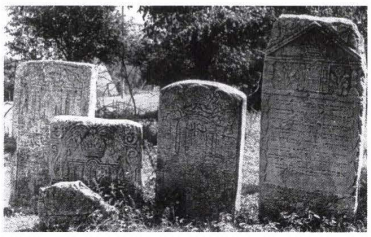
בביקורו בבעלזא, התוודע רבינו לגדלותו של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, ולאחר שחזר לביתו הירבה לשבח אותו באומרו: "בבעלזא ישנו אברך אחד, כלי מפואר להפליא"[4].

נוהג היה רבינו לשלוח קויטל להזכיר את עצמו אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא. שנים רבות אחר כך, כששהו רבינו ורבי אהרן מבעלזא בגיטו באכניא, נתן לו גם רבי אהרן קוויטל, כמסופר להלן[5].

בקובץ אור הצפון (גליון נ שבט תשע"ג) מובא כמה עובדות מפי הרה"ח ר' דוד זינגער ז"ל מיערוסלב על הקשר של רבינו עם הרה"ק רבי אהרן מבעלזא.

הר' דוד הנ"ל בהיותו באכניא התאכסן בבית גיסו שהיה חסיד וויעליפאלי, וגם רבינו התאכסן אז בביתו. בימי החנוכה שלח הרה"ק מבעלזא אל רבינו פח שמן שיוכל להדליק נרות החנוכה. רבינו התפעל מאד ואמר לר' דוד בהתפעלות: "בעלזער חסידים פאר זייער רבי, פון מזבח אראפ וועלן זיי ברענגען..." [=חסידי בעלזא יעשו עבור רבם כל כך, עד שגם מן המזבח יורידו שמן עבורו].

כמו"כ סיפר עובדא מעניינת כי באחת השבתות כאשר חזר משולחנו הטהור של הרה"ק מבעלזא. אזי חזר לפניו רבינו על כל דברי התורה שאמר הרה"ק מבעלזא בעת ה"טיש". וזאת אף על פי שכלל לא היה שם.

ציוני אדמו"י בעלזא

עוד סיפר שבחג השבועות כשהרה"ק מבעלזא ורבינו היו בווישניצא. הגיע רבינו לקידושא רבה אצל הרה"ק מבעלזא.

---

4. "אדמו"רי בעלז" עמ' לט.

5. פרק כד.

בחצרות הצדיקים

רבים מצדיקי דורו העריכוהו בהכירם בכוחו הגדול לפעול ישועות. הרה"ק ר' שלמה חנוך מרדומסק זי"ע, היה שולח מזמן לזמן פתקאות לרבינו. הוא החל בכך בטרם נושעה בתו - שהיתה נשואה להגה"צ ר' משה'לי רבינוביץ זצ"ל - בזש"ק, אך המשיך לשלוח אליו גם אחרי שנושעה בתו.

כל אימת שהרה"ק רבי אריה לייביש מצאנז לא היה בקו הבריאות, היא שולח קוויטל לרבינו, וגם רבינו היה שולח פתקאות אליו[1].

הרה"ק רבי שלמה חנוך מרדומסק זי"ע

סיפר הרה"ח ר' חיים הרבסט ע"ה, שפעם אחת שאל הרה"ק רבי אריה לייביש מצאנז את אביו הרה"ח ר' יוסף הרבסט (הידוע בכינוי 'ר' יוס'ל שוחט' - ע"ש מלאכתו) לשלומו של רבינו. לבסוף אמר, אבל לאו כלום היא, שהרי אביו האריך ימים (אביו הרה"ק רבי נטע נסתלק בהיותו בן פ"ה) וגם הוא יבריא.

הגה"צ רבי משה'לי רבינוביץ זצ"ל

ר' יוסף התפלא, כי לא היה ידוע לו מאומה. אולם אחר כך נודע לו שרבינו נחלה בעת ששאל אותו הרה"ק רבי לייביש, והבריא אחר כך.

כי הנה המלכים נועדו

הרה"ק רבי בן ציון מבאבוב זי"ע

כאמור לעיל, שררו קשרי ידידות עמוקים בין רבינו להרה"ק רבי בן ציון מבאבוב. אותו הכיר רבינו עוד מתקופת לימודיו בישיבת אביו הרה"ק רבי שלמה בוישניצא. מדי פעם היה שולח אליו אנשים עם קוויטלאך. פעם שהה הרבי מבאבוב בבריגל ביום חול רגיל. הוא שלח שליח אל רבינו והודיע שרוצה לבוא לביקור, כפי הסדר הנהוג בין גדולי ישראל שהאורח בא קודם לבקר אצל עמיתו המתגורר במקום. כאשר שמע זאת רבינו, ציוה על השליח לחזור למשלחו ולהגיד לו שהוא רוצה לבוא בראשונה אצל האורח. אלא שהרבי מבאבוב לא הניח לו זאת, ובשעה חדתא הקדימו והופיע במעון קדשו של רבינו לבקרו, כאשר היה בדעתו מלכתחילה. רבינו שמח לקראת הרבי מבאבוב כמוצא שלל רב, ואמנם בשעת הפגישה הנלבבת ישבו שני הצדיקים כאשר לעין כל ניכרת האהבה הגדולה השוררת ביניהם[6].

עם הגאון מאושפיצין

קשרי ידידות מיוחדים היו לרבינו עם הגה"ק מאושפיצין זצ"ל. ישנה אף תשובה ערוכה אל רבינו בשו"ת "אהל יהושע"[7] והוא מתארו בתארים נכבדים:

"שלום וברכה ברבים והמשכה לכב' ידידי הרב המאור הגדול החריף ובקי החסיד בנש"ק כש"ת מו"ה יצחק נ"י האבד"ק ויעליפאלי יצ"ו.

6. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.
7. ח"ב סי' קא.

שם משמעון

ממרחקים נקבצו ובאו תלמידים מקשיבים לבית רבינו להסתופף בצלו ולשמוע דברות קדשו והדרכתו. במבט אבהי, הוא התמסר בכל נפשו להעלותם לשמי רום ולהאירם באפיקים חדשים לעבודת ה'.

בין גדולי החסידים שנסעו לרבינו נמנה הרה"ק רבי שמעון מז'עליכוב[8] אשר נהג לבוא לרבינו מדי פעם בפעם, אך רבינו עיכב בעדו מלבוא אליו במועדים באומרו שזה גורם ביטול תורה. אך, כמובא לעיל, פעם בחג השבועות לא ויתר רבי שמעון על הנסיעה לרבינו. כאשר הגיעה השמועה לרבינו על הגעת האורח החשוב, יצא רבינו לקראתו ותמה: הרי קבענו

---

8. אין כאן המקום לתאר את גדולתו, צדקותו וגדולת מעשיו של הרה"ק רבי שמעון מז'עליכוב, והלא הם כתובים עלי-ספר "נהרי אש" (שיצא-לאור בשנת תשנ"ב). אפס, מחמת גדולתו המיוחדת של רבי שמעון וקשריו המיוחדים עם רבינו חובה עלינו להקדים מעט ולשפוך אור על דמותו הענקית ולכן נציין כאן כמה נקודות על יחוסו, גאונותו ורוחו הגדולה, מהם נוכל להבין מעט שגב קדושתו.

רבי שמעון מז'עליכוב היה בן אחר בן מרבינו השל"ה הקדוש.

הוא נהג לומר כי מן השל"ה הקדוש עד זקינו, היו כולם בעלי רוה"ק, דור אחר דור. פעם אף התבטא על עצמו, כי כיון שנולד לאחר פטירת הרה"ק רבינו חיים מצאנז, המשיכו בו אביו ואמו נשמה גדולה שבה ניצוצין מהרבי מצאנז.

גאונותו היתה מדהימה. פעם סיפר, שבהיותו כבן שלש, שמע איך שהמלמד לומד פסוקי שיר השירים עם הילדים הגדולים, ואף שלא הבין מאומה, ידע לחזור על שיר השירים בעל־פה ישר והפוך.

בהיותו כבן שש, או שבע, נבחן אצל הגאון ר' יהושע'לע קוטנר (בעל שו"ת ישועות מלכו) כל ששה סדרי משנה בע"פ. גאון זה נדהם מעוצם ידיעותיו, כאשר בכל מקום שנשאל, ענה מיד את התשובה האמיתית.

הגאון סמך את שתי ידיו על ראשו של הילד ובירכו.

זמן קצר למד אצל הגה"ק בעל האבני־נזר ואצל הגה"ק מאוסטרובצה זצ"ל (בגיל תליסר), אבל עיקר לימודו למד בעצמו בבית־החסידים דקוז'ניץ בז'עליכוב.

הוא עצמו אמר פעם לאחד "בהיותי בחור בן ח"י שנים כבר ידעתי את כל הש"ס בעל-פה עם הראשונים, והייתי יכול לומר מ"מאימתי" עד סוף הש"ס ישר והפוך - יותר טוב ממה שאתה אומר "אשרי", והייתי מתפלל להשי"ת שאשכח מעט".

כן התבטא פעם, שלמד תורה שבכתב עם נ"ב פירושים; כל הששה סדרים על כל פירושיו; הש"ס עם כל הראשונים כולל המסקנה להלכה. הוא ציטט מדברי הרמב"ם

שלא תגיעו לפה? במקום תשובה, פתח ר׳ שמעון בפלפול נאה, ותירץ בו את הגעתו למרות בקשת הרבי.

בהקדמה למשנה תורה, שחושב את מקבלי התורה ומעתיקי השמועה מדורו של מרע״ה עד זמנו, והוסיף: בדור הזה זכיתי במתנה מן השמים להיות מן מעתיקי השמועה בכלליות תוה״ק.

תלמידיו היו קשורים אליו בעבותות אהבה והיו לגדולי עולם, ביניהם נמנים: הגר״ח קרייזווירטה זצ״ל, רבה של אנטוורפן בלגיה, הגרב״ל גרינבוים זצ״ל, רבה של קרית אתא, הגר״פ הירשפרונג זצ״ל, רבה של מונטריאול בקנדה, ויבלחט״א הגר״ש וואזנער שליט״א, רבה של זכרון מאיר ב״ב, ועוד רבים ומפורסמים - ביניהם רבים שנכחדו בשואה האיומה, הי״ד.

את שיעוריו היה אומר בע״פ בלי שום ספר לפניו, ורק לעתים רחוקות היה מבקש מתלמיד להביא לו איזה מסכת. מוסר היה שיעור ברבים שלש פעמים בשבוע, בש״ס או ברמב״ם, בהיותו מעוטר בטלית ותפילין.

כגאונותו בנגלה כן גאונותו בנסתר, בזוה״ק וכתבי האר״י ושמות הקודש. די להציץ בעיון קל במכתביו שנדפסו ב״נהרי אש״, אשר בכל מכתב כותב הרבה ד״ת בדרך הנסתר, ממה שעלה ברעיונו עתה.

תפילתו היתה מעומק הלב, מגובה מחצב נשמתו הגדולה. תיבות התפלה יצאו מפיו כמו דברים חיים וקיימים. אמירת קרבנות ומעשה הקטורת היו יוצאים מפיו כלהבות אש, עד שכל השומע נתעורר בלבו ונפשו; ביחוד בעת אמירת הקטורת לפני תפילת מנחה, היתה התלהבותו גדולה עד מאד, ומקובל שתיקונים גדולים נעשו על ידו. היה משתפך נפשו באומרו ״להטות לבבנו אליו״, וכופל ומשלש את המילים. באמירת ״אין כאלוקינו״ היה רוקד ומנגן, עד שכל תלמידיו היו מנגנים עמו.

גאוני דורו הפליגו בשבחו. פעם ישב עם הגאון המפורסם רבי מאיר שפירא זצ״ל, ורצה הרב לבחון עד היכן מגיעה גאונותו של רבי שמעון. הוא שאל אותו כמה שאלות ומראי-מקומות, ור״ש משיבו: זה נמצא במס׳ בבא מציעא, זה במס׳ עוקצין, וזה בזוה״ק.

אמר לו הרב: אינני מבין, מדוע אתם מתאוננים על שכחת התורה?! ענה לו רבי שמעון: אילו הייתי יודע לימודי כמו בשנים עברו - הייתי רץ אצל ר״ת ולומד אתו כל הש״ס, ואצל רבינו פרץ ולומד אתו כל הש״ס; וזאת אינני יכול לעשות כהיום.

פעם, בהיותו בוורשה, בא לבקרו הגאון המפורסם רבי מנחם זעמבא זצ״ל. הגאון הרצה לפניו איזו תוספתא שנתקשה בה, ור׳ שמעון התעצם ליישב הדברים. אח״כ הקשה מוהר״מ עוד תוספתא ופלפל בסברות עמוקות.

נענה ר׳ שמעון ואמר לו: רבינו ר׳ מנחם, למה לכם התאמצות זו - העיקר הוא להביא קדושה אלוקית לתוך הלב; הכל זה רק הכנה לכך!

התקרבות ר׳ שמעון אל רבינו

על אופן התקרבותו של רבי שמעון לרבינו מסופר:

הרה״צ ר׳ לייבוש מצאנז, נכדו של ה״דברי חיים״, הזדקק פעם לעריכת דין־תורה, ורצה לצרף עוד שני דיינים לדין. הוא פנה אל הרה״צ ר׳ שמואל אהרן מילער אב״ד לאבעווא, שהיה מחותנו של רבינו, וכשאמר לו שהוא תר אחר דיין נוסף, הציע לו הלה את הרה״צ ר׳ שמעון. תוך כדי הדיונים, נתקרבו הרבנים ר׳ שמואל אהרן ור׳ שמעון. לאחר תקופה, השתוקק ר׳ שמעון לעלות לארץ־ישראל ולכן רצה לנסוע בקהילות ישראל כדי לאסוף כסף

הרה״ק רבי שמעון מז׳עליכוב זצ״ל

תקופה מסוימת שימש כר״מ בישיבתו של מהר״מ מלובלין, ישיבת חכמי לובלין המפורסמת, ולאחר מכן הרביץ תורה ומוסר בקראקא, שימש גם כר״מ בסטאלין בישיבתו של הרה״ק רבי משה מסטאלין זי״ע.

במכתביו שלפני פרוץ המלחמה, התנבא בפירוש על המצב שעומד להיות במלחמה עצמה ואחריה, וכאשר נכבשה קראקא ע״י הצוררים הנאצים, המשיך להנהיג ולעודד את אנשי העיר. הם שהכירו בגדולתו, התאספו אליו לסעודה שלישית ושאר עתות מצוא, והוא חיזקם ועודדם ללא פחד ומורא.

הצוררים הגלוהו לאחר מכן לעיר קושיצע הסמוכה וסבל שם חרפת רעב, עד שלבסוף שלחוהו למשרפות, יחד עם שאר אחיו היהודים.

בעת שהובילוהו למחנה-כליון, השתדלו אחדים להצילו מגיא ההריגה. בראותו זאת, שאל אותם: האם לא יכניסו אחר במקומי? - הרשעים ימ״ש הרי יקפידו תמיד על מספר הנשלחים למוות – אם כן, מה אתם רוצים לבלבל אותי? אנחנו הולכים להיהרג על קדושת השם, וזו הזכות הגדולה ביותר בעולם!

השם ינקום את דמו הטהור.

עבור נסיעתו. כשהיה אצל ר׳ שמואל אהרן, הציע לו לנסוע למחותנו, רבינו, ואף כתב לו מכתב המלצה, בו כתב שהוא תלמיד חכם גדול ומן הראוי לקרבו ולסעדו ולתמוך בו בתמיכה הגונה. כאשר הגיע לרבינו, היה זה בעיתות ערב. הזמינו רבינו לסעוד עמו על שולחנו וישבו ביחד בסוד־שיח כל הלילה עד השעה שמונה בבוקר. מני לילה זה, כאשר עמד על גדלותו של רבינו, נתקשר אליו בקשר בל ינתק, ועמד לפניו כעבדא קמיה מאריה.

☆ ☆ ☆

הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל סיפר על הערצתו של רבי שמעון לרבינו:

פעם, עמדתי עם גיסי ר׳ משה קאפלער (חתנו של רבי זונדל, בן רבינו), בספריית זקני הרה״ק ר׳ יצחק׳ל בבריגל. רבי שמעון מז׳עליכוב עמד גם הוא ליד ארון הספרים ועיין בספרים.

פתאום נכנס לשם דודי, חתן זקיני, הרב בן ציון מילר ז״ל (בן הגאון ר׳ שמואל אהרן מילר זצ״ל אבד״ק לאבאווע), ומקטרתו בפיו. מי שהכיר את דודי ידע שהיה מדבר בלשון מדברת גדולות, הוא פנה אל רבי שמעון. ״אם אשאל את כבודו איזה שאלה, האם יענה לי?״

אמר לו ר׳ שמעון, אני יודע? (כמי שאומר: הלא אינני יודע מה בפיך לשאול). אמר לו דודי: רצוני שכבודו יענה לי בכל אופן. וטרם קיבל את ההסכמה פתח בשאלה.

את אבי, הרב מלאבאווע, הרי כבודו מכיר; בכל עת הוא לומד, מתפלל, או אוסף כספים עבור יהודים. גם הרבי שלי (שהיה אדמו״ר מפורסם בגליציה) דרכו בכך - או שלומד ומתפלל, או מאסף מעות עבור יהודים.

אבל חותני, לפעמים אומר גם מלתא דבדיחותא (אחר התפילה היה זקני מספר סיפורי צדיקים, ולפעמים היה אומר מלתא דבדיחותא), ואם כן שאלתי היא, כבודו הוא חסיד של חותני?

עשה ר׳ שמעון תנועת ביטול בידו ואמר: אני אומר לך, אביך ורבך הם צדיקים מלפני שלוש מאות שנה (היינו לפני דרך הבעל־שם־טוב). אצל חותנך יכולים לראות גם בזמננו דרך הבעל־שם; אני הנני נוסע הרבה ופוגש הרבה צדיקים (׳גוטע אידן׳) ואדמו״רים. אצל שלושה מהם ראיתי את דרך הבעש״ט: אצל הרבי מלאברטוב, אצל ר׳ משה׳לי מבלענדוב, ואצל חותנך.

שאלתי אותו, מהי כוונתו בהגדרה: ״דרך הבעל־שם־טוב״? ענה לי, לא אלך כעת להסביר דרך הבעל־שם־טוב מה היא; אבל הבעש״ט הורה דרך שאפשר לשוחח שיחת חולין ולייחד ייחודים. אם הוא (זקנך) מייחד ייחודים אינני יודע, אולי כן ואולי לא. כה חזר על דבריו האחרונים שלוש פעמים, וסיים: אבל בטוח הדבר, שאין הוא שוכח אף רגע אחד שישנו אלוקים בעולם!

(״אבער דאס איז פעוונא (זיכער), אז ער פארגעסט נישט איין מינוט אז עס איז דא א ג-ט אויף דער וועלט!״)

התפשטות הגשמיות

גיסי ר׳ משה קאפלער ז״ל - ממשיך הנ״ל לספר - שמע פעם, איך שאבי הרה״צ ר׳ יהודה זונדל זצ״ל ודודי הרה״צ ר׳ צבי מתווכחים: מי גדול יותר - זקני הרה״ק ר׳ יצחק מויעליפאלי, או אביו הרה״ק ר׳ נטע זי״ע.

דודי אמר, שאביו הרה״ק ר׳ יצחק׳ל גדול יותר. ואילו אבי אמר לו: אני ראיתי אצל זקני ר׳ נטע׳לע מדריגה שלא ראיתי אצל אבינו. מנהגו של סבא היה בשבת קודש, בסעודת היום, כאשר אמר ״אתקינו סעודתא״ היה זורק את ראשו לאחוריו כמה פעמים למשך חצי שעה ויותר, וראו אז התפשטות הגשמיות ממש. פעם אחת ראיתיו בשעת דביקותו ועל עינו עמד זבוב משך זמן עד שדם זב ממנו, והוא לא הרגיש מאומה מגודל דביקותו!

שאלו השניים את הרה״ק ר׳ שמעון מז׳עליכוב מה דעתו על הוויכוח.

"איני יודע מי גדול יותר, הרי לא הכרתי את סבכם ר' נטע'לע". ענה רבי שמעון, "אך זאת אוכל להגיד לכם, הלא ידוע שה'חוזה־מלובלין' הושיב את תלמידיו אצל השלחן לפי מדרגותיהם; אילו אביכם היה שם, הוא לא היה יושב בסוף השולחן!

ר' יוס'ל גליקמן, שמע פעם מר' שמעון מז'עליכוב, שאמר על רבינו: "הפלא ופלא, ראיתי אותו בשבת וראיתי אותו בר"ח; ונראה יפה יותר בראש חודש מאשר בשבת". הוא הפליא מאד את צורתו.

כמים הפנים לפנים

כשם שרבי שמעון העריץ את רבינו, אף רבינו לעומתו העריץ את גדולתו של רבי שמעון. באחת השבתות היה רבינו בקראקא. בליל שבת־קודש, בטרם נכנס לערוך את שולחנו הטהור, הגיע הרה"ק ר' שמעון מז'עליכוב וביקש להכנס אל הרבי. דלת חדרו של רבינו היתה סגורה, ואמרו החסידים לנכדו של רבינו, הרה"צ רבי נטע ליפשיץ זצ"ל, למסור לרבי, שר' שמעון בא. כאשר פתח את הדלת, שאל אותו רבינו: נו? ענה שר' שמעון הגיע ונמצא כאן. הראה לו רבינו ברמיזה שר' שמעון יכנס לחדרו.

רבינו לא היה מדבר בש"ק כי אם מלים מועטות בלשון־הקודש, והשאר ברמיזה כמובא לעיל. אולם, האהבה לאורח הדגול, קלקלה את השורה, כיבד אותו לשבת, ושאל אותו, "ר' שמעון! הבו עצה הלום. מה אעשה כשיהודי כערכך בא לבקר אצלי?" (כאומר תן לי עצה כנגד הגאווה).

ענה לו ר' שמעון: מעיינים בספר רזיאל המלאך, ורואים שישנם מאות ואלפי מלאכים ושרפים העובדים את ה' - מי שעושה כן נהיה בעיני עצמו כאין ואפס!

☆ ☆ ☆

רבינו נסע מדי פעם לקראקא בסתר ובשקט בלי פרסום, כדי לשבת במנוחה בלא שיפריעו לו. בקראקא, היה מתאכסן בבית בנו הרה"צ ר' הירש. הגאונים והחסידים היו עולים לאכסנייתו ומפלפלים עמו בדברי תורה. הכל ידעו שבאותם זמנים, אין רבינו נוטל קויטל כלל ועיקר.

באחד מביקוריו, כאשר ישב רבינו והתוועד עם החסידים ובראשם הרה"צ ר' שמעון, נכנס יהודי אחד לא מוכר, שכנראה נודע לו ממקור כלשהוא שרבינו שוהה במקום, וביקש להגיש לו קוויטל לישועה. הוא ניגש לגבאי וביקש ממנו לכתוב לו קוויטל. סירב הגבאי לבקשתו, והסביר לו כי הרבי אינו מקבל בשום אופן קוויטלאך בשהותו בעיר. לשמע תשובתו השלילית, פרץ האיש בבכי נסער שטלטל את כל גופו. ניכר היה עליו כי צרה גדולה התרגשה ובאה עליו.

בראות הגבאי כך, הפנה אותו אל בנו של רבינו ר' הירש. בראותו בצרתו, כתב ר' הירש קוויטל וציווה עליו לגשת אל רבינו ולמוסרו לו. אך רבינו מיאן לקחת את הפתקא, ואמר שלא בא לכאן לדברים כגון אלו. בשמוע היהודי את סירובו, פרץ שוב בבכי סוער, עד שנכמרו רחמיו של רבינו עליו, וציווה לר' שמעון לקרוא את הפתקא. ר' שמעון המופתע, מיאן לעשות כן, אך רבינו ביקש ממנו במפגיע לקרוא. נענה ר' שמעון ואמר: מה עם הדין שאסור להורות הלכה בפני רבו? ענה לו רבינו: אם אני רבך, הריני מצווה עליך לקרוא את הקוויטל! הרצינו פניו של ר' שמעון, קם וחגר עצמו באבנט. נטל את הקוויטל, ושאל: היכן הפדיון? כאשר הובא לפניו הפדיון, קרא את הקוויטל ואיחלו להיוושע בפקודת ישועה ורחמים.

באותו ערב, כאשר יצא הקול על ר' שמעון שקרא קוויטל בפקודת רבינו, המתינו לו בבית המדרש עשרות אנשים ובידם קוויטלאך להיזכר בזכרון טוב. חזקה עליו פקודתו של רבינו והוא נטל וקרא - - -

פרק כג

כי רצו עבדיך את אבניה

כיסופי ערגה

עוד בשנות קדם, כבר נכסף זקנו של רבינו, הוא רבי אריה לייביש ליפשיץ בעל "אריה דבי עילאי" לעלות לארץ הקודש ולחונן את עפרה. הסיפור מובא באריכות בספר "ארי שבחבורה". הנסיעה אמנם לא יצאה אל הפועל, אך הכיסופין לארץ ישראל נותרו "בכוח", ושנים רבות עברו מדור לדור בקרב המשפחה עד שהגיעו אל רבינו.

בשנותיו הראשונות לרבנותו בויעליפאלי, כבר התאווה ונכסף לעלות לארץ ישראל. ללא הודעה מוקדמת, נעלם יום אחד בפתע פתאום מהבית. אחר כך התברר שנסע לעיר הנמל שבאיטליה כדי לטפל בנסיעה לארץ־הקודש.

אלא שעם בואו שמה, נפל למשכב במחלה קשה. השתוקקותו לעלות לארץ הקודש בלתי ניתנת לתיאור. אך, בשכבו על מיטת חוליו הבין, כי מן השמים מעכבים בעדו, ואין רוצים שיעלה לארץ ישראל[1].

הרה"ח ר' חיים הרבסט, סיפר גירסה שונה אודות הנסיעה. לדבריו, נסע רבינו עד אושפיצין הסמוכה לגבול הגרמני, במטרה להמשיך משם לגרמניה, ושם לטפל בסידור הניירות הקשורים בנסיעה לארץ ישראל. אך כשהגיע לשם עצר ולא היה מסוגל להמשיך. "לא יכולתי לסבול את רוח הטומאה הנושבת בגרמניה" הסביר רבינו. יהודי בשם ר' אהרן דוד טויבער, שנעשה לאחר מכן חסיד ויעליפאלי, הלווה לרבינו כסף לחזור הביתה לאחר שנותר ללא פרוטה...[2]

---

1. הרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל ב'זכרון עקידת יצחק' עמ' רכב.
2. ר"מ גוטמן ב'קול בארא פארק'.

כשבן אחותו, הרה״צ ר׳ זלמן בריזל, ביקר אצלו בשנת תרצ״ד הביע בפניו רבינו את הערכתו לו ולבני משפחתו שזכו להיות מתושבי ארץ ישראל.

בחילופי מכתבים עם בני ארץ־ישראל

הרה״ח ר׳ משה מעד ז״ל סיפר:

אזכיר דבר, אשר בכל עת שעולה על לוח זכרוני, לבי נקרע לגזרים וכבר הורדתי על כך דמעות כנחל. השם הטוב יודע שכוונתי היתה לטובה, אך מה נעשה וכתוצאה מכך לא זכינו שרבינו יגשים את משאלת לבו לעלות לארץ ישראל.

וכך היה מעשה:

בעת שעליתי לארה״ק, גרתי תחילה בעיר חיפה. באחד הימים קיבלתי מכתב מרבינו. תוכן המכתב היה שאלה:

״ידידי היקר! כמו שהיתה הידידות בינינו עוד בהיותך קרוב אלי, כן אבקש להודיעני בפרטיות אודות ביאתך לארה״ק״.

כתבתי מכתב תשובה אל בנו של רבינו הרה״צ רבי צבי הירש מקראקא: ״לפי מה שאני רואה, איך הארץ נבנית ומתרחבת בבניינים נאים ומתפתחת מכל עבר, בטוחני שרבינו ייהנה מאד אם יעלה לארץ ישראל. אך מנגד, אינני יכול להסתיר את האמת, כי התנהגות של רוב התושבים בארץ ביהדות, היא חלשה מאד. ולפי שזכורה לי קנאותו של רבינו, קנאת ה׳ צבא-ות נגד עוברי עבירה, ומה שהיה רגיל לומר תמיד כי הוא מקנא במי שיכול לבנות לו בית באמצע היער, מבודד מכל הישוב, ואפילו שיהיה לו אוכל בצמצום, ובלבד שיפרוש מסביבתם של עוברי עבירה. קשה לי לתאר לעצמי, איך יוכל רבינו לסבול את התנהגות התושבים שהיא חילונית לחלוטין, ללא קורטוב של יהדות״, והוסיף ר׳ משה כי כל זה כתב רק בגלל שהכיר רק את מצב היהדות בחיפה מקום מגוריו, אך אם היה יודע איך

נראית משפחתו של רבינו בירושלים (משפחת בריזל המעטירה) ודאי היה ממליץ לו לעלות ארצה.

אך כנראה שבני משפחתו של רבינו לא רצו לצערו ולא העבירו לו את ההתרשמות השלילית של ר׳ משה מעד[3].

תוכו רצוף אהבה

לבו של רבינו המשיך להיות נכסף לאווירה של ארץ ישראל ולא נתקררה דעתו. הוא עמד בקשרי מכתבים עם בן אחותו הרה״ח ר׳ אהרן קינדפריינד, אודות בואו לארץ הקודש. מכתב אחד נשתמר בידינו, אשר תוכנו רצוף אהבה ומעיד על רצונו העז לבוא ארצה ולחון את עפרה.

וזה תוכן המכתב[4]:

ב״ה. אור ליום ג׳ פ׳ שמות, פה בריגעל יע״א.

לאהובי ב״א הרב מו״ה אהרן שליט״א

קודם כל, באתי לברכך בברכות מזל טוב, שיהא זיווגה של בתך תחי׳ יעלה יפה, ויהא קשר של קיימא ותקבל מהזוג נחת ורחבה. וגם מה שכתבת, תמה תמה אקרא, הלא אמרתי לך בעת שנסעתי עמך מכאן שתכתוב לי כל דבר שורש משם, וגם אני רוצה בזה שהשי״ת יעזור לי ברוב רחמיו וחסדיו שאסע לשם, ואתה החשית מזה ולא כתבת לי כלום מזה. הייתכן כזאת, זו היא אהבת חברים? אך מה דעבר עבר, ועתה באתי עוד הפעם להודיעני כל דבר שורש, מחמת שאני רוצה ליסע לארץ הקדושה. השי״ת יעזור לי.

כה דברי דודך הדורש שלו׳ תורתך.

הק׳ יצחק ליפשיץ.

---

3. הרה״צ רבי אלעזר בריזל זצ״ל שם, ונוסח התשובה של ר״מ מעד מבתו מרת י. קאליש. יצויין, שר׳ משה מעד ז״ל היה נאנח כל ימיו, שמא בעקבות מכתבו השלילי ביטל רבינו את תכניתו, (ראה בזכרון עקידת יצחק׳ שם) אך ר״מ גוטמן (שם) כותב, שבני משפחת רבינו לא מסרו לו התשובה השלילית.

4. ראה תצלום.

ותדע, שזה איזה חודש ששלחתי להרב מברעזוב[5] סך שלשים זלאטיס עבור אחותי הרבנית נחמה תחי'.

בעמוד השני של המכתב הוסיף רבינו:

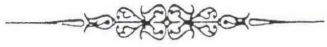
ב"ה.

באתי עוד הפעם לבקש מאתך שתכתוב לי הכל אשר לכל ולא תמנע ממני. כ"ד ד"ש ודו"ש אחותי פיגא תחי' ואחותי הרבנית נחמה תחי' וגיסי הרב[6] שליט"א ובניהם.

הק' הנ"ל.

ר' אהר'יש קינדרפריינד לא ענה לרבינו מכתב ברור. אחיו ר' חיים בעת שהיה בסוכות בבריגל אצל רבינו, שמע ממנו דברים ברורים בהם הביע את רצונו העז לעלות לארץ ישראל[7].

אולם כאמור, מן השמים עיכבוהו מלהוציא מחשבתו לפועל. רבינו נשאר עומד על משמרתו עדי הגיעו שנות הזעם בשואה האיומה.

5 המכתב נמצא בידי נכד ר"א קינדרפריינד, הרב יוסף משה סופר שליט"א.

6. כוונתו להרב ר' יוסף אריה וובר, בנה של הרבנית נחמה, אשת הרב ר' חיים ובר, תולדותיהם בארוכה להלן פרק כה.

7. כוונתו להרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל.

מכתב קדשו של רבינו, אל רבי אהרן קינדערפריינד

פרק כד

כי עליך הורגנו כל היום

ראשי נברא להיות קרבן להשי"ת

עם פרוץ מלחמת העולם השניה, החל רבינו - בתוך כל יהדות אירופה - לשתות את כוס התרעלה. מיד, כאשר התחילו ימי הצרות, החל מדבר על ענייני מסירות נפש ואהבת השי"ת, והביע את רצונו לקבל את הייסורים באהבה. ואכן, נהרי־נחלי צרות עברו עליו מיום פרוץ המלחמה, בשנת ת"ש, עד סוף שנת תש"ג, והוא קיבל הכל באהבה ובגבורת נפש.

ארבעה ימים לאחר פרוץ המלחמה, עזב את עירו בריגל, ויצא לגלות עם בני ביתו לעיר לבוב (לעמבערג) באוקראינה, שהיתה עדיין בשליטת הסובייטים. הוא נפרד מבני קהילתו בבכיות קורעות לב. טרם נסיעתו, אמר לנכדו הרה"צ ר' נטע'לי זצ"ל: "עלה והבא לי מעיל וכובע רגיל" (לא כפי לבושם של האדמו"רים). הוא נימק זאת בארשת רצינית: "ודאי יבוא משיח באמצע הדרך, והנני מפחד שאם אלך לבוש באיצטלא דרבנן ידחפוני לתעלת המים, לכן רצוני לילך במלבושים פשוטים". כמו־כן ציווה לו לקחת אתו את התפילין המיוחדים של הרה"ק רבי משה מפשעווארסק, שירשם מאביו, (ראה לעיל פרק א').

כמובא לעיל[1], התבטא רבינו עוד בשנים עברו בביטוי מבהיל: "הראש שלי נברא כדי להיות קרבן עבור השי"ת". והנה הגיעה העת הנוראה. בדרך, תפסו אותו הרוצחים האוקראינים הארורים ימ"ש - אשר התנכלו במיוחד לאדמו"רים ורבנים - וגילחו מחצית מהדיקנא־קדישא שלו. רבינו קיבל את היסורים באהבה, והתהלך כך בחצי זקן. הוא שהה זמן רב בלעמבערג בביתו של האדמו"ר מסקאלע זי"ע. בכל המקומות שנדד הנהיג שולחנות וחיזק את הציבור לעמוד בזמנים קשים אלו. פעם בשהותו

---

1. פרק כא.

בלמברג, באחד משיחותיו על המצב, התבטאו הנוכחים על חוסנה של מלכות רוסיה, נענה רבינו: "קבצן נשאר קבצן, ונגיד נשאר נגיד", ["א קבצן בלייבט א קבצן און גביר בלייבט גביר"], דהיינו שרוסיה אין לה חוסן כלכלי [בימינו התגשמה נבואתו במלואה][2].

בתחילת שנת תש"ב, כשהמצב בלעמבערג היה קשה מנשוא, שלחו לבדוק אם יש מקום מפלט טוב יותר עבורו. אחת ההצעות היתה, העיירה קומרנא. לבסוף, נפל הפור לנסוע לפרימישלאן שבתקופה ההיא שרר שם רוגע (לדאבון הלב, אבדו שם התפילין היקרים הנ"ל). כשהנאצים הגיעו לפרימישלאן הבריחו את רבינו לוישניצא, ולאחר מכן נשמע הקול כי בעיר באכניא המצב יותר קל. אזי השתדלו הרה"ח ר' יצחק טייכטל הי"ד וגיסו ר' וואלף פישלברג מבריגל, במסירות למען הצלת רבינו, להעבירו מוישניצא לבאכניא. בהגיעו לשם, נפגש עם הרה"ק מבעלזא זי"ע, ועם האדמו"ר רבי ישעיה'לה מטשחויב הי"ד, בן זקוניו של הרה"ק ה"דברי חיים" זי"ע.

מסירות נפש לאמונה

רבינו התחזק מאד באמונה תמימה בבורא העולם. כאשר שמע מאחד שהרהר על דרכי ההשגחה, יצא נגדו בתוקף רב. הוא קיבל את דין שמים באהבה והכין את עצמו למסירות נפשו על קידוש השם, באומרו שוב ושוב: "ראשי נברא להיות קרבן למען השם יתברך!"

פעם אחת ביקרו האחים, הרה"ח רבי זלמן ורבי אלעזר בריזל זצ"ל אצל הרה"ק האדמו"ר רבי אהרן מבעלזא. ביושבם מחוץ לחדרו, דיברו אודות רבינו שהיה דודם, אחי אמם, וממופתיו אשר פעל. עבר על ידם הגה"צ מבילגורייי זי"ע, אחי הרבי, ושמע שמדברים מהרה"ק מויעליפאלי, אמר להם: הנכם מספרים מופתים ממנו? אספר לכם עובדה אחת, אשר כל המופתים הם כאין וכאפס מול דבר זה.

בבאכניא, היה גר עשיר גדול מחסידי רבינו, שתמך בו שנים רבות בכבוד גדול, וגם בשנות המלחמה תמך ברבינו. אירע פעם אחת בעת

---

2. מפי הרה"ח ר' העניך וואלף שליט"א מניו־יורק שנכח שם.

המלחמה, שהתבטא בטרוניה ואמר: "מניחים תפילין, שומרים שבת, אוכלים כשר ולמה"? וכו'. תיכף כששמע רבינו את הדיבורים הקשים, אסר עליו דריסת הרגל אצלו, ויותר לא רצה ליהנות ממנו. המשיך הרב מבילגוריי בסיפורו: הופתענו לראות את האיש הנ"ל מסתובב אצל אחי הרה"ק מבעלזא. שאלנו אותו: מה מעשיך כאן? הלא חסיד ויעליפאלי אתה? סיפר לנו, כי דודכם אסר עליו דריסת הרגל אצלו מחמת קושיותיו. סיים הגה"צ מבילגוריי: "זה היה מסירות נפש, לא ליהנות ממנו בזמן קשה כזה! עובדה זו יותר גדולה מכל המופתים שפעל".

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע עם אחיו הרה"ק רבי מרדכי מבילגורייא זי"ע

סיפר רבי שמעון לנדאו ז"ל, שהיה עם רבינו בגיטו כשהיה 'אקציא': רבינו יצא למרפסת בשעת 'רעוא דרעוין' וראו על הרחוב כתמי דם קרושים ל"ע מהקרבנות הק'. רבינו נענה ואמר תוך כדי שהוא מפזם לעצמו את הניגון "השמים מספרים כבודו וגם הארץ מלאה חסדו, ראו כי כל אלה עשתה ידו כי הצור פעלו תמים". וזה נשאר חקוק בזכרונו ובלב כל הסובבים שראו איך מצדיק רבינו את דין שמים באהבה וקיבלם באמונה שלימה.

תפילת ערבית כתפילת כל נדרי

אודים מוצלים מאש, ששרדו מאש התופת, מעידים איך שרבינו לא

הרה״ק רב״צ מבאבוב
ובנו רבי שלמה זי״ע

שינה ממנהגי קדשו בשנות הזעם. הוא הקהיל קהילות ודרש לפניהם מדברותיו בקול חוצב להבות אש, לחזק ולעודד שלומי אמוני ישראל. בשב״ק היה עורך שולחנות, ועשה הכל כדי לחזק ולהפיח זיק של תקווה בקרב אחינו בני ישראל שנאנקו תחת עול הגזרות.

האדמו״ר רבי שלמה מבאבוב (ארה״ב), ששהה אתו בימי הזעם שם בגיטו, נזדמן לו להתפלל במניין של רבינו תפילת ערבית בליל היארצייט של אם רבינו, ואמר שההתעוררות היתה גדולה כמו בתפילת כל נדרי[3].

הרבי מבאבוב הוסיף לתאר את גבורת נפשו של רבינו שהתנהג כרגיל, נרות דלקו לרוב ושלוות נפש היתה נסוכה על פניו.

עם הרה״ק רבי אהרן מבעלזא

הרה״ק מבעלזא נדד אף הוא כרבינו, מבעלזא לסקאהל ומשם לפרימישלן, ולאחר מכן הגיע לוישניצא. שם שהה זמן רב. בדרך נסיעתו לוישניצא נהפכה העגלה ועצמותיו נתרופפו ממקומם מעוצם הנפילה. כשהגיע לוישניצא הביאו רופא יהודי שיטפל בו, והזהיר לבני הבית לשמור עליו שלא יזוז ממיטתו ולנוח עד שיתחזקו עצמותיו במקומם.

באותם הימים היה הרה״ק מבעלזא מקבל את הבאים אליו כשהוא רתוק למטתו ללא ניע אבר כמצוות הרופא, אך כשנכנס רבינו - ששהה

3. הרב משה שיינערט שליט״א ששמע מפי האדמו״ר מבאבוב זצ״ל.

אז בוישניצא - לבקרו התאמץ הרה"ק מבעלזא והגביה את עצמו במקצת לכבודו של רבינו. הגבאי ניגש מיד אליו להזכירו פקודת הרופא שעליו לנוח, אך הוא הניע את ידו בביטול.

כשרבינו יצא, נענה הרה"ק מבעלזא ואמר: האם אתם יודעים מיהו? אליו צריך לנהוג בדרך ארץ, ("פאר איהם דארף מען דרך ארץ האבן"). בכך תירץ את עצמו במה שלא שעה לדברי הרופא - - -[4]

☆ ☆ ☆

מעשה נפלא אירע בעת שהותו בגיטו באכניא. הרה"ק ר' אהרן מבעלזא, התכונן לברוח מהגיטו בדרכו להצלתו לחיים. אמר לנאמן ביתו ר' דוד שפירא שעסק בהצלתו: "בוא וניכנס אל הרבי מויעליפאלי - ששהה גם הוא בגיטו זה - כדי להיפרד ממנו".

כאשר הגיע הצדיק מבעלזא אל רבינו הגיש לו קוויטל, בו רשם את שמות כל בני משפחתו, רבינו סירב לקחת את הקוויטל, באומרו: "בעלזער רב! הרי יודעים אתם כמה קשה עלי לקחת אפילו קוויטל של סנדלר, ואיך אקח מכבודכם קוויטל?!"

כאשר הפציר בו הרבי מבעלזא מאד, נענה רבינו ואמר: 'אין מסרבין לגדול'. הוא נטל את הקוויטל והתחיל לקרוא. אך הפסיק באמצע ואמר: "איני יכול לקרוא עוד" (כנראה, חזה ברוח קדשו, שכבר לא נשאר, ל"ע, שריד ופליט מצאצאיו של הרה"ק מבעלזא), והתחיל להזיל דמעות. נרעד הרה"ק מבעלז לראות את רבינו מוריד דמעות ואמר לרבינו: ויעליפלער רב! כשואל: מה אירע? נענה רבינו ואמר: עם שק העצמות שלי אין כבר מה לעשות. יש לי עוד נכד אחד בשנחאי ('חינא' - בכינויו של רבינו. היה זה הרה"צ ר' נטע ליפשיץ. הוא ברח לוילנא ומשם גלה עם קבוצה מאגודת ישראל לשנחאי־יפן), אולי ממנו יהיה משהו. (ואכן, לדאבונינו הוא היה השריד היחיד מצאצאיו ששרד את מוראות המלחמה הנוראה).

4. מפי הרה"ח ר' אביש הירש זצ"ל.

הגיב הרבי מבעלזא: ויעליפאלער רבי! אני מבטיח לכם, שכשאנצל, אחפש אותו ואחזיק אותו כבן[5].

בגיטו באכניא

שם, בגיטו באכניא, היתה צדיקת אחת, אחות הרה"ח ר' משה יהושע צאנגער שיחי' לאויט"א. (הוא שרד מהגיטו, והעלה את זכרונותיו בספרו: "פארשפעטיגט די שיף"). היא היתה מכינה, במסירות נפש, מאכלי שב"ק לארבעת האדמורי"ם ששהו שם: הרה"ק מבעלזא, הרה"ק מטשעכויב, רבינו והאדמו"ר מבאבוב זי"ע. רבינו אף היה מטיל עליה צרכי מצווה שונים. כאשר הלכה פעם להתרים לצורך פדיון שבויים, אמרה אח"כ שמהיום שוב לא תרשה "לעמוד" מאחורי הדלת, בהסבירה, שכאשר הלכה להתרים, הרגישה את הטעם של אלו שאינם נותנים את תרומתם תיכף, אלא נשארים לחכות מאחורי הדלת. לכן, אצלה, לא יעמדו מאחורי הדלת, אלא תיכף יתנו את התרומה! כאלו היו השגותיה. רבינו התבטא פעם עליה, שאף בימי הרה"ק ר' אלימלך מליז'ענסק היתה בגדר חידוש.

בבואנו לבריגל - מספר הרב צאנגער - נכנסנו לביתו של הרה"צ רבי אברהם יוסף אייכנשטיין זצ"ל חתנו של הרה"ק רבי יצחק מויעליפאלי. אחותי הצדקנית, היתה תמיד עוזרת לאשתו. לפיכך, היתה מאד מרוצה מכך שבידה להחזיר לה כגמולה הטוב, ולעזור לנו. היא קיבלה אותנו בסבר פנים יפות, והקציבה חדר מיוחד עבורנו.

לאחר ששהינו שם כמה ימים, הוכרחנו לעזוב את החדר ולעלות אל ה"בוידים". היה זה בערש"ק אחר־הצהריים, ולשם הובא גם אביה, הרבי מויעליפאלי, שבדרך לא־דרך הצילו אותו מגיטו באכניא והביאוהו הנה.

כל עצמותי תאמרנה

הרב צאנגער ממשיך לספר:

"באותו שבת, היתה לנו הזכות להיות נוכחים בשולחן הטהור שערך

---

5. מפי ר' דוד שפירא, שסיפר זאת לנכד רבינו הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, כמובא להלן.

הרבי מויעליפאלי באותו "בוידים", וראינו שם דבר פלא שמוכיחה את גודל צדקותו.

בסוף ה"טיש", נפל הרבי על הספה באפיסת הכוחות. חשבנו לבטח שכבר גמר את "טיש", והתחלנו לצאת מהחדר, לפתע שמענו קול שאגה: "נשמת כל חי תברך את שמך!" להפתעתנו, ראינו איך הרבי מתגבר בכל כוחותיו, עומד על רגליו ואומר "נשמת". ההתעוררות שהיתה אז, בלתי ניתנת לתיאור. במצב קשה כזה, לראות יהודי צדיק, זקן ותשוש, אומר "נשמת". בבחינת: "כל עצמותי תאמרנהד" כפשוטו ממש. הדבר השאיר עלינו רושם כביר. אותה תפילת "נשמת" ששמעתי מפי הצדיק, ליוותה אותי בכל המצבים הקשים, ונתנה לי חיזוק ברגעים הקשים ביותר.

לאחר אמירת ה"נשמת", נפל שוב על הספה באפיסת הכוחות ויצאנו מהחדר בשקט".

עד כאן, תיאורו של עד־ראיה, שהיה נוכח בזמני הוד אלו במחיצת רבינו.

הרגעים האחרונים

לאחר מכן, כשחזרו הנאצים לבריגל לערוך את הסלקציה האחרונה, נמלט רבינו שוב לגיטו באכניא, שם שהה זמן רב, עד שהתחילו הרוצחים הארורים ימ"ש להשמיד את הגיטו. כדי להיחבא, נכנס לבונקר, ויחד אתו נכנסו כמאה ושלושים איש, אנשים נשים וטף, אשר רצו להיות במחיצתו של איש קדוש זה בשעות נוראות אלו. הרשעים הארורים, חיפשו אותם בכל מיני תחבולות, עד שמצאו את הבונקר. הם עטו על המציאה כמלאכי חבלה, הוציאו מהמסתור את כל היהודים המסתתרים והחלו לירות בהם זה אחר זה. כך נפלו כולם חללים על קדושת השם, ובתוכם כל בני ביתו של רבינו. בראות הקצין הנאצי את רבינו, פער את פיו ואמר לו: "אם ראבינער אתה, עשה שהאקדח לא יירה!" עד כדי כך היה הסתר הפנים.

הקצין זרק את הכיפה מעל ראשו של רבינו לארץ. רבינו הרגיש כי הגיעו רגעיו האחרונים, שם ידיו על ראשו וצעק: "שמע ישראל"!

קולו הקדוש הרגיז את הרוצחים הארורים ימ"ש. הם חשו אליו והמיתוהו ביסורים נוראים[6].

היה זה, ביום ג' לחודש אלול שנת תש"ג[7].

ה' ינקום את דמם הטהור, ויצרור בצרור החיים את נשמותיהם הקדושות והטהורות, יחד עם כל קדושי עם בית ישראל שנעקדו ונרצחו על קדושת השם בשנות השואה הנוראה, על ידי המרצחים הנאצים ימ"ש.

הרה"ק מבעלזא מחפש אחריך

נכדו של רבינו, הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, אכן שרד את שנות הזעם, ולאחר טלטולים מרובים הגיע לחופי ארה"ב. בהיותו שם פגש את ר' דוד שפירא (שהיה שותף בהצלתו של הרה"ק מבעלזא) ונתן לו שלום. שאלו: מי אתה?

"אני הנכד של הבריגלער", ענה רבי נטע. (סבו, רבי יצחק מויעליפאלי, התגורר כאמור בסוף ימיו בבריגל וכינוהו על שם עירו).

כשהבין רבי דוד שעומד לפניו נכדו של רבינו, סיפר לו את כל אשר קרה בגיטו באכניא, כאשר נפרד הרה"ק מבעלזא מרבינו והבטיח לגדל את נכדו. "לכן, אני אומר לך: סע לארץ ישראל! כי הבעלזער רב מחפש אותך!" סיים ר' דוד את דבריו.

בנסיבות הימים ההם לא יצא הדבר לפועל, ורבי נטע נשאר בארה"ב שם הקים משפחה לתפארת.

---

6. הרה"צ רבי אלעזר בריזל בזכרון עקידת יצחק. בס' אלה אזכרה (ח"ד עמ' 166) כתב שרבינו יחד עם הרה"ק ר' ישעי' מטשיכוב נעקד"ה עם טליתותיהם.

7. כ"כ בזכרון עקידת יצחק שם, וכן מוסר נכדו הרה"צ ר' נטע ליפשיץ זצ"ל, (ולא כמו שנדפס בס' שירת חייו שנעקד ביום ו' אד"ב תש"ג)

בשמחת נישואי הר׳ נפתלי הירץ גליצקי עם נינת רבינו בת הר׳ זונדל ליפשיץ שליט״א מימין לשמאל: הרה״צ רבי ישראל אדמו״ר מויזניץ שליט״א, החתן, הרה״צ רבי נטע ליפשיץ זצ״ל, יבדלחט״א האדמו״ר מקופיטשניץ שליט״א, רבי זונדל שליט״א בהרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, מאחור נראים דודי החתן, והרה״ח ר׳ אברהם ליפשיץ שליט״א

תולדות רבינו

כפי שרבינו צפה ברוח קדשו, אכן לא נשאר שריד מכל משפחתו הענפה, מלבד נכדו הרה״צ רבי נטע זצ״ל. זכה להקים משפחה מפוארת, בנין וחתנין רבנן.

שאר בני משפחת רבינו עלו על המוקד, ונהרגו על קידוש השם בשנות הזעם, השם יקום דמם[8].

בניו:

א] בנו בכורו הרה״צ ר׳ יהודה זונדל הי״ד. אביו הסמיכו למלא את מקומו ברבנות בויעליפאלי. זוגתו מרת קעזא ביילא בת הרה״צ ר׳ אריה

8. תולדות רבינו נכתבו עפ״י זכרונות נכדו הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל, חלק משמות נכדיו אינם מוזכרים מפאת השיכחה.

לייבוש ליפשיץ אבד"ק סאפקוף ואדמו"ר מאפטא מח"ס "ישמח צדיק ושוועת ארי". רבי יהודה זונדל מוזכר בספר "אהבת וסגולת ישראל" עמ' לח, "הנה הראה לי הרב, ידיד ה', וידיד ישראל, וכו' מוהר"ר זינדל ליפשיץ שליט"א, אבד"ק ויעליפאלי...."

בניו: 1) הרה"צ ר' אלעזר ישעיה. זוגתו מרת שרה בת הגאון רבי ראובן ליפשיץ אב"ד טשארנא ודונייעץ; 2) מרת הינדא אשת הרה"ח ר' משה יוסף קאפלער זצ"ל בן הרה"ג ר' מנשה מו"ץ בבריגל ובנם; 3) אלטע מרים; 4) חיים מאיר; 5) אהרן, ויבלחט"א 6) הרה"צ ר' נתן נטע דוב זצ"ל.

ב] הרה"צ ר' שלמה. נהרג אף הוא בשואה עם בתו חיה.

ג] הרה"צ ר' אריה לייביש. אף הוא נהרג בשואה עם כמה ילדים.

ד] הרה"צ ר' שמואל צבי. התגורר בקראקא, שם ניהל בית מדרש של חסידי ויעליפאלי. זוגתו מרת טויבא חוה היתה בתו של הרב טייטלבוים מעטשעט. הובלו להריגה על קד"ה, יחד עם בניהם: נתן נטע דוב ויהושע.

מן הראוי לציין, עובדה קצרה על בחור זה בשם נטע שהיה עילוי נפלא מבחירי ישיבת "בית מאיר" בקראקא. אחד מחביריו שניצל בחסדי שמים מהתופת מספר עליו בהערצה:

"גדולים בתלמודים היו חבירי, ואין זו מליצה כלל. אציין אחד מהם, נטע'לי ליפשיץ ז"ל הי"ד. יום אחד בא לישיבה ואמר לחביריו: 'הבה נלמד את תרי"ג המצוות לפי מיספורם'. לא זכור מי עוד עמד בכך, אני מכל מקום, לא הצלחתי. כעבור שבוע או שבועיים, בא נטע'לי והצהיר: 'למדתי!' כולם בחנו אותו, והוא ידע להשיב ללא

ישיבת בית מאיר בקראקא
צולם בשנת תרצ"ט ע"י מ. ח. שינפלד

דופי. זכר את כל התרי״ג, את המספר הסידורי של כל מצווה ומצווה לפי הסדר שקבע הרמב״ם. בעקבות קנאת סופרים זו, - מסיים המספר - קניתי מדמי הכיס שלי את ״מנחת חינוך״, הספר הנפלא על תרי״ג המצוות, שחסר היה בספרייתו של אבי ז״ל״.

בהמשך דבריו, מספר הניצול שבישיבה זו למדו שלושה בני דודים בשם ׳נטע׳: שנים בשם ׳נטע ליפשיץ׳, בני בניו של רבינו, ואחד בשם ׳נטע מילר׳ - בן בתו של רבינו. שלושתם היו מבחירי הישיבה, וזכרונם הטוב לא מש ממנו תדיר[9].

בנות רבינו:

ה] מרת לאה אשת הרה״צ ר׳ בן־ציון מילר, בן הגה״צ ר׳ שמואל אהרן זצ״ל אבד״ק לאבאוא. היה מנכבדי העיר באכניא. שימש כמוהל מומחה והיה תלמיד חכם מופלג. הם, יחד עם אחד־עשר צאצאיהם, הובלו להריגה על קידוש השם. הגדול שבהם: נטע, יהושע ומשה, חיה ושרה הי״ד.

ו] מרת חנה אשת הרה״צ ר׳ אברהם יוסף אייכנשטיין בן הרה״ק רבי סנדר ליפא מזידיטשוב. להם כמה צאצאים. נהרגו כולם על קידוש השם.

קדושי ויעליפאלי

לפנינו תיאור הימים האחרונים בויעליפאלי מאת אחד מהניצולים ר׳ צבי הרמן-לנגר ז״ל:

החל מיום הראשון, כשהצבא הגרמני הנאצי ימ״ש, כבש את פולניה באלול תרצ״ט, נכנסו הכובשים גם לעיירה שלי, ויעליפאלי, יומיים לפני ראש השנה. מיד התחילו הצרות. באותו יום, סגרו במסמרים את הדלת לבית המדרש, אחרי שזרקו משם את המתפללים במכות ובעיטות. הם הזהירו אותנו שאסור להיכנס אל בית המדרש. הוא נשאר ריק ממתפללים ולומדי תורה שהיו לומדים שם ברצף, עשרים וארבע שעות ביממה.

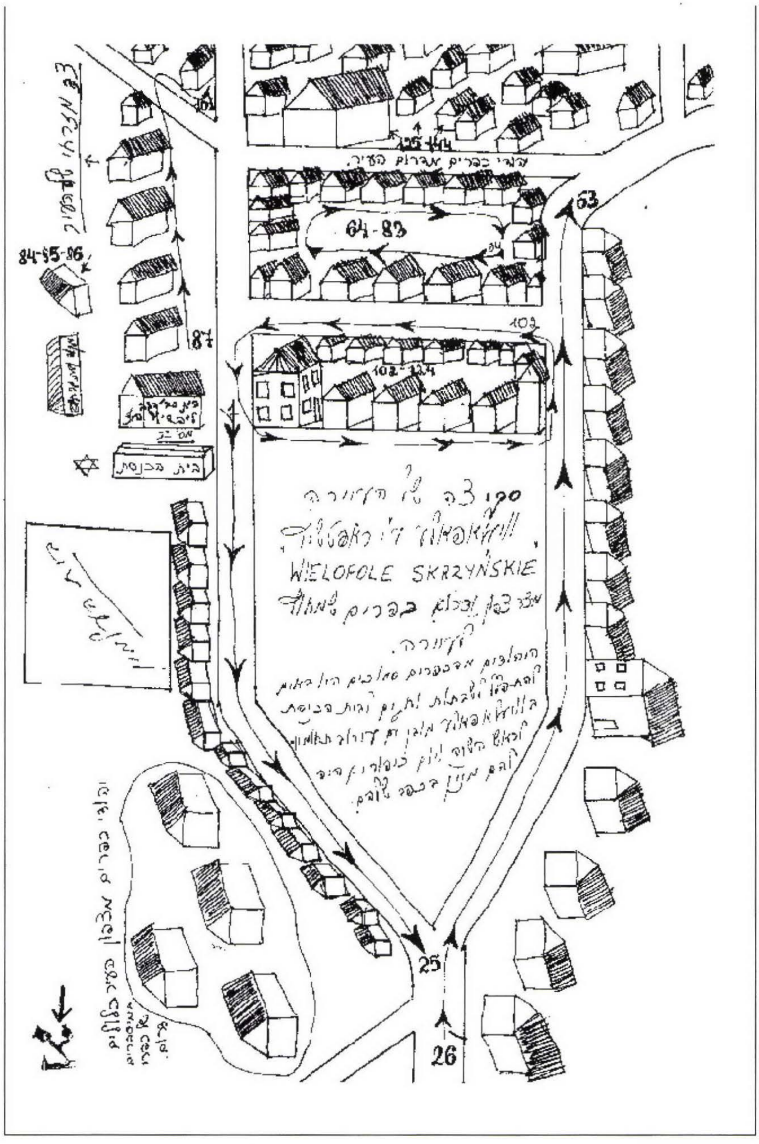
9. ״אני לא סטשק״ עמ׳ 37-43.

בחורף של שנת ת״ש, הגיעו לעיר. פליטים יהודים. באין מנוס, השתכנו הפליטים בבית המדרש עד הגירוש של יהודי ויעליפאלי לרופשיץ בכ״ב בתמוז תש״ב. לפני הגירוש, היו הנאצים ועוזריהם, שוטרים פולניים, סובבים בעיירה שלנו ותופסים יהודים לעבודת פרך. כמובן, שתשלום על העבודה לא קיבלנו, אבל מכות רצח חולקו בשפע. ביום הגירוש, רצחו הגרמנים בויעליפאלי אנשים ונשים מעל לגיל 60, ביניהם גם את אבי זקיני שלמה בן ישראל יצחק הלוי ברטה הי״ד. היהודים הוכרחו לחפור לעצמם קבר אחים. אחרי הרצח, הגישו הגרמנים הרוצחים ימ״ש חשבון, לראשי קהילת היהודים, לתשלום עבור התחמושת שהשתמשו בהם להריגה.

ביום י׳ במנחם־אב תש״ג, גירשו הגרמנים ימ״ש, את כל היהודים מהעיר רופשיץ, אנשים נשים וטף גורשו ברגל. כך עשו גם בעיר ויעליפאלי. הם הובילו את היהודים לעיירה סמוכה שענדישוב, מרחק של שבעה ק״מ רגלי. יעדם היה תחנת הרכבת. בדרך כשלו רבים ונפחו את נשמתם. ילדים רבים איבדו את הוריהם בבהלה שנוצרה. כאשר הגיעו לתחנת הרכבת, העמיסו הגרמנים בחמת־זעם את היהודים לתוך הרכבות שהיו מלאות בחומרים חריפים, כימיקלים וכלור וכדומה, ונעלו את דלתות הרכבות בכוח מבחוץ.

עדי ראיה פולניים סיפרו, שהרכבות לא זזו מהמקום במשך כמה ימים רצופים. כנראה, זה היה סופם המר של יהודי ויעליפאלי, רופשיץ ושענדישוב. הי״ד.

אין אפשרות לתאר עלי כתב את הרגשתם ברכבות הסגורים וסופם המר הי״ד. כעת מלאו יובל שנים מאז השמדת היהודים ולכן החלטתי לכתוב מכתבי זה ולהזכיר את יהודי ויעליפאלי בשמותם ולתאר את מקום המגורים של היהודים בויעליפאלי וכמו כן גם מהכפרים סביב ויעליפאלי עד כמה שזכור לי. ה׳ ינקום דמם.

ציור מבתי העיירה ומכפרים הסמוכים לויעליפאלי
מאת ר' צבי (הרמן) לנגר ז"ל מניצולי ויעליפאלי

רשימת תושבי ויעליפאלי לפני השואה,

ע"פ זכרונות ר' צבי (הרמן) לנגר ז"ל

פרק כה

משפחת אפרתים

כשם שהרה״ק ר׳ יצחק מילא מקום אביו ברבנות ואדמורו״ת, כך גם שאר צאצאיו של רבינו נטע׳לי מויעליפאלי הלך לפניהם שמם כגדולים בתורה וביראה.

בשורות הבאות נתאר בקצרה את קורות חייהם, ממה שעלה בידינו ללקט.

הרה״צ רבי אלטר שלמה (זלמן) מיעדליטש זצ״ל

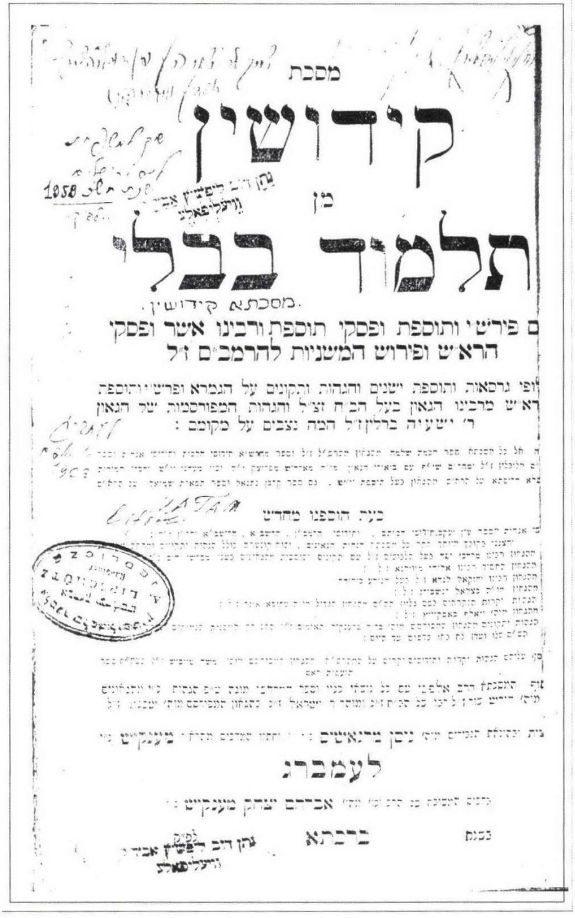
נולד בשנת תרכ״ה[1] כבנו בכורו של אביו הרה״ק ר׳ נטע מויעליפאלי, ולאמו מרת שרה בת הרה״ק ר׳ שלמה זלמן מויעליפאלי. הוא נקרא ׳שלמה זלמן׳ על שם זקנו זה, ואביו הוסיף לו את השם ׳אלטר׳ כסגולה לאריכות ימים[2]. בשנות ילדותו כבר ניכרו עליו סממני גאונות וצדקות, בהיות לו מוח חריף, ושקד על לימודו בהתמדה גדולה. עוד בשנות ילדותו התייתם מאמו הצדקנית וכשאביו נשא בשנית את מרת אלטע חיה היתה לו כאם ממש וטיפלה בו במסירות כבן בין הבנים.

כשהגיע לפרקו, נשתדך עם בתו של אחד הרבנים. כבר סופר לעיל פרק יב שמכיוון שהיה חלוש בגופו, עזבו את השידוך ואביו ציווה לו לכתוב מכתב לכלה שהוא מוחל בלב שלם על ביטול השידוך.

---

1. בספר ״ארי שבחבורה״ בחלק התולדות כתב הרה״צ ר׳ משה ליפשיץ שנולד בתרי״ח ונפטר תרנ״ב בן ל״ד, והוא לפי המשוער שנולד ודאי לאחר תרי״ח, שכן נקרא ע״ש זקנו - רבינו מוהרש״ז. אך ממה שכתב גיסו בסוף ספר קול נפתלי שהמכתב המובא שם כתב בהיותו בן עשרים בשנת תרמ״ה נמצא שנולד בשנת תרכ״ה ואם כן נפטר בגיל כ״ז שנה. מרת יהודית אייזנבך ע״ה סיפרה, ששמעה מאמה שנפטר בגיל כ״ט שנה וא״כ נפטר בשנת תרנ״ד.

2. בספר ״ארי שבחבורה״ (שם) כתב שנקרא שמו אלטר שלמה זלמן, וכן מצויין במצבת בתו מרת שפרה הדס ע״ה, אך משום מה משך כל השנים חתם שמו רק בשמות ״אלטר שלמה״.

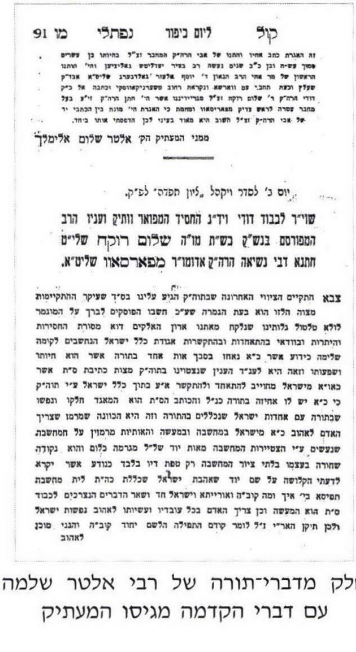

מסכת
קידושין
מן
תלמוד בבלי
מסכתא קידושין
עם פירש"י ותוספת ופסקי תוספת ורבינו אשר ופסקי
הרא"ש ופירוש המשניות להרמב"ם ז"ל
לעמברג

שער מספרי הש"ס של רבינו נטע'לי מויעליפאלי שעבר לרשות בנו רבי אלטר שלמה זצ"ל
בו מופיעים חותמות שניהם

לאחר מכן, בא בקשרי שידוכין עם בתו של אחיו מאמו, הרה"צ ר' נפתלי גולדברג משעלץ.

בהיותו אברך עול ימים, בן כ"ב שנה[3], הוכתר כרבה של יעדליטש. הרבה להעלות את חידושיו על הכתב, אך לא הספיק להדפיסם. לפני פטירתו אמר לאביו, שאילו היה יודע שיסתלק בגיל צעיר כזה, היה משתדל

להדפיסם בחיים חיותו. ואמנם לדאבוננו, כתביו לא נדפסו. ואף שחלק מהכת"י היה אצל גיסו ר' חיים וועבר אב"ד טימבארג וברעזוב, לא עלה בידו להדפיסם מרוב ההוצאות, וכשעלה לארה"ק השאיר הכל אחריו בגולה ונאבד בצוק העתים. שרד ממנו רק מכתב אחד מד"ת, שגיסו הדפיסו בסוף ס' "קול נפתלי", כמו כן נדפס מכתב ממנו, בסוף ס' "דרישת הזאב".

קול נפתלי יום כיפור מו 91

מסך עשיה וכן כ"ב שנים נשמה רב בחיי יחזקאל נאלדינגן ומ"י אחנר
הראשון של מר אחי מרא הגאון ר' יוסף אלעזר נאלדינגער שליט"א אבדק"
שעלק ונכח החבר עם ובושרא ונקראת רושב משפעניקשוסקי וכתובה אל כיק
דוידי הת"ק ר' שלום נקוה וכ"ל סטרוייזנגו אשר בי' הגון הרה"ק ו"ל בעל
מהר שמרה לחם צדק מאריעסאר ומחמת כי האנות מי מהם בין הכהני יר
של אבי מרחיק וכ"ל ושוב הוא מאר בעיני לכן הנסטר אחו בידו.

ממני המתחיק הק' אלטר שלום אלימלך

יום כ' לסדר ויקהל "ליזן תפדה לפ"ק.

שויר לבבוד דודי וידיד התמיד המפואר וותיק וענין הרב
המפורסם בנש"ק בש"ת מוה"ר שלום רוקח שליט"א
חתנא דבי נשיאה הה"ק אדומו"ר מפארסאוו שליט"א.

צבא התקיים הציווי האחרונה שבתוה"ק הניע עלינו בס"ד שעיקר התתקיימות
מצוה הלזו הוא בצת הגמרה שע"כ חשבו הפוסקים לברך על המוגמר
לולא שלמד בלתחנו שנלקח מאתנו ארון האלקים דוא מסורת החסידות
והיחדות ובודאי בהתאחדות ובהתקשרות אגודת כלל ישראל המחשבים לקיטה
שלימה כיודע אשר כ"א נאחז בסבך אות אחד בתורה אשר הוא חיותר
ושפעתו ונאה היא לענין הענין שנצטוינו בתה"ק מצות כתיבת ס"ת אשר
כאויא מישראל מחויב להתאחד ולהתקשר אין בתוך כלל ישראל ע"י תוה"ק
כי כ"א יש לו אחוזה בתורה כנ"ל והכותב ס"ת הוא המאגד חלקו ונפשו
שבתורה עם אחדות ישראל שבכללים בתתורה וזה היא הכוונה שמסמו מצרין
האדם לאוהב כ"א מישראל במחשבה ובמעשה ובאותיות מרמזין על מחשבת
שנעשים ע"י הצפיירות המחשבה פאות יוד של"ך סגרסה כלום ותוא נקודה
שתורה בעצמו בלתי ציור המחשבה רק ספת דיו בלבד כנודע אשר יקרא
לדעתי הקדושה על שם יוד שאהבת ישראל שכללת כה"ת ליח מחשבת
תשוסא בי אין זמה קו"ב ואורייתא וישראל חד ושאר הדברים הנצרכים לכבוד
ס"ת הוא המשמה וכן צריך האדם בכל עוצריו ועשיותו לאהוב נפשות ישראל
ולכן תיקן האריי ז"ל לומר קודם התפילה הל"שם יחוד קוב"ה ותנני מוכן
לאהוב

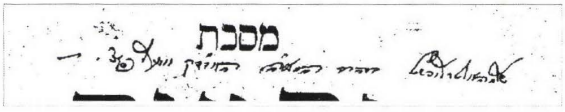
חלק מדברי־תורה של רבי אלטר שלמה עם דברי הקדמה מגיסו המעתיק

בשיא פריחתו, כשהוא צעיר לימים, חלה ונפל למשכב, בימיו האחרונים, שהה בבית אביו בויעליפאלי, וכשהרגיש שהגיע זמן פרידתו מהעולם, נענה ואמר לאחיו הרה"ק ר' יצחק: אבקשך, שתלמד משניות לעילוי נשמתי (כיוון שלא השאיר אלא בנות קטנות). נענה אחיו ואמר לו: אכן אמלא בקשתך זאת, אך אבקשך גם, כשם שאני ממלא בקשתך כך גם אתה תמלא בקשתי, וכשתעבור הכל ותגיע למקום מנוחתך בגן עדן תודיע לי. הסכים הרש"ז לדבריו ונתן לו סימן, שכשישמע דפיקות על הגג ידע שהגיע למקומו. ביום ז' במנ"א תרנ"ב, נסתלק לגנזי מרומים והביאוהו לקבורה בהלוויה רבת משתתפים בעיר כהונתו יעדליטש. אביו אמר, שהדור לא היה ראוי שיתקיים בו צדיק כזה. כשחזר מהלוויתו שבור ורצוץ, והגיע לבית מדרשו להתפלל ערבית, לא יכלו הקהל להביט בצערו ולגשת אליו, ונסוגו אחור. נענה ואמר: "בני חביבי, אם זכיתי להקריב קרבן חשוב כזה לה' אין אתם צריכים לברוח ממני!"[4].

אחיו, הרה"ק ר' יצחק, שמר לו אמונים וקיים הבטחתו ללמוד משניות לעילוי נשמתו. ואכן, אף הוא קיים הבטחתו. בתוך תקופה קצרה לאחר

3. כן כתב גיסו בסוף ספר קול נפתלי.
4. מפי נכדתו מרת יהודית אייזנבך ע"ה.

פטירתו, באמצע לימוד המשניות, שמע הרה״ק ר׳ יצחק דפיקה על הגג ונפל ארצה מרוב פחד ואף נחלה מזה, בא אליו אחיו בחלום ואמר לו, איציק׳ל מה לך כי נפחדת? הרי אמרתי לך שאבוא![5].

צילום חותמתו וחתימת־ידו של רבי אלטר שלמה טרם נתמנה לרב ביעדליטש

תמונת מצבת הרבנית שפרה הדסה ע״ה*)

השאיר אחריו ג׳ בנות, אך ידוע לנו פרטים רק אודות א׳ מהן. בתו הרבנית מרת שפרה הדסה ע״ה, שנישאה לגיסו, בן חותנו, הרה״ג ר׳ יוסף אלעזר גאלדבערג, מ״מ אביו כרב משעלץ. ונפטרה בדמי ימיה י״ג אב תר״ע. וסיפר הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל ממה שזכור לו, שאביו הרה״צ ר׳ זונדל, שהיה רבה של ויעליפאלי לאחר שזקנו ר׳ יצחק עקר לבריגל, ומכיוון שהיה גר ב׳הויף׳ של זקנו הרה״צ ר׳ נטע וחלק מה׳הויף׳ היו משכירים, היה שולח לנכדי הרש״ז שגרו בקונגרס-פולין חלק מדמי השכירות כבאי כוחם של זקנם.

5. מפי הרה״צ ר׳ נטע ליפשיץ זצ״ל.

*) התמונה נתקבלה ע״י הרה״ח ר׳ בעריש וועבער שליט״א מבארא פארק תשו״ח לו, על המצבה נחרט: הרבנית הצדקנית מיוחסת גדולה ומפורסמת, אשת חיל במצות ומע״ט, בעלת מדות טובות ואהבת תורה, עשתה צדקה כל ימי חי׳, שם טוב היתה לה מעודה, כפה פרשה לעני וידי׳ שלחה לאביון ויהללו בשערים מעשיה.

הרה״צ רבי נפתלי משעלץ זצ״ל

להשלמת תולדות רבי אלטר שלמה, נביא בזה תולדות חותנו הרה״צ רבי נפתלי משעלץ, שאף הוא היה מנכדי רבינו מוהרש״ז מויעליפאלי זי״ע, ובנו חורגו של רבי נטע׳לי.

תמונת מצבת הצדקנית מרת רבקה הענא*)

הרה״צ ר׳ נפתלי, נולד בשנת ת״ר לערך[6] לאמו מרת שרה בת הרה״ק ר׳ שלמה זלמן מויעליפאלי ולאביו[7] שהיה מנכדי ה״נועם אלימלך״[8]. בהיותו ילד, נפטר עליו אביו, ואמו נישאה בשנית להרה״ק ר׳ נטע מויעליפאלי בזיווגו הראשון, רבי נטע גידל את ר׳ נפתלי כבנו. בהגיעו לפרקו, נשא לאשה את מרת רבקה הענא בת הרה״ק ר׳ משה מקאריב[9] בן ה״שר שלום״ מבעלזא[10]. אצל חותנו למד שנים רבות, ואחר כך הרחיק נדוד עד

---

6. לפי המשוער שנקרא ע״ש רבי נפתלי מליזענסק זי״ע שנסתלק בשנת תקצ״ט.

7. לא ידוע שם אביו, בספר חכמי פולין (לר״א גרינובוים תשס״ט עמוד שעח), משער שאולי היה אחיו של רבי יחיאל גאלדבערג אבד״ק קארוב ב״ר אליעזר, נולד בשנת תקפ״ט ובשנת תר״ל כיהן כאב״ד ביאנאווצי ובשנת תרל״ט בקאסוב (אהלי שם, עמ׳ 178). עוד מוזכר רבי יחיאל באור הנפלאות תרע״ג אות נח-סד, שכתב כמה סיפורים ביניהם סיפור שהיה בשנת תר״ל כשהיה בבעלזא.

8. כ״כ בנו בשער הספר ״קול נפתלי״ ולא ציין סדר השושלת. מעובדת קריאת שמו בשם נפתלי ובניו נקראו בשם אלעזר ואלימלך, ניתן לשער שהיה נכד הרה״ק ר׳ נפתלי מליזנסק שהיה בנו של הרה״ק ר׳ אלעזר בן ה״נועם אלימלך״.

9. מזיווגו השני שהיה חתן הרה״צ ר׳ פנחס מוואלטשיסק-יאס, נכד הרה״ק ר׳ אריה לייב מוואלטשיסק וחתן חתנו של הרה״ק מאפטא

10. הסיפור אודות השידוך ראה בפרק י.

*) התמונה נתקבלה מהנ״ל, על המצבה נחרט: רבנית צדיקית מפוארה במעשים, בת גדולים חכמי חרשים, קדושים מפורסמים ברבבות אנשים, היתה זהירה במצות ומעשים, הלכה לעולמה לצרור בצרור החיים, וכו׳...

לפולין שם נתקבל לאב"ד בק"ק שעלץ[11] שליד ורשא[12]. ומלבד גדלותו בתורה נתפרסם בעבודתו הקדושה ורבים הסתופפו בצילו. בנו היטיב להביע את קורות אביו בהקדמת ספרו "קול נפתלי" בלשון מליצית:

"אדוני אבי הרב הקדוש הגאון, אשר היה מורה ודאין, והחזיק עצמו תמיד כאין, ובש"ס ופוסקים היה מלא, כ"ק מוה"ר נפתלי, נכד הרה"ק ר' שלמה זלמן זי"ע מויעליפאלי, ונכד הרה"ק הרבי ר' אלימלך, בעהמ"ח נועם אלימלך, ואבי זצ"ל היה רב ואב"ד דק"ק שעלץ פרבר ווארשא, והיה מפורסים בין גדולי אנשא, לגברא רבא וקדישא, והמונים למאות ולאלפים היו סביב כסאו מקיפים, והוא אמר לפניהם דברי תורה בטעמים יפים, אחת על שבע מנופים, ולא על חנם היה פיו ולשונו כמטר מטיפים, כי קנה תורתו ברב עמל וסגופים, ובבית חותנו הוא זקני הרה"ק ר' משה רוקח מקאריוו זצ"ל למד הרבה שנים צרופים, וכאשר נתקבל בשעלץ לרב ומורה, באו לתהות על קנקנו כל גדולי התורה, והיו תמהים על בקיאותו הנורא, כי ראו אשר ש"ס ופוסקים ושו"ת על פיו שגורה. ורוח הקודש היה עליו שורה, ועמדו לפניו ברתת ומורא, וחוץ מזה באו אליו המונים רבים ובידם פתקאות ומכתבים, על אלה להתפלל על מכאובים, ועל אלה להשפיע בתפילתו עליהם על צרכם המרובים, ודבריו הקדושים כאש שלהובים. היו על השומעים חביבים, וכאשר יעץ להם היו עושים ומסכימים, ממש כאשר שאל איש באורים ותומים, וכמעט תמיד סיגף את נפשו ולא הביא אל קרבו איומים, ופניו היה בוער וכמלאך ה' צבאות היו דומים, ובכל שבתא ורגלא, היה ביתו מאנשים מלא, והוא מתורתו היה להם משקה ודולה, והיו לומדים ות"ח שומעים נועם מיליו בחילה, וכאשר דרש מוסר היה אוחז להשומעים חלחלה".

---

11. בארי שבחבורה כתב הרה"צ ר' משה ליפשיץ שהיה אב"ד גניבישוב אולם בדברי בנו וכן בהסכמות הרבנים לספרו קול נפתלי אינו מוזכר רק כאב"ד ואדמו"ר בשעלץ.

12. בנו בס' קול נפתלי (תרצ"ב) כותב: "שעלץ אשר נתחברה כעת עם ווארשא ונקראת רחוב טשערניקאווסקי". מצאנו הסכמה מרבינו לס' "זאת נחמתי" (ווארשא, תרנ"ח) "... תרנ"ז לפ"ק, שעלץ סמוך לווארשא, נאום הק' נפתלי חונה פק"ה"

על מידותיו והנהגותיו הטובות כותב:

"קדושתו וטהרתו לספור אותם המה רבים, פיזר נתן לאביונים כאחד הנדיבים, וביתו הי' פתוח לעניים רחוקים וקרובים, רבנים ומיוחסים ובני טובים, וסתם אורחים היו בביתו ימים רבים יושבים, והיו מרגישים בעצמם לפניו כתושבים, ואתו לבוא בשיחה היו משתוקקים ואוהבים, כי הי' עניו ונשבר בעיניו כאחד הפשוטים, ודבריו בשיחות חולין היו מעוטים, כי תמיד לא פסיק פימו מגרסא".

הוא מוסיף ומתאר מרירות נפשו:

"שלוש שנים היה חולי במחלת שחפת, ובמחלת נוספת המכונה ציקער היתה אצלו נוספת, וכוחו מעט מעט אפס, ופקודת הדרי"ם היה רופס, כי ביום הכפורים האחרון אשר היה ממש מסוכן, היו הרופאים מפקדים אשר יטעום מן המוכן, וגם סעודה שלימה יהיה לפניו מתוקן, והוא בגודל צדקתו אמר אם לא יטעם כלל זהו חיותו, כי על קדושת יום הכפורים ותעניתו, הוא מוסר נפשו ונשמתו".

רבי נפתלי נסתלק ביום ח"י טבת שנת תרס"ז, ואת רגעיו האחרונים מתאר בנו שם:

"איזה שעות לפני המיתה, איזה רגעים קודם שהתחיל הגסיסה, ראיתי אשר שפתיו נדים ונעים, הטיתי אזני ושמעתי מלים קטועים, שהיה אומר וחוזר ואומר אהבת עולם, בהקיץ ולא כחולם, ונשרו מעיני דמעות, ושאלתיו מה אומר כעת, והשיב בקול נמוך מה עושה יהודי באלה השעות, והבנתי אשר כוונתו היה ביחוד, אשר יצא נשמתו הטהורה באחד".

טרם צאת ההלוויה הכתירו את בנו לממלא מקומו כפי שכותב שם:

"ובהיותו מוטל על הארץ, כל העיר שעלץ פיהם חרץ, לשום עטרת הרבנות והנזר על ראש אחי הרב ר' יוסף אלעזר, ובוודאי כך מן השמים נגזר, שלא ילך הירושה מאאמו"ר זצ"ל לאיש זר. ומקטן ועד גדול, אחד מהם לא חדל, כולם חתמו על כתב הרבנות, ברצונם הטוב באין אנוס, והלכו הקהל אל החדר אשר אבא זצ"ל מוטל על הארץ, ואמרו רבינו שמכם הקדוש אצלינו מאוד נערץ,

ולכן את בנכם אנחנו משימים עלינו לרב ואב״ד, ואותנו ידריך איך ה׳ לעבוד, והננו אומרים לכם מזל טוב, ובני חיי מזוני מעולם העליון עבורנו יעורר ויחטוב״.

הוא ממשיך לתאר את מסע ההלוויה:

״והתאספו מכל העירות, אנשים וחסידים ורבנים חבורות חבורות, וגיסי הרב הגאון הוא חתנו ר׳ נח אבד״ק פיסעצנא זצ״ל, הספד גדול מפיו עליו אצל, וכמה אלפים ראשים ואלופים, היו בוכים בצער ובאבל עטופים, ונשאו אותו משעלץ לווארשא איזה פרסה על הכתפים״.

בשנת תרצ״ב, עשרים וחמש שנים אחר פטירתו, הביא בנו ר׳ אלטר שלום אלימלך, את דברי תורתו לדפוס תחת השם: ״קול נפתלי״.

ספר
קול נפתלי
ר״ת
מן המה תירושי תורה על הסדורות ונגם איזה מלפול על השיש ומשניות אשר חיבר כבוד אבי מחי הרב הגאון חצדיק המפורסם קדוש יאמר לו מה״ח עהרי ביצענא דמהרא תורותיו עינים מאורה בשכל ומבדה בנשיק טהיהר נפתלי וצליה אדמיר משעלץ סמוך לווארשא נכד הקדוש האלקי הרבי ר׳ אלימלך זצ״ל מליזענסק בעהמ״ח ספר הקדוש ,נועם אלימלך׳ נכד הה״ק ר׳ שלמה זלמן סוריציואלע זצ״ל והקן הרה״ק ר׳ משה רוקח מקאריוו בן הרה״ק רבינו שלום רוקח מבעלז זי״ע.
ווארשא
שנת כל הקטן הספר יהא נתלוי מזל פפ״ק
בהוצאות האשה הנדיבה אם אורבת מעקיר המובים מרחבה פרת הענוה אשת הנדיב המפורסם ר׳ שמואל אייזנמאן מעגיר ניישטר.
נמכר בדפוס ש. ליבעסקינד, ורשת, וואלקוא 9, [תנטז 82]

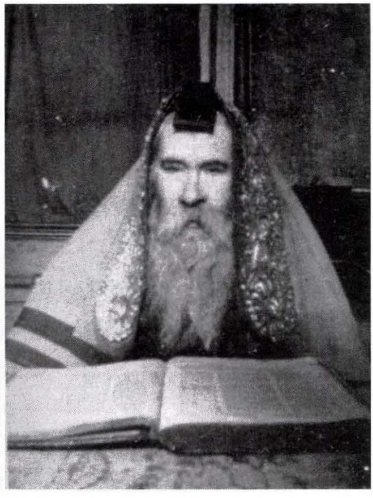
שער ספר ״קול־נפתלי״

תולדותיו - בניו

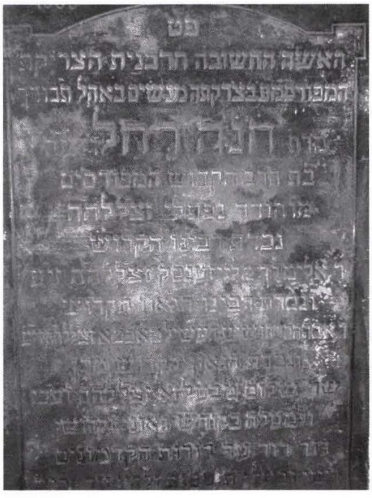
א. רבי יוסף אלעזר, נולד בשנת תרל״ט, מילא מקום אביו כרב בשעלץ, והיה חבר וועד הרבנים בווארשא, נפ׳ ו׳ אלול תרצ״ה. נשא לאשה (בזיוו״ר) את הרבנית שפרה הדס ע״ה, בת גיסו ר׳ אלטר שלמה זלמן מיעדליטש, נפ׳ י״ג אב תר״ע ומנו״כ בביה״ח בווארשא.

ב. רבי אלטר שלום אלימלך, המו״ל של ספר ״קול נפתלי״, אדמו״ר בפשעביק בווארשא, גם השיב בהלכה ודן ד״ת כמובא בכתבי הורמנא שנתן (ראה תצלום). חיבר ספר ״קול תורה״ ונשאר בכתובים, נפטר תרצ״ח [13].

13. היה בזיוו״ש חתן דודו אחי אמו הרה״צ ר׳ טודרוס רוקח מנעמירוב בן הרה״ק ר׳ משה מקארוב זצ״ל [מאורי גאליציה ח״ו עמ׳ 1157]

רבי אלטר שלום אלימלך זצ״ל

מצבת הרבנית חנה רחל ע״ה בבענדין

חתניו:

א. אחיו מאמו, ר׳ אלטר שלמה זלמן אב״ד יעדליטש.

ב. ר׳ נח סערבעניק אבד״ק פסיאצנא[14] (היה מקורב מאוד לה׳אמרי אמת׳ מגור זי״ע, שאף הספידו בהלוויתו)[15].

ג. ר׳ מאיר הורוויץ אדמו״ר בווייסליץ. מכתבו נדפס בסוף ספר ״קול נפתלי״[16].

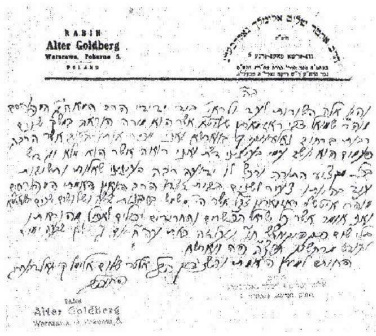
---

14. רבי נח היה בנו של הגאון רבי נתן נטע אב״ד ביאלא קטן בן הגאון רבי אריה אב״ד ביאלא נולד בשנת תר״ה, ומשנת תרל״ד מילא מקום אביו ברבנות ביאלא. בשנת תרנ״ג נתמנה לרב בפיאסצנא. היה מחשובי חסידי גור, נפ׳ י׳ תמוז תרע״ג, חתניו: א. הגאון רבי שמחה חנוך העניך נייפעלד, שימש כרב בעיר יעזארני ודומ״ץ בפיאסצנא. ב. הרה״צ ר׳ מאיר ישראל מפיאסצנא בן הרה״צ ר׳ צמח משידלובצע נכד היהודי הק׳ מפשיסחא, היה ידוע כגדול בתורה וניהל את עדתו בפיאסצנא משנת תר״ע עד פטירתו בשנת תרפ״ו. את מקומו בהנהגת העדה מילאו בניו: הרה״צ ר׳ יעקב בפיאסצנא והרה״צ ר׳ צמח בשידלובצא ושניהם נעקדו עקדש״ה, הי״ד.

15. כמובא בס׳ חמדת צבי - שפתי צדיקים, ח״א, עמ׳ פח.

16. בן הרה״צ ר׳ ישראל אב״ד ווייסליץ, בן הרה״ק רבי מענדל מלינסק בן הרה״ק רבי אברהם חיים מלינסק בן הרה״ק הר״נ מרופשיץ זי״ע. לרבי מאיר

ד. ר׳ יצחק מנחם אדמו״ר מוואלברום בבענדין, בן גיסו הרה״ק ר׳ אלטער מאיר דוד מוואלברום [שהיה חתן ר״מ מקארוב] בן הרה״ק ר׳ יצחק מנחם חתן הרה״ק ר׳ משה מלעלוב ונכד האור לשמים מאפטא. נשא את בתו הרבנית חנה רחל אשר מצבתה מצויה עד היום בביה״ח בבענדין[17] (כשעל מצבתה נחרט שהיתה נכדת הרה״ק מליז׳ענסק, אפטא, בעלזא).

RABIN
Alter Goldberg
Warszawa, Pobożna 5.
POLAND

כתב סמיכה שכתב רבי אלטר שלום אלימלך ״ואני מכיר אותו בטוב אשר הרבה פעמים הוא יושב עמי בעניני ד״ת״

הרה״צ רבי אהרן ליפשיץ אב״ד לאפינאוו הי״ד

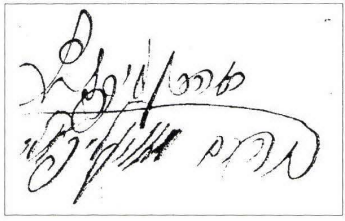
רבי אהרן נולד לאביו הרה״ק ר׳ נטע בשנת תרל״ט לערך[18], ונקרא על שם זקנו הרה״ק ר׳ אהרן אבד״ק ווישניצא. קיבל את חינוכו בבית אביו, אשר למרות היותו טרוד ברבנות ובהנהגת העדה השקיע הרבה מזמנו בחינוך בניו, שם נתעלה בתורה ויראה. בהגיעו לפרקו, נשא את זוגתו הצדקנית מרת מרים, בת הרה״צ ר׳ נתן אהרן וואלף מטארנא, חתן הרה״צ המפורסם ר׳ שמחה באכנער שהיה חתנו של הגה״ק בעל ״אריה דבי עילאי״ זי״ע.

עוד בהיותו אברך עול ימים, זכה להתעטר בסמיכת חכמים מאחד מגדולי הדור בימים ההם, ה״ה הג״ר פנחס יהושע בומבאך זצ״ל אב״ד אושפצין בעל שו״ת ״אהל יהושע״. מעניין לציין העובדה הבאה: כשהגיע לפני הגאון הנ״ל לקבל סמיכה, נענה הגאון ואמר לו, אבקש ממך שתלך לקבל סמיכה מרבנים אחרים, היות ואני מחמיר מאד בזה, שאם אין יודעים את המבחן בשלימות אצלי אינני נותן היתר הוראה.

היה הרבה חסידים בעירו שהתפללו בבית מדרשו, נפ׳ במגיפה שפרצה בגיטו בתש״א.

17. לע״ע לא ידוע אם היא היתה בת נוספת או שהיא היתה זוגתו של ר אלטער שלמה זלמן מיעדליטש ונישאה לר׳ יצחק מנחם לאחר שבעלה הראשון רבי אלטר שלמה זלמן נפ׳ בגיל צעיר כדלעיל בריש פרק זה.

18. לא ידוע שנת לידתו המדוייקת, אך כנראה היה זה סמוך להסתלקות זקנו רבי אהר״יש זצ״ל שנסתלק ביום כ׳ סיון תרל״ח.

חתימת־ידו רבי אהרן ליפשיץ מלאפינוב בצעירותו, על אחד מספרי הש"ס של אביו

ומכיוון שהנך בנו של הרה"צ ר' נטע'לי, יהא זה פחיתות כבוד אצלי לדחות אותך, ולכן אבקש שאל תכניסני לזה.

נענה רבי אהרן ואמר: "לכן באתי אליכם, כי אם אינני יודע איני רוצה לקבל היתר הוראה", אז נענה לו הגאון מאושפיצין ובחן אותו ואכן עבר את כור המבחן והסמיכו בסמיכת־חכמים.

בהסכמתו של אביו, הוכתר בשנת תרס"ח כרבה של לאפינוב, עיירה קטנה בגליל וישניצא, אך מקום מגוריו היה בוישניצא ומצודתו פרוסה על תושבי העיר וישניצא. לאחר פטירת אביו, מילא את מקומו בבית מדרשו.

ידוע היה כירא שמים מופלג וצדיק תמים עבודתו היתה מופלאה. הוא היה משכים קום בביתו, לפני התפילה, ובכך היה מעורר את בני הבית לעבודת הבורא, עד שלא היו יכולים להמשיך לישון מרוב מתיקות. לאחר התפילה, היה חוזר עטור בטו"ת, מבית מדרשו לביתו, שם התבודד כל היום עם הטו"ת ועסק בתורה.

מתפללי בית מדרשו היו מקושרים אליו והיו מזכירים את עצמם לפניו לישועה והצלחה, אך הוא עצמו לא רצה לקבל עליו שום הנהגה של אדמורו"ת והיה מסתופף בצילו של הרה"ק ר' ישכר דוב מבעלזא זי"ע. לאחר פטירתו, הסתופף בצל בנו הרה"ק ר' אהרן זי"ע. וכן היו מבניו "יושבים" בבעלזא בצל הקודש.

כמו כן הסתופף בצל אחיו הגדול, הרה"צ ר' יצחק, שהיה איתן מושבו בויעליפאלי ואח"כ בבריגל והיה נוסע עם צאצאיו, בהטעימו שהוא מקיים בזה 'את' לרבות אחיך הגדול, והיה נוסע להסתופף בצלו בימים־טובים.

כבוד גדול נתכבד הרה"ק ר' אהרן ביום ההילולא של אביו שמנו"כ בוישניצא, בעת שאחיו הרה"ק ר' יצחק שהשיב לו אהבה על אהבתו הגיע לוישניצא עם קהל גדול מחסידיו וערכו את ההילולא בוישניצא ועלו על הציון.

בשנות הזעם נעקד על המוקד ביחד עם כל יהדות אירופה. כשהוציאוהו להריגה, יחד עם עוד חמישה יהודים, ביקש מהם להיות בשמחה כי כן רצון הבורא, ובניגון על פיו הלך לקדש את השם הגדול והנורא.

הרה״צ ר׳ אלעזר בריזל זצ״ל מספר, כי בעת שהנאצים ימ״ש נכנסו לבית מדרשו באמצע התפילה, ציווו לפתוח את ארון־הקודש ולהוציא משם את ספר־התורה. לאחר שהוציאו את הס״ת, ציווו על רבי אהרן שיזרוק את הס״ת על הרצפה. כאשר שמע זאת רבי אהרן, הזדעזע בכל גופו ואמר להם: ״תעשו אתי מה שאתם רוצים - אני את הס״ת הקדוש לא אזרוק, חלילה, על הרצפה!״ אותה שעה החל לשיר שיר דביקות עם הס״ת שבידיו, והנאצים ימ״ש ירו בו למוות בו במקום, עם הס״ת שבידו, ביום י״ב אלול תש״ב.

צאצאיו נעקדו הם אף על המוקד:

א) ר׳ בן ציון, וזוגתו מרת לאה בת דודו הרה״ח ר׳ יצחק קינדרפריינד מטארנא, עם יוצאי חלציהם ז״ל.

ב) הגה״צ החסיד המפורסם ר׳ שלמה זלמן אבד״ק טימבארג, וזוגתו מרת מלכה בת הגה״צ ר׳ חיים וועבר אבד״ק ברעזאוו, עם יוצאי חלציהם ז״ל. (תולדותיו ראה להלן בתולדות ר׳ חיים וועבר).

ג) ר׳ אשר, וזוגתו מרת חנה רחל בת הגה״צ ר׳ צבי הירש ריינמאן מנארול בן הגה״צ ר׳ שלום אב״ד נארול זצ״ל.

ד) הרבנית מרת חנה, ובעלה הגה״צ ר׳ חיים דומ״צ בקראקא[19], ויוצאי חלציהם ז״ל.

ה) מרת הינדא (שהיתה יבלחט״א אשת הרה״ג ר׳ יהודא מוזס שליט״א), עם יו״ח הילדה שרה טויבא והילד נתן נטע דוב ז״ל. נהרגו ביום י׳ באלול תש״ג.

ו) מרת שרה, ובעלה ר׳ בנימין בן הרה״ח ר׳ אריה ליבוש שטרן מלימאנאוו, ויוצאי חלציהם ז״ל.

---

19. בס׳ קרבן אשר על מצות מילה, לרבי אשר זעליג לנדאו מאושפיצין ז״ל, עמ׳ 583, מביא שהעתיק לו הה״ג מו״ה חיים חתנו של הה״ג אבד״ק לאפינאוו, מס׳ מאמר מרדכי כתב-יד של זקינו רבי מרדכי דוב יעקב בן הרב ר׳ יוסף געלדצייגלער, (גם מוזכר שם אחיו של ר׳ חיים, ר׳ זלמן מטעשין).

ז) מרת חוה, ובעלה ר׳ בנימין שכיהן כרב באחד מפרברי אושפיצין בן הגה״צ ר׳ אליהו באמבאך אבד״ק אושפיצין חתן הרה״ק רבי יעקב משה מקאמארנא זצ״ל, ויוצאי חלציהם ז״ל. (היה להם שלשה ילדים).

ח) מרת מרים, ובעלה ר׳ מנחם מנדל בן הרה״ג ר׳ משה יוסף סאפיר דומ״ץ בלימאנאוו ובצאנז חדש ז״ל.

ט) הבחור אליעזר ז״ל.

י) הבחור אריה ליבוש ז״ל.

יא) הבחור משה ז״ל.

שניים מבניו שרדו את התופת:

הרה״ח ר׳ שמואל יוסף ליפשיץ ז״ל, נלב״ע ביום כ״ז בטבת תשכ״ז ומנו״כ בירושלים ת״ו.

הרה״ח ר׳ בעריש ליפשיץ ז״ל מניו־יורק. ממנו שמענו פרטים על אביו ומשפחתו.

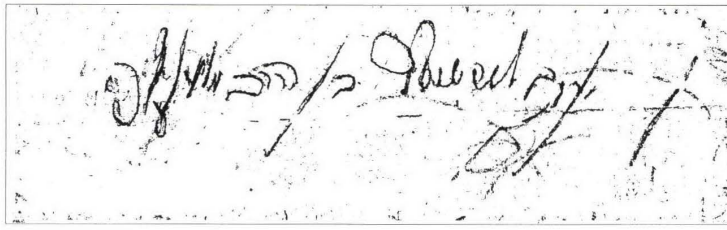
הרה״צ רבי יעקב ליפשיץ זצ״ל הי״ד מקראקא

רבי יעקב נולד כבן זקונים לאביו הרה״ק נטע בויעליפאלי וקיבל את חינוכו בבית אביו. בהגיעו לפרקו, נשא לאשה את מרת לאה, בתו של הרה״ג ר׳ יעקב אהרן לנדא, שהיה בנו של הגה״צ ר׳ לוי יצחק אבד״ק גריבאוו (אבי משפחת לנדא הירושלמית). לא נשתמרו פרטים רבים אודותיו, אך זאת ידוע, ששימש כמה שנים כרבה של ליפניצא שהיתה בגליל וישניצא, ולאחר מכן איווה למושב לו את העיר קראקא שהיתה עיר ואם בישראל, ושכנו בה הרבה צדיקים וגאונים בימים ההם, כהרה״ק רבי ישעיה מטשחויב, רבי שמעון מז׳עליחוב ורבי משה מבאיאן, ועוד.

בהגיעו לקראקא, נתדבקו בו חלק מחסידי אביו שהתגוררו בקראקא וענדוהו עטרה לראשם. אז התחיל להתנהג באדמו״רות וערך את שולחנותיו כמסורת בית אביו.

היתה לו בת בשם הינדא, שנשתדכה עם בנו של ר׳ אליהו אייכנשטיין מזאקאפנא, בנו של ר׳ שלמה יעקב, בנו של הרה״ק ר׳ אייזיק מזידיטשוב. אך, למרבה הצער, נפטרה כחודש לפני מועד זמן חתונתה.

הרה״צ ר׳ יעקב, עלה על המוקד בעלות הכורת על יהדות אירופה, יחד עם זוגתו הצדקנית ושני בנותיו: שרה ואלטע חיה, שנהרגו על קדושת שמו יתברך הי״ד.

חת״י רבי יעקב ליפשיץ מקראקא בצעירותו
על אחד מספרי הש״ס של אביו

חתן רבינו הגאון רבי חיים וועבר זצ״ל
אב״ד טימבארג וברעזוב

מקור מחצבתו

מוצאו של רבי חיים הוא מגזע גדולים וצדיקים. בין השאר, הוא נכדם של הרה״ק ר׳ שלום מבעלזא זצ״ל והרה״ק ר׳ שמעון מיערוסלב זצ״ל.

כהונתו של רבי חיים ברבנות היתה המשך לשרשרת המפוארת של אבותיו שכיהנו ברבנות דור אחר דור בערי גליציה.

אביו - הג״ר שלמה יהודה לייב וועבר אב״ד איסטריק וברעזוב

ר׳ חיים, נולד לאביו הג״ר שלמה יהודה לייב וועבר האבד״ק ברעזוב[20], ולאמו הרבנית מרת צביה ע״ה בת הרה״צ ר׳ יוסף יאסקא לאם מבעלזא[21], חתן הרה״ק ר׳ אלעזר בן הרה״ק ר׳ שלום מבעלזא זצ״ל.

ר׳ שלמה יהודה נולד בשנת תר״ג לערך, וכיהן כרבה של איסטריק בסביבות השנים תרל״ז-תר״מ. כנראה מילא את מקומו של הג״ר ישעיה

20. כך היה חותם שמו. להלן הע׳ 28-29.
21. בן הרה״צ רבי יהושע לאם, שהיה ג״כ חתנו של הרה״ק ר״ש מיערוסלאב.

זלמן[22] אב"ד איסטריק[23]. תחת דגלו היו חסידי בעלזא וצאנז[24]. כשנפטר אביו רבי אליהו צבי, עבר ר' שלמה יהודה לברעזוב[25] למלא מקום אביו על כס הרבנות.

שנים רבות כיהן שם ברבנות ועבד את קונו עבודה תמה והגה בתורת ה' יומם ולילה. על גודל התמדתו, סיפרה הרבנית לאחר פטירתו לנכדתה[26], שכל הלילה היה יושב ולומד ובבוקר היה עולה על משכבו לישון מעט. כשהיה בא אחד מאנשי העיר אל הרב בשאלה כלשהי בבוקר ואמרו לו שהרב ישן, היה מתפלא: בשעה כזו הרב עדיין נם על משכבו?...

מפעילותו למען אנשי העיר מוצאים אנו כי בחודש סיוון תרס"ז[27], כאשר פרצה שריפה באחד הבתים בברעזוב, ותאכל עד קצה העיר, עלה הנזק לרביעית מיליון, ואין להעריך ולשער גודל האסון אשר קרה את אחינו, כל אחד בוכה לפתח אהלו, ומבקשים בהמשך באשר "עזרה נחוצה מאד" שישלחו כספים לטובת הנשרפים אל רבי שלמה וועבר רבה של ברעזוב.

באותה שנה, השתתף גם באסיפה הגדולה בסאנדווא ווישנא, אודות בחירת נשיא הכולל של קופת רבי מאיר בעל־הנס לטובת עניי ארץ־ישראל. רבי שלמה בא שם בין החתומים, בי"ז באלול תרס"ז על גילוי הדעת המפורסם נגד תנאי בנישואין[28].

---

22. רבי ישעיה זלמן קאלך היה חתן הרה"צ ר' בעריש בער זצ"ל מאיסטריק.

23. במנויי ספר "חומר בקודש", זאלקווא תרל"ו, מוזכר עדיין "הרב ר' זלמן" כאב"ד איסטריק. אח"כ עלה לא"י ונפטר בצפת.

24. באיסטריק כיהנו שני רבנים, רב אחד לרוב בני העיר שהיו בעיקר חסידי בעלזא וצאנז, ורב מיוחד לחסידי סדיגורא וטשורטקוב.

25. את מקומו באיסטריק מילא הג"ר יוסף ריינמן בן הג"ר יצחק משולם זלמן אב"ד נארול. מוזכר כאב"ד איסטריק באסיפת "מחזיקי הדת" שבט תרמ"ב. ראה להלן הערה 38.

26. מרת הינדא ליס תחי'.

27. "מחזיקי הדת" כו סיון תרס"ז, גליון 30 עמ' 6. תיאור השריפה בספר הזיכרון "ברעזוב" עמוד 16.

28. שם, כט אלול תרס"ז גליון 43 עמ' 3.

הזמנה ומכתב ששלח רבי שלמה וובר לשמחת נישואי בנו

בעזה"י

בא מולא טבא וגדא טבא להחתן וכלה לפ"ק

קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה

הנני מתכבד לקרוא לקרובי ואוהבי ומיודעי להתעלם ולשמוח אתי בשמחתי הוא יום כלולת בני הבחור החתן המופלג

כמר משה מרדכי נ"י

עב"נ הכלה הבתולה המהוללה

מרת ר ח ל תחי'

כת הרה"ח היחסן מו"ה שלום הלוי לאנדא מק"ק דוקלא.

החופה תהי' אי"ה למוצש"ק ובשטרש"ק יום ו' עש"ק פ' תצא י' אלול הבע"ל תרע"ג לפ"ק בק"ק דוקלא יע"א.

וכרצ"ה בהגיע תור שמחת צאצאיכם אשיש בגיל להשיב נמול.

שלמה יהודא לייב ווערער

האב"ד דק"ק ברעזוב.

דרוק פאן יעקב ווייללנער, ברעזוב.

בשנת תער״ב כתב מכתב בעד כולל גליציה לצדקת רבי מאיר בעל־הנס, שלא יוכלו בני כוללים אחרים שנתפרדו מהם לקבל מכספם. המכתב מופנה לנשיא הכולל הג״ר אברהם חיים דוד שרייבר זצ״ל. רבי שלמה כותב בין היתר: ״... ולית דין צריך בשש שבודאי מוכן אנכי לכל אשר יחפצו הצדיקים המפורסמים והרבנים שליט״א העומדים בפרץ, מצדנו, והנני הנני״, ומסיים בענוותו ״ולאשר לית גבן למשאל זעירא בשלמא דרבה לזאת באתי בקצרה כיהודה ועוד לקרא״[29].

במלחמת העולם הראשונה, ברח להונגריה לעיר ראצפערד, אשר לשם גלה וקבע מושבו אז, בן דודו הרה״ק ר׳ ישכר דב מבעלזא זצ״ל. הרה״ק מבעלזא קיבלו בכבוד גדול וכל עת שהותו שם היה סמוך על שלחנו. גם יהודי ראצפערד כיבדוהו מאד, עד שזוגתו הרבנית לא חפצה לחזור לגליציה באומרה שכאן מכבדים אותם ועוזרים להם. מדי יום באה ילדה אחרת ממשפחות העיר לסייע לה ובברעזוב אין הדבר כך. אולם רבי שלמה יהודה לא רצה להשאיר את עדתו כצאן בלי רועה ומיד כשוך המלחמה בגליציה חזר לברעזוב. ברם תלאות המלחמה וטלטוליו הרבים החלישוהו, ואחרי זמן קצר נפטר שם לבית עולמו ביום ז׳ באלול[30] תרע״ח[31] ומנוחתו כבוד בבית העלמין הישן[32].

זוגתו הרבנית מרת צביה ע״ה, שהיתה כאמור, נכדתו של הרה״ק מהר״ש מבעלזא, נודעה כצדיקת גדולה. אחר שנתאלמנה, התגוררה בגפה. בשבתות ומועדים שהתה אצל בנה רבי חיים. נכדותיה, בנותיו של ר׳ חיים, הזוכרות אותה מתקופה זו מספרות בהערצה על הנהגתה: בכל עיתותיה היתה מעיינת בספרי מוסר וכדומה, או שאמרה מזמורי תהלים, ולא דיברה שלא לצורך אף עם בני משפחתה. נפטרה במיתת

---

29. ספר ״תשובה כהלכה״, דרוהוביטש תער״ב, עמ׳ 62.

30. כפי שרשם בנו ר׳ חיים על ספר המשניות שלו, ״יום היא״צ של אא״מ הרב זללה״ה ז׳ אלול״, (ראה תצלום עמ׳ רצג).

31. ברישומים הממשלתיים רשום יום פטירתו 15.08.1915 אך לפי חישוב יוצא שהתאריך הנ״ל חל בז׳ אלול רק בשנת תרע״ח.

32. בית העלמין הישן היה רחוק מן העיר. אח״כ התקינו בית עלמין חדש קרוב יותר. כהיום לדאבוננו לא נשאר זכר משני בתי העלמין.

נשיקה בשנת כ״ד שבט תרצ״א[33], אחר שהגיעה לזקנה מופלגת.

זקנו - הג״ר אליהו צבי וועבר אב״ד ברעזוב[34]

אביו של רבי שלמה יהודה היה, הג״ר אליהו צבי אב״ד ברעזוב, נשא לאשה את הרבנית מרת חנה עלקא, בת הרה״ק ר׳ שמעון מיערוסלב זצ״ל.

כיהן שנים הרבה כרבה של ברעזוב. אין אנו יודעים אימתי נתמנה, אולם בשנת תרט״ז מוצאים אנו תשובה אליו כרב העיר מהג״ר יוסף שאול נאטנזאהן אב״ד לבוב בשו״ת ״שואל ומשיב״ (מהדו״ת ח״ג סימן קיב). מעמדו וגדלותו בתורה נשקפים מעט מתוך תשובה זו אודות גרושה שילדה ורוצה להינשא. הגרי״ש מציין כי רבי אליהו צבי במכתבו האריך לחפש צדדים להתירה ואף מעתיק בתשובתו מחידושיו וסברותיו של הרא״צ, מפלפל ונושא ונותן בהם מתוך יקרא דאורייתא. תשובה נוספת כתב אליו ה״שואל ומשיב״ במהדורה תליתאה (ח״א סימן צג): ״לכבוד הרב החריף וכו׳ מו״ה...״

כן ישנה תשובה אליו מהג״ר יצחק שמעלקיס אב״ד לבוב עוד בהיותו אב״ד פרמישלא (שו״ת בית יצחק חו״מ סימן לד): ״לכבוד הה״ג החריף ובקי המפורסם מו״ה...״[35]

---

33. עפ״י רישומים ממשלתיים בת 81.

34. המובא בספרים עליו בשם ספר ״דברים ערבים״ (ח״א דף מו:) שהיה נכד בעל ״ברית כהונת עולם״ והיה מגדולי תלמידי הרה״ק רמ״מ מרימנוב זצ״ל – אין המדובר בו אלא ברׄ אליהו אחר שנפטר שנים הרבה לפניו, גר בברעזוב והיה אדם גדול, לא כיהן ברבנות ושם משפחתו כ״ץ ולא וועבר. מובאים עליו פרטים נוספים ומדוייקים יותר בהקדמת ספר נכדו הרה״צ רׄ יהושע מפריסטיק ״אותות ומועדים״ בארטפעלד תרס״ד, ושם סיפור נורא אודות פטירתו בעיר דינוב בחיי ה״בני ישששכר״ (בספר ״זכרונות המאור״ ח״ב, נ״י תשלד, עמ׳ תקצח, כותב שנפטר בערך בשנת תקצה). היה בנו של רבי יצחק אייזיק בהג״ר משולם כ״ץ מחבר ״עיקר תוספות יום טוב״, אחיו של הרה״ק בעל ״ברית כהונת עולם״ (בעוד ב״דברים ערבים״ ציין בטעות כאילו היה נכדו). נמצא כי שני רבי אליהו היו כנראה באותה עיר ואין להחליף ביניהם. ומה שציין לשו״ת ״אמרי שפר״ ברשימת הפרנומרנטן משנת תרמ״ג בפריסטיק ״רבי אליהו וועבר״ – זה היה לאחר פטירת שניהם וברור כי מדובר באדם שלישי שהתגורר בפריסטיק ואולי היה קרוב משפחה להרב מברעזוב.

35. בתשובה מופיע התאריך ״ח״י מרחשון לפ״ק״. כנראה יש לקחת בחשבון

חתימתו מובאת בספר "ילקוט הרועים" (עמ' 26), בין הרבנים החתומים בצאנז באסרו חג שבועות תרכ"ט.

בזיווג שני, היה רא"צ חתנו של הג"ר שלמה לנגרמן אב"ד סערט וטורקא[36], חתן הרה"ק ר' יהושע העשיל מחוליוב בעמח"ס "נחלת יהושע"[37]. נפטר י"א אדר תר"ם[38].

אבי זקנו - הג"ר שמחה וועבר אב"ד קראקיוויץ ופראכניק

רבי אליהו צבי, היה בנם של הג"ר שמחה ב"ר ישכר דב וועבר אב"ד קראקיוויץ ופראכניק, וזוגתו הרבנית מרת פייגא ע"ה. רבי שמחה נולד לאביו בשנת תק"ס בעיר לבוב, ולימים נודע כאב"ד פראכניק. היה תלמידו של הג"ר יעקב אורנשטיין זצ"ל אב"ד לבוב בעל "ישועות יעקב".

בהיותו נודע מצעירותו כעילוי, לקחו הנגיד המפורסם רבי יוסף מארגושיש[39] פו"מ מראשי קהילת לבוב[40] לחתן לבתו מרת פייגא. ר' יוסף

גם את האותיות ח"י, ס"ה נמצא תרכ"ח. בלא זה נמצא שנת תר"י ואז עדיין לא כיהן ה"בית יצחק" כאב"ד פרמישלא.

36. אביו של הג"ר מאיר לייבוש מטורקא מח"ס "בנין שלמה" ו"ליקוטים תלפיות".

37. מזיווג זה נולד לו בנו רבי שמחה. נפטר בארה"ב א' שבועות תשי"ז (ספר "שם הגדולים" מהדורת ניו־יורק תשי"ח בתחילת ח"ב).

38. ברשימת המנויים בספר "דרש משה" על תהלים, לבוב תרל"ט, מוזכר עדיין בראש מנויי ברעזוב "הרב אב"ד מו"ה אליהו צבי וועבר", ואילו בנו רבי שלמה יהודה מוזכר שם כאב"ד איסטריק. אחר פטירת אביו מילא מקומו בברעזוב, ותחתיו עלה על כס רבנות איסטריק הג"ר יוסף ריינמן כאמור לעיל הערה 25. לאור זאת נוכל לשער זמן פטירת רבי אליהו צבי לפי תאריך התמנותו של רבי יוסף לאב"ד איסטריק. ב"מאורי גליציה" בערכו של ר' יוסף כותב שנתמנה לרב באיסטריק לפני שנת תר"ם, ואיננו יודעים מקורו. הוא מציין שם למכתב ממנו בשנת תר"ם כאב"ד איסטריק, אך במקור אין תאריך למכתב. מה שאנו יודעים על התמנותו של ר' יוסף הוא שבספר "דרש משה" שנדפס בשנת תרל"ט, מוזכר עדיין רבי שלמה יהודה כאב"ד איסטריק ואילו ממלא מקומו מוזכר בין תושבי העיר לינסק "ר' יוסף בהרב מנארול", ואילו באסיפת מחזיקי הדת שבט תרמ"ב הופיע כבר כרבה של איסטריק. אכן לאחר הדפסת ספרנו במהדורא ראשונה מצאנו ברישומים הממשלתיים את תאריך הפטירה המדוייק, י"א אדר תר"מ

39. לפי המקובל, משפחת מארגושיש מוצאה ממשפחה חשובה מגולי ספרד, כרבים מיהודי פולין אשר מקובל כי מוצאם מגולי ספרד שהתיישבו בפולין.

מארגושס ידוע היה בעושרו ומעשיו הטובים כאחר ממנהיגי הקהילה. בהיותו נגיד וחכם ומלומד נחשב גם אצל השלטונות, ולפני מלכים ושרים התייצב בעד אחיו היהודים. מלבד כל אלה, נודע גם כתלמיד חכם מופלג ובר אבהן. היה בן "הרב הקצין מוהר"ר אליעזר סופר ונאמן דד' ארצות"[41], ונכדו[42] של הג"ר אפרים פישל מלבוב[43] "מנהיג הקהילה והמדינה, ראש גולת אריאל, גבאי צדקה ומרא דארעא דישראל"[44] (לפי המובא בשער ספרו של נכדו[45] היה גם כן אב"ד לוקאבי, כנראה לפני עברו ללבוב), בן רבי צבי בן הג"ר אפרים פישל מבריסק[46] חתן המהרש"ל.

חותנו של הג"ר אפרים פישל מלבוב, אבי זוגתו מרת גיטל ע"ה, היה הרב הקצין רבי מרדכי שרענצל[47], חתן הג"ר יוסף כ"ץ אב"ד קראקא בעל שו"ת "שארית יוסף" גיסו של הרמ"א.

בבית זה של תורה וגדולה, נתגדל ונתעלה רבי שמחה במעלות התורה והעבודה בצל רבו ה"ישועות יעקב", עד אשר נתקבל לכהן על כס הרבנות בעיר קראקאוויץ. בחירתו לרב העיר כרוכה במעשה שהיה:

---

40. רבי יוסף נפטר בשנת ת"ר. בנו היה רבי אריה שמואל מארגושס ממייסדי ארגון "מחזיקי הדת", תלמיד הגר"ש נאטנזאהן בעל "שואל ומשיב". הסתופף בצל הרה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל. נפטר שנת תר"ם.

41. נפטר שנת תקס"ז.

42. כך נחרת על מצבתו של רבי יוסף מרגושס בלבוב (ספר "אשל הגדולים" עמ' קפג בהערה).

43. היה חותנו של הג"ר אריה לייב אב"ד קראקא המכונה "דער הויכער ר' לייב", וקראוהו ג"כ ע"ש חותנו "ר' לייב פישלש".

44. מנוסח מצבתו שנעתקה בספר "אנשי שם" לר"ש בובר אות פ"ב, עפ"י תיקוניו של ר"ר מרגליות שראה המצבה בעצמו, "סיני" כרך כו עמ' ריד-טו, ושם ג"כ זמן פטירתו: א' מרחשון תי"ז.

45. בשער ספר "חותם ה'" על הלכות מילה, פפד"א תק"ג, שנתחבר ונלקט ע"י נכדו. יש מרושמי היוחסין שרשמו את אביו רבי צבי כאב"ד לוקאווא, ולא בדקנו אם יש מקור לדבריהם.

46. חיבר הגהות על הטורים, הביאם הסמ"ע חו"מ סימן סט סק"כ ובפרישה יו"ד סימן טז.

47. יש אומרים שאביו של ר"מ שרענצליש, רבי יצחק, היה חתן ה"שארית יוסף".

הסוחרים הגויים תושבי ערי פולין, היו פועלים בתקופות הקדומות להצר צעדי היהודים ברדיפות ועלילות שונות, באמתלא כאילו היהודים מקפחים את פרנסתם. פעם, העלילו תושבי קראקאוויץ הגויים נגד היהודים עלילת־דם, וכתוצאה מכך, הושמו ראשי הקהילה היהודית במאסר ע״י השלטונות. אנשי הקהילה שלחו מתוכם משלחת של תלמידי חכמים וחשובי העיר להגאון בעל ״ישועות יעקב״ אב״ד לבוב שישתדל לבטל את הגזירה ולהראות לעיני העמים כי העלילה בשקר יסודה. ה״ישועות יעקב״ הפנה את המשלחת אל ר׳ יוסף מרגושס אשר כנגיד ומלומד דבריו נשמעים באוזני השלטונות והוא שישתדל בעבורם. ואכן ר״י מרגושס בהשתדלותו ובממונו, הצליח להסיר את הגזירה ולהוכיח כי מדובר בעלילת כזב. ראשי הקהילה יצאו מבית האסורים והעיר צהלה ושמחה. אנשי המשלחת שעדיין שהו בלבוב, דנו ביניהם איזו מנחת תודה לשגר לר״י מרגושס בעד פעלו הכביר להצלת עירם, ובאשר הגיע לאוזנם שמעו הטוב של חתנו העילוי, נמנו וגמרו בעצה אחת עם אנשי עירם שהיו אותה תקופה ללא רב, לשים את כתר רבנות עירם על ראש רבי שמחה העילוי. כך הגיע כבר בצעירותו לרבנות קראקאוויץ.

רבי שמחה ניהל את הרבנות ביד רמה, דבר שהביא בהמשך לכך שלא ארכו לו בה הימים: אחר שהשוחט לא נמצא ראוי בעיני רבי שמחה, לא חת מפני איש ואסר את שחיטתו. קרובי וידידי השוחט עמדו לצדו וניהלו מלחמה נגד הרב, עד שהחליט לעזוב את העיר[48] ונתקבל, בשנת תקפ״ג לערך, לרב בעיר פראכניק. שם כיהן ברבנות כיובל שנים[49] עד סוף ימיו.

הרב דפראכניק, מפורסם היה כגאון וצדיק בעבודתו. מסגף היה עצמו עד כדי שהיה נותן במאכליו תבלין לפגום טעמם כדי להרחיק

---

48. נכדו הרב אליעזר ליפא גרטנהויז ז״ל אב״ד מיקליוב בספר ״אשל הגדולים״ עמ׳ קפג-ד.

וראה שם שכתב שזה היה בשנת תקע״ח (בטעות נדפס שם תרע״ח), וזאת לפי חשבונו שהגאון ר׳ שמחה נפטר בשנת תרכ״ח וכפי הידוע שכיהן חמשים שנה ברבנות פראכניק, ולפיו כתבנו גם אנו תאריך זה בספרנו במהדורא ראשונה. אולם לאחר שנתברר לנו מכמה מקורות שהגר״ש נפטר בשנת תרל״ג הרי שנתקבל לרב בשנת תקפ״ג. ואכן אינו מסתבר שבשנת תקע״ח בעת שהיה רק בן י״ח כבר הספיק לעזוב את הרבנות בקראקוויץ ולהתמנות בפראכניק.

ממנו תאוות האכילה[48]. במכתבי גדולי זמנו רואים מעט מגדלותו ומההערצה שרחשו לו. הרה"ק רבי הירש מרימנוב זצ"ל כותב אליו אודות דין ודברים שהובאו לפניו: "לידידי הרב המאוה"ג החסיד החריף המפורסם המהולל מהור"ר שמחה האבד"ק פראחניק", מבקש ממנו לברר עם מי האמת והצדק וחותם "כ"ד אוהב כל ישראל באמת, הק' צבי הכהן מרימנוב"[49]. הרה"ק מצאנז זצ"ל מכנהו במכתבו "הרב המאוה"ג המפורסם"[50]. ומצאנו להגרי"ש נאטנזאהן שהשיב לו בשו"ת "שואל ומשיב" (מהדו"ק ח"א סימן מ) ובראש דבריו כותב "והנה בשנת תרט"ו י' אלול עש"ק תצא הגיעני תשובה מהרב המאוה"ג מו"ה שמחה אבד"ק פראחניק".

מחידושיו וכתביו נשאר לפליטה רק גרגיר אחד שהעתיק נכדו מתוך כתביו[51]. בספר "זבד טוב"[52] מביא דבר "שסיפר לי הרב הה"ג מו"ה שמחה אבד"ק פראחניק בשם מחותנו אדמו"ר מוהר"ר שמעון זצ"ל מיערוסלב". נפטר בליל שב"ק י"א שבט[53] תרל"ג[54].

תולדות חייו

רבי חיים וועבר, נולד בברעזוב לאביו רבי שלמה יהודה לייב זצ"ל בשנת תרל"ז[55]. בהגיעו לפרקו, נשא את זוגתו הרבנית נחמה ע"ה בתו של הרה"ק ר' נתן נטע מוויעלפולי זצ"ל.

---

49. שם עמ' לד.

50. המכתב נדפס באותה שנה בשני ספרים: ספר "עטרת חיים" ח"ב, ילקוט אגרות קודש, נ.י. תש"מ, מכתב סט. ובספר "רבינו הקדוש מצאנז", ח"ב עמ' קמז, ירושלים תש"מ. במכתב מדובר אודות צאצאי רבי שמחה, בנו הג"ר ישכר יהודה וחתנו הג"ר יהושע עלאוויטש זצ"ל רבני פראכניק, ואכמ"ל.

51. "אשל הגדולים" עמ' קפד, עה"פ ותרב משאת בנימין ממשאת כולם חמש ידות.

52. על התורה, לרבי זאב פאפריש. פרמישלא תרנ"ה, דף נא.

53. ס' "אשל הגדולים" עמ' ק' (לא מוזכר שם באיזה שנה).

54. עפ"י תעודת הפטירה שנמצאה לאחרונה. (לפי התאריך הלועזי המוזכר שם יוצא שנפטר ביום ו' י' שבט והובא למנוחות ביום א' י"ב שבט, וכדי שזה יתאים לתאריך המקובל בין צאצאיו, צ"ל שנפטר בליל שב"ק לפני חצות, שלפי התאריך הלועזי הוא עדיין יום שלפניו).

55. ברור כי התשובה בשו"ת "שם עולם" להג"ר שמואל אהרן רובין אב"ד קארטשין ח"ב סימן קפח, "להבחור המופלג ושנון כמר חיים וועבר נ"י" בק"ק טארני, איננה אליו, שכן נכתבה בשנת תרל"ז. יתכן שהיה עוד מי ממשפחתו בשם זה.

היה סמוך שנים רבות על שלחן חותנו, הסתופף בצלו וזכה ממנו לקרבה מיוחדת. כשהעתיק הרה״ק מוויעלפאלי את מושבו לעיר וישניצא, לקחו עמו ואף בנה לו בית למגוריו סמוך אליו באמרו: את בתי פייג׳לע שלחתי לארץ ישראל, אבל בתי נחמה תישאר לידי. אחרי כמה שנים קיבל רבי חיים בהוראת חותנו את משרת הרבנות בעיירה טימבארג שליד לימנוב, אשר רוב היהודים בה היו חסידי וויעלפאלי. לפניו כיהן שם ברבנות אחד מגדולי גליציה, הג״ר חיים יצחק ירוחם זצ״ל שעבר ללימנוב[56] ומשם לאלטשטאט.

תמונת פספורט של רבי חיים בצעירותו

בעת מלחה״ע הראשונה, בא אליו לטימבארג (כאמור לעיל בפרק טז) חותנו הרה״ק ר׳ נטע זצ״ל, כדי לברוח יחד עמו להונגריה מאימת המלחמה. בשהותו בביתו נחלש ל״ע ונסתלק שם, אחר ברכו את יהודי טימבארג שבאו להיפרד ממנו ולקבל ברכתו לפני פטירתו מן העולם. למרות סכנת הדרכים אשר היו מלאות בגייסות של חילים רוסיים שאימתם מוטלת על הכל, לא שת ר׳ חיים לבו לזאת, ויחד עם זוגתו הרבנית, נטלו עגלה והעבירו את גופו הטהור למקום מנוחתו בעיר וישניצא. לאחר מכן, מחמת יראתו מהגיוס, ברח ר״ח לטארנא שם התחבא מחשש עינא בישא כל תקופת המלחמה, ואחר ששקטה הארץ חזר למקומו.

כמה שנים אחר פטירת אביו, בעת שר׳ חיים לקח לו לחתן את הבחור הגדול בתורה וביראה רבי שלמה זלמן, בן גיסו הרה״צ ר׳ אהרן מלאפיניוו זצ״ל, לא היה לו כסף לנדוניה הבטיח לחתנו כנדוניה את רבנותו בטימבארג. בשנת תרפ״ב בערך מסר לו את הרבנות, והוא עצמו עבר לברעזוב לשבת על כס אביו.

---

56. בספר ״תורת הרא״ם״, לעמברג תרנ״ח, מוזכר עדיין ברשימת הפרנומרנטן ״הרב ר׳ חיים יצחק אב״ד מטימבורג״.

רבי חיים, שנסמך מגדולי רבני גליציה, נודע היה כבקי בהוראה ושקד על התורה יומם ולילה. אחר מבני העיירה מספר בזכרונותיו: "מופשט היה מעניני עולם הזה, ראשו ורובו עסוק בעניני שמים ולא נשאר לו זמן לדאוג לצרכיו הגשמיים"[57]. בדאגתו למצבם הרוחני של בחורי העיר שכבר עבדו לפרנסתם, היה מקבצם ולומד לפניהם שיעור מדי יום לפנות בוקר. מחמת חולשת בריאותו, לא היה בכוחו להתערב הרבה בענייני הנהגת העיר כך שלא הפריעוהו הרבה מלימודיו. בשער אחת המשניות שלו כתב: "קניתי מהוני אשר חנני קוני, הק' חיים ווועבר, השי"ת יצליחני בלימוד תורה"ק, ויהי' לי רפואה שלימה בגו"נ ואזכה לתשובה שלימה במהרה" (ראה תצלום להלן עמוד רפז).

חת"י וחותמתו של רבי חיים על מכתב בענין קופות־הצדקה משנת תרפ"א, כשכיהן ברבנות טימבארג

מלבד מצב בריאותו סבל גם מדוחק הפרנסה. בעיר ברעזוב הלא גדולה, כיהן מלבדו רב נוסף, לחסידי סדיגורא וטשורטקוב[58]. למרות שקיבל מכתבים לצדו מגדולי גליציה, לא החזיק בריב ומדון ונהג רבנותו בדרכי שלום. עסק בצדקה וגמילות חסדים הרבה יותר מכפי יכולתו[59]. פעם, כששרר דוחק גדול ביותר בביתו, נסעה זוגתו הרבנית לוישניצא

57. ספר זכרון קהילת ברזיב, תשד"ם, עמ' 137, 323.

58. כתוצאה ממחלוקת צאנז-סדיגורא קיבלו עליהם חסידי סדיגורא טשארטקוב בברעזוב שהתפללו בקלויז משלהם, לרב את הרה"ג ר' משה איסר גאבעל ואחריו את בנו הרה"ג ר' שלום זצ"ל ומקומו מילא נכדו הרה"ג ר' שמעון גאבעל ז"ל שנפטר בארץ ישראל. חסידי צאנז, בעלזא, בלאזוב, באקווסק התפללו בביהמ"ד הגדול של העיר ולכן נקרא רבי חיים בשם רב ביהמ"ד.

59. ב"חשבון מכולל גאליציען מן כא טבת תרע"א עד כא טבת תרע"ז" שנדפס בפשעמישל תרע"ג, עמ' 35, מוזכרת נתינת "הרב האב"ד בעיר טימבארג מו"ה חיים וועבר נ"י".

ומכרה את הבית שבנה להם שם אביה הרה״ק ר׳ נטע׳לי. היה זה בתקופה שערך הדירות במקום ירד פלאים באשר אנשים החלו לעבור לערים הגדולות ולחו״ל. את סכום הכסף שהצליחה לקבל בעבור הבית הביאה לביתה בתקווה למעט רווחה. אך בדיוק אז, הגיע אחר מתלמידיו של ר׳ חיים שהיה אף הוא נכד הרה״ק ר״ש מיערוסלב, וסיפר לו כי עומד הוא לפני נישואיו וזקוק לסכום כסף גדול כהלוואה. נטל ר׳ חיים את כל הכסף שהביאה הרבנית, ומסרו לו בתורת הלוואה. כשנודע הדבר לבני הבית, התלוננו קשות באומרם, הן הבחור עני הוא ובוודאי לא יהיה לו להחזיר. ענה ר׳ חיים: אילו היה לי עוד סכום כזה הייתי נותן לו שוב. בראות בני הבית את גודל מסירותו לגמול חסדים הבינו שאין להם עם מי לטעון והוכרחו להשלים עם מעשהו.

רבי חיים הסתופף בצל צדיקי דורו. דבוק היה להרה״ק ר׳ צבי אלימלך מבלאזוב זצ״ל, אליו נסע יחד עם גיסו, חתן אביו, החסיד המופלג רבי משה מענדל ווינפעלד ז״ל. כן הסתופף לפעמים בצל הרה״ק ר׳ משה משינאווא זצ״ל[60]

כן נסע לבעלזא להרה״ק מהרי״ד זצ״ל, בהיותו מצאצאי הרה״ק מהר״ש מבעלזא. אבל בגלל ריחוק המקום ומיעוט יכולתו היה נוסע רק לעיתים רחוקות. בתו מרת יהודית ע״ה, סיפרה, שבנוסעו בשנת תרע״ד לחתונת בנו הג״ר יוסף אריה הי״ד בפאטליטש, עשה שבת אחת בבעלזא והיא נלוותה אליו בהיות בת חמש יחד עם אמה. בעיני הרה״ק מבעלזא, שכידוע עמד תמיד בפרץ בעניני חינוך הבנים והבנות ועל בגדיהם שיהיו בתכלית הצניעות, לא הוטב לבושה של הילדה למרות שהיה צנוע לפי גילה, ונזף באמה לאמור: בתו של ר׳ נטע׳לי צריכה להלביש בנותיה בגדים ארוכים יותר!

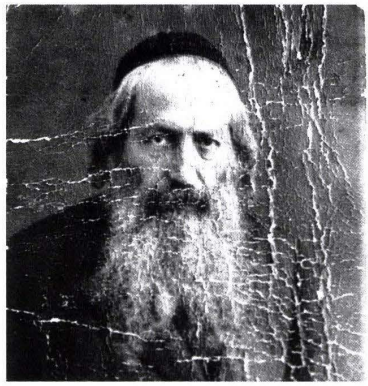
במשך השנים, גברו חוליו וחולשתו. חסידים ואנשי מעשה נתמעטו בעירו. מצב פרנסתו הדחוקה בלאו הכי הורע עוד יותר ומשא הרבנות

60. בטאון ״עולם החסידות״ חוברת 16 תשנ״ו עמ׳ 15-16.

כבדה עליו. מסר ר״ח את הרבנות לבנו הג״ר יוסף אריה הי״ד שנהג שם רבנות ביד רמה עד לשנות הזעם.

בשנת תרצ״ב בערך, עבר לגור בטארנא. לא נהג שם רבנות אך יהודים שגרו בסביבתו כיבדוהו ביותר ובאו אליו בשאלות וכיוצא בזה, ומזה היה מוציא כדי פרנסת ביתו בצמצום. עם זאת, בני ביתו חשו בטארנא כבגלות וסבלו מחוסר הפרנסה.

בשנת תרצ״ה עלה בדעת בנותיו הצעירות שטרם נישאו, אולי כדאי שיסעו לארץ ישראל, וביקשו מאביהן רשות לדבר. רבי חיים כתב לגיסו הרה״צ רבי דוד בריזל זצ״ל, שהתגורר בארץ ישראל ושאל לדעתו. הרה״צ רבי דוד ענה שהבנות יכולות לבוא רק אם גם ההורים יצטרפו אליהן, כי המקום והזמן מהווים סכנה לנפשות הנוער שלא יתפסו במצודות התנועות הציוניות.

רבי חיים לעת זקנותו

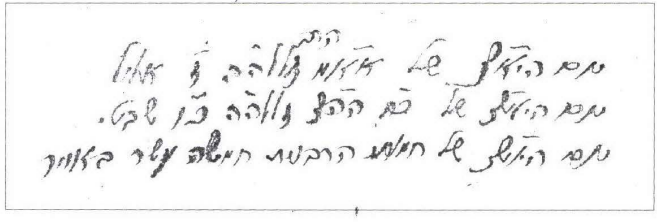
בעיני בני משפחתו, היה רחוק הדבר שר״ח החלוש והחולה, השוכב רוב הזמן במיטתו, יהיה מסוגל לעמוד בתלאות נסיעה לארץ אחרת. אולם למרבה פליאתם, אחר שקרא את מכתב גיסו ננסכו בו כוחות עלומים, התרומם ממיטתו ואמר: ״אני נוסע״. גם הרופאים המליצו על כך כי אולי אוויר ארץ ישראל ייטיב עם בריאותו. ר״ח החל מתהלך כבריא ושלם וסידר בעצמו כל הניירות הדרושים וצרכי הנסיעה. גיסו ר׳ דוד הצליח אחר השתדלות, לקבל בעבורו ׳סרטיפיקאט׳ מהשלטונות הבריטיים, שירשוהו להשתקע בארץ ישראל יחד עם משפחתו. לאחר תקופה קצרה עלה עם אשתו וארבע בנותיו הצעירות על ספינה העושה דרכה לארץ ישראל. גם בספינה היה הדבר לפלא שר׳ חיים התהלך כאחד האדם

ועוד סייע לאחרים שנחלשו מתלאות הנסיעה וחלו במחלת הים, עד שנדמה היה כי מחלתו חלפה עברה לה.

לדאבון ליבם, כשהגיעו לארץ ישראל החלה התקווה להתפוגג. כשעלה ביפו על העגלה לירושלים, נחלש מיד ומחלתו תקפתו שוב. לעיה"ק ירושלים הגיע ביום ה' באדר־שני תרצ"ה וכשעצרה העגלה ליד בית גיסו ר' דוד, כבר נחלש כל־כך עד שהוצרכו להורידו מהעגלה ולשאתו במיטה. מצבו התדרדר שם ביותר, וכעבור ימים ספורים העבירוהו לבית החולים "שערי צדק".

את גודל שמחתו על בואו לארץ־ישראל, הדגיש בשכבו על ערש דווי, כשהורה לבנותיו שהלכו לשמוע קריאת המגילה, שיכוונו ב"שהחיינו" גם על שמחתן שזכו לבוא לארץ ישראל ולחונן עפרה. זכה רבי חיים לבוא במסירות נפש לארץ־ישראל, אך לא הספיק להתבשם הרבה מאווירה וקדושתה. שלושה־עשר יום אחר בואו בשערי ארץ האבות, נפטר לבית עולמו ביום י"ח באדר־שני תרצ"ה והוא בן נ"ח שנים בלבד, ומנוחתו כבוד במרומי הר־הזיתים בחלקת כולל גליציה.

זוגתו הרבנית נחמה ע"ה, בת הרה"ק ר' נתן נטע מוויעלפולי זצ"ל, היתה צדיקת גדולה. שגורים היו בפיה דברי חז"ל ואמרות לפרשיות השבוע, ולעת הצורך השתמשה בידיעותיה אלו להעיר ולהוכיח בדרכי נועם. השתדלה ועשתה רבות למען עניי עירה ואף היתה שולחת מתן בסתר. לעיתים היתה שולחת את בנותיה לאסוף כסף גם עבור עניים נודדים שעברו בברעזוב. נפטרה בירושלים עיה"ק בת ס"ג שנים ביום י"ז באייר תרצ"ט, ונטמנה ליד קבר בעלה.

כת"י של רבי חיים על ספר המשניות שלו בו רשם ימי ההילולא של אביו, חותנו וחותנתו.

זרעו אחריו

א. הג"ר יוסף אריה אב"ד ברעזוב

נולד עשרה בטבת תרנ"ז[61]. מצעירותו בלט בחריפותו ונודע כעילוי. בגיל ט"ו כבר לא היה בטימבארג מי שילמד עמו, ואז למד תורה מפי זקנו הרה"ק ר' נטע מויעליפאלי זצ"ל.

תמונת פספורט
של רבי יוסף אריה וועבר הי"ד

הרה"ק ר' נטע'לע גם נשא ונתן בעדו לקשרו בקשרי שידוכין עם נכדת הרה"ק ר' מנחם מנדל מפאטליטש זצ"ל[62] (נכד הרה"ק ר' אורי מסטרליסק זצ"ל), אשר גדלותו בתורת הח"ן התפרסמה בספריו העמוקים על דרך הקבלה: "למודים בנסים", "משנת העתים", "דרושי יום יום", "אשכלות הגפן". הנכדה מרת רבקה ע"ה היתה יתומה מאב, ונתגדלה בבית זקנה[63] הרה"ק מפאטליטש שהיה העומד מצד הכלה.

הנישואין התקיימו בפאטליטש בשנת תרע"ד, בתקופת פרוץ מלחמת העולם הראשונה. הסב הרה"ק ר' נטע'לע, למרות היותו העומד מצד החתן בעת השידוך, לא השתתף בחתונה. כנראה קשתה עליו הנסיעה לעת זקנתו - כמחצית השנה קודם פטירתו)[64]. בחתונה השתתפו הרבה

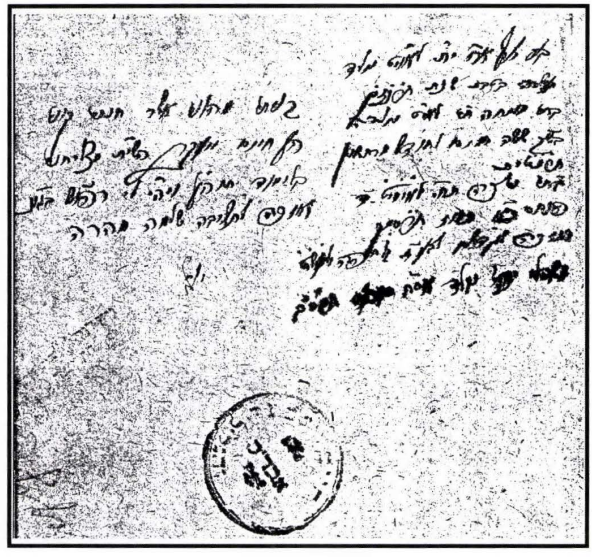
61. רבי חיים כתב בדף הכריכה של אחד מכרכי המשניות שלו – שהביא אתו אח"כ לארץ ישראל - את הולדת ארבעת ילדיו הראשונים ותאריך הולדתם ראה תצלום בעמוד הבא.

62. חתן חתנו של הרה"ק רבי חנוך העניך מאלעסק זצ"ל.

63. לא ידוע לנו אם היתה בת בנו או בת בתו. זאת ידענו ששם אמה היה פריידא.

64. יתכן גם שהחתונה התקיימה סמוך לימים הנוראים, זמן בו לא היה נוסע אף לחתונות צאצאיו מחמת אימת הדין.

אדמו״רים ורבנים מכל הסביבה לכבודם של המחותנים[65], אולם מחמת עת המלחמה, לא ניגנו בכלי זמר.

כת״י של רבי חיים על ספר המשניות שלו בו רשם ימי הולדת צאצאיו: יוסף, מנוחה, מלכה ומשה.

רבי יוסף אריה נתמנה לדיין בבובריקא, ובשנת תרפ״ב כשאביו רבי חיים עזב את ברעזוב מחמת חולשתו, נתמנה ר׳ יוסף אריה לאב״ד ברעזוב על כס אבותיו.

הצליח מאד בניהול עדתו, ביד רמה, בחכמה ובדעת. אחד מבני ברעזוב כותב על ״ר׳ יוסלה״ כפי שכינוהו: ״היה ירא שמים וישר דרך, תלמיד חכם שעסק בתורה יומם ולילה וכולם בעיירה העריכו אותו. היה מקבץ סביבו את בחורי העיירה והיה לומד עימם בבית המדרש שיעור

65. מרת יהודית אייזנבך ע״ה שנכחה בחתונה תיארה כי קבלת הפנים המפוארת בתחנת הרכבת בראווא רוסקא, בבואם לחתונה, היתה כנהוג בחתונות בני אדמו״רים, ובליווי חסידים בתחפושת חיילים ופרשים. (ראה תמונה לעיל עמ׳ קעז)

יומי בגמרא ובפוסקים״[66]. בהיותו מפורסם כחריף ובקי גדול, במיוחד בחלק חושן משפט, היה משמש ״בורר״ גם בערים אחרות בדיני תורה מסובכים. גם עורכי דין באו לשאול בעצתו ולהשכיל מפיו. הסתופף בצל אדמו״רי בעלזא זצ״ל.

בפרוץ מלחמת העולם השניה עבר הרב השני של העיירה את הגבול לצד הרוסי, ובמשך שלש השנים הקשות מלאי התלאות והיגונים היה רי״א רבה היחיד של העיר, עד שנהרג על קידוש ה׳ ע״י הצוררים הנאצים ימ״ש.

ביום ראשון כ״ו מנ״א תש״ב הוציאו המרצחים ימ״ש את רבי יוסף ובניו ועוד כמה מיהודי העיר, התעללו בהם וצילמו אותם. לאחר מכן הובילום אל מחוץ לעיר שם כבר נחפר קודם לכן בור גדול, וירו בהם למוות אל תוך הבור.

למחרת, כ״ז מנ״א, הוצאו שאר יהודי העיר לאותו המקום שם נהרגו על קידוש ה׳ ונקברו באותו קבר אחים. ה׳ יקום דמם.

זוגתו הרבנית רבקה היתה מיוחדת מאד במידת הצניעות שלה וביראת שמים טהורה. בהיותה חולה לא יצאה למקום האיסוף ונרצחה על מיטתה. כך נסתם הגולל על שושלת רבני ברעזוב בעלותו על קידוש ה׳ של רבה האחרון, יחד עם הרבנית, שבעת בניהם ובת אחת, הי״ד.

ואלה שמות שמונת ילדיו הי״ד:

א. הבכור הבחור המופלג שלמה יהודה. היה עילוי גדול. נשאר ממנו מכתב חידו״ת שכתב לדודו, בו הוא מפלפל באריכות בגדרי חציצה. בא בקשרי שידוכין עם בתו של הרה״צ ר׳ מאיר מבלאז׳וב זצ״ל[67] בעמח״ס ״זכרון מאיר״. כשהובילוהו עם עוד צעירים למחנה פלאשוב קפץ תוך

66. ״ספר זכרון קהילת ברזיב״, תשד״מ, עמ׳ 137, 323.

67. בן הרה״צ ר׳ יהושע מבלאזוב – ריבאטיטש, בן הרה״ק ר׳ צבי אלימלך מבלאזוב זצ״ל.

כדי הנסיעה וחזר לברעזוב, שם נהרג יחד עם כל משפחתו. ב. מנחם מנדל. ג. אהרן. ד. אורי. ה. שמעון. ו. אלעזר. ז. נתן נטע. ח. אחותם פריידא. הי״ד.

ר׳ יוסף וועבר עם צאצאיו וכמה ממקורביו כשהם עונדים את הטלאי על בגדיהם. צולמו ע״י הנאצים ימ״ש כמה שעות לפני שהרגום, הי״ד

ב. מרת מנוחה ע״ה

בכניסת השבת ו׳ מרחשון תרנ״ט נולדה בת לרבי חיים. הסב הרה״ק ר׳ נתן נטע המליץ: ״באת שבת באת מנוחה״, וציווה לקרוא לה בשם מנוחה.

נישאה בשנת תר״פ בערך להעילוי המפורסם ר׳ יהודה הויכמן מקראקא, בן הרה״צ ר׳ אברהם שלום הויכמן הרבי ממויגל בקראקא, בן הרה״צ ר׳ משה יצחק זצ״ל ״הרב מטארניגראד בוואַרשא״[68].

---

68. נפטר שם בוואַרשא ב׳ דפסח תרנ״ח – ״גילת שלום״ עמ׳ 38. בשער הספר נכתב שהיה נכדו של הרה״ק ר׳ אלעזר מטארניגראד בעל ״נועם מגדים״ זצ״ל. לאור הידוע שה״נועם מגדים״ לא השאיר אחריו זרע, וכפי שכבר עמד על כך ר״י רובינשטיין בספר ״ציון למנחם״ עמ׳ 463 בהערה, יתכן שהכוונה כי היה ממשפחתו. בהקדמת המו״ל ל״גילת שלום״ מצאתי פנינה בלתי ידועה מאביו הרבי ממויגל, אודות שלושת יסודותיו של הסה״ק ״נועם מגדים״, אשר כנראה היה לו זאת

האדמו"ר רבי אברהם שלום האכמאן ממויגל אינו ידוע ולא נזכר בספרי תולדות הרבנים והחסידות, אולם מצאנו ממנו ספר חידושים על הש"ס בשם "גילת שלום" (פיעטריקוב תרצ"ז). את הספר הדפיס לאחר פטירתו, בנו רבי יצחק יחזקאל האכמאן מיאווראזנא[69], המתאר את אביו כ"חריף ובקי, סיני ועוקר הרים, החסיד המפורסם עובד השי"ת בחסידות ופרישות וקדושה וטהרה, מארי דרזין, בנש"ק"[70]---. כן כותב שם[71] שהשאיר אחריו הרבה כתבי יד, "ספר הגדול 'ויטע אברהם אשל' על התורה ומועדים, חיבור גדול בכמות ואיכות", ומביע תקוותו להדפיסו.

רבי יהודה הויכמן בן הרבי ממויגל, היה עילוי יוצא מגדר הרגיל. עוד לפני מלחמת העולם הראשונה יצא שמו לתהילה בעיר הגדולה קראקא שהיתה מפורסמת בגדולי הלומדים שבה, כחריף ובקי מופלא. בשנת תרע"ג ערך בקראקא את הקובץ התורני "המפלפל", יחד עם הג"ר מאיר ראק מח"ס "דברי מאיר". מטרת הקובץ - לשאת ולתת בפלפול ובהלכה למעשה "בסיוע חכמי גאוני וגדולי רבני ישראל". בשתי החוברות שיצאו לאור אכן השתתפו כמה וכמה מרבני פולין המפלפלים בהלכה עם העורך ר' יהודה. כן מובאים שם חידו"ת משל העורך ומשל אביו הרבי ממויגל[72]. בנוסף לכח תורתו המופלא היה ר' יהודה גם

בקבלה מאבותיו: הרה"ק ר"א מטארניגראד חיבר את הספר ע"ש אביו הג"ר יעקב הורוויץ אב"ד שינאווא, ונרמז באופן הבא: יעקב ר"ת יראה, ענוה, קדושת ברית. והם אכן שלושת יסודותיו העיקריים של ספר קדוש זה.

69. חתן הרה"צ ר' ישכר בערטשי מסאטמר בן הרה"ק ר' מרדכי מנדבורנא זצ"ל. הסתופף כנראה בצל אדמו"רי בעלזא זצ"ל. בהקדמת "גילת שלום" מביא ד"ת ששמע "מפי קודש הקדשים שר התורה ואוצר היראה אדמו"ר אור צח ומצוחצח אור העולם אור החכמה והטהרה מו"ר אהרן שליט"א הרב מבעלזא יצ"ו".

70. בהקדמה מזכיר בנו שהוא גם נכד הרה"ק ר' ישעיה מזילקאווקא תלמיד הרה"ק מלובלין ותלמיד מובהק להרה"ק ר' שמואל מקאריב זצ"ל.

71. הקדמת "גילת שלום".

72. יותר משתי חוברות אלו לא יצא לאור, מלחמת העולם התקרבה אז ולאחריה נפטר ר' יהודה. שתי החוברות נדפסו שוב במהדורת צילום ע"י ידידו ר"י רובינשטיין בסוף ספר "ציון למנחם", נ.י. תשכ"ה. תודתי לידידי הרה"ח ר"ש ציטראננבוים הי"ו שהעירני לקובץ זה.

"חסיד ועובד השי"ת באמת ולב תמים"[73], נח לשמים ולבריות ומוכשר בכל התחומים[74].

כשלושה חודשים לאחר נישואיו, בתחילת שנת תרפ"א בערך, ראה מחלון ביתו בקראקא את הפוגרום שערכו הפורעים ה"האלרטשיקעס" ביהודי העיר. המחזה השפיע עליו באופן קשה ביותר עד שנפל למשכב. בנוסף נדבק במחלת הטיפוס אשר התהלכה אז בתקופה שלאחר מלחה"ע הראשונה. מחלתו התגברה עליו מאד עד שאיבד את הכרתו ואחרי זמן קצר נפטר לבית עולמו בצעירותו בלא בנים ר"ל.

מכל חידושיו הרבים שהשאיר אחריו בכתב יד, נותרו לנו כהיום רק אלו שפרסם ב"המפלפל". בשנת תרצ"ז כותב אחיו "השי"ת יעזרני להו"ל ספרי דבי רב כ"ק אחי הגדול מורי ורבי... שנפטר בימי עלומיו, שחלק אחד מכתביו בעזהשי"ת בלי נדר אדפיס בקרוב"[73]. כנראה עקב פרוץ המלחמה לא הספיק להוציא לפועל את תכניתו וחבל על דאבדין.

האלמנה הצעירה מרת מנוחה, קשה היה לה להתנחם על בעלה העילוי שנגדע באיבו, זמן כה קצר לאחר נישואיהם. רק לאחר כמה שנים נישאה בשנית, להג"ר נפתלי שיפמאן מטארנא, שהיה אף הוא אלמן מאשתו הראשונה. אמו של ר' נפתלי היתה נכדת הרה"ק מקאמרנא זצ"ל, ואף הוא נחשב לחסיד קאמרנא. גרו בתחילה בברעזוב, עד שנתקבל ר' נפתלי כרב העיירה צ'יצוב[75] בגליל לובלין. הצליח מאד ברבנותו ובני עדתו העריצוהו ביותר.

נהרגו עקה"ש יחד עם ילדיהם: רבקה, שלמה יהודה, נתן נטע. הי"ד.

ג. מרת מלכה ע"ה

נולדה כ"א תמוז תר"ס. הוריה השתוקקו מאד להשיאה להבחור שלמה זלמן בנו של הרב מלאפינאוו אחי אמה, שהיה מיוחד בתורתו,

---

73. אחיו הצעיר שראה עצמו כתלמידו, בהקדמת "גילת שלום".
74. מפי גיסתו מרת י' אייזנבך ע"ה.
75. העיירה נקראת גם: וישנוויצא.

יראתו וחסידותו. הרב מלאפינאוו ביקש בתחילה לבנו שידוך שבו תורה וגדולה יחדיו, כדי שיוכל לשבת על התורה והעבודה באין מפריע, אולם מן השמים מילאו את רצונם ותשוקתם הטהורה של רבי חיים ואשתו, ולמרות עניותם זכו ובתם מרת מלכה נישאה להג״ר שלמה זלמן ליפשיץ בן הרה״צ ר׳ אהרן ליפשיץ מלאפינאוו זצ״ל.

רבי חיים הבטיח לו כנדן את רבנות עירו טימבארג, ובשנת תרפ״ב בערך נתקבל רבי שלמה זלמן לאב״ד טימבארג, כשרבי חיים עבר לברעזוב.

נודע כירא שמים ותלמיד חכם מופלג. היה לומד בהתמדה עצומה יומם ולילה ועובד את בוראו עבודה תמה. בתפילותיו עורר מאד את הציבור בהיותו גם בעל תפילה וחזן מופלא המנעים זמירות לקונו. בין מידותיו האצילויות בלטה מידת החסד המופלגת שלו.

השתדל לעזור לכל דל ונצרך ולפעמים כשלא היה לו היכן להשכיב אורח היה מוסר את מיטתו שלו והוא עצמו יצא חובת שינה בתנומה קלה. לעצמו לא נזקק לכלום וכל דאגתו לאחרים. בדאגתו לחינוך ילדיו לא רצה שתהיה משרתת נכרית בביתם כפי שהיה הנוהג אז, ולביתו הובאה משרתת יהודית. זהירותו בלטה אז ביותר כאשר בכל מצב גם כשלא היה כסף בבית, לא היה שכרה של המשרתת מעוכב, וגם כשלא היה אוכל בבית, לא נגרע מסעודתה.

דאג גם לעניי ארץ ישראל. בשנת תרפ״ד בא על החתום לחיזוק הכולל, ונגד קופסאות צדקה אחרות היכולות להחליש את צדקת רמבעה״נ[76].

סמוך למלחמה כשנתמעטו היהודים בטימבארג, עבור לגור בוויעליטשקא שליד קראקא, ושם נספה. כשהוציאוהו המרצחים להריגה יחד עם עוד יהודים, נשא דברים לפניהם ועוררם, עד שיצתה נשמתו בטהרה, על קידוש שמו הגדול. הי״ד.

---

76. נדפס בלוח כולל חבת ירושלים.

גם זוגתו מרת מלכה ושמונת ילדיהם נעקדו עקה"ש, מהם נודעו לנו בשמותם: אסתר, אריה לייבוש, אברהם, הי"ד.

ד. הג"ר משה ז"ל

נולד אסרו חג הסוכות תרס"ב. נישא למרת רחל פריידא בת הג"ר נתן דוד הולנדר אב"ד אמסנא זצ"ל[77] ונתמנה לדומ"צ שם.

תשובה אליו מגיסו הג"ר שמואל מאיר הולנדר מטשערנוביץ, נדפסה בשו"ת "ש"מ הכהן" סימן ה', אודות מנהג רופשיץ וצאנז לתקוע בשופר בעת ההקפות בהושענא רבא.

נפטר בתחילת המלחמה ממחלת הריאות. זוגתו הרבנית יחד עם ילדיה, מהם בנם יוסף ובתם אלטע חיה, נהרגו עקה"ש יחד עם שאר יהודי אמסנא ביום ו' אלול תש"ב. הי"ד[78].

ה. מרת מרים ע"ה

נישאה לרבי ברוך משה הכהן גאלדבוים, בנו יחידו של הג"ר שמואל אליעזר גאלדבוים מו"צ בדוקלא[79], בן הג"ר יצחק צבי אב"ד גראבוויטץ וזילקעווקא זצ"ל אשר היה מחשובי תלמידי ומקורבי הרה"ק ר' חיים מצאנז זצ"ל וחתן אחיו הגה"צ ר' משה יוסף הלברשטאם אב"ד זבארוב. נפטר בירושלים עיה"ק אליה עלה בשנת תרע"א[80].

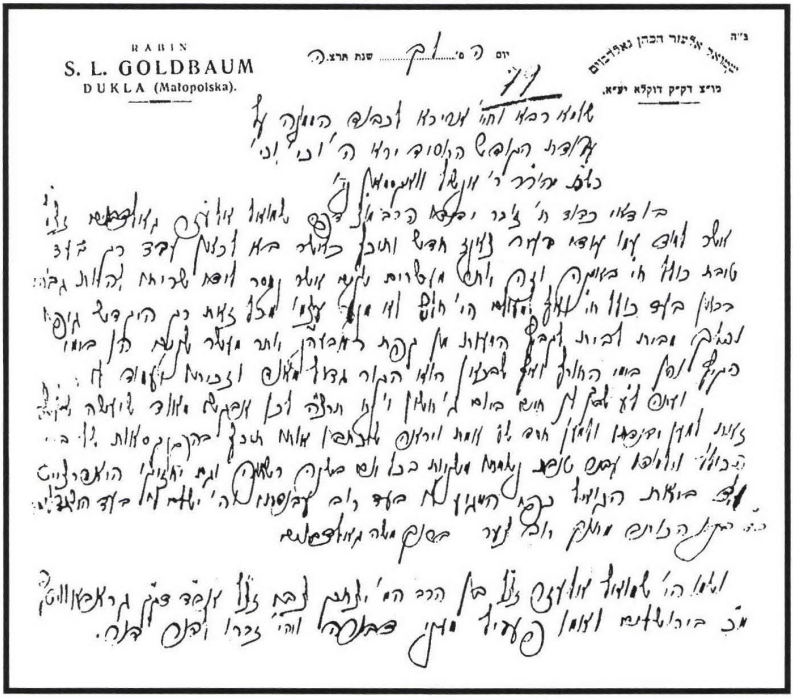
---

77. מזיווגו השני שהיה חתן הרה"צ ר' משולם פייבוש נפתלי האדמו"ר מלאשקוביץ בסניאטין.

78. גיסו שהיה בריחוק מקום בטשערנוביץ כותב ב"ש"מ הכהן" דרשות, תש"ז, עמ' 20, כי רבי משה אף הוא נהרג באותו יום. אולם כפי ששמעתי נפטר רבי משה כבר בתחילת המלחמה.

79. חתן רבי שלום שכנא וינברגר (גר כנראה בדוקלא והיה חתן רבי צבי הירש נאטנזאהן אחי אביו של הגרי"ש נאטנזאהן בעל "שואל ומשיב" זצ"ל) בן רבי מאיר (חתן הג"ר שאול לנדא אב"ד קראקא) בן רבי מנחם מנדל מדוקלא בן רבי משה וינברגר מפלאנטש גיסו של הרה"ק ר' נפתלי מרופשיץ זצ"ל.

80. תולדותיו בספר "חמדה גנוזה" ח"א (נ.י. תשנ"ח) עמ' ט-י.

מכתבו של רבי ברוך משה לכולל רבעה"נ באי"י אחר פטירת אביו שיתפללו וילמדו באי"י לעילוי נשמתו.

ר' משה'לי גר בדוקלא עד לשואה בה נהרג עקדה"ש עם זוגתו, בנם ושתי בנותיהם. הי"ד.

ו. מרת שפרה ע"ה אשת ר' אברהם פרידלר

ז. מרת יהודית ע"ה

נולדה בחנוכה וזקנה הרה"ק ר' נטע מוויעלפאלי אמר לקרוא לה בשם זה ע"ש נס יהודית.

נישאה בארץ ישראל להרה״ח ר׳ יצחק אריה אייזנבאך ז״ל, בן החסיד המפורסם רבי חיים צבי אייזנבאך זצ״ל אשר תולדותיו נכתבו בארוכה בספר ״הצבי ישראל״[81].

רבי יצחק אייזנבאך ז״ל

רבי חיים צבי כיבד ביותר את כלתו אשר הנהיגה כל ארחות חייה לפי הוראותיו וגם השתדלה לקיים את הנהגותיו בגדרי הצניעות.

היתה אוצר מלא של זכרונות מבית אבותיה וחלק גדול מפרק זה נכתב מפיה.

נפטרה בזיקנה מופלגת בת כתשעים וחמש, במהלך כתיבת ספר זה, ביום י״א מרחשון תשס״ג. בעלה ר׳ יצחק אריה ז״ל נפטר כ״ו אלול תשמ״א.

ח. מרת צפורה ע״ה

נולדה בפרשת יתרו, והרה״ק ר׳ נטע׳לי ציווה לתת לה את שמה מפרשת השבוע. נפטרה כ׳ תשרי תש״ע, והיא היתה השריד האחרון לדור הדעה שעוד זכתה לחזות בזיו פניו של הרה״ק ר׳ נטע׳לי זי״ע.

נישאה בירושלים עיה״ק להרה״ח ר׳ מרדכי טאכובער ז״ל. נפטר ב׳ טבת תשמ״ו. הזהיר בצוואתו לא לכתוב עליו בשום ספר או עתון, ע״כ אין אנו מביאים מתולדות חייו, ויה״ר שזכות מעשיו תעמוד לכל משפחתו ויוצאי חלציו. אביו ר׳ שמואל ז״ל מוצאו היה מרבני ופרנסי אייזנשטאט[82] אביו

---

81. בתוך ספר ״אוצר ישראל״ ח״ב, ירושלים תשנ״ה.

82. רבי ישכר בער טאכויאר היה בנו של רבי שמואל טאכוי, נאמן קהילת אייזנשטאט. אחיו הג״ר משה יצחק טאכוי היה דיין דקהילת א״ש (חתן הג״ר דוד אלט אב״ד קויבערסדורף), שניהם בני הג״ר אברהם טאכוי דיין באי״ש בבי״ד של הג״ר מיכל מגלוגא אב״ד א״ש, בן רבי יצחק טאכוי מז׳ טובי העיר דאייזנשטאט, ב״ר אברהם טאכוי מראשי קהילת א״ש, חתן הג״ר יעקב קאפיל הלוי קאמן אב״ד

רבי ישכר בער, מחמת אימת הגיוס לצבא עבר בצעירותו מאייזנשטאט לגיאורגנס-גמינד שבגרמניה וכיהן שם במקום רב[83].

רבי שמואל הצטיין ביראת חטאו ובמורא שמים טהורה, ולמרות מסחרו עסק שעות רבות בלימוד התורה. ידע ששה סדרי משנה על פה ותמיד חוזר היה על משנתו.

כאות הערכה וחשיבות קיבל מטעם קהילתו את התואר "חבר". בביתו הקפידו מאד ודקדקו בקלה כבחמורה כמורשת יראי אשכנז מדורות קדומים[84].

רבי מרדכי טאכובער ז"ל

לאקנבאך, משנת תפ"א דיין בא"ש בבית דינו של ה"פנים מאירות", בן הג"ר נפתלי הירץ הלוי קאמן, דיין בוינה בבי"ד של הג"ר גרשון אשכנזי בעל שו"ת "עבודת הגרשוני". בגירוש וינה בשנת ת"ל עבר לניקלשבורג והיה שם במשך כחמש שנים כמנהיגם של מגורשי וינה. עבר לאייזנשטאט ושם נפטר (על מצבתו צויין שהיה נכד הגאון הגדול מו"ה עקיבא מפרנקפורט רבו של הרה"ק רבי אליהו בעל שם מוורמייזא), ב"ר אברהם סג"ל קאמן פרנס ומנהיג בפרנקפורט.

83. רבי ישכר בער נולד מרחשון ת"ר בעיר אייזנשטאט. בצעירותו קיבל סמיכה מרבני הונגריה. בקבעו משכנו בגיאורגנס-גמינד (שבאיזור מיטעל פראנקען שבגרמניה), שהיתה כפופה לרבנות שוואבך ולא היה לה רב בפני עצמה, נתמנה רבי ישכר בער להיות כעין רב וקיבל עליו כל התפקידים הרוחניים: מלמד, חזן ושוחט (התואר "מורנו" לא היה ניתן אלא לרב רשמי, רק בהלווייתו של רבי ישכר בער הכתירוהו בתואר "מורנו"). צאצאיו מספרים על שקידתו ועבודת ה' שלו. היה משכים לפנות בוקר ולומד עם בניו, היה מתענה כל עשי"ת וביוה"כ היה עומד כל היום על רגליו והתפלל לפני התיבה כל נדרי, מוסף ונעילה. תלמידי חכמים היו באים מהעיר נירנברג הסמוכה לשמוע את שיעורו המיוחד מדי יום ראשון. זכה לגדל כל בניו לתלמידי חכמים וכל צאצאיו ליראי ה'. נפטר כ"ב כסלו תרע"ט.

84. לדוגמא, הנשים כיסו את ראשן במטפחת בשלימות מבלי לראות את שערה (ולא בפאה נכרית). כן הקפידו שהחתן לא יראה כלל את הכלה עד לחתונה.

השתדל מאד בחינוך ילדיו, כן השתדל להשיאם בגיל צעיר וזכה שכל בניו ובנותיו נשארו שומרי תורה ומצוות.

את בנו ר׳ מרדכי ז״ל שלח עוד בצעירותו לפני הגיעו לבר מצוה, ללמוד בעיר פרנקפורט, בישיבה היחידה בגרמניה בה למדו תורה ללא לימודי חול[85]. הישיבה נוסדה ע״י הג״ר שלמה זמן ברייער זצ״ל אב״ד פפד״מ, שהיה מקודם אב״ד פאפא ובבואו לפפד״מ יסד בה ישיבה דוגמת ישיבות הונגריה.

בשנת תרצ״ד אחרי עליית הנאצים לשלטון, עלה לארץ ישראל יחד עם זוגתו ובנם ר׳ מרדכי, בסרטיפיקטים שקיבלו ע״י אגו״י בוואַרשא, ובברכתו של האדמו״ר מגור בעל ״אמרי אמת״ זצ״ל.

בארץ ישראל קבע מגוריו בעיה״ק ירושלים בשכונת גאולה - ועד היום יש משכניו בעבר הזוכרים לשבח את יראתו והתמדתו. נפטר א׳ שבט תש״ה.

ט. מרת הינדא תחי׳

נישאה בארץ ישראל להרה״ג ר׳ אברהם ליס ז״ל בן הגה״צ ר׳ יוסף ליס[86] אב״ד ראזאנקע בפלך וילנא, מחשובי הרבנים וממקורביו של הג״ר חיים עוזר גרודזנסקי זצ״ל.

ר׳ אברהם נולד בשנת תרע״ו ונודע מצעירותו כעילוי. גלה בילדותו למקום תורה ולמד במוסט ובפיעסק.

בישיבה קטנה למד בגרודנא אצל הג״ר שמעון יהודה הכהן שקופ זצ״ל, משם עבר לקמניץ ללמוד אצל הג״ר ברוך בער לייבוביץ זצ״ל, ומשם עבר לראדין לקבל תורה מפי ה״חפץ חיים״ והג״ר נפתלי טראפ זצ״ל.

---

85. היה שם מוסד מיוחד מטעם הקהילה ללימודי חול.

86. זוגתו של ר׳ יוסף ליס הרבנית אסתר היתה בת הג״ר בנימין מיליקובסקי, קודם רב בקהילת דוברובה וארלאווע מחוז לידא ואחר כך רב בשקאפלערניא -קאמינעס, פרבר וילנא. חיבר ספר ״מטה בנימין״ דרושים, (בח״ב הסכמות מהג״ר חיים עוזר מוילנא אליו היה מקורב ומעוד רבנים) וספר ״חנינת בנימין״ חידושים בהלכה ואגדה על הש״ס. אביו של רבי בנימין, רבי אברהם. ד״ת ממנו הביא בנו בספרו חנינת בנימין דף ל״ט.

היה מבאי ביתו המקורבים של רבו ה"חפץ חיים" אשר חיבבו וקירבו מאד, גם התפעל מחידושיו.

גם בארץ ישראל הכירו את ר' אברהם בחוגי ישיבות ליטא כאחד מגדולי הלומדים, אך הוא עצמו לא החזיק טיבותא לנפשיה.[87] זכה להדיר חלק מספרי "בית הבחירה" להמאירי, "פסקי ריא"ז", "פסקי הרי"ד", "דקדוקי סופרים השלם" בהוספת הארות והערות חשובות. נפטר י"א מנ"א תשמ"ו.

רבי אברהם ליס במחיצת רבו החפץ חיים זצ"ל

87. צאצאיו מספרים שכאשר היו מבקשים ממנו לערוך ספר או מאמר, היה לפעמים מוסיף מחידושיו שלו שהיו רשומים אצלו מימי בחרותו או ממה שחידש בשעת מעשה, כדי להשביח מקחו של בעל הספר, מבלי ליקח עטרה לעצמו.

שַׁלְשֶׁלֶת הַזָּהָב

חלק ב

תולדות

משפחת בריזל – ליפשיץ

הרה״צ רבי יוסף מנאנאש זצ״ל

פרק כו

גזע אראלים ותרשישים*

התפשטות החסידות בהונגריה

תחילת התייסדות והתפשטות החסידות בהונגריה היתה, כידוע, על ידי הרה״ק רבי יצחק אייזיק מקאליב, תלמידו של הרה״ק רבינו שמעלקא מניקלשבורג. הוא החל להנהיג עדה בקאליב משנת תקמ״א ואילך; ומאוחר יותר, משנת תקס״ח, על ידי הרה״ק בעל ה״ישמח משה״ שקבע מושבו באיהעל.

צדיקים אלו, החדירו בתלמידיהם את רוח החסידות ותורתה, כפי שקיבלו מרבותיהם הקדושים, תלמידי הרב המגיד ממעזריטש. הם הורו להם את דרכם בעבודת ה׳ מתוך פנימיות הלב ועומקא דליבא, והעלו אותם למדריגות גבוהות מאוד.

בין חסידים אלה, נימנו רבים מתושבי העיירה ׳נאנאש׳, וביניהם האחים הרבנים: רבי יוסף [יוזעף] ורבי מיכאל גליקליך. הם התקשרו בכל רמ״ח אבריהם ושס״ה גידיהם אל רבם הקדוש מקאליב, ונכנעו לו בכל ליבם ונפשם[1]. רבם זה היה מאציל עליהם פי כמה מהודו ורוחו; קשר אותם אליו בעבותות אהבה, והם התעלו איתו למדרגות גבוהות ונעלות.

גזע קודש מחצבתו

מגזע קודש היו שני האחים רבי יוסף, ואחיו רבי מיכאל. אביהם רבי יעקב, היה בנו של ר׳ יוסף חתנו של הגאון רבי משה כ״ץ בנו של

---

*. מפרק זה כשלא צויין מקור, מקורו מהרה״צ ר׳ דוד אריה בריזל ומצאצאיו.

1. ראה בספר ׳אביר הרועים׳ (לתולדות הרה״ק מקאליב) בפרק יג על חבורת חסידים אלו. וכן בספרי תולדות ה״ישמח משה״.

רבינו שבתי כהן — הש"ך זי"ע. ר' יעקב התגורר בהעלישוי שבארץ מעהרין, באותו בית בו התגורר בעל הש"ך, שכיהן בתקופתו האחרונה כרבה של העלישוי ובה מנוחתו כבוד. ר' משה בן הש"ך, היה אב"ד ור"מ פודהייץ ונפטר בשנת תמ"ו, הוא היה חתנו של רבי מנחם מנדל מרגליות, ממשפחת מרגליות המעטירה נכד רבי מנחם מנדל שטנגן מרגליות אב"ד פרעמישלא, חתן רבי יעקב אליהו אב"ד ור"מ זלאטשוב נכד השר רבי שמשון ווערטהיימער זי"ע. חתנו ר' יוסף, אביו של ר' יעקב, היה מגזע הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ בעל סמיכת חכמים[2].

המעבר מהעלישוי לנאנאש

משפחה ענפה היתה לו לר' יעקב. שנים־עשר נשיאים הוליד, ר' יוסף היה בנו בכורו ור' מיכאל בנו הצעיר. הם נאלצו לברוח מהעלישוי, מפני הגזירה שגזרה הקיסרית מריה תרזה בשנת תק"כ שיהודים לא ידורו בכל ארצות שלזיה מעהרין וצ'כיה, רק משפחות במנין קצוב. בנוסף לכך, היתה גזירה שרק הבכור ישא אשה. מפאת כך, ציוה עליהם אביהם שיתפרדו כל אחד למקום אחר, ור' יוסף ילך עם אחיו הצעיר לארץ הטמאה (!) הונגריה שם ישגיח עליו. ברחו אז בחורים לאלפים לארצות אחרות, כמו: פולין והונגריה, ושני האחים ברחו מהעלישוי לנאנאש, שם דבקו בר' יצחק אייזיק האדמו"ר מקאליב זי"ע[2]. האחים הללו נמנו גם בין חסידי "אשוואר", אשר הרה"ק מקומרנא כותב עליהם: "ובפיהם היה שגור כל כתבי האר"י על פה ממש"[3], והרה"ק ה"חוזה מלובלין" כינה אותם בשם: חסידי "אש ואור"[4].

בהגיעו לפרקו, נשא רבי יוסף לאשה את בתו של אחד מגדולי חסידיו של הרה"ק החוזה מלובלין זצוק"ל. מסופר שפעם שלח ר' יוסף קוויטל

---

2. קונטרס 'שלשלת היוחסין' בעריכת הר"ר שלמה זלמן בלייער, בסוף ספר "כיצד מזמנין" מאביו הרב יהודה בלייער שליט"א. אמנם, בספר "אמרי המגן" כתב ששם אביו של ר' יעקב היה ר' אברהם, ויתכן שר' אברהם היה בנו של ר' יוסף דנן.

3. "היכל הברכה" סוף פרשת מטות.

4. "שיר ידידות" פר' יתרו. וראה בקובץ 'צפונות' גליון ז' מאמר על חסידי אשוואר.

למעלה: ציונו של הש״ך בהעלישוי

למטה: בית החיים בהעלישוי

עם חותנו, אמר החוזה: "מען וואלט שוין לאנג פאר אזא קוויטל" (אני מחכה כבר זמן רב לקויטל כזה!) ישנה גם מסורה לפיה נסעו האחים בעצמם אל ה"חוזה"[2].

נאנאש — עיירה של בני עלייה

נאנאש היתה עיירה ידועה לתפארת בישראל. שמה המלא הוא 'הוידא־נאנש', הוידא הוא שם הכולל כמה גלילות.

יהודי נאנאש היו חביבים אצל הרבה צדיקים. להרה"ק ר' אליעזר מדז'יקוב זצ"ל היו חסידים מגלילות רבים, אך הוא קירב את אנשי נאנאש ביותר. כששאלו אותו אנשי גליציה למה מקרב אותם יותר מהם, הרי גם להם יש הרבה אנשים חשובים? ענה להם: "אמת הוא כדבריכם, אבל לאנשי נאנאש ישנה מעלה נוספת, שאינם יודעים מזה"!... (שהם חשובים)[5].

הרה"ק ר' יואל מסאטמר זצוק"ל, היה מפליג בשבחה של העיר נאנאש. באחד השיחות אמר, שלזקנו בעל "ייטב לב" היו שני גבאים מנאנאש, אותה העיר בה גרו יהודים בני עליה. ("פון די שטאט וואס הייליגע יודען בני עליה האבן געוואוינט"). אבל אביו כבר לא מצא אלא רק גבאי אחד מעיר נאנאש[2].

ציון קדשו של הייטב לב זי"ע

5. הרב בלייער הנ"ל בשם ר' מרדכי חנה ברגר מלונדון ששמע כן מפי אנשי נאנאש.

העיר נאנאש היתה חביבה משום שכל תושבי העיר היו חשובים מאוד, ולא דר בה מעולם מחלל שבת. לפני פרוץ המלחמה גר שם אדם אחד בלבד, הרוקח, שלא שמר שבת. מחמת קדושת העיר, נהגו צדיקים רבים לבוא לשבות מדי פעם בנאנאש.

כאשר היה הרה"ק ר' יהודה'לע מדז'יקוב מדבר מאנשי נאנאש אמר: "כשמדברים מאנשי נאנאש נתקף אני רעדה" (הוא הכירם היטב, כיון שהרבה מחסידי דז'יקוב היו תושבי נאנאש). הוא הפליג בהפלגות גדולות בגודל יראתם ותמימותם לעבודת הבורא. כשדיבר פעם בענין כוונת התפילה אמר: "הלוואי ונדע להתפלל בכוונות שהתפללו יהודי נאנאש".

הוא היה רגיל לומר לפני עשיית מצווה: "בשם כל ישראל", פעמים רבות. פעם הוסיף: "בשם יהודי נאנאש" וחזר ע"ז כמה פעמים. שאלו אחד ממקורביו: רבינו, עד כדי כך?! ענה לו ר' יהודה'לע: הן! כי עבודתם היתה בתמימות; לא עלתה על דעתם לעשות שום חשבונות צדדיים בעבודת השם, גם לא ברוחניות (שיגיעו למדרגות או לזיכוך הנפש), אלא בלתי לה' לבדו[6].

הגרמ"א פריינד זצ"ל (נכד ר' מיכאל) בשיחה לבבית עם הגה"ח ר' יוסף ציינוירט זצ"ל (נכד ר' יוסף) משמאל נראה הגבאי המסור ר' משה מנחם עקשטיין

גאב"ד ירושלים, הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל (שהיה נכד של ר' מיכאל), אמר פעם בנסיעתו מארץ ישראל לאירופה שנוסע חוץ מארץ ישראל רק כדי לילך לנאנאש, ששם נקברו הרבה

6. 'זכר צדיק לברכה' (דז'יקוב) עמוד 152.

"באהלאטענע יידן" (יהודים נחבאים) ל"ו צדיקים[2].

הרחבת בית הכנסת בנאנאש

משנאת עשו ליעקב, הגבילו השלטונות את מספר היהודים שהורשו להימצא ולגור בעיר גדולה בלילה, והרשיון ניתן רק להימצא למטרת עבודה בעיר בשעות היום. רק בעיירה הקטנה "בהודו שאמשאן" (8 ק"מ מנאנאש) הורשו לגור, ויהודים רבים ניצלו זאת. כשרצו לבנות ולהגדיל את בית המדרש הקטן שלהם (שעליה ישנה מסורת כי הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק והרבי ר' זושא מאנפולי, בעברם בעיר נאנאש, ביקרו בתוך בית המדרש, וכן שהה שם גם בעל "קדושת לוי") לא ניתנה להם רשות, כיון שהכמרים לא הניחו להם, עד שאירע המעשה הבא:

שני האחים, ר' יוסף ור' מיכאל, נהגו לקום בכל לילה לפנות בוקר בשעה שלוש. פעם אחת כאשר קמו, שמעו ששודדים באו לעיר. מיד הלכו שני האחים אל הפעמונים הגדולים (ה"גלאקלאך" שהשתמשו בהם כדי להזעיק את אנשי העיר במקרי שריפה או לוויה וכדומה) והקימו רעש גדול, עד שכל בני העיר התעוררו משנתם לקול צלצולי הפעמונים הגדולים. כשראו השודדים בכך, מיהרו להימלט והעיר ניצלה. מאז נשאו היהודים חן בעיני הכמרים, ולאות הוקרה העניקו רשותם להרחיב ולבנות את בית הכנסת מחדש.

כשבנו את בית הכנסת בשנת תק"פ, הזמינו את הרבי מקאליב (שהיה רב המדינה) ובעל ה"ישמח משה" שיבואו לחנוך את המקום. (מסופר, שהרבי מקאליב הגיע לשם בקפיצת הדרך). כשעמדו להיכנס פנימה, התדיינו ביניהם מי יכנס תחילה. אמר בעל ה"ישמח משה", ממה נפשך יכנס כבודו תחילה. אם אני גדול חייב אתה לשמוע בקולי, ואם אתה גדול ממני, בדין שהוא יכנס תחלה. הסכים הרבי מקאליב לדבריו, ונכנס לפניו[7].

---

7. הרב בלייער הנ"ל.

להתפלל תפילת שבת עם הש"ך

סיפר נכדו של רבי מיכאל מנאנאש, הגה"צ מוהרמ"א פריינד זצ"ל, גאב"ד ירושלים:

אחרי כמה שנים לישיבתם בצל קדשו של רבם מקאליב, נתנו אל ליבם לשוב אל ארץ אבותיהם, לבקר בק"ק העלישוי ולקיים מצוות כיבוד אב. בפניא דמעלי שבתא, הגיעה הבשורה לאביהם רבי יעקב, על כי שני בניו מתכוננים לבוא ולשבות בביתו. גדולה היתה, כמובן, שמחתו של האבא על בניו שבאים לחסות בצל קורתו. הוא סיפר על כך לחבריו מתפללי בית הכנסת, והיה מתפאר לפני אנשי עירו שזכה לשני בנים חסידים ואנשי מעשה, תלמידי הרה"ק מקאליב.

בערב שבת, נהג רבי יעקב ללכת לבית הכנסת כבר בחצות היום, כך עשה גם באותו יום כשהוא סמוך ובטוח שהבנים יגיעו אחריו.

אולם, בתפילת קבלת שבת הבחין שבניו אינם נמצאים בבית הכנסת. הציבור כולו רצה להמתין להם, אבל בראותם שהשעה מאוחרת התחילו להתפלל, התפילה כבר התקרבה לסיומה ואילו הבנים עדיין לא באו.

חלשה דעתו של רבי יעקב, שבניו לא טרחו לבוא, מה גם שהודיע לכל באי בית הכנסת על בואם.

כאשר חזר הביתה, מצא אותם בבית. נתן להם שלום אבל לא הצליח לכבוש את שאלתו: "מדוע לא הגעתם לבית הכנסת לתפילה?" שאל בפליאה. ענו ואמרו: לא היה ביכולתנו לילך. הם לא רצו לגלות את הסיבה, אך הוא גזר עליהם בגזירת כבוד אב שיגלו לו מה קרה. במקום תשובה שאלוהו: "האם זה הבית אשר דר בו זקנינו הש"ך? האם בפינה זו היה עובד את עבודתו בקודש?"

כאשר ענה בחיוב, ענו הבנים בתמימות: ומה נעשה? כאשר נכנסנו הביתה, ראינו כאן את רבינו הש"ך, וכי יכולנו להניחו ולילך לביהכנ"ס? לכן, נשארנו לקבל שבת יחד עימו! — — —

האחים מחפשים מנהיג ומורה־דרך

כאמור, היו האחים ר׳ יוסף ור׳ מיכאל, מקושרים בלב ונפש לרבם מקאליב. ימים מועטים לפני הסתלקות רבם, ראו האחים כי נשמתו הטהורה עומדת להיפרד ולעזוב את העולם השפל; להתחבר ולהתדבק עם יוצרה ולהתייחד עם חי החיים ב״ה. הם כאבו והתעצבו מאד, ועולמם חשך עליהם. יחד עם כל החסידים, לא הרפו מלשטוח עתירתם לפני אדון כל; בקעו רקיעים וקרעו מסכים למען שלום רבם הגדול. הם התחננו שהקב״ה ישלח לו רפואתו ממרום ויאריך ימיו ושנותיו, למען ימשיך להנהיג את עדתו הקדושה, עדת צאן מרעיתו. הם חשים שחייהם אינם חיים ללא מורם ורבם הקדוש.

אולם, בראותם שהשערים עומדים להינעל ח״ו; החושך יכסה ארץ, וארלים עומדים להתגבר על המצוקים — אזרו עוז, ניגשו אל רבם הקדוש ששכב על ערש דווי, ארכובותיהם דא לדא נקשן מרוב אימה. בשארית כוחותיהם התקרבו אל המיטה ופרצו בבכי נסער:

— רבי, על מי אתם עוזבים אותנו?!

נתן בהם הרבי עינים כאובות ומיוסרות, וענה: חפשו לכם רבי כזה, שיכול להוציא את נשמתו של אדם מהגוף, לרחוץ אותה, לטהרה, ולהחזירה לגוף!

עברו ימים מועטים, והצדיק השיב את נשמתו לשמי־מרום, אל מקור מחצבתה, בהשאירו אחריו את חסידיו לאנחות, והוא עצמו הלך למנוחות, לחיים נצחיים עילאיים, להתחבר ולהתדבק בחי העולמים.

לאחר ששקעה השמש ונדם לבו הטהור של הודם וזיווום, מורם ורבם הקדוש, החלו האחים הקדושים לחפש להם רבי ומנהיג, אשר ידריכם ויורה להם דרכם בחייהם. תוך כדי נדודיהם הגיעו לאיהעל, לחצרו של הגה״ק בעל ״ישמח משה״ זצ״ל.

בבואם להיכל הקודש של הצדיק, ראו אברך אחד יוצא מחדרו של הרבי, שבור ורצוץ ועל פניו ארשת של עצבון ודאגה. השנים לא היו

רגילים למחזות מעין אלו, בהיותם רגילים כי בעת שחסיד יוצא מ"יחידות" אצל רבו, הוא שש ושמח על כי זכה להיות בצוותא חדא עם רבו — — —

הפצירו האחים באברך שיספר להם למה הוא כה עצוב ושבור. "בעל־עבירה גדול אני, ושבתי בתשובה" סיפר להם, "באתי אל הרבי לקבל דרך תשובה. הרבי הורה לי בכתב, דרך קשה של תעניות וסיגופים מספר "הקנה" ומספר "הרוקח". התנהגתי כפי שציוה. אבל זה היה קשה מאוד, לא הייתי מסוגל לעמוד בדרך הזו. באתי לבקש מהרבי, שיקל מעלי קצת את דרך התיקון הקשה".

אולם — המשיך האברך וסיפר — הרבי, לא רק שלא הסכים לבקשתי, אלא עוד הוסיף על מה שנתן לי מכבר. לכן אני כל כך שבור.

ראו את צערו וכאבו הגדול, והבינו כי כאן לא מצאו רבי כלבבם. אמרו לו: "בוא הצטרף אלינו בנסיעתנו לגליציה, אנו נוסעים אל רבי נפתלי מרופשיץ".

בהגיעם להיכלו של הרבי, ביקשו השנים מן האברך להיכנס ראשון לקודש פנימה. הוא מסר לרבי מרופשיץ את הכתב שקבל מבעל ה"ישמח משה".

"נו?" נתן בו רבי נפתלי את עיניו.

"אין בכוחי לסבול את העינויים" אמר האברך, "באתי לבקש מהרבי שירחם עלי ויתן לי סדר תשובה קל".

לקח הרבי את הנייר מידו, קרא בו ונענע בראשו לשלילה: "אדם שלא חטא ואינו יודע טעם חטא, איך יכול ליתן תיקון לאיש מישראל". (כוונתו היתה על הישמח משה)

הוא קרא לגבאי: "בבקשה לתת לאברך לאכול תבשיל מרק ובשר טוב ושמן, שיאכל לשובע. זה כמה ימים יושב הוא בתענית והלך לכאן גולה ברגליו. ראה אותו, כמעט שאינו חי! צריך להשיב את נפשו לקרבו".

הזדרז הגבאי והגיש לפני האברך צלחת מלאה מרק חם ובשר נימוח בפה. אכל האברך ותחי רוחו.

אך סיים לאכול ציוה הרבי לבוא לפניו ולפרט עוונותיו.

עמדו שני האחים ליד הדלת מבחוץ ושמעו איך שהוא מתוודה על עבירותיו, עד שסמרו שערות ראשם.

כאשר סיים לפרט עוונותיו, התחיל הרבי מרופשיץ לצעוק עליו: "מה עשה לך אבינו שבשמים שציערת אותו כל כך?!"

האברך הזדעזע לשמע דברי הצדיק, שהמחישו לו יותר מכל תענית את חומרת מעשיו. הוא התעלף ונפל ליד הדלת, ומגודל החבטה נפתחה הדלת. הצדיק ראה את השנים עומדים מעבר לדלת, גער בהם: אברכים רואים יהודי נופל ואינם עוזרים לו?!

פתחו השנים את פיהם וענו בחכמה: הרבי, הוא זה שהפיל אותו, הרי עליו להקים אותו ולתקן את נפשו, אנו אין לנו עסק בזה! — — —

הרבי ציוה לגבאי לתת לאברך המתעלף קצת משקה חריף, עד שהתעורר מעלפונו, וציוה לו לומר "אשמנו". ויהי, באמרו "אשמנו", נפל לארץ מתעלף. אמר הרבי לגבאי שיעיר אותו ויתן לו פעם נוספת לאכול. אחר שהיטיב את ליבו, הרים עליו קולו: "מה עשה לך אבינו שבשמים כי חטאת כל כך כנגדו?" וציוה לו לומר "בגדנו". כאשר אמר "בגדנו" נתעלף שוב, וכן היה כמה פעמים עד שגמר כל סדר "אשמנו, בגדנו", ורבי מיכאל ורבי יוסף רואים את כל אשר נעשה. נמנו השנים וגמרו כי לרבי זה התכוין הצדיק מקאליב כשאמר להם, שיחפשו להם רבי כזה שיכול להוציא נשמה מהגוף, לרחוץ אותה ולהחזירה לגוף!

נכנסו האחים אל הרבי: רוצים הננו לקבל עלינו את כבודו שיהיה לנו רבי ומנהיג, עד שמשיח יבוא, ואז נחזור לרבינו הקודם!

מי היה רבכם? שאל אותם הרופשיצער.

"רבינו יצחק אייזיק מקאליב".

"שבו עמדי יום או יומיים ואתן לכם תשובה", אמר הרופשיצער.

רק לאחר שעמד על קנקנם במשך ימים אחדים ונוכח בטוהר לבם וכוונתם, נענה לבקשתם וקיבל אותם לתלמידיו — — —[8].

☆ ☆ ☆

זאת היא הגירסה המסופרת בקרב בני המשפחה, מפי נכדו של רבי יוסף, הרה״צ רבי דוד בריזל זצ״ל. אך בספר ״אהל נפתלי״ (אותיות: קכ, קכא, שעא) מובא הסיפור בנוסח דלהלן:

האחים רבי יוסף ורבי מיכאל נימנו, כאמור, על חסידיו המפורסמים של הרה״ק רבי יצחק אייזיק מקאליב זצ״ל. אחר הסתלקותו, החלו לכתת רגליהם ולנדוד למרחקים לבקש ולמצוא להם רבי ומנהיג, יחד עם החסידים הידועים ר׳ מרדכי מטערצל ור׳ אהרן מפאטיק.

כך נדדו בני החבורה, שהיו חסידים גדולים בתורה, בחכמה וביראה, בדרכים־לא־דרכים. עד אשר הגיעו אל הרה״ק מוהרצ״ה מזידיטשוב זצ״ל.

בערב שבת קודש, בשעת קבלת פנים, כאשר ראה אותם הצדיק, נשאו חן בעיניו ושלח להם לאכסניה שלהם בגדים לבנים. הם התעכבו שם כל השבת, אך לא נתקשרו אליו. עיקר טעמם היה בגלל הלבן שנשלחו להם, כי לא חיפשו להם גדולות, אלא: ״עשה לך רב״ בפשיטות — וילכו לדרכם.

הרה״ק מזידיטשוב ביקשם להישאר אצלו, והוא יורה להם הדרך הנכונה בעבודת ה׳, וגם ישפיע עליהם כל מילי דמיטב, אך לא הסכימו להישאר והמשיכו דרכם לפרימישלאן, אל הצדיק רבי מאיר.

בדרך לפרימישלאן איבד אחד מהם, החסיד רבי אהרן מפאטיק את הטלית־ותפילין שלו. הוא הצטער מאד, אולם כל מאמציו למצוא את האבידה עלו בתוהו.

---

8. הרה״צ רבי דוד אריה בריזל זצ״ל. וכן מובא בספר ״אמרי המזג״ בקונטרס מזג טוב מנכדו של ר׳ מיכאל.

בעת שקבלו שלום מרבי מאיר. מיד פתח הרבי ואמר לר׳ אהרן, אברך מפאטיק! הטלית ותפילין שלך נאבדו לך לא הרחק, מעבר להר. בדרך מכאן יביא לך ערל אחד את הטלית ותפילין ויבקש ממך חצי ״צוואנציגער״ (מין מטבע ששוויו עשרים זהובים) כדמי־פדיון. ואתה, ר׳ אהרן, הרי אין לך מה לתת לו, לכן אני נותן לך כעת חצי ״צוואנציגער״, כדי שתוכל לפדות את הטלית ותפילין!

אולם, על אף שראו את רוח הקודש שלו בגלוי — לא נמשך ליבם אחריו. הוא הפציר בהם מאד, אך הם המשיכו לרופשיץ.

בהגיעם לרופשיץ החליטו הארבעה: עד כאן תחומנו, כאן קנינו שביתת מקומנו! — זאת, למרות שהרבי מרופשיץ לא הפציר בהם להישאר ולא כיבד אותם כלל — — —

☆ ☆ ☆

באותה הזדמנות הציע הרופשיצר שיקבלו את הרה״ק מצאנז בעל ה״דברי חיים״ לרב בהונגריה במקומו של האדמו״ר מקאליב, ומסיבות שונות לא יצא הדבר לפועל[9]. אבל השפעתו בהונגריה ניכרה היטב ע״י צאצאיו ששימשו שם כרבנים ואדמורי״ם[2].

מאנשי שלומו של רבי אלימלך מליז׳ענסק

עובדה נוראה מסופרת על אחד מביקוריו של ר׳ יוסף מנאנאש בהיכל הרה״ק מרופשיץ, עוד בחיי הרה״ק מקאליב, טרם שקיבל עליו את מרותו. פעם, הזדמן בערב שבת לרופשיץ ומיד הלך לבית הרבי לקבל שלום. בבואו, אמר לו הגבאי שהרבי סגר את הדלת ואינו מקבל עתה. הוא הציע לר׳ יוסף לקבל שלום כשהרבי יילך לבית הכנסת לתפילת קבלת שבת. ר׳ יוסף אמנם נעמד בתור, אך מרוב הדחיפות והלחץ לא הצליח ליתן שלום. גם לאחר תפילת קבלת שבת ניסה את מזלו ולא עלתה בידו. חשב על כך והתיישב בדעתו: ״כנראה אינני ראוי לקבל שלום״. התיישב בפינה, והחל לומר תהילים בהשתפכות הנפש.

---

9. ראה ב׳אביר הרועים׳ פרק יד על השתלשלות הדברים.

לפתע נשמע קולו של הגבאי: "מי כאן ר' יוסף? הרבי קורא לו!"

ר' יוסף חושב: לי קוראים? הרי אינני ראוי לקבל שלום! כמה יוסף איכא ברופשיץ — — —

ברם, הגבאי אינו מרפה "מיהו רבי יוסף מנאנאש?"

ועדיין חושב לעצמו רבי יוסף "מסתמא יש כאן עוד יהודי ששמו ר' יוסף מנאנאש".

בלית ברירה עבר הגבאי מאדם אחד למשנהו, עד שהגיע למיודענו. "אתה הוא?" שאל בתרעומת, "הרי הרבי מחכה לך כבר עשר דקות".

נכנס אל הרבי וזה שאלו: "האם נסעת פעם אל הרה"ק ר' אלימלך מליז'נסק?"

"לא", ענה ר' יוסף.

והרבי שואל שוב: "אולי נתתם לו פעם שלום?"

זכרונו של ר' יוסף ניעור. "אכן! בהיותי עולל כבן שנה, עבר הרבי ר' אלימלך בעירנו. אבי נשאני על ידיו, וכשבאנו אצל הרבי, לקח אבי את ידי ופשט אותה לקבל שלום מהרבי ר' אלימלך".

"זהו הכח של הצדיק!" הכריז הרופשיצר. "בגלל נתינת שלום לפני שנים רבות בא אלי הרבי ר' אלימלך ועיכב בעדי מלקדש על היין. 'אחד מאנשי שלומי נמצא אצלכם ועדיין לא נתתם לו שלום!' טען לעומתי ולא הניח לי עד שאקרא לך".

תנועותיו של הצדיק

ברופשיץ נתקשרו בקשר בל ינתק ברבי נפתלי. הם ראו בכל תנועותיו ובכל דבר את המכוון, והבינו דבר מתוך דבר.

האדמו"ר רבי יעקב לייזער זצ"ל מפשעוורסק־אנטוורפן סיפר: כשבאו האחים לרופשיץ ראו איך הרופשיצער מחלק "בולקעס" (חלות קטנות). (דרכו היה לחלק בילקעס בשביל האורחים פעמיים ביממה. פעם אחת

האדמו״ר רבי איצק׳ל מפשעווורסק־אנטוורפן עם חתנו האדמו״ר רבי יעקב לייזער זי״ע

בלילה, ופעם שניה בבוקר, אחר התפילה קודם הסעודה). אמרו האחים, כי מה שמחלק הרופשיצער הוא יותר חשוב מרבי אחר שאומר תורה. (לפני שבאו לשם הלכו לרבי אחר ושמעו ממנו דברי־תורה).

האדמו״ר ר׳ יענקעלע ביאר את דבריהם עפ״י מעשה שהיה: פעם אחת באו לרופשיץ שני אנשים ידידים. כשבא הרופשיצער לחלק את הבולקעס נתן להם שני בולקעס דבוקים יחד. אירע פעם שלא היו ליבם באחדות, וכשבא זמן החלוקה לקח שני בולקעס דבוקים, הפריד אותם ונתן להם פרודים. כשהבחינו השניים שהרבי הרגיש ברוה״ק שהם חלוקים בליבם, התפייסו מיד. בבוקר כשהגיע זמן החלוקה שוב נתן להם הרופשיצער בולקעס דבוקים יחד[2].

כי שם ה׳ נקרא עליך

ברבי יוסף נתקיים המקרא: ״וראו כל עמי הארץ כי שם ה׳ נקרא עליך, ויראו ממך״. דמותו הטהורה וקורנת אור הקדושה, השאירה חותם של יראה סביבו וכל רואיו הכירו בו כי קדוש וטהור הוא.

פעם אחת, הוזמן רבי יוסף להעיד בפני שופט נכרי לטובת יהודי אחד. בתחילת הדיון, פנה השופט אל ר' יוסף בשאלה: במה מתעסק מר? השיב לו ר' יוסף: "איך פארכט פאר גאט!" — היינו: אני ירא את ה'. השיב השופט לעומתו: וכי מה רבותא יש כאן, גם אני ירא את ה'?! נתן ר' יוסף בשופט זוג עיניים חודרות כליות ולב ואמר לו בקצרה אך בחריפות: "נו, איז פארכטן זי" — היינו, הראה לנו כי ירא אתה את ה'. מיד, נפל פחד נורא על השופט והוא החל רועד בכל גופו כבקדחת. מרוב אימה מיהר לבטל כליל את המשפט על היהודי, בהפטירו: "אני מסוגל לשפוט אנשים ולא מלאכים" — — —

פרק כז

רבי יוסף נפקד בבן זכר

עולם של רוחניות

מסתפק במועט היה רבי יוסף מנאנאש, וכך עבד את ה' בעניות ודוחק גדול. הוא לא ציפה שאנשים יבואו להגיש לו עזרה, אלא הסתפק במה שיש לו. מעולם לא התלונן ולא התאונן על מצבו; טוב היה לו במה שיש לו. ואמנם, דווקא העניות ששרתה עליו, ועבודתו את ה' במצב כזה — היא אשר העלתה אותו למדרגות גבוהות, עד שהיה לשם דבר בעיני כל מכיריו.

רבי יוסף התגורר בבית רעוע והרוס בחלקו. בעיצומו של חורף נאלצו להעמיד את המיטות באמצע הבית, מאחר שבפינות הבית דלפו הגשמים.

היה זה עוד בחיים חיותו של רבו הרה"ק מקאליב, אליו נסע לעיתים תכופות. זוגתו הפצירה בו שיזכיר את מצבם הקשה לרבו הצדיק מקאליב, אך הוא מעולם לא עשה כן. הגשמיות היתה ממנו והלאה.

תמיד, כשחזר מהרבי, שאלה אותו הרבנית אם הזכיר אותם בפני הרבי, אך תשובתו חזרה תמיד על עצמה: "שכחתי!".

פעם אמרה לו בתוקף רב, שאם לא יזכיר את עצמו בנסיעה זו לפני הרבי, ולא ידבר איתו על מצבם — לא תרשה לו להכנס הביתה!

בפועל, גם בפעם הזאת שכח להזכיר עצמו לפני רבו, וכאשר התכונן כבר לנסוע חזרה לביתו, נזכר בדברי זוגתו. או־אז נכנס שוב אל רבו והזכיר עצמו בפניו אודות מצבו הקשה.

"האם זה מפריע לך לעבודת השם?" שאל אותו הצדיק מקאליב.

האוהל מעל ציון קדשו של הרה״ק מקאליב זי״ע

מצבת קודש של הרה״ק מקאליב זי״ע

חס ושלום! — השיב רבי יוסף כולו מבויש — אם אמנם סבור הרבי שאינני זקוק לכך, דומה הדבר כאילו לא אמרתי כלום![1]

החסיד הנאמן, ר׳ יוסף, הצטער על שהעלה את בעייתו הגשמית באוזני הרבי. אך, לא כן הרבי. כששמע על מצבם, נכמרו רחמיו על סבלה של אותה צדקת; הוא בירך אותם בהצלחה וגם הבטיח לו שיוולד לו בן שיאיר את העולם.

ואמנם, לתקופת השנה, בשנת תקע״ד, נולד לר׳ יוסף בן שהוא בנו יחידו, ויקרא שמו בישראל: חיים אורי. יניק וחכים היה וגדל בקדושה ובטהרה עוד מנעוריו, בבית הוריו. אביו, הצדיק התמים ר׳ יוסף, הטביע את חותם קדושתו על הבן, חיים אורי[2].

חיים של קדושה

בבית גדול זה, גדל העלם היקר תחת עינו הפקוחה של אביו הצדיק, ובו עלה והתעלה למדרגות גבוהות ביותר — בתורה, תפילה ובעבודת ה׳, בקדושה ובטהרה.

כנצר לסבו הגדול, רבן ומאורן של ישראל, רבינו הש״ך זצוק״ל, היה ספוג בתורה ויראת שמים טהורה. כך העידו עליו הגאונים הצדיקים שהתייחסו על משפחתו המיוחסת, אשר בעיניהם הטהורות צפו וגם ראו, כי בן יקיר זה עוד יאיר באור תורתו אלפים רבים מבני ישראל, אשר ינהרו אחריו ויבקשו להימנות על עדת צאן מרעיתו ולקבל ממנו עצות והדרכות בעבודת ה׳.

את עיקר חינוכו קיבל בבית אביו הגדול, בית ספוג אמונת צדיקים, עבודת ה׳ והתרחקות מתענוגי עוה״ז; שם גם עלה ונתעלה במעלות קדושים וטהורים, כאשר אביו הצדיק אינו מעלים עין ממנו.

---

1. בספר ״בית יצחק״ לרבי יצחק אייזיק מאשקאוויטש, נ.י. תשנ״ג, כתב ששמע מרבו הגאון רבי שלום סופר מברעזנא שסיפור זה היה אצל הרה״ק מראפשיץ ובקשתו של ר׳ יוסף היתה שדליפת הגג לא תפריע לו.

2. הרה״צ רבי דוד בריזל זצ״ל, וכתבי רבי חיים אורי ליפשיץ.

"האם רכב על אוכף?"

רבי יוסף השקיע כוחות עצומים בחינוך בנו־יחידו היקר, למען יגדל כבן לתפארת למשפחה המפוארת, הן ביראת שמים טהורה, הן במידות נאצלות והן בהתקשרות לצדיקי הדור, כענף עץ אבות, למען ימשיך את מורשתם ויהיה סמל ודוגמא למשפחה האצילה והמיוחדת.

חרדה גדולה חרד על צביון החינוך של בנו. באחד הימים, כאשר נסעו ממקום למקום, נפל הילד חיים אורי מן הסוס. כאשר באו לספר לאביו על נפילתו, היתה שאלתו הראשונה: "חיים אורי נפל מן הסוס? האם לא עבר חלילה על דברי הגמרא שאסור לרכוב ללא אוכף?" רק כשנענה על שאלתו בחיוב שאכן רכב על האוכף, שאל לשלומו!

טלית ותפילין ביום אחד

שלא כבדורותינו אלה — נהגו הצדיקים הגדולים בדורות הקודמים, אשר התקדשו בקדושה של מעלה וכל כולם היו קדושה וטהרה, להתחיל ולדאוג לשדך את בניהם הצעירים, כבר בהגיעם לגיל המצוות, עוד בטרם הגיעו לפרק 'האיש מקדש'. הם החלו אז לחפש להם אחר זיווגם, שהוכרז עליהם עוד ארבעים יום בטרם יצירתם, בת פלוני לפלוני ובן פלוני לפלונית, ולהכניסם בברית הנישואין. זאת, למען יהיו כל ימיהם, כבר מצעירותם, בקדושה ובטהרה, לפי תורת אור שבעת הימים, מורנו הבעש"ט הקדוש, תלמידיו ותלמידי תלמידיו, ראשי ומייסדי תנועת החסידות, אשר זכו שכל אבריהם וגידיהם התקדשו בקדושה עילאית טהורה; ורוח זו החדירו בתלמידיהם ובדורות הבאים, שאף הם היו חדורים קדושה וטהרה.

באותם ימים היו בני הנעורים מתעטרים בתפילין בהגיעם לגיל מצוות, ובאותו יום גם מתעטפים בטלית עם היכנסם לברית הנישואין.

בהתקרב הנער ר' חיים אורי לגיל המצוות, הגיע אביו, רבי יוסף, להרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ לבקש ולקבל את ברכתו הקדושה עבור בנו. "חיים אורי שלי יכנס עוד מעט לעול המצוות — ועדיין לא נמצאה עבורו בת זוגו המוכנת לו מן השמים!" תינה את מצוקתו.

הרבי מרופשיץ, נענה למצוקתו, ושאל מיד: "ומה חסר לבתו של ר' צבי יעקב משענדישוב?!"

כיון שהרבי עצמו הציע את השידוך, הסכים, כמובן, תלמידו הנאמן רבי יוסף לשידוך.

הרבי מרופשיץ משדכו

כאשר הגיע תלמידו רבי צבי יעקב לרבו הרה"ק מרופשיץ, אמר לו: מזל טוב! שידכתי את בתך!

"עם מי?" שאל רבי צבי יעקב המופתע.

"עם בנו של ההונגרישער דייטש ("ההונגרי", כך כינו את רבי יוסף ברופשיץ).

רבי צבי יעקב החל מגמגם. הוא לא הכיר את מחותנו וגם לא ידע את גדולתו בתורה, "מי יודע אם הוא בר אוריין, ומי יודע אם בנו מתאים להיות חתני?"

"אם אינך מסכים, אני מוציא אותך מהענין!" אמר הרופשיצער.

"לא, לא" ענה רבי צבי יעקב בבהלה, "אני מסכים בחפץ לב לשידוך שהרבי עשה", ותיכף אמר הכינו סעודה לכבוד השמחה, ובכך סוכם השידוך למזל טוב בין החתן רבי חיים אורי לכלה מרת אלטע הדסה.

בעת הסעודה, כאשר ישבו שני המחותנים בשבת אחים גם יחד, בסוד שיח עם החבריא קדישא תלמידי הרה"ק מוהר"נ מרופשיץ, נשאלה השאלה, מה הענין שהולכים ביום היאהרצייט לציון?

נענה רבי יוסף מיד ואמר: "הרי זה רש"י מפורש ביבמות קכב. ד"ה תלתא ריגלי".

וז"ל שם: "**ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דאמוראי, היינו, יום שמת בו אדם גדול קובעים אותו לכבודו, ומדי שנה בשנה כשמגיע**

אותו יום, מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם", עכ"ל

אז נחה דעתו של רבי צבי יעקב. הוא ידע שלא השתדך עם עם־הארץ — — —

בת גאון וצדיק

לא בכדי שידך הרה"ק מרופשיץ שידוך זה, שכן היה זה שידוך מתאים של נישואי תלמיד חכם כרבי חיים אורי לבת תלמיד חכם ענק רוח כרבי צבי יעקב. אודותיו התבטא פעם הרה"ק רבי יחזקאל משינאוא: "בקיאותו של ר' הערש יעקב בתורת הנסתר היא כדרגת בקיאותו של הרה"ק ר' שלום מקאמינקא בתורת הנגלה".

רבי צבי יעקב היה מתלמידי הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, ולאחר הסתלקותו של החוזה לשמי מרומים, התקשר לתלמידו הרה"ק מוהר"נ מרופשיץ ונעשה מגדולי תלמידיו, רבו מרופשיץ העריכו ביותר ופעם התבטא עליו "הוא מאיר באלף השישי" (ער שיינט אין אלף השישי)[3].

רבותיו הפצירו בו, ברבי צבי יעקב, שיתחיל להנהיג עדה, בראותם שהיכולת בידו להשפיע רבות לחפצים לשמוע בדבר ה', אולם הוא סירב בכל תוקף, וברוב ענוותנותו מרגלא בפומיה לחבריו הצדיקים: "את גדולתו של השי"ת — הרי אתם יודעים; עד כמה טובו וחסדו — יודע אני; אני אדם כה פשוט ואעפ"כ מטיב עמדי!" [ווי גרויס דער באשעפער איז, ווייסט איר; ווי גוט דער באשעפער איז, ווייס איך; איך בין אזא פראסטער מענטש, און ער טוט מיר אזוי פיל גוט'ס]!

זה היה אותו רבי צבי יעקב שלפני הסתלקותו ביקש לתדהמת הנוכחים, לנגן את הפסוק "שמח נפש עבדך". "כדי לעורר אותי להרהורי תשובה", כפי שנימק. החלו האנשים לשיר והוא מלחש ומלחש.

---

3. לפי גירסה אחת, היה רבי צבי יעקב בנו של הרה"ק רבי זכריה מענדל משענדישוב בעל "דרכי צדק", שהיה מגדולי תלמידיו של בעל "נועם אלימלך" מליז'ענסק. אך לפי בירור מקיף שערכנו, אין לכך סימוכין, והוא בגדר השערה בלבד, (ומה שנדפס בתולדות האדב"ע בחידושי אדב"ע תש"ס נשתרבב עפ"י גירסה מוטעית זו).

הקהל הרכין את ראשו לשמוע מה הם "חטאיו" שעליהם הוא צריך לחזור בתשובה. ואז שמעו אותו מתוודה: הייתי תלמיד חולק על רבותי; הם פעלו שאהיה עני כדי שאתחיל להנהיג עדה — ולא שמעתי להם.

היום המיוחל מגיע

כחלוף כמה חודשים מן האירוסין, התקרב יום כניסתו של החתן לעול המצוות. בא רבי יוסף מעירו נאנאש שבהונגריה, לרופשיץ, אל השדכן... ואמר לרבי "צריך כבר להתכונן לחתונה".

"מה אתה רוצה ממני? סע למחותן". ענה הרופשיצער.

נסע ר' יוסף לשענדישוב ואמר למחותנו, שהגיע הזמן להתכונן לעריכת החתונה. "הרי איתא במשנה: נותנין לבתולה י"ב חודש!" טען כנגדו המחותן.

"פוילישע גאות" ענה רבי יוסף בקפידא, "בגלל סיכת תכשיט אחת פחות לכלה, לא יהיה לחיים אורי שלי אשה ליום הבר מצוה?!" (א שפילקע ארויף א שפילקע אראפ, צוליב דעם וועט מיין חיים אורי נישט האבן א ווייב צו די בר מצוה?!).

ראה רבי צבי יעקב את כוונתו הטהורה של מחותנו, ובו במקום הסכים לעשות את החתונה מיד.

הרה"ק מרופשיץ לא השתתף בחתונתו של רבי חיים אורי בשענדישוב, אך הגיע במיוחד לשבע ברכות ושמח מאוד בשמחה עילאית וכן קיים מצוות רקידה, כנהוג בחצרות הקודש של האדמו"רים והצדיקים.

גירסה אחרת מספרת, שרבי יוסף הביא את בנו חיים אורי לרבו הרה"ק מרופשיץ עוד בהיותו ילד קטן ואמר לרבו: "הבאתי את פרי הביכורים שלי". הוא נשאר בבית הרה"ק מרופשיץ ששם עינו על חינוכו, עד הגיעו לגיל בר־המצוה. אז שידך לו הרופשיצר את שידוכו כמסופר לעיל.

כשהתקרב זמן הבר מצוה, הגיע רבי יוסף מנאנאש לשענדישוב. כדי שהמחותן לא יעכב את הנישואין, הביא איתו שתי חבילות נדוניה מוכנות, האחת לצרכי החתן והשניה לצרכי הכלה. נענה הרופשיצר: "אם כן אפשר כבר לערוך את הנישואין בקרוב", וכן היה[4].

"אל תחזור להונגריה"

רבי יוסף, המשיך לדאוג לעתידו הרוחני הטהור של בנו רבי חיים אורי גם לאחר נישואיו. אחרי החתונה עקר החתן הצעיר מנאנאש שבהונגריה לשענדישוב בגליציה. עמד אביו והשביע אותו, שלא יעבור עוד את הגבול לארצו שלו, הונגריה ("הארץ הטמאה", כלשונו), הן בגלל המצב הרוחני הקשה ששרר שם אז, והן מפאת ביטול־התורה שייגרם לו עקב נסיעתו הארוכה עד הונגריה הרחוקה.

המצב הרוחני בהונגריה באותם ימים היה קשה, שונה בעליל מכפי שהיה בשנים המאוחרות יותר, מאחר שהתנועה החסידית היתה אז רק בתחילת דרכה במדינה זו, חשש האב לגורלו הרוחני של בנו שמא יתקע שם את ביתו, ולכן פקד עליו להישאר בארץ התורה והחסידות — גליציה.

כאמור, במחוז גליציה התפשטה אז ביותר תורת החסידות, והרבה קהילות חסידיות התנוססו שם לתפארה, בראשותם של צדיקים ואדמו"רים מפורסמים שהנהיגו את עדת צאן מרעיתם בעוז ובגאון מה־שאין־כן במדינת הונגריה, שם טרם נפוצו כל־כך החצרות החסידיות ומנהיגיהם; בנוסף לטעם האמור, שהנסיעה תגרום לו לידי ביטול תורה.

"אנו נתראה כבר בעולם העליון!" ענה לבנו שהיה עדיין נער צעיר לימים והביע את רצונו לנסוע כדי להתראות עם אביו. הוא כבש את כל רגשותיו האבהיים, כי לנגד עיניו עמדה רק מטרה אחת, שחיים אורי ילמד תורה בלי שום הפסקה קלה. בעולם הנצח יהיה מספיק זמן כדי להשתעשע עם בנו האהוב, בנו היחיד! — — —

---

4. הרה"ח ר' שמואל רייך שליט"א ששמע מזקנו הרה"ח רבי דוד רייך שזכה לשמש את רבי חיים אורי.

באחת ההזדמנויות אמר רבי יוסף לבנו רבי חיים אורי: "בעולם הזה לא היה לי ממך מאומה; שלחתי אותך לגליציה, ואפילו מזומן לברכת המזון לא היה לי ממך... ראה נא, לפחות, שיהיה לי ממך משהו בעולם הבא!"

פקוח נפש אינו דוחה שבועה

כאן המקום לפרוס סיפור מדהים, שאירע כתוצאה מאותה שבועה.

באחד הימים כשחזר רבי יוסף מגליציה נסע להשתטח על ציון רבו הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאליב. בעת השתטחותו, התחמם לבבו בגעגועים עזים לרבו הקדוש אף שכבר עברו כמה שנים מפטירתו, עד שמרוב צער קרע קריעה בבגדו. כאשר חזר הביתה, הבחינה זוגתו שבגדו קרוע כפי שקורעים על מת. מחשבתה הראשונה היתה על בנה יחידה. הקריעה שעל בגדיו היא בוודאי על חיים אורי בנה יחידה, שגווע ועלה לשמי מרום — — —

החלה הרבנית לבכות ולילל על האסון הנורא שניתך עליהם. ניסה רבי יוסף להרגיעה ולספר לה האמת, שהקריעה היא על רבו הצדיק מקאליב — אך ללא הועיל. מה גם שלא האמינה שלאחר כמה שנים אפשר להצטער כל כך, היא הוסיפה לבכות ולצעוק, עד שהרופאים אמרו, שאם לא יביאו אליה את בנה, שתראה אותו חי במו עיניה, היא עלולה לצאת מדעתה, או אפילו למות ח"ו מרוב צער.

מיד שלחו שליח לרבי חיים אורי, שיבוא להציל את אמו. הוא היה שרוי במבוכה. מחד עליו להציל את אמו, מאידך, הרי הוא מושבע ועומד מפי אביו שלא יסע להונגריה.

בתוקף הנסיבות המיוחדות הוצרכו להושיב בי"ד מיוחד עבורו. ובית הדין פסק לו כי מכיון שטעמו העיקרי של אביו היה מחמת ביטול תורה, לכן ישכרו עגלה, והוא ימשיך ויעסוק בתורה כל הזמן, גם בעת שבתו בעגלה, עד שיגיע לבית אמו ותראה אותו, ומיד יוכל לחזור; בכגון דא לא חלה השבועה שהשביעו אביו!

כך עשה הבן והגיע בעגלה מיוחדת לאמו.

ראתה אותו האם, והתמלאה שמחה עצומה; התוגה חלפה מעל פניה והיא חזרה לאיתנה.

אולם, אביו לא ידע מכל הקורות, וכאשר נכנס הביתה וראה אותו — החל לצעוק: הנך נמצא כאן? סע מיד לביתך ללמוד!

כשסיפר זאת בערוב ימיו, הוסיף רבי חיים אורי, כי אביו צעק עליו כאילו עבר על העבירה החמורה ביותר. הוא הרהר אז לעצמו, שאם היה בפניו בור פתוח — היה קופץ לתוכו ללא היסוס — — —

חג הפסח אצל הרה"ק מרופשיץ

רבי חיים אורי היה חביב מאוד בעיני הצדיק מרופשיץ. עוד בימי שמחת ה'שבע־ברכות', בעת שרבי נפתלי השתתף באחד מלילי השמחה, ביקש רבי נפתלי מרבי צבי יעקב, שיאות לשלוח את הזוג החדש לשהות אתו במחיצתו בכל ימי חג הפסח ("שיינקט אונז דאס פאר־פאלק אויף פסח"). היתה זו שמחה גדולה לרבי חיים אורי, שיזכה להיות אצל הרופשיצער, הוא וזוגתו, בכל ימי הפסח. הוא לא פילל כי הרבי ראה כנראה ברוח קדשו כי זהו חג הפסח האחרון לחייו עלי אדמות, ואם לא עכשיו — אימתי?

מאותו חג מרומם בו שהה בחצר הקודש ברופשיץ, שמורים עימנו כמה מתיאוריו המיוחדים של רבי חיים אורי. הוא סיפר כי ראה שם חומרות מיוחדות שלא ראה כמותן בשום מקום. כגון שלא שתו אפילו טיפת מים מחוץ ל"הויף" (חצר) של הרבי. בכל החצר כולה שררה אוירה של מלכות; אכלו בכלי כסף והיו שם מעדני מלכים.

התופעה המופלאה ביותר שהיתה שם היא, כי בכל שמונת ימי הפסח לא היה צריך לצאת לצורך, האוכל היה נבלע באיברים כמו ה"מן" שאכלו ישראל במדבר. הוא היה רגיל להוסיף ולומר: אל תחשבו שלא היה לאכול בשפע, אדרבה, נתנו מעדני מלכים, אבל האוכל היה ממש רוחני. הילדים אספו כל הפירורים כמו שאוספים אבנים טובות.

ברופשיץ מאד התרשמו ממנו, כאשר חזר לביתו לאחר הפסח, אמרו עליו: אשרי לחתן שיש לו חותן כזה; ואשרי לחותן שיש לו חתן כזה — — —

חלפו אך שלושה שבועות, והשמחה נהפכה לתוגה. ביום י״א באייר תקפ״ז, נתעלה רבי נפתלי מרופשיץ למתיבתא דרקיעא. האב ובנו נותרו ללא רבי.

עשה לך רב

תקופה קצרה לאחר הסתלקותו של רבי נפתלי, שלח רבי יוסף מכתב לבנו, רבי חיים אורי, בו כותב לו, שהוא עצמו אין לו רשות לנסוע לרבי אחר, אך עליו הוא מצווה לדבוק ב״סבא קדישא״, הוא חתנו של הרבי, הרה״ק ר׳ אשר ישעיה מרופשיץ, שמילא את מקום חותנו הרה״ק רבי נפתלי מרופשיץ.

נאמן לדברי אביו, לא ניסה רבי חיים אורי להתקשר לרבי ומנהיג כלשהו, אלא דבק מיד ברבי אשר ישעיה מרופשיץ, והיה מסור אליו בלב ונפש.

מאלף הדבר, כי למרות שרבי אשר ישעיה היה עוד צעיר לימים, הכתיר אותו רבי יוסף בכינוי ״סבא קדישא״, תואר שרק מעטים זוכים לכך.

מתכונן לדרכו האחרונה

מפליא מאד מבטו של ר׳ יוסף על הפרידה מעולם הזה, בתוקף האמונה כי בהסתלקותו מעלמא דין עובר הוא לעולם שכולו טוב — כתב בצוואתו להטמין לידו את בגדי השבת, כי ברצונו לבוא לעולם העליון כשהשטריימל חבוש לראשו! הוא ראה את הפרידה מהעולם ומעברו לעולם שכולו טוב כיום חג, יום בו יזכה להתראות עם רבותיו הקדושים[5].

---

5. בס׳ דברים ערבים (ח״ב, דף ס: מערכת הרה״ק הר״נ מראפשיץ, אות י״ב) הביא שציוה קודם פטירתו כי ילבישוהו בגדי שבת ויו״ט ויניחוהו מלובש בהם ואמר בזה״ל: וואס פאר א פנים וועל איך האבן אקייגען צו גיין משיח אין בלויזע תכריכים, ועשו כמבוקשו. אולם מקובל בין צאצאיו שהושיבו בי״ד ופסקו שיניחו הבגדים לצידו ולא להלבישו בהם.

לאחר פטירתו של רבי יוסף כתבו מכתב לבנו, רבי חיים אורי, שיתחיל לומר קדיש. נכנס הבן אל רבו, רבי אשר ישעיה מרופשיץ, והודיעו על פטירת אביו.

נענה רבי אשר: "כבר העבירו את אביך לארץ ישראל!"

ואכן, כאשר יצאו אח"כ אל בית העלמין, לא מצאו במקום קבורתו שום סימן של צורת הקבר, ויהי לפלא.

נכדו רבי דוד בריזל זצ"ל סיפר, כי בעת שהיה בנאנאש, הצביעה דודתו זקינתו, בתו של ר' יוסף, על מקום מסוים ואמרה: "איני יודעת דבר מה, אבל יודעת אני בבירור שכאן היה מקום קברו של אבי רבי יוסף". אכן לא נשאר שם כלום, ואפילו מציבה לא העמידו — — —

נשמתו הטהורה עלתה לגנזי מרומים ביום י"ג בשבט תקפ"ט.

פרי צדיק

מתולדותיו של רבי יוסף הסתעפו משפחות ענפות רבי פארות, כולם זרע קודש ידועים ומפורסמים בצדקותם, בנוסף לבנו רבי חיים אורי עליו יסופר בהמשך, נולדו לו עוד שלוש בנות[6]:

1) הרבנית הצדקנית מרת יכט, שהיתה בזיוו"ר זוגת ר' עקיבא יוסף הכהן; ובזיוו"ש היתה זוגת ר' אפרים ציטרון, שהיה אומר שאינו "נוסע" לצדיקים רק "הולך" לצדיקים, והרה"ק מוהרי"ד מבעלזא אמר עליו שהיה אחד מהל"ו צדיקים נסתרים, נפטר כ"ג בסיון תרנ"ט.

2) הרבנית מרת רבקה זוגת ר' יצחק יחיאל רויטמאן. בנם ר' מיכאל רויטמאן, הנקרא 'ר' מיכאל דז'ירקער', עלה לאה"ק[7].

3) הרבנית מרת זלאטע זוגת ר' יחזקאל פרידמן זצ"ל.

☆ ☆ ☆

6. 'שלשלת היוחסין' לרש"ז ברייער. ראה שם תולדותיהם באריכות.
7. אודותיו, ראה להלן פרק מה.

צילום מצוואתו של רבי מיכאל זירקער זצ"ל

הצוואה בשלימותה נדפסה בספר פרי הארץ ח"ג (שנדפס מחדש)

גם מאחיו של רבי יוסף הרה"צ רבי מיכאל מנאנאש הסתעפה משפחה עניפה. הוא זכה לכינוי 'ר' מיכאל השרף', על כי היה כאש לוהט בתורתו ותפילתו. צוואתו הנפלאה נדפסה בהקדמה לספר אמרי המז"ג על משניות[8].

צאצאיו: בנו, ר' יצחק אייזיק דוב בער. בנותיו, הינדל זוגת ר' ברוך גאלדבערגער מנאנאש, יענטל זוגת ר' ברוך גרינפעלד מנאנאש, יאכעט זוגת ר' דוב הכהן שווארץ, זוגת ר' יצחק סאמעט

האדמו"ר מסקולען שליט"א
נכד רבי מיכאל

על נכדיו של הרה"צ ר' ברוך גאלדבערגער נימנו: הגה"ח רבי מאיר זאב שטרן בהגה"ח ר' אפרים זצ"ל רב דגבעת שאול (חותנו של האדמו"ר מסקולען שליט"א); הגה"צ רבי משה אריה פריינד זצ"ל גאב"ד ירושלים, ואישים ידועים וחשובים נוספים.

רבי מיכאל נפטר ביום ח' לחודש מנחם אב שנת תר"ט לפ"ק, ומנוחת כבודו בנאנאש.

על מצבת קבורתו נחרת כדלהלן: "פ"נ גבר יקר, ירא ה', רצוי אחיו, הרבני הותיק והחסיד מ"ו מיכאל בן מוה"ר יעקב. נפטר שמונה ימים בחודש אב שנת תר"ט לפ"ק. תנצב"ה".

בצוואתו שהשאיר אחריו כתב, כי לעת הצורך לדבר ישועה ורחמים, יכולים לבוא על קברו להתפלל, כי מובטח הוא בחסד א-ל, שיתנו לו לבא אל רבותיו הקדושים אשר בג"ע העליון.

8. עמוד יב.

ציון רבי מיכאל בבה"ח בנאנאש

ציונם של רבי ברוך מנאנאש וזוג' בת רבי מיכאל

הרה"צ רבי חיים אורי מריישא זצ"ל

פרק כח

חוטר מגזע צדיק

צוואת אב

מורשת גדולה השאיר אחריו רבי יוסף. בנו רבי חיים אורי, עלה ונזדכך בצירוף אחר צירוף. שנים מספר סמוך היה על שולחן חותנו הגדול, רבי צבי יעקב, בשענדישוב שבגליציה. הוא שיקע את ימיו ולילותיו בתורה, בשקידה והתמדה. התעלה בגאונות מרובה, בתורת הנגלה ובתורת החסידות גם יחד. אין, אפוא, כל פלא, ששמו הלך לפניו ברחבי גליציה כאחד המיוחד, גבוה משכמו ומעלה. שקידתו והתמדתו הגדולה עם דקדוקי ההלכה ועבודת ה' באמת, היו לשם דבר. בתקופה זו, יצק מים על ידי רבו רבי אשר ישעיה מרופשיץ. כאשר ביקרו השנים אצל רבי אריה לייבוש בעל ה"אריה דבי עילאי", קילס רבי אשר ישעיה את רבי חיים אורי ואמר שהוא "חסיד" שלי[1]. לאחר פטירתו של רבי אשר ישעיה זצ"ל הסתופף גם בצל בנו הרה"ק רמ"מ מגלוגוב זצ"ל[2].

ברבות הימים, התעלה רבי חיים אורי למעלות רמות. הוא הגיע למדרגות נישאות של בני העליה המועטים, וכמה צדיקים הפצירו בו שיתחיל להנהיג עדה. ברם, רבי חיים אורי נאמן היה לפקודת אביו רבי יוסף שבענוותנותו הרבה לא הסכים בשום פנים שבנו יתמנה למנהיג בישראל ואסר עליו זאת למרות שאילו היו מכתירים אותו לרבי ואדמו"ר, היה אביו שואב ממנו מלוא חופניים נחת דקדושה.

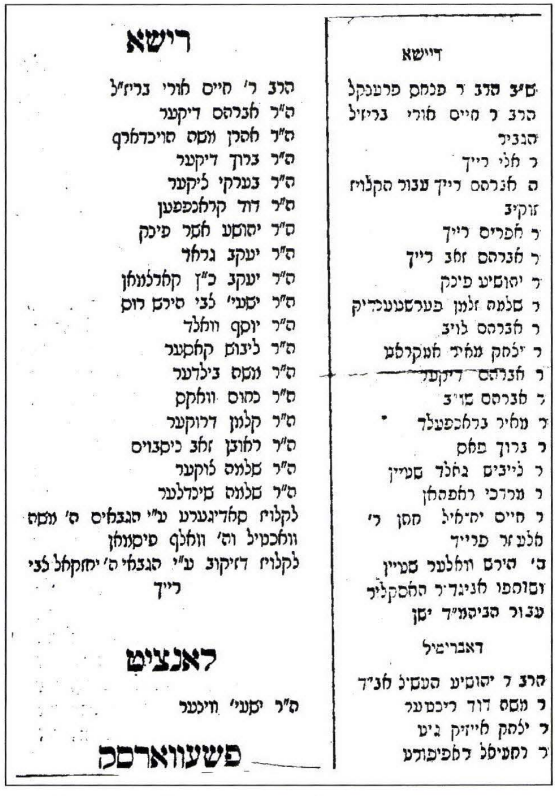
אבל רבי יוסף היה כה נחוש בהתנגדותו, עד שעמד וברך אותו בברכה המשולשת שבברכת כהנים, שכל עיקרה היתה — שלא יהפוך להיות מנהיג בישראל. וכך היה אומר בברכתו לבנו:

---

1. כפי שסיפר רבי חיים אורי בעצמו לפני פטירתו. ראה להלן פרק לב.
2. הקדמת ס' "זכרון אלעזר"

— יברכך — שלא תהיה רבי.
— וישמרך — שלא תהיה רבי.
— ויחנך — שירחם עליך שלא תהיה רבי.
— וממילא, "וישם לך שלום" — — —

כיון שכך, לא עלתה על דעתו של ר' חיים אורי לעשות מעשה נגד רצון אביו, חרד היה למוצא פיו, וככל אשר יורה כן יעשה. [אגב, ר' חיים אורי היה זהיר ביותר בכיבוד אב, עד כדי כך שהיה נוהג לחתום 'חיים אורי בריז"ל' = ב"ר יוסף ז"ל. כך הוא מופיע בכמה מקומות מכאן נשתרבב מאוחר יותר שינוי שם המשפחה מ'גליקליך' ל'בריזל'].

רישא

הרב ר' חיים אורי בריז"ל
ה"ל אברהם דיקער
ה"ל אהרן משה סויכדמרף
ה"ל ברוך דיקער
ה"ל בעלקי ליקער
ה"ל דוד קרלמפפטן
ה"ל יהושע אשר פיקס
ה"ל יעקב גרלה
ה"ל יעקב כ"ן קאלמעלן
ה"ל יעקי' לבי סירס רוס
ה"ל יוסף וואלד
ה"ל ליזוס קאסטער
ה"ל משה בילרער
ה"ל כהוס וואלק
ה"ל קלמן דלוקער
ה"ל ראובן זאב ניסנוים
ה"ל שלמה לוקער
ה"ל שלמה סיכדלער
לקלוי קאלדיגעלע ע"י הגבאים ה' משה
וואלכוין וה' וואלף סיסמאן
לקלוי דזיקוב ע"י הגבאי ה' יחזקאל לבי
רייך

לאנציט

ה"ר יעקי' וויטער

פשעווארסק

דיישא

הרב ר' פנחס פרענקל
הרב ר' חיים אורי בריז"ל
הגביר
ר' חלי רייך
ה' אברהם רייך עבור הקלוי זוקיב
ר' אפריים רייך
ר' אברהם זאב רייך
ר' יהושע פינק
ר' שלמה זלמן פערשטענדיק
ר' אברהם לויב
ר' יצחק אחיי אשקענע
ר' אברהם דיקער
ר' אברהם שויב
ר' אחיי בעלשפעלר
ר' ברוך בעם
ר' לייבים בחלר שטיין
ר' מרדכי ראפאלן
ר' חיים יהושיל מהן ר' מלכי זר פרייך
ר' הירש וואלער שטיין
וזהופני חגיגה ר' אפקליר
עבור הניסמ"ך יהן

דאבריטשל

הרב ר' יהושע העשיל אנ"ך
ר' משה דוד ריכטער
ר' יצחק מייזיק גיט
ר' נחמיהל דאפיהוטע

ספר חומר בקודש (תרל"ו) ספר משלי יעקב (תרל"ה)
רבי חיים אורי מנוי על ספרי קודש בכינוי בריזל

"סע לשענדישוב"

אולם שלא כדעת אביו, חברו עליו גדולים וטובים לשדלו שינהיג עדה. היה זה הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן שהודיע את טבעו בעולם, עוד כשהיה סמוך על שלחן חותנו. כאשר הגיע אל רבי מאיר יהודי שרוי בצער לבקש ממנו ישועה. ענה לו הרבי מפרימישלאן: "אני אינני יכול לעזור לך. סע לשענדישוב, שם ישנו יהודי בשם רבי צבי יעקב; חתנו רבי חיים אורי יכול להושיעך".

לא איחר האיש לעשות כדברו, ונסע לאלתר לשענדישוב אל רבי צבי יעקב.

"לחתני אתה צריך?" שאל רבי צבי יעקב, "לך לבית־הכנסת ואמור לחתני ר' חיים אורי, שאני קורא לו. אבל — הוסיף — אל תאמר לו לאיזו מטרה. אם ישמע במה דברים אמורים, לא יבוא!"

הלך האיש לבית הכנסת והביא עמו את החתן. רצה ר' חיים אורי לדעת מה קרה, והיהודי סיפר הכל, מהחל ועד כלה.

מילא ר' חיים אורי פיו שחוק. "רבי מאיר'ל מפרימישלאן יש לו דרך מיוחדת לשמח אנשים באמרי שפר ומימרות מבודחות, שסודות עמוקים מסתתרים מאחוריהם. לא הבנת אותו, הוא התכוין לומר זאת על דרך הלצה. מי אני ומה חיי שאוכל להושיעך?! אברך פשוט אני!".

שמע היהודי כי לחינם נסע, והתחיל לבכות.

לא יכול היה ר' צבי יעקב לשאת את ענוותנותו היתירה של חתנו. "חיים אורי! מה איכפת לך לעשות טובה ליהודי?!" פנה אליו בסערת נפש.

"לעשות טובה ליהודי? זה כבר משהו שונה לגמרי!" ענה ר' חיים אורי, ומיד בירך את האיש. הברכה התקיימה מיד והישועה באה.

הסיפור עשה לו כנפיים, ובעקבות כך, החלו מתלקטים סביבו אברכים מופלגים ומצוינים, מבקשי השם, והפצירו בו שיואיל לקבל על עצמו עול ההנהגה, להנחות את המוני בית ישראל במסילה העולה בית א-ל;

להתוות להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון, לאור תורת הבעש"ט ותלמידיו הקדושים.

רבי חיים אורי "שענדישאווער" בין שמות הצדיקים שביקר אצלם כותב רשימה זו
(נדפס בקובץ נחלת צבי גליון י"א)

"לא באתי להנהיג עדה"

אולם רבי חיים אורי סירב להצעות ולהפצרות בכל תוקף, הוא אמר שלא בא לעולם כדי להנהיג עדה, אלא לעסוק בתורה ובגמילות חסדים.

שנים רבות אחר כך, היה רבי חיים אורי עם בנו, רבי צבי יעקב, בחצר הקודש זידיטשוב אצל הרה"ק רבי יצחק אייזיק. היה זה בערב שבת, בעת שהאדמו"ר היה באמצע נטילת ציפורניו, ולא הפסיק בדיבור.

הוא החווה בידו לבנו רבי בעריש, כמרמז לו להביט לעבר רבי חיים אורי ובנו, האורחים שבאו לשבת קודש.

השניים לא הבינו את רמיזותיו של הרבי ומאוחר יותר שאלו את הבן, רבי בעריש למה התכוון אביו.

"לפני כמה ימים היה כאן אחד מנכדי הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זי"ע — סיפר רבי בעריש — אבי ביקש ממנו להישאר כאן בשבת־קודש. אולם, הלה סירב. אני רציתי מאוד שישאר כאן והפצרתי בו רבות, אבל ללא הועיל. "אין לך מה לדאוג", הרגיעני אבא כשראה בצערי שאין לנו אורח לשבת. "עוד יהיה לנו כאן אורח לשבת", כשאתם באתם החווה לעבר רבי חיים אורי. אליך התכוון. אתה האורח!".

לאחר שבת, כאשר נפרדו, הפציר הרבי מזידיטשוב באורחו רבי חיים אורי: — התחילו להנהיג עדה, העולם זקוק לכם!

רבי חיים אורי לא הגיב מאומה.

לאחר שיצאו, פנה רבי צבי יעקב אל אביו: "אבא, האם תציית לבקשת הרבי מזידיטשוב להנהיג עדה?"

רבי חיים אורי היה נחרץ: "ראשית, רבותי לא ציוו עלי להנהיג; שנית, לא באתי לעולם להנהיג עדה".

נאמן לסירובו, לא הסכים רבי חיים אורי בשום אופן שיקראו לו "רבי". כאשר הגיע אליו יהודי עם קויטל, היה אומר: אני מכניס אורח; אם אתה רוצה לתת משהו להכנסת אורחים — בזכות זה תוושע!

פרק כט

המעבר לריישא

משנתבקש רבי צבי יעקב משענדישוב לישיבה של מעלה, נותר חתנו רבי חיים אורי ללא משענת של פרנסה. תמיד היה הוא סמוך על שולחן חותנו ולא הורגל בדאגות הקיום. עם הסתלקות חותנו, נאלץ אפוא, לבקש לעצמו מקור מחיה.

בדיוק בתקופה זו, זימן לו ה׳ את פרנסי העיר ריישא שבאו לבקשו כי יאות לבוא לעירם ולשמש שם כמורה־צדק. גם משרה זו לא היתה לרוחו, אך באין ברירה, הסכים לקבל עליו תפקיד זה. מכל מקום, המשיך להתמיד בסירובו להנהיג עדה.

ריישא

עיר גדולה לאלקים היתה ריישא, השוכנת כבוד במרכז גליציה התיכונית, ושימשה כמגדל אור בכל הגלילות מאות בשנים.

כותבי הדורות מעלים על נס את קהלת ריישא, תושביה, ראשיה ורבניה, כעיר מלאה חכמים וסופרים. וחושבים את שנות ייסודה עוד מתחילת שנת הת׳ לאלף השישי. האב״ד הראשון של העיר היה הגאון המפורסם, מוה״ר אהרן שמואל בן הקציץ ר׳ ישראל קאידנובר ז״ל, תלמידו של גדול הדור, הגאון רבי העשיל מקראקא, אשר ברבות השנים ישב על מקומו ברבנות קראקא.

אחריו כיהנו ברבנות: הג״ר משה ז״ל שהסכים על ספר ״זרע אברהם״ זולצבאך תמ״ה; הג״ר יצחק אב״ד פוזנא רבו של ה״מגן אברהם״; הג״ר ישראל סוויכנער אב״ד לוצק תלמידו ובן־דודו של הט״ז; הג״ר משה אב״ד פינסק; הג״ר משה קרעמר אב״ד וילנא; הג״ר יצחק אב״ד קראקא; הג״ר צבי הירש בהג״ר זכריה מענדל קלויזנער אב״ד לבוב; הג״ר נפתלי הירש אב״ד לובלין; הג״ר שניאור בהג״ר חנוך שנפטר ביום כ״ז בסיון תנ״ט; הג״ר שמואל הלוי אב״ד מעזריטש חתן הג״ר יצחק

מפוזנא; הג״ר יעקב ריישר בעל ״חק יעקב״ ושו״ת ״שבות יעקב״; הג״ר אריה לייב, בהג״ר שאול בן הרבי ר׳ העשיל מקראקא, אבי בעל ״בנין אריאל״; הג״ר אהרן בהג״ר יהודה לייב איטינגא, חתן הג״ר חיים כהן; הג״ר יצחק חיים בלומענפעלד ובנו הג״ר יחזקאל צבי ששימש ברבנות מ״ה שנה עד שנת תרט״ז, ואחריו שימש ברבנות בן בתו הג״ר יצחק חיים וואלערשטיין עד יום מותו בשנת תרמ״ב, מהם שימש כראב״ד ולאחמ״כ כאב״ד. תקופה מסויימת (בין השנים תרל״ג-תרל״ד) שימש הגאון רבי צבי הירש אורנשטיין זצ״ל כרב העיר. עם פטירת הג״ר יצחק חיים וואלערשטיין נסתם הגולל על תפקיד האב״ד ברייישא, בנו הג״ר יהושע העשיל התקבל לראב״ד[1].

רבה האחרון של ריישא לפני השואה, היה הגאון המפורסם רבי אהרן לוין זצ״ל, ממנהיגי ״אגודת ישראל״ בפולין וגליציה, שבד בבד עם תפקידו הרבני שימש כאחד מגדולי העסקנים ביהדות אירופה המעטירה.

הג״ר אהרן לוין רבה של ריישא (מימין) עם הג״ר זלמן סורוצקין רבה של לוצק

1. לוחות זכרון בריגל לרח״ד פרידברג פפד״מ תרס״ד עמ׳ 103-69 וספרי תולדות ריישא, ״משנה למלך״ על התורה בחלק התולדות.

כפי שמשתקף מהרשימה האמורה הרי שבריישא שימשו ברבנות גדולי הדור אנשי השם, עד לדור האחרון, כאשר עלה עליה הכורת וכל בני הקהילה עלו על מוקדה, על קידוש שמו יתברך, יחד עם שאר קהילות הקודש, יזכרם אלקינו לטובה.

בהנהגת העיר

בין גדולי עולם אלו, בלטה דמותו של רבי חיים אורי, שהטביע את חותמו על צביון העיר. הגאון הגדול רבי צבי הירש אורינשטיין — בהיותו רב בריישא — התלבט קשות בשאלה קשה וסבוכה, בענין הכשרת מקווה טהרה, וביקש מרבי חיים אורי לסייע לו בפתרון השאלה. ישבו השנים והתעמקו בכובד ראש בסוגיא ובשאלה שהונחה לפניהם, עד שהוציאו את הדין לאור, בחריפות ובהירות רבה.

☆ ☆ ☆

רבי חיים אורי לא שקט על שמריו ולא תחם עצמו רק בעניני הרבנות. מיד עם בואו לריישא יסד תלמוד תורה, בו התחנכו ילדי העיר לתורה ועבודה. כן שקד על פיתוח וביסוס כל עניני היהדות. כך גדלה ריישא והתפתחה למופת, ושמה הטוב יצא למרחקים, הרבה מעבר לגבולותיה. במשך השנים גדלה העיר והתפתחה ומספר היהודים בריישא בין שנות תר"ן — ת"ש, הגיע לחמישים אחוז מכלל התושבים. גם חלק ניכר של בתי־החרושת שבעיר והחיים הכלכליים, היו בידי היהודים. במשך הזמן, הפכה לעיר ואם בישראל, עד שנחשבה כאחת מהערים הגדולות והחשובות ביותר בתוככי גליציה.

תואר פני הצדיק מגריידיץ זצ"ל

רח"א אף פנה לנדיבי לב שיסייעו לו בהחזקת הת"ת, לפנינו מכתב מעניין בכתב ידו של ר' חיים אורי אל הגאון הצדיק ר' אליהו גוטמאכר מגריידיץ המפורסם בכינוי "הצדיק מגריידיץ".

מכתב בקשתו של רבי חיים אורי אל הצדיק מגריידיץ

הצדיק מגריידיץ נודע כפועל ישועות בקרב הארץ ורבות מסופר על המופתים שחולל ברוב גאונותו וקדושתו, ענין מיוחד היה להצדיק מגריידיץ שלא היה נוטל שום תמורה מכל אלו שנושעו ע"י ברכותיו באמרו שאינו רוצה ליהנות ממעשה נסים.

רבי חיים אורי במכתבו אליו כותב: "שמעתי אומרים שכבוד אמ"ו אינו לוקח מאומה ואינו רוצה ליהנות ממעשי נסים נא ונא פה עירנו ק' ריישא שבגליציא אנו מחזיקים פה ת"ת ת"ל יש יותר ממאה ילדים ... נא יתן אמ"ו יד להחזיקינו כי ההוצאה רבה היא". רח"א מוסיף לבקש ממנו: "אשר יצוה למבקשי תפילתו ליתן על ההוצאות ת"ת ובזה יפעול טוב לישראל".

"מעשי רבי חיים אורי רצויים"

רבי חיים אורי היה מיזוג נפלא של נוח לבריות ורך־מזג, מחד גיסא;

ר' חיים אורי חתום בין נכבדי ריישא על כתב רבנות שנשלח לר' שמואל אהרן רובין זצ"ל
בו מבקשים ממנו לבוא לקבל את הרבנות בריישא

ועמידה בתוקף על עניני הנהגת הקהילה — מאידך. כך אירע, שבהיותו מנהל הת״ת, הבחין במלמד אחד שבגלל התנהגותו הבלתי־רצויה אינו ראוי לשמש כמלמד לילדי הצאן. הוא לא היסס ופיטר אותו ממשרתו, ובמקומו מינה מלמד אחר שהיה מחסידי סדיגורה.

החלו אנשים מהרהרים אחריו, ובאו להתלונן על כך בפני הרה״ק מצאנז, שהמלמד המפוטר היה מחסידיו. נענה הצאנזער ואמר: רבי חיים אורי — מעשיו רצוים ואין לו שום פניות. הוא ראה כי עבור תלמידים אלה, המלמד השני יותר ראוי, לכן אין להרהר אחריו.

השפעתו והדרכתו

באישיותו המיוחדת היה רבי חיים־אורי דוגמה מחייבת לכל בני העיר. הם ראו בו אישיות מיוחדת, המתנהגת בדקדוקי השו״ע, בלהט חסידי שורשי כפי שינק מרבותיו. קדושתו, כמו גם מידותיו הנאצלות, העניקו לתושבי ריישא אפיקים רחבים בדרכי התורה והעבודה.

הרה״ח ר׳ בצלאל חזן, הלך פעם ברחוב עם דודו רבי חיים אורי. בדרכם, הגיעו למקום בו התאסף קהל רב שנעמד להסתכל על לוליין, שהלך ללא פחד ומורא על חבל דק, מתוח בין שני צידי הכביש. נעצר ר׳ בצלאל והסתכל במחזה המעניין, בעוד שרבי חיים אורי לא אבה להרים עיניו להסתכל לעברו.

״מדוע עצרת ונעמדת להסתכל?״ תבע רבי חיים אורי להבין.

״רציתי לראות את נפלאות הבורא, איך אדם הולך על חבל דק ואינו נופל!״ ענה ר׳ בצלאל.

״בוא ואראך גם אני נפלאות הבורא״, אמר רבי חיים אורי. הוא הושיט את ידו ואמר: הנה לנגדך חתיכת עפר, והיא נפתחת ונסגרת - - -

מדקדק בהלכה

דקדוקי ההלכה היו חלק ממהותו של רבי חיים אורי. סיפר נכדו רבי דוד בריזל:

שאלו את זקני רבי חיים אורי, מדוע הוא כל כך מקפיד על תפילה בזמנה — הרי כל הצדיקים שנסע אליהם אינם מתפללים בזמן?! ענה לשואלים, שהוא אינו צריך לתרץ את עצמו מדוע הוא נוהג כפי הכתוב בשו״ע; הם אלו שצריכים לתרץ את עצמם!

חותם בל ימחה

מעולם לא ראו אותו מבטל מזמנו אף רגע. תמיד בלכתו בדרכו היה מזמזם לעצמו: או למד משהו, או שאמר איזה דבר־תורה. הנכדים אהבו לשמוע כל מה שאמר, כי חביבות וחן מיוחד היה נסוך על דבריו. מעולם לא התעייפו לשמוע מאמרי פיו.

רבי דוד היה משוחח לעיתים תכופות על זקנו רבי חיים אורי — למרות שהכירו רק בילדותו. בעת שרבי חיים אורי נסתלק, היה ר׳ דוד ילד בן שבע בלבד. עם זאת, זכר היטב את זקינו הגדול שהטביע עליו חותם בל ימחה, וחוזר היה על פנינים רבים ואמרות משמו.

פעולתו של הרה״ק מליז׳נסק

רבי חיים אורי היה מראשי קהילות החסידים ברריישא והיה מקובל על כל החוגים והעדות. הוא השכיל להתהלך בין הטיפין ולרצות את כל הצדדים.

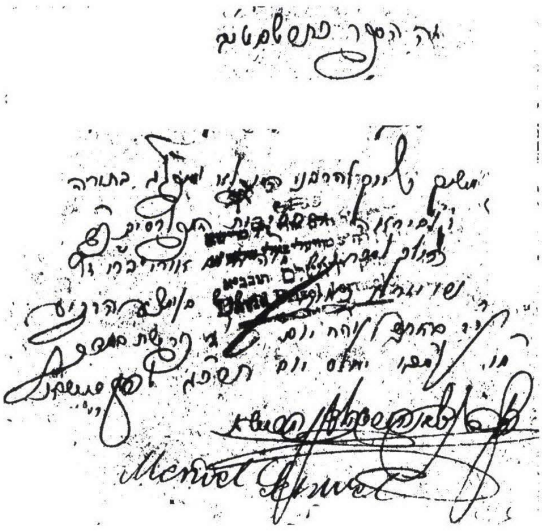
על התפשטות החסידות ברריישא, מעניין להביא את העובדה הבאה שסיפר הרה״ק משינאווא:

הרה״ק רבי יחיאל מאיר ממוגלניצא, הגיע פעם לרריישא, להיות שם משובתי שבת־קודש. הלך רבי חיים אורי להקביל את פניו של האורח הגדול, וזה אמר לו: ״כל הדרך לכאן מיהרנו מאוד, כדי שנוכל להיות ברריישא בש״ק, כה מיהרנו, עד שסוס אחד נפל מת בדרך. ומדוע כה רצינו להיות ברריישא? כי זקיני הרה״ק ר׳ אלימלך היה פעם ברריישא, ואחרי שעזב, אמר: רוצה אני לנסוע עוד פעם, כי אין חסידים בעיר. אמרו לו חסידיו, הרבי יכול לפעול מכאן, מליז׳ענסק, שיהיו שם חסידים. סבר וקבל, ואכן תוך תקופה קצרה נתייסד שם מנין חסידי. ״לכן חשוב

היה לי להיות כאן, כי רציתי להרגיש את הטעם שהכניס זקני בריישא" — הטעים המוגלינצער[2].

"בן קדושים יחשוש להשתקע בריישא?"

כאמור, היה רבי חיים אורי ממקימי עולה של תורה וחסידות בריישא, ושמעו התפרסם בכל הסביבה. שמו הלך לפניו כאיש מורם מעם, אשר רק מחמת סירובו העקבי לא הנהיג עדה, למרות שהכל ראו בו את האדם המתאים להיות מנהיג של עדת חסידים.

הקדשה על ספר כתר שם טוב בו מתואר רח"א "הרבני המופלא ומופלג בתורה וביראה ובחסידות המפורסם כ"ש הולך למרחקים מו"ה חיים אורי בר"י ז"ל נרו יזרח כאור השמש באמצע הרקיע"

קהילת החסידים בריישא פנתה אל הגה"ק רבי אלעזר וייסבלום מריישא (נינו של הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק. צדיק נשגב ותלמידו של ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע) בבקשה, שיקבע מקום מושבו בעירם וישפיע עליהם מרוחו ומהודו. אך, רבי אלעזר סירב, מחשש שמא יפגע בכבודו של רבי חיים אורי ששימש כדומ"צ בריישא.

שמע רבי חיים אורי שרבי אלעזר מתעכב בגינו, ונזעק: "בן קדושים כזה יתעכב בגיני?!" ומיד הלך בעצמו לשדלו בדברים שיואיל לקבוע איתן מושבו בריישא.

---

2. סיפור זה שמע הרה"צ רבי דוד בריזל מהרה"ק משינאווא בעת שהסב בסעודת ר"ח אצל הרה"ק ר"א מריישא כמסופר להלן פרק לו.

רבי אלעזר נעתר לבקשתו, ותקע אהלו בריישא. שם נתפרסם כקדוש עליון ופועל ישועות ורבים נהרו לפתחו. יחסי השכנות שלו עם רבי חיים אורי ומשפחתו היו מצוינים להפליא, והוא רחש כלפיהם כבוד עצום והערכה מרובה.

הצעת הרבנות בשענדישוב

רבי חיים אורי חי ופעל בריישא שנים רבות, והיה מקובל ואהוב על כל בני העיר. כלל גדול אחד היה נר לרגליו: אם אחד מתושבי העיר לא ניחא ליה בהנהגתו, הריהו פורש מהנהגת העיר. פעם אחת דרשו ממנו תושבי שענדישוב — העיר בה גר חותנו רבי צבי יעקב, ובה שכן רבינו חיים אורי בצעירותו — לבא לעירם ולהתקבל לרב ואב"ד ברצון כל בני העיר.

נשא רבי חיים אורי רגליו ולקח את חבילתו על כתפו והלך ברגליו עד עיר שענדישוב. יצאו כל בני העיר לקראתו, קבלוהו בסבר פנים יפות. ונתנו לו כתב רבנות חתום בחתימת יד כל בני העיר. וישאל הרב אם חתומים באמת כל בני העיר ולא נפקד איש. וישיבו כן הדבר שלא חסר אף אחד שלא בא על החתום. הוא הפציר בם להגיד לו האמת, והשיבו שחסרה חתימת חייט אחד שלא בא על החתום, מחמת שרוצה סך כסף בעד חתימתו, ואם ירצה הרב יתנו לו איזה סך כסף, ויבוא גם הוא על החתום. השיב רבי חיים אורי: אם נמצא בעיר איש אחד שאינו רוצה שאתקבל לרב פה, אין רצוני להיות רב פה! לקח חבילתו על כתפו ושב לעירו ריישא[3].

כזה היה רבי חיים אורי, שמידתו מידת האמת חבוקה ודבוקה בו. אם ישנו חייט אחד בעיר שלא חתם על כתב הרבנות — מסרב הוא לקבל את המינוי, ומכלל לאו שמענו הן. בריישא, עירו של רבינו, היה אהוב ומקובל על כולם ללא יוצא מן הכלל!

פרק ל

מעיל צדקה יעטני

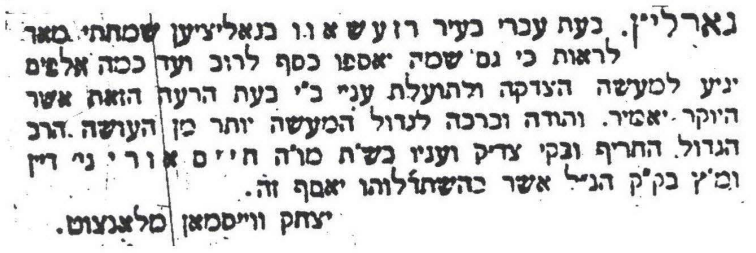
ידועה היא אמרת הצדיקים, שמידת אהבת ישראל היא המבחן האמיתי של צדיק הדור. בחינה זאת ראו אצל רבי חיים אורי, שכל חייו היו קודש לאחרים. הוא לא ראה במעשי הצדקה והחסד ענין של מדריגות, אלא חוב מוחלט שלשם כך הורידו את נשמתו לעולם הזה.

עת ללמוד ועת לגמול חסד

דרכו של רבי חיים אורי היתה, לילך בקביעות לחזור על הפתחים ולאסוף כסף לצרכי צדקה. פעם, נכנס לביתו של עשיר אחד. אמר לו העשיר: ר׳ חיים אורי! אין זה נאה שיהודי נכבד כמוכם יסבב על הפתחים; עליכם לשבת וללמוד תורה, והראש יהיה שקוע בלימוד. אנא, הניחו מלאכה זו לאחרים!

ענה לו רבי חיים אורי: אדוני, שמעני! אם תראה אותי אוכל או ישן — גש אלי ותתן לי דחיפה: לך ללמוד. אך כעת, יהודי צריך כסף, תן את נדבתך! — — —

קרה לא פעם שפנה למישהו להתרימו, ואח״כ הגיע אליו שוב עם אורח נוסף שביקש ממנו תרומה. העשיר היה מתרעם עליו: הרי כבר

נאר לין. בעת עכרי כעיר רוזעש אוו בנאליציען שכחתי מאר
לראות כי גם שמה יאספו כסף לרוב ועד ככה אלטים
יניע למעשה הצדקה ולהתעלת עניי כ״י בעת הרעה הזאת אשר
היוקר יאמיר. והודה וכרכה לעדול המעשה יותר מן העושה. הרב
הגדול התריף ובקי צדיק ועניו כש״ת מו״ה חיים אורי ני דין
ומ״ץ בק״ק הנ״ל אשר כהשתלוחו יאסף זה.
יצחק ווייסמאן מלאנצוט.

דיווח בעיתון המגיד שנת תרכ״ח על פעליו של רח״א במעשה הצדקה

הייתם כאן, ומדוע באתם שוב? — היה עונה לו: הרופא אמר לקחת כל שעה כפית — — —

רבי חיים אורי סבר, שהעוסקים במשא ומתן חייבים להחזיק את אחיהם השוקדים על התורה ועל העבודה. וכה פירש את מאמר חז"ל, (אבות פ"ד משנה ד') "כל הנהנה מדברי תורה נוטל חייו מן העולם": מי שנהנה מלימוד דברי תורה וטועם עריבות נעימות מתיקות התורה, וקשה לו לפרוש מתלמוד תורה ולעסוק במסחר ומשא ומתן — 'נוטל חייו', היינו פרנסתו שהוא חיי הגוף, 'מן העולם', שבני העולם העוסקים במסחר ומו"מ מחוייבים ליתן לו צרכי חייו ופרנסתו![1]

אבות אכלו בוסר

סיפר הרב ר' דוד רייך ז"ל: רבי חיים אורי נהג לילך אתו (בהיותו צעיר לימים) לאסוף כספים לצרכי צדקה. תמיד נהג להלך עם אדם נוסף, לפי פסק חז"ל: (ב"ב ח, ב) "צדקה נגבית בשנים". פעם, נכנסו לבית שבעלת־הבית היתה משרתת שלו בנערותה; לימים התעשרה ונישאה לעשיר אחד. כאשר נכנסו לביתה, הכירה את בעל־הבית שלה משכבר הימים, והעניקה לו תרומה חשובה.

לאחר שיצאו, אמרה אל ר' דוד שהתלווה אליו, שיבקש ברכה מרבי חיים אורי עבורה, מכיון שבנה אינו רוצה בשום אופן לחבוש כיפה לראשו.

פנה רבי חיים אורי ואמר לר' דוד: שאל אותה אם היא יודעת לכתוב, כי בעת שהיתה משרתת לא ידעה לכתוב. ענה לו הלה: מהיכן עליה לדעת לכתוב? אמר לו רבי חיים אורי: בכל זאת, לך ושאל אותה. ענתה לו, שהיום יודעת היא לכתוב.

כאשר שמע רבי חיים אורי כך, הגיב בחריפות: "אבוד, אבוד. הילד לעולם כבר לא ילבש כיפה!"

---

1. ספר "ברכה שלמה" לתלמידו הרה"ק ר' שלמה מטיטשין דף כג ע"א, בתולדות המחבר, שנכתב ע"י נכדו.

רבי דוד רייך, מלווהו של רבי חיים אורי, נדהם מהביטוי הקשה ורצה לדעת, מדוע התבטא רבי חיים אורי בצורה חריפה כזו.

הוא נכנס אליה שוב, ושאל אותה אצל מי למדה לכתוב. אמרה לו האשה את שם המורה שבא לביתה ללמדה כתיבה, אותו מורה היה ידוע כאפיקורוס.

או־אז התחוורו לו דבריו של רבי חיים אורי: כיון שהאמא למדה אצל אפיקורוס, גרם הדבר שהילד לא ירצה ללבוש כיפה![2]

מסירות נפש

ר׳ חיים אורי המשיך במנהגו כל ימיו. תמידין כסדרן, משעות הבוקר המוקדמות ועד לשעות הלילה המאוחרות, היה מחזר על הפתחים ואוסף כסף עבור העניים. אף לעת זקנותו, בהיותו חולה וחלש, התאמץ בכל כוחותיו עבור העניים כדי להשקיט את רעבונם ולהקל את סבלם. דבר לא מנע בעדו, לא שרב ולא גשמים עזים, כבצעירותו — כך בזקנותו.

פעם לעת זקנותו, כאשר יצא לדרכו בלילה, שירך את רגליו מבית לבית לאסוף צדקה. בהגיעו לסימטה חשוכה וריקה מאדם, תקפו לבו, חשכו עיניו והוא נפל ארצה מתגולל ביסוריו ונאנח. למזלו עבר שם בעל עגלה מפשוטי העם ואוזניו קלטו אנחות כבדות. לחרדתו ראה את הצדיק ר׳ חיים אורי שוכב על הארץ. מיד מיהר אליו ושמע איך נושם בקושי. העביר אותו לעגלתו כדי למהר להביאו העירה. תוך כדי נסיעה, הוקל לר׳ חיים אורי במקצת ושבה רוחו אליו, ומיד קרא לבעל העגלה לעצור כי ברצונו לרדת מן העגלה. מה זאת אומרת? — תמה בעל העגלה — הרי רוצה אני להביאכם לביתכם, תנוחו קצת עד שתשובו אל הכוחות.

לא, לא! צעק ר׳ חיים אורי. אני חייב לרדת לקבץ מעות לצדקה.

---

2. מפי נכדו הרה״ח ר׳ שמואל רייך שליט״א מפ״ת.

רבי קדוש! קרא בעל העגלה בתדהמה, איך תוכל להסתובב עכשיו באפילה? מוטב שתלך הביתה ותתן מנוח לגופך. סכנה ללכת כעת לבד, ובפרט אחרי שזה עתה נפלת מתשות כח.

אמור לי — פנה ר׳ חיים אורי אל העגלון — אם היתה מזדמנת לך כעת נסיעה ליער היית עושה זאת?

מה דומה? עונה הוא לעומתו, זו הרי פרנסתי! ידע נא רבינו היקר שאני אב לארבעה ילדים שיחיו וחייב אני לפרנסם.

ראה נא! עונה ר׳ חיים אורי, והלא דברים קל וחומר. ומה אתה שמוטל עליך לפרנס רק שש נפשות, מוכן אתה להיכנס לידי סכנה עבור פרנסתך, אני שמאות נפשות תלויים בי ומחכים בכליון עיניים למעותיי — על אחת כמה וכמה ששומה להמשיך ולהתמיד בעבודתי על אף הסכנה שבדבר! כך ירד ר׳ חיים אורי מהעגלה, ולא הועילו לעגלון כל הפצרותיו ותחנוניו[3].

מוטב שתעקוץ הרימה מחיים

מצוות הכנסת אורחים היתה טבועה בדמו ובנפשו ממש. לא זו בלבד שהיה מקבל כל אורח בסבר פנים יפות, מאכילו ומשקהו עד כמה שידו מגעת, ואף יותר מכך — אלא כל אימת שלא הזדמן לו אורח על שולחנו, עשה את כל המאמצים שבידו לתור אחר אורח; הולך היה ומחפש בדרכים ובצידי דרכים, או שהטיל על אנשיו לחפש ולמצוא אורח שיסעד על שולחנו, ולא נרגע עד שראה את האורח מסב על שולחנו ומרווה את לבו.

בשעה שהיה אורח בביתו, לא רק שהיה מגיש לו מכל הטוב והיפה שהיה לו — אלא אף התיישב לאכול יחד עמו, כדי שהאורח ירגיש עצמו בנוח. בתום ארוחתו, היה הולך לקרן זוית, תוחב אצבעו בגרונו ומקיא את הכל, כדי שיוכל לאכול עם האורח הבא אחריו!!! ואם היה

3. כתבי ר׳ חיים אורי ליפשיץ ז״ל.

האורח עני בן־טובים, היה גם מחזר עמו על הפתחים, לאסוף צדקה עבורו.

דרכו היתה להכניס כל איש באשר הוא, לביתו. גם כאלו שמידת הנקיות לא היתה חלק מנחלתם. הוא היה אומר: בעוה״ז אם כינה עוקצת אדם, יכול לקחתה מעליו ולהשליכה; אבל לאחר הפטירה כאשר תעקוץ רימה למת, הוא מרגיש כמחט בבשר החי ואינו יכול להסירה. מוטב אפוא שתעקוץ הרימה לאדם בחייו ע״י הכנסת אורחים עניים, ותצילהו ע״י מצוות הכנסת אורחים מעקיצת הרימה לאחר פטירתו[4].

מהו ראש השנה

הגאון רבי שמעון, שהיה ראש־בית־דין בדז׳יקוב ארבעים שנה, והיתה לו סמיכה מהגרי״ש נתנזון, אב״ד לבוב (עלה בגפו לאה״ק, והרה״צ רבי זלמן בריזל ע״ה הכניסו לביתו, עד שנתמנה לרב בשכונת ׳ימין־משה׳) סיפר, שחותנו התגורר ברייישא. בשנה הראשונה לנשואיו היה בראש השנה אצל חותנו. הנוהג היה, שכאשר גמרו את התפילה בבית הכנסת הגדול, עמד שם שולחן מיוחד, שם עמדו העניים, וכל אחד לקח לביתו עני שיסעד על שולחנו.

ר׳ שמעון האריך בתפילת הלחש של ראש השנה. כאשר סיים את תפילתו ראה, שבית המדרש כבר ריק מאדם. לפתע הבחין בעני מצורע העומד שם בפינתו, מבלי שאיש יזמינו לביתו לסעודת החג.

הוא לא ידע לשית עצה בנפשו, כי בבית חותנו הרי לא יוכלו לסבול שיכניס מצורע כזה. אולם, החלטתו היתה איתנה: יהא מה שיהא; הוא לא יעזוב יהודי לבדו בבית המדרש מבלי שתהיה לו אכסניה להחיות את לבו בחג קדוש זה!

הזמין, אפוא, את העני — המצורע לבוא אל בית חותנו, ויחד פסעו אל הבית. בדרך, פגשו דודו ואיחלו זה לזה שנה טובה ומתוקה. ״מיהו האיש המתלווה אליך?״ שאל הדוד. ענה לו: זה האורח שלי לחג.

---

4. ״ברכה שלמה״ דף ט ע״ב.

"ברישׁ־שתא, מהדרין לאכול מיני מאכלים לסימנא טבא" אמר הדוד, "ואילו אתה, בראשׁ־השנה עושׂה דברים העלולים לגרום למחלוקת מצד בני־הבית והחותן?!"

"אם כן, מה אעשׂה?" שאל האברך.

"אני אסדר לו מקום מתאים לאכול ולישׁון", אמר הדוד.

רבי שמעון, ברצותו להיות בטוח שאמנם מסדרים לאומלל מקום מתאים, הלך אחריו וראה שמכניסו לביתו של רבי חיים אורי. מיד כשׁראה אותו רבי חיים אורי, רץ אליו, חיבקו וברכו בברכת לשׁנה טובה, ואמר לו בחיבה: אצלי תאכל הערב!

"אין לי חלה עבורו", ניסתה הרבנית לעכב.

"קחי את החלה של מחר", מצא ר' חיים אורי עצה.

"גם את החלה הזו כבר אכלו ולא נשׁאר מאומה".

"אם כך תקחי חלה מהאופה", לא ויתר לה, "סיכמתי עם האופה, שכל החלות שנשׁארו אצלו, אני אקח ממנו ואשׁלם עבור כולם".

והוא ניצח. האורח המצורע נשׁאר שם וסעד על שולחנו.

ולאורחים ובני הבית אמר רבי חיים אורי בפנים נוהרות: האם תדעו מהו ראשׁ השׁנה? כאשׁר יהודי מקיים מצות הכנסת־אורחים כדבעי — זה הוא ראשׁ השׁנה![5]

בית פתוח לכל

רבי חיים אורי אהב כל־כך את האורחים, עד שׁהיה מכניס אורחים לביתו, מבלי לבדוק בציציותיהם. פעם, נכנס אליו באמצע חג הפסח עני לאכול. יהודי אחר, שׁראה אותו נכנס לביתו של רבי חיים אורי, נכנס אחריו וצעק בחרון: "הרי ראיתי אותו אוכל חמץ!"

---

5. רבי זלמן בריזל זצ"ל ששׁמע מפיו.

הוא לא הסתפק בגערתו, אלא אף סטר לעני העבריין על לחיו!

רבי חיים אורי נזף באיש המכה וגער בו: "לך מכאן!" — ואילו את העני, לקח הצידה, ודיבר על לבו לפייסו על הבזיון. מן הסתם היית מאד רעב, ולא נתנו לך מספיק לאכול, ולכן נכשלת בעוון החמור של חמץ בפסח. דע! כי אצלי תאכל בכל ימי חג הפסח! גם באמצע התפילה, אם תהיה רעב, ואני עדיין באמצע התפילה, תבוא אלי, תמשוך את טליתי ותאמר: חיים אורי, אני רעב! ובחכמתו הוסיף לו בקשה: אני מבקש ממך שלא תאכל באף מקום, רק אצלי! — — —

כפם פרשו — ל(צורך ה)עני

זוגתו הרבנית, שעמדה תמיד לימינו ונטלה חלק חשוב במעשי החסד שלו, סיפרה, כי כאשר הגיעו אורחים לביתו, היה מדי פעם בא לבקש ממנה עוד כר ועוד שמיכה. פעם אחת נתנה הכל, עד שנשארה לשכב על המזרון עם כר קטן, ולהתכסות לא נותר לה אלא הסינר שלה. כאשר בא אליה וביקשה שתתן גם את הכר — התנגדה וטענה שגם היא צריכה לנוח, כדי שיהיה לה כח לבשל מחר עבור האורחים.

"את יכולה להשעין את ראשך על היד, היא רכה כמו כרית", ענה לה ר' חיים אורי, "אבל בקבר כשיביאו לך את הכרית, היא תחיה אותך!"

השתכנעה הרבנית ונתנה לו את הכרית.

רבי חיים אורי, לא היה רק 'נאה דורש' אלא 'נאה מקיים'. כאשר הגיע לביתו אורח חשוב ולא היתה מיטה עבורו, נתן לו את מיטתו שלו, ואילו הוא עצמו ישן על הרצפה.

פעם, בעת מחלתו, נתן את מיטתו לאורח, והוא עצמו ישן על הרצפה. כאשר רצתה זוגתו לתת לו את התרופה, ניגשה בטעות אל מיטתו. נחפז בעלה, ניגש אליה בבהלה ואמר: אליהו הנביא כאן במיטה; נא לא להפריע! — — —

רכושו של רבי חיים אורי

בעת שהרה״ק רבי נטע ליפשיץ, מויעליפולי, היה צעיר לימים, ביקר פעם עם אביו אצל רבי חיים אורי — שלימים היה אבי־מחותנו — ורבי חיים אורי קרא לרבי נטע׳לי הצידה ואמר לו: ״נטע׳לי, בוא ואראך את רכושי״.

פתח לו רבי חיים אורי את החדר, הראה לו את המזרנים הרבים שהיו באותו חדר ואמר לו: זהו רכושי; מציעים אותם בלילה עבור אורחים הישנים עליהם!

מקום שינה ליד ארון הקודש

נוהג היה רבי חיים אורי להציע מיטה לנוח ולישון, לכל מי שנקלע לביתו. פעם, חסר לו מקום עבור אחד האורחים. מה עשה? הציע לו מיטה ליד ארון הקודש. לנוכחים התמהים הסביר: אפילו בתוך ארון־הקודש מותר להציע מקום שינה — אם אין ליהודי איפה לישון!

☆ ☆ ☆

מצאנו תיאור מיוחד בכתב ידו של הג״ר יקותיאל אריה קאמלאהר ז״ל בעל ׳דור דעה׳ על רבינו רבי חיים אורי מריישא:

״ומי לנו גדול בין הדיינים ומורי הוראה בישראל כבוד הרב הצדיק מו״ה חיים אורי ז״ל שהיה מורה הוראות בעיר ריישא. שכל צדיקי הדור נ״ע הסכימו עליו שהוא צדיק נשגב ויוכל להיות ״רבי״ בישראל. והוא ז״ל בענוותנותו ובחסידותו לא רצה להתנהג ברבנות. והיה זן ומפרנס עניים מרודים והכניס אורחים בתוך ביתו. ממה שכל ימיו היה מכתת רגליו מבוקר ועד ערב בעיר לקבץ נדבות בשבילם. והוא בעצמו היה די לו בקב חרובין מערב שבת לערב שבת.

״והיום חוגגים אנשי ריישא יום הילולא דיליה בכל שנה ושנה ביום י״ז לחודש טבת בסעודה קטנה. וזה מה שהגדתי בשנת תרפ״ח[4]:

---

6. את דרשתו זו נשא הרב בניו יורק בפני אנשי קהילת ריישא בשנת תרפ״ח ביומא דהילולא של רבינו.

"רבותי! אתם - אנשי רישא - ידעתם מהה"צ ר' חיים אורי ז"ל. רבים מכם הכרתם אותו. והנה אם כי כבר עברו מיום פטירתו עד היום כחמש וארבעים שנים. בכל זאת זכרו חי בקרב בני קהלתו. והכל מספרים בשבחו, מצדקתו, ענוותנותו וחסידותו. הכל יודעים את מעלותיו ומדותיו התרומיות באהבת ישראל. ואיך היו עניים בני ביתו. ובחדרו שהיה ד' על ד' הסתופפו העניים בצילו ולנו שם כמה אורחים בכל לילה ולילה. ומעולם לא אמר צר לי המקום.ומלחמו נתן לעניים ואביונים וכל ימיו היה גבאי צדקה לפנס עניי העיר. ומבוקר עד ערב כיתת רגליו לקבץ פרוטות פרוטות עבורם.

"ועל כל אלה היה ת"ח גדול ומורה הוראה בעיר ריישא, וכל בני העיר נהנו מזיו תורתו. וכולם הריצו שאלותיהם רק אליו כי הוא היה הבר סמכא היותר גדול שבעירו.

"ואחרי אשר נעביר לפנינו זכרו ונציג לפנינו תמונת מעמדו ומצבו בחיים. איך היה חי חיים של דוחק ועוני. הבן לא אוכל איך יכלו עשירי העיר ריישא היראים והנכבדים לראות את חיי הצער של אותו צדיק. ולא נתעוררו לבא לעזרתו להשכיר לו דירות ורווחים שיהיה בידו להכניס אורחים ברחבה. ולא שיצטרך להשכיבם על מטתו והוא יקיים "ועל הארץ תישן". איך לא נתנו לו סיפוקו בהרחבה שיהיה בכוחו להאכיל עניים על שולחנו ככל אוות נפשו ולא שיצטרך לצמצם מעיסתו ולחסוך אוכל מפיו ולתת לעניים הכזית האחרון שהיה מוכן לסעודתו הדלה!

"דירתו הלא היתה ברחוב אשר כל בכורי הדלים נחתים שמה "ובשפל גגים גגו" במורד בשפל. ולא היה מי מהעשירים החסידים והיראים שיאיל לקיים להיות מתומכי אורייתא לשחד מכחם בעדו. באופן שיהיה בכוחו לפזר לאביונים ביד רחבה. ועתה הכל מאירים נרות לכבודו ומספרים בשבחו ומתבשמים מצדקתו וענוותנותו ומנועם אמרותיו אבל בחיים חיותו לא זכר איש את הצדיק הזה".

פרק לא

בשפתי צדיקים תתהלל

עדותו של הרבי מצאנז

כבר סופר לעיל אודות סירובו המוחלט של רבי חיים אורי, לקבל עליו את עול ההנהגה, למרות הפצרותיהם ובקשותיהם של צדיקים מופלגים, כמו הרה"ק מזידיטשוב והרה"ק מפרימישלאן. אך עם זאת, היה שמעו, כאיש מורם מעם וכאחד מהמיוחדים שבדורו, הולך בכל רחבי גליציה ואפילו למדינות אחרות הגיע.

עדות לכך ניתן לראות מהתבטאותו המופלגת של הרה"ק רבינו חיים מצאנז, כפי שמספר נכדו הרה"צ ר' פינחס בריזל זצ"ל, ששמע מהרה"ח ר' ברוך האלמינער זצ"ל, בשם זקן אחד, שהרה"ק מצאנז זצ"ל התבטא על זקינו הרה"ק ר' חיים אורי: "מצלעותיו אפשר לגזור ח"י אדמו"רים!" ("פון זיין פלייצע קען מען אויסשניידן 18 רבי'ס").

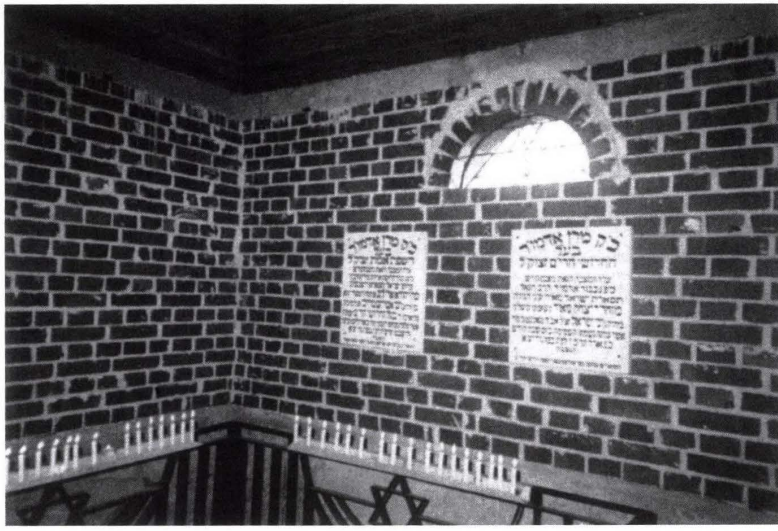

הרה"צ ר' ברוך האלמינער זצ"ל

אל הצאנזער התקשר רבי חיים אורי, לאחר הסתלקות רבו רבי אשר ישעיה מרופשיץ.

מדתו אמת

גם לאחר הסתלקותו של רבי חיים אורי, נשאר ממנו רושם עז שחרג אף מחוץ לגבולות גליציה. סיפר הרה"צ ר' דוד בריזל, כי בעת שבא לקבל את פניו של הגה"ק בעל "אמרי־אמת" מגור זצ"ל בעלותו לארץ הקודש, אמר לו שהוא נכדו של הרה"ק רבי חיים אורי. כאשר שמע הגבאי, שעוד היה משב"ק אצל בעל "שפת־אמת", על כך, סיפר לו כי פעם, בהיותם במעיינות המרפא, שהה שם גם רבי חיים אורי והתאכסן באותה אכסניה של ה"שפת־אמת" והם השתעשעו בדברי תורה וחסידות.

ציוני קדשם של הרה"ק בעל חידושי הרי"ם ובעל שפת אמת זי"ע

רבי חיים אורי לא התפלל במניינו של השפ"א, שהיה כמנהג קוצק להתפלל בשעה מאוחרת. וביכר להתפלל ביחידות. כאשר שאלוהו חסידי גור, מדוע אינו מתפלל במנין רבם? ענה להם, כי אסור להתפלל אחרי זמן התפילה. אמרו לו, כי למורם ורבם יש הסבר על כך. ענה להם ר' חיים אורי: אינני מחפש הסברים ותירוצים! רוצה הנני להתפלל בזמן כפי ההלכה!

כשאמרו זאת ל"שפת־אמת" הגיב: "רבי חיים אורי הוא איש אמת"! בזכות זקנו הגדול כיבד ה"אמרי־אמת" מגור את נכדו רבי דוד.

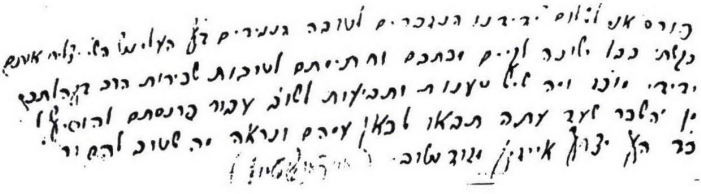
אצל ה"אמרי יוסף" מספינקא

כיוצא בזה סיפר ר' דוד, כי בעת שעדיין שהה בחו"ל, נסע בעצמו להרבה צדיקים להזכיר את עצמו לפניהם שיזכה להשתחרר מהצבא.

כאשר הגיע אל הרה"ק בעל ה"אמרי יוסף" זצ"ל מספינקא, ונתן לו פתקא עם פדיון, החזיר לו את הפדיון, ואמר: פונ'עם אמת'ינס אייניקל וועל איך נעמען א פדיון?! (כלומר: מנכדו של רבי חיים אורי, שהצטיין במידת האמת, אקח מעות פדיון?!)

המשיך בעל ה"אמרי־יוסף" וסיפר לרבי דוד, כי בזידיטשוב לא נהגו לומר תפילת 'יום כיפור קטן' אפילו בערב ראש חודש אלול. פעם, בערב ר"ח תמוז, הגיע סבך, הרה"ק ר' חיים אורי, לזידיטשוב, אל הרה"ק ר' אייזיק'ל. אותו היום שרוי היה ר' חיים אורי בתענית, ואמר 'יום כיפור קטן' עם המנין בביהמ"ד. נכנסתי — סיפר בעל ה"אמרי יוסף" — אל הרה"ק ר' אייזיק'ל והלשנתי עליו ("און איך האב אים פארמסער'ט"), ששרוי הוא בתענית ואומר 'יום כיפור קטן'. ביקש הרה"ק ר' אייזיק'ל ממני שאקרא לו.

כשנכנס אל חדרו של הרה"ק ר' אייזיק'ל, כיבדו הרבי בכוס יין שרף. רבי חיים אורי שתה קצת מהכוס ואמר "לחיים", ומיד פנה לצאת, כאשר פניו מועדות להמשיך ולומר סדר "יום כיפור קטן" בבית המדרש. עם יציאתו, לחש לי ר' אייזיק'ל: "ער איז בלויז אמת", והחווה בידו הק' מלמעלה למטה, כאומר: הוא כולו אמת מראשו ועד רגליו.

כת"י הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע

אביך היה איש אמת

בנו של רבי חיים אורי, רבי צבי יעקב זצ"ל, הסתופף בצל קדשו של הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע. הוא ידע להעריכו ולהחשיבו בהיותו בנו של רבי חיים אורי, שאביו הגה"ק מצאנז העריכו ביותר.

שנה אחת, בכ"א באדר, בעת ההילולא קדישא של הרה"ק רבי אלימלך מליז'ענסק, פנה רבי יחזקאל משינאווא לרבי צבי יעקב בבקשו שיספר עובדה כלשהיא מבעל ההילולא, כפי ששמע מאביו רבי חיים אורי, והוסיף: "אביכם היה איש חסיד ואיש אמת, הוא היה מקשיב לכל סיפור שסיפרו לפניו, אך היה מספר לאחרים רק מה שהיה יודע בבירור שהוא אמת. אני, איני יכול לשמוע סיפורים שאינם אמת, לכן תספרו סיפור ששמעתם מאביכם רבי חיים אורי — ואז אדע שהוא אמת". (המשך הסיפור להלן פרק לד)

כזה היה רבי חיים אורי. חותמו אמת, וכל תנועותיו ועניניו נגזרו ממידת האמת שהיתה נר לרגליו.

אצל הגה"ק מלאנצוט

תלמידו של רבי חיים אורי, הגה"צ רבי שלמה מטיטשין, התלווה פעם באחת מנסיעותיו של רבי חיים אורי אל הגה"ק רבי אלעזר מלאנצוט. הרה"ק מלאנצוט כיבדו מאוד והושיבו בראש השלחן. כאשר הגיעה העת להשמיע דברי קודש, כיבד הגה"ק מלאנצוט לרבי חיים אורי שיאמר דברי תורה. פתח רבי חיים אורי בענוותנותו את פיו בחכמה ואמר: איתא במסכת אבות (פ"ד מי"ח) "ר' נהוראי אומר, הוי גולה למקום תורה ואל תאמר"... כלומר אל תאמר דברי תורה אלא תשמע דברי תורה ממי שגדול ממך[1].

---

1. "ברכה שלמה" בימקור הברכה'. ראה עוד בס' בית שלמה תולדות הרה"ק רבי שלמה ממונקאטש אות ע"ח הביא שהרה"ק ר"ש (בנו של הרה"ק ר"א מלאנצוט) היה בשנת תרל"ח או תרל"ט ברישא והלך לבקר חולה את הרה"ג צדיק תמים מו"ה חיים אורי ז"ל. וכתב שם, שהיה כבר חולה הרבה זמן.

ספר

ברכה שלמה

כולל תולדות והנהגות ומעלות ומדות ומדרגות ושיחות וח"ת בהלכה ואגדה ובעניני תפלות ועניני מוסר שראיתי ושמעתי מדודי אדמו"ר הרב חמאהיג הצדיק הקדוש המפורסם בכל קצוי תבל רבן של ישראל כו' כקש"ת

מו"ה **שלמה ארי' ליב** זצ"ל **מטיטשין** סמוך רישא יצ"ו

וגם הרבה ענינים וח"ת ששמעתי ממנו שאמר בשם רבותיו הגאונים הקדושים זצ"ל וכמה ספורים שסיפר מהם גם מבחר מאמרי מוסר ומדות כו' שהיו רגילים על לשונו כספרי רז"ל וראשונים ואחרונים.

והוספתי עליהם הערות קצרות רבי האכות בעזהשי"ת כעין הערות שבספרי שו"ת בית אבא שכבר נדפס ממנו איזה קונטרסיב.

והכל בסדר א"ב ובאות ת' ענייני ודיני תפלה וקדישים נחוצים.

גם נוסח המצבה שלו המציינת במלים קצרים כל הנהגותיו ותולדות כל ימי חייו.

חברתי כ"ז כדי לנטוע בלב הרואים והשומעים ענינים הרמים ההם מדות טובות יראת ואהבת ה' ותורתו וכדי שיהיו שפתי הצדיק דודי זצ"ל דובבות בקבר מנוחתו גם ע"י הפצרות רבות של כמה רבנים ובע"ב יו"ש שהסתופפו בצל קדושתו.

גם מובא בראש הספר קצת התנהגות מאא"ז אביו של דודי הש"צ ה"ה החסיד המו' המפורסם וכו' כקש"ת מו"ה זאב וואלף וויינשילבוים זצ"ל וההספד שאמר עליו דודי זצ"ל בשנת תרס"ה.

ואתם אחי משכו ונקחו לכם הספר והגיתם בו וקבלו דבריו באימה ובזכות זה יברך אותנו השי' יחד בברכה שלמה.

חברתי וסידרתי אני הקי' **אבא וואקס** מלפנים אבדיק לאבאוא ופראשאוויץ יצ"ו.

אסור לשום אדם להדפיס הספר בלי רשותי ואפילו קצת ממנו הן בלה"ק והן בל"א כנודע.

כ"ם שמור בהספר שם עכו"ם וכדומה הכונה על אומות הקדמונים וכל ס"ש בזה הוא רק בתנאי שיהי' ע"פ חוקי המשפטה ובינא דמלכותא דינא כנודע.

שנת זכנא בברכה שלמה לפ"ק תרפ"ח.

בדפוסו המשוכח של ס. לענקאוויטש, קראקא מיזעלסא 4 — טעלעפאן 2096.

Bracha Szlejma

Adres wydawcy i autora: Rabin Abe Waks, Kraków Krakowska 39
1928 - Drukarnia M. Lenkowicza w Krakowie. Meiselsa 4 Telefon 2096

שער ספר ברכה שלמה להרה"צ ר' שלמה לייב מטיטשין תלמידו המובהק של רח"א

תלמידו הנ"ל כותב לנכדו הרב ר' אבא וקס (מו"ל הספר "ברכה שלימה"): "ובפרטות למדתי אצל מורי ז"ל הרב העניו הצדיק הרבי חיים אורי, שהיום היא"צ שלו"[2].

הוא היה אומר תמיד, שכאשר הוא רואה את רבו הצדיק ר' חיים אורי זצ"ל בחלום הלילה, מוחזק הוא להתבשר באותו יום בשורה טובה[3].

בין תלמידו זה לרבו היה קשר והערה מיוחדת. נכד הרש"ל מטיטשין כותב בספרו תולדות מהרש"ל[4], וז"ל: דודי ר' יעקב קריניק משענדישוב סיפר איך שהרבי ר' חיים אורי זצ"ל מריישא אמר עליו שבאה אליו אשה אחת ודמעתה על לחיה שיושיע לה בתפלתו שהיה לה מבוקש גדול, והאשה צעקה מאד "הושיעה נא" השיב לה ר' חיים אורי זצ"ל "יש לי רק חנות קטן, תסע לרבי שיש לו חנות גדול" ובתוך כך ראה שעומד אצלו הצדיק ר' שלמה לייב בהיותו עוד בחור. רמז עליו הרבי ר' חיים אורי והניח ידו על כתפו ואמר: לזה יש חנות גדול להושיעך".

עובדא נוספת מובא בספר הנ"ל: בעת המחלוקת בטיטשין על אודות השובי"ם אמר בסעודת שבת שאינו ירא משום אדם כי רבינו מצאנז חבבו עד למאד ושבח אותו בפרטות וגם הרבי הקדוש ר' חיים אורי זצ"ל היה מחבבו מאוד, ואמר "סימן יש לכם שזה שני שבועות אשר פרס בשלומי". והיה הדבר לפלא כי הרבי ר' חים אורי זצ"ל כבר לא היה בעולם.

---

2. שם.

3. שם, דף יא ע"א.

4. לבן בתו הרה"ח ר' שמשון מונד ז"ל בעמ' יד הספר נדיר מאד ונמצא עותק אחד בספריה הלאומית. וכן הוספות בכת"י שהועבר אלינו ע"י הרב נחום יצחק קארנפעלד מבארא פארק תשו"ח לו.

פרק לב

ימיו האחרונים

ותשחק ליום אחרון

מופלאות היו הכנותיו האחרונות לקראת יום הסתלקותו. כך ראו גם אצל הצדיקים הגדולים שבדור, אשר עיניהם הקדושות צפו מראש את מועד הסתלקותם מעלמא הדין, לקראת המעבר לעולם שכולו טוב — עולם בו יושבים הצדיקים ועטרותיהם בראשיהם, נהנים מזיו השכינה ומתענגים בנועם אלוקי.

מדהים לשמוע, עד כמה שרוי היה הצדיק רבי חיים אורי בשמחה מיוחדת לקראת סיום מסכת חייו עלי אדמות, משל היה מתכונן לאירוע משמח ביותר — — —

בחודש האחרון לחייו קידש רבי חיים אורי את הלבנה כשהוא חבוש בשטריימל, ואמר כך: אצל אבי הושיבו בית דין, ופסקו שישימו את השטריימל בתוך קברו, כי אצלו הוא ענין של שמחה שיתראה (בעולם העליון) עם רבותיו (לעיל פרק כז), אינני רוצה לשנות ממנהג העולם, אבל לכבוד 'קידוש לבנה' הנני חובש לראשי את השטריימל.

כאשר שמעו האנשים את דבריו של רבי חיים אורי, הבינו, שמכין הוא את עצמו להסתלקותו מהעולם. שאלו אותו, מדוע אינו מבקש מהם שיתפללו עבורו? הלא כל הצדיקים ביקשו כן?

ענה להם רבי חיים אורי: משל לאחד שהלך ליריד ובידו כסף לקנות סחורות במחיר מוזל כפי שיזדמן לו. הוא מאריך את זמנו ושוהה עוד ועוד ביריד, ושבע־רצון הוא מכך שהיריד נמשך, משום שקונה עם כספו סחורות רבות. אבל, מי שאינו רוצה לקנות ביריד כי אם איזה חפץ מסויים, הרי מיד לאחר שקנה את החפץ, נגמר אצלו היריד, ושם פעמיו בחזרה לביתו.

הוא הדין כאן: הם באו לעולם הזה בשביל הכלל, לכן רצו לחיות. אולם, אני באתי לעולם הזה כדי ללמוד תורה ולאסוף כסף לצדקה.

אני כבר חלש — התבטא אז — ואיני יכול כ״כ ללמוד; הרגלים חלשות ואיני יכול כבר לסבב בין אנשים למטרות צדקה — נגמר הירייד שלי!

״לא אפריע את השבת״

בערב שבת קודש בבוקר, ט״ו בטבת תרמ״ב, תקיף ליה עלמא. היה שם איש אחד בשם ר׳ מענדל דיבעצקער, שהיה בא בכל יום מדיבעצק לריישא, להתפלל עם רבי חיים אורי. באותו ערב שבת, בראותו שתקיף ליה עלמא, חשב להמתין עד יציאת נשמה, ולכן נשאר שם, והעביר את הסדרה שמו״ת.

כשהרגיש בו רבי חיים אורי, אמר לו: מענדל, מדוע אינך נוסע לביתך? אמנם חז״ל אמרו ׳מת בערב שבת, סימן יפה לו׳, אבל אני לא אפריע את השבת (״אבער איך וועל נישט צושטערן דעם שבת״)!

לפני כניסת השבת תקיף ליה עלמא פעם נוספת. נתקבץ מנין אנשים ונכנסו לחדרו. אמר להם רבי חיים אורי: הלא אמרתי אליכם שלא אפריע את השבת! אחר כך שאל: מתי הוא ההילולא של הרב מווישניצא, בעל ה״אריה דבי עילאי״?

״במוצאי שבת!״ ענו לו.

״נו״ הגיב בהברה אחת, כמחליט שאז יסתלק.

בשבת־קודש בבוקר, הכניסוהו עם מיטתו לבית הכנסת. הוא לא הסכים שיביאו את הבימה לחדרו הסמוך, אלא רצה דווקא שיכניסו אותו לביהכנ״ס. ביקש מהכהנים שימחלו לו ונתנו לו עליה לתורה במקום כהן. קראו אז פרשת ויחי יעקב, ובעת שבעל־הקורא קרא את הפסוק ״ושכבתי עם אבותי ונשאתני״ וגו׳, זלגו עיניו דמעות, וכל המתפללים בכו, משום שהבינו אל מה הוא מתכוון.

אחר התפילה הכניסוהו לחדרו ואמר: "הלא עליתי היום לתורה במקום כהן, קיבלתי איפוא את כוחו של הכהן ועל כן רצוני לברך אתכם"! הוא נשא את ידיו ובירכם בפסוקי ברכת כהנים.

כאשר הגיעו הדברים לאנשי העיר, נאספו ובאו כולם להתברך מפיו. הוא בירך את כל אלו שהגיעו אליו במשך כל שעות היום. סיפר נכדו רבי דוד בריזל, שהיה אז כבן שבע, שהוא זוכר איך הגיעו אנשים במשך כל היום כדי להתברך, והחדר היה מתמלא מאנשים והוא מברכם, וכשסיים יצאו אלו ונכנסו אחרים. כך נפרד מבני עירו האהובים עליו.

לסעודה שלישית לא נכנס לבית הכנסת. הבדלה עשה בעצמו — אך בשינוי: בירך קודם על המאור ואח"כ על הבשמים (כדברי בית שמאי).

אחר הבדלה, התחיל להרגיש כאבים חזקים במעיים, ואמר: לא ידעתי שבשמים מחשיבים אותי לצדיק (ידוע מאמר חז"ל: 'רובן של צדיקים מסתלקים מתוך חולי מעיים' — שבת קיח, ב).

צוואתו האחרונה

סמוך להסתלקותו, במוצאי שבת קודש, ציוה שלא יספידוהו. הוא נימק זאת בכך שהדרשנים הקדמונים דיברו לטובת המת או לטובת הכלל, אבל המספידים של היום רוצים להראות את כוחם בידענות ("זייער קענטעניש"). ופירש בזה את מאמר חז"ל: 'קשה רימה למת, כמחט בבשר החי'. 'רימה' מלשון 'הרמה', שמרים ומשבח את המת לטובת עצמו. ואמר: 'קשה רימה' — זה שאשמע מהדרשן, חיים אורי איז געווען כך וכך; 'כמחט בבשר החי' — "וועט עס מיר שטעכן".

ובאשר לנוסח על המצבה הוסיף ואמר — הנה הייתי פעם עם רבי, הרה"ק רבי ר' אשר'ל מרופשיץ זצ"ל, אצל הרב מווישניצא בעל "אריה דבי עילאי". שאל הרב מווישניצא את רבי אשר'ל עלי, "מי זה?" ענה לו: "הוא חסיד שלי" "אם כן — סיים רבי חיים אורי — אם הרבי קראני חסיד, אפשר לכתוב עלי את התואר 'חסיד'".

אחר כך אמר לבנו, הרה״צ ר׳ צבי יעקב: אם אקבל פריסת־שלום שזכית בגורל לא אשמח; אך אם אקבל פריסת־שלום שהכנסת אורח לביתך, אז אשמח![1]

בהאי קטירא איתקטר

לאחר שהציבור נטל ידים לסעודת ׳מלווה־מלכה׳, באו פתאום לומר להם למהר לברך ברכת המזון, כי ר׳ חיים אורי אומר כבר מסכת כלה. מנהגו בכל לילה לפני השינה, היה ללמוד מסכת כלה. כאשר גמר את מסכת כלה, יישר את רגליו ויצאה נשמתו, באור ליום ראשון לסדר שמות, י״ז בטבת תרמ״ב, בעת שהציבור עמד סביבו ואמר את סדר התפילות הנהוג בעת יציאת הנשמה — — —

☆ ☆ ☆

כשהגיע הרה״ק רבי יחזקאל משינאווא לנחם את הבן רבי צבי יעקב, וזה סיפר לו מה ששאל אודות יום ההילולא של ה״אריה דבי עילאי״, נענה רבי יחזקאל: יודע אני הטעם שרבי חיים אורי בחר את יום פטירתו ביום היאהרצייט של ה״אריה דבי עילאי״:

רבי חיים אורי היה ״הלכה־איד״, ולא רצה שלא יאמרו תחנון ביום היאהרצייט שלו. אך ידע, שיהיו חסידים שלו שבכל זאת לא יאמרו תחנון, לכן רצה להסתלק מהעולם ביום שממילא לא אומרים תחנון - - -

---

1. מעניין לציין, שדבר זה מוזכר בצוואתו של בן אחותו הרה״צ ר׳ מיכאל ז׳ירקער זצ״ל. וז״ל שם באות ח׳: ״ושמעתי בשם דודי הצ׳ מו״ה חיים אורי זצ״ל מריישא ויהיה מליץ יושר בעדי לעשות תשובה באמת ובלב שלם עכ״פ ברגע אחרונה אזכה לעשות תשובה שלימה ויהיה מיתתי כפרה על כל עוונותי. ואמר הוא ז״ל לבנו ביום פטירתו, איך האב דיר געקענט איבערלאזן גראבנס מיט געלד, נאר וועז מען וועט מיר זאגן אז דו לאסט א יוד נעכטיגן און דו גיבסט אים עסן מיט דעם וועל איך מיך יא פרייען, פרנסה וועסטו האבן בע״ה כל ימי חייך. ואמר בזה״ל ׳את קרבני לחמי לאשי׳. הצוואה בשלימותה, נדפסה ע״י נכדו האדמו״ר מקרעסטיר שליט״א בספר ״פרי הארץ״ שהדפיס מחדש.

מקץ שנתיים ימים

לפני פטירתו ניגשה הרבנית ובכתה מרות, על מי אתה עוזב אותי?

"אבי לא השאיר את אמי הרבה זמן לבד — גם אני אנהג כך". ענה לה תשובה ברורה.

הרבנית ידעה, שאמו נשארה לחיות עוד שנתיים אחר הסתלקותו של אביו, והסיקה מכך שגם אצלה יהיה כך. החל מאז, היתה סופרת לעצמה את הימים שעדיין נשארו לה לחיות בעלמא הדין. בחצי השנה האחרונה איבדה את מאור עיניה ועיניה כהו מראות. היא ביקשה מנכדה רבי דוד'ל בריזל שיוליך אותה לבית הכנסת, שם נהגה לילך מדי יום ביומו, ובכל פעם היתה אומרת לו: הרי אתה יודע מה שאמר הסבא, כך וכך חדשים, שבועות וימים, נשארו לך להוליך אותי לבית הכנסת.

וכן היה. כעבור שנתיים עוד הספיקה להכין את הסעודה ליום ההילולא ובמוצאי יום היאהרצייט של בעלה רבי חיים אורי ז"ל — נסתלקה אף היא מהעולם, ביום י"ח בטבת תרמ"ד — — —

פרק לג

אמרות טהורות

רבי חיים אורי היה אומר בכל שבת כמה "וועדטער" על הפרשה. חסידיו היו רושמים את דבריו. כאשר רצו להדפיסם, לא הסכים לכך, באומרו, כי בעת שהביאו לפניו את הכתבים מצא שם 'וואדט' אחד שאמר בשמו של מישהו וכתבו את זה בשמו, לכן אינו רוצה שידפיסום. מסיבה זו, לא נשארו לנו מאמרותיו רק מעט מזעיר. כמה מהם ציטטנו לעיל, וכאן נזכיר עוד אמרות שישנן תחת ידינו.

עד הנה עזרונו רחמיך

רבי חיים אורי אמר לנכדו ר' דוד, שיכוון בתפילת "נשמת" ב"עד הנה עזרונו רחמיך", כך: מה שעזרתנו עד הנה — זה מרחמיך, ולא שהיה מגיע לנו; וכן לא עזבונו — משום חסדיך; ולכן, אל תטשנו ה' אלוקינו לנצח.

כח לומדי התורה

"והחיטה והכוסמת לא נכו": 'החיטה', הכוונה לאלו שלומדים תורה שבכתב... 'והכוסמת', אלו שלומדים מסכתות ("מסכת" אותיות "כסמת"). 'לא נכו כי אפילות הנה', וברש"י הביא המדרש כי פלאי פלאות נעשה להם, היינו שעם לומדי התורה נעשו פלאי פלאות[1].

אך טוב וחסד

עוד אמר: נאמר בפסוק "אך טוב וחסד"; והרי 'אך' לשון מיעוט הוא? אלא הכוונה, שאדם יאמר על עצמו תמיד, שעוד לא עשיתי מספיק חסד[1].

לילך בדרכי האבות

פירש על מה שאומרים בתפילת שחרית "עזרת אבותינו אתה הוא מעולם, מגן ומושיע להם". ושאל: מה זה מגן ומושיע "להם"? אלא

---

1. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל. ובס' "מנחת יוסף" להרה"ח ר' גדלי' קלוגר פ' וארא מביא כן מהרה"ק ר"י מזידיטשוב וכן בס' "אמרי יוסף" מביא כע"ז בשמו ושאמר זאת מפי דודו הרה"ק ר' משה מסאמבור זי"ע.

הפירוש הוא: אתה היית עזרת אבותינו, מגן ומושיע להם, היינו, שתושיעם גם היום. במה? — ולבניהם אחריהם בכל דור ודור, שבניהם ילכו אחריהם בדרכם בכל דור ודור, וזאת תהיה הישועה לאבות.

זמירות יאמרו

אמר, שאין להקפיד לומר כל הזמירות בניגון, ואפשר לומר גם באמירה לבד. והביא לכך ראיה מלשון התפילה בנוסח ברכת ק"ש "זמירות יאמרו ותשבחות ישמיעו" ולא כתוב זמירות יזמרו או ינגנו[2].

סגולה לפרנסה

עוד אמר בשם הרבי ר' משה מפשעווארסק זצ"ל, שהזמר שבסדר מוצ"ש "איש חסיד היה" מסוגל הוא לפרנסה[3].

מתינות ויישוב הדעת

את הפסוק "ואבדתם מהרה מעל הארץ" פירוש כך: שתאבדו המהרה (המהירות) מן הארציות ותעשו מעשה הארציות והגשמיות במתינות רבה וביישוב הדעת, לשקול כל דבר במאזני פלס אם ראוי לעשות כן אם לאו, ואז תראו ע"י זה הטובה אשר אני נותן לכם בשכר זה[4].

סולם מוצב ארצה

על הפסוק, והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, זה מרומז על כללות ישראל שיש בהם מדריגות נמוכים וגבוהים, ומצינו הצדיקים נקראו בכמה מקומות מלאכים כמו אותם העולים בסולם. וזה אמרו עולים ויורדים כלומר, דאם אותם העומדים למעלה מתחילים לעלות, אז נותנים מקום גם לתחתונים לעלות. וכמו"כ ח"ו גם להיפך, ולפי שמרומז גם על דברת בני אדם אתי שפיר בזה עולים תחילה ואח"כ יורדים, ומתורץ בזה קושיית רש"י ז"ל, נמצא בזה שכאשר יתעוררו היראים בתשובה יתעוררו אחריהם גם הבינונים והרשעים בתשובה[5].

---

2. ספר ברכה שלמה דף לב ע"ב.
3. שם דף לג ע"ב.
4. מפי הגה"ח ר' שלמה יהודה אינטראטער ז"ל יליד ריישא.
5. ספר תקון עולם, (ווארשא תרצ"ב) בשם הרה"צ רבי חיים אורי מריישא זי"ע.

הרה"צ רבי צבי יעקב מריישא זצ"ל

פרק לד

פרי צדיק

הרה"צ רבי חיים אורי וזוגתו הרבנית ע"ה, השאירו אחריהם את בנם, הרה"צ ר' צבי יעקב בריזל, שהתגורר בעיר מגורי אביו הצדיק רבי חיים אורי ברריישא רבתי, ונמנה בין חשובי בניה.

בן עלייה

רבי צבי יעקב, נולד לאביו הרה"צ רבי חיים אורי, ונקרא שמו 'צבי יעקב' על שם זקינו אבי אמו, הרה"צ רבי צבי יעקב משענדישוב, אודותיו סופר לעיל[1].

חוטר מגזע אראלים ותרשישים היה. כאבותיו, הצטיין אף הוא בעבודת ה' ויראתו הטהורה, ותפס מקום נכבד בין בני העלייה ועובדי השם ברריישא רבתי. לדאבוננו, לא נשתמרו בידינו עובדות רבות ופרטים ממפעל חייו. אך מן המעט שהגיע לידינו, מזדקפת קומתו האצילה של אישיות רוחנית מזוקקת וטהורה.

בת כהן מיוחס — מגזע רבי דוד מגיד

בהגיעו לפירקו, דיברו בו נכבדות עם רבים וטובים. הוא נשא לאשה את הרבנית הצדקנית מרת רבקה רייזל ע"ה, שהיתה עתירת היחס בהיותה בתו של הגה"צ רבי פינחס הכהן זצ"ל אבד"ק ראדומישלא, נכדו של הגה"ק רבי דוד הכהן מגיד זי"ע. במסגרת זו, נתעכב בקצרה על פועל חייו של רבי דוד מגיד.

---

1. פרק כז.

שם אביו היה רבי מאיר הכהן, (וי"א רבי ברוך ב"ר דוד הכהן). ממשפחת כהנים מיוחסים. בבית משפחתו בראדומישלא, היה כתב יחוס שהשתלשל עד אהרן הכהן ע"ה. הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע[2] העיד עליו, שבמשך כל הדורות מאהרן הכהן ואילך עד רבי דוד זי"ע, לא נמצא שום שמץ פסול בזרעם. הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע וצאצאיו אחריו, הקפידו לפדות את צאצאיהם הבכורים אצל משפחת רבי דוד מגיד וצאצאיו, וכך נהגו רבים מגדולי וצדיקי הדור[3].

בהקשר זה מסופר עובדה המעידה על גודל החשיבות שייחסו הצדיקים לפדות בכור אצל נכדי רבי דוד מגיד. היה זה כאשר רבי יוסף מנחם גליקליך בנו של רבי צבי יעקב זצ"ל עמד לפדות את בנו בכורו. שלשים היום עמדו להסתיים ביום השבת, ועל כן פנה לאחד מנכדיו של רבי דוד מגיד שהתגורר בעיירה אחרת, והביע את רצונו לפדות אצלו את בנו במוצאי שבת. הנ"ל סירב בנימוק שאין לו אפשרות להגיע לפדיון הבן במוצאי שבת רק ביום ראשון.

פנה רבי יוסף מנחם לרבו מהר"י משינאוא ושאלתו בפיו, האם עדיף לפדות במוצ"ש אצל כהן ממשפחה אחרת, או להמתין עד יום ראשון כדי לפדות אצל נכדו של רבי דוד מגיד.

הרה"ק משינאוא פסק לו את פסוקו: כיון שיש פוסקים הסוברים שאין לפדות במוצ"ש כשזמן הפדיון חל בשבת רק ביום ראשון, א"כ במקרה דנן כשהאפשרות לפדות אצל נכד רבי דוד יכולה להתקיים רק ביום ראשון יש לסמוך על פוסקים אלו ולפדות ביום ראשון אצל נכדו של רבי דוד שהוא כהן מיוחס.

---

2. כך מקובל במשפחה ובכותבי הדורות, אולם בשער שבשו"ת ריב"ם (שנייטוך) שבתצלום, מובא שהרה"ק מברדיטשוב הוא זה שאמר כן, ויתכן ששני נביאים התנבאו בסגנון אחד.

3. עלון ממעינות החסידות שיוצ"ל בירושלים ע"י מרכז תורה חסידי (רמת שלמה) גליון מס' 3 ניסן תשס"ב, וראה להלן סיפור פדיון נכד האדב"ע אצל רבי דוד מגיד.

ספר

שאלות ותשובות

ריב"ם שנייטוך

האדם הגדול הי"ה הרב הגאון המאהי"ג בקי בהדרי תורה עמודא דנהוראא תסידא ופרישא הצדיק המפורסם בדורו כבוד קדושת שמו מוה' **יוסף** בן הרב מוהר"ר **מאיר** זלה"ה מלידי עיר המהוללה פירדא ושם נסע כרם חמד והוסיף לקח. להשקות העדה מין הרקח ולהשיב לשואלים כדת תורתינו הקדושה בחקות ואזהרים. וזה זכרו לדור דורים הלא נודע שמו בשער בת רבים. אשר ישב על כסא הוראה בק' פרידענטאל ארץ ווירטעמבערג כארבעים שנה אשר יצק מים על ידי שני הכהנים הגדולים. קודש הלולים. הי"ה הגה"ג הק' חסיד שבכהונה מוה' **נתן אדלער** זצ"ל והי"ה הגאון הגדול הק' בעהמ"ח שו"ת בנדי כהונה זצ"ל ולקט הרב **ריב"ם שנייטוך** זלה"ה את כל הנפוץ הנמצא בארץ אשכנז בספר אשר הם סוברים ע"י נדולי זמניו כאשר מובאים בזה הספר בפנים ויבא את הכסף במקהלת מרקחים להיות לזכר לנצח נצחים.

הובא לבית הדפוס

ע"י העוסק באמונה הקטן ש מ ו א ל ז א נ ו י ל בן מ ש ה זיל תתן השי"ן החסיד מוה' דוד כ"ץ זיל בן הרב המהי"ג מוה' ר' מנחם כ"ץ זיל בן הרב המאהי"ג ר' מאיר כ"ץ זיל ולמעלה בקודש בן הרב הצדיק המהי"ג ר' ד ו ד מ נ י ר כ"ץ זצ"ל זי"ע מקיק ראדעמישלע אשר יצק מים על ידי הרב הצדיק הקדוש המהי"ג ר' ל ו י י צ ח ק זצ"ל זי"ע מבארדישטוב אשר העיד עליו שהוא כהן צדק בלי שום הערובות שמע מפומו עד א ה ר ן ה כ ה ן ע"ה.

שנת **של תורה** לפ"ק

דראהאבוטש

בדפוס אהרן צבי זופניק בדראהאבוטש.

שער ספר שו"ת ריב"ם שנייטוך בו מוזכרת עדותו של הרה"ק מברדיטשוב על ייחוסו של ר' דוד מגיד

עד כדי כך ייחסו גדולי הצדיקים חשיבות מיוחדת לפדות אצל כהן מיוחס ממשפחת רבי דוד מגיד[4].

רבי דוד זי"ע, היה מתלמידי הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע. מסופר, שכאשר נודע לכמה מתלמידי הרבי מברדיטשוב זי"ע, שרבם הוא ניצוץ מנשמת התנא האלוקי רבי עקיבא בן יוסף, שתלמידיו נפטרו בימי הספירה, חדלו לנסוע אליו עוד, מפני היראה. אחד מהם היה רבי דוד זי"ע, אשר מני אז נסע להסתופף בצל הרה"ק ה"חוזה" מלובלין זי"ע. כאשר נודע על כך לרבו הקדוש מברדיטשוב, אמר לו, שהוא לא יכול להינזק מחמת היותו ניצוץ מנשמת רבי עקיבא, ומובטח לו אריכות ימים ושנים. ואכן, חזר רבי דוד להסתופף אצלו[5].

יוצק על ראשו שמן המשחה

כאמור, נסע רבי דוד זי"ע להסתופף בצל החוזה מלובלין, אשר קירבו וחיבבו מאוד. מאז ואילך, בהיותו בלובלין, הקפיד הרבי זי"ע לעמוד בברכת כהנים תחת כפיו הפרושות.

רבי דוד זי"ע היה גבה קומה משכמו ומעלה. מסופר, שפעם בליל שבת קודש, בהיותו מהלך בבית המדרש תפוס ברעיונותיו הנה והנה, פגע מבלי משים בראשו במנורת השמן שהיתה תלויה בתקרת ההיכל, וטפטף על ראשו מהשמן אשר במנורה. ראהו רבו וקרא עליו את המקרא הזה: "והכהן הגדול מאחיו אשר יוצק על ראשו שמן"[6]. כשעלה לדוכן, אמר החוזה בהתרגשות: הוא כהן מיוחס עד אהרן הכהן!

---

4. מפי הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל, ששמע מפי אחיו.

5. עלון ממעינות החסידות הנ"ל. יש לציין שאחד מבניו (או נכדו) של רבי דוד, נקרא לוי יצחק, כנראה ע"ש הרה"ק מברדיטשוב.

6. כך מקובל במשפחה, ובעלון הנ"ל מובא שלגירסא אחרת קרא את הפסוק ולקחת את שמן המשחה ויצקת על ראשו.

הרבנות בקאלביסוב ורדומישל

בשנת תק״ס, כאשר עזב הרה״ק רבי אברהם יהושע העשל מאפטא זי״ע בעל ״אוהב ישראל״, את עיר רבנותו קאלביסוב, התקבל רבי דוד זי״ע למלא את מקומו ולשבת על כסאו. סיפר הרה״ק מצעשינוב זי״ע, שכאשר עזב ה״אוהב ישראל״ את רבנות קאלביסוב, לא נמצאו לעיר מועמדים מתאימים מפני שיראו מהקפדתו, ורק על ה״מגיד״ הסכים. בעיר זו כיהן כאב״ד כארבע שנים, עד שנת תקס״ד[7].

בשנת תקס״ה, נקרא אחר כבוד לכהן ברבנות בעיר ראדומישלא רבתי, והיה רבה הראשון של העיר, ובה כיהן עד לפטירתו. מלבד כהונתו כאב״ד העיר, שימש גם כמגיד מישרים, ומכאן דבק בו הכינוי ״רבי דוד מגיד״.

פנקסו של הכהן

על גדולתו הנשגבה של רבי דוד בעיניו של החוזה מלובלין, מעידה העובדה הבאה:

לאחר הסתלקותו של החוזה מלובלין, בט׳ באב שנת תקע״ה, נתכנסו התלמידים לדון מי ינהיג במקומו. נעמד רבי דוד מגיד מראדומישלא ואמר ״ומה חסר ביי?״ נענה הגה״ק בעל אריה דבי עילאי ואמר לו: ״שמעתי מפי קודשו של רבינו, שהייתם יכולים להיות מנהיג גדול, אך בגלל הקפדתכם, אי אפשר למסור בידכם קהל!״

מחמת דבריו אלה גבה טורא ביניהם.

אלא שמסבב הסיבות סיבב ליישב ההדורים בין הני תרי צדיקי קמאי. בשנת תקפ״ד, נולד בן בכור לבנו בכורו של ה״אריה דבי עילאי״, הרה״צ ר׳ משולם זלמן יהונתן אבד״ק בריגל, (חתנו של הרה״ק ר׳ אברהם חיים מלינסק, בן הרה״ק רבי נפתלי מרופשיץ). הוא הרה״צ ר׳ ירוחם טייטלבוים שעלה בסוף ימיו לארץ ישראל. (הוא קרא לעצמו ׳טייטלבוים׳, ולא ׳ליפשיץ׳, כי שהה הרבה אצל אבי־זקנתו ה״ישמח משה״ רבי משה

7. עלון הנ״ל, וראה מאורי גליציה ח״ג עמ׳ 341-342

טייטלבוים מאיהעל, והיה מאוד חביב בעיניו). הרה"ק מרופשיץ רצה שרבי דוד מגיד יהיה הכהן בפדיון הבן, בגלל העובדה שהבאנו לעיל, שהחוזה אמר עליו שהוא כהן מיוחס עד אהרן הכהן ללא שום שמץ פסול. אמר רבי אריה לייבוש בעל "אריה דבי עילאי", "אני לא נוסע להזמינו, אם אתם רוצים — תסעו".

נסע הרה"ק מרופשיץ להזמינו, ואכן רבי דוד מגיד הגיע והתכבד לשמש ככהן בפדיון הבן. בהזדמנות זו, נפגש עם בעל האדב"ע. שם התקרבו שניהם והשתוו ביניהם כמקודם. לאחר פדיון־הבן הבחין האדב"ע, שרבי דוד מגיד מוציא פנקסו ורושם בו משהו. לשאלתו גילה לו רבי דוד שהוא רושם את כל הילדים שהוא היה הכהן בפדיונם, וזוהי סגולה לאריכות ימיהם.

רבי דוד מגיד נסתלק בשנת תקפ"ז. זמן קצר אחרי כן חלה הילד ירוחם ונפל למשכב, והיה במצב מסוכן מאוד. נכנסו בני המשפחה לזקנו האדב"ע להזכירו לחסד ולרחמים. התחיל האדב"ע להתפלל עליו, והחל להסתובב אנה ואנה אחוז שרעפים, כאומר, מאין תבוא הישועה.

לפתע התעודד ואמר: נזכרתי; הרי הוא רשום בפנקסו של רבי דוד מגיד א"כ הוא בודאי יתרפא! ואכן, כך היה! מיד הוטב לו והאריך ימים. הוא נפטר בי' בניסן תרנ"ט, בן ע"ו, ומנוחתו כבוד בהר הזיתים בירושלים ת"ו[8].

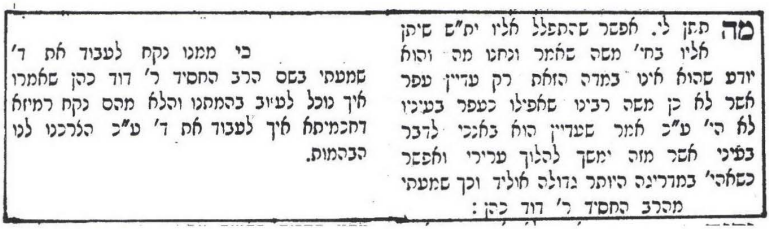
בסופו של דבר, השתדכו שני גדולי עולם אלו. נכדו של רבי דוד מגיד, הרה"צ רבי דוד אריה בריזל בנו של ר' צבי יעקב (שנקרא על שמו), נשא לאשה את מרת פייגל ליפשיץ בתו של רבי נטע מויעליפאלי נכד ה"אריה דבי עילאי".

בשפתי צדיקים

למרות ששימש שנים רבות כ"מגיד־מישרים", ומלבד זאת ישב על מדין כאב"ד בערים הגדולות ראדומישלא וקאלביסוב, בכל זאת לא

8. מפי הרה"ח ר' יצחק קאהן ז"ל מלונדון נכד ר' דוד מגיד.

נותרו ממנו דברי תורה בכתובים. רק שני פניני תורה שרדו, כפי שנדפס משמו בספר נדיר בשם "מגיד תהלות"[9]. בספר זה מכונה רבי דוד זי"ע בשם "הרב החסיד ר' דוד כהן", והכוונה לרבי דוד זי"ע.

דברי תורה משמו של רבינו בספר מגיד תהלות

זקן ושבע ימים, נפטר רבי דוד זי"ע בשנת תקפ"ז, לאחר כעשרים וחמש שנות כהונה ברבנות ומגידות. כאמור לעיל, שימשו בניו וצאצאיו אחריו ברבנות העיר ראדומישלא עד חורבן יהדות אירופה בשנות השואה.

תולדותיו: רבי מאיר הכהן; (רבי אלימלך; רבי ברוך אבי) רבי לוי יצחק כהנא מוישניצא. (בנו ר' ברוך דוד כהנא עלה לאה"ק והיה מחשובי קהילת החסידים בצפת, רבים בארה"ק הידרו לפדות את בניהם אצל צאצאיו שהסתעפו בארץ), בני רבי דוד הסתופפו בצל הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע. רבי דוד מוזכר לשבח בספר "דברי חיים" הנ"ל[10]. וכה מכנהו: "תלמיד חכם מופלג בדורו". באחד ממכתביו[11] מכנהו: "הצדיק המפורסם מהרד"ך ז"ל האבד"ק ראדמישלא".

רבי פינחס הכהן

רבי צבי יעקב, נישא כאמור לנינתו של רבי דוד מגיד, נישואי תלמיד חכם לבת כהן ות"ח מופלג, בתו של רבי פינחס הכהן, שמילא את מקום זקינו רבי דוד ברבנות העיר ראדומישלא, ושמו הלך לפניו כאחד

9. מאת הרה"ק ר' יחיאל איכל זי"ע מ"מ דמעליץ, (נדפס בשנית בברוקלין תשל"ז). וראה בספר "החסידות מדור לדור" של י. אלפסי.

10. יו"ד סימן נ"ג.

11. נדפס בקובץ 'כרם שלמה' תמוז תשמ"ז.

הרבנים המיוחדים, גבוה משכמו ומעלה. והיה מתלמידי ומקורבי הרה״ק רבי נפתלי מרופשיץ זי״ע.

הגה״ק רבי חיים מצאנז המליץ עליו בלשון מעוררת כבוד והערצה, וזהו תורף המעשה.

כאשר נסתלק רבי דוד מגיד לשמי מרומים, נתמנה אחד מבניו[12] למלא מקום אביו. לאחר שנתבקש גם הוא לעולם שכולו טוב, לא השאיר אחריו בן שיוכל למלא מקומו, קיבל גיסו חתן רבי דוד מגיד את הרבנות מעצמו, בלא שום חתימה ממנהיגי העיר, ונהג ברבנות כמה שנים.

כשנסתלק גם הוא לישיבה של מעלה — רצו כמה מבני העיר להביא רב אחר, אך כיון שרבי פינחס הכהן, בן בנו של רבי דוד, כבר גדל ונמצא ראוי למלא מקום זקינו, נשאלה השאלה לפני הגה״ק ה״דברי חיים״ זצ״ל, אם יש בזה דין ירושה כיון שכבר הפסיקו אחר באמצע.

הרבי מצאנז השיב תשובתו הרמה[13] בה פסק: ״שאין רשות לשום אדם להשיג גבול מורינו הרב רבי פינחס בדין הרבנות — דראוי הוא הרב מהר״ר פינחס לירש כבוד דודו״.

הנה כי כן, נתמנה רבי פינחס הכהן לאב״ד ראדומישלא על מקום זקינו הגדול רבי דוד מגיד זצ״ל.

ישנה תשובה נוספת מהגה״ק מצאנז לרבי פינחס הכהן[14] בה הוא מפליג בשבחו וכותב: ״רב שלום וכל טוב, לידידי הרבני המופלג החריף ובקי, כש״ת מורינו פינחס הכהן״.

רבי פינחס הכהן נסתלק לישיבה של מעלה ביום כ״ז כסליו תרכ״ה.

---

12. כמש״כ בשו״ת ד״ח המובא להלן ושם לא נתפרש מי מבניו שימש בתפקיד הרבנות כמו״כ לא נתפרש שם גיסו המוזכר להלן.

13. בשו״ת ״דברי חיים״ ח״א יו״ד סימן נג.

14. בשו״ת ״דברי חיים״ ח״א אבהע״ז סימן ה׳.

ביכ"ש סי' רמ"א מכותר כן דה"ל סם נסוף התשובה. גם מה שתמיה תם לפי יתידוש לעשות להם מדרש לפפלא וקשו לתשיש למוש תם בשמוע ודאי משמתין אתו בשעה שמעשכין הכיוש מעשות מפש ואין שן גדול מזה וכבר מנה המחבירים ז"ל בתוכן כייד הכיוש שביש מקוקים לגדוש סעובר ואיתא בירושלמי דמוער קטן המעבב כיוש מעשות מפש לירן גדוי תם נוזקין. עשה לגדמייהם מפי יסוד הכיוש"ם שלת תתבר לו הקהל מעיינין בדבר ומוציו הקלת לקיים את הקיוש בלי"ל. הרי ביושלי עיר וקבל אחד להפעל מחבירתם לך בתוכן שיהי קיום למוה והמוזה כזה היה מוכן רבים לעשות מוה בחוכה לעיון בירבים. **ולבן** היוצא לנו מזה תם שיראה הדבים להבדיל והרבים המחוים לפתי שיהיה שיהי כבוד תחוה וכבוד שמים תה בודאי יוכלו להתפרנס ולתן מוחה לך תם תיו עיין פיקוח שוב בודאי תשוב להם ושפוח בן ושלוח להיות תחם בחוכה. תיו. לך כיו לעיון בודוק קודשין ולתיקה בבוד ובקבלת הפרס לך ודאי תם לתן כיד תם כיד בשיר תם הקשוב קבוע שמשה בשופים לבות לבדיל בשר הגדולה בתוך בתן תולה והבם שהם הקלו שליהם לתי הרב המיין בשלשה לתו כל בתייהו בזה והבהב המיין תשוב להם בקבל ביש בשלשה לתו כל בתייהו ולתו דוקא דין לך הבר שיהי שנוש נוגע לבבוד שמים שלכיך כיד המה בשופים תחת כיד דשיר הגדולה בתתו. ותם תולי הבב דשיר הגדולה בה יהבלה לעבוד בשפיהם תחבי שתן לו דבר מסם. מבוי תבבי את הבב כי תיו לו יתבש שוב מבעליו ומה לבי בתבש בוי ותם תיו מחמת המתלוקה לו יבלה להזהיק להם ויכלו לתחיב לתת שולם תחה תוזב המה. בשתר מרי הבקהל וכן תמו מהניש ולו יתלוק עיו דין בדבוי תולק על בתחת. זה שעלה על דעתי הקלוסה וד' הטוב יתתי בדרך בתחת ותעשה סלוס. [ויעיין לעיל בסי' נ"מ]:

סימן נג

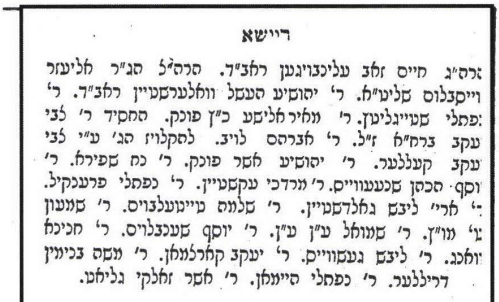
בגידון השלוה מהבכנות דק' ליתי מיטלם לתר היי להם וכבל ומוסבל זקן מיח מופבל בבוכו. ותחייו יכ בבוני בנו בתייו תיו לעיניים לימים ובקל ניטו תהן הבב חוזן בשל את הבכנות. מעמו בלא שום תיחשה והתנבל בבנות בתה שנים ותתר פעוים הבב הזה בתמת בן בנו של הבב חוזן בתיים היושם המופבל בשל ולתו למלת מקום תבוחנו ויש מבני העיר שרוצים לתר תחר ובקל בטוחל לחוות שפיי דם תוהיק. **הגה** דבר זה מבואר בספרי יספפת דבל תלתי לעיולבו קודם לבל תדם בבל תמניינים לפרנס תבנור הגם שבתמנים ושיש [פיים רמ"א] תינו בסוב רק בן בנו קודם מיח תמעיין בבירור ילתה שלתו דוקת בן בנו היים בל בלתי לינולבו בתבירי בתוספפת דקלוים ומבוקר הבייש"ם סי' רעיית בלא תולק. וגם ברמבים עיפי תסמע בן בתבור למעיין בבל' תלבים [פיים] ובהמ"ח ז"ל לתב שיקפיל ובקע בן בנו בלשון הרמבים ז"ל לתל בתת בל הקהל לינוסב קודם בתבור בבסוגות [דף קיג ע"ב] בני שמעון בני תסב בי תולם עדיין יש בבשיר לתשיב בי בלתי הרב תר"י שבתם לינם בבור דודו הלת ספפיק בינו תתר הוח ניטו בעל דודתו בבל. לך בתמת ז"ל תתת [ביי] עליו בזה ולת תתן לת תסעה ובמבר בינתה שתר פמיבתו ייבב לת בבוני בתבר תתבור בבירור ותי"ב לתן בת תפבקה בלל. שבים תבי יחזיק בלת בדין בשביל זה לת תיבר הרב מי שבתם תוקה בבוניו. וגם בי לת בקבלתו תבני שעיר לת הרב בבל עליהם לרתק רק תמעמו תבתבר שליהם ובודאי שזה לת תבבר בת הרב תרי"ף בבל. ע"ו נרתה ברור דלק תם תפסיק תתר תתר. הדבר לבדמותו ולת תבר בדתשון תוקה תבוניו. ומלבד שהוח [בתן תמעמו תבית רתי' זה תבבי תדברי הבים בבינות [בית תי] ובי תבבי בדין בתבירותו בבתבר בשים בתבית בתבי תי שתינו תזה ולת בן תזה יתתר בי"ב תבית בתבר בן ובו', והנה תבותר שם בי (ריש) שבעיר תת בי תינוקר ע"ש תתתת ב"י בי בן זה ומעלת מקום לבוניו. ולבלוקים בתן שלביב בדין בתבירותו בתבותר בשים והסקוק תתר תיב בזה תין תעלוינה בזה שהוק בן תזה יתן שבבר ינתבה תתר שבש דין. ע"ש בתי תבר בתבר לקדמותו ב"ב תקם תתתת בתבתקי מקום לבוניו יהוי בן זה ילת מהני לי"ש ע"ש בתה דפסקו"י עשיי הדין. ותתן בביד נבי בתפס ק' תתר ילת שפיי הדין בתן

תשובת הדברי חיים בענין חזקת הרבנות של ר' פינחס הכהן

בבית גדול זה, אשר יסודו בהררי קודש, מגדולי תלמידיו של החוזה מלובלין, עלה ונתעלה רבי צבי יעקב, וזכה למדריגות רמות ונשגבות שקיבלן גם מאביו הגדול רבי חיים אורי זצ"ל.

מנכבדי ריישא

רבי צבי יעקב קבע מושבו בריישא, בה שימש אביו רבי חיים אורי כמו"צ. הוא היה מנכבדי העיר ומעסקניה הנמרצים. גם לאחר פטירת אביו, אף שלא קיבל על עצמו עול הרבנות, היה לבוש באיצטלא דרבנן והופעתו היתה מעוררת כבוד.

ריישא

זרה"ג מייס זאב עליכוויגען רחצ"ד. הרה"ל הג"ר חלייזר וייסבלום סלוצ"ח. ר' יהושע העשל ווחלעפטיין רחצ"ד. ר' יפתלי שטיינגליכט. ר' מאיר חלייטע כ"ץ פוקס. החסיד ר' לזי עקב קרחי"ח זי"ל. ר' חנרהם לוים. להקלויז הג' ע"י לזי עקב קעללער. ר' יהושע חסר פוקס. ר' נח שפיגל. ר' וסף סכהן שכעוויים. ר' מרדכי עקסטיין. ר' כפתלי פרענקל. ר' לחרי ליפש גחלדסטיין. ר' שלמה טייטעלכוים. ר' שמעון ע' מו"ץ. ר' שמואל ע"ץ ע"ץ. ר' יוסף שטכטלוים. ר' חכיח יואכ. ר' ליפש גטעווייס. ר' יעקב קחרלמאן. ר' משה זכיטין דרילליער. ר' כפתלי היימאן. ר' חסר זאלקי גליטע.

ראדעמישלע

לכהמ"ד ע"י הג' יכרחל שחלחמאן. להקלוי' ע"י דוב טערים חצרחהסס. ר' חנרהם חטערלהס. ר' משה רחפפורט. ר' יכרחל גרין. ר' יכרחל כייחסטחט. ר' חיים זאמטער. ר' חיים פעפער. ר' חיים יעקב כהן. ר' חציגדור שטכטער. ר' משה קויפמאן. ר' מכלי פיקזין. החסיד ר' יכרחל שו"ב המופלג ר' כפתלי שו"ב. ר' טעכל זילכערמאן. ר' רפאל גוטווירטה. ר' יעקב בלחסס. ר' חייזיק קויפמאן. ר' פסח קויפמאן. ר' שמעון ליפשקער. ר' מרדכי ליפשקער. ר' כטע החפפשטעטער.

תואר מיוחד להרצ"י "החסיד ר' צבי יעקב ברח"א ז"ל" בין המנויים על שו"ת ריב"ם שנייטוך

רבי צבי יעקב מרייסא[15], מתאר את הרושם העז שנחקק בזכרונו על דמותו האצילית של רבי צבי יעקב.

מדי יום ביומו, בשעות הבוקר המוקדמות, כבר צעד רבי צבי יעקב לביהכנ"ס. גם בימות החורף, כשהחמה הפציעה בשעה מאוחרת והמנין הראשון התקיים רק בשעה שמונה וחצי, כבר עמד רבי צבי יעקב על משמרתו משעה חמש לפנות בוקר, והחל בהשתפכות הנפש לפני קונו, באמירת תפילות ותהילים לפני התפילה. כאשר נתלקטו אנשי העיר,

15. צ.ש. לעדער בספרו 'ריישער יידן', נדפס בוושינגטון שנת תשי"ג.

והחלו ללבוש את הטלית והתפילין, היה רבי צבי יעקב עובר מאחד לשני לענות אמן על ברכת המצוות והשחר כמו״כ היו ילדי העיר עומדים לפניו בתור לברך את ברכות השחר כשהוא עונה אמן[16].

במניינו הקבוע, שימש הוא כבעל התפילה. בנוסף לכך, רחשו לו כבוד והדר בביהכנ״ס העירוני, והוא היה זה שנתכבד בקביעות לומר 'ברכת החודש' מדי שבת מברכים.

ה'ימים הנוראים', התחילו ברריישא מערב ר״ח אלול. יהודי העיר עזבו את עבודתם ועיסוקם באמצע היום, ונתאספו לביהכנ״ס לומר סדר 'יום כיפור קטן'. היה ניכר במשך כל החודש על פני יהודי העיר את קדושת הימים. כל אחד התרחק מתענוגים והזדכך מעוונותיו של כל השנה.

בשבוע שלפני ראש השנה, קמו אנשי העיר, אנשים נשים וטף, בשעה שלוש לפנות בוקר מדי יום, והתאספו לאמירת סליחות. למרות הקור ששרר אז, נהרו יהודי העיר בהמוניהם לביהכ״נ. בראש השנה לפנות בוקר, כבר נתמלא ביהמד״ר ביהודי העיר שארשת פניהם רצינית ומעוררת אימה. לשיא הגיעה ההתעוררות, בעת שרבי צבי יעקב ניגש כש״ץ לתפילת שחרית, ובמשרה זו שימש בקביעות. את התפילות והפזמונים אמר בקול רווי דמעות ובכיות, עד אשר נשמעו מעזרת הנשים יללות הנשים הצדקניות. בקטעים מסויימים, הצטרפו גם האנשים המתפללים לקול הבכייה, וההתעוררות היתה עצומה.

יהי ביתך פתוח לרווחה

כאביו הקדוש, אף הוא אימץ את מצוות הכנסת אורחים כחלק בלתי נפרד מחייו וסדר יומו. כך נהג, לאור מה שציווהו אביו הקדוש טרם עלות נשמתו לגנזי מרומים באומרו: אם אשמע במרומים שזכית בגורל בסכום עצום לא ארווה נחת כלל, אך אם אשמע שהכנסת אורח לביתך אז ארווה נחת![17].

16. מזכרונות הגה״ח ר' שלמה יהודה אינטראטער ז״ל יליד ריישא.
17. ראה לעיל פרק לב הע' 1.

אכן קיים רבי צבי יעקב את צוואתו האחרונה של אביו הגדול, ופתח את ביתו לרווחה לכל דכפין. כל יהודי באשר הוא — נתקבל בביתו בכבוד מלכים, כאשר בעל-הבית בעצמו דואג למלא חסרונו ומבוקשו. הוא היה מציע את המיטות לאורחים הרבים. כאשר רצו להקל עליו ולעזור לו בעבודת הקודש אמר: מה אתם רוצים — הרי אני מכין מיטה לעצמי לאחר מאה ועשרים!.

הכל ידעו שבבית הנקי והמסודר, שבסוף רחוב 'טעפער', שם התגורר ר' צבי יעקב, באחוזתו של ר' וואלף שטייער, אפשר למצוא אש"ל מלא במשך כל שעות היום[15].

חשיבותה של מצוות הכנסת אורחים, בביתו, היתה גדולה מאוד. כלתו אשת בנו רבי דוד, הרבנית מרת פייגל סיפרה, שהיה שם אורח קבוע עוד מימי אביו רבי חיים אורי, בשם ר' חיים. הוא היה לבוש בגדים מלוכלכים, וכשנכנס הביתה נכנס עמו ריח רע כזה, שהיתה צריכה לברוח מהבית אל ביתו של הרה"ק רבי אלעזר מריישא שהתגורר בקרבת מקום. הוא היה מקבלה בחיוך: "ודאי ר' חיים הגיע לביתך — — —"

עוד סיפרה, כי פעם אחת, העיזה להעיר לאחד מן האורחים הקבועים על כך, שהשאיר את כליו על השולחן ולא פינה אותם. ענה לה האורח: "אני קבוע כאן בבית לפניך, ואל תבואי להעיר לי הערות". חותנה, ר' צבי יעקב, עמד בצד, שמע את דבריו של האורח, ושתק - - -

גדול המעשה

בנוסף לכך, היה רבי צבי יעקב פועל בגופו למען נצרכי העיר, ותמיד היה הולך להתרים את התושבים. בני העיר רחשו לו כבוד רב, והיו מעניקים לו לא פחות משני מטבעות ('גרייצער'), בעוד שהסכום הקבוע שקיבלו עניי העיר שחיזרו על הפתחים היה חצי מטבע ('גרייצער') בלבד[15].

בערבי פסחים, היה רבי צבי יעקב אופה כמות גדולה של מצות מצווה. בליל התקדש החג היה מחלק מהם לבני העיר, לקיים "כל דכפין

ייתי וייכול" כפשוטו. בנו רבי דוד העיד, שפעם כאשר גמר לחלק, ראה שהשעה כבר מאוחרת ועוד מעט חצות — התחיל למהר ולערוך את הסדר במהירות; אכל כזית מצה, דילג על כל סדר השולחן ערוך והסעודה, וניגש הישר אל האפיקומן, לפני חצות...

הדברי חיים באהלו של הרבי ר' אלימלך

רבי צבי יעקב דבק בדרכי אבותיו, בהתקשרות לצדיקי הדור, ובחר לו לרבי את הגה"ק מצאנז, אשר מצודתו פרושה היתה ברחבי גליציה ומחוצה לה, ולשמו ולזכרו חרדו רבים, גדולים וטובים.

סיפר רבי דוד מה ששמע מאביו:

היה זה כאשר נסע ביחד עם רבו הרה"ק מוהר"ח מצאנז להשתטח על ציונו של הרה"ק ר' אלימלך מליז'נסק. לאחר שיצאו מאוהל הקודש, התכנסו לאמירת לחיים. שתה הרה"ק מצאנז כוסית "לחיים", והפטיר כמקובל אצל אנשים רגילים: "די נשמה זאל האבן א עליה!"

היו באותו מעמד חסידים שהתפלאו ותמהו הלא על צדיק אומרים: "זכותו תגן עלינו", האם על ענק כמו ה"נועם אלימלך" יש צורך לומר שתהיה לו עליה?!

הגיב הרבי מצאנז: אין הכי נמי, הרבי ר' אלימלך היה גדול — ועם כל זה הוא עדיין צריך לאמירת ה"לחיים" שלנו.

הוא ציוה לקנות עוד משקה, שתה עוד פעם לחיים ואמר כנ"ל.

וסיים רבי דוד: אף שאבא היה מחסידיו הנאמנים של הצאנזער, והוא שמע מפי קדשו את הדברים האמורים, אך הוא עצמו לא הרהיב להתבטא כך על הצדיק מליזענסק, אלא שלפעמים היה מספר סיפור זה ביומא דהילולא של בעל ה"נועם אלימלך".

☆ ☆ ☆

סיפור נוסף חווה רבי צבי יעקב בהיותו בצאנז, היה זה כשהגה"ק מצאנז היה בעת צרה, ונדר שאם יושע, יערוך סעודה לעניים — "סעדני

ואוושעה". בחסדי שמים, נחלץ צדיק מצרה. לאחר שנושע, התכונן לקיים את נדרו ולערוך את הסעודה לעניי עירו. אחדים מחסידיו, שהיו עשירים ועתירי נכסים, חפצו אף הם להשתתף בסעודה, אך הרבי אמר להם, שאין בידו להבטיח למי שישתתף בסעודה שישאר כל ימיו עשיר, ויתכן שיירד מגדולתו חלילה.

בשעת הסעודה, היה הגה"ק מצאנז זי"ע במצב רוח מרומם ודעתיה היתה בדיחא עליה. לאחר ברכת המזון, יצא הרבי בריקוד נלהב, להודות ולהלל על כל הטוב אשר עשה עימו ה'. העניים שהשתתפו בסעודה, שמחו מאוד על שזכו לשבת בצילו וליהנות מזיו הודו, עד שפתח אחד מהם את פיו ואמר: 'ארוממך ה' כי דליתני' — לשון דלות; שע"י דלותו זכה להתרומם בסעודה הנדירה והרוממה.

מן האב אל הבן

לאחר הסתלקות רבו הרה"ק רבי חיים מצאנז, ביום כ"ה בניסן שנת תרל"ו, התקשר רבי צבי יעקב לבנו הגדול הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא, והסתופף בצלו להתבשם מזיו הדרתו.

אף רבו זה, העריכו מאוד והרעיף עליו מברכותיו ומרוח קדשו. במיוחד, היתה לו קורת רוח לישב במסיבת חסידים ולהקשיב לסיפוריו המקוריים של רבי צבי יעקב, שהיה "בעל מספר" גדול, וכה סיפר רבי דוד בנו:

אבא, היה נוסע תמידין כסדרן לרבו הגדול מוהר"י משינאווא זצ"ל, והיה לוקח אותי עימו. היה זה לפני היארצייט של הרה"ק ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל, שחל ביום כ"א באדר. ביקש הרה"ק משינאווא מרבי צבי יעקב שיספר איזה סיפור מהרה"ק ר' אלימלך ממה ששמע מאביו, ואמר: "אביכם היה איש חסיד ואיש אמת; הוא היה מקשיב לכל סיפור שסיפרו לפניו, אך היה מספר לאחרים רק מה שהיה יודע בבירור שהוא אמת. אני, איני יכול לשמוע סיפורים שאינם אמת, לכן תספרו סיפור ששמעתם מאביכם ואז אדע שהוא אמת".

פתח רבי צבי יעקב את פיו וסיפר: שמעתי מאבי זצ"ל שהרה"ק

רבי יצחק אייזיק מקאליב רצה לעשות פירוש על הספר הקדוש "נועם אלימלך", והפירוש היה גדול כמו מסכת יבמות. הוא חלם, שנכנס להיכל מלא ספרים, וביניהם היה ספר אחד שהיה מאיר מאוד. ישב שם זקן אחד ושאלו מהו הספר הזה? ענה לו, שזה ספר "נועם אלימלך", ושאר הספרים הם פירושים עליו.

שאלו כמה פירושים ישׁ? ענה לו, לפי סך המלאכים והשרפים שנוצרו מתפילתו של רבי אלימלך — — —.

כאשר גמר רבי צבי יעקב לספר את הסיפור, נענה השינאוור, ניכרים דברי אמת! שמעתי כבר את הסיפור ממספרים שונים, אך נוסח זה הוא הנוסח האמיתי.

☆ ☆ ☆

ידוע על עבודתו בקודש של הרה"ק רבי יחזקאל משינאוא. כאשר הגיעו אליו מקרים של דיבוק ר"ל, היה מתקן את נשמת הדיבוק ומרפא את אלו שנכנס בהם הדיבוק ר"ל. וסיפר הרה"צ רבי דוד בריזל זצ"ל, שהוא היה בשינאוא כאשר בא לשם הדיבוק הידוע. פעם אחת, כאשר צעק הדיבוק בקולי קולות, עמד על החלון, ומרוב פחד נפל מן החלון. כאשר סיפרו להרה"ק משינאוא שר' דוד נפל מהחלון, אמר הרה"ק: "מי שמזגו חלש, לא יבוא לכאן כאשר יש דיבוק".

☆ ☆ ☆

רבי צבי יעקב היה מנכבדי הקהל ומבני העלייה בסגל החבורה של הרה"ק משינאוא. הוא לא מש מזכרונו ותמיד הזכירו בחיבה ובהערכה. כאשר בניו של רבי צבי יעקב, רבי דוד ור' יוסף מנחם זצ"ל, ביקרו אצל מוהר"י משינאוא, התבטא הרבי כמה פעמים ברוב התפעלות: אה אה! בניו של ר' צבי יעקב! ("ר' הערש יעקב'ס קינדער")[18].

☆ ☆ ☆

18. ראה לעיל פרק יד ולהלן פרק זה ופרק לה.

אשריך שנתפסת על ספרי תורה

פטירתו מעלמא הדין, אף היא קשורה עם סיפור מסירות נפש לכבודה של תורה, ומעשה שהיה כך היה: בתקופת מלחמת העולם הראשונה, החלו הגויים, תושבי הסביבה, לערוך פוגרומים בתושביה היהודים של ריישא. דרכם היתה, לפרוע ולבזוז את רכושם של יהודי העיר, ולפעמים אף הפליאו מכותיהם עד כדי נטילת נשמה.

באחד הימים הגיעה ידיעה, שהפורעים עומדים ליכנס לבית הכנסת בריישא. הידיעה הגיעה באמצע קריאת התורה, ומאימתם ברח כל הקהל למקומות מסתור. רבי צבי יעקב היה היחיד שלא איבד את עשתונותיו. הוא נשאר בבית הכנסת, הגביה את הס״ת והשמש סייע בידו לגללו והלז נמלט על נפשו.

רבי צבי יעקב ניגש לעבר ארון הקודש כדי להכניס את ספר התורה למקומו, ותוך כדי כך נכנסו הפורעים פנימה. הם ניגשו אל ארון הקודש, ברצותם להוציא את ספרי הקודש ולבזותם ר״ל, אך רבי צבי יעקב ניגש ונעמד בגפו לעצור בעדם לבל יבצעו את זממם. בראות הפורעים שרבי צבי יעקב נעמד על דרכם, התנפלו עליו והחלו להכותו מכות נאמנות עד כי נשברה רגלו, ובכל גופו ניכרו היטב אותות המכות האכזריות.

הוא נפל למשכב שממנו לא קם. ביום י״ג בניסן תרע״ו השיב את נשמתו ליוצרו ונטמן בריישא, זי״ע.

השאיר אחריו בת אחת ושני בנים:

א. מרת צביה זוגתו של הרב מאיר פינק מריישא.

ב. רבי דוד אריה בריזל אודותיו יסופר להלן באריכות.

ג. רבי יוסף מנחם שהיה חתנו של רבי מיכאל דז׳ירקער.

☆ ☆ ☆

רבי מאיר פינק זי"ל

ר' מאיר פינק זי"ל

בתו מרת צביה, נולדה בשנת תרכ"ז לערך. בהגיעה לפרקה, נישאה להר"ר מאיר אלישע פינק בן הר"ר יהושע אשר פינק מריישא שמחת הנישואין התקיימה בשנת תרמ"ב לערך.

בשטר התנאים של גיסו הרה"צ רבי דוד בריזל מוזכר כערב קבלן "האברך הנחמד המופלג המפורסם מו"ה מאיר אלישע פינק נ"ר"

לאחר תקופת מגורים בריישא, היגרו לקלן שבגרמניה. שם עסק ר' מאיר בהרבצת תורה לתלמידים שומעי לקחו. אחד מתלמידיו הידועים הוא ד"ר רבי משה וואלך ע"ה, מייסד ומנהל בית החולים 'שערי צדק' בירושלים עיה"ק. הוא למד אצלו תורה וכל ימיו הזכיר את שמו בהערצה. גיסו של ר' מאיר, רבי דוד בריזל, זכה להטבות מיוחדות מד"ר וולאך בהיותו גיס רבו.

תלמיד נוסף של רבי מאיר, מזכירו במאמר: "שלמד משנה אצל תלמיד חכם גדול ששמו ר' מאיר פינק מקלן".

לעת זקנותם, עברו לגור אצל בתם באנטוורפן ושם נתבקשו לבית עולמם. ר' מאיר נפטר בשנת תש"ג, וזוגתו נפטרה לפניו ביום כ"ה בטבת תש"ב. הם נקברו באנטוורפן על תנאי, ואח"כ הועברו להולנד בבית החיים שבעיירה פיטא.

צאצאיהם:

לר' מאיר ומרת צביה, נולדו בת אחת ושני בנים:

1) בתם מרת אלטע הדסה, שנולדה בשנת תרמ״ה, נישאה לר׳ אריה לייב גרסטל ע״ה. הם נספו בשואה בשנת תש״ב יחד עם בנם שמואל הי״ד. בנים נוספים: א) ר׳ חיים אורי גרסטל ע״ה, התגורר בקלן ונפטר בברלין בשנת תש״ל, ושם נטמן; ב) ר׳ זאב (וואלף) גרסטל ע״ה, התגורר תקופה קצרה בארץ ישראל ואח״כ התגורר בדיסלדורף שבגרמניה. נפטר בשנת תש״מ ושם נטמן; ג) הרב צבי יעקב גרסטל משטרסבורג ואח״כ בשכונת ׳בית וגן׳ בירושלים.

2) הבן ר׳ חיים אורי פינק ע״ה. נולד בשנת תרמ״ו והתגורר בקלן עיר מגורי אביו. שם נשא לאשה את מרת מינה ע״ה. עלו לארץ ישראל בשנת תרצ״ט והתיישבו בתל אביב. נפטר בשנת תשט״ו, וזוגתו בשנת תשמ״ב. נטמנו בבית החיים בתל אביב.

בנותיהם: רגינה ע״ה, נספתה בשואה הי״ד; מרת אדלה זוגת ר׳ יצחק שפריזגין; מרת לאה זוגת ר׳ יצחק צויק.

3) הבן השני: ר׳ פינחס ע״ה. נולד בשנת תרמ״ט. אף הוא כאחיו גר בעיר מגורי אביו קלן, ושם עסק בדפוס יחד עם אחיו ר׳ חיים אורי. התחתן עם מרת מירל לבית וינד. בשנות השואה האיומות, בין השנים תש״ב — תש״ג, נשלחו שניהם מגרמניה לפולין ושם עלו על המוקד יחד עם בנם אברהם משה הי״ד.

צאצאיהם באה״ק: בנם ר׳ יהושע ברוך פינק הי״ו, גר בבני ברק עם זוגתו לבית הירש. מרת רבקה תחי׳ זוגת ר׳ יוסף גוטליב; מרת מרגוט תחי׳ אלמנת הר׳ ברלין ז״ל[19].

רבי יוסף מנחם גליקליך הי״ד

הרה״צ ר׳ יוסף מנחם גליקליך מקליינורדיין, נודע בשערים כאיש מורם מעם. אודים מוצלים מאש שזכו להכירו בתקופה שלפני השואה

19. התולדות נכתבו עפ״י הר׳ צבי יעקב גרסטל ובנו הר׳ אריה הי״ו, ור׳ יהושע ברוך פינק הי״ו מב״ב ותשו״ח להם על עזרתם בלונ״ח.

ובתקופת השואה עצמה, תיארו והפליאו את מעשיו הכבירים, את עבודת ה' הצרופה שבה עסק, ואש הקודש שיקדה בו תדיר.

הוא נולד לאביו רבי צבי יעקב, בעיר ריישא בשנת תרל"ז[20]. אשר העניק לו את עיקר חינוכו לתורה וחסידות. אביו נהג לצרפו עימו בנסיעותיו לחסות בצל קודשו של הרה"ק מהר"י משינאווא.

באחת השבתות ששהה בשינאווא יחד עם אחיו הרה"צ רבי דוד בריזל, עמדו שניהם על אדן החלון מאחורי כיסאו של הרה"ק משינאווא, בעת שערך את שולחנו הטהור בעת סעודה שלישית. הם זכו לעמוד בקירוב מקום, בהיותם מיוחסים ובנש"קים. נענה רבי יוסף ואמר לאחיו רבי דוד: "היום בעת אמירת 'וליהווי אנא פקידא בגו צדיקייא', כיוונתי שרבנו יזכור אותנו תמיד".

אך סיים רבי יוסף את דבריו, הסב הרה"ק משינאווא את פניו אליהם, וציווה ליתן לבניו של ר' צבי יעקב שיריים — — — [21]

נשואיו

בהגיעו לפרקו, נשא לאשה את הצדקנית מרת אלטע קריינדל ע"ה, בת הרה"צ ר' מיכאל ז'ירקער מקליינורדיין. בעת שדובר השידוך ביניהם, ור' מיכאל נפגש עימו כדי לתהות על קנקנו, שאלו ר' מיכאל אם הוא לומד גם בדרך הפלפול. נענה והשיב על אתר: ידוע מאמר חז"ל: (חגיגה ה' ע"ב) "שלושה הקדוש ברוך הוא בוכה עליהן בכל יום, על שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק; ועל שאי אפשר לעסוק בתורה ועוסק; ועל פרנס המתגאה על הציבור". ותמוה, מה יש לבכות על זה שאינו יכול לעסוק בתורה ועוסק, אדרבה, הרי זוהי דרגת מסירות נפש?!

אלא הביאור הוא כך: הנה בברכת התורה אנו מברכים "אשר בחר בנו ונתן לנו את תורתו" — על מצוות ידיעת התורה, וברכה נוספת

---

20. מפי נכדו הרה"ח ר' יצחק דייטש שליט"א מארה"ב

21. מפי הרה"ח ר' חיים יאקאב שליט"א מארה"ב ששמע מפי הרה"ח ר' ליפא לעפקאוויטש ז"ל חתנו של רבי יוסף מנחם.

מברכים "לעסוק בדברי תורה" — על פלפולה של תורה כאשר עוסקים בה בדרך הפלפול.

זוהי אם כן כוונת חז"ל — סיים ר' יוסף — מי שאינו יכול לעסוק בפלפול ועוסק, עליו בוכה הקב"ה, כי הוא מבלה את זמנו לריק מכיוון שדרך הפלפול אינה הולמתו, ובזמן עיסוקו בפלפול יכול היה ללמוד כמה דפי גמרא עם ראשונים.

דבריו, נשאו חן בעיני ר' מיכאל, והוא בחר בו כחתן לבתו[20].

☆ ☆ ☆

שנות סבל עברו עליו מצעירותו כאשר לא זכה להיפקד בבנים. באחד הימים זכה לקבל את ברכתו של הרה"ק רבי אלעזר מריישא שיפקד בזרע של קיימא. אכן, לתקופת השנה חבק בן, אך לדאבונו שבק חיים לאחר תקופה קצרה. במר נפשו הוא אץ אל הרה"ק שברכו, אך תשובתו היתה: אני, אינני יכול לעזור לך עוד!

בצר לו, פנה אל הרה"ק מסיגעט בעל ה'קדושת יו"ט', להיוושע בדבר ישועה ורחמים. בהגיעו לסיגעט לראש השנה זכה לקירבה מיוחדת ממנו, והוא כיבדו לשמש כש"ץ בתפילות הימים הנוראים. כאשר נפרד ממנו לשלום במוצאי ראש השנה, קיבל את ברכתו להיפקד בבן.

כעבור כמה חודשים, כשראה שעדיין לא נושע, נסע שנית לסיגעט לקראת שב"ק פרשת וארא. בהגיעו, נענה ה'קדושת יו"ט' ואמר: טוב שבאתם עתה, בפרשת וארא, כי בה נקרא את הפסוק "ואזכור את בריתי", וזהו זמן המסוגל לישועה. ואכן, לתקופת השנה נפקד רבי יוסף בבן זכר[21].

איש האשכולות

בעיר קליינורדיין, שהיתה עיר ואם בישראל מלאה וגדושה בחכמים וסופרים, בלט ר' יוסף בדמותו העילאית ומקום של כבוד התבצר לו בין הגאונים והצדיקים שם. הוא זה שנבחר לעבור לפני התיבה בימים הנוראים, ותפילותיו, שנאמרו ברגש ובהתלהבות, סחפו את הקהל ועוררום לתשובה. שקדנותו בתורה היתה מופלגת. הוא היה מוסר שיעורים

תמידין כסדרן בביהמ״ד בקליינורדיין[21].

על חשיבותו הרבה בעירו, תעיד העובדה הבאה:

הרה״ק בעל עצי חיים מסיגעט זי״ע

בשנת תרפ״ו, נפל הרה״ק ה״עצי חיים״ מסיגעט למשכב והיה בסכנת חיים (היה זה בעת ששהה בקליינורדיין). דבר מחלתו עשה רעש גדול בקרב בני העיר ואף מחוצה לה. לאחר שהתעוררו לתשובה ובקעו רקיעים, ועדיין לא נושע הצדיק ממחלתו, המליץ חותנו הרה״ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ״ל, להושיב בית דין מיוחד שיפסוק בכח התורה כי צריך את ה״עצי חיים״ בעלמא הדין, והקב״ה צריך לשלוח לו רפואה שלימה — — —

מיהרו להושיב עשרה דיינים תלמידי חכמים ויראי ה׳, בראש האב״ד קליינורדיין רבי מאזעס חיים ליטש רויזנבוים, והדיין רבי משה צבי לאנדא. ביניהם נמנה גם הרה״צ רבי יוסף מנחם גליקליך. על פסק בית הדין, חתם: ״יוסף מנחם ב״ר צבי יעקב ז״ל״. אך למגינת הלב אף דבר זה לא הועיל. ניצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש[22].

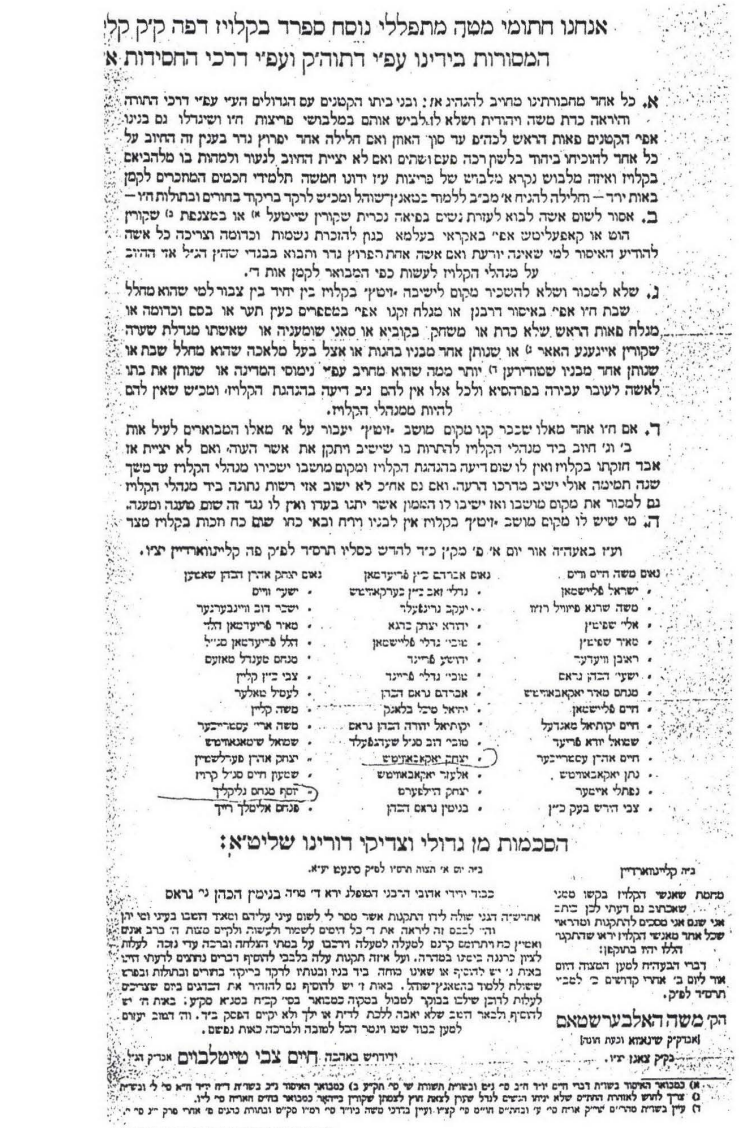
הגה״ח ר׳ וואלף סאמעט זצ״ל מניצולי קליינוואַרדיין סיפר שפעם הגיע הרה״ק מסאטמאר לשהות בשב״ק בעיר ״נירדהעאזי״ הסמוכה לקליינוואַרדיין הרבה מתושבי קליינוואַרדיין הגיעו לשב״ק זו לשהות בצל אדמו״ר זיע״א ביניהם גם ר׳ יוסף מנחם. הגבאים שוחחו בערש״ק עם האדמו״ר על ענין הכיבודים למי מהאורחים יש לכבד בעלייה וכדו׳.

22. ספר מושיען של ישראל להרה״ח ר׳ שלמה יעקב געלבמאן שליט״א פרק מד (עמ׳ שפח) וראה שם השתלשלות הסיפור באורך.

פסק הדין לרפואת בעל עצי חיים זי"ע עליו חתום בין השאר רבי יוסף מנחם זי"ל

כשהגיעו לשוחח על ר' יוסף מנחם נענה האדמו"ר "ר' יוסף אינו צריך כיבוד. אבל רצוני מאד לשמוע אותו בתפילת קבלת שבת". ואכן כך עשו.

התורה היתה לחם חוקו ונשמת אפו. הוא היה אומר בדרך צחות על דברי רש"י בפסוק (בראשית ח, ה): "וסעדו לבכם" — בתורה,

אנחנו חתומי מטה מתפללי נוסח ספרד בקלויז דפה ק"ק קל
המסורות בידינו עפ"י דתורה"ק ועפ"י דרכי החסידות א

א. כל אחד מחבותינו מחויב להגיה את; ובני ביתו הקטנים עם הגדולים העני עפ"י דרכי התורה והיראה כדת משה ויהודית ושלא לוגלביש אותם במלבושי פריצות חיז ושינדלו גם בינו אפי הקטנים פאות דראש לכהים עד סוף האות ואם הלילה אחד יפרוץ נדר בענין זה החיוב על כל אחד להוכיחו ביהוד בלשון רכה פעם ושתים ואם לא יציית החיוב לנעור ולמהות בו מלהביאם בקלויז ואיהה מלבוש נקרא מלבוש של פריצות עיז יהיו חמשה תלמידי חכמים המחכרים לקמן באות יהד — וחלילה להגיה אי מב"ב ללמוד בטאגין־שוהל ומכיש לרקד בריקוד בחורים ובתולות היז —

ב. אסור לישום אשה לבוא לעזרת נשים בפיאה נכרית שקורין שייטעל [א] או במצנפת [ב] שקורין הוט או קאפעליטש אפי באקראי בעלמא כגון להזכרת נשמות וכדומה רצריכה כל אשה להדגיש האיסור למי שאינה יודעת ואם אשה אהת הפרוץ נדר וחבוא בכגדי שהין הגיל אזי החיוב על מנהלי הקלויז לעשות כפי המבואר לקמן אות ד׳.

ג. שלא למכור ושלא להשכיר מקום לישיבה ויטש"ק בקלויז בין יחיד בין צבור לפי שהוא מחלל שבת חיז אפי באיסור דרבנן או מגלח זקנו אפי במסממרים כעין תער או בסם וכדומה או מגלח פאות הראש שלא כדת או משחק בקוביא או סאני שומעניה או שאשתו מגדלת שערה שקורין איינענע האאר [ג] או שנותן אחר מבניו בהעות או אצל בעל מלאכה שהוא מחלל שבת או שנותן אחר מבניו שטודירען [ד] יותר ממה שהוא מחויב עפ"י נימוסי המדינה או שנותן את בתו לאשה לעבור עבירה בפהפסיא ולכל אלו אין להם ניב דיעה בהנהגת הקלויז, ומכיש שאין להם להזות טמנהלי הקלויז.

ד. אם חיז אחד מאלו שכבר קנו מקום מושב ויטש"ק יעבור על א' מאלו המבוארים לעיל אות ב' וני חויב ביד מנהלי הקלויז להתרות בו שישיב ויתקן את אשר העוה, ואם לא יצייה או אבד חוקתו בקלויז ואין לו שום דיעה בהנהגת הקלויז ומקום מושבו ישכירו מנהלי הקלויז עד משך שנה תמימה אולי ישיב כדרכו הרעה. ואם גם אחיכ לא ישוב אזי רשות נתונה ביד מנהלי הקלויז גם למכור את מקום מושבו ואז ישיבו לו הסמן אשר יתנו בעדו ואין לו עוד את שום מעוה ומעוה.

ה. מי שיש לו מקום מושב ויטש"ק בקלויז אין לבניו ירוה ובאי כתו שום כח חכות בקלויז מצד

ועיז באעה"ה אור יום א' ס' מקץ כ"ד להדש כסליו תרס"ד לפ"ק פה קליינוארדיין יצ"ו.

נאם משה הים ודם	נאם אברהם בין פרידמאן	נאם יצחק אהרן הכהן שאטצן
• ישראל פלישאן	• נחלי ואב בין בערקאוויטש	• ישעי׳ ווים
• משה שרגא פיוול רוזא	• יעקב נרינצלער	• ישכר דוב ווינבערגער
• אלי׳ שפיטצין	• יהודה יצחק ברגא	• מאיר פריעדמאן הלי׳
• מאיר שפיטצין	• שלמי׳ נחלי פלישאן	• הלל פריעדמאן סגי׳ל
• ראובן ווינרער	• יהושע פריינר	• מנחם מענדל מאזעס
• יעקי׳ הכהן נראם	• שלמי׳ נחלי פריינר	• צבי בין קליין
• מנחם מאיר יאקאבאוויטש	• אברהם נראם הכהן	• לעמל מאלצר
• הים פלישאן	• יחואל שכל בלאנק	• משה קליין
• הים יקותיאל מאזעל	• יקותיאל יהודה הכהן נראם	• משה אי׳ קסטרייבער
• שמואל יהדא פריינר	• שלמי׳ הוב סגל שרגא־פלצל	• שמחל שיאאבאוויטש
• חיים אהרן עקסטרייבער	• יצחק יאקאבאוויטש	• יצחק אהרן פערלשטיין
• נתן יאקאבאוויטש	• אלעזר יאקאבאוויטש	• שמעון חיים סגל קרייז
• נפתלי איזעער	• יצחק הילצערס	• [illegible] מנחם נלקלך
• צבי הירש בעק בין	• בנימין נראם הכהן	• פנחס אלטשלך חיים

הסכמות מן גדולי וצדיקי דורינו שליט"א:

ביה יום א' תצוה תרס"ו לפ"ק סענעש יע"א.

כבוד ידידי אחובי הרבני המופלג ירא ד' מוה בנימין הכהן נר' נראם

אתרשיה דגי שולה לידו התקנות אשר פסר לי לשום עיני עליהם ואאד השבו בעיני וטוב הון והי׳ לבבם זה ליראה את ד׳ כל הימים לשמור ולעשות ולקיים מצות ה׳ כרב אנים ואשיון כח ותרחמים קרוב לטעלה ולטעלה והבבו על באתי הטלחה וברכה עד נצה לעולם לעיון ברגה בשבו בסדרה. ועל אזה תקנות עלה בלבבי להוסיף דברים נוצצים לתועלת דתי באות ני יש להוסיף או שאינו מחזק ביד בנין ונטחזק לקדר בריקוד בחורים ובתולות ובפרט שיהולת ללמוד בטאגין־שוהל. באות ד׳ יש להוסיף גם להזהיר את הבובים בים שצריכים לעלות להבן שלום בבוקר למנל בטכוח מבואר בסי׳ קכ"ח בסניא סקע"ו: באות ה׳ יש להוסיף לבאר השב שלא יאבה ללכת לדית או ילך אלא יקים הפסק ביד. וה השוב יעשים למען בבוד שבו ועטר הכל לשובה ולברכה כאות נפשם.

יהודים באהבה חיים צבי טיטלבוים אבדק הנ"ל

מזמת שאנשי דקלויז בקשו ממני שאבחוב גם דעתי לבן בית"ב אני שנם אני מסכים להתקנות וטוראשי שכל אחד מאנשי דקלויז יראו שהתקנו הללו יהיו בתוקפן:

דברי הבעוהיה לשנן המצנה הזם אך לזום ב' אדרי קדושים ב' לסבי תרסיד לפ"ק.

הק' משה האלבערשטאם
אבדק"ק שינאוא ונפת ועטן

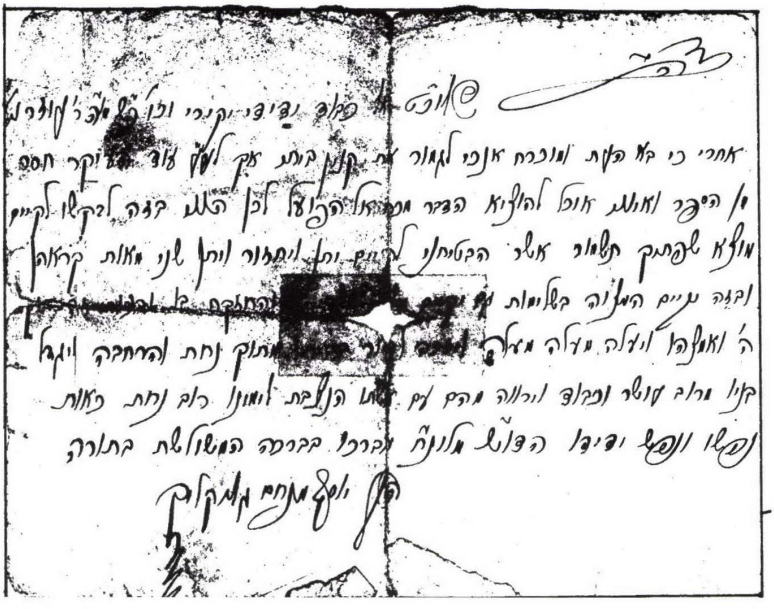
בקק צאנז יצ"ו.

ג) כמבואר האשנד בשו"ת דבר הים סי' נ"ם ובשו"ת תשובה שי סי' הקיע ב) כמבואר האשנד בי"ב בשו"ת דיה יחיד הי"א סי' לי ובשו"ת
ד) עיין בשו"ת מהרי"ט ח"ב סי' ע"ב ובתים חיים סי' קצ"ו ועיין בדברי משה בירור סי' רפיו מקים ובמות בנים סי' אחי סק"ו סי' ס"ו

רבי יוסף מנחם חתום על תקנות בית המדרש בקליינוורדיין בין החותמים גם גיסו רבי יצחק יעקבאוויטש חותנו של רבי חיים ליפשיץ זצ"ל

בנביאים ובכתובים וכו'. היינו שהתנ"ך סועד ומחזק את הלב. וממשיך רש"י לומר: "מצינו דפיתא סעדתא דלבא", — והכוונה שלפעמים בנוסף לדברי התורה צריך גם לסעוד ולחזק הלב בפת ממש[20].

היה פרוש מהבלי העולם הזה וקידש עצמו בסילודין. במשך ארבעים שנה לא נטל ידיו לסעודת פת בימות החול, אלא רק בסעודת מצווה[21].

מכתב מרבי יוסף מנחם לידידו ר' עוזר

והצנע לכת עם אלוקיך

בד בבד עם השגותיו הנעלות, היה ר' יוסף ענוותן ונחבא אל הכלים. פעם התווכחו הלומדים בביהמ"ד בקליינורדיין בהלכות מליחה, זה אומר בכה וזה אומר בכה. כאשר שמע את דבריהם התבטא: "בצעירותי חיברתי חיבור שלם על הלכות מליחה". כנראה שמרוב ענוותנותו, ומפני שמיאן לעשות את תורתו קרדום לחפור בו, גנז את החיבור ולא הביאו על מכבש הדפוס.

☆ ☆ ☆

פעם, בחג הסוכות, הלך להתפלל בביהמ"ד יחד עם חתנו ר' ליפא לעפקאוויטש ז"ל. בעת אמירת ההלל, הוציאו את ארבעת המינים לנענעם. הראה חתנו את אתרוגו המהודר לחבירו, וביקש מחותנו ר' יוסף שיראה גם הוא את אתרוגו המהודר לקהל המתפללים.

נענה ר' יוסף ואמר בפסקנות:

"אני איני מראה את האתרוג כשם שאיני מראה את עצמי! ("איך באווייז נישט דעם אתרוג אזוי ווי איך באווייז נישט זיך").

לעת זקנותו, עבר לגור בבית בתו. הוא לא רצה שישמשוהו, וכל מה שיכול היה לעשות בכוחות עצמו — ביכר לעשותו לבדו[20].

כוס התרעלה

בשנות השואה האיומה, מיצה את כוס התרעלה עד תומה בתוך עם ישראל. הוא קיבל את גזירת השמים באהבה, וכאשר גילחו הנאצים ימ"ש את זקנו, התבטא ואמר: צריכים לקבל זאת בשמחה, כי היא גזירת הקב"ה, כשם שגזר עלינו לגדל זקן!"[21].

עלה על המוקד על קדושת שמו יתברך, ביום י"ב בסיוון תש"ג. הי"ד. עימו נרצחו רבים מבני קהילתו, וביניהם גם בן אחיו רבי חיים ליפשיץ הי"ד, שהיה גם חתן גיסו רבי יצחק חתן רבי מיכאל ז'ירקער.

צאצאיו:

שני בנים יקרים היו לו, שעלו אף הם על המוקד.

1) רבי חיים אורי[23], דומ"צ ותופס בישיבה בניר באטור, זוגתו הרבנית רויזא בלומא בת הרב דשם הרה"צ ר' נפתלי בן רבה של וואלאווע רבי ישראל יעקב יוקל (חתן דודו הייטב לב) וחתן הגאון הצדיק רבי משה יוסף אב"ד איהעל בן הייטב לב, אחיו של בעל ה'קדושת יו"ט'. בניו: ר' יודל, הילד מיכאל, ובתו רבקה, נספו בשואה. הי"ד.

2) רבי שמואל זאנוויל חתן האדמו"ר ממאקאווע (חותנו בזיוו"ש של

23. ס' "שם הגדולים החדש מארץ הגר" עמ' 371 מס' 20)

רבי ליפא לעפקאוויטש ז״ל

הרה״ק רבי אהרן מבעלזא זי״ע). בנו אשר ישעיה הי״ד, שנקרא על שמו של סב אשתו הרה״ק רבי אשר ישעיה מרופשיץ זי״ע, נספה בשואה.

3) מרת שרה דבורה ע״ה, זוגת רבי חנניא יו״ט ליפא לעפקאוויטש. הם ניצלו מעמק הבכא והתיישבו בארה״ב. ר׳ ליפא זכה לעשירות מברכתו של הרה״ק רצ״א מבלאזוב זצ״ל (שיח זקנים עמ׳ פז). חלק מצאצאיו נעקד״ה ביום י׳ סיון תש״ד והם: הב׳ צבי יעקב, מיכאל, חיים אורי, רחל, הדסה, הי״ד. ונותרו להם לפליטה שתי בנות: האחת היא זוגת ר׳ יצחק דייטש הי״ו בארה״ב; והשניה זוגת ר׳ שלום יוסף טויב הי״ו מירושלים עיה״ק[20].

רבי שמואל זאנוויל גליקליך הי״ד

רבי שמואל זאנוויל גליקליך הי״ד

רבי שמואל זאנוויל, בנו של רבי יוסף מנחם, היה איש מורם מעם וזכה למדריגות נישאות ונעלות בהתמדת התורה וקנייניה. בהגיעו לפרקו, נשא לאשה את מרת רחל בת הרה״צ רבי יחיאל חיים לאבין זצ״ל האדמו״ר ממאקאווא. בית חותנו היה בית גדול בתורה ועבודת שמים צרופה.

בספרי השו״ת מהתקופה שלפני השואה, מוזכר רבי שמואל זאנוויל פעמים רבות. הגאון רבי חיים מרדכי יעקב גאטליב זצ״ל אב״ד מישקאלץ, בספרו יגל יעקב[24] כותב

24. או״ח סימן י.

"שלום וישע רב אל כבוד האברך המופלג החריף ובקי, ירא ושלם, חוטר מגזע המעלה למשפחת רם, כש"ת כמ' שמואל בקוראי שמו זאנוויל (נ"י), אב"י בק"ק קליינורדיין". בתשובה נוספת[25] מוסיף להללו: "אדמהו אכנהו, אף לא ידעתיהו לפי ערכו להללו, כבוד הרב החריף ובקי, משנתו קב ונקי וכו', מוהר"ר שמואל בקוראי שמו זנוויל (נ"י) בהרב החסיד המפורסם כמו"ה יוזעפאף (שליט"א) אב"י בק"ק קלו"ד".

גאון נוסף מהעיירה קליינורדיין, רבי ישראל חיים סמט בספרו "שמע ישראל"[26] מביא לשון השאלה שהפנה אליו רבי שמואל זאנוויל בענין לחם משנה בחלות הדבוקות יחד. בתשובתו כותב גאון זה: "לכבוד מעלת נפש טהורה ויפה, שמואל בקוראי שמו, נכבדות מדובר בו, יהי מבורך בשכמו ובקומו, ה"ה כבוד אהובי ידידי המופלג בתורה ויראה טהורה, חו"ב בחדרי תורה, זית רענן, יפ"ת חרוץ ורענן, ריח לו כלבנון, אוצר בלום, נופך ספיר ויהלום, ענף עץ אבות, מתנהג בחסידות, מוכתר במעלות ומידות טובות וישרות וכו'".

הוא מוזכר גם בשו"ת "בית ישראל" מהגאון רבי ישראל אברהם אלטר לנדא אב"ד עדעלין. הוא מתואר שם בתוארים נכבדים: "האברך כמדרשו, חריף ובקי בתו"י, חרוץ ושנון, קולע אל השערה בסברא ישרה איש חמודות, מתנהג בחסידות, עורך מערכה בסברא ישרה וברורה וכו'". (ראה שם באו"ח סימן י', וע').

רבי שמואל זאנוויל מובא גם ברשימת רבני הונגריה שבסוף ספר "שם הגדולים החדש מארץ הגר", עמ' 418 וכתב עליו: "יושב באהל של תורה בקליינוארדיין". מהתארים המופלגים שתיארוהו גדולי דורו בתשובותיהם אליו, ניכר כי נתבצר לו לרבי שמואל זאנוויל מקום נכבד בכותל המזרח בין פארי הדור. הוא קנה לו שם טוב בקרב גאוני דורו שהפליגו בשבחו ובשבח משפחת בית אביו המעטירה, כאנשים רמי מעלה המופלגים בתורה ובחסידות.

---

25. סימן כו.

26. סימן מד.

גיסו, הגאון רבי יוסף ליברמן שליט"א מוסר בשם חותנו האדמו"ר ממאקאווא, כי רבי שמואל זאנוויל זכה להתעטר בסמיכות חכמים מהגאון רבי מרדכי לייב ווינקלער זצ"ל אב"ד מאד בעל שו"ת "לבושי מרדכי", שהפליג בשבחו וכתב אליו בין השאר: "קנקן חדש מלא ישן, לא ראיתי כמוהו".

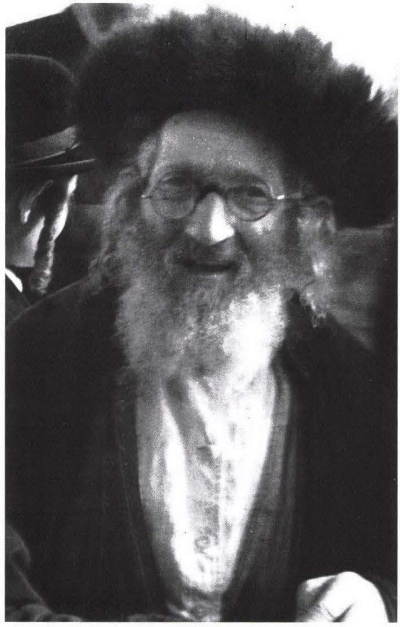
לדאבון כל לב, נגדע הארז בלבנון בעודו באיבו, עם אחינו בני ישראל אשר בהונגריה המעטירה, בשנות השואה האיומות. ה' ינקום דמם.

הרה״צ רבי דוד אריה בריזל זצ״ל

פרק לה

מצאתי את דוד עבדי

הולדתו

רבי דוד זצ״ל

הרב הצדיק רבי דוד זצ״ל, נולד בי״ב לחודש מר־חשוון[1] שנת תרל״ה, לאביו הרה״צ רבי צבי יעקב [גליקלין], בן הרה״ק רבי חיים אורי מריישא זצ״ל, שהיה חותר מגזע הש״ך, וחתנו של הג״ר פינחס הכהן זצ״ל אב״ד ראדומישל הגדולה, נכד הרה״ק רבי דוד מגיד זצ״ל, מחשובי תלמידיו של הרה״ק החוזה מלובלין. עליהם ועל מעשיהם כבר סופר לעיל בהרחבה.

הילד הוכנס בבריתו של אברהם אבינו ע״ה בעיר מולדתו, ריישא. ונקרא שמו דוד ע״ש זקינו רבי דוד מגיד זצ״ל. בברית־המילה, השתתפו מסלתה ומשמנה של העיר: רב העיר רבי צבי הירש אורנשטיין בעל ״שו״ת ברכת רצ״ה״ ונכדו של ה״ישועות יעקב״; שבעת טובי העיר, רבנים ואישי צבור — שנאספו יחד לסעודת המצוה לכבוד אבי־הבן רבי צבי יעקב, שהיה מנכבדי העיר וראשיה; כמובן, את

1. נשמע מפיו בעת שנכנס פעם ביום י״ב במר־חשוון לבית חתנו רבי יהושע ציינווירט, שנולד אף הוא ביום זה ואמר לו: ״יום זה שייך לי ולך...״.

המעמד פיאר הסבא רבי חיים אורי מריישא, שכיהן כמו"צ בעיר.

בסנדקאות כובד רבה של העיר, רבי צבי הירש אורנשטיין, ובמעמד זה התרחש מאורע מעניין ביותר:

ארבעים שנה תמימות

היה זה כאשר באמצע סעודת הברית, הגיע מכתב רבנות מראשי העיר לבוב־לעמבערג אל רב העיר ר' צבי הירש, בו הם מקבלים את מרותו ומפצירים בו לכהן פאר בעירם כרבה הראשי, מאחר שהמשרה נתפנתה זה עתה. ביחוד, הדגישו ראשי העיר, כאשר בעיר ואם בישראל זו, שימש כבר ברבנות זקנו בעל ה"ישועות יעקב".

שבעת טובי העיר ריישא, שדבר המכתב גונב לאוזניהם, החלו מתחננים בפני רבי צבי הירש לבל יעזוב את צאן מרעיתו אשר כה קשורים אליו. הם אף הבטיחו להעלות את משכורתו, ולספק לו את צרכיו הרוחניים והגשמיים גם יחד.

כתשובה, סיפר להם רבי צבי הירש את הסיפור הבא:

בהיותי צעיר לימים, גדלתי על ברכי אבי־זקיני ה"ישועות יעקב", מאחר שאבא־מארי, רבי מרדכי זאב, נסתלק באביב ימיו.

יום אחד הגיע הרה"ק רבי מאיר מפרימישלאן זי"ע לביקור אצל זקני. כידוע, היתה דרכו בקודש של רבי מאיר'ל לומר פשעט'לאך, שהיו נראים לפעמים כתמוהים. אף אני, בשמעי ממנו אחד מהפשעט'לאך, העליתי חיוך על פני. כאשר הבחין הצדיק בחיוכי, נענה לעומתי ואמר: "בחור זה, רואה כבר את עצמו כרבה של לעמבערג, אך עליו לדעת כי עוד יעברו ארבעים שנה של טלטולי דרך מרבנות אחת למשנהו, עד שיתמנה לרבה של לעמבערג"! — — —

היום — סיים רבי צבי הירש את סיפורו הנפלא — מלאו ארבעים שנה תמימות מאז ניבא לי הצדיק רבי מאיר את עתידי. (כידוע, שימש רבי צבי הירש ברבנות בערים נוספות טרם התמנותו לרבנות ריישא)

כעת רואה אני, שדבריו של אותו צדיק מתקיימים במלואם, לאחר שהתקבלתי זה עתה לרבנות בלעמבערג, ומנבואתו לא נפל דבר.

"אם כך" — סיים ואמר רבי צבי הירש לפרנסי עירו — "אין ברירה, ועליכם להסכים עמדי ולהרשות לי לעקור ללעמבערג, לקבל שם את המינוי!"

מידת ההשתוות

במעמד זה, בעת ברית המילה, סיפר רבי צבי הירש גם על ביקורו של הרה"ק רבי הירש מרימנוב זי"ע, בהיותו בראשית תקופת הנהגתו, אצל זקנו ה"ישועות יעקב".

נהוג היה אצל בעל ה"ישועות יעקב", כי מי שהיה מעוניין לבקר במעונו, היה עליו להודיעו מראש על כך. כאשר באו להודיעו כי רבי הירש מרימנוב מתכונן להגיע, נענה ואמר: "האם גם משרת בין הרבי'ס?!" — ופקד על משמשו להוציא את כל הכיסאות מהבית.

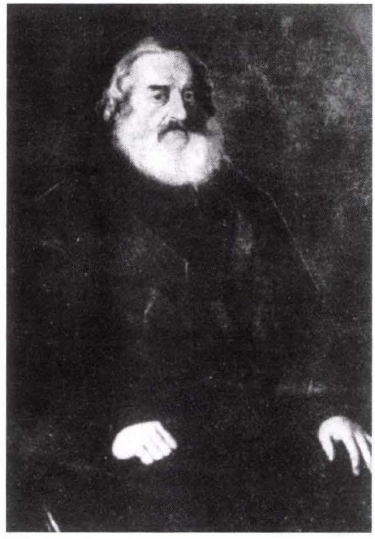
כאשר הגיע הרימנוב'ער וביקש להיכנס לחדרו של ה"ישועות יעקב", הניח ידו על המזוזה כדי לנשקה, כנהוג; אולם, הסירה מיד. כך חזר ונשנה הדבר פעמים מספר. כאשר ראה זאת בעל־הבית, הגאון בעל הישועות יעקב, נענה ואמר אל רבי הירש: "האם ברצונכם לפסול את המזוזה שלי? הרי רק לפני כמה שבועות מסרתיה לבדיקה אצל סופר מומחה?!"

כדי להוכיח את דבריו, ציוה, איפוא, להוריד את המזוזה ממקומה, ופנה לנכדו בבקשה לקרוא לסופר מומחה. ויהי, כאשר אך גללו אנשי הבית את המזוזה, טרם הגיע הסופר, נחרדו הכל לראות כי המזוזה פסולה בלי פקפוק! התברר, כי האדם שהתקין וקבע את המזוזה, החדיר בשוגג את המסמר באחת האותיות, וכך נפסלה המזוזה — — —

בעל ה"ישועות יעקב" התפעל מאוד מהאירוע, ומיד ציוה להכניס כסא עבור האורח החשוב. השניים ישבו ושוחחו בצוותא באהבה וחיבה, ובשיחתם שאל את רבי הירש: "מהיכן ידעת שהמזוזה פסולה?" ענה לו רבי הירש, שהוא קידש את אבריו שיימשכו רק לדבר מצווה,

וכשרצה לנשק את המזוזה הבחין שאין ידו נמשכת, וכך הבין שהיא פסולה.

כאשר סיים רבי צבי הירש לספר את סיפורו בסעודה, המשיך ואמר למסובים הרבים: כולם התפעלו מהמופת שאירע עם המזוזה, אך אני התפעלתי מדבר אחר לגמרי: התבוננתי היטב בפניו של האורח הדגול בעת שביזו אותו ולא נתנו לו גם כיסא לשבת, וכן לאחר מעשה המזוזה כאשר כיבדו אותו ביותר, ולא ראיתי בהם שום שינוי קל. לדעתי, דבר זה מהווה המופת הכי גדול!

רבי צבי הירש אורנשטיין זצ"ל

רבי צבי הירש אורנשטיין, שימש כרבה של בריסק עד שנת תרל"ג (ראה תשובתו ששלח מבריסק בשו"ת ברכת רצה סימן קב, בסוף תרלב); ומשם התקבל לרבנות ריישא בה שימש עד שנת תרל"ה (ראה שם בסימן קכא, תשובה שכתב מריישא משנת תרל"ד), ובאותה שנה — שנת היוולדו של רבי דוד — עבר ללעמבערג.

ימי צעירותו

כשהיה דוד הפעוט בגיל שנה וחצי, עולל מוטל בעריסה, לא הבחינה בו זקינתו בעת שהורידה מהכירה סיר רותח, ונשפכו עליו מים רותחים מהסיר. כתוצאה מכך נכווה התינוק קשות והיה בסכנה גדולה. זקנו רבי חיים אורי, הוסיף לו את השם 'אריה', כסגולה לרפואה ואריכות ימים. בנוסף לכך שקלו כנגדו זהב, ותרמו את שוויו לצדקה. בחסדי שמים יצא מכלל סכנה, אך סימני הכוויות והצלקות נשארו על גופו עד יומו האחרון.

'בוצין בוצין מקטפיה ידיע'. כבר בילדותו התבלט הילד וניכרו בו מידותיו התרומיות וכשרונותיו הברוכים. הוא היה לסמל ולדוגמה כבן יקיר וחכים, בחריפות שכלו, בהתמדתו ובשקידתו המרובה.

רבי דוד התגדל על ברכי הני תרי צנתרי דדהבא, אביו וזקנו הדגולים, מהם ינק תורה וקדושה. הם השפיעו עליו מהודם וזיוום, ועיצבו את דמותו הרוחנית. מצלו של זקינו לא נהנה שנים רבות, שכן הוא נסתלק בשנת תרמ"ב בהיותו טליא כבר שבע, ואחריו המשיך לקבל את חינוכו מאביו הגאון הצדיק רבי צבי יעקב זצ"ל, אך למרות גילו הצעיר זכר רבי דוד היטב את סבו הגדול שהשאיר עליו רושם כביר וחזר על הרבה אמרות־קודש משמו.

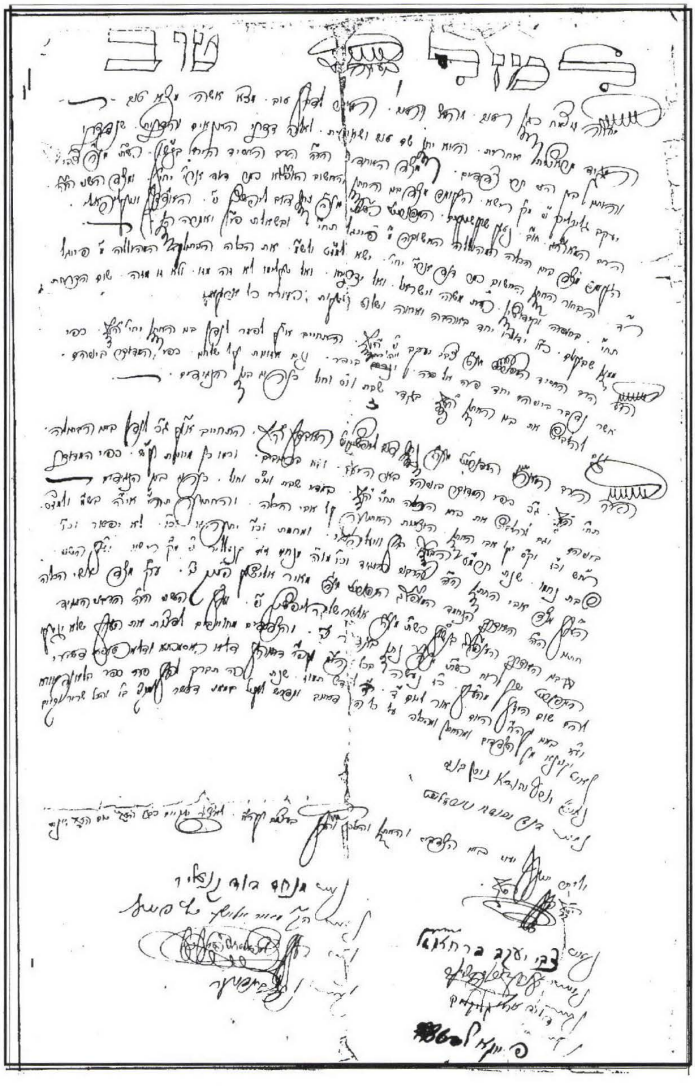
בהיותו ילד פעוט, הלך פעם עם סבו רבי חיים אורי ברחוב. "דוד'ל, בוא נקיים מצות 'ובלכתך בדרך'", אמר לו סבא בחביבות. "התחל לומר: 'תורה צוה לנו משה מורשה קהילת יעקב'". חזר אחריו הדרדק וסיים את הפסוק, ורבי חיים אורי המשיך ואמר לו: "אמור את האותיות הקדושות, אל"ף, בי"ת גימ"ל. גם זו תורה!" — לימדו סבא.

גדולה היתה שקידתו והתמדתו. כאשר אך בגר מעט, היה הנער שוקד רבות בתורת הנגלה בספרי חידושים על התורה; וכן בספרי מוסר וחסידות, אותם שינן חזור ושנן עד שידעם בעל־פה. הוא עצמו העיד פעם, שמיד לאחר בר־המצוה שלו, כבר ידע את כל ספר ה"תולדות יעקב יוסף" בעל־פה, וכמסופר להלן.

בברית האירוסין והנשואין

שמו הטוב הלך לפניו, וכאשר הגיע לשנתו השתים־עשרה, דיברו בו נכבדות עם בת זוגו, הלא היא הרבנית מרת פייגל ע"ה, בתו של האדמו"ר הקדוש רבי נתן נטע ליפשיץ מוויעליפולי[2] חתן הרה"ק רבי

2. לפי המשוער, השידוך יצא לפועל ע"י הרה"צ ר' שמואל יוסף ליפשיץ, אחיו של רבי נטע, שהיה חתנו של רבי פנחס כהן, וגיסו של רבי צבי יעקב, שגם הוא היה חתנו של רבי פנחס. כך שהיה דוד החתן והכלה גם יחד.

שטר התנאים של רבי דוד זצ"ל

מלבד העדים באו על החתום: אבי החתן צבי יעקב ברח"א ז"ל, אבי הכלה הקי נתן דוב ליפשיץ, החתן דוד ארי גליקליך, הכלה פייגא ליפשיץ, הע"ק מצד החתן מנחם דוד קנעליר ומאיר אלישע כץ פינק גיסו של החתן ומצד הכלה שלמה אלטר ליפשיץ אח הכלה (אבד"ק יעדליטש) ונתן באדנער

שלמה זלמן זי״ע האדמו״ר הראשון לבית ויעליפולי, ונכד הרה״ק רבי אריה ליבוש ליפשיץ זי״ע אב״ד ווישניצא בעל ״האריה דבי עילאי״, חתן הגה״ק בעל ״ישמח משה״ זי״ע.

חגיגת האירוסין התקיימה בכפר בלאנדאווא, באור ליום רביעי, י״ד לחודש תמוז תרמ״ז.

זמן הנישואין נקבע לשבת נחמו שנת תרמ״ט בק״ק ויעליפאלי. ואכן, בהגיע מועד החתונה, התקיימה שמחת הנישואין בעיר ויעליפאלי, בחצרו של אבי הכלה הרה״ק רבי נתן נטע, ביום רביעי י״ז לחודש מנחם אב שנת תרמ״ט. כל בני העיירה, וחסידי חותנו הרה״ק רבי נטע, השתתפו בשמחת רבם הגדול; העיירה לבשה חג, וכולם שמחו בשמחת אפריון של נשואי בתם ונכדתם של הני תרי צדיקי עילאי. מהשמחה נמשכו ישועות והשפעות נפלאות על תלמידיו וחסידיו, על כל בני המשפחה ועל כלל ישראל.

נוהג היה רבי דוד לומר: הורי אמרו אז שאיחרו את זמן החתונה שלי אחרי שכבר נכנסתי למצוות — אע״פ שבימים ההם הקפידו גדולי החסידים להשיא את ילדיהם סמוך לעת הכנסם למצוות, כאשר הבאנו לעיל — אבל אני אומר שלא איחרו מאומה, כי בתקופה זו הספקתי ללמוד הרבה תורה, גפ״ת, ראשונים ואחרונים.

בצל החותן הגדול

לאחר נישואיו, והוא בבית חותנו, עלה ונתעלה במעלות התורה, הקדושה והחסידות, ובבית גדול זה עבד את השי״ת בכל כוחו. הוא הלך בדרך החינוך שספג מזקנו הגדול רבי חיים אורי מריישא, ואביו הגדול רבי צבי יעקב; ועליהם הוסיף כהנה וכהנה — מה ששאב בבית חותנו הצדיק, אשר היה בית מלא קדושה וטהרה וספוג בתורה ובחסידות. בני משפחת חותנו, הסתופפו בצילם של גדולי דורם והתאבקו בעפר רגליהם. הם השפיעו עליו מנפשם, רוחם ונשמתם, ונטעו בו אהבת ה׳ ויראת ה׳, כפי שהם עצמם קיבלו מאבותיהם ומוריהם

שטר הכתובה של רבי דוד זצ"ל

הגדולים, ענקי הרוח וקדושי עליון, אשר מקור יניקתם מאור שבעת הימים רבינו הבעש"ט הקדוש, ותלמידו הגדול כ"ק המגיד ממעזריטש, ותלמידיהם הקדושים ממשיכי דרכם אחריהם זי"ע.

אל תרבה שיחה

זוגתו הרבנית פייגל ע"ה, סיפרה באחת ההזדמנויות, כי בשבוע השבע־ברכות, דיברה קצת יותר מהרגיל עם בעלה־החתן. ראה זאת אביה, רבי נטע, וסטר לה קלילות על פניה: "האם נתתי לך בעל לפטפט אתו? — עליו ללכת ללמוד!" נזף בה בחביבות.

בימים הנוראים, בחודש השביעי הוא ירח האיתנים, נהג רבי דוד לשהות מדי שנה אצל חותנו בויעליפולי, בהתאם להוראת רבו הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע. הוא הורה לו זאת מיד לאחר נישואיו, כשהגיע לשינאווא לשהות במחיצתו של הצדיק בימים הנוראים. הרבי פקד עליו לחזור לויעליפולי, אל חותנו הגדול, באומרו, שבימים הנוראים עליו להיות אצל חותנו ולא אצל רבו.

חזקה עליו פקודתו של הרבי משינאווא, ופנה לשוב אל חותנו אצלו שהה בימי ראש השנה. אולם, נפשו הכמהה לקדושה לא ידעה שבעה. בשבת שובה, מיהר לנסוע אל הרבי, לשינאווא, ושם מצא את אשר איוותה נפשו. לימים סיפר ר' דוד, כי בשעה שהרבי משינאווא התחיל לקרוא בקול רועם את ההפטרה: "שובה ישראל עד ה' אלוקיך", געה כל העם בבכיה נוראה וההתעוררות לתשובה היתה עצומה.

כנר לפני האבוקה

רבי דוד ביטל את עצמו באופן מוחלט אל חותנו הגדול, רבי נטע מויעליפולי, כנר לפני האבוקה. בעת לידת בניו ובנותיו היה שואל את חותנו איזה שם יעניק להם, וכפי שאמר לו כך עשה. יתירה מכך: לאחדים מילדיו העניק חותנו בעצמו את השם, בעת היכנסם לבריתו של אברהם אבינו, או בעת העלייה־לתורה לרגל לידת הבנות!

באחת השנים שהה בחנוכה אצל חותנו בויעליפולי. המנהג היה בשינאווא לחבוש שטריימל בעת הדלקת נר חנוכה, אך בויעליפולי לא נהגו כן, ומשום כבודו של חמיו לא חבשו לראשו, למרות היותו חסיד שינאווא. אולם, חותנו הוציא את השטריימל מנרתיקו וחבשו על ראשו כמנהג שינאווא.

בעת שנולד בנו־בכורו ר׳ משה, היה אז כבן שש עשרה, וחותנו היה אמור לשמש כמוהל. אך, במקום למול בעצמו, לקח את הסכין, נתנו לחתנו ואמר לו: ״דוד׳ל, הרי זו מצווה שלך, כי אתה אבי הבן, קח את הסכין וחתוך!״ אך הוא נרתע לאחור ופחד לעשות זאת, וחותנו מל את הילד.

מאוחר יותר התעשת ויך ליבו אותו שנים רבות, באומרו: ״חותני הרי היה בעל־מופת, ואם ציוה עלי לעשות חיתוך — הייתי צריך לצייית, ובוודאי לא היה קורה לילד כל רע!״ — גילו הצעיר היה בעוכריו שלא יכל לעמוד בזה.

אביו, רבי צבי יעקב, נטל על עצמו לפרנס את הזוג והם היו סמוכים על שולחנו, וזאת — מחמת חביבותו המרובה לזוג החדש, וביחוד לכלתו שהיתה בת קדושים. הם עברו אפוא לגור בעיר ריישא, סמוך למגורי אביו[3].

בעיר זו, ערש ילדותו, שהיתה מליאה חכמים וסופרים, המשיך רבי דוד בעבודת הקודש והתעלה, עד שהצביעו עליו כאחד מבני העליה המיוחדים, והיה בעיניהם למופת ולסמל.

3. לא ידוע לנו באיזה שנה העתיק מושבו לריישא, אך בספר ״התמונה״ (לבוב, תרנ״ב) בפרנומרנטין הוא עדיין מוזכר כתושב בעיר ויעליפאלי ׳ר׳ דוד ארי׳ גליקליך חתן הרב אב״ד׳.

פרק לו

באהלי צדיקים

בצל הקודש בשינאווא

רבי דוד היה דבוק מאד לכמה וכמה מצדיקי אותו הדור. אליהם היה מקושר בכל נימי נפשו, ונהג לנסוע אליהם לעיתים תכופות, להסתופף בצילם, לשהות במחיצתם ולהתבשם מזיו קדושתם ותורתם.

ביחוד נהג לנסוע רבות ולשהות במחיצתו של הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע מגדולי האדמורי"ם בדורו. הוא נמנה על גדולי חסידיו, וזאת כהמשך לדרכו הקדושה של אביו הגדול, שהיה מגדולי חסידי אבי רבו הרה"ק מצאנז זי"ע, ואח"כ של בנו הרה"ק משינאווא. כבר מגיל ילדותו של רבי דוד, לקחו אביו איתו בנסיעותיו אל רבו, והוא הטביע עליו את חותמו בעבודת ה', ביראת שמים טהורה ותיקון המידות.

הקשר עם רבו היה קשר אמיץ וחזק, ולמרות שנסע לצדיקים רבים כאשר הזכיר רבי דוד "הרבי" סתם, כוונתו היתה תמיד על הרה"ק משינאווא. הוא חרד למוצא פיו וציית לכל הוראותיו, עד שפעם התבטא הרה"ק משינאווא עצמו על מדת צייתנותו של ר' דוד (כמסופר לעיל פרק יד), ואמר, כי "בנו של ר' הערש יעקב כבר ציית ושמע בקולי"[1].

☆ ☆ ☆

לפני נשואי גיסו, אחי אשתו מרת פייגל, הרה"צ ר' יעקב ליפשיץ מקראקא, נסעו בני המשפחה לחתונה ועברו בדרכם בבוכניא. שם נודע להם כי הרה"ק ר' יחזקאל משינאווא נמצא עתה בבוכניא בדרכו לקרעניץ, נכנסו, איפוא, החתן ופמלייתו אל הרה"ק משינאווא לקבל את ברכת הרבי.

---

1. ראה לעיל פרק לד, סיפור נוסף בזמן שהותו של רבי דוד בשינאווא עם אחיו רבי יוסף מנחם.

תואר פני הרה״ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי״ע על רקע עיה״ק ירושלים

נוהג היה הרבי משינאווא שלא היה מברך בהנחת ידיו הקדושות על ראש המתברך, רק לחתן ביום חופתו. כיון שכבר היה אז לעת זקנתו, תמכו את ידיו שהיו משותקות והניחו אותן על ראש החתן. רבי דוד, שהשתוקק מאד שבנו יזכה אף הוא להתברך בדרך זו בידי רבו, העמיד את בנו משה, שהיה אז ילד, תחת ידיו הפרושות של הרה״ק משינאווא. כאשר הוציאו מתחת ידיו את החתן, נשמטו הידים מאליהן על ראשו של הילד משה. כיון שראה הרבי בכך, צירף לו את ברכתו. הרבי נהנה מאוד מחכמתו, והפטיר לעומתו כאשר בת שחוק על פניו: דוד׳ל, דוד׳ל! (כאומר: זכית בחכמתך למה שלא זכו אחרים).

רבי דוד אמר על עצמו שנסע במשך ח״י שנים לשינאווא; מאז היותו כבן ז׳ כאשר לקחו אביו בנסיעתו לשינאווא, עד להסתלקותו של הרבי בו׳ בכסליו תרנ״ט. לאחמ״כ הסתופף בצל בנו הרה״ק רבי משה משינאווא זי״ע. מרגלא בפומיה בשם רבו משינאווא, לפרש הפסוק: ״שש אנוכי על אמרתך כמוצא שלל רב״ (תהלים קיט): תחילה נאמר בלשון מדבר: ״אנוכי״; ובסוף הפסוק נאמר בלשון נסתר: ״כמוצא״. כי דוד המלך היה רחוק ממושגים אלו, להתרגש מדבר גשמי כמוצא שלל רב, לכן לא אמר כאילו ׳מצאתי׳ שלל רב; אלא: ״כמוצא שלל רב״, כאלו שמתרגשים ושמחים בזה שמצאו שלל רב[2].

2. אגב יש לציין שרבי דוד היה מוסר בקשר למנהג רבו בריקוד המצוה־טאנץ, שרבים אמרו שהוא נהג לרקוד מול הכלה ללא גארטיל, אך רבי דוד מסר שראהו לרקוד בתופשו הגארטיל בידו, אלא שתוך כדי ריקודו בדביקות עצומה עזב את הגארטיל והמשיך לרקוד כך.

הסתלקותו הפתאומית של הרבי מבעלזא

רבי דוד נסע להסתופף גם בצל קדשו של הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זי"ע. וסיפר רבי דוד, כי נכח פעם באסיפת אדמו"רי גליציה בענין ארץ ישראל, ושמע את הרבי משינאווא מזרז את הרבי מבעלזא, באומרו: "יש להזדרז לכבוד ארץ ישראל". (כידוע, ביקר הרה"ק משינאווא בארץ הקודש, ומצבם של עניי א"י היה אצלו בבחינת 'אינה דומה שמיעה לראייה').

הרה"ק מבעלזא נסתלק בדמי ימיו ביום כ"ג בשבט שנת תרנ"ד. היה זה בעת שהגיע לעיר הבירה וינה לשם קבלת טיפול רפואי. הרופא שטיפל בו, לא ידע על מחלת הסוכרת שלו, וביצע בו ניתוח שהיה אסור לחולה סוכרת. עקב כך התדרדר מאד מצבו של הרבי, והוא נסתלק במפתיע לבית עולמו.

השלטונות לא הרשו אז להעביר נפטר מעיר לעיר, וכיון שהחסידים רצו להטמינו בעירו בעלזא, שיחדו את נהגי הרכבת שיעלימו עין ולא יפריעו להוביל את גופת רבם הקדוש. כשעצרה הרכבת בתחנותיה השונות בערים אחדות, ביניהן בעיר ריישא, ואמרו שהרבי מבעלזא נוסע כאן — הלכו האנשים לקבל שלום מהרבי. אך חסידי בעלזא צעקו לנאספים שיצטרפו לנסיעתם (כלומר, שיצטרפו ללוותו בדרכו האחרונה). רבי דוד, שהיה בין קהל הנאספים, הבין ברוב פקחותו שכוונתם לרמוז שהרבי אינו חי, אלא כבר נסתלק מהעולם — ומרוב צער וכאב התעלף במקום. הקשר הנפשי שהיה לו עם הרבי מבעלזא התבטא כאן במלוא עוזו, כאשר לא היה מסוגל לשאת בצער לשמע פטירתו הפתאומית.

תואר פני הרה"ק
רבי יהושע מבעלזא זי"ע

לאחר הסתלקותו, המשיך להסתופף בצל קדשו של בנו וממלא מקומו, הרה"ק רבי ישכר דוב זי"ע. כאשר הזכיר רבי

הרה״ק רבי ישכר דוב מבעלזא זי״ע

דוד בדבריו את ״הרב״, היתה כוונתו על מוהרי״ד מבעלזא.

״מי אמר לך לבקש רשות?״

השתוקקותו להסתופף בצל קדשם של גדולי ומאורי הדור לא ידעה גבולות. הוא היה חפץ מאד לנסוע כדי להכיר את בני הרה״ק מרוז׳ין. אחר נשואיו, היה עדיין האדמו״ר הזקן רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין בחיים חיותו, והוא השתוקק לנסוע אליו. הוא שאל את פי חותנו מויעליפולי, והלה אמר לו: ״כדאי הדבר; אילו יכולתי — גם אני הייתי מצטרף (״איך וואלט זיך אריין גיכאפט״). לך הייתי מייעץ לנסוע, אבל בקש רשות מאביך״. (— ר׳ צבי יעקב, שהיה מחסידי שינאווא). לבסוף לא נסע כי אביו לא הסכים.

כאשר נסתלק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין, בכ״ב באייר שנת תרנ״ד, בכה רבי דוד מאד ונעצב אל לבו. פגשו אביו ושאלו לפשר הבכי, ורבי דוד ענה במר נפש: ״הן יכולתי לבקר אצל ההוסיאטינער, ולא זכיתי!״ ״מי אמר לך לבקש רשות״, הוכיח אותו אביו.

לאמיתו של דבר, זכה לראות את פני קודשו של האדמו״ר מהוסיאטין דרך חלון ביתו בעת שעבר ברחוב, כשביקר פעם ברייישא. אך, בכל זאת הצטער על שלא זכה לבקר אצלו בקודש פנימה.

רבי דוד בירר אם נשאר עדיין בחיים אי מי מבני הרה"ק מרוז'ין, וכאשר שמע את שמעו של הרה"ק רבי דוד משה, מיהר לנסוע אליו לטשורטקוב.

כאשר הגיע רבי דוד לחצר הקודש בטשורטקוב, כיבדוהו מאד בהיותו חתנו של רבי נטע מויעליפאלי, שהיה אחד מהאדמורי"ם הידועים והמכובדים שביקרו ברוז'ין ובהוסיאטין. הגבאי של הטשורטקובער היה מידידיו של רבי נטע, ונהג, איפוא, בחתנו כפי שנהגו עם הבנש"קים, בניהם של אדמו"רים — ששלחו להם לאכסניה סעודה מה"הויף" (מהחצר). במוצ"ש אף כיבדוהו בפת חמה שנאפתה זה עתה, ובמנת מרק עוף[3].

משמשו של הרבי רצה להושיב את רבי דוד בין הראשונים בשולחנו הטהור של הרבי, עליו היו מסובים הצדיקים לפי סדר חשיבותם. אך רבי דוד סירב לשבת בשולחן, ביראתו פן יצווה עליו הגבאי לזוז למקום מרוחק מן הרבי, בעת שיגיעו אורחים חשובים יותר. (כפי שנהגו בשינאווא בעת אשר הגיע אורח חשוב יותר, היה הגבאי מכריז ל"עלות יותר" בלשון סגי נהור... לא כן נהגו בטשורטקוב, וזאת לא ידע ר' דוד). לכן העדיף להישאר לעמוד יותר קרוב אל הרבי, כדי ליהנות מזיו הודו והדרו, ולשמוע בטוב את דברי תורתו הק'.

☆ ☆ ☆

רבי דוד שהה פעם בפורים בטשורטקוב אצל הרה"ק רבי דוד משה. "השלחן היה מאוים'דיג" — סיפר רבי דוד, ובאמצע עריכת השולחן קם הרבי ויצא מבית המדרש. עמד בנו הרה"ק ר' ישראל בראש השלחן ואמר בשם זקנו הרה"ק מרוז'ין, שיום הקדוש נקרא 'יום כיפורים'. הרי

3. לפי השנים נראה שהמשב"ק בטשורטקוב בתקופה ההיא היה הרה"ח רבי שלמה זלמן בה"ר משה טורם, החתום על רבות מההסכמות של הרבי מטשורטקוב. הוא היה נכד הרה"ק מוהרמ"מ מרימנוב, ושל רבי שלמה זלמן מויעליפאלי, בן בתו מרת חנה. מסתבר גם כי בהיותו בן דודו של רבי נטע, חותנו של רבי דוד, כיבד את חתנו זה ביותרת הכבוד.

שפורים הוא גדול יותר מיום הכיפורים, והטעם משום שיום כיפור מכפר לשבים, אבל בפורים אמרו חז"ל: 'כל הפושט יד נותנין לו'. נענה ר' דוד: אבל צריכים להיות על כל פנים "פושט יד".

כשחזר ונכנס הרבי אל שולחנו הטהור, חזרו לפניו על דברי בנו, ועל הערתו של רבי דוד, והרה"ק מטשורטקוב הנהן בראשו לאות הסכמה.

הרה"ק רבי דוד משה מטשורטקוב זי"ע

הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע

"בחצרות צדיקים"

רבי דוד ביקר גם אצל הרה"ק רבי יוסף מאיר מספינקא, בעל ה"אמרי יוסף", אצלו נכנס ליחידות. הוא מסר לרבי קויטל ופדיון, אך הרבי לא רצה לקחת ממנו את הפדיון, באומרו: "מנכדו של ה"אמת" (כך כינה את סבו רבי חיים אורי) אקח דמים?". הוא אף סיפר לו על אודות ביקורו של אבי אביו רבי חיים אורי, אצל זקנו הרה"ק ר' אייזיק'ל מזידיטשוב (כמסופר לעיל פרק לא).

בשהותו אצל הצדיק מספינקא חיבבו הרבי מאוד. בעת שנפרד ממנו לשלום נשק לו הרבי בידו. ר׳ אהרן ליפשיץ בנו של רבי דוד, הכיר בארץ ישראל יהודי אחד, שכל אימת שראה את אביו רבי דוד, נשק אותו בידו, בהסבירו: ״אני ראיתי שהרבי מנשק אותו, וברור בעיני שראוי הוא לכך!״

☆ ☆ ☆

רבי דוד נסע פעם גם אל הרה״ק בעל ה׳קדושת יו״ט׳ מסיגעט שאף כיבדו לשמש כשליח ציבור באומרו אחיך רבי יוסף מנחם כשנגש לעמוד הוא ממש מחיה אותי (רבי יוסף מנחם נסע תכופות להקדושת יו״ט מכיון שהיה גר בקליינוורדיין שבהונגריה והוא היה ניחון בקול נעים וחזק) אכבד איפוא גם אותך. אך, מכיון שלרבי דוד לא היה קול חזק, דפק הקדושת יו״ט על השולחן בכל פרק להשקיט את הקהל כדי שישמעו את קולו של ר׳ דוד.

לאחר התפילה אמר ה׳קדושת יו״ט׳ ״האסט דאך גוט געדאוונט״ נענה רבי דוד, אכן, התלמיד בעזרת רבו יכול גם הוא.

אצל מאה אדמו״רים וצדיקים

רבי דוד העיד על עצמו, שזכה לבקר בהיכלם של כמאה אדמו״רים — אך קיבל את מרותם של שלושה מהם. כשאמר ״הרבי״, התכוון אל השינאווער; כשאמר ״הרב״, התכוון אל הרה״ק רבי ישכר דוב מבעלזא; ועל השלישי היה אומר ׳הרבי מזידיטשוב׳. (לא פירש מי היה, אך לפי חשבון השנים, נראה שהוא הרה״ק רבי מנחם מנדל בנו החמישי של מהרי״א מזידיטשוב, שנסתלק ביום י״א באדר תרס״א).

ישלח דברו וירפאם

קשר מיוחד ועבותות אהבה שררו בין רבי דוד לבין הרה״ק רבי אלעזר מריישא בעל ״משנה למלך״ על התורה, שהתגורר בשכינות לבית אביו רבי צבי יעקב.

ס פ ר

משנה למלך

על התורה

פרעמישלא

בוכדרוקעריא, זופניק עש קנאללער

שנת תרס״ב לפ״ק

PRZEMYSL
Druck Zupnik & Knoller
1901.

שער הספר משנה למלך מהדורה ראשונה שהדפיס הרה״ק ר״א מריישא בחייו, ובענוותנותו לא ציין שמו בשער הספר

בכל שמחה משפחתית בביתו של רבי צבי יעקב, השתתף הרה״ק ר״א מריישא כאחד מבני המשפחה. וכמו כן בכל עת צרה וצוקה פנו אליו לבקשו שיעתיר עליהם ויברכם שייצאו מן המיצר.

רבי דוד סיפר פעם, כי בשנים שהתגורר בריישא, חש פעם בשינו והיא הסבה לו ייסורים רבים, אשר בעטיים לא היה מסוגל לישון בלילה. בבוקר, כאשר הגיע אל הרה״ק ר׳ אלעזר, שאל אותו: ״דוד׳ל, דוד׳ל, מדוע לא ישנת בלילה?״ ענה לו, כי שינו כאבה לו. שאל אותו: ״איזה שן כואבת?״ הראה לו רבי דוד את השן. תחב הרה״ק ר׳ אלעזר את אצבעו בפיו והניחה על השן, וכעבור רגע הראה לו הרבי את השן שנמצאת בידו — — —

אגב, סיפור דומה מסופר על החסיד ר׳ יקיר ביגלאייזן ע״ה, שבילדותו היו לו כאבי שיניים חזקים, ועל אף שביקר אצל רופאים מומחים, לא העלו הללו רפואה למכתו. כאשר הביאו אביו והציגו לפני רבי אלעזר, הכניס את ידו הק׳ לתוך פיו ונגע בשיניו הכואבות, ומיד הרפו ממנו הכאבים[4].

כוחו של יין הקידוש

עוד סיפר רבי דוד, כי אל הרה״ק ר׳ אלעזר מריישא נהגו להביא חולי נפש ר״ל, כדי שיתפלל עבורם למען יחיש להם הקב״ה מזור ומרפא. בדרך כלל באו החולים הללו בלווית איש אחר שהביאם אל הרבי.

הסדר היה, שהאיש שהביא את החולה, היה מעמידו יחד עם שאר החולים בשורה לפני הרבי, ובשעת אמירת ׳שלום עליכם׳ בליל שב״ק היה הרה״ק ר׳ אלעזר מתהלך אנה ואנה, ואחר שקידש על היין נתן להם לשתות מהיין של הקידוש.

בפועל, כאשר הגיע אליו חולה־נפש שהיה שמח, היה מתרפא מיד לאחר שתיית יין הקידוש; ואם החולה היה עצב ושרוי במרה שחורה, לא נתרפא אלא אחרי כמה שבועות.

פעם, הסתובב חולה שהיה שמח כמה שבועות אך עדיין לא נתרפא. נעניתי ואמרתי אל הרבי: — סיפר רבי דוד — ״ברצוני לשאול את הרב (כך היו מדברים אליו, כי כל מי שהיה מכנהו ״רבי״, היה שואל אותו: ׳דו ביסט מיין תלמיד?׳) חולה זה נמצא כאן כבר כמה שבועות, ומדוע לא נתרפא עדיין כמו שאר החולים?

ענה לי הרה״ק ר׳ אלעזר: אין בי כח עבורם, אלא שבדרך כלל כשבאים לכאן יש מי שמביא אותם, והוא משגיח שהחולה יעמוד אצלי

4. תולדות הרה״ק ר׳ אלעזר מריישא בספרו משנה למלך שנדפס מחדש בשנת תשס״ב.

בשורה בשעת אמירת 'שלום עליכם' בליל ש"ק. אולם, הלה בא לכאן בגפו, ואיש לא התלווה אליו.

בליל שבת הבא — סיים רבי דוד את סיפורו המופלא — השתדלתי מאוד שהחולה יעמוד בשורה בשעת אמירת 'שלום עליכם', ואמנם החולה נתרפא.

לגרש הדלות מהחסיד

עובדה מעניינת נוספת סיפר רבי דוד, כי פעם אחת בא הרה"ק משינאווא זי"ע לעיר ריישא, מקום מגוריו של הרה"ק רבי אלעזר מריישא זי"ע, שהיה (בזיוו"ר) חתן הרה"ק רבי דוד מקשאנוב זי"ע בנו של הרה"ק מצאנז זי"ע.

הרבי ר' אלעזר סעד אז סעודת ראש חודש, והרה"ק משינאווא הסב לסעוד עמו. בתוך כך הגיע רבי דוד ואחיו ר' יוסף מנחם, ורצו להכנס לחדר שסעדו שם הצדיקים. אמר ר' אלעזר להרה"ק משינאווא: "בניו של ר' הערש יעקב רוצים להכנס". אמר לו הרה"ק משינאווא: "אם יש לך מה ליתן להם לאכול — יכנסו, ואם לאו אל יכנסו". והוא הטעים את דבריו ואמר: "בסדר הזמירות בליל שבת אנו אומרים 'שלום עליכם מלאכי השרת', 'בואכם לשלום' וכו', ואיך אומרים מיד 'צאתכם לשלום'? אלא, משום שהם מלאכים, וכיון שאינם אוכלים אל יסתכלו בפני האוכלים, אלא ילכו מכאן".

נכנסו רבי דוד ורבי יוסף מנחם אל הקודש פנימה, והשתתפו בסעודת מצווה — סעודת ראש חודש — עם הני תרי צדיקי עולם.

הרה"ק משינאווא היה מכנה את הרה"ק ר' אלעזר: 'הרב מביקאווסק' על כי בצעירותו שימש כרב בביקאווסק. הם היו מדברים ביניהם בלשון נוכח: "אתה". בשעה שהסבו לסעודה, שמעו רבי דוד ורבי יוסף מנחם את הרה"ק ר' אלעזר אומר להרה"ק משינאווא: "שינאוואר רב, שמעתי עליך שגרשת דיבוק מנערה אחת. מדוע אינך מגרש את הדלות מהחסיד?" ענה לו הרה"ק: ראשית, לא אני גירשתי

את הדיבוק, אלא אנשיל (הגבאי) גירש אותו. ושנית, קשה יותר לגרש את הדלות מהחסיד מלגרש דיבוק.

אחר כך כיבד הרה"ק משינאווא את ר' אלעזר לשיר את המזמור: "ברכי נפשי". התחיל ר' אלעזר לשיר ואמר ברכי נפשי את ה' אלוקים וגו' ולא כפי שכתוב ה' ה'.

כאשר גמר לשיר את המזמור, שאלו הרה"ק משינאווא: "ביקאווסקער רב, למה שרת 'ה' אלוקים ולא ה' ה' ואם תאמר שאבי אמר כן — שאלתי גם את אבי מדוע הוא אומר כך, וענה לי: 'כך לימד אותי הבאהעלפער [עוזר למלמד] שלי'".

ענה לעומתו רבי אלעזר ואמר אם היה טוב לאביך שהבאהעלפער לימד אותו כן — די בעבורי מה שהוא היה אומר כך — — —

פרק לז

הכל מעלין לארץ ישראל

צו התייצבות לצבא

כאשר הגיע מועד התייצבותו לצבא, נתקל בקשיים מרובים להשגת שחרור מהצבא, והדבר לא עלה בידו. בני המשפחה וידידים ניסו לשחד את הגורמים המתאימים — אך הדבר לא הצליח בידם.

כידוע, השתדלו שלומי אמוני ישראל להתחמק בכל דרך מהשירות הצבאי, דבר שכרוכים היו בו חילולי שבת ונסיונות רבים. ביחוד לא אבו צאצאי רבנים ואדמו"רים להתגייס לצבא, והיו משחדים את הממונים שיעלימו עיניהם מהם. את רבי דוד, שהיה ממשפחה מיוחסת, לא גייסו בתמורה לשלמונים מרובים. אלא, שבעקבות הלשנה ומסירה נלקח רבי דוד בעל־כרחו לצבא, ומעשה שהיה כך היה:

בעירו היה בית־חרושת לקפה, ורב הגליל, הרה"ק רבי משה משינאווא, סירב לתת הכשר למוצרי בית החרושת, ואף יצא באיסור חמור שלא להשתמש מתוצרת של בית חרושת זה. מתוך רגשי נקם, אכל בעל בית החרושת קורצא בפני השלטונות והלשין על צעירי הצאן, אלו הצעירים הנמצאים ברשותו ותחת חסותו של ה"ראבין", רבי משה, שאינם מתגייסים לצבא.

כיון שגם רבי דוד היה ממקורביו של הרה"ק משינאווא, ריחפה עליו סכנה חמורה של גיוס. ניסו אפוא לשחד את האחראים על הגיוס כדי לפטור אותו. אולם, שום צעד לא עזר ואף אנשי שלומו של חותנו לא הצליחו לעזור לו, כי בדיוק בתקופה זו הוחלפה משמרתם של אלה שהיו מקורבים לבית ויעליפאלי. בצר לו, פנה לצדיקי הדור לבקש את ברכתם הקדושה, ביניהם גם היה אצל מוהרד"מ מטשורטקוב, אך מאומה לא עזר, ובשנת תרס"ב גייסוהו לצבא.

עם גיוסו לצבא, החלו נסיונותיו העצומים, אך הוא עמד נגדם כצור חלמיש ומסר נפשו למען שמירת התורה והמצוות, ואף לא ויתר על חזותו היהודית והחסידית כבן לעם הנבחר. קציני הצבא לא ראו את אדיקותו היתירה בעין יפה, והתנכלו לו בכל הזדמנות כדי לשבור את רוחו, אך הוא לא נכנע. משרבו הצרות, החליט לחפש אמתלאות שונות וכל טצדקי כדי להשתחרר מעול הצבא.

במסגרת מאמציו לזכות לשחרור, עינה בצום נפשו וצם תעניות רבות כדי להיראות תשוש וחלוש, אולי כך יצליח להשתחרר. אולם, הרופאים מיאנו לשחררו בהבינם כי אין זאת אלא אמתלא כדי להשתחרר, והם פסקו עליו שאין לו שום בעיה רצינית, ולאחר שיבריא יוכל לשרת בצבא. גם אביו אמר לו, שאברך כמוהו אסור לו להזיק לעצמו.

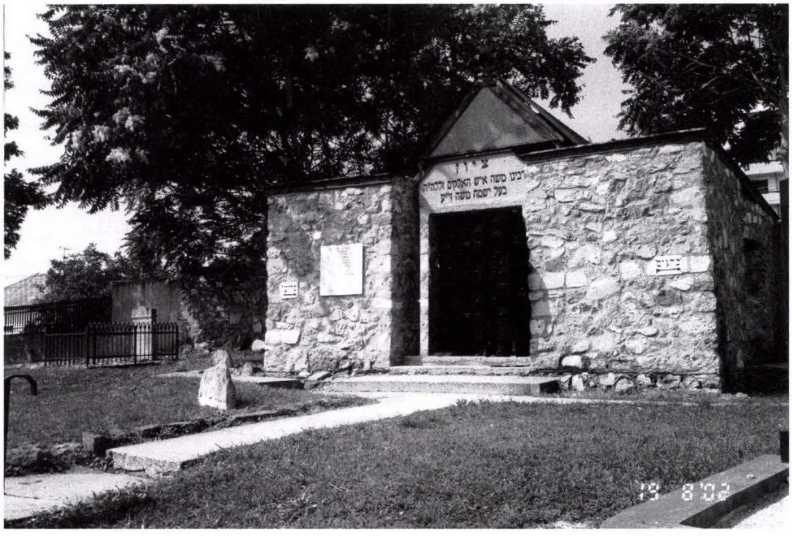
הרה״ק רבי משה משינאווא זי״ע

התעניות והסיגופים פעלו את פעולתם: הוא חלה במעיו ואושפז בבית החולים הצבאי. הרופא הצבאי בא לבקרו ולבדקו. חוות דעתו היתה כי יש לצעיר כל הסיכויים להבריא, ולכן יוכל להתייצב לצבא. בראותו את השנאה המבצבצת מעיניהם של קציני הצבא, שהתנכלו לו בזדון וברשעות עקב היותו יהודי שומר תורה ומצוות, הבין שאין לו שום סיכוי להיפטר מן השרות והחליט לברוח מהמדינה ולנסוע לארץ הקודש.

ברכת הדרך

כשנכנס אל הרה״ק רבי משה משינאווא לשאול בעצתו, ענה לו הרבי, ״על אחד כמוך — גם אבא היה מסכים שיסע לארץ ישראל!״ (כידוע, לא הירבה אביו, הרה״ק רבי יחזקאל, לשלוח את אנשיו ומקורביו לארץ ישראל, ונתן את רשותו כי אם לבודדים בלבד).

משינאווא נסע רבי דוד לאיהעל, להשתטח על ציון זקנו בעל ה"ישמח־משה" זי"ע, ושם פגש את שאר בשרו בעל ה'קדושת יום־טוב', שאף הוא הגיע במיוחד מסיגעט להשתטח על הציון הקדוש. הוא סיפר לו, שהוא נוסע לארץ ישראל מחמת הקשיים העצומים העומדים בפניו בצבא, ואי יכולתו להשתחרר. ואמנם, בעת שעלה עם קהל חסידיו על הציון, הניח הקדושת יו"ט את ידיו הקדושות על ראשו ובירכו.

האהל מעל ציון הישמח משה זי"ע

בין הקהל הרב, היה זקן אחד שהיה אף הוא זקוק לישועה, וביקש מהצדיק שיברך גם אותו בהנחת ידיו הקדושות על ראשו — דבר שלא היה מדרכו — ענה לו הצדיק: "צודען בין איך א בענטשער?" (— האם אני כזה שמברך לכולם?), "אלא, שנכדו של סבא צריך להנצל מידי הגויים, ולכן נאלץ הנני לברכו!"

(באותו מעמד נכח גם בנו של ה'קדושת יום־טוב', הרה"ק רבי יואל מסטמאר זי"ע, שהיה עדיין צעיר לימים, ורבי דוד סיפר עליו, שכבר אז ראו את חריפותו).

גם הרה"ק רבי אלעזר מריישא עודדו ובירכו שיצליח להנצל מרודפי נפשו ולהגיע לארץ הקודש בשלום.

מה' מצעדי גבר כוננו

בוא וראה כמה גדול כוחו של מסבב הסיבות ועד כמה מה' מצעדי גבר כוננו; כי בזה שהוכרח לברוח מארץ מולדתו גאליציא, ולעלות לארץ הקודש, דבר שהיה נראה בשעתו כגזירה קשה — זכה להינצל מהשואה הנוראה ונשאר בחיים עם צאצאיו, ומהם זכה להקים דורות ישרים מבורכים לתפארת בית ישראל.

שם משפחתו המקורי של רבי דוד היה 'גליקליך'. אך כאשר התכונן לנסוע לארץ הקודש נאלץ לנסוע תחת שם בדוי. הוא פנה איפוא, אל השלטונות והזמין דרכון מזוייף על שם 'שטיגליץ'. הוא היה משנן לעצמו היטב את השם החדש, ולבקשתו, היו מעוררים אותו באמצע הלילה בשם זה, כדי שיתרגל לכך. תחת הזהות השאולה נשא את רגליו ונמלט מעיר מולדתו, כאשר פניו מיועדות לארץ הקודש.

בעת הכנותיו לנסיעה, אמרה לו זוגתו הרבנית: איך תוכל לנסוע? על מי אתה עוזב את העוללים הקטנים, מי יחנך אותם? — חינוך הבנים היה דאגתה העיקרית — (כבר היו להם אז ארבעה ילדים: ר' משה, ר' חיים, מרת שרה ומרת ברכה). אך, כאמור, לא היתה בפניו כל ברירה אחרת, כאשר חרב הגיוס נפנף מעל צווארו. היא נשארה איפוא, בגפה ברריישא עם הילדים תחת השם 'ליפשיץ', ואילו רבי דוד בעלה נסע לאה"ק תחת השם 'שטיגליץ'.

טרם נסיעתו, נסע לוישניצא להיפרד מחותנו הגדול. אח"כ חזר ופנה לעירו ריישא, שם עלה על רכבת והועיד את פניו לעיר הנמל טריעסט. בדרכו, אירע עימו נס כביר והוא תלה זאת בזכות אבות, כאשר ביקורת של הצבא עלתה על הרכבת בחפשם אחריו לאחר שערק משורותיה. הוא נתקף אימת מות בראותם, ובהיותו נמוך קומה הצליח להשתחל

ולהתחבא מתחת לספסל, ונתקיים בהם: "עינים להם ולא יראו"[1]. בהגיעו בשלום לטריעסט, עלה עם הדרכון המזויף שבידו על אוניה המפליגה לארץ הקודש. בפורים דפרזים שנת תרס"ב דרכו רגליו על אדמת יפו, ולמחרת, בפורים דמוקפין, עומדות היו רגליו בשערי ירושלים עיר הקודש.

כאשר ירד מן הספינה ועמד על אדמת הקודש הפטיר ואמר: "פה אשב כי אויתיה!"

כעבור שנה, עלתה גם זוגתו הרבנית לארץ הקודש, עם הילדים, כמסופר להלן בארוכה (בפרק מג).

רבי דוד בצעירותו

בשערי עיר הקודש

בירושלים עיר הקודש, התגוררו שתי דודותיה של זוגתו מרת פייגל, אחיות אביה רבי נטע: מרת רוחמה זוגת הרה"ח רבי דוד ובר, ומרת טויבא זוגת הרה"ח רבי משה קראקיווער.

בלילה הראשון לבואו ירושלימה, התאכסן אצל דודו רבי דוד ובר, וכך נקשרו קשרי ידידות עמוקים ואמיצים עם בנו הרה"ח ר' לייביש ובר.

לרבי דוד ובר היתה משפחה גדולה וילדים קטנים, ורבי דוד לא יכול היה להתאכסן במעונו למשך זמן רב, ולכן נאלץ להעביר את אכסנייתו אצל דודו האחר ר' משה קראקיווער. אולם, למעשה, לא ישן שם אלא בבית הכנסת — עד שבני משפחתו, זוגתו וילדיה, הגיעו מחוץ לארץ כעבור שנה והצטרפו אליו.

---

1. מפי הר"ר אלישע לנדא ז"ל ששמע מפיו.

הרב אריה מרדכי פריינד, בנו של הרה"ח רבי שאול יצחק, סיפר, כי בשבת הראשונה של רבי דוד באה"ק, הוא ישן אצלם, ובמשך שעות רבות באותו לילה רקדו ר' דוד ור' שאול־יצחק בצוותא ובחיבה, על שמחתם הגדולה ששני חסידי צאנז נפגשו יחד. יצויין, כי לר' שאול יצחק היתה היכרות קרובה גם עם אביו של רבי דוד, הרה"צ ר' צבי יעקב, עמו נפגש בצאנז בנוסעם להסתופף בצל קדשו של ה"דברי חיים" זי"ע. לימים התקשרו השניים בקשרי שידוכים כאשר רבי דוד לקח את ר' יעקב בנו של רבי שאול יצחק, כחתן לבתו.

עם בואו לארץ הקודש, שינה רבי דוד את שמו מ'גליקליך' ל'בריזל' (כנראה עשה כן כדי שלא יוכלו לחפש אחריו. הוא בחר בשם זה בו השתמש כבר זקנו, רבי חיים אורי, שהיה חותם כך, כמסופר לעיל בפרק כח. מכאן גם שינוי שם המשפחה בין בניו, כאשר האחים שנולדו באה"ק נקראים בשם משפחת: 'בריזל', ואלו שנולדו בחו"ל בשם: 'ליפשיץ').

את רבי דוד הכירו רבים גם בכינוי: 'ר' דוד'ל ריישער', על שם מוצאו ועיר מולדתו 'ריישא'.

מעלין בקודש מנהגי ירושלים

בהגיעו לירושלים, החליף רבי דוד את מלבושיו ועטה על גופו את המלבושים הירושלמיים המקודשים מדורי דורות. גם זוגתו הרבנית, בהגיעה לירושלים, החליפה בגדיה ללבוש ירושלמי, עם הרדיד והגרביים השחורות.

הרה"צ ר' מנחם מונדרר זצ"ל מקאסוב, חתן הרה"צ ר' אלעזר בריזל זצ"ל, מספר כי בעת שדיברו בו נכבדות עם זוגתו, בתו של הרה"צ רבי אלעזר, ביקש חותנו שיחליף את לבושו החסידי ללבוש הירושלמי המסורתי.

הדבר היה קשה בעיניו, הוא חסיד ויז'ניץ, ומה לו ללבוש הירושלמי?! בהיותו אצל רבו האדמו"ר מוהרח"מ מויז'ניץ זצ"ל בקרית ויז'ניץ בבני ברק, שאלו רבו מדוע מתעכב שידוך זה, סיפר לו ר' מנחם על התנאי הנ"ל שבגינו ממאן הוא לשידוך, נענה מוהרח"מ וכי מה

איכפת לך שבירושלים תלבש הלבוש הירושלמי, ובבואך לשבות כאן תלבש כמנהגנו, כשחזר ר׳ מנחם לירושלים נגמר השידוך בשעטו״מ.

אולם בהתקרב עת דודים כשהוצרך להזמין את הקפטן, היה קשה לו העניין כי לא השלים בדעתו עם זה. בהיותו מנאמני־ביתו של הרה״צ ר׳ יהודה הורביץ זי״ע, מדז׳יקוב, שאל את פיו כדת מה לעשות.

הרה״צ מדז׳יקוב היה נחרץ: אתה עומד להינשא עם נכדה של רבי דוד בריזל, בודאי שעליך ללבוש לבוש ירושלמי!

הרה״ק רבי יהודה הורביץ מדז׳יקוב זי״ע

ראה שהדבר קשה בעיניו, וסיפר לו על עצמו, כי בעת שהגיע להתיישב בירושלים, בא אליו הרה״צ ר׳ דוד בריזל לבקשו שיחליף את לבושו ללבוש ירושלמי; וכל כמה שהסביר את עצמו — לא קיבל ר׳ דוד את דבריו. כך חזר ונשנה הדבר כמה פעמים, עד ששאל אותו, מדוע גם מהרה״צ ר׳ נחומ׳טשע מרחמסטריווקע לא ביקשת שיחליף את לבושו! אז נחה דעתו של רבי דוד ושוב לא חזר על בקשתו.

לכן, סיים הרה״צ רבי יהודה, כיון שכל כך היה חשוב בעיני ר׳ דוד הלבוש הירושלמי — עליך להסכים לתנאי זה!

יש זריז ונשכר

כאמור, היה ר׳ דוד מבקש ה׳, וגדולה היתה השתוקקותו לבקר אצל צדיקים — הן בעודנו בחו״ל והן לאחר בואו לארץ הקודש — כדי לדרוש, לחפש ולבקש דרכים חדשים בעבודת ה׳ על־ידי עבדיו הצדיקים, ועשה כל אשר ביכולתו לבקר ולהיפגש עם רועי ישראל.

כשהגיע רבי דוד לארה״ק, בפורים תרס״ב, אמר לדודו רבי דוד ובר, שעז רצונו לבקר אצל אחד מגאוני הדור, הגאון רבי שניאור זלמן פראדקין אב״ד פלאצק לובלין בעל ה״תורת חסד״, תלמידו הגדול של אדמו״ר ה״צמח צדק״, שהתגורר בעיר העתיקה. אמר לו רבי דוד ובר, כי בנו ר׳ לייביש מקורב מאוד אצל ה״תורת חסד״, ולכן ילך עמו יחד בחוה״מ פסח והוא יציגנו בפניו.

אך לא כן היתה דעתו של רבי דוד — שהיה מצוין במידת הזריזות — באומרו, שלא כדאי לחכות עד פסח, ולכן עלה בעצמו לקבל ברכת שלום מהגאון הנ״ל.

והוא צדק! ביום ה׳ בניסן תרס״ב, עשרה ימים לפני חג הפסח, עלתה נשמתו של הגאון בעל ה״תורת־חסד״ בסערה השמימה! אילו התמהמה עד חול המועד פסח, שוב לא היה זוכה לראותו — — —

אותו היום בו נסתלק גאון ישראל זה, היה יום בהיר וצח, אך לפתע נשמעו רעמים וברקים חזקים. רק אח״כ הגיעה הידיעה כי בעל ה״תורת־חסד״ נסתלק לבית עולמו!

רבה של ירושלים, הגאון רבי שמואל סלנט זצ״ל, בשמעו את הרעמים ובראותו את הברקים, אמר בחרדה: ״שמע מינה דנח נפשיה דרבי שניאור זלמן״ — — —

פרק לח

בתוככי ירושלים

עם הרה"ח ר' מענדל ראנד ע"ה

רבי מנדל ראנד ז"ל

בתקופת עלייתו של רבי דוד לירושלים, שררה עניות גדולה בארץ הקודש. החיים הגשמיים הסתמכו רק על קצבת דמי הכולל, ובעת עלייתו עדיין לא ידע רבי דוד מאין יבוא עזרו, מנין יתפרנס ומהיכן יהיו לו האמצעים לרכוש בית־מגורים וכל שאר צרכיו הבסיסיים.

סיבבה ההשגחה העליונה את הסיבות, ובאותה ספינה בה נסע רבי דוד, נסע גם החסיד המפורסם הנגיד ר' מענדל ראנד בדרכו לעיר הקודש.

גם ר' מענדל ברח מעיר מגוריו עקב הלשנה כנגדו. הוא היה סוחר גדול בסחורות ומגרשים, ויום אחד ביקשו הגויים לקנות ממנו מגרש מסוים כדי לבנות עליו בית תיפלה שלהם. אך, ר' מנדל שהיה ירא שמים בתכלית, סירב בכל תוקף למכור להם את המגרש. בכעסם הגדול, הלשינו עליו אצל השלטונות, שהמאזניים שבחנותו אינם תקינים. בטרם שלחו השלטונות את הנציג לבדוק הדבר, היכה גוי אחד בכח על המאזניים, כך שכשבא הבודק מצא שהמאזניים אינם כתיקונם. בבית המשפט נפסק דינו לחובה, והוטל עליו לשבת יום אחד במאסר. ר' מענדל, שהיה נגיד מכובד, לא

הסכים אף לזאת, ולכן ברח לארץ הקודש. כך נפגשו ר׳ מענדל, שהיה אז כבן שישים, עם האברך רבי דוד בדרכם לאה״ק.

בנסיעתם בצוותא על אותה אוניה, התיידדו השנים מאד. קדמה לכך הכרותם וידידותם על רקע השתייכותם לחצר הקודש צאנז. ר׳ מענדל היה חסיד צאנז, שם גם הכיר את אביו של רבי דוד, הרה״צ רבי צבי יעקב זצ״ל. לא זו אף זו: ר׳ מנדל גם נסע בצעירותו אל הרה״ק מוהרש״ז מויעליפאלי, זקנו של רבי דוד. כך קלחה השיחה בין השנים בידידות רבה ומיוחדת. (אגב, ר׳ מענדל ראנד, הסתופף גם בצילם של הצדיקים הקדושים: רבי צבי הירש מרימנוב, רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, וצדיקים נוספים. אודות ברכת העשירות שר׳ מענדל זכה לה, קיימות שתי גרסות: לגרסה אחת, קיבל את הברכה מהרה״ק מרימנוב, ולגירסה האחרת — מהרה״ק מזידיטשוב).

ייסוד בתי ראנד

בבטן האוניה, היתה הורתו ולידתו של הרעיון הכביר, לבנות בית־כנסת ובתי־מגורים עבור אברכים תלמידי חכמים שתורתם אומנתם. ואכן, לאחר שהגיע לאה״ק, קנה ר׳ מענדל בעיר העתיקה חצר רחבת ידים, שהתפרסמה על שמו: ״חצר ראנד״, ואחת מן הדירות שבחצר העניק למשפחתו של רבי דוד. מאוחר יותר, כאשר בנה ר׳ מענדל את שכונת ״בתי ראנד״ החדשה, בירושלים שמחוץ לחומות, ואת דירותיה העניק לתלמידי חכמים ולומדי תורה, ראה זכות לעצמו להעניק לרבי דוד דירה בשכונה חדשה זו.

זכה ר׳ מענדל, ועד עצם היום הזה ממשיך סדר נפלא זה, שכמעט לא קיים כמותו ברחבי העולם כולו, כאשר דיירי השכונה הממיתים עצמם באוהלה של תורה, אינם משלמים מאומה, לא ברכישת הדירות וגם לא שכר חודשי! זכרה לו אלקים לטובה.

לחם לפי הטף

כך נתקיים ברבי דוד הפסוק: "רצון יראיו יעשה". עוד בטרם דרכו רגליו על אדמת ארץ הקודש, בהיותו על אם הדרך, סיבב מסבב הסיבות את ההיכרות בין שני החסידים המופלגים, והודות לכך זכה רבי דוד למקום בו יניח הצדיק את ראשו, במרכז עיר הקודש, מבלי שיצטרך להיטלטל בטלטולי דגברא להשיג כספים עבור מקום מגורים.

יצויין, כי אף שר' מענדל העניק דירות בבתי ראנד לאנשים חשובים נוספים שהגיעו מגליציה, אבל עם רבי דוד היה בקשרי־ידידות מיוחדים. גם בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר בארה"ק בכלל ובירושלים בפרט, שרר כמעט רעבון מוחלט, ולא היו לאנשי ירושלים מצרכי מזון במה להחיות את נפשם — נהג ר' מענדל עצמו להביא לר' דוד מנת דגים בכל ערב שבת — מצרך שהיה יקר מאד בתקופה ההיא ולא היה בהישג יד כלל.

☆ ☆ ☆

בתקופה קשה זו, בשנות הרעב, הגיע בנו העלם של רבי דוד — ר' אהרן — למצוות. היה זה בשמחת תורה שנת תרע"ח, בסוף תקופת מלחמת העולם הראשונה — ומי מימן בימים טרופים אלו את כל ההוצאות המרובות של שמחת הבר מצוה — אם לא ידידו הנאמן, ר' מענדל ראנד?!

שליח נוסף מההשגחה העליונה שהחיש ישועה ומזור באותם ימים קשים לר' דוד, היה הד"ר ר' משה וואלאך, מנהל בית החולים "שערי צדק", שנהג בכל שנות המלחמה לחלק פרוסות לחם בכל ערב שבת־קודש לנצרכים ולנזקקים. רבי דוד קיבל יותר מאחרים, כי גיסו, בעל אחותו מרת צביה, ר' מאיר פינק, שהתגורר בגרמניה, היה רבו של ד"ר וואלאך, ונהג לשלוח אל הד"ר כספי צדקה מחו"ל לחלקם לעניי ארץ ישראל, כאשר נודע לו שגיסו רבי דוד הוא בין הנתמכים, שלח סכום גדול יותר.

גדולה לימודה

כאמור, היה ר׳ מענדל ראנד, מייסדה ומקימה של שכונת ״בתי ראנד״ הידועה, המתנוססת לתפארה במרכז העיר ירושלים. אולם, גם הוא הנגיד הנכבד, נאלץ כאמור, לברוח מעיר־מגוריו בדרכון מזויף עקב הלשנה, שבגללה אמור היה לשבת מאחורי סורג ובריח.

מאחר שהגיע לארץ בדרכון מזויף, נמנע ממנו, מבחינה חוקית, להופיע בשמו האמיתי, לקבל ולשגר מכתבים ומסמכים וכדומה. הוא גם חשש מפני השלטונות שמא יחפשו אחריו ועלול להיות בסכנה. מסיבה זו ביקש מרבי דוד שכל ענייניו ועסקיו יירשמו על שמו, (וזאת, כיון שרבי דוד שינה את שם משפחתו). אך רבי דוד מיאן להצעתו זו, בנימוק שהוא ״בטלן״ בהויות העולם. הוא העדיף למסור עצמו כליל ללימודיו וחשש שתפקיד זה יגזול מזמנו היקר. תחת זאת הציע את ידידו רבי שאול יצחק פריינד — לימים מחותנו — להשתמש בשמו. ואכן, כך היה. כל ענייניו של ר׳ מענדל התנהלו על שם ר׳ שאול יצחק, אשר נהפך במרוצת הזמן ליד ימינו של ר׳ מענדל.

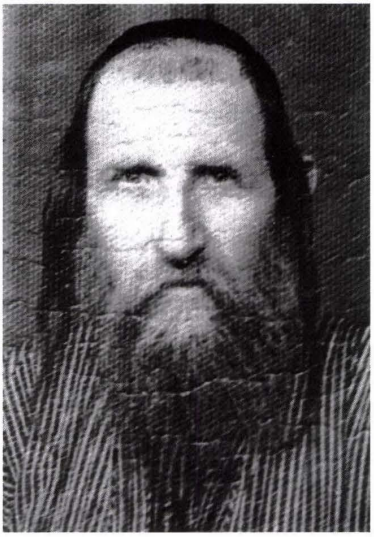
בתי ראנד

השכונה של בני העלייה

חצר בתי ראנד בירושלים סימלה את ירושלים של מעלה, ירושלים בקדושתה, ירושלים ברוממותה ובגדלותה.

משופרא דשופרא דקרתא קדישא, מסלתה ושמנה של בני העליה של עיר הקודש ירושלים דאז — גרו בחצר ראנד. זקני החסידים, ברי־אוריין וברי־אבהן, בניהם של קדושים וחסידים מופלגים, ביניהם: רבי חיים הערש אייזנבאך; רבי ברוך יצחק פריינד; רבי מרדכי הערש שמרלר; רבי שמואל בריכטא; ועוד.

כל אחד ואחד מהחבורה הקדושה ששכנו בחצר ראנד, סימל את יחודה של השכונה ואת יחוד קדושתה של ירושלים.

רבי מרדכי הערש שמערלר זי"ל

רבי חיים הערש אייזנבאך זי"ל

רבי ברוך יצחק פריינד זי"ל

רבי שמואל בריכטא זי"ל

ותיקי ירושלים עיר הקודש היו מתברכים בשכונה חסידית זו, המקבילה לשכונת בתי ברוידא הליטאית הסמוכה, וכך היו אומרים: "יהא רעוא מן שמיא, שיהיו צאצאינו כאנשי המניין הראשון בבתי ברוידא, וכאנשי המניין האחרון בבתי ראנד!" — — —

בחבורה קדושה זו גרה משפחת הרב הצדיק רבי דוד בריזל ונוות־ביתו הרבנית האצילה מרת פייגל. בין אבני הקודש שבשכונה זו בלטו דמויותיהם האציליות.

בית הכנסת דבתי ראנד

בית הכנסת של חצר ראנד היה ידוע כאחד מבתי הכנסת המיוחדים בירושלים; בתפילות, בלימודים מסביב לשעון בכל שעות היממה, ובכלל הליכות המתפללים.

חותם ביהמ"ד בתי ראנד

כאשר בנה ר' מענדל ראנד את בית הכנסת, רצה להנהיג שיתפללו בו בנוסח זידיטשוב שהיה חביב עליו. היה זה רבי דוד שביקשו להנהיג את התפילות בנוסח ומנהגי צאנז — רופשיץ, מאחר ורוב יוצאי גליציה ותושבי השכונה נמנו על חצרות קודש אלו. ר' מענדל, שהעריכו וכיבדו, קיבל את דעתו ונעתר לבקשתו.

רבי דוד היה מעין אנציקלופדיה חיה למנהגי ירושלים לדורות. הוא זכר תמיד את מנהגיהם והליכותיהם של גדולי ישראל בירושלים עיר הקודש.

תקופות שונות ומתוחות עברו לא פעם על ירושלים. המעברים והמתחים לא דילגו גם על חצר ראנד ועל בית־הכנסת אשר בו. אולם, רבי דוד לא שינה כלל את סדר יומו ולא הושפע מסביבתו. במאור פנים היה משוחח עם כל פונה. בטבעו היה בעל לב טוב, ותמיד קיבל כל אחד בסבר פנים יפות.

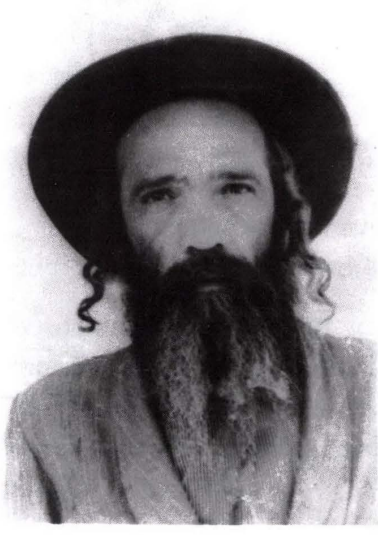
זקני בתי ראנד מספרים, שאינם זוכרים כלל את רבי דוד מתרגז או מרים קולו. גם בויכוחים על מנהגים — ומנהגי ירושלים היו יקרים לו

מאד — היה מדבר בניחותא, בלבביות ובטוב טעם ודעת. הוא נהג כן תמיד, גם בויכוחים על נושאים עקרוניים שהיו יקרים לו כבבת עינו.

רבי דוד קבע מקום לתפילתו בבית הכנסת החסידי בבתי ראנד, משמאל לארון הקודש, שם שפך את שיחו וצקון לחשו לפני שומע כל תפילות. מעולם לא הקפיד על אחר אם התיישב על מקומו.

הגאון המפורסם רבי איסר זלמן מלצר זצ״ל, נהג להתפלל בבית כנסת זה, כיון שאהב להתבשם במחיצתם של זקני החסידים המפורסמים שהתפללו בו. רגיל היה לומר: ׳כלום ניתן למצוא במקום כלשהו יהודים כמו, רבי חיים הערש אייזנבך; רבי ברוך יצחק פריינד; רבי מרדכי הרש שמרלר ורבי דוד׳ל בריזל?!׳ — — —

הוא אף התבטא פעם, שתענוג הוא לו לומר את הקאפיטל: ״תפילה לדוד״ שנהגו בבית הכנסת לאומרו בכל יום, לפני ׳שיר של יום׳, אשר מכיל תפילות והשתפכות הנפש בחיי היום יום.

הגאון ר׳ שלמה אטיק זצ״ל

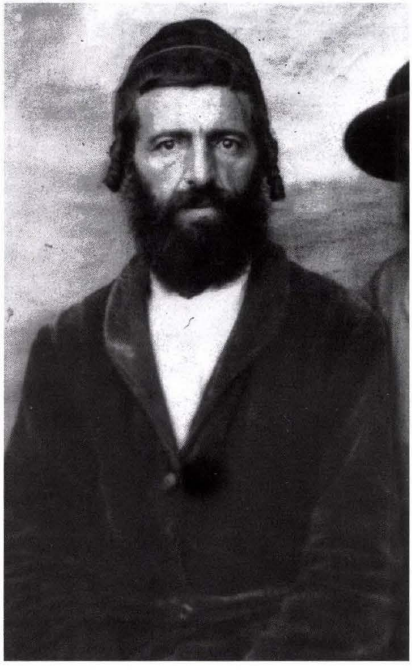
כותלי בית הכנסת דבתי ראנד ספוגים היו בתורה ועבודת ה׳. קול התורה נשמע ברמה מהשעות המקודמות לפנות בוקר ועד לשעות הקטנות של הלילה. חתנו של רבי דוד, הגאון רבי יעקב פריינד זצ״ל, והגאון רבי שלמה אטיק זצ״ל מצעירי החבורה היו, והתמדתם בתורה היה לשם דבר. על ר׳ שלמה אטיק אמרו, שבשבתות הקיץ כאשר גמרו את התפילה בעשר וחצי, כעבור כשעה בלבד הגיע לבית המדרש והתיישב ללמוד עד לתפילת מנחה כשבע שעות רצופות. באוירה נעלית זו גדלו ילדי השכונה, ואהבת התורה נספגה בדמם לנצח.

תמונת מונטז׳ מהיכל ביהכ״נ דבתי ראנד עם לומדי ישיבת תורת ירושלים שלישי משמאל: רבי משה סופר נשיא כולל גליציה, חמישי משמאל: רבי אלישע לנדא, לידו רבי חיים הירשמן (ריישער)

בצוק העתים

לא קלה היתה לו לרבי דוד השתקעותו בירושלים ת״ו. אמנם היה מאושר ביותר על שזכה לתקוע יתד בירושלים עיר הקודש ולקבוע בה את דירתו, דבר שגדולים וטובים ממנו לא זכו; אך מאידך, חי עם משפחתו בדוחק ובמצוקה רבה, ופרט לתמיכה הזעומה שהיה מקבל ממקום לימודו, לא היה לו שום מקור־הכנסה לפרנס את משפחתו הברוכה.

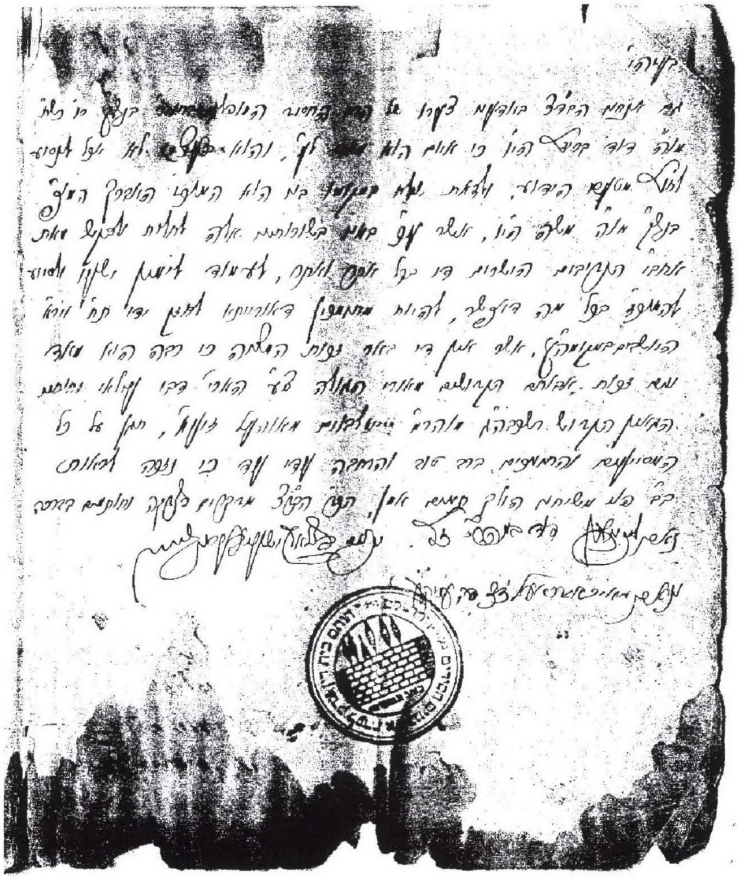
רבי יצחק שוואַרץ ז״ל

תקופה מסויימת, קיבל על עצמו ר׳ דוד את התפקיד לשמש כ׳ראש דגל׳ בחברה קדישא לעדת יוצאי גאליציא. באותה תקופה, התיידד עם הרב ר׳ יצחק שוורץ ז״ל, שהתגורר אף הוא בבתי ראנד. זה האחרון, העריך מאד את ר׳ דוד ואהבו אהבת נפש. כאשר הפליג ר׳ דוד לחו״ל, מצא לנכון לפרסם עבורו ברכת פרידה. (ראה תצלום להלן).

כשבניו גדלו והגיעו לפרק ׳האיש מקדש׳, התרבו הוצאות המחיה ומצבו הכלכלי הלך והחמיר. בצר לו, ומאחר שלא נראה לו שום מוצא אחר, קיבל עליו בנו יקירו רבי משה, לצאת לאחיו שבגליציה ולהתרימם לצורך כלכלת בני המשפחה, כדי להקל במעט את המצוקה הנוראה. רבי דוד עצמו, מנוע היה מנסוע לגליציה, פן יתפסוהו שלטונות הצבא, שמשורותיהם ערק בשעתו.

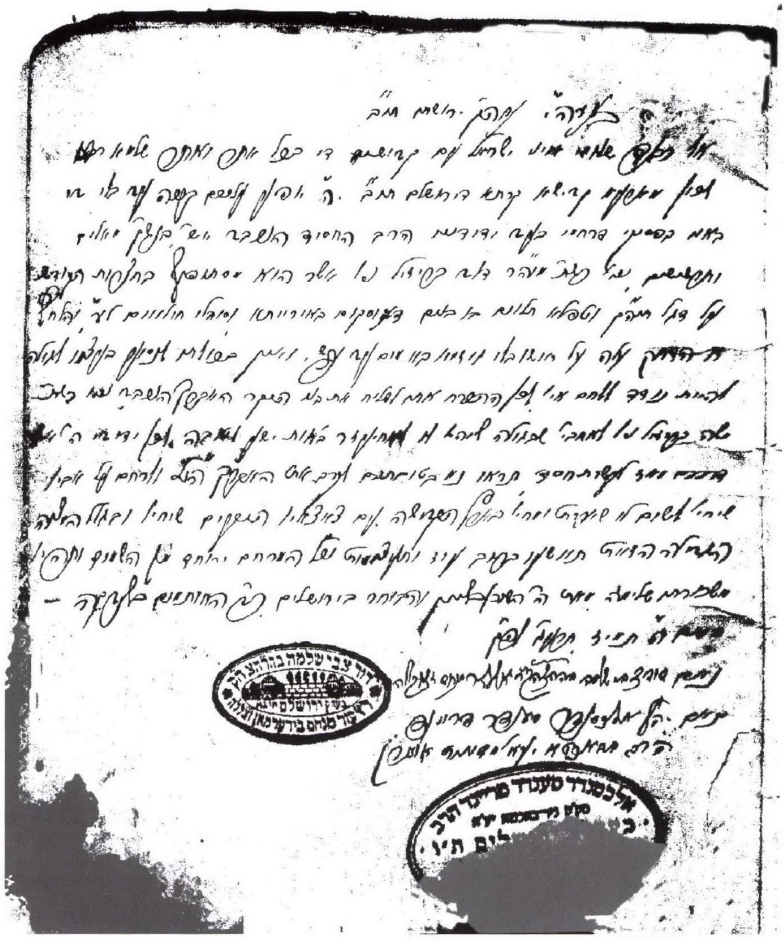
מצוייד בהמלצות חמות מגדולי ירושלים המפליגים בשבחו של אביו רבי דוד, יצא רבי משה לתפוצות הגולה, בחודש תמוז שנת תרע"ג.

להלן צילומים שונים מההמלצות השונות של רבני ירושלים ובתי הדין שלה, בהם מפארים את אישיותו הדגולה של רבי דוד, מידותיו המפוארות, צדקותו הגדולה והליכות חייו המפוארים.

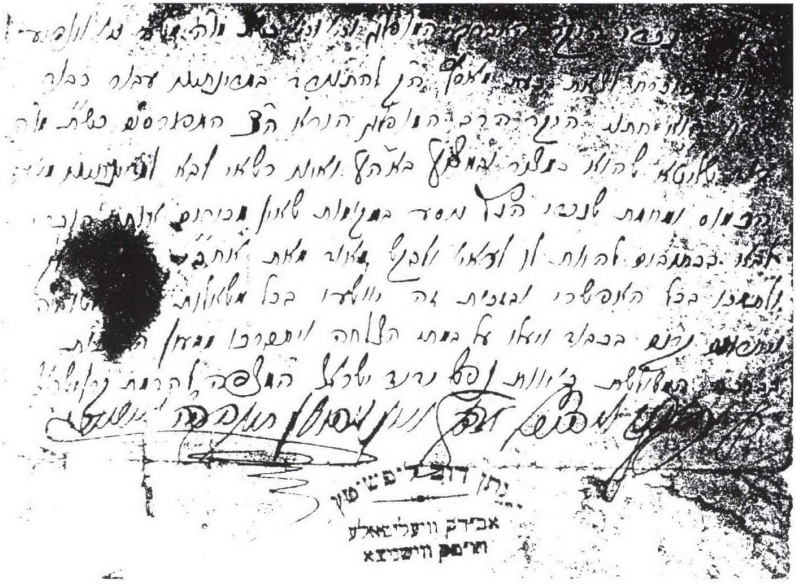
המלצת בד"ץ לעדת החסידים

בין החתומים על מכתבי ההמלצה: הרה״ק רבי דוד׳ל בידרמן מלעלוב זי״ע; הגה״ח רבי אלכסנדר סענדר פריינד זצ״ל הרב מבאכטא מחותנו של ר׳ דוד; הגה״ח רבי דוד שובקס זצ״ל ובית דינו; המלצה מכמה רבנים ומורי צדק, וממוני כולל גליציה.

המלצת הרה״ק רבי דוד בידערמאן זי״ע מלעלוב, והרב מבאכטא זצ״ל

בבואו לגליציה, פנה ר' משה אל זקינו הרה"ק רבי נטע'לי, שקיבל ממנו כתב המלצה בו הוא כותב על רבי דוד: "חתני היקר הרב המופלג הצ' המפורסם כש"ת מו"ה דוד שליט"א" וכו'.

מכתב קודש מחותנו הרה"צ רבי נטע בו כותב: נכדי היקר האברך המופלג וכו' כש"ת מו"ה משה נ"י ויופיע הוכרח לצאת כעת מארץ הק' להתנודד במדינתינו עבור כבוד אביו הוא חתני היקר הרב המופלג ... הצ' המפורסם כש"ת מו"ה דוד שליט"א שהוא במצור ובמצוק באה"ק ... הוכרחתי לבוא בכתובים להיות לו לראיה ולבקש מאוד מאת אחב"י לקרבו ולתמכו בכל האפשרי ובזכות זה יוושעו בכל משאלות לבם לטובה ויתרומם קרנם בכבוד ויעלו על במתי הצלחה ויתברכו ממעון הברכות בברכה המשולשת.

בזמן שהותו של רבי משה בנכר, פרצה מלחמת העולם הראשונה. במאורעות המלחמה כאשר נשתבשו הדרכים, נבצר ממנו לחזור לאה"ק. כיון שפג תוקפו של אישור שהייתו בגליציה, היגר לארה"ב והתיישב בעיר פילדלפיה. שם ייסד קהילת 'מחזיקי הדת' ונהג באדמו"רות.

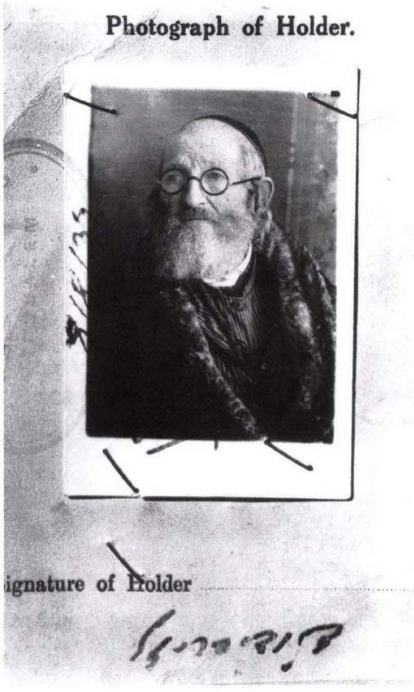
גם בשהותו של רבי משה בארה"ב, לא שכח את בית אביו, ושלח מדי שבוע המחאה על סכום נכבד בצירוף מצרכים שונים כעבור תקופה,

הציע רבי משה לאביו שיבוא לבקרו בארה״ב, כדי להתרים את אחינו בני ישראל במדינה ענקית ועשירה זו, למען יוכל להשיא בכבוד את בניו שהגיעו לפרקם.

הפלגתו לארצות־הברית

הצעת בנו ישרה בעיניו, ובשנת תרפ״ב החליט רבי דוד לצאת לדרך. הרב מנחם פרוש ז״ל מספר מזכרנותיו, כי בעת שיצא רבי דוד לדרכו הארוכה והקשה לארצות הברית, יצאו כל תושבי שכונת בתי ראנד ללוותו, ונפרדו ממנו כשדמעות התרגשות וגעגועים בעיניהם. הם הרעיפו עליו את ברכותיהם הלבביות להצלחה מופלגת. זאת עשו מרוב אהבה והערצה שרחשו לו. מאז שמצא צדיק זה את קינו בשכונה זו.

בהיותו על אם הדרך לארה״ב בעיר קושטא חלה רבי דוד במחלה מסוכנת. השלטונות

תמונת דרכון של רבי דוד ז״ל
עם חתימתו

צאתכם לשלום

לידידי הרב הנ״ע עוסק בצרכי צבור וכו׳ בנש״ק טוה״ר
דוד בריזל שליט״א.
ולהרה״ג הנכבד מגוע היוחסין מו״ה יהודה רובינשטיין נ״י
חנני סברך בהצלחה רבה בנסיעתם באמריקא יזכו לשוב לארצנו הק׳ ולראות בבנינה.
ידידכם הנאמן
חיים יצחק שוואריץ

ברכת הדרך

תלה את כבוד חברנו הנכבד בחנחלת כולל חבת רושלם, הרב הצדיק בתורה ויראה כו׳ אברהם קרישין כש״ת מו״ח דוד בריזל שליט״א לרגלי נסיעתו לאמריקא כי יברכהו ח״ו וישמרהו, וכל דרכיו יצליחהו ויזכה לשוב בשלום לאתריך לחדוש בכולא חפנים ישועה כחפץ לבב כל מקיריו ומכבדיו.

ובחתום מנחלי כולל חבת ירושלם.

שלמה פערלמן אלישא סגל לאנדא

ברכות לרבי דוד לרגל צאתו לארה״ב מעל דפי עתון קול ישראל

הסגירוהו בבידוד כדי שלא ידביק אחרים, ההשגחה העליונה לא סרה ממנו ור׳ יהודה רובינשטיין ז״ל שאף הוא נזדמן בנסיעה זו הוא ששימשו ועודדו עד שהבריא, ר׳ יהודה ז״ל היה מדבר על ר׳ דוד בהערכה מרובה[1].

בהיותו בארה״ב, לא שינה מאומה מסדר יומו העמוס, ומרבית שעותיו ביממה הקדיש לתורה ועבודת ה׳. מחשש שמא יזדמן למקום שלא יוכל לסמוך שם על הכשרות, נטל עמו עוד בטרם יצא לדרכו הארוכה לאחינו שבגולה, חבילות של מצות, כדי שיהיה לו במה להחיות את נפשו.

רפואה בכח האמונה

פעם, בהגיעו בליל שישי לביתו של יהודי ירא וחרד באחת הערים הרחוקות שבארה״ב, סיפרה לו עקרת הבית שבתה מוטלת על ערש־דוי, והזכירה אותה לטובה בפניו. אמר לה בפשטות וענווה האופייניות לו, שאם תטריח עצמה לאפות בשבילו חלות לשבת — יתפלל עבורה ובעזהי״ת תתרפא.

וראה זה פלא: למחרת היום — לאחר שבעלת־הבית מילאה בקשתו ואפתה את החלות עבורו, כבר ירדה הבת ממיטת־חוליה, התהלכה בבית, ועזרה לאמה בהכנותיה לשבת קודש!

כאות־הוקרה, העניקה לו בעלת הבית מקל עם ידית של כסף — כיון שמנהגו היה ללכת תדיר עם מקל — והוא השתמש בו בימי חג וחול המועד (מאחר שבשבתות לא טלטל).

רבי דוד עצמו, כאשר היה מספר סיפור זה לפי תומו, הוסיף: ראו נא כמה גדול כוחה של האמונה; אף שידעו שאין בי כלום — בכל זאת, בגלל האמונה שהיתה בהם, נושעה הבת והחלימה ממחלתה! — — —

כיוצא בזה הציל פעם נפשו של יהודי מרדת שחת, על־ידי מתן שיריים מסעודת מלווה־מלכה שלו, כמסופר להלן בפרק מ.

---

1. מפי ר׳ אליעזר כצמן חתן רבי חיים אורי ליפשיץ ששמע מר׳ יהודה ז״ל.

שנתיים תמימות שהה בארה״ב, משנת תרפ״ב עד שנת תרפ״ד. בתקופה זו נאלץ לוותר על השתתפותו האישית בשמחת בניו, ונבצר ממנו מפאת כך להשתתף בשמחת הבר־מצווה של בנו, הרה״צ רבי אלעזר זצ״ל, וכן בשמחת נישואי בנו, הרה״ח רבי אהרן ליפשיץ זצ״ל, שהתקיימה בטבריה ביום י״ז באלול תרפ״ג.

ברכה לבנית

לבני יקירי, — ואחינו — וניסנו היקר הרה״צ כו׳ מוה״ר **משה ליפשטיץ** שליט״א אנו משתתפים בשמחתך ביום פלאות לבנך מר **אשר זעליג** שיחי׳ שלש עשרה שנה, אנו מברכים איתך שתזכה לחנכו על ברכי התורה והיהדות ברוח ישראל סבא נאמן רד׳, לתורתי ולעמי ולהוריו והזכו לשוב לארץ הקדושה ולראות בבנין ציון וירושלים, וכן אנו מברכים בברכה חמה לבעלי — אבינו — חותנינו היקר הרה״צ המפו׳ כו׳ מוה״ר **דוד ארי׳ בריזל ליפשיטץ** שליט״א כי יזכה לרוות נחת ומכל יוצאי חלציו רוב נחת כשאיפתו, ויזכה לשוב במהרה לפעיה״ק בהצלחה מרובה.

אמו — זוגתו, **פיגא ליפשיטץ**

בת הרה״צ הק׳ מוועליפאלע וצלה״ה

אחיו — בניו **אהרן וולמן בריזל ליפשיטץ**

ניסיו — חתניו,

יעמב פריינד

יצחק יהושע צעהנווירטה

1047 **מאיר ליכטנשטיין**

גם אנו מתכונים בנגר המברכים, ומאחלים לכבוד וידידנו הנכבד הרה״ג שליט״א שיזכה לרוות רוב נחת מבנו היקר הי״ו ומכל צאצאיו כאות נפשו ונפש מיקיריו ומכבדיו.

מערכת קול ישראל

ברכת מז״ט לבנית

לבני יקירי שיחי׳ ולאחינו היקר הרה״צ מו״ח **משה ליפשיץ** שליט״א בפילאדעלפיא יע״א, הננו מברכים אותך בברכת מז״ט לבנך הנולד לך למז״ט, יה״ר שתזכה לגדלו לתורה לחופה ולמע״ט מתוך נחת והרחבת בעיה״ק ת״ו.

ויחד עם בעלי ואבינו הרה״צ ר׳ **דוד ארי׳ בריזיל ליפשיץ** שליט״א נרוח רוב נחת מכם. בברכת אמך

פיינא בריזיל בת הרה״צ חק׳ מוועליפאלע וצלה״ה

ואחיך אוהביך מוקיריך ומכבריך 932

אהרן וולמן אלעזר ופנחס ליפשיץ

ברכת מז״ט

הננו מתכבדים לברך את ניסנו היקר והנכבד הרה״צ מו״ח **משה ליפשיץ** שליט״א בפילאדעלפיא יע״א בברכת מז״ט חמה ונלבבה, לבנך הנולד לך למז״ט, תזכה לגדלו לתורה לחופה ולמע״ט מתוך נחת והרחבת בעיה״ק ירושלם ת״ו

ברכה מיוחדת לחותנינו הנכבד הרה״צ בנשיק״ט מוה״ר **דוד ארי׳ בריזיל** שליט״א יזכה לראות רוב נחת ושמחות אצל כל יו״ח בעיה״ק ת״ו.

כחפץ לבבו ולב ניסיו — חתניו 933

יעמב פריינד **יצחק יהושע צענווירטה**

מה״רי ציון וירושלם

אנו שולחים את ברכתנו העמוקה ברכת מזל טוב לאחינו היקר הרה״צ מוהר״ר **משה ליפשיץ** שליט״א בפילאדעלפיא יע״א, ליום הולדת בנך, הזכה לגדלו לחנכו ולחכמו בדרך התורה והיראה עפ״י ספרת אבות בעיה״ק ת״ו מתוך כל טוב. וברכתנו הלבבית לאבינו. היקר הרה״צ ר׳ **דוד ארי׳ בריזיל ליפשיץ** שליט״א, יזכהו ד׳ להנות נחת מכל יוצאי חלציו בעיה״ק ירושלם ת״ו.

934 **מאיר וחנה ליכטינשטיין**

ברכות ואיחולים לרבי דוד ובנו האדמו״ר ר׳ משה לרגלי שמחתם בעת שהותו בארה״ב
מעל דפי עתון קול ישראל

כאשר חזר לארץ הקודש משהותו בארץ נכר, בשלהי שנת תרפ"ד, חזר רבי דוד לפינתו הקבועה בביהמ"ד ולסדר יומו הרגיל, והמשיך בעבודת הקודש כדרכו מימים ימימה. ביקורו בארץ החופש והדרור לא השפיע עליו במאומה להתרופפות קלה־שבקלה, ח"ו, מעבודת הקודש.

בואכם לשלום

מתכבדים אנחנו בזה לברך את מע"כ אבינו — חותנינו הרה"צ המפו' וכו' מו"ה דוד ארי' בריזל־ליפשיטץ שליט"א עם נכדו הבחור החשוב הטופלג 'ור"א מר אשר זעליג נ"י בנו של הרה"צ המפו' וכו' מו"ה משה ליפשיטץ שליט"א לרגלי זכותם לחזור לביתם נאו' קודש בשעה טובה ומוצ:חת יה"ר שיוכו לישב בשלוה ובהצלחה רבה על אדמת עיר קדשינו ויוכה לראות רוב הענוג ונחת מצאצאיו ער ביאת הגואל בב"א.

כברכת בניו־־־דודיו

אהרן וואלטן אלעזר בריזל ליפשיטץ

יעקב מנחם מענדל פרייגר

חתניו—דודיו יצחק יהושע צענווירטה

מאיר ליכטנשטיין

ברכת בואכם לשלום לרגל חזרתו לארץ הקודש בשעה טובה ומוצלחת
מעל דפי עתון קול ישראל

פרק לט

גבוה משכמו ומעלה

מסכת חיים מפוארת היה רבי דוד. לנגד עינינו עומדת תמונה מרהיבה: ציור של התרחקות מגשמיות; עבודה בכל כוחות הנפש; מסירות נפש על כל קוצו של יו"ד, וגדלות מדהימה בנשמת החסידות — מסכת שיש בה הרבה ללמוד וללמד, להבין ולהשכיל. ביחוד מחייבים הדברים את צאצאיו וצאצאי־צאצאיו.

במסגרת זו נעשה נסיון לתאר מקצת מאישיותו הגדולה, ענקות־רוחו והדר־גאונו.

אהוב על המקום — אהוב על הבריות

היה זהיר במצווה קלה כבחמורה; אוהב שלום ורודף שלום; טוב לשמים וטוב לבריות; אהוב על המקום ועל הבריות, ומקובל על כל החוגים בירושלים עיר הקודש. כולו היה קודש לעבודת ה', כפי שהתבטא עליו אחד מזקני ירושלים, בעת שאחד מנכדיו אמר לו שהוא נכד של ר' דוד'ל בריזל: 'ער איז געווען א קליינער איד, אבער א גרויסער עהרליכער איד!' (— היה אמנם נמוך־קומה, אבל יהודי גדול ברוחו הנאמנה!)

תמיד התהלך בצדי דרכים; לא התבלט ולא התייהר; ולא התערב בעניינים לא לו. היוה דוגמה חיה ומופת של יהודי המתהלך ברחובה של עיר וכולו דבוק בה' ובתורתו, כפי שראה, למד ושאב מפי רבותיו הקדושים, ממשיכי דרכו של מורנו הבעש"ט, תלמידיו ותלמידי־תלמידיו הקדושים. היה מעין ספר־תורה חי ולפיד בוער. ממנו ניתן היה ללמוד חסיד מהו, ירא־שמים מהו, ומהותו של עובד השם. ומתוך רגשי ההערצה העמוקים שרוחשים בני ירושלים לדמויות מן הדורות הקודמים, צפה ועולה דמותו ברוב חיבה ויחס של כבוד.

אהבת הבריות

גם עבירות שאדם דש בעקביו, כגון אלו התלויות בלשון, נשמרו על ידו בצורה נפלאה ביותר. נתקיים בו הפסוק: "מי האיש החפץ חיים וגו', נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר וגו'".

כאשר שמע אי־מי מדבר סרה על חבירו, היה אומר לו: צריך לדון אותו לכף זכות. מעולם לא גער באותו אדם, לומר: 'אל תדבר לשון הרע', כאילו הוא מוכיחו; אלא העיר לו בנחת 'צריך לדון את האדם לכף זכות'. תדיר היה מסביר לילדיו ונכדיו: ראה נא, אם אתה היית כך וכך, אולי גם אתה היית עושה כך?!.

הקדים שלום לכל אדם. הסביר פנים גם לילדים קטנים והיה מחלק להם מיני מתיקה.

ירא שמים וירא חטא

ירא־שמים מרבים היה. יראתו — יראת ה' טהורה. בכל אורח חייו ניתן היה להבחין, כי מהלך הוא תדיר כשלנגד עיניו הפסוק: "שויתי ה' לנגדי תמיד". בניו מעידים, כי מעולם לא שמעו ממנו איזו בדיחה, או אימרת־כנף — "וועריטל".

צדיקים אמרו שישנם שני סוגי יראת שמים: יראת־שמים ויראת־חטא. להגיע לדרגה של יראת־חטא היא דרגה גדולה, אבל למעלה ממנה היא יראת־שמים שהיא בבחינת יראת הרוממות, זוהי דרגה אשר עליה נאמר "מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו". כאשר זוכה ל'אשרי בניו אחריו', זהו כבר ממחצבת נשמות אשר יראת ה' טהורה עומדת לעד, ורואים זאת בדורות הבאים אחריו.

נהג להלך כל ימיו עם מקל בידו, מחשש שמא יעבור בשוגג בין שתי נשים.

היתה לו זהירות בענין אכילת דבר־מאכל שטיבולו במשקה, דבר השנוי במחלוקת הלכתית אם צריך נטילת ידים. לפעמים לא אכל כלל, או שהיה נזהר ליטול ידיו — אבל, יחד עם זה, הקפיד שלא יראוהו

מדקדק בזה; היה מתחכם ויוצא לצורך, או שנעל את שרוכי מנעליו ונוטל ידיו, שלא ירגישו שהוא נוטל ידים מחמת אכילת דבר־מאכל שטיבולו במשקה.

מתוך קדושתו וצניעותו לא היה קורא לזוגתו־הרבנית בשמה, אלא: "דו", "זיי מוחל", "הער נאר". גם היא לא קראה לו אף פעם בשמו.

☆ ☆ ☆

בתקופת המאורעות, בעת שהערבים שרפו ספרי־תורה בעיר העתיקה בשנת תש"ח, והשמועה הנוראה הגיעה לאוזניו ע"י הרה"ח ר' מרדכי טכובר, חתן גיסו רבי חיים ובר, התייפח מרה ובכה מאין הפוגות, בפרטו את בתי־הכנסת שהיו בהם ספרי תורה. הוא לא היה מסוגל להירגע מצערו הגדול על ביזיון התורה שחולל בידי זדים. דומה היה עליו כאבל הגדול של יום שבעה־עשר בתמוז שבו שרף אפוסטומוס הרשע את התורה.

☆ ☆ ☆

היה מקיים מצוות תוכחה בעדינות ובלשון רכה במידתו האופיינית לו. כאשר ראה אנשים משוחחים בדברים בטלים, התחיל לומר להם: "אין קץ לדברי רוח וגו'", — עד שהוציא להם את החשק להמשיך לפטפט — — —

☆ ☆ ☆

מידת האמת היתה נר לרגליו. על מאמר חז"ל: "לעולם ילמד אדם לומר איני יודע", שאל: אם הוא באמת יודע, איך הוא יכול לומר שקר? אלא, — השיב — כך היא הכוונה: "איני יודע אם אני יכול לספר את מה שאני יודע".

פעם אמר לו נכדו על מאן דהוא שהוא משקר. אם כן אמר לו רבי דוד — כנראה שאתה לפעמים משקר, כי הרי אני לא עולה על דעתי לומר על אדם מישראל שהוא משקר, ואילו אתה חושד באחרים כשקרנים, סימן שיודע אתה טעמו של שקר.

מידותיו הנאצלות

רך כקנה

הוא היה אציל נפש ובר לבב; בעל מידות נפלאות ביותר, שהקרין מזוהרו על פני כל.

היה רך כקנה לכל אדם. כשחזר מביקוריו אצל ילדיו ושאלו אותו מה נשמע אצל ילד פלוני, או אצל נכד אחר — היה בידם סימן ברור: אם פניו היו שמחות וצוהלות, הרי שב״ה הכל בסדר; ואם לאו, ח״ו, ידעו כבר שמישהו אינו מרגיש בטוב, עד כדי כך שלא היה מסוגל להמשיך ולדבר.

כל זה נהג לא רק בקורות בני משפחתו, אלא גם כאשר שמע על צרתו של מאן־דהו, היה מוריד דמעות. כאשר בכה פעם על זקן שנפטר לבית עולמו, שאלוהו מדוע כה מרבה לבכות עליו, והרי כבר היה זקן? — ענה בקפידה: האם זקן חייב מיתה?!

☆ ☆ ☆

הקפיד מאד שלא יצלמוהו. וכשנאלץ להצטלם לצורך הפספורט וטרם נסיעתו לחו״ל ישב בתענית. — למרות זאת, אם אירע שמישהו צילם אותו, לא גער בו ולא צעק עליו, אלא הסכים שהתמונה תישאר — אם כי הוא עצמו סירב להסתכל בה.

שמח בשמחתן של ישראל

כל אימת שנתבשר כי נולד לו נכד או נין, או שמחה אחרת במשפחתו הענפה, שמח כאילו היתה זו השמחה הראשונה והיחידה בימי חייו. מרגלא בפומיה: מנהג העולם הוא כאשר נולד נכד או נין כבר אין השמחה כמידת השמחה בהיוולד בן או בת; אבל האמת לא כן הוא, צריך לשמוח יותר בלידת נכד ולהודות להקב״ה שזוכים לראות את המשך הדורות.

כשם ששמח בשמחת בני משפחתו, כך שמח על כל שמועה טובה, כלידת בן או בת או אירוסין, אצל כל מכר או יהודי באשר הוא.

בשמחתו הרבה היה נוהג לספר לכל מי שפגש בדרכו, כי יהודי פלוני נולד לו בן ולפלוני נולדה בת וכן הלאה. בתמימותו חשב בוודאות שגם השומעים ישמחו באותה מידה ששמח הוא, על שמחתו של יהודי.

נהג להשתתף בשמחתו של כל אחד ולשמוח בשמחתו, וכן הצטער בעת צרתו ל״ע. כאשר כיבדוהו לפעמים לשמש כשושבין לחתן ביום חופתו — לבש בגדי שבת.

גמילות חסדים

יהודי של פעם היה, ספוג ניחוח עתיק שכל כולו זכות ונקיות. כל ימיו כיתת רגליו לעשיית חסד. הוא שימש לכולם מקור רב־השראה.

ביתו היה פתוח לרווחה. שניהם, הוא וזוגתו הרבנית פייגל, קיבלו כל אדם בסבר פנים יפות. בכל הסביבה כבר ידעו, שאם אי־מי רוצה להחיות את לבו — אזי מקומו בביתו של רבי דוד. היו כאלה שבאו לביתם באופן קבוע, והוגשה להם במאור־פנים ארוחה משביעה. הוא בעצמו הסתפק במועט והיה שמח בחלקו. ארוחת הבוקר שלו היתה דלה למדי: לחם שטבל במשקה חם — כוס קקאו, ללא חלב וללא סוכר. לאחרים שנקלעו לביתו לא נהג כן, הם נתכבדו בכל המעדנים.

בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר לא היו עצים לחמם את הבית בקור הקשה, ונבצר לבשל מעט אוכל לעוללים הרכים של השכנים — ציוה לנסר את דפנות סוכתו ולהשתמש בהם לצורכי חימום ובישול, כדי להחיות נפשות רבות מישראל. כלל וכלל לא העלה על קצה דעתו את אי־יכולתו להסתדר בלעדיהן בחג הסוכות, כאשר לא יהיה לו במה לקיים מצוות סוכה.

שגור היה על לשונו הפסוק ״עזוב תעזוב״. והלא דברים ק״ו: אם על בהמה ציוותה התורה לעזור לה שלא יהיה לה צער, כל שכן לבן־אדם!

רבי דוד הערש גוטשטיין ז״ל

בתקופת הפרעות, טרם קמה המדינה, כאשר המשטר האנגלי היה מכריז מפעם לפעם, על עוצר, גם בשעות היום, היו רבים מילדי הת״ת 'עץ־חיים' הסמוך, ״מתחבאים״ בביתו של רבי דוד. עד תום שעת העוצר, אצלו נשארו לפעמים גם ללון. הרה״ח ר׳ דוד הערש גוטשטיין ידידו של רבי דוד היה מצווה לבניו שלמדו בת״ת 'עץ חיים' שבעת זעם ישארו ללון בביתו של רבי דוד בריזל.

תדיר היה לו בכיסו גפרורים, למרות שלא היה מהמעשנים, כדי לגמול חסד עם מי שזקוק לזה. נוהג היה להוציא מכיסו שני גפרורים בבת־אחת, למען יהא לו מן המוכן באם הרוח תכבהו, כדי שהמעשן לא יצטרך לחכות עד שישלוף מכיסו גפרור אחר — — —

כמו״כ היה מחזיק תדיר ברשותו עט לכתיבה, למרות שכמעט לא היה משתמש בו, למען יוכל להשאילו לכל מאן דבעי.

ביקור חולים

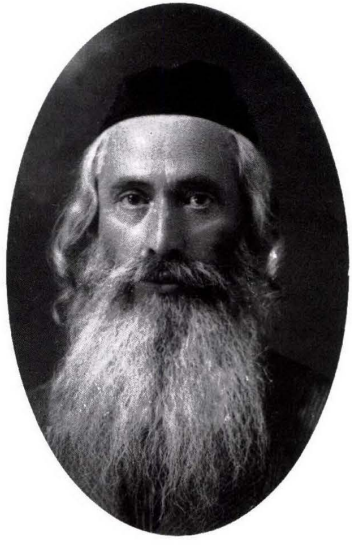
הצטיין מאד במצוות ביקור חולים. הוא נהג להיכנס מדי יום לבית־החולים ״שערי צדק״, הסמוך לבית־מגוריו, לעודד ולחזק את החולים — אף שלא ידע כלל על חולים מוכרים לו.

בעת שהרה״ח ר׳ חיים יוסף גוטשטיין שכב על ערש דווי בביתו שבבתי ורנר, היה מבקרו מדי יום ביומו, כיון שהיה ממכריו עוד מתקופת מגוריו בגליציה. פעם — היה זה בחודש כסלו תשי״א — הלך

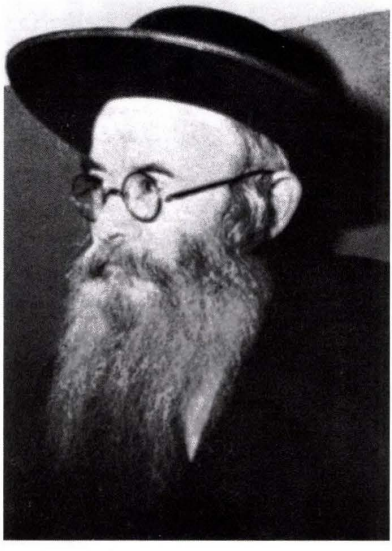
לבקרו בעת שהיה מאושפז בבית־החולים הבחין שהגאון רבי גדליה ניימן מאושפז אף הוא בסמוך לר׳ חיים יוסף, ושאל לשלומו. לאחר מכן, שם פעמיו מבית החולים ששכן אז במרכז רח׳ יפו עד לביתו של רבי גדליה, בפאתי רחוב מאה שערים, כדי למסור לאשתו שהוטב לבעלה החולה, להחיות את נפשה.

אכן, מסירותו זו, תרמה לה רבות, כפי שסיפר נכדו, הגה״ח ר׳ סענדר פריינד זצ״ל, כי בעת שהלך לבקר את רבו ר׳ גדליה בביתו, אחר שחזר מבית החולים, סיפרה לו אשתו בהתפעלות, איך שזקנו רבי דוד הטריח עצמו לבוא אליה הביתה למסור לה משלום בעלה, לאחר שביקר אצלו בבית החולים.

כאמור, היה זה בשנת תשי״א, בעת שר׳ דוד כבר התקרב לגבורות. אך צדיק זה לא חסך שום מאמץ וטרחה — ובלבד לשמח לב אנשים בשעת צערם ומצוקתם.

רבי חיים יוסף גוטשטיין ז״ל

הג״ר גדליה ניימן זצ״ל

מדי בוקר היה הולך לבית־אבות, לבקר את החוסים בו ולהתעניין בשלומם. במו ידיו היה עוזר להם להתעטף בטלית ולהניח תפילין ולהתפלל, ואחר מכן הלך לבקר את ילדיו וצאצאיו (ראה על כך בארוכה בפרק הבא).

מקדים את כולם

יצויין, שלמרות הזמן הרב שנמשך כל ביקור שלו מדי־בוקר בבית־החולים ובמושב־זקנים, לגמול חסד עם החולים והקשישים, וכן אצל הילדים — היה מהראשונים שהגיעו ללמוד בישיבה — ישיבת 'חיי־עולם'!

זריזותו היתירה היתה לשם דבר. גם לעת זקנותו, כאשר היה כבר תשוש וכוחו בל עימו, הצטיין במידה נפלאה זו. רגיל היה לומר, שאת מידת הזריזות ירש מאביו רבי צבי יעקב, אשר אף הוא קיבל זאת מאביו הגה"צ רבי חיים אורי זצ"ל.

פעם, כאשר הגיע אליו אחד ממכריו להתייעץ אתו אודות זמן קביעת יום נישואי בנו, אם ביום ראשון או שני, יעץ לו לקבוע את יום החתונה ליום ראשון. כאשר שאלוהו את טעמו ונימוקו, השיב: פשוט, עדיף להקדים יותר — — —

יחסנות מהי

ענוותן ושפל־רוח היה מאין כמוהו, שייף עייל ושייף נפיק. מחמת ענוותנותו המופלגת היה גם מאד נוח לתשחורת. מקורביו אמרו עליו, שלא ידע כמעט כעס מהו. על אף האסונות והתלאות שפקדו את משפחתו, לא נשברה רוחו ולא בא בטענות אל מישהו, אלא הצדיק עליו את הדין ואת מעשה ה' כי נורא הוא.

למרות יחוסו המשפחתי הרם, בהתייחסו למשפחות צדיקים ומצוקי ארץ, לא התגאה ולא התייהר כלל. פעם אף התבטא, כי יחוס הוא כמו כרים וכסתות; אם מכניסים ביניהם אבן — האבן שהיא קרה לא מחממתם ולפיכך הם נשארים קרים; אבל אם נכנס אדם בתוכם, הוא מחמם אותם והם מחממים אותו. וכך הוא יחוס: אם הוא בעצמו כמו

אבן, אין היחוס מחמם אותו; משא"כ אם הוא בן־אדם, ומחמם את היחוס — גם היחוס מחמם אותו.

הבורח מן הכבוד

בורח היה מן הכבוד, וגדולה היתה אצלו מידת ההשתוות; לא נגע לו כלל אם היו מכבדים אותו בכיבוד כלשהו, או לא. אחת היה הדבר בעיניו.

הוא לא היה מצפה לכבוד שיזמינו אותו להשתתף בשמחה כלשהי — אלא כאשר ידע על אחד ממכריו שעושה שמחה, מיהר להשתתף בשמחתו.

כשהגיע לבית־כנסת כלשהוא לרגל איזו שמחה, היה מתיישב במקום כלשהו. אם הגבאי, או בעל־השמחה, ניגשו אליו והזמינוהו לעלות לכותל המזרח, היה אומר: אם תהיה לו הנאה מזה, אעשה כרצונו. לו כשלעצמו, לא תפס הדבר מקום כלל. הוא גם לא היה להוט להתכבד בעלייה לתורה אף בעת שמחת צאצאיו.

אם היו מכבדים אותו בסנדקאות, היה מקבל זאת בשמחה; אך מעולם לא עשה שום השתדלות, לצורך זאת.

☆ ☆ ☆

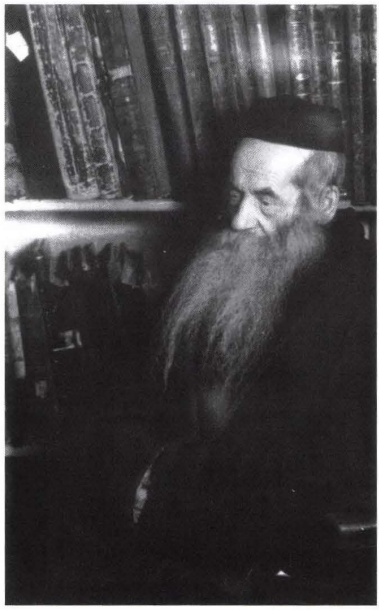
על המשנה באבות: "כל הבורח מן הכבוד, הכבוד רודף אחריו", היה שואל: מדוע באמת, נענש שהכבוד ירדוף אחריו; הרי הוא בורח ממנו?!

אלא, אם הוא בורח מהכבוד, הרי זה סימן שהוא יודע שזה דבר שיש בו ממש. לכן, הוא נענש שהכבוד רודף אחריו, כי באמת צריך להגיע לדרגה כזאת שאינו יודע כלל כבוד מהו.

נאים הדברים למי שאמרם!

בענוותנותו כי רבה, התקשה במה שנאמר בתפילה: "לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ובגלוי". למה צריך לומר 'בגלוי'? וכי לזה צריך לשאוף?

אלא, — השיב — אם באמת הוא ירא־שמים בסתר, הרי ממילא היראת־שמים שלו ניכרת גם בגלוי.

הג״ר איסר זלמן מלצר זצ״ל

כדוגמה האישית שהשתקפה ממנו כך חינך גם את צאצאיו. בשמחת התנאים של אחד מחשובי נכדיו שהיה מגדולי תלמידיו של הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ״ל שהוקירו ביותר, ביקש הגאון רא״ז במהלך השמחה לדבר בשבחו של החתן כנהוג בישיבות הקדושות. שאלו רבי דוד בפשטות: וכי סובר ראש הישיבה שדרשתו תגרום להוסיף לסכום הנדן? רא״ז ענה בשלילה, כי למעשה כבר סוכם בין הצדדים על גובה הסכום. אם כן אמר רבי דוד: אין צורך לשבח את החתן, זה יכול להביאו לידי גאות.

אליהו הנביא מתלווה

הרב החסיד ר׳ אברהם הורביץ שליט״א, בהרה״צ רבי משה אהרן זצ״ל, מספר, כי בעת שישיבת ״חיי עולם״ היתה עדיין בעיר העתיקה, היה פוגש לעיתים קרובות בדרכו לישיבה את רבי דוד. תמיד היה רבי דוד מספר לו חדשות משמחות: אצל פלוני נולד בן ואצל פלמוני נולדה בת; פלוני מחתן בן ואחר מחתן בת וכו׳. רבי דוד כבר היה זקן, ובר שיחו היה בחור צעיר, אך מרוב ענווה כמו לא חש רבי דוד בפער כלשהו ביניהם ודיבר אליו כמו אל חבר.

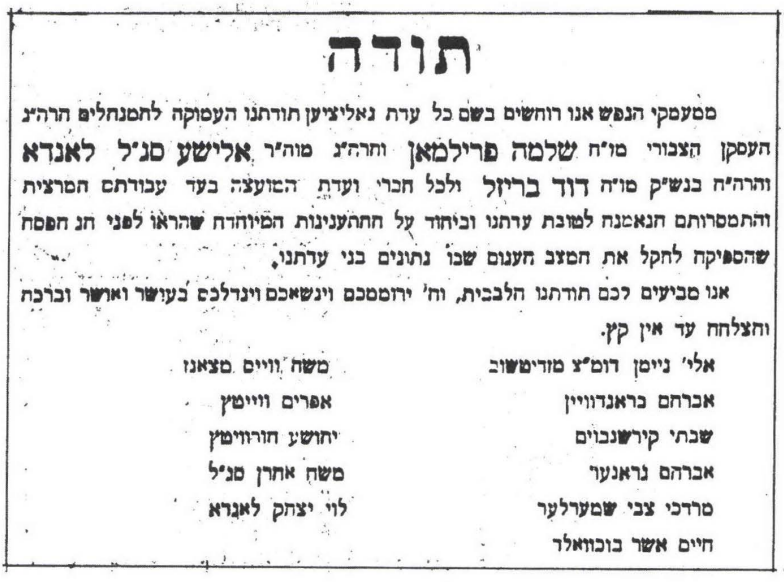
לימים מצא ר׳ אברהם בספר ״מאור עינים״, על הפסוק ״וישא יעקב רגליו״ (בראשית כט, א), כי מי שמבשר בשורה טובה לחבירו, מתלבש

בו ניצוץ מאליהו הנביא. אוי־אז הבין אל־נכון פשר הנהגתו המעניינת של רבי דוד.

מוותר על תפקידים

בבית הכנסת בבתי ראנד, התבטא פעם אחד הנוכחים בפני חבריו: הרי אין לנו כאן רבי, הבה ונכתיר את רבי דוד כרבי לעדתנו! שמע רבי דוד את דבריו וצחק, רצונך שיעשו מאתנו צחוק וליצנות?! — — —

כאשר רצו למנותו לגזבר כולל גליציה, סירב לקבל את המינוי. אך, כאשר הפצירו בו רבות וחזקה עליו בקשת ראשי הכולל, הסכים להתעסק אך ורק בחלוקת הכספים לבני הכולל. בתקופה זו היה נוטל את כספי החלוקה המיועדים לאלמנות ושבורי־הלב, ומביאם בעצמו לביתם, כדי לחמם את לבם השבור. מרוב ענוותנותו לא ראה בזה שום פחיתות כבוד.

תודה

מסעסקי הנפש אנו רוחשים בשם כל עדת נאליציען תודתנו העמוקה לחסנחלים הרה"ג העסקן הצבורי מו"ח **שלמה פרילמאן** והרה"ג מוה"ר **אלישע סנ"ל לאנדא** והרה"ח בנש"ק מו"ה **דוד בריזל** ולכל חברי ועדת המועצה בעד עבודתם הסרצית והתמסרותם הנאמנה למוסת עדתנו וביחוד על התהענינות המיוחדת שהראו לפני חג הפסח שהספיקה לחקל את חמצב חענום שבו נתונים בני עדתנו.

אנו מביעים לכם תודתנו הלבבית, וה' ירוממכם וינשאכם וינדלכם בעושר וארשר וברכה והצלחה עד אין קץ.

אלי' נייטן דומ"צ מזרימשוב	משה וויים מצאנז
אברהם בראנדוויין	אפרים וויטץ
שבתי קירשנבוים	יהושע חורוויטץ
אברהם נראנער	משה אהרן סנ"ל
מרדכי צבי שמערלער	לוי יצחק לאנרא
חיים אשר בוכוואלר	

ברכת בני כולל גליציה לרבי דוד על עזרתו בחלוקת כספי החלוקה בפרוס חג הפסח (קול ישראל ערב פסח תרפ"ב)

עדינות הנפש

מעולם לא הסכים שישמשוהו. "כל זמן שאני חי, איני רוצה שישמשו אותי!" — היה הקו המנחה שלו. מרגלא בפומיה, בשם זקנו הצדיק רבי חיים אורי, על הפסוק: "לא אמות כי אחיה". היינו, איני רוצה למות כשאני עדיין חי — אלא אוכל לתפקד כראוי ולשמש את עצמי. ואמנם כן, "רצון יראיו יעשה", זכה ונתקיים בו מה שאיחל לעצמו.

פעם אמר לו נכדו בשנות זקנותו, שרוצה הוא להצטרף אליו בלכתו למקווה, כדי לעזור לו. התחמק ממנו הסבא הפיקח, "עד שתכין עצמך ללכת — אני כבר נמצא בדרכי חזרה" — — —

☆ ☆ ☆

בערב פסח האחרון שלו עלי־אדמות, הביא לו נכדו טלית־גדול, להשחיל בו הציצית עם החוליות בהתאם למנהגו להשחיל הציציות בטליתות של נכדיו לכבוד חתונתם. כאשר רצה להביא לו כיסא לשבת, מיאן ואמר: כל מה שאני יכול לעשות לבד, אינני רוצה שיעשו זאת עבורי — ולקח לעצמו לשבת.

נכדו הרה"ח רבי יעקב ציינווירט ז"ל הבחין פעם בעת בואו לביקור בבית הוריו, כי לאחר שהגישו לו את כיסאו שייחדו עבורו, התיישב רק על קצה הכיסא. ר' יעקב סבר שנוהג כך, כדי שלא יהיה כיסא זה מקומו המיוחד לו וימנעו אחרים מלשבת להבא על הכיסא. אמר לו: סבא! ממילא כבר לא ישבו על כיסא שישבת עליו אפילו על קצהו; אם כן, הנך יכול לשבת בניחותא על כל הכיסא! נענה רבי דוד כשבת שחוק על פניו: "בני, מדוע אינך מבין? אם טוב לי כך — לשם מה אני צריך יותר?!"

☆ ☆ ☆

בעת היותו בתפילה בבית הכנסת, או בשהותו בכל מקום אחר עם אחרים — מעולם לא ביקש לפתוח חלון מפני שחם לו; או לחילופין, לסגור חלון כי קר לו. גם אם היו שואלים אותו לרצונו, היה אומר: עבורי לא צריך לעשות כלום.

תמיד שרתה סביבו אווירה נעימה ונינוחה. כשזימזם לעצמו, למד משהו, או שאמר דבר־תורה כלשהו — אהבו הנכדים לשמוע אותו; ומעולם לא שבעו מלשמוע ממנו עוד ועוד.

נכדיו שהגיעו למצוות חשו זכות בכך שכיבדו את סבם הגדול להניח להם תפילין בפעם הראשונה בחייהם. פעם, נחלה בבני מעיו והדבר הסב לו יסורים קשים. בכל זאת לא נמנע מלהניח תפילין לנכדו במסירות נפש, ורק לאחר מכן הלך לביה״ח כדי לקבל טיפול לחוליו.

גאונות וצניעות

בראשית דרכו, עם עלותו ארצה, קבע את לימודיו בישיבת 'אהל־משה' ששכנה כבוד בעיר העתיקה. לאחר שהגאון רבי חיים לייב אויערבאך זצ״ל ייסד את ישיבת המקובלים 'שער־השמים', נכנס לישיבה קדושה זו, בה עסקו בתורה הנסתר גדולים וטובים ביניהם: ה״ר מנחם מענכין הלפרין, ה״ר נחמן יוסף וילהלם, ה״ר משה מרדכי חייקין, חברו וידידו הר״ר יוסף קדיש קרישבסקי, ה״ר אהרן סלאטקין, ועוד גדולים בעלי שם.

הג״ר חיים לייב אויערבאך זצ״ל מוסר שיעור בישיבת 'שער השמים'

רבי דוד "בריזל – ריישער" בין רשימת לומדי ישיבת שער השמים

בתקופה מאוחרת למד בישיבת "חיי עולם" — שתחילת מושבה היתה בעיר העתיקה ואחר כך עברה לשכונת גאולה.

מכריו מאותם ימים, סיפרו על שקדנותו הגדולה והתמדתו המרובה, מבלי לבזבז אפילו דקה אחת. כן ציינו את דיוקו הגדול על זמני הלימוד, בלא איחורים. הוא היווה דוגמה נדירה לרבים.

הרה"ח ר' יצחק שוטלנד ז"ל, שלמד בישיבת חיי עולם, סיפר, שבעת שהוקשה לו דבר מה בסוגיה כלשהי, היה ניגש לשאול את הרה"ק ר' מרדכי מזוועהיל זצ"ל שאף הוא למד עימם בישיבה. אך, אם רבי דוד היה נוכח שם, היה הרבי מפנה אותו אליו באומרו: כאשר לי קשה דבר־מה, גם אני פונה אליו לשאול ולברר.

רבי דוד בתקופת לימודו בישיבת חיי עולם

האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהיל זצ"ל

ישיבה ותלמוד תורה חיי עולם

בישיבה עתיקת יומין, זו התרכזו האריות שבחבורה, אברכים מעולים ברי־אוריין אשר השחירו פניהם בעמלה של תורה תוך התנזרות מתענוגי העולם הזה.

בין תלמידי הישיבה הוותיקים נמנו גדולי ירושלים ופאריה. ביניהם: המתמיד הנודע, הגאון רבי גרשון לפידות רבה של שכונת "בית ישראל"; האדמו"רים: רבי מרדכי מזוועהיל, ורבי יוסף מאיר כהנא מספינקא; רבי משה מרדכי בידערמאן מלעלוב ואחיו רבי יעקב יצחק בידערמאן מלעלוב — ירושלים; הג"ר חיים יעקב קלפהולץ; הג"ר אהרן ברנשטיין; הג"ר העניך פאדווא; הרה"צ ר' אברהם אהרונוביץ הרה"צ ר' מרדכי הערש שמרלר, הרה"ח ר' משה הלטובסקי הרה"ח ר' ישראל בער שיפמן; הרה"ח ר' חיים ישראל הלטובסקי; ועוד אישים נכבדים, ידועים וחשובים. בתוכם בלט ר' דוד בשיעור קומתו האצילית.

משפחתו של ר' דוד השתרשה והתמזגה היטב בנופה של ישיבת חיי עולם והת"ת הסמוך לה. בנו הרה"צ ר' אלעזר זצ"ל, שימש שנים רבות כמלמד בת"ת, הרביץ תורה לרבים והעמיד לגיונות של צורבים שהמיתו עצמם באהלה של תורה. רבים מנכדיו של ר' דוד התחנכו בדרך הסלולה, אצל מלמדי הת"ת הנודעים לתהילה, שהשרישו בליבם אהבת תורה ויראת שמים, וביניהם בולטים המחנכים היקרים והמסורים: רבי חיים חייקל מילצקי זי"ל ורבי אהרן הלטובסקי זי"ל, ועוד רבים וטובים.

סדר לימודו

היה לו סדר לימוד קבוע בש"ס, ונהג לערוך סיום מסכת ביום י"ג בניסן, יום היארצייט של אביו רבי צבי יעקב זצ"ל, באומרו: מכיון שאינני בכור, איני צריך לערוך סיום בערב פסח. לכן העדיף לעשותו ביום היארצייט שלא יצטרך להתענות. (אף שגם ללא זה אין מתענים בחודש ניסן, רצה להדר בעניין).

כאשר שאלו אותו כל כמה זמן הוא מסיים את כל הש"ס? ענה בפשטות: "כל שלוש שנים ומחצה" (לומד היה שני דפים ליום). בסוף ימיו אף התבטא פעם, שחזר על כל הש"ס ארבע־עשרה פעמים!

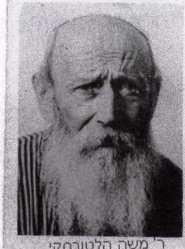
חכמי ורבני לומדי ישיבת חיי עולם

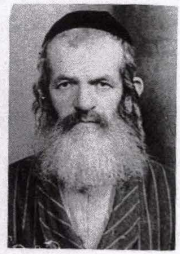

ר' יוסף מאיר מספינקא

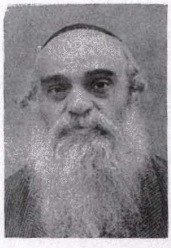

ר' מרדכי מזוועהיל

ר' גרשון לפידות

ר' יעקב ישראל שמרלר

ר' משה הלטובסקי

ר' אריה מרדכי וקסלשטיין

ר' יעקב ישראל קנעלער

ר' פנחס זינגר

ר' משה חזן

ר' שמחה בק

ר' ברוך ורקר

ר' נח קאצ'קע

חכמי ורבני לומדי ישיבת חיי עולם

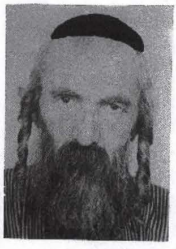
ר' שלמה שרייבר

ר' העניך פדווא

ר' יעקב פריינד

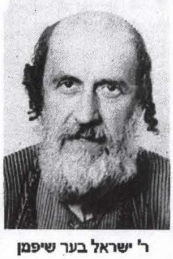
ר' אריה מרדכי רבינוביץ

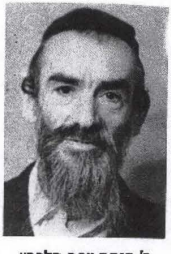
ר' פישל רוזנר

ר' שמואל הורביץ

ר' ישראל בער שיפמן

ר' חנניה יוסף הלפרין

ר' נתן נסע הורביץ

ר' חיים יהושע קינצליגנר

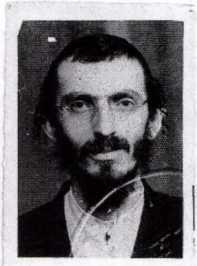

ר' יוסף רבינוביץ

ר' משה לייב ערבליך

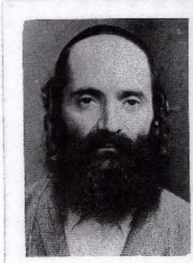
חכמי ורבני לומדי ישיבת חיי עולם

ר׳ אהרן ברנשטיין

ר׳ בנימין רבינוביץ

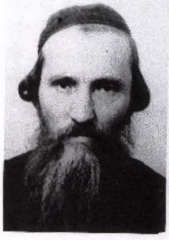
ר׳ יעקב יצחק בידרמן

ר׳ חיים יעקב קלפהולץ

ר׳ חיים ישראל הלטובסקי

ר׳ אברהם אהרנוביץ

ר׳ יצחק ויינגרטן

ר׳ משה אדלר

ר׳ זאב אויזנשטיין

ר׳ אברהם וילהלם

ר׳ יהודה לייב כהן

ר׳ חיים שלמה רבינוביץ

ר' יצחק אייזיק אייזן

ר' חייקל מילצקי

ר' אהרן הלטובסקי

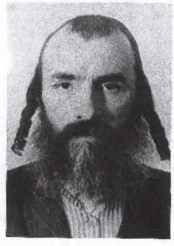
ר' משה רוזנשטיין

ר' שמואל זאב גב׳רצר

ר' משה יעקב אייזנברג

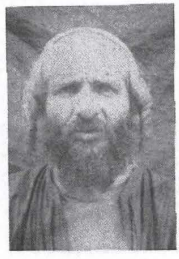
ר' מאיר רבינוביץ

ר' חיים הירשמן (ריישער)

ר' יעקב ברנשטיין

ר' אלעזר בריזל

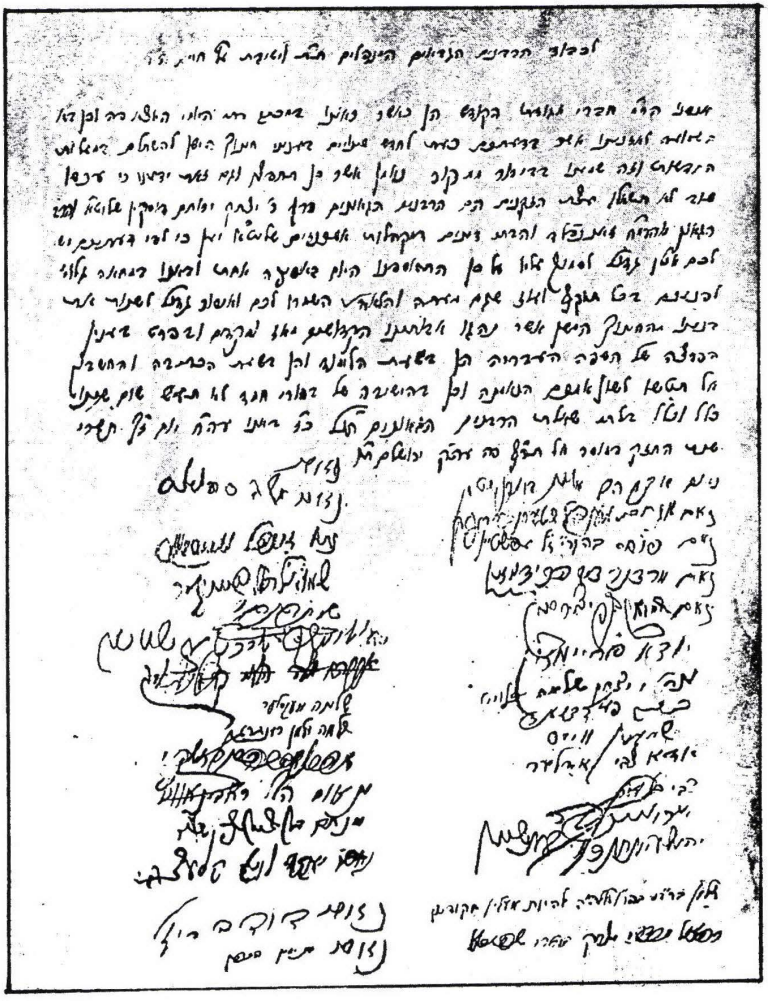

ר' יעקב מאיר יעקובזון

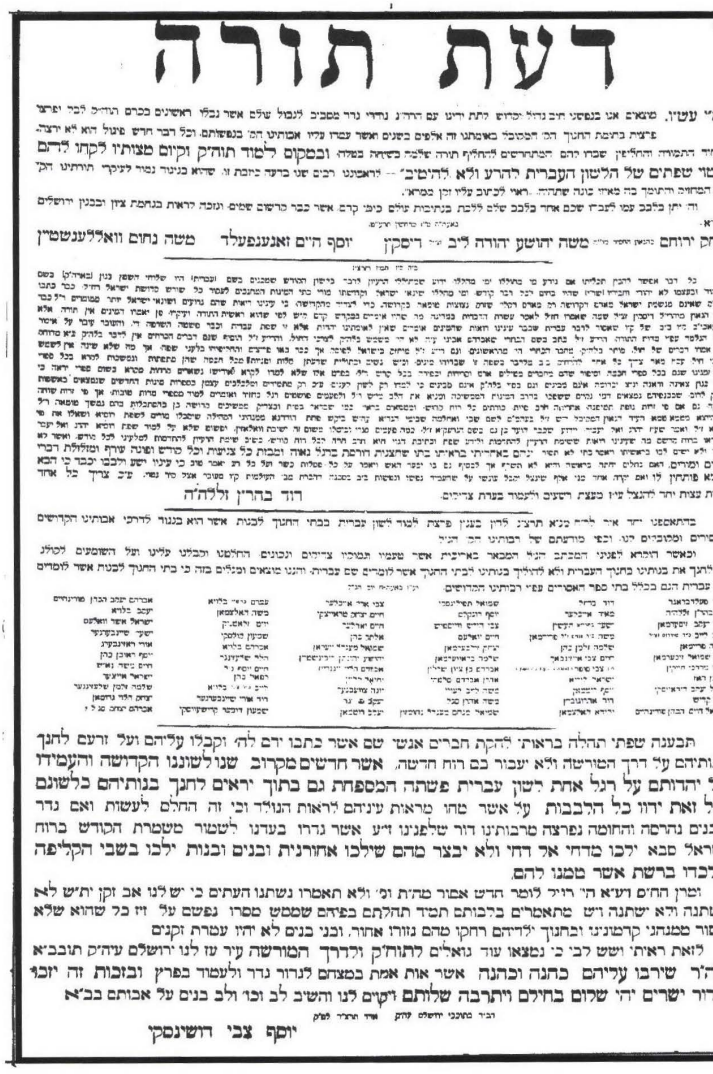

ר' אליעזר שיפמן

בעת שבחן את ילדיו, לא למד עמהם תוספות, אלא גמרא ופירוש רש"י בלבד. הוא החדיר בהם מתיקות ועריבות הלימוד. לעיתים חשבו בניו, שמאחר שהוא מסיים את הש"ס לעתים תכופות, לפיכך אינו לומד תוספות כלל, "משום שאינו יודע להתעמק" — — —

רבי דוד בין החותמים על מכתב למנהלי ת"ת עץ חיים שלא להכניס שינויים בתלמוד תורה

דעת תורה

רבי דוד בין החותמים נגד לשון העברית

ברוזא קורא בחיל

לאפרושי מאיסורא

בבת ישראל רעינו שעוריא ואין איש שם על לב.

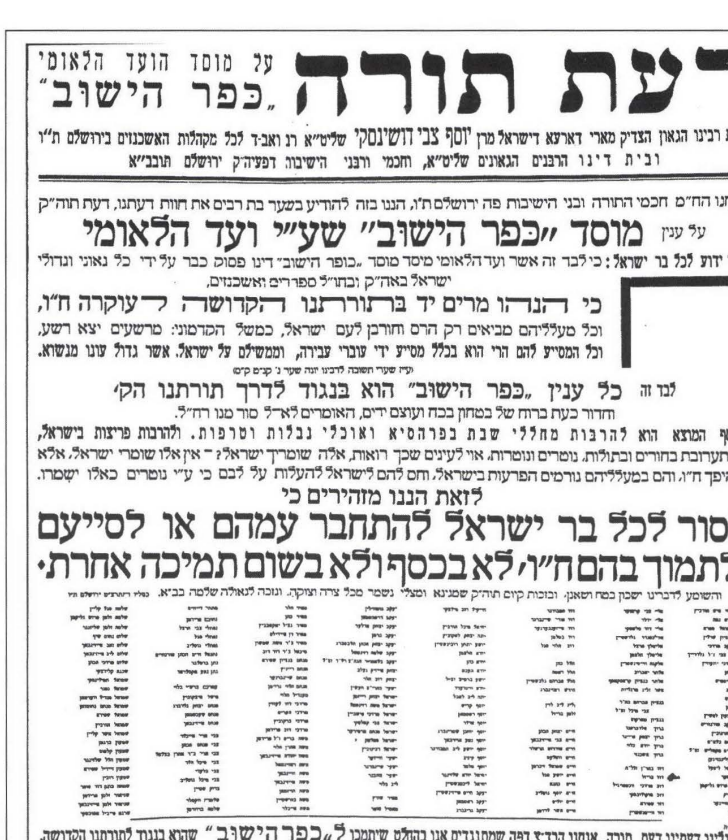
[illegible]

לכן באני באזהרה חמורה לכל מי שיש בידו למחות שמחויב למחות בכל כחו, ולהתורים אבות ואמהות אנו מזהירים שישניחו בעינא פקיחא על בנותיהם להסיר מעליהם מלבוש שהיו ופריצות, ולהלבישן בגדי צניעות כרת משה ויהורית.

חכמי לחאת בלבים עמנו בנוי תפארתם בבואת משיח צדקנו בבא הטוב בצדיך ירושלים. ירח שבט תרצז. ושלום לאיך לפ"ק

- שלמה ליב אליעזראוו
- שמשון אהרן פולונסקי
- יחיאל מיכל הורוויץ
- אלימלך הכהן האבינשטין
- דוד בהרן
- מאיר שוורץ
- שלום מלסר
- אברהם צחק הכהן נרושקא
- דוד בריזל
- פנרחם אפשטין
- אפרים מנשה כהן
- טרדכי עוראן
- יהודה תאראר
- אליהו לוסם
- טרדכי יהודה הערצל
- ברוך פעלרבערנר
- זלינ ליב בהרב ר שרים וצל
- אהרן לעווינטאל
- ישראל זאב סינצברג
- עזרא עפרה
- עובדי הריא
- דוד יונגרייז
- ישראל יצחק רייזעמן
- משה עדס
- חיים הירשמן
- ישראל לוריא
- חיים יוסף דינקלים

רבי דוד בין החותמים על מחאה נגד הפירצה בדרכי הצניעות

דעת תורה

על מוסד הועד הלאומי
"כפר הישוב"

מאת רבינו הגאון הצדיק מארי דארעא דישראל מרן יוסף צבי דושינסקי שליט"א רב ואב"ד לכל' מקהלות האשכנזים בירושלם ת"ו
ובית דינו הרבנים הגאונים שליט"א, חכמי ורבני הישיבה דפע"ה ק ירושלם תובב"א

אנחנו הח"מ חכמי התורה ובני הישיבות פה ירושלם ת"ו, הננו בזה להודיע בשער בת רבים את חוות דעתנו, דעת תוה"ק

על ענין **מוסד "כפר הישוב" שע"י ועד הלאומי**

להני יודע לכל בר ישראל: כי לבד זה אשר ועד הלאומי מיסד מוסד "כפר הישוב" דינו פסוק כבר על ידי כל גאוני וגדולי ישראל באה"ק ובחו"ל ספרים ואשכנזים,

כי הנה הו מרים יד ברורנו הקדושה ר עוקרה ח"ו,

וכל מעלליהם מביאים רק הרס וחורבן לעם ישראל, כמשל המדמנו: מרשעים יצא רשע, **וכל המטיע להם הרי הוא בכלל מסיע ידי עוברי עבירה, וממשים על ישראל. אשר גדו! עונו מנשוא.**

ועיין שערי חשובה לרבינו יונה שער ג קב"ם קס"ט

לבן זה כל ענין "כפר הישוב" הוא בנגוד לדרך תורתנו הק'

והדור כעת ברוח של בטחון בכח ועוצם ידים, האומרים לא"ל סור מנו רח"ל.

והכסף המצא הוא להרבות מחללי שבת בפרהסיא ואוכלי נבלות וטרפות, ולהרבות פרצות בישראל, ע"י תערוכת בחורים ובתולות, נוטרים ונוטרות, או לעינים שכך רואות, אלה שומרין ישראל? - אין אלו שומרי ישראל. אלא ההיפך ח"ו, והם בטלליהם גורמים הפרעות בישראל, וחס להם לישראל להעלות על לבם כי ע"י נוטרים כאלו ישמרו.

לזאת הננו מזהירים כי

אסור לכל בר ישראל להתחבר עמהם או לסייעם ולתמוך בהם ח"ו, לא בכסף ולא בשום תמיכה אחרת,

והשומע לדבריו ישכון בטח ושאנן, ובוכות קיום תוה"ק שמגינה ומצלי נשמר מכל צרה ומצוקה. ונוכה לאולה שלמה בב"א. כאו"ר הדוש"ת ירושלם תו"ב

בברכת

כבר גלינו דעתינו דעת תורה, אנחנו הבד"צ דפה שמתנגדים אנו בהחלט שיתמכו ל"כפר הישוב" שהוא בנגוד לתורתנו הקדושה.
וכ"ז שלא יתנו ויבטלו כל מעשיהם עפ"י דיני תורתנו הקדושה "שהם חיינו ואורך ימינו". בשמירת שבת קדש ושמירת מאכל בשר וכו', שהכל יעשה על פי דעת נחלי התורה וראשי מחנה.

המסיע להם בזה הוא מסיע ידי עוברי עבירות חמורות ר"ל, ולא עשה ידיהם תושיה חז"ו.

ואף אם יהודי הוא שלחי עד שיקיא ויצאו נשמם בפרשת ובאב"ח וכו'. כל אין שום כח בדם למנא בעקיפין: המצה לנהם מחלוקת וקטטות ולהנהם החלל שם ישראל בן העמים ח"ל.

ולהני [illegible] באמרים נאנו על המעט למען נברר ונתרץ הקדושה תובב"א יהם ביב כשלו לחוד את אחי אבבי מבקשי הרחמים

פנחס כהני"א עפשטין
דוד הלוי יונגרייז

בדי"ת

הנני למלאות אחר דברי הרבנים הגאונים בידי"צ הנ"ל. וכל דבריהם מתמילה עד סוף בטעמיהן ונימוקם שרירין וקיימין. **מהם אין לגרוע רק להוסיף אזהרה לכל ירא ה' לשמוע דברי הרבנים הנאמרים באמת.**

והשומע ישכון בטח ושאנן, ויתעדה כאורה רענן: וחכה ובראת יגן בב"א.

יוסף צבי דושינסקיא

רב ואב"ד לכל' מקהלות האשכנזים בק"ק ירושלם תובב"א
רב ראשי לעדות המזרחית בארצות ישראל

רבי דוד בין החותמים נגד הועד הלאומי

ברם, הרה"ג ר' אברהם כהן שלמד בחברותא עם ר' דוד בישיבת שער השמים העיד פעם בפני בנו הרה"צ רבי אלעזר זצ"ל, שאביו היה לומד תוס' אף יותר בעומק ממנו — ואילו בפני ילדיו הראה עצמו כאילו אינו יודע תוס' — — —

למרות צניעותו וענוותנותו של ר' דוד, הרי כאשר נגע הדבר לקודשי שמים ולשמירה על גדרי הקדושה והטהרה, לא נעמד בצד לומר מי אני שאמחה על אחרים אלא, נטל חלק פעיל במערכות החשובות של היהדות החרדית בארץ הקודש. גדר גדר ועמד בפרץ. שמו מופיע בין החותמים, יחד עם גדולי ירושלים, על כרוזים שונים בענייני חינוך, צניעות וקדושה.

במשעולי חכמת הנסתר

לצד לימודו בתורת הנגלה קבע שיעורים גם בתורת הנסתר והיה בקי בה, גם נהג הרבה דברים לפיה, אך התנהג בתמימות ופשטות, כאילו כך הוא המנהג הפשוט, ולא מחמת התנהגותו לאור תורת הקבלה.

התפלל תדיר בסידור עם כוונות, אך איש לא הרגיש זאת. היה לו בביתו סידור ר' שבתי וסידור הרש"ש עם הכוונות ואף התפלל שנה אחת עם המקובלים בקהל חסידים בית א-ל.

היה גדול בנגלה ובנסתר ותמיד נהג בהצנע לכת, אך כמה שבועות לפני הסתלקותו חרג מגדרו והעיד על עצמו, שלאחרונה חזר על הספר "פרי עץ חיים", בחושבו שאולי שכח משהו, אך ראה שהכל "ליכטיג" (מאיר) לפניו[1].

פעם, בא אליו אחד המתנגדים שהיה בעל־מקובל, ושאלו אם מוזכר בכתבי האר"י של"ג בעומר הוא יום ההילולא של רשב"י. השיב לו רבי דוד על אתר, שזה מוזכר במקום פלוני בספר "פרי עץ חיים". נענה אותו מתנגד ואמר בבדיחות הדעת: 'חוששני, שזה לא היה כתוב בספר זה, אלא החסידים הדפיסו מחדש את ה"פרי־עץ־חיים" והכניסו זאת...'

1. מפי נכדו רבי חיים אורי ב"ר אלעזר בריזל.

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

מבוא שערים

האבמצי בוצינא קדישא ע"ד וקדיש מן שמיא אור בחיר נחירו דאורייתא מילוי"ד עילאה יסלל דברים שעומדים ברומו של עולם. הוא גלא עמיקתא וסתימא. אברוהיו אברות טהורות. נועם שיח שפתי קדש. הוא האור המופלא רבינו"קדוש **האר"י** דבי עילאי זצוק"ל בחיד הוא בשחקים הבא תרגימו נהורין. ומשנתו אב בחכמה אשר מלא את ירו וסמך את ירו ע"ין לשבת על כסאו א תלמידו נאמן ביתו חי מדבר הכ רבינו **חיים ויטאל** זלה"ה נחל נובע. ץ פומיה כבוצץ המחנבר וישת לו הדרים מחני מילי בעלייתא. בהדי כבשי רחמנא הותיר לנו מקור חיים סתום ועשאו פתוח וחלק אותם לשערים ופתח ץ שערי אורה למען דעאל ונפק בדברות קדשו ברבו האריי זצוק"ל ישתה בצמאדברים עתוקים דבר דבור על אופנ שפתיו ברור מללו אמירה נעימתא.

וגה נדפס עם הגהות וביאורים אשר אספתי ולקטתי עם תוספות נוסף משלי שנני השיית אותי הקטן שבקטנים בכמש.

מנחם מענכין בלא"א כורה **שלום** זיל **הילפרין**

המוציא לאור ספר „עץ חיים" וספר „שער הכוונות" ומחבר ספר „דברי חכמים" להצדיק הצדיק רשעיקרא בעל ספר [redacted] זצ"ל.

נדפס

פעה"ק **ירושלם** תובב"א

שנה „בונה ירושלם ה" לפ"ק.

בדפוס והוצאות הרה"ג **יצחק נחום לעווי** ושותפיו הי"ו

דור אחר יצחק ליפשיץ

בן בנו של הה"צ

חיים אהרן מזידיטשא זצוק"ל

חתן הה"צ

ר' נפתלי מויסעס זי זצוק"ל

ירושלים ת"ו

RABBI D. LIPSCHITZ

JERUSALEM, PALESTINE

צילום שער של ספר קבלה עם חותמו של רבי דוד מתוך ספרי קבלה רבים שהיו ברשותו בהם הגה תמיד

צילום שער של ספר קבלה עם חותמו של רבי דוד מתוך ספרי קבלה רבים שהיו ברשותו בהם הגה תמיד

בנו ר׳ פינחס, שהיה אז נער צעיר, נחלץ להגן על כבוד החסידים, והוא שאלו שאלה ריטורית: "האם ראית את כתב־היד המקורי של הש"ס? אני אומר לכם שכל החסיד׳ישע מעשיות — היינו האגדות שבש"ס — הכניסו שם החסידים!" — — —

החל אותו מתנגד לגמגם בלשונו, מבויש ונכלם נשא את רגליו וברח. אף שמעולם לא היתה דעתו של ר׳ דוד נוחה מויכוחים עם המתנגדים, נהנה הפעם מתשובתו של בנו ר׳ פינחס, ואמר, שהגיע לו לאותו מתנגד תשובה ניצחת מעין זו — — —

☆ ☆ ☆

כשנכנס ללמוד בישיבת ׳שער־השמים׳, סיפרו לו, שיש שם מתנגד אחד שדיבר סרה ובחוסר הערכה על הספה"ק: "תולדות יעקב יוסף". התיישב רבי דוד מול אותו יהודי והחל ללמוד "פרי עץ חיים", כזקן ורגיל. תמה אותו יהודי ושאלו: היכן למדת דרך לקבלה? ענה לו, שמיד לאחר בר־המצווה שלו, כבר הספיק לעבור על כל ספר ה"תולדות". נתרגש אותו יהודי, ניגש לארון הספרים והוציא את ה"תולדות" ונשקו ברטט בעינים דומעות — — —

פרק מ

מתהלך בתומו צדיק

כחצות הלילה

מאז עלייתו של רבי דוד לירושלים עיר הקודש, עלה ונתעלה יותר ויותר בעבודת השם. היה מאושר מאד שזכה, למה שרבים וטובים לא זכו — על אף תשוקתם הגדולה — לעלות לציון ברינה ולחונן את עפר ארץ הקודש.

נוהג היה לקום משנתו מדי לילה בשעה שבע לפי שעון א"י (כשבע שעות אחר השקיעה), היא שעת פלגא דליליא, כאשר חוט של חסד משוך על פני היקום, להוריד כנחל דמעה על גלות השכינה ולקונן על חורבן בית מקדשנו, כמנהג צדיקים וחסידים. קדמו עיניו אשמורות כל לילה: בעוד הכל היה עדיין אחוז בחבלי שינה, היה הוא כבר שופך שיח לפני קונו.

השתדל מאד שאיש מאנשי הבית לא יידע, על עריכת 'תיקון חצות' שהיה עורך בפלגא דליליא. הוא עשה כל שביכולתו למען לא יוודע הדבר לאיש.

אם אירע בכל זאת, שמישהו מבני הבית התעורר באמצע הלילה, ועלול היה לגלותו בעת אמירת התיקון — מיד ניגש למטבח ועשה עצמו כמכין לו כוס קפה חם לשתיה, לבל ירגישו בו שהוא באמצע אמירת תיקון חצות.

כשהיה חוזר משמחה משפחתית בשעה מאוחרת היה מחליף את לבושיו מבגדי שבת לחול ועורך תיקון חצות.

קדושה וטהרה

לאחר עריכת תיקון חצות ואמירת סדר ברכות התורה, היה לומד את שיעוריו הקבועים, ולאחר מכן פנה והלך למקוה שבשכונתו, בתי ראנד.

לאחר שהמקווה בבתי ראנד יצא מכלל שימוש ונסגר[1], היה מכתת רגליו כברת־דרך עד למקווה בשכונת "שערי חסד".

פעם שאלוהו, מדוע הוא מקפיד כל כך שלא להחסיר אף פעם לטבול לפני התפילה, ובגללה הוא מכתת רגליו דרך כה ארוכה? היתה תשובתו: "מפחד הנני, פן אווכח לדעת שאפשר להתפלל גם בלי מקווה, ואתרגל לכך!"

כמו שעון מדוייק

מדייק היה מאד בזמניו, ולכל דבר היו לו שעות קבועות. מסופר, כי בעת שהלך למקווה, ידעו כבר תושבי שכונת 'שערי־חסד' שהגיע הזמן לקום משנתם, כי "דער אידאלע" (כפי שהיה מכונה בפי תושבי השכונה) כבר הולך למקווה... תושבי שערי חסד: הרב ישעיה חשין והרב יעקב קצינלנבויגן, היו אומרים תמיד, כי בעת ששמעו את נקישות מקלו ידעו מהי השעה המדויקת!

צדיקים אמרו: בשלשה דברים ראוי להזדרז ביותר, הרמוזים במילה 'מאד' (ר"ת מקוה, אכילה, דרך), רבי דוד עמד בזה בגאון ובמסירות נפש, מכריו עמדו נפעמים מזריזותו המופלגת בדברים אלו.

בשעות העוצר

בין השנים תש"ד — תש"ח, בשנות הדמדומים של השלטון הבריטי, היו הבריטים נוהגים להטיל עוצר למשך כל שעות הלילה. לרוב, היה זה מהשעה שש בערב עד שש בבוקר. ושעה זו היתה מאוחרת מדי, בשבילו מכיון שבדרך כלל, בשעה כזו, כבר היה חוזר מהמקווה. מה עשה? הוא ניסה להתחמק מעיניהם הבולשות של החיילים הבריטיים. לפעמים הצליח בכך. הגאון ר' אברהם דוב אויערבאך שליט"א רבה של טבריה מספר איך שאביו הגאון ר' שלמה זלמן זצ"ל הפליא את מסירות נפשו של ר' דוד ללכת למקוה בשעות העוצר. ואמר

---

1. על סגירת המקוה בבתי רנד – ראה בספר "סיפורים ירושלמיים", ח"א, עמ' 94-93).

לבניו ראו איך שיהודי זה בתמימותו אינו שם לב לחיילים השומרים על העוצר, והקב"ה עוזרו שגם הם אינם שמים לב ומניחים לו ללכת. במקרה שלא הצליח לחמוק מהשומרים הרי שחמש דקות לפני השעה שש, כבר עמד בפתח שכונת בתי ראנד, מוכן ללכת מיד למקווה בשערי חסד. החיילים האנגליים שכבר הכירוהו, היו מתבדחים אתו, וכשהגיעה השעה היעודה, היו אומרים לו "מותר לך כבר ללכת!" — — —

בחוזרו מהטבילה, אמר את ברכות־השחר במעמד זוגתו, והיא ענתה אחריו: 'ברוך הוא וברוך שמו' ו'אמן'. בסיום אמירת הברכות, אמרה אף היא את הברכות, והוא ענה 'אמן' אחר ברכותיה. לאחר מכן שתה משקה כל שהוא כדי להתחזק, והתכונן לעלות לבית הכנסת להתפלל.

נהג להניח תפיליו בביתו, מכיון שמנהגו להניח את התפילין של יד בישיבה, כנהוג על פי קבלה, ולא רצה לנהוג בעניני קבלה בפרהסיא.

מעוטף בטלית ומעוטר בתפילין, עלה לבית הכנסת דבתי ראנד שהיה בנוי לתלפיות מעל ביתו ממש.

יראוך עם שמש

בבית הכנסת של בתי ראנד התקיימו תפילות כוותיקין, מיום א' של סליחות עד ערב פסח.

הרב יעקב קצינלנבויגן אמר פעם: ביום א' דסליחות השתוקקתי לראות את לבו המרומם של רבי דוד'ל, מגודל השמחה שהיתה לו שמתחילים כבר להתפלל כוותיקין — — —

תדיר היה הראשון בבית המדרש לתפילת שחרית עם הנץ החמה; תמיד הקדים את כולם. היו ששאלוהו: מדוע הוא מתפלל כוותיקין, הרי חסידים לא היו נוהגים כך? ענה להם: וכי אני הוא שצריך לענות תשובה על כך שאני מקיים את דברי השלחן ערוך?! — — —

שגור היה בפיו: 'מה ביני לבין אלו המאחרים זמן תפילתם בהיותם עסוקים בכמה שעות הכנה לתפילה? גם אני מספיק להתכונן כמה

שעות קודם התפילה! אלא שמתחיל אני ההכנות מקודם, ועולה בידי לקיים שניהם, הן הכנה כדבעי, והן תפילה בזמן כוותיקין'.

עם זאת, גם בימים שלא היה מנין קבוע לוותיקין, לא שינה מקום תפילתו אלא התאמץ לאסוף מנין לתפילת ותיקין, ואם לא עלה בידו להתפלל כוותיקין, התפלל במנין הראשון שהיה שם. דעתו לא היתה נוחה מתפילה כוותיקין בבית כנסת אחר, באומרו: "מאד חשוב לי הקביעות-מקום לתפילה".

אימתי עת רצון

קפידתו על תפילה בציבור היתה גדולה מאד. על פי מאמר חכמינו ז"ל: (ברכות דף ח.) 'אימתי עת רצון? בשעה שהציבור מתפללים!'. גם בזקנותו, בעת שתשש כוחו ותקפוהו יסורים, לא מנע עצמו מבית המדרש. כאשר ביקר אותו הרופא וציוה עליו לשכב במיטה — לא יכול היה להתאפק והלך לבית המדרש, באומרו: "בלי תפילה במנין אין טעם לחיי"!

גם ביומו האחרון עלי אדמות, כאשר התהפכו לו מעיו עלה בקושי ובמסירות נפש אל בית הכנסת, אך שם חש ברע ונאלצו להורידו על דף של שולחן. כשבאו לבקרו, לא דיבר אודות יסוריו וכאביו, אלא התאונן על כך שהחסיר תפילה בציבור!

אומר היה רבי דוד: 'רבונו של עולם! הענקת לי ימים ושנים — אנא תן לי האפשרות שאוכל להתפלל בציבור!'

ונפשי שפכי כמים לבך

תפילתו היתה בהשתפכות ובדביקות מרובה, וכל גופו הצנום אמר תפילה: "א שטיק פייער"! לשיא הגיעה דביקותו באמירת 'קידוש לבנה' וב'ספירת העומר'; ניתן היה להרגיש שהוא חש בכל ספירה וספירה את מ"ט שערי הקדושה המרומזים בהם.

רבי מאיר דוד הלפרין שוקד על תלמודו

הגאון הירושלמי הנודע, רבי מאיר דוד הלפרין (מח"ס "אמרי כהן"), שהתגורר בבתי מינסק, נוהג היה תמיד לומר, שתפילתו של רבי דוד היתה בהתלהבות עצומה. הוא היה חוזר בפני נכדיו על הנעימה שרבי דוד היה מפזם בפסוק: "שיחו בכל נפלאותיו" בתפילת שחרית. מלה שהוציא מפיו בעת התפילה, היתה בנעימות ומתיקות מיוחדת שהפליאו את שומעיו. רבי דוד היה כל כולו קודש לתפילה, בבחינת "ואני תפילה". נוהג היה לומר, שצריך הרבה שכל לדעת מה לבקש מהקב"ה. אמר פעם על הפסוק: "רחוק מישועתי דברי שאגתי" — שאיני יודע מה לצעוק ומה לבקש.

מרגלא בפומיה: בברכת 'רפאנו', צריך לכוון גם על רפואה רוחנית, לא רק על רפואה גשמית.

השתפכותו באמירת תהלים היתה נפלאה מאד. הוא היה מבטא כל מלה במתינות ובנעימות מיוחדת. נהג לומר: בפרק קי"ט בתהלים — יש הכל, בפרק זה כלולים כל הבקשות והישועות.

אל תשנו לי את הסדרים

לאחר התפילה, ירד לביתו לאכול פת שחרית. "ארוחתו" היתה כאמור: לחם עם כוס קקאו, בלי חלב ובלי סוכר, כשהוא טובל את פתו במשקה החם. כאשר ביקשו ממנו לאכול עוד משהו כדי להבריא את

גופו החלש, ענה: 'אנא, אל תשנו לי את הסדרים!' לפני ברכת המזון, נוהג היה לומר כל פעם את המשנה: "לשם שישה דברים הזבח נזבח" (זבחים פ"ד מ"ו).

בנוסח הברכה־האחרונה, 'ברכת מעין שלוש', היה חותם: "על המחיה ועל הכלכלה, זאגן טייל" (— 'חלק אומרים זאת'. כידוע יש דעות בפוסקים אם לומר את המלים "ועל הכלכלה" בחתימת הברכה).

סגולה ליראת שמים

מיד עם גומרו לסעוד את לבו בארוחתו הצנועה, ניגש להעיר את ילדיו וזירזם לקום לעבודת הבורא. בהעירו את ילדיו (או נכדיו) רחץ את ידיהם, נטילת ידים של שחרית. בעת ששפך על יד ימינם, היה אומר: יד הגדולה; וכאשר שפך על יד שמאל היה אומר: יד החזקה, יד הרמה (ראה בבאר היטב סימן ד' סק"ו מקור לזה). קשה לתאר את מידת יראת־השמים שהשריש בכך בצאצאיו ואת האהבה והחיבה שרחשו לו על יחסו אליהם. מנהגיו היו נר לרגליהם והם הלכו בדרכיו לדבקה בו.

את מי הנטילה — "נעגל וואסער" — אף של הנכדים שלנו בביתו, יצא לחצר לשפוך בעצמו. כאשר טענו לפניו נכדיו, שהם מתביישים בזה שהסבא טורח עבור כולם, ענה בתקיפות: 'זו הרי סגולה ליראת שמים; אתם לא רוצים שתהיה לי יראת שמים?!' — והיה ממהר לקחת את המים ולשפוך בחצר[2].

מחיל אל חיל

לאחר מכן התחיל סדר יומו העמוס: תחילה עלה לבית־הכנסת לשמוע עוד קדושה וקדישים; משם היה ממהר לבית החולים "שערי־צדק" לעודד את החולים ולסייע להם בהנחת טלית־ותפילין; מכאן למושב זקנים "בית־אבות", לסייע גם לחוסי המושב בהנחתם ולעודד את רוחם. בהמשך, מיהר לבתיהם של החולים השוכבים בביתם, וכמובן שלא ויתר על ביקורו הקבוע אצל צאצאיו. אצלם, שאל

2. רבו, הרה"ק מוהר"י משינאווע, נהג לשפוך מי נטילת־הידים של שחרית של כל בני המשפחה. פעם קרה שנפל עם המים, ודאג על זה מאד.

לכל אחד בשלומו והעניק ממתקים לנכדים, למען יברכו עליהם ברכת הנהנין, וענה עליהם אמן.

ההליכה לבתי הילדים לא היתה קלה, מאחר שכל אחד מהם התגורר במקום אחר, בתו מרת ברכה, זוגת הרב יהושע ציינווירט ע"ה, התגוררה בשכונת 'מאה שערים'; ובתו מרת חנה, זוגת הרב מאיר ליכטנשטיין ע"ה, התגוררה בשכונת 'בית ישראל'.

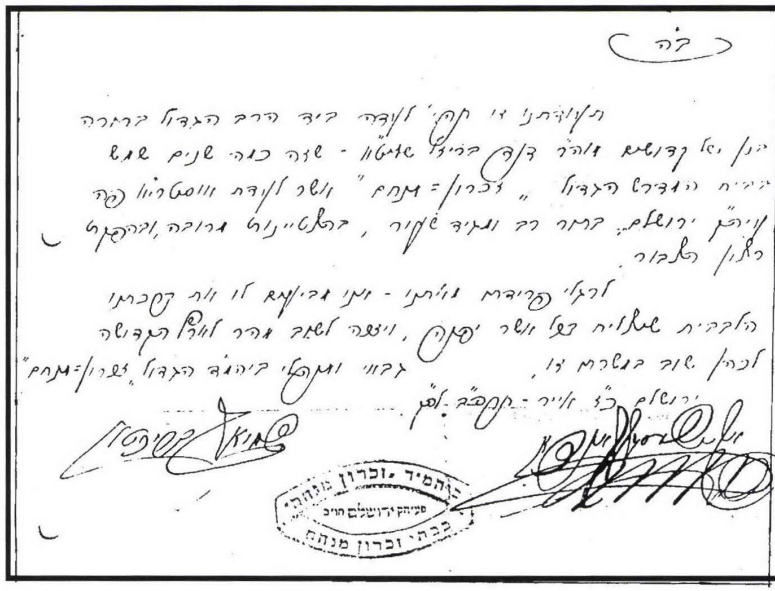
אל בנו רבי אלעזר היה הולך, לפעמים, לת"ת "חיי־עולם", שם שימש כמלמד. הוא נהג לפוגשו לפני תחילת הלימודים, כיון שלא רצה להפריע לו באמצע הלימוד. לאחר כל אלה — עוד הספיק להגיע מהראשונים לישיבה, שם למד בשקידה עד כשעתיים לפני השקיעה. בשובו לביתו התיישב לסעוד את ארוחת־הצהרים והערב גם יחד. כך, שארוחותיו הקבועות היו רק פעמיים ביום. בזמן ארוחת־הצהרים היה לו שיעור קבוע עם זוגתו הרבנית בספר "קב הישר", בו נהג לקרוא קטע ולהסבירו הדק היטב.

לאחר מכן עלה לבית־הכנסת לתפילת מנחה וערבית, שם עמד על המשמר שיתחילו להתפלל מנחה בשעה מוקדמת, כדי שיספיקו לסיים את התפלה לפני השקיעה. מסיבה זו, לבל יתאחר זמן התפילה, היה יורד בעצמו לפני התיבה. רק כאשר ביקש אחר לירד לפני התיבה, היה שמח לפנות את מקומו.

בין השאר, היה גם מוסר שיעורים בבית הכנסת בבתי ראנד (ראה בתצלום ההמלצה).

לאחר תפילת ערבית וטעימה קלה, היה עולה על יצועו לישון בשעה מוקדמת, וזאת כדי שיוכל לקום לתיקון חצות ושאר הכנותיו לתפילת שחרית.

כזה היה סדר יומו של רבי דוד. בזריזותו הגדולה ובצניעותו האופיינית לו, הספיק לעסוק בתורה ובעבודת ה' במדריגות גדולות ונפלאות, בשילוב גמילות חסדים מדי יום ביומו, ולא לסטות כמלוא־

המלצת הנהלת בית הכנסת בתי ראנד לקראת צאתו של רבי דוד לארה"ב בו מזכירים את היותו מגיד שיעור בבית הכנסת

נימה מדקדוקי ההלכה. ותיקי 'בתי ראנד', נזכרים בערגה בדמותו האצילית ובסדר יומו המדוקדק והוא לא מש מזכרונם תדיר.

שבתות ומועדים

לקראת שבת המלכה

אם בכל יום היה רבי דוד בבחינת "שולחן ערוך מהלך" — הרי בשבתות ומועדים נתווספו לו מדריגות נעלות ונשגבות. כל ימיו התקין עצמו בהכנות לימים נעלים וקדושים: הכנה לשבת קודש; הכנה לפסח; הכנה לספירת העומר; שבועות; הימים הנוראים — ראש השנה ויום הכיפורים; סוכות ושמחת תורה; חנוכה ופורים, וחוזר חלילה.

מידת הזריזות המופלאה שהיתה טבועה בלבו, המריצה אותו כבר בתחילת השבוע, להכין את הנרות לקראת הדלקתם בערב שבת קודש.

נוהג היה לומר בבדיחות: מה ביני לאדם אחר? פלוני אומר למה לי להזדרז לעשות עכשיו, והרי יש לי זמן יותר מאוחר; ואילו אני אומר: אם אני יכול לעשות זאת עכשיו — למה לחכות למועד יותר מאוחר?!

ביום רביעי שהשיר של יום שנאמר בו מסתיים בפסוק לכו נרננה ובפי חסידים נתכנה "דער קליינער לכו נרננה", בו ביום היה נוהג לקנות יין לכבוד שבת קודש.

☆ ☆ ☆

בהגיע יום השישי החל משעות הבוקר בהכנות מעשיות לקראת שבת מלכתא. זוגתו הרבנית לא הכניסה את הדגים לסיר־הבישול בימי שישי, עד לבואו של רבי דוד מבית־הכנסת. הוא היה מקצץ קצת את הדגים, ואומר: לכבוד שבת קודש, לכבוד שבת קודש! הוא נהג כן בעקבות רבותינו האמוראים הקדושים, כמובא בתלמוד שנהגו לעשות דבר מה לכבוד השבת.

לא הרשה בשום אופן לצחצח בעבורו את נעליו לשבת, אלא עשה זאת במו־ידיו. בשעה שצחצח את נעליו שלו ושל הרבנית, היה אומר ושונה ברטט ובחרדת קודש: 'לכבוד שבת קודש!'.

☆ ☆ ☆

משעות הבוקר המוקדמות של יום שישי, השתדל להיות מוכן לקבל את פני שבת המלכה, בתוספת מרובה מחול על הקודש. נוהג היה בכל ערב שבת, להזיז את השעון במחצית השעה מאוחר יותר, כדי להיות מוכן לשבת בשעה מוקדמת. פעם, כאשר הלכו לאיזו חופה (כנהוג באותם ימים לערוך נישואין בערש"ק), והזדרז בגלל השעה המאוחרת, אמר לו נכדו: יש לנו עוד חצי שעה, הרי הזזת את השעון קדימה! — ענה לו: וכי הזזתי את השעון שתבוא ותאמר לי השעה האמיתית? אם כן מה הרווחתי במה שהזזתי את השעון?!

☆ ☆ ☆

מימין נראה רבי דוד, בצד שמאל רבי משה ליפשיץ במרכז הרה״צ רבי חנניה יו״ט ליפא טייטלבוים מסאסוב (מאחוריו ר׳ יהושע ציינווירט) בקריאת הכתובה בחופת רבי צבי יעקב ברי״מ ליפשיץ

קרוב לחצות היום כבר בערה בלבו קדושת השבת, ובחצות היום הלך למקווה לטבול ולהיטהר כדי לקבל את הנשמה היתירה. כשחזר מהמקווה, טעם קצת מהדגים ומאכלי השבת, והיה משנן ואומר: המלכה צריכה להגיע; צריך להכין את הבית לכבוד המלכה.

בואי כלה

בפניא דמעלי שבתא, היה מזרז את בני ביתו להדליק נרות שבת קודש בשעה מוקדמת, כאשר הוא עצמו הכין את הנרות להדלקה. בביתו נהגו להדליק את הנרות ארבעים וחמש דקות לפני השקיעה, חמש דקות לפני הזמן המוקדם הנהוג בירושלים עיה״ק שמדליקים ארבעים דקות לפני השקיעה, כי כן היה דרכו בקודש תדיר — להקדים.

לאחר הדלקת הנרות היה עולה לבית הכנסת, והיה מקפיד שהקהל יתחיל תפילת המנחה לא יאוחר מחמש עשרה דקות לפני השקיעה.

היה מתפלל באופן קבוע לפני התיבה תפילת מנחה בעש״ק, מעוטף בטלית. אחר תפילת מנחה, לא פשט את הטלית אלא לבש מעליו את מעילו העליון — ה׳דזובע׳ — וחבש לראשו את השטריימל[3].

שותף למעשה בראשית

אחר התפילה ירד לביתו כולו קורן וזוהר באור השבת. הוא אמר בקול נעים ובנעימות והתלהבות יתירה את הפזמונים המקובלים: ״שלום עליכם״ ו״רבון העולמים״. אחר כך שר את פסוקי ״אשת חיל״ בניגון שנהגו להנעים ברופשיץ כפי ששמע בהיותו בשינאווא; ו״אזמר בשבחין״ (בניגון ״להודיע״). בשעת הקידוש, הוריד את השטריימל, התעטף בטליתו על ראשו וקידש על היין.

מה נהדר היה לראות פניו הבוערות כלפיד אש בעת הקידוש שכבר אמרו חז״ל שנעשה שותף למעשה בראשית.

לאחר קידוש, פשט את הטלית וחבש שוב את השטריימל עד סוף הסעודה.

נוהג היה כפי מנהג המקובלים לבצוע על י״ב חלות. לשם כך אפתה הרבנית לבד מהחלות הרגילות, גם עשר חלות קטנות כדי להשלים למנין שנים־עשר. על חלות אלו בצע בליל שבת, ביום השבת ובסעודה שלישית.

במשך הסעודה היה לבו עולה על גדותיו מדביקות וגעגועים לקב״ה, כאשר משורר היה בנעימות את זמירות השבת: ״כל מקדש״, ״מנוחה ושמחה״, ״מה ידידות״, ״לא-ל אשר שבת״, ולפעמים גם ״י-ה רבון״. היה

---

3. לא ידוע המקור למנהגו להתעטף בטלית בקבלת שבת, אך נראה שמנהג חסידי ירושלים שמקבלים שבת עם טלית, מצא חן בעיניו. ואולי עשה כן כמנהג אבותיו, כאמור לעיל פרק כו שאביו זקנו רבי יוסף מנאנאש היה מחסידי אשוואר, עליהם כתב בספר ״עשר צחצחות״: ״כולם היו מקובלים וקדושי עליון, כולם התפללו בטלית בליל שבת אף שלא היו ש״ץ״. מאחר שבבית־הכנסת בבתי ראנד לא נהגו כן, התחכם להתפלל מנחה כשליח־צבור ולהישאר עם הטלית עד אחרי תפילת ערבית.

גם מתבל ביני לביני בדברי תורה ורעיונות עמוקים על פרשת השבוע על דרך החסידות. דבריו היו חודרים ללבות צאצאיו שהתהלכו עם מטען כביר של אהבת ויראת השם, והוא לא פג מהם כל ימי חייהם.

נכדו ר' יצחק מתתיהו ליפשיץ שיחי' לאויט"א, מספר:

"זכיתי לשהות במחיצתו של הסבא רבי דוד זצ"ל כחמישים שבתות, בעת שהורי התגוררו בטבריה ואני למדתי בישיבת קרלין בירושלים ת"ו. היה זה מחזה מרהיב לעיניים שחזר על עצמו מדי שבת בשבתו. הסדר המדוייק, הניגונים המלבבים והעתיקים ממקורות בתי החסידים בגליציה, ניגוני השתפכות והתעוררות רוויי געגועים לקב"ה ושכינתיה, הפנים המאירות והמפיקות זוהר הוד קדומים, אלו דברים שמי שחווה אותם וראה זאת במו עיניו, יודע במה המדובר, ויודע עד כמה קשה לתאר זאת על גבי הכתב.

הייתי אז צעיר לימים — ממשיך ר' יצחק מתתיהו את תיאורו החי — לא הבנתי את המשמעות הגדולה מה שראו עיני. כשזכיתי, כעבור שנים רבות, לשבות בבלגיה במחיצתו של כ"ק האדמו"ר רבי יענק'לה מפשעווארסק זי"ע, שהיה מגדולי אדמו"רי גאליציא, ראיתי כי הרבה ממנהגיו והנהגותיו בקודש זהים להפליא למה שזכיתי לראות אצל זקיני הרה"ח רבי דוד זצ"ל.

אכן הוד קדומים!

נשמת כל חי תברך

גם בליל שבת היה עולה על יצועו בשעה מוקדמת, קם כבכל יום בשעה מוקדמת ועוסק בספרי קבלה וחסידות עד לזמן הקבוע לתפילת שחרית.

בהגיע זמן התפילה בבית הכנסת בתי ראנד, עומד היה רבי דוד מוכן ומזומן לעבודת התפילה. מיד לאחר שהגבאי המפורסם הרה"ח רבי אלישע לנדא ז"ל אמר את סדר הברכות, ניגש רבי דוד לעמוד התפילה והשתפך בתפילה בנעימות, עד "שוכן עד". (גם כשהיה לו יארצייט, התפלל רק עד "שוכן עד" ולאחר מכן תפילת מוסף). בבית

כנסת זה, שהתפללו בו מסלתה ומשמנה של יקירי ירושלים בזמן ההוא, היה רבי דוד החזן הקבוע בתפילות שב״ק.

לאחר התפילה בסעודתא דעתיקא קדישא, קידש על היין, אכל קוגל ומיני מזונות, כדי לצאת סעודת רבי חידקא. לאחר ששר ״אסדר לסעודתא״, בירך ברכת מעין שלוש. כדי לצאת מידי ספק ברכה שאינה צריכה, עשה הפסקה קלה עד הסעודה. גם בסעודה זו ניכרה דביקות עצומה בזמירות השבת ובדברי התורה.

לאחר מנוחה קצרה, קם כארי וחזר לסדריו; למד מדרש ובחן את הילדים על מה שלמדו במשך השבוע.

קבלת עול מלכות שמים

סעודתא דזעיר אנפין, עת רעווא דרעווין. על שעתא דא נאמר בזה״ק: ״רעווא דרעווין אשתכח, ועתיקא קדישא גלי רצון דיליה, וכל דינין דיליה מתכפיין ומשתכח רעותא וחדו בכולא״.

ידועות הן שעות מרטיטות אלו, שעת רעווא דרעווין, בהן היו צדיקים עילאין, החל מאור שבעת הימים מורנו הבעש״ט, תלמידו המגיד הגדול ממעזריטש, תלמידיהם ותלמידי־תלמידיהם, צדיקי הדורות, בראשות מוריהם ורבותיהם הקדושים, תאין ומתכנשין בהאי שעתא קדישא, לקלס קדם רבון עלמין, בחדוותא עילאה, ומרימים את קולם ברון שיר ושבח לאלקא קדישא די ברא כל עלמא; שרים ומתרוננים לא-ל חי בשירה וזמרה מלאי געגועים ודביקות; וממשיכים את קדושת השבת, נועם הנשמות, עונג הרוחות ועדן הנפשות, להתעדן באהבתו ויראתו באותן הדקות והשעות, עליהן כבר נאמר מפי האר״י הגדול, בשירו הנורא: ״חדו השתא בהאי שעתא דביה רעווא ולית זעפין״.

וכך גם יושב לו אחד מן החברייא, רבי דוד, בתוך החבורה הקדושה שהתכנשו ובאו להיות בצוותא בחדוותא דזעיר אנפין, ומאריכים את נועם קדושת השבת בשירי דביקות ובקבלת עול מלכות שמים באמירת ״ה׳ מלך״ בהתלהבות; שגם בזה נתכבד ר׳ דוד לומר פסוק בפסוק והקהל אחריו, בשירת ״א-ל מסתתר בשפריר חביון״, ובהשתפכות הנפש

במנגינת "ידיד נפש אב הרחמן", תוך תפילה ובקשה ש"נצח ישראל מצרותינו גאלנו, ומבור גלות דלנו והעלנו לנצח על מלאכת בית ה'"; לבם ובשרם ירננו לא־ל חי בכל הפיוטים המלבבים המיוסדים לשעתא דא דלית דינין דתקיפין — עדי מגיע עת צאת קדושת השבת, וממשיכים את אורה וזיווה גם אל תוך אווירת־החול העומדת להופיע בשעות הקרובות ובדקות המתקרבות.

לרבי דוד היתה החזקה לשיר את שירת "שבת היום לה'" תוך שהוא מנעים בזמירותיו.

שיריים מסעודת דוד המלך

במוצאי שבת קודש, עם פרידת הנשמה היתירה, נוהג היה לומר תפילת "גאט פון אברהם" — תפילתו הקדושה של סניגורן של ישראל הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, להמשיך שפע קודש למשך ימות השבוע. לאחר שהבדיל על הכוס ואמירת פיוטי הזמירות למוצאי שבת, חזר לסדר לימודו, עד לשעת סעודת מלווה מלכה.

אגב, חשוב לציין, כי היה לה לרבנית נוסח מיוחד של תפילת "גא־ט פון אברהם" שקיבלה מאבותיה הק' [ראה תצלום].

דואג היה רבי דוד תמיד לקיום סעודת מלווה־מלכה בבית־הכנסת, והיה מקפיד לקיים סעודה זו כשלוש שעות אחרי צאת השבת. אם לא היה מי שיכין סעודה זו, היתה הרבנית מכינה אותה בכוחות עצמה.

מן המעניין הוא, כי בעת שהתכוננה הרבנית להכין סעודת מלווה מלכה לרגל יארצייט של אחד מבני המשפחה, ובאותו עת היה גם לאחד מהמתפללים יארצייט ורצה להכין סעודה זו — היה רבי דוד מבקש מהרבנית לוותר, באמרו: אנו יכולים לעשות הסעודה בהזדמנות אחרת, אבל פלוני לא יעשה זאת.

בסעודת מלווה מלכה, היה תמיד מספר סיפורים מהבעש"ט וצדיקים אחרים, שהיו ידועים כסיפורים מקוריים. אולם, בראותו שאי־מי מהמשתתפים רוצה לספר — היה מוותר על מנהגו.

תפילה למוצש"ק

שנאסרה ע"י הסבתא הרבנית פייגיל ע"ה

בת האדמו"ר הרה"ק סוויעליפולי זצוק"ל אשת הסבא הרב החסיד ר' דוד אריה בריזל זצ"ל

באט פון אברהם און פון יצחק און פון יעקב, בעהיט דיין ליב פאלק ישראל פון אלעם בייזען, דער ליבער **שכת** קודש גייט אוועק, די ליבע וואך זאל אונז קומען צו געזונט און צום לעבין און צו מזל און ברכה, צו **פרנסה**, צו עושר, צו כבוד, צו חן, צו חסד, און צום אלע גוטן געווינס, געווין געווין, לויב ה' יתברך. פוהל **פארמאגט**.

אלעס בייז פון אונז ארויס אלעס גוטס צו אונז אריין, ביי אונז זאהל הימער און אייביג זיין. (3 פעמים)

אליהו הנביא נעמט דעם בעכער אין די רעכטע האנט, און מאכט א ברכה איבער די גאנצע לאנד, און מאכט **אברכה** נאך אזוי הויך און נאך אזוי שיין, כל **ישראל** קינדערלאך זאלן נאך זאגן אמן, אמן.

זאהל ווערין וואר, משיח בן דוד זאהל קומען דאס יאהר, (3 פעמים).

הדס און בשמים טוען מיר שמעקן, אלע גוטע זכות אבות און אלע גוטע זכות אמהות זאלן זיך טאהן פאר אונז דערוועקן. (3 פעמים).

נקרא ותאוין, זאהל זיין א עת רצון, דו זאלסט אונז די ליבע וואך באווייזן און אלע קראנקע זאלן געזונט **ווערן**. אלע געזונטע זאהלן באהיט ווערן. (3 פעמים)

אפילו אלע הימלען זאלן פאפיר ווערן, און אלע וואסערן זאלן טינט ווערן און אלע ביימער זאלן פענעס **ווערן**, און אלע מענטשן שרייבערס ווערן, וועט מען אויך נישט קענען שרייבן די גרויסע וואנדערן וואס דו **טוהסט** מיט אונז און מיט יעדן איינעם באזונדער, (3 פעמים)

א' - איז דער ערשטער אות, אין די ליבע הייליגע תורה שטייט צעהן געבוט, אחד אלוקינו, דו ביסט אונזער גאט, דו האסט באשאפן הימל און ערד, דו האסט באשאפן ים און ערד, דו האסט באשאפן גרויס און קליין, דו האסט באשאפן ריך און געמיין. דו האסט באשאפן די ליבע הייליגע תורה מקבל צו זיין, מיר אלע לויבן נאר דיר אליין.

די טויערן פון רעכטן געזונט רבונו של עולם זאלן שטיין אפן, די טויערן פון תשובה זאלן שטיין אפן, די טויערן פון רחמים זאלן שטיין אפן, די טויערן פון גן עדן זאלן שטיין אפן, די טויערן פון אלע זיבן הימלען **זאלן שטיין** אפן, די טויערן פון תפילה זאלן שטיין אפן מיינע תפילות זאלן אנגענומען ווערן, רבונו של עולם פון הימל העלף (בקשות פרטיות).

אפן אפן זאל אונז שטיין, מיר זאלן זוכה זיין אריין צו גיין מיר זאלן זוכה זיין אריין צוטרעטן, איך בעט ביי דיר מיין ליבער ארציגער באשעפער, א גוט מזל און א גרינג פרנסה, זיך אויס וויינען און אויסבעטן

ב' - איז דער צווייטער אות וכו', **ג'** איז דער דריטער אות וכו' (כך לפי הסדר עד אות י')

אליהו הנביא ביי אונז איז הויז, אלעס ביין פון אונז ארויס, אלעס גוטס ביי אונז אריין, ביי אונז זאל הימער און הייביג זיין - א גוטע וואך.

לעי"נ אמנו הצוה"ח מרת חנה בת ר' דוד אריה הנו"מ פייגיל ע"ה
נלב"ע ביום ג' תמוז תשנ"ט, ת.נ.צ.ב.ה.

על חשיבות סעודת קודש זו בעיניו של רבי דוד מסופר, כי באחד הימים, בעת שהותו בארצות הברית, התייצב לפניו יהודי אחד שהיה כולו שבור ורצוץ, ופרץ בפניו בבכי אדיר. לשאלתו על סיבת בכיו הנורא, סיפר לו, כי בנו פיתח קשרים עם נוכריה ובדעתו להינשא לה ר״ל. הוא בכה והתחנן בפניו שיתפלל בעדו ויתן לו עצה והדרכה איך למנוע מבנו מעשה נורא כזה.

רבי דוד, בראותו את כאבו הנורא של יהודי יקר זה, התעמק במחשבתו וחיפש אחר דרך ועצה להרגיע את רוחו הקשה, ולהקל מעט על לבו הדואב.

כעבור כמה דקות התעורר ממחשבותיו, ניגש לארון בו היתה חתיכת חלה שנשארה מסעודת מלווה־מלכה שלו; הושיטה לאיש הבוכה וביקשו למסור זאת לבנו, תוך הבעת תקוותו ואמונתו השלמה, שזכותו של דוד המלך עליו השלום, בודאי תגן עליו לבל ידח ממנו נידח ולהרחיק ממוחו את מחשבותיו הפסולות.

האבא השבור מילא אחר ציוויו של רבי דוד ומיהר אל בנו לתת לו את חתיכת החלה. והנה ראה זה פלא: הבן, מיד עם אוכלו את כזית החלה, נגוזו ופרחו ממנו מחשבותיו הלא־טהורות, ולאט לאט החל לנתק את קשריו עם אותה נוכריה עד שהתרחק ממנה לצמיתות. הוא גם התחרט ביותר על הצער והסבל שגרם לאביו ולאמו, ביקש את סליחתם וקיבל על עצמו לחזור למוטב![4]

בתמימותו ואהבת ישראל היוקדת שבקרבו, מנע רבי דוד מצעיר יהודי לעשות צעד נורא כזה, בזכות מצות מלווה־מלכה, לאושרם וחדוותם של ההורים המודאגים שנפשם קצה עליהם עקב מעשה בנם — — —

4. מפי הגה״ח ר׳ סנדר פריינד זצ״ל.

מועדי ה' מקראי קודש

זהירות ממשהו חמץ

במועדי־קודש לבש רבי דוד פנים חדשות. לא הרי קלסתר־פניו במועדים כפניו בימות החול. בהכנה דרבה ובזריזותו האופיינית לו התכונן לכל חג וחג במאפיינים של אותו חג. ביחוד, בהכנות לקראת חג הפסח, בהן היה מתכונן ברתת וזיע לכבוד החג הקדוש, אשר עליו נאמר שההשפעות וההמשכות של חג זה המושפעות בעלמא הדין במשך כל ימות השנה — אין דומה להן בשאר מועדי וחגי השנה. על כל הדרגות העילאיות הטמונות וספונות בחג זה, בו יצאנו מעבדות לחירות, חג הולדתו של עם ישראל ובזהירות ממשהו חמץ שהנזהר בזה לא בא לידי מכשול כל השנה.

בתקופה שלפני הפסח, אחרי אשר זוגתו הרבנית היתה מנקה לפסח כל חפץ, ארון ופינה שבבית, נהגה לחכות כל ערב עד שבעלה יחזור מתפילת ערבית, ויבדוק בנר השעווה שבידו אם הכל נוקה וצוחצח כדת וכדין, ורק אח״כ הכניסה את הדברים למקומם. הוא לא חיכה עד ליל בדיקת חמץ לבדוק כל מה שנוקה היום. (כידוע, הרבה מגדולי ישראל נהגו כך).

למרות זהירותו ממשהו חמץ לא היה מטיל אימה בביתו, ושגור היה בפיו בימים אלו: משהו חמץ אסור מדרבנן ומשהו כעס אסור מדאורייתא.

בליל בדיקת חמץ, היה בודק היטב בכל הסדקים והפינות. מפליא היה לראותו בעבודת הקודש בלילה זה, אשר גם בשנות זקנותו לא סמך על אחרים שיעשו זאת, אלא הוא עצמו זחל על הרצפה ומתחת למיטות, לבדוק אם לא נשאר שם משהו חמץ.

אפיית המצות לכבוד חג הפסח, היתה אצלו עבודה מיוחדת. בדחילו ורחימו היה שופך את המים לתוך הקמח בטרם גלגול העיסה, והיה משגיח על כל ההידורים הקשורים בכך.

ברוב יראתו, הקפיד לאכול כל הפסח ממצות תנור ראשון, כאשר אין כל חשש־דחשש של בליעת חמץ. (את המצות היה אופה תחילה

אצל הרה״ח ר׳ משה יצחק רוזנטל שנקרא ר׳ משה יצחק דנציגר, (חתנו של ר׳ אריה מרדכי רבינוביץ מפאריסוב־ירושלים) במאפייתו שבעיר העתיקה, ומאוחר יותר ב״מאפיית ר׳ לייבאלע״ בשכונת ׳בית ישראל׳).

בערב פסח היה מהדר לקנות שלוש מצות־מצוה שנאפו באותו יום. אך למרות דקדוקו וזהירותו הרבה, לא דק בענין מצות אלו, ומעולם לא שלח להחליפם. הוא גם לא הטריח את בני משפחתו, אם נשברו מצות אלה.

נהג להכין מים מערב פסח לכל ימי החג, והשתמש בכל ימי החג רק במים שהכין מלפני החג, כמנהג ירושלים מקדמת דנא.

בערב פסח אחר חצות נהג לומר את איגרת הקודש של הרה״ק ר׳ שמשון מאוסטרופוליא זי״ע.

בדרך כלל, בחג הפסח לא היו לו חומרות מיוחדות שחידש מעצמו, אלא רק מה שקיבל מאביו ואשר גם אבי אביו התנהג כך.

ובמורא גדול זו גילוי שכינה

לאחר כל ההכנות המרובות וההידורים הנפלאים, אחרי שהשתפך נפשו באמירת הלל בבית המדרש, הגיע סוף סוף הזמן לגשת לעריכת הסדר; סדר ליל פסח. לילה שעליו נאמר בזוה״ק, כי בו הקב״ה מכנס את כל הפמליא שלו ואומר להם: לכו שמעו את הסיפורים שבניי מספרים ושמחים בגאולה; ואז מתכנסים כולם ומתלווים עם ישראל, ושומעים סיפור השבח שהם שמחים בסוד הגאולה של קונם.

קשה לתאר את התלהבותו של רבי דוד החל משעת תחילת עריכת הסדר, עד תומו. כל זמן הסדר היה מעוטף בטלית על הראש — כפי מנהג שינאווא — ונראה היה כמלאך אלקים כל עת אמירת ההגדה, כשפניו נוהרים ומזהירים, בבחינת ׳אנפהא נהירין בנהירו עילאה׳. כך, עד גמר הסדר.

מסופר, כי עבודה זו ראה אצל אביו, רבי צבי יעקב, אצלו שהה בימי חג הפסח, מעוטף היה בטלית עד הסעודה, ועם תום הסעודה התעטף שוב בטלית עד גמירא.

נוהג היה לומר, יחד עם כל המסובים, כמה מלים מההגדה, מתרגם אותן לשפת האידיש, בבארו בפני כל הנוכחים פשטן של מלים. עליהם הוסיף נופך כהנה וכהנה סיפורים, תיאורים והרחבות על מה שקרה בליל קדוש זה.

באמירת 'הא לחמא עניא', בעת הרמת הקערה והמצות היתה גם זוגתו הרבנית עושה כן[5].

בעת אמירת "מצה זו", היה לוקח את השקית שבה המצה של האפיקומן על שכמו, מראה אותה לכל המסובים ואומר: כך יצאו אבותינו ממצרים! כך היה מסתובב ליד השולחן לעיני כולם, שכל הנכדים יראו. הקטנים היו נהנים מאד מהמחזה, שהשפיע עליהם כה רבות בהמחשת ניסי יציאת מצרים.

פעם, באמירת ההגדה, התלהב ביותר, שלא כהרגלו, ובאומרו את המלים "ובמורא גדול זו גילוי שכינה" כיסה פניו בטליתו וממש נפל פחד ואימה על המסובים.

את האפיקומן היה מדקדק מאד לאכול לפני חצות, ולפעמים היה מוותר על חלק ניכר מסעודת החג — כמו בשר, מרק וכו' — שלא לאחר את אכילת האפיקומן.

בתום הסדר נהג לומר את שיר־הפיוט "אלמעכטיגער גאט", ובמשך כל זמן אמירתו היה מוריד דמעות כמים. היתה לו הגדה עם פירוש השל"ה הקדוש, שם היה מודפס הפיוט הלז, ובשנתו האחרונה נעלמה ממנו הגדה זו. הוא הצטער מאד על זה, ובחוה"מ פסח אותה שנה נסתלק לבית עולמו — — —

כבפסח, כך בשאר חגי ישראל בימים קדושים אלו ראו עליו גדלותו ורוממותו העילאית ואז גילה טפח מדמותו העילאית והרוחנית. חג

5. יצויין ששיטה כזו מוזכרת בהלכה, ראה ב"חיי אדם" כלל קל סעיף יט אות צ; "אוצר יד החיים" אות תתנב ועוד, שכתבו שכל המסובים מרימים את הקערה.

הפסח היווה אצלו חטיבה אחת עם חג השבועות. פעם כשנכנס אליו נכדו בחול המועד פסח להתברך בברכת החג דיבר כבר מהכנה לקבלת התורה באומרו הרי כבר התחלנו לספור ספירת העומר.

בימים הנוראים, כאשר עמד בפחד מפני גאון עוזו של בורא העולם, ראו הכל עליו את יראת הדין ואימתו. הוא עמד לפני קונו כעבד המתחטא לפני אדונו ושפך את שיחו להיכתב ולהיחתם בספרן של צדיקים גמורים. כן הדבר בחג הסוכות בעת הנענועים, בכוונו כוונות שונות ע"פ קבלה, ופניו מאירות בחרדת קודש שהיתה נסוכה עליו. גם בחנוכה, נראה היה עליו אור הקדושה העילאי שמתעורר בכל שנה כפי דברי בעל "בני יששכר". בלבשו את השטריימל בשעת ההדלקה, כפי מנהגו כמובא לעיל, ראו הכל את צהלתו על פניו ואת השמחה של מצווה. עדיין זכור לצאצאיו שזכו לראותו בעת הדלקת הנרות, את זיו פניו המבהיק כשהטיב את הנרות, ובזמן ששורר את הפיוטים והזמירות "אנא בכח" ו"מעוז צור" בנעימות כמונה מרגליות. הוא נהג להניח מראה לטושה מאחורי הנרות כדי להגביר את האור ויתכן שהתכוין לרמז בזה על האור החוזר ע"פ תורת הקבלה. מפליא היה לראות את תנועותיו ודביקותו בחי העולמים, והם נספגו היטב אצל צאצאיו הרבים. שעות אלו, לא משו מזכרונם כל הימים.

נגענו רק בקצה היריעה בשרטוט קוים לדמותו האצילית רבת־האנפין, זו שזקני ירושלים מזכירים עד היום בערגה וביראת הכבוד.

פרק מא

באהלי צדיקי ירושלים

תשוקתו של רבי דוד כאמור, היתה, לדרוש ולבקש את ה׳. צמאונו הגדול בשטח זה לא בא על סיפוקו, והוא נסע לשם כך, תמידין כסדרן, עוד בהיותו בחו״ל, להסתופף בצילם של צדיקים רבים, וביניהם צדיקים גדולים ומפורסמים ברחבי תבל. הוא ביקרם לעתים תכופות כדי ליהנות מהוד זיוום, להתבשם מדברות קדשם, ולעקוב אחר התנהגותם בעבודת ה׳, וללמוד מהם הנהגות בחיי היום יום, (ראה לעיל פרק לו).

בדרך קודש זו, המשיך גם בהיותו בירושלים עיר הקודש. מפקידה לפקידה ביקר, יחד עם ילדיו, אצל צדיקים מצוקי ארץ; להתברך מפיהם, ללמוד ממנהגיהם הקדושים ולהתבשם מזיו תורתם.

ננסה לשרטט כאן חלק מדמויות הקודש, אצלם ביקר לעתים קרובות, אשר גם המה השיבו לו חיבה ואהבה נפלאה.

עם הרה״ק רבי מרדכי מראחמיסטריווקא זי״ע

בתקופה ההיא, טרם היתה ירושלים עיר הקודש משופעת בצדיקים ואדמו״רים אשר גרו בה — פרט ליחידים שהתגוררו בה בקביעות. בין אלו היו: הרה״ק רבי דוד בידרמן מלעלוב זצוק״ל, שהוקיר מאד את רבי דוד (ראה לעיל תצלום); והרה״ק ר׳ מרדכי מראחמיסטריווקא זצוק״ל (שעלה לארץ הקודש בשנת תרס״ו). במעונות קודשם הירבה רבי דוד לבקר ובצילם הסתופף.

כידוע, דרכו בקודש של הרה״ק רבי מוטל׳ה היתה לישב בתעניות תמידין כסדרן כמנהגי צדיקי טשרנוביל. מסופר, שפעם באחת התעניות, ביקש הרה״ק ר׳ מוטל׳ה מרבי דוד ועוד שנים מהנוכחים, שישבו כבית דין להתיר לו נדרו, כדי שלא יצטרך להתענות. אך, לבסוף לא השתמש בהיתר זה והשלים תעניתו.

מרוב חביבותו אצלו, העז רבי דוד לשאלו: כיון שלבסוף התענה, הרבי, מדוע אפוא ביקש להתיר לו תעניתו? השיבו הרבי, כי עשה כן כדי שיהיה לו בבחינת 'פת בסלו', ויוקל עליו להשלים תעניתו.

☆ ☆ ☆

עוד מסופר, שפעם הלך אליו רבי דוד בליל הסדר, וראה שרבי מוטל'ה אוכל 'חריין' (חזרת) למצוות מרור. שאל אותו: מדוע הרבי אוכל חריין, הקשה לאדם חלוש כמותו, הרי בא"י אפשר לאכול גם חסה? ענה לו: אכלתי גם חסה. שאלו רבי דוד שוב: אם כן, מדוע אכל הרבי גם חריין? ענה לו רבי מוטל'ה: חסה אכלתי למרור, וחריין אני אוכל מפני שאבי הקדוש אכל זאת.

מנהגו הקדוש של ר' מוטל'ה היה, להכין חרוסת לליל הסדר לבאי ביתו. פעם שלח רבי דוד את בנו, הרה"צ ר' אלעזר זצ"ל, בהיותו ילד קטן, לקבל חרוסת מבית הרה"ק מראחמיסטריווקא. בהכנסו לבית הרבי, ראה את הרבי יושב בחדרו דבוק במחשבותיו. הילד, לא שם אל לבו ובחשבו שהרבי בעצמו מחלק, ניגש לרבי לבקש חרוסת. ליטפו הרבי בידו הקדושה, והלך אתו עד פתח חדרו וקרא מיד לגבאי שיתן לו החרוסת.

שיחתן של צדיקים

פעם, בשביעי של פסח, הלך רבי דוד אל הרה"ק רבי מרדכי, לאחל לו 'גוט יו"ט'. בחוזרו לביתו, פגש את הגאון ר' דוב אפרת ז"ל רבה של חברון. אשר ביקש ממנו, שילך עמו לרבי מרדכי. אמר לו ר' דוד, שאין זה מן הנכון לבקרו כי כבר נכנס לחדרו. אך, רבה של חברון שהשתוקק לפרוש בשלומו של הרבי ולברכו בברכת החג הפציר ברבי דוד עד שנענה לו וילכו שניהם יחדיו. כאשר הגיעו, לבית רבי מרדכי, יצא רבי מרדכי אליהם ומזג לרב כוס יין. חזר הרב ומזג לרבי מרדכי כוס יין. רבי מרדכי מכבד את הרב שישתה, והרב מכבדו שישתה לפניו.

לקח רבי מרדכי את הכוס בידו והתחיל לספר: הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל ממעזי'בוז זי"ע היה מכבד את הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע בפניו, אבל שלא בפניו 'האט ער געלאפעט אויפן בארדיטשובער רב'. [היינו, שהיה מדבר עליו].

פעם, בנה בעה"ב אחד לעצמו בית מעון חדש, והזמין את שני הצדיקים הללו ל'חנוכת הבית'. בבוקר קודם התפילה, שתה הרה"ק מבארדיטשוב קפה עם חלב וסוכר, והרבי ר' ברוכ'ל שתה בלא סוכר. אמר לו הרה"ק מבארדיטשוב: למה שותים בבוקר קפה עם חלב? מפני שמועיל להכנות, ואם שותים עם סוכר, מועיל יותר להכנות! לקח הרבי ר' ברוכ'ל את קובית הסוכר ואחזו בידו בעת שתיית הקפה. בסיימו לשתות הניח את הסוכר מידו ולא הכניסו לפיו כלל. אחר התפילה אמר להרה"ק מבארדיטשוב: נוכחתי לדעת שאכן כנים הדברים שאמרת, כי הסוכר מועיל יותר להכנות.

חסידיו של הרה"ק מבארדיטשוב הרהרו אחר רבי ברוכ'ל, בחושבם אותו למתלוצץ ח"ו ברבם. היטב חרה להם על דבריו, כי הלא ראו שאף לא לקח הסוכר בפיו ורק החזיקו בידו. כשדיבר פעם הרה"ק מבראדיטשוב מגדולת הרבי ר' ברוכ'ל, סיפרו לו החסידים שהרבי ר' ברוכ'ל מתלוצץ ממנו, ובמו עיניהם ראו שרק החזיק הסוכר בידו ולא הכניסו לפיו, כיצד אפוא שהסוכר מועיל להכנות.

אמר להם הרה"ק מבארדיטשוב: אין אתם מבינים גודל קדושתו של הרבי ר' ברוכ'ל! קדושתו גדולה כמו קדושתו של אדם הראשון קודם החטא, שלא היה צריך ליקח המאכל בפיו לאכול. לכל אבריו היו כל החושים, והיה בכוחו לעשות כל הפעולות בכל אבר, והיה יכול לטעום טעם המאכל כשרק החזיק המאכל בידו. רק אחר שחטא, התחלקו כל החושים לפעול כל אבר רק את פעולתו המיוחדת לו, כמו שכתוב (תהלים לח, ד) "אין שלום בעצמי מפני חטאתי".

כשגמר רבי מרדכי לספר את סיפורו להרב ר' דוב, כיבד אותו בשנית שישתה את כוס היין. חזר והשיב הרב דחברון: קודם ישתה הרבי. נענה רבי דוד ואמר: "הרבי כבר סיפר המעשה..."! כשמוע רבי

מרדכי את דבריו, עלה חיוך על פניו הקדושות. (כלומר, שרבי דוד הבין כוונתו במה שסיפר, שלגודל קדושתו כבר טעם מהיין בזה שהחזיקו בידו, אף שלא טעם בפיו).

רבי דוד הסתופף גם בצל אחיו של רבי מוטל׳ה: הרה״ק רבי נחומטש׳ע מראחמיסטריווקא זי״ע, שהתגורר בירושלים תובב״א. לאחר הסתלקותו, הסתופף בצל קודשם של בניו הרה״ק רבי אברהם דוב והרה״ק רבי דוד מראחמיסטריווקא זי״ע.

במרכז הרב מטעפליק עם ר׳ דוד ור׳ נחומטש׳ע מראחמיסטרוויקא זי״ע

עם אדמו״רי קארלין זי״ע

כשהגיע הרה״ק ר׳ אברהם אלימלך מקרלין זי״ע לארץ הקודש, אמר ר׳ דוד לבניו שילכו לבקר ולראות את הצדיק מקרלין שהגיע זה עתה. גם הוא עצמו הלך לשם לפעמים, בעיקר ביומי דפגרא.

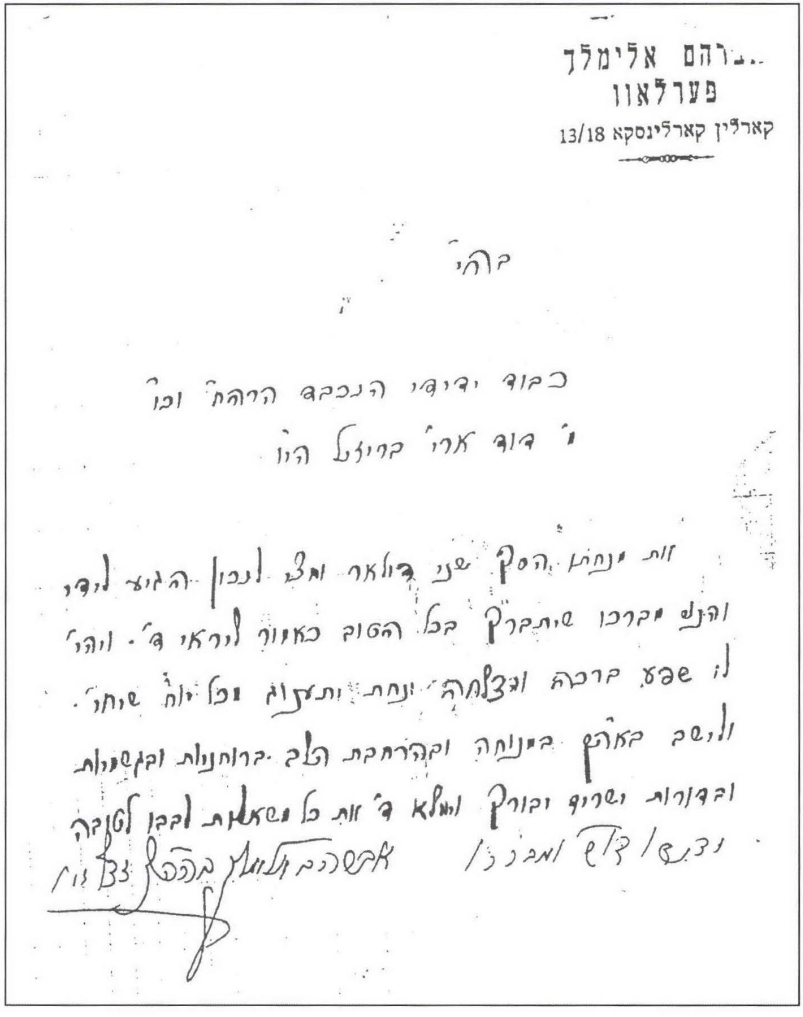

האדמו״ר ר״א מקרלין זי״ע

הרבי מקרלין נהג בו כבוד — אם כי הוא עצמו מעולם לא נדחף או ביקש שיקרבוהו.

רבי דוד היה נוהג גם לתת דמי־מעמדות להרה״ק מקרלין זי״ע, והוא השיב לו במכתב הוקרה וברכה על כך, כפי שניתן לראות בצילום המצורף בזה.

מן הראוי לציין, כי בעקבות כך נתקשרו בניו: הרה״צ ר׳ זלמן והרה״צ ר׳ אלעזר זצ״ל, אל האדמו״ר מקרלין זי״ע, ואל החבורה הקדושה — שהיתה אבן שואבת לאברכים יקרים הצמאים לדבר ה׳,

מכתב מהרה״ק מקרלין לרי דוד

בחבורת חסידי קרלין מצאו רבים מבני ירושלים את מקומם הטבעי להתעלות בתורה ועבודת ד'.

לאחר מכן, כאשר בנם הרה"צ ר' פינחס זצ"ל הסתפח אף הוא לעדת ה' בחבורת חסידי קרלין, נענתה אמו הרבנית מרת פייגל ואמרה: "איך האב שוין א דריטער סאלדאט אין קרלין!" (— יש לי כבר חייל שלישי בקרלין).

לאחר השואה האיומה, בה נעקד עקה"ש כ"ק האדמו"ר רא"א מקרלין הי"ד זי"ע, נשאר כאוד מוצל מאש אחיו כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מסטולין קרלין זי"ע. בעלותו ארצה, בכ"ג באייר תש"ו, החל להנהיג את העדה הקדושה שנסתופפו בצל קודשו ונתקשרו אליו בעבותות אהבה, נתקשרו אליו גם האחים לבית משפחת בריזל בקשר בל ינתק. בתקופה

חסידי קרלין בחיפה מלוים את רבם הרה"ק רבי יוחנן בצאתו לארה"ב ח' חשון תשט"ז, נראים במרכז העיגול מימין לשמאל: ..... אוירבוך, ר' משה אהרן הורביץ, ר' יעקב הניג, ר' אליעזר הלטובסקי, (מאחוריו ר' יהושע העשיל הלטובסקי) ר' זלמן רוזנטל, ר' יוסף ציינוירט, פלוני, ר' יוסף קופמן, (מאחוריו ר' אברהם הורביץ) — שני משמאל ר' מרדכי מלמד, לידו ר' אליעזר שיפמן, — מימין ר' ישראל בער שיפמן, פלוני, ר' יעקב ציינוירט, רוקד במרכז ר' מנחם גב.

זו, הצטרפו רבים מבני המשפחה אל עדת חסידי קרלין. בביקורו השני של האדמו"ר רבי יוחנן, בימים הנוראים תשט"ו, שהו בצילו רבים וטובים מבני משפחת בריזל המעטירה. הם קיבלו את מרותו עליהם, ינקו ממנו תורה ועבודה וישבו בצילא דמהימנותא.

זכה רבי דוד שרבים מצאצאיו, נכדיו וניניו, המה חסידי קרלין נאמנים, אשר גם נטלו חלק גדול בהרחבת וביסוס מוסדות קרלין בארץ הקודש, והם מהווים כיום אחת המשפחות המפוארות ביותר מבין חסידי קרלין.

נכדו של איש האמת

כאשר הגיע האדמו"ר רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע, בעל "אמרי־אמת", לארץ הקודש, הלך רבי דוד לקבל ממנו שלום, והציג את עצמו כנכדו של הרה"צ רבי חיים אורי מריישא זצ"ל. נענה הגבאי וסיפר, שהוא היה הויז־בחור (בן־בית ומשמש־בקודש) אצל ה"שפת־אמת", וסבו — של רבי דוד — רבי חיים אורי, ששהה פעם במעיינות מרפא,

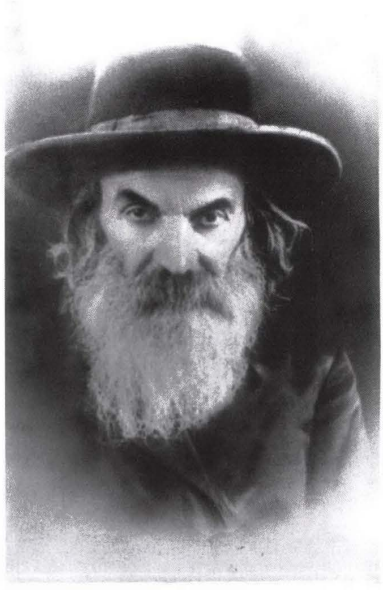

הרה"ק בעל "אמרי אמת" מגור זי"ע מימינו בנו בעל ה"לב שמחה" זצ"ל

התאכסן יחד באכסניה אחת עם בעל ה"שפת אמת". תחת אחד השיחים, התבטא בעל השפת־אמת ואמר: "ר' חיים אורי הוא איש אמת!" (כמסופר לעיל בפרק לא).

בשמוע בנו, האדמו"ר מגור בעל "אמרי־אמת", סיפור זה, כיבד מאד את רבי דוד, בהיותו נכדו של רבי חיים אורי.

עם הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע

האדמו"ר רבי שלמה מזוועהיל זי"ע

רבי דוד נהג לבקר גם אצל הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע.

מסופר, שפעם הלך לבקר אצל הצדיק מזוועהיל יחד עם זוגתו הרבנית. כאשר נכנסו שניהם לביתו של הצדיק, אמר לאנשיו להגיש עבורה כיסא, כי הרי היא בת תלמיד חכם. (כזאת גם קרה, בעת שנכנסו ליחידות אל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, כדלהלן).

כדאי להכיר מקרוב עובד ה'

בעת שהרה"ק רבי אהרן ראטה זי"ע הגיע ארצה, אמר הר"ר בעריש שוורץ — חסיד בלאזו'ב שהתגורר בבתי ראנד — להרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל, שילך אליו להכירו (כידוע היה רבי אהרן ראטה תלמידו המובהק של הרה"ק מבלאזו'וב זי"ע).

כאשר שאל בנו ר' אלעזר את אביו על כך, ענה לו: כדאי ללכת ולהכיר מקרוב עובד ה'.

עם הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע

לקירבה מיוחדת זכה רבי דוד בחצר הקודש של הרה"ק רבי אהרן מבעלזא שהגיע לארץ הקודש לאחר שניצל מציפורני הנאצים ימ"ש. הרה"ק מבעלזא קבע את מושבו בתל אביב, ובימות הקיץ הגיע לשהות בירושלים עיה"ק. פעם, ביום בואו לירושלים, הגיע רבי דוד כשאליו מתלווים בנו ר' פינחס ונכדו ר' נטע בר"פ, לחצר הקודש לקבל ברכת 'מזל-טוב' לרגל שמחה משפחתית. הגבאי סירב להכניסם לקודש פנימה, באמרו שהרבי צריך לנוח מטורח הדרך. אולם, כשאחד מבאי הבית סיפר לרבי מי מחכה בחוץ — ציוה הרבי להכניסם מיד, והורה לגבאי להביא כיסא עבור ר' דוד.

בעת שנכנס אליו רבי דוד, קם האדמו"ר הקדוש מפניו, ולא ישב על כיסאו עד שהיה בטוח שרבי דוד יושב כבר על מקומו.

בהזדמנות אחרת, הלך אליו רבי דוד פעם נוספת להתברך מפיו. אליו התלוו: זוגתו הרבנית; בנו רבי זלמן בריזל ונכדו ר' נטע שיחי' לאויוט"א — בנו של רבי זלמן.

כאשר שמע האדמו"ר מבעלזא מי ומי הבאים, קם מכיסא קודשו ואמר לאנשיו: הביאו כיסא לרבי דוד'ל ריישער, וכיסא לבת הרה"ק

מויעליפולי! לאחר שהכניסו כיסא אחד, שאל את ר׳ זלמן: אמך יושבת? ענה ר׳ זלמן: לא! נענה הרה״ק מבעלזא ואמר: לא אשב עד שיביאו כיסא לבתו של הויעליפולער! — והכניסו כיסא נוסף.

בתוך כך התבטא הרה״ק מבעלזא ואמר בהתפעלות כמה פעמים: אזא וויעליפולער רב! אזא וויעליפאלער רב!

אתם משפחה מיוחסת

הרה״ק הבית ישראל מגור זי״ע

תוך כדי כך, נכנס הגבאי ר׳ שלום פויגל ואמר, שהרה״ק האדמו״ר מגור (ה״בית ישראל״) הגיע. אמר לו הבעלזער רב: ״ייכנס נא; יושבים כאן רבי דוד׳ל ריישער ומשפחתו, שהם גם כן מיוחסים גדולים״.

נענה הגבאי ואמר: הלוא יושבת כאן אשה?! (דרכו בקודש של הבית ישראל היתה, שלא להכנס לחדר שאישה נמצאת בו). נענה הבעלזער: ״מה? בתו של הויעליפולער הרי דכר היא (בחינת זכר)! ואפשר להכנס! (אך ציוה עליה לשבת בצדי החדר).

כאשר נכנס ׳הבית ישראל׳, דיבר מענין גיוס בנות שהסעיר אז את היהדות החרדית. פכר הרה״ק מבעלזא את ידיו ונאנח. הגיב הבית ישראל ואמר: לא עת לבכות אלא לעשות! — והוסיף לומר להרה״ק מבעלזא, שיתחזק ויאכל טוב (כידוע, מיעט הרה״ק מבעלזא לאכול, וכמעט שלא אכל מאומה), כדי שיוכל להתפלל מתוך בריאות, כי רק בכח התפילה יוכלו לבטל גזירה קשה זו! — — —

בהזדמנות נוספת הלכו רבי דוד וזוגתו אליו ונכנסו ליחידות. היא שטחה בפניו בעיותיה וחששותיה בענין מסוים, ואילו רבי דוד אמר שאין צריך לחשוש. נענה הרה"ק מבעלזא: היא בת קדושים ואין לזלזל בחששותיה, אך צריך להתחזק, ואין לכם ממה לחשוש!

בעת שהרה"צ רבי אלעזר בריזל זצ"ל שאל את הרה"ק מבעלזא אודות שידוך מסויים שהציעו לו עבור בנו, שלא היתה כל כך מיוחסת — ענה: "איהר זענט דאך א משפחה מיוחסת, דארפט איר נעמען א מיוחסת! דעם ויעליפולער רב'ס קינדער זענען די גרעסטע מיוחסים!". בהעדר זאת לא הסכים הרבי לשידוך — — —

פרק מב

מפרוזדור לטרקלין

צריך להספיק משהו

כל ימי חייו של רבי דוד היו חטיבה אחת של הכנה לקראת היום הגדול של המעבר מחיי שעה לחיי עולם, מפרוזדור לטרקלין. מתוך הרגשה זו חי ופעל כל ימיו, ביראתו הטהורה מרוממות שמו הגדול יתברך. כל ימיו הכין את עצמו להיות ראוי להתענג על ה׳ בהיכל הצדיקים שבגן עדן, ולהיות דבוק בחי החיים. ביחוד הגיע לשיא ההכנות בסוף ימי חייו, כאשר התכונן לדרכו האחרונה. כפי שמספר נכדו הרה״ח ר׳ אברהם ליפשיץ בר״א ז״ל, שנהג לבקר בכל יום שישי את הסבא והסבתא, רבי דוד וזוגתו הרבנית. אולם, מאז פטירת הסבתא, הרבנית פייגל ע״ה, בחוה״מ סוכות תשי״ד, כאשר היה בא לביקור אצל הסבא, דיבר אתו רק בקצרה ומראה פנים כאומר: אין זמן, צריך להספיק משהו.

בגדי חתונתו

בערב פסח האחרון, בעת שנכדו רבי נטע בר״פ בריזל ניקה את הספרים, רצה הסבא לשלם לו מעט עבור טרחתו. אמר לו הנכד: הרי אתה צריך את הכסף בשבילך! ענה לו: בשבילי יש לי מספיק. בוא ואראה לך את בגדי החתונה שלי. (׳מיינע חופה קליידער׳) הוא פתח את הארון, שם היו מוכנים: שתי חתיכות סבון; ספוג וחבילת תכריכים, והוסיף — שכבר קנה אותם בימי השבע־ברכות שלו — — —

☆ ☆ ☆

נוהג היה רבי דוד להעניק לנכדיו כדורון, לכבוד נישואיהם, את הספר הקדוש ״פרי הארץ״ ח״ג (שנדפס ע״י שאר בשרו ומחותנו רבי מיכאל ז׳ירקער, אודותיו ראה להלן פרק מה) להג״ר ישראל מאיר מזרחי

זצ"ל, מרבני ירושלים. [מובא ב"שערי תשובה" סימן תקסג סק"כ, וב"ברכי יוסף" שם].

לפני פרוס חג הפסח האחרון לחייו, אמר לנכדו הנ"ל בעת שניקה את הספרים לכבוד פסח, היות שישנם ת"ל כמה וכמה נכדים במשפחה אשר הגיעו לפרק 'האיש מקדש' ואינו יודע אם יספיק להיות בחתונתם, לכן הוא נותן לו עכשיו את הספרים, שיתן להם בשמו דורון־דרשה לקראת חתונתם, כנראה הרגיש כי קיצו מתקרב.

תמונתו האחרונה בחתונת נכדתו בת בנו ר' אהרן ליפשיץ, לידו הרב רענן־קוק. עומדים ר' זלמן בריזל, פלוני, ר' דוד רוטנברג ז"ל אבי החתן ר' אליעזר שליט"א.

☆ ☆ ☆

בה' בניסן, בשנה האחרונה לחייו, בעת ניקוי וסידור הספרים לפסח, אמר לנכדו הרה"ח ר' יעקב בר"פ בריזל זצ"ל: בערב פסח זה אגמור הש"ס בפעם ה־14, גמרא רש"י ותוס', רי"ף, רא"ש ומהרש"א.

הפסדתי כבר תפילה בציבור

במוצאי יו"ט הראשון של פסח, אור לט"ז בניסן, נהפכו מעיו רח"ל. בני המשפחה הזעיקו רופא מומחה, ובחסדי שמים הצליח להחזירם למקומם, אך עדיין סבל יסורים קשים. בכל זאת, גם בליל פטירתו, אור לי"ז בניסן, על אף יסוריו הקשים, עלה לבית הכנסת להתפלל. אולם, כאביו היו כה עזים, שהרגיש שאינו מסוגל להמשיך יותר. הורידוהו אפוא מבית הכנסת על דף של שולחן והעבירו אותו לבית־החולים "הדסה — זיו". לפני שלקחוהו מבית־הכנסת התאונן, שכבר הפסיד

היום תפילה בציבור, אך הוסיף: ב״ה שכבר ספרתי את ספירת העומר של היום.

☆ ☆ ☆

באותם ימים שלפני הפסח נולד בן לנכדו הרה״ח ר׳ יעקב בריזל — בר״א, ומחמת חולי התינוק, נדחתה ברית־המילה ולא התקיימה במועדה. טרם היכנסו לחדר הניתוח מלמל רבי דוד לעצמו: ״אצל יעקב טרם היתה הברית של התינוק שנולד לו, כי הברית נדחתה״.

תחילה לא הבינו כל־כך על מה ירמזון דבריו ומדוע הוא כלל מדבר על כך. אך מאוחר יותר התבררו והתלבנו הדברים; הוא התכוין לרמוז בזה שיקראו את הרך הנימול על שמו — — —

ואכן, כך היה. תינוק זה היה הראשון שנקרא על שמו: דוד.

יצויין, כי לפני כן כבר נתן לנכדו הנ״ל סכום מסוים בתורת מתנה ללידה. נוהג זה היה אצלו מאד נדיר, כי לא נהג כלל להעניק מתנות לנכדים שנולדו. אולם, שוב התברר לאחר מכן, כי היתה זאת מתנה ורמז מצדו, על קריאת שמו לרך הנימול.

בדעה צלולה

בהגיעו לבית החולים, הובהל תיכף ע״י הרופאים לחדר הניתוחים, בנסיון נואש להציל את חייו.

אולם, מאמצי הרופאים לא נשאו פרי, ולדאבון הלב נשמתו עלתה בטהרה במהלך הניתוח, ביום י״ז בניסן תשי״ד בשנת השמונים לחייו.

אכן, נתקיים בו מה שביקש וחזר וביקש כל ימי חייו: ״לא אמות כי אחיה״! איני רוצה למות כשאני עדיין חי, שיצטרכו לשמשני. כל עוד אני חי, רוצה אני להסתדר בעצמי.

כן אמר תמיד על הפסוק ״אל תשליכני לעת זקנה״: כאשר שואלים על זקן מה שלומו, מנענעים את היד מצד לצד בתנועה של ביטול, כאומר שכבר נזדקן. וזה פירוש ׳אל תשליכני׳ — שלא ישליכו עלי עם

היד... ואכן זכה שנתקיים בו משאלתו, להיות בדעה צלולה עד יומו האחרון.

רצון יראיו יעשה

עם היוודע דבר הסתלקותו לשמי רום, לבשה שכונת בתי ראנד אבילות, כל ראש דווי וכל פנים קיבצו פארור. מכל קצות העיר החלו לנהור לעבר השכונה אלפי איש שהכירוהו בחייו וידעו להעריך את גודל האבידה. בגלל שמחת יום טוב לא נישאו הספדים, אולם פני המלווים אמרו הכל — מלווים לדרכו האחרונה איש צדיק מורם מעם, שהטביע את חותמו על שכונת בתי ראנד הרוממה בפרט, ועל ירושלים עיר הקודש בכלל.

בעת שזוגתו הרבנית נפטרה בחול המועד סוכות, התבטא אז — שהוטב בעיניו המחזה שהמלווים בלוויה לבושים בבגדי יום טוב, כי הרי יום גדול הוא בעת שזוכים לעלות להסתופף בצילא דקוב"ה, וכמסופר לעיל אצל זקנו רבי חיים אורי.

והרי כבר אמר דוד המלך ע"ה "רצון יראיו יעשה", ואכן רצונו של צדיק נתקיים, והוא נפטר לבית עולמו בחול המועד פסח, כאשר בהלוויתו רבת־המשתתפים הלכו המלווים כשהם לבושים בבגדי יום טוב.

בתוך עמי אנכי יושב

גופו הטהור נישא על כתפי המלווים עד מרומי הר המנוחות ע"י חלקת הרבנים.

בעת פטירת הרבנית, חצי שנה לפניו, כאשר ביקשה להיטמן בבית העלמין העתיק שבטבריה, ביקש רבי דוד לקנות שם שני מקומות. (הואיל ובחייהם התגוררו יחדיו יותר משישים שנה). אולם, במשך החורף אמר רבי דוד, אף שזוגתו הרבנית נטמנה בבית העלמין בטבריה,

אין הוא רוצה להכביד על יוצאי־חלציו שיטריחו עצמם עד לטבריה. לכן ביקש שיטמינו אותו בבית העלמין החדש בהר המנוחות בירושלים, בהפטירו: 'בתוך עמי אנכי יושב'.

☆ ☆ ☆

עם פטירתו, איבדה ירושלים את אחת הדמויות הנפלאות ביותר שחיו בתוכה; אחד מיקירי ירושלים של הדורות הקודמים, אשר היה מושלם בתורה ויראת שמים, והיווה את אחד מעמודי התווך של עבודת ה'.

זכר צדיק לברכה!

ציונו של ר' דוד בהר המנוחות בירושלים

הרה"ח ר' דוד בריזל ז"ל

אתמול נפטר בירושלים הרה"ח מוהר"ר דוד בריזל זצ"ל בגיל 80 שנה.

המנוח היה מותיקי וזקני בני ישיבת חיי עולם, לא מש מאהלה של תורה וחסידות בכל ימיו, חונן במדות תרומיות, והיה נח ומעורב בין הבריות.

היה מפורם בשם ר' דוד מריישא עיר מולדתו בגליציה, עלה לארץ לפני יותר מחמשים שנה הקים משפחה גדולה והשאיר אחריו בנים ובנות תלמידי חכמים מובהקים שתורתם אומנתם.

אחד מבניו הוא הרב משה ליפשיץ שליט"א המשמש כאדמו"ר בפילדלפיה ואחד מהעסקנים הבולטים של אגודת ישראל בארצות הברית.

בהלויתו השתתף קהל רב מבני הישיבות מוקיריו ומעריציו.

תנצב"ה.

עיתון המודיע מדווח על פטירתו של ר' דוד

פרק מג

הרבנית פייגל בריזל ע"ה

בשירת התהילה על משפחת בריזל הרוממה, נתבצר מקום מיוחד לשירה מיוחדת לאמא — הסבתא הדגולה והבלתי־נשכחת, אשר שמה מפורסם לתהילה בעיר הקודש, הרבנית מרת פייגל בריזל ע"ה.

הרבנית פייגל נולדה בחג הפסח שנת תרל"ד, לאביה הרה"ק רבי נטע ליפשיץ מויעליפאלי זצ"ל, ולאמה הצדקנית מרת אלטע חיה בת הרה"צ רבי יצחק הערש שיף, חתן הרה"ק מוהרש"ז מויעליפאלי זצוק"ל, אודותם סופר לעיל בהרחבה.

יסודות מוצקים

את יסודותיה המוצקים בענוות־חן, לצד תקיפות ועקביות בעמידה על קוצו של יו"ד בדרך ישראל סבא, ועזרה לזולת בכל עת ובכל מצב — ינקה משחר ילדותה בבית אביה הקדוש, אשר לצד הנהגת עדתו הקדושה, חינך אותה בחינוכו הטהור לצניעות ומידות טובות וישרות־דרך.

בהיותה צעירה לימים, נכנסה פעם אל אביה בטענה: "למה נתת לי שם כזה — 'פייגל' —, והפסוק שעלי לומר בסוף תפילת שמונה עשרה הוא: "פן יטרוף כאריה נפשי פורק ואין מציל?!" השיב לה אביה: הרי קוראים לך 'פייגעלי'; אמרי, אפוא, את הפסוק: "פדה בשלום נפשי וכו' כי ברבים היו עמדי", שמסתיים ביו"ד[1]. בנה הרה"צ ר' אלעזר זצ"ל מטעים את כוונת זקנו הקדוש, שנתכוון לברך אותה שתזכה לגדל משפחה מסועפת, "כי ברבים היו עמדי". וברכתו אכן התקיימה במלואה, כאשר מצאצאיה הסתעפה משפחה מכובדת, ומשריגיה השתלחו ענפים רבים כ"ו.

---

1. מן הענין לציין שעוד בשנות צעירותה היתה חותמת את שמה פייגא ולא פייגל (ראה חתימתה על שטר התנאים לעיל עמוד תי וראה לעיל גם במודעות השונות) וגם אביה במכתבו אליה כותב פיגילא (ראה להלן עמוד תקכו).

אשת חיל עטרת בעלה

בהיותה כבת שלוש עשרה, התארסה למזל טוב עם הרה"צ רבי דוד זצ"ל כפי שסופר לעיל. לאחר שמחת הנישואין שהתקיימה ביום י"ז לחודש מנחם אב שנת תרמ"ט, והיא בבית אביה, הבחין בה אביה הצדיק שהיא מפטפטת עם חתנה יותר מדי. סטר לה אביה סטירה קלה וגער בה: "האם נתתי לך חתן כדי לפטפט אתו? עליו ללכת ללמוד!"

גערת אביה הקדוש הדהדה באוזניה כל ימי חייה והיא הפכה אותה לציון דרך בחייה. תדיר תמכה בבעלה הצדיק למען יוכל לשבת על התורה ועל העבודה ללא הפרעה. גם בחינוך הבנים נטלה חלק פעיל, בחנכה את הילדים בתקיפות. אם מישהו מהילדים לא רצה לקום ממיטתו בבוקר השכם, היתה אומרת לבעלה שבל יפריע את עצמו מעבודת הקודש שלו והיא כבר תדאג לכך שיקומו ממיטתם בזמן.

כמו כן היתה שמה פעמיה לעזרת הנשים לעיתים קרובות, ושם שפכה תחינותיה על דורות ישרים. בד בבד היתה שמה עין על ילדיה לראות אם מתפללים כהוגן, וכשהבחינה באיזה רפיון קל, היתה מעירה להם בדברי כיבושין שהשפעתם היתה עצומה.

זאת ועוד, הרבנית פייגל, ידעה להעריך את הפנינה שנפלה בחלקה כאשר בנתה את ביתה עם רבי דוד. כל שנות חייה שקדה על כך להקל עליו את המעמסה הכספית הקשורה באחזקת הבית. מעולם לא תבעה הימנו לתת יותר ממה שהיה לו, וכל עמל לא היה קשה בעיניה כדי שבעלה יוכל לשבת על התורה ועל העבודה.

יצויין, כי הרבנית היתה חלושת מזג בטבעה. לאחר שנולד לה הבן הבכור, ר' משה, הרגישה חולשה נוראה, והרופאים פסקו שנשקפת סכנה לחייה. כשבאה לפני הצדיק רבי אלעזר מריישא שהיה ביחסי ידידות קרובים עם משפחת רבי דוד בריישא, אמר לה: את חייבת להמשיך לחיות! כי מי יגדל את בנך? — לכן אני אומר לך: לכי הביתה, ותהיי אֵם בריאה וחזקה!

ברכתו התקיימה במלואה. למרות חולשתה הגופנית, עמדה לימין בעלה בכל ימי חייה; נשאה בעול הבית וזכתה לגדל משפחה לתפארת.

על משמר הצניעות

הרבנית פייגל, זכתה לקירבה מיוחדת אצל אביה, אך אהבתו היתירה לבתו לא מנעה ממנו להביע עמדה תקיפה כשראה משהו שלא מצא חן בעיניו. אביה היה, כידוע, תקיף מאד בכל הקשור לעניני צניעות ולבוש צנוע. היה נוהג בחומרה בדרכי הצניעות, ולא רצה לזוז אפילו זיז כלשהו מן המסורת והמנהגים המקודשים.

לאחר נישואיה לבעלה רבי דוד׳ל, עברה הרבנית פייגל להתגורר בריישא, סמוך למגורי חמיה. באותה תקופה החלה לקשור את המטפחת כפי הנהוג בריישא, בשונה מן הקשירה שהיתה נהוגה בויעליפולי. מרת פייגל׳ה הצעירה עשתה כך כיון שלא ראתה בזאת שום פחיתות וחסרון צניעות.

אולם, כאשר הגיעה לבקר את אביה בויעליפולי, מיד הבחין בשינוי הסגנון ולא רצה להסתכל לעברה. היא היתה מבוהלת, לא ידעה מה פשעה ומה חטאה; מה גם — שידעה את אהבת אביה אליה, שאהבה אהבת נפש. שלחה, אפוא, לשאול את אביה על מה ולמה הוא מתנהג אליה כך וכה מתעלם ממנה?! והוא ענה בחריפות: אמרו לה, שאם לא תחזור ותחליף את המטפחת, ותלבש מטפחת כנהוג במקומנו איני רוצה להכירה! הוא אף הוסיף ונזף בה במלים חריפות ביותר. מכח הגערה נבהלה הבת עד שהיה נראה בעיניה שכה חמור הדבר בעיניו כמו השתמדות ח״ו.

הרבנית פייגל ע״ה

כל כך היה נוהג בחומרה רבה בדרכי הצניעות, שלא לזוז אפילו זיז כל שהוא.

ואכן, הרבנית סברה וקיבלה, והעבירה דרך קודש זו לצאצאיה — בנותיה ונכדותיה הצדקניות, המהווים כיום עמוד השדרה בין שומרי גחלת הקודש בלבוש המסורתי בעיה״ק ירושלים ת״ו.

הנדר שהציל חיים

שלש עשרה שנה התגוררו רבי דוד וזוגתו הרבנית פייגל בריישא. רבי דוד תפס את מקומו בין חשובי התלמידי־חכמים שבעיר, והרבנית עסקה בגידול ילדיה ובמעשי החסד שלה.

לאחר שכבר נולדו להם ארבעה ילדים: משה, חיים, שרה וברכה, הגיע זמנו של רבי דוד להתגייס לצבא. מאמצים רבים נעשו לשחררו, אך הם לא צלחו. בהתייעצות עם גדולי הדור, שם רבי דוד פניו לארץ הקודש, כמובא לעיל.

לאחר שעלה לארץ הקודש, נאלצה היא להישאר בחו"ל. כאמור, סבלה רבות מחולשה ותשישות תמידית, וזקוקה היתה לעזרת חותנתה, אמו של רבי דוד. מה גם — שרצתה שילדיה הרכים יסתופפו בצל סבם, אביה הקדוש, שבנוסף להנהגתו בקודש הקדיש מזמנו לחנך את ביתו על דרך ישראל סבא. בתקופה ההיא גם לא היתה מסוגלת להסתדר לבדה, לקראת לידתה החמישית. לכן, לא הסכימה להצעתו של בעלה שתעלה גם היא לארץ ישראל, אלא דעתה היתה שיחכה עד יעבור זעם ואז יחזור לחוץ לארץ. אך ר' דוד שלח להודיעה כי מנוי וגמור עמו להשאר בארץ הקודש, ויהי מה!

על הזכות שנתגלגלה לידה מן השמים לעלות לארץ ישראל — מסופר, כי בעת שישבה על המשבר, בזמן הלידה, היתה בסכנה גדולה. הרופאים אמרו, ששניהם בסכנה, וכי אחד מאלף ניצולים ממצב חמור כזה. או־אז נדרה נדר לה' ואמרה: רבש"ע, חוששני שזה בגלל קפידתו של בעלי הצדיק שרוצה להשתקע בארץ הקודש. לכן אני מבטיחה שאם אנצל ואשאר בחיים, אצטרף לבעלי בארץ הקודש! ואמנם תפילתה התקבלה ועברה בשלום את הלידה בילדה את בתה מרת חנה ע"ה בריאה ושלימה, ת"ל.

פרידתה מביתּ אביה

לאחר שהתאוששה מהלידה מנוי וגמור היה עמה לקיים את נדרה, ולשם כך נסעה ליטול ברכת הפרידה מאביה הקדוש שכבר התגורר אז

בוישניצא. הוא בירך אותה ברגש רב בברכת הצלחה מרובה, ואף הוסיף לברכה שתזכה לנחת רב מילדיה, באמרו: "כשם שבניי אינם מתביישים בי — כך בניך לא יתביישו באביהם!" (כלומר, שהבנים ילכו בדרכי אבותיהם).

בהיות הפעוטה חנה בגיל ששה חדשים, שמה הרבנית פעמיה, עם חמשת ילדיה, לארץ הקודש לקיים נדרה. היה זה מסע הכרוך במסירות נפש עצומה כשהיא בת עשרים ושמונה שנים בלבד. בנה הבכור, משה, היה אז כבן 11 בלבד.

בעת שנפרדה מאביה, נתן לה סכום של שנים־עשר נאפוליונים, שהיה אז סכום נאה בעל ערך רב, כדי שיהיה לה לשלם על הספינה למי שיעזור לה להסתדר עם ילדיה. היא לקחה את הכסף בתשואות חן ובליבה סברה שתסתדר לבד, כדי שתוכל לחסוך את הכסף לדברים חיוניים יותר. אך בעלותם על הספינה, ניגש אליה אחד מאנשי הצוות ואמר, כי עליה לתת לו 12 נפוליון עבור הטיפול בילדיה. רק אז קלטה מה שאמר לה אביה, ועד היכן היו עיניו הצדיק צופיות.

באמצע הדרך, על הספינה נעלמה לפתע הפעוטה חנה, ולא ידעה אנה נעלמו עקבותיה. הרבנית פייגל ישבה דואגת, מיואשת ומלאת חרדה מגורל בתה. לפתע הופיע אדם אלמוני כשהוא אוחז בפעוטה האובדת, ואמר לה: הנה בתך! ומיד נעלם כלא היה, ויהי לפלא — — —

בחודש אדר שנת תרס"ג, זכתה מרת פייגל לעלות לארץ הקודש והצטרפה לבעלה; וכך אוחדה כל המשפחה מחדש. היא עלתה ע"ש 'ליפשיץ' וכך נרשמו צאצאיה ברשויות ע"ש 'ליפשיץ', וזאת, מפני פחד הרשויות שלא יעלו על עקבות בעלה. מכאן הסיבה לכך ששני בניה הגדולים, ר' משה ור' חיים, נתכנו בשם 'ליפשיץ'.

חבלי קליטה

צעירה לימים היתה הרבנית פייגל, עת עלתה לעיר הקודש עם חמשת ילדיה. קשה היה לה כאשה שנולדה, גדלה והתחנכה בבית מסודר של אדמו"רים בגליציה — להתרגל ולהסתדר למעבר לתנאי

אקלים קשים במזרח התיכון. אולם, כל טורח עמל היה נקל בעיניה, שכן אף היא כבעלה, הרגישה את הזכות שנפלה בחלקם להתיישב בארץ הקודש.

הם קיבלו דירת־מגורים בחצר שקנה ר׳ מענדל ראנד בעיר העתיקה. לאחר שר׳ מענדל רכש את הבנין בבתי ראנד בירושלים החדשה, בשנת תרס״ז, העניק להם שם דירה. מאוחר יותר, לאחר שבנה את בית הכנסת ומתחתיו דירות־מגורים נוספות — העניק להם דירה טובה וחדשה בבתים חדשים אלה, ובו התגוררו עד יומם האחרון. שמחת חנוכת ביהכ״נ התקיימה בחודש אלול תרס״ט, והם נכנסו לדירתם החדשה בתחילת שנת תר״ע.

אם החצר

בחצר בתי ראנד התבלטה דמותה הייחודית של הרבנית פייגל. ותיקי בתי ראנד נזכרים בערגה במעשיה הדגולים, וזוכרים אותה כאשה גדולה; אם הבית, אם המשפחה וגם אם החצר!

הרבנית מרת פייגל בריזל, היתה לא רק אמא לילדיה וסבתא לנכדיה — אלא גם לתושבי השכונה, ואף למתגוררים הרחק ממנה. היא מסרה את עצמה וכל אשר לה למען הזולת; בימי שמחה — כבימי יגון. כאשר מישהו היה חולה, היתה הרבנית הכתובת הראשונה לעזרה. ימים ולילות היתה צמודה ליד החולה, פעלה ועשתה בכל כוחותיה הגלויים והנסתרים, להקל על החולה. היא לא רק טיפלה בחולים, אלא גם טיפלה וטיפחה את ילדיהם והכינה להם ארוחות חמות ומזינות. כאשר במשפחה כלשהי היתה האם רתוקה למיטת חוליה — מילאה היא את תפקיד אם המשפחה ודאגה לכל אחד מהם.

ברגישות מיוחדת היתה דואגת ליתומים, מעודדת את רוחם ומשתדלת לספק את צרכיהם. לא יתום ויתומה אחד נישאו באמצעותה, ומי יודע מה היה קורה לצעירי הצאן האלה — אלמלא עזרתה שהגישה להם בכל, וגם שימשה להם כשושבין, ואף העניקה להם מתנות יקרי ערך.

בכל שמחה שהיתה בשכונה, היתה מציעה את עצמה ביוזמתה — היא לעזור בכל מה שקשור להכנות לשמחה, כאילו היתה זאת שמחה

של עצמה, של משפחתה היא. תושבי בתי ראנד ראו בה אמא וסבתא לכל השכונה; לכל בית ולכל משפחה.

"גדלתי בחצר הזאת — מספר הרב מנחם פרוש ז"ל — וליוויתי בכל השנים את הליכותיה. יחידה ומיוחדת היתה בכל מהלכיה, בתבונתה, במסירותה; היא היתה רודפת צדקה וחסד".

בית ועד לחכמים

זאת ועוד: ביתם היה בית־ועד לחכמים, ביחוד לעולים מחו"ל. כל עולה חדש שעלה לכאן מגליציה, מצא את דרכו לביתו של ר' דוד ואצלו מצא מרגוע ומנוחה בימים הראשונים של עלייתו. רבי דוד וזוגתו הרבנית דאגו לו וסייעו בידו בשבועות הראשונים לקליטתו בירושלים; יעצו לו כיצד להתנהג, ורבים מאד הוקירו להם תודה על עזרתם.

הסופר הידוע רבי בצלאל לנדא ז"ל (אחיו של הגאון רבי משה יהושע זצ"ל) סיפר, שרבי דוד ורעייתו שימשו שושבינים לאביו, הרה"ח ר' לוי יצחק זצ"ל, בעת אשר בנה את ביתו עם אמו ע"ה. כל השנים היו קשרי ידידות נלבבים בין שתי המשפחות. (הם היו גם קשורים בקשרי משפחה, כאשר אחותו של הרה"ח ר' לוי יצחק היתה אשתו של הרה"צ ר' יעקב, אחיה של הרבנית. ראה אודותיו לעיל פרק כה).

רבי לוי יצחק לנדא ז"ל

ביתם היה פתוח לכל. בהיותה נודעת במעשי החסד שלה, התדפקו תמיד אנשים על פתח ביתם שביקשו ללון אצלם. היא ובעלה הצדיק, קיבלו פני כולם בפנים מאירות והשרו אוירה נעימה על האורחים הבאים.

כפה פרשה לעני

את מידת החסד הטביע בה אביה הצדיק עוד בהיותה צעירה לימים. כאשר בביתו של אביה, רבי נטע, שרר מחסור ודוחק גדול, ובקושי היה לו בשר לש"ק — העניק לאחרים אמצעי מחיה ללא הגבלה. כמובא לעיל, בכל יום חמישי נהג לשלוח את בתו פייגל לחלק מעות לעניים.

אין פלא, איפוא, שמידת החסד היתה כה טבועה בלבה. בשנים הקשות של מלחמת העולם הראשונה, כאשר אנשים הילכו נפוחי־כפן מרעב בחוצות, עוללים שאלו לחם ואין, היתה הרבנית מכינה להם לכבוד שבת, כופתאות מקליפות של חצילים. בין אלו שהיא היתה מכינה עבורם כופתאות אלו, היה הגאון רבי ישעיהו חשין, שהיה מלמדם של ילדיה ר' אהרן ור' זלמן. חתנו של ר' ישעיהו, ר' אריה יצחק טרייצקי ז"ל, היה מספר, שהכופתאות הללו ממש החיו אותם בשנות הרעב, וכך יכלו לעבור בשלום שנים קשות אלו.

רבי ישעיה חשין ז"ל

שגור היה בפיה: מי שדואג רק לילדיו — שלו, הרי הוא דומה לחיות יער, שגם הם דואגים רק לילדיהם. הציווי האלקי הוא, לדאוג לכל יהודי באשר הוא!

בהצנע לכת

לצד מעשי החסד הנודעים, הפליגה להתעסק במעשי חסד ולהעלימם מעין רואים. היא היתה מבקשת מבתה, מרת שרה פריינד, שהתגוררה בשכנותה, שתכין עבורה כל יום "בורשט" — חמיצת סלק. בטוחה היתה הבת, שאמה שותה כל מה שהיא מכינה לה. בפועל, היתה אמה הולכת עם החמיצה לשכונת "כנסת" הקרובה ושם היתה

מעניקה את החמיצה לעני אחד בן טובים, תושב השכונה. ברצותה להסתיר את מעשי החסד, היתה מסתירה את הצנצנת עם החמיצה תחת סינרה לבל יבחינו במעשיה. אך פעם מעדה ונפלה, והחמיצה נשפכה על הרצפה. אור־אז נודע, שהיא נותנת את הבורשט לאחר, מבלי שהיא עצמה תיהנה ממנו.

המטבע נמצאה

פעם התגלע ריב בין שתי שכינות בשכונה; האחת תבעה מהשניה חוב של 10 פרוטות — שהיה אז סכום ניכר — והשניה אמרה שכבר החזירה; ואם נאבד ממנה הסכום, לא אצלה קרה כן. נכנסה מרת פייגל לביתה, בסמנה בידה לילדיה לבל יספרו מה היא עושה. היה זה בלילה, כאשר החושך כיסה ארץ; לקחה מטבע של 10 פרוטות בידה, ויצאה עם ה״לאמטערנע״ (מנורת יד) בידה, ניגשה אל שתי הניצות ושאלה בהיתממות לסיבת הריב. כאשר שתיהן שטחו בפניה את טענותיהן — אמרה מרת פייגל, מה אתן רבות? בודאי נאבדה המטבע. הנה, אלך לחפשה.

היא התכופפה, כאילו לחפש את המטבע, והניחה בתנועה חטופה את המטבע שבידה בפינה; עשתה עצמה כמחפשת, עד שהגיעה למקום שם הניחה את המטבע, וקראה בשמחה: הנה, מצאתי!

נרגעו הרוחות בין השתים — והכל על מקומו בא בשלום.

אמונה טהורה

כוחות הנפש שלה היו לשם דבר. היא קיבלה את מאורעות החיים באמונה טהורה ובצידוק הדין, ואף במקרים שהיתה צריכה חיזוק בעצמה — חיזקה ועודדה היא את האחרים.

גדלותה ועוז־רוחה שגבו מבינת אנוש, ותמיד הצדיקה עליה את הדין. בתנאים הקשים בימים ההם, לא זכו לגדל את כל ילדיהם לחופה, וכאשר חלו ילדיהם במחלה קשה, הסתלקו כמה מילדיה לעולם שכולו טוב. כאשר מסרה את גופם הטהור לידי החברה קדישא, היה זה אצלה

כעין הקרבת קרבן; היא לא התאוננה כלל והצדיקה עליה את דינו של הקדוש־ברוך־הוא.

כאשר הגיעה הידיעה המחרידה מהונגריה, כי בנה הרה"צ רבי חיים הי"ד נספה יחד עם זוגתו ורוב צאצאיהם, על קידוש ה' בשואה האיומה, קראה לבתה מרת שרה פריינד שהתגוררה בשכונתה, וישבה "שבעה" שעה אחת, כדין שמועה רחוקה. לאחר מכן לא שמעו ממנה מלה אחת של טענה או טרוניה ח"ו, ואף לא הזכירה כלל מה שקרה; היא קיבלה את הדין באהבה, והצדיקה עליה דין שמים.

בעול צרכי הבית

לצד מעשי החסד הנודעים עם כל נצרך, נשאה גם בעול צרכי הבית. היא סייעה לבעלה הצדיק, רבי דוד, לשבת תמיד באוהלה של תורה, ובהגיע עת דודים, זמן נישואי ילדיהם, נשאה אף היא בעול ההוצאות הכבדות.

בשנת תרע"ב, יצאה מארץ ישראל, לחתן את בנה רבי חיים בעיר קליינוורדיין שבהונגריה, ושמה פעמיה לבית אביה, הרה"ק ר' נטע, בווישניצא.

בעת שהגיעה לאביה, התאסף שם קהל רב לתת לו "קוויטלאך". דמי הפדיונות הגיעו לסכום גדול, אך היא לא זכתה לקבל ממנו מאומה. כאשר התאוננה על כך בפני אמה, שאלה אותה אם רצונה שהיא תיכנס לאבא ולדבר אתו. תשובתה היתה: אני לא שולחת אותך!

אולם, רחמי האם נכמרו על בתה; נכנס אל בעלה הצדיק ואמרה לו: בתנו פייגל'ה באה לכאן מארץ עניה, אין לה במה לחתן את בנה, מדוע לא יינתן לה מכספי הפדיונות?"

"כך היא אמרה?" תמה הרבי, "אמרי לה שתיכנס אלי".

מרת פייגל התמלאה פחד. נכנסה לאביה בבכיה: "אבא, אני לא אמרתי שום דבר!"

אולם הדברים לא הניחו את דעתו של אביה שהביע את רוגזו, "חשבתי כי בתי המתגוררת בארץ הקודש כבר אינה אוהבת את העבודה־זרה — הכסף?!"

ומדי דברו, ניגש אל הארון הקטן בירכתי החדר. פתח את המגרה והראה לה צרורות כסף במטבעות ושטרות. זה היה סכום עתק. אילו נתן לה רק רבע ממנו, היתה יכולה להשיא את בנה ברווח ולהישאר עם עודף ענק!

"רואה את" אמר לה אביה, "יכולני לתת לך חללו של עולם עם כסף, אך יודע אני שהכסף לא טוב עבורך".

בודאי תשאלי, מדוע אני עוזר לאנשים זרים, ואילו לך בתי, עצם מעצמי ובשר מבשרי, איני נותן?! הסיבה פשוטה. כל אלה שבאים אלי, אין להם שום מקור אחר שיעזור להם; אך את, בתו של הרבי, אם תצאי לבקש עזרה מעשירים — ישמחו לעזור לך!".

והשיעור החינוכי הזה עדיין לא תם, לאחר מכן לא דיבר אתה אביה הצדיק שלשה ימים, מחמת קפידתו עליה.

שעון לחתן

וכשם שהיה לפעמים קשה כארז בסוגיית חינוך הבנים, ידע גם להיות רך כקנה.

באחד הימים כאשר שהתה בוישניצא קבלה מכתב משמח מארץ ישראל, בתה שרה התארסה עם החתן המצוין הרה"ח ר' יעקב פריינד. הלכה מרת פייגל וקנתה שעון זהב, מתנה לחתן. בא אליה בנה החתן חיים, ובקש שתקנה שעון גם עבורו. "איך אני יכולה" שאלה בכאב, "הלא תראה שאין לי כסף, גם את המעות מהם קניתי שעון לחתן בקושי השגתי. כאשר נסעתי עם אחי רבי יצחק והוא שהשיג לי את הכסף".

באמצע הויכוח, נכנס אביה רבי נטע, נעמד ביניהם ואמר, "אני אעשה שלום בין האם ובנה. על מה אתם מתווכחים?"

ספרה לו מרת פייגל שקנתה שעון עבור החתן של בתה שרה, והנה בנה חיים מבקש גם הוא שלא יפלו אותו לרעה ויקנו לו גם שעון.

"האם המחותן לא קנה לו שעון כפי המנהג?" התפלא אביה.

"לא, לפי דעתו זו גיאות", אמר מרת פייגל.

נענה אביה ואמר: "פרומקייט?! אני אתן כסף לקנות שעון", ותיכף נתן לחתן סכום כסף עבור השעון.

מידת הבטחון

ואכן, הרבנית פייגל קנתה קנין נצחי בזה ששמה מבטחה בבורא כל עולמים, כפי שנתחנכה ע"י אביה הקדוש. הגיעו הדברים לידי כך, שכשהתה אז בווישניצא הגיע אחד אל אביה הקדוש והתאונן שהוא בעל חוב גדול. אמר לו: צא ולמד מידת הבטחון מבתי פייגל.

"בודאי, יש לה בטחון!... היא סומכת על אביה הרבי שיתן לה כל מחסורה" גיחך האיש.

"כך? לך וקרא אותה לכאן".

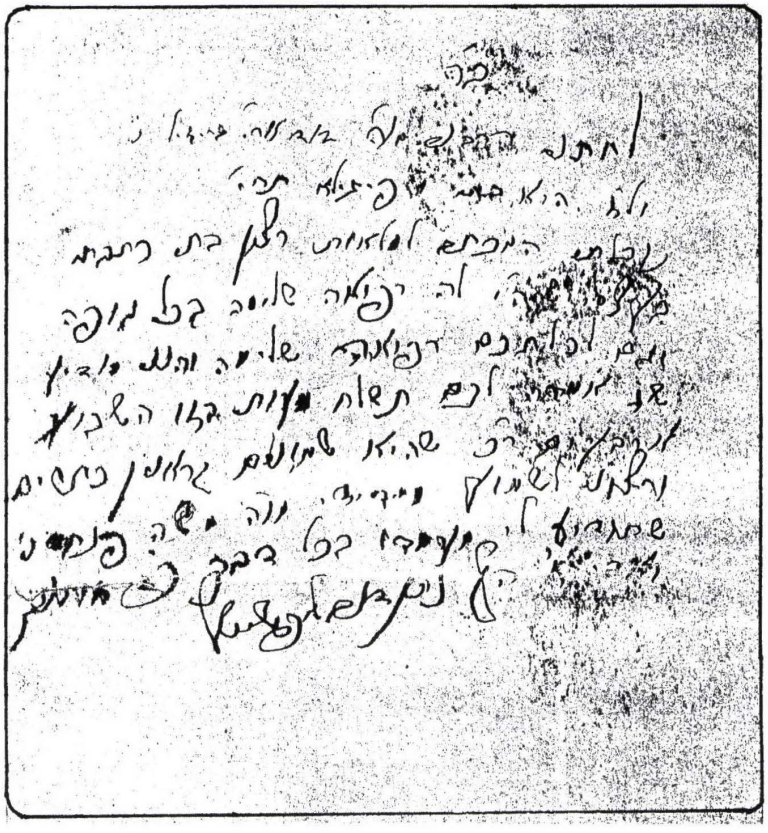
הגיעה מרת פייגל, ועמדה ביראת כבוד לפני אביה הגדול. "בתי היקרה, כמה כסף את צריכה כדי להשיא את ילדייך חיים ושרה?" מרת פייגל לא ידעה מה טמון מאחורי השאלה אבל נקבה בסכום הדרוש.

"מהיכן יהיה לך כסף?" שאל אותה רבינו, "את סומכת עליי?"

הבת ענתה בתמימות, "עליך אבא אינני סומכת, אני יודעת היטב שממך לא יהיה לי מאומה; אבל יש לי בטחון בקב"ה!".

קשר נפשי

היתה קשורה לאביה הקדוש בכל נימי נפשה, ולמרות ריחוק המקום, כאשר היא בארץ הקודש והוא בגליציה, נפשותיהם היו קשורות זו בזו, והם עמדו תמיד בקשרי מכתבים.

מברק אחד מני רבים בה כותב: למלאות רצון בתי כתבתי בעצמי שיהיה לה רפואה שלימה בכל גופה

כאשר אביה רבי נטע נסתלק לשמי מרומים, בכ״ו בשבט תרע״ה, הגיע על כך מברק לירושלים. לא רצה חתנו רבי דוד לספר על כך לזוגתו הרבנית, בידעו שלא תאבה לקבל ניחומים.

בחודש ניסן תרע״ה, נולד להם בן. האבא נתן לו לרך־הנימול את השם פינחס, ולא על שם אביה, פן יוודע לה דבר האסון. אולם, בערב ראש השנה, בעת אפיית החלות, אמרה לבעלה רבי דוד: הרבה זמן לא שמעתי מאבא; מה נשמע אתו? אתה חייב לומר לי! כך נאלץ לספר לה על הסתלקות אביה, וישבה ״שבעה״ שעה אחת בלבד, כדין שמועה רחוקה.

חגרה בעוז מתניה

הרבנית פייגל ע״ה נודעה כמסורה בכל לבה לחינוך הישן, ולמנהגי הקודש והצניעות המקובלים מדור דור. היא לא העלימה עין מכל הפרטים הקטנים, ולא חסכה מלהעיר לכל אחד לתקן דרכיו וליישר אורחותיו.

כך העירה פעם בנועם לאחד מתושבי השכונה, שהבחינה בו שאינו לובש טלית קטן. בפעם אחרת העירה לנכדיה על שינוי צורת מלבושם; וכאשר הגיעו נכדותיה, לאחר החתונה, לקבל ממנה ברכת מזל טוב, לא פתחה לברכן טרם ביררה היטב אם התנהגו בלבוש כנהוג מדור דור[2].

על אלו שרוצים בדורות הללו לומר, כי בזמננו צריך לנהוג אחרת מאשר נהגו בדורות קודמים, שגור היה בפיה לומר: פעם קראו לו ״יצר הרע״, אח״כ קראו לו ״שטן, דער אלטער״; והיום קוראים לו ״היינטיגע צייטן״ — — —

לתורה ועבודת ה׳

את בניה ונכדיה היתה מחזקת ומדרבנת ללמוד תורה מתוך התמדה וטהרה. כאשר גמרה בדעתה, שטובתו של אחד מנכדיה היא ללמוד בישיבת קרלין, היתה מעירה לו תמיד בבואו אליה, ״נו, מתי תיכנס כבר לישיבת קרלין?״ בסופו של דבר, נתקבל הנכד לישיבת קרלין, הצליח ועשה חיל בלימודו, וכיום הוא אחד מגדולי מרביצי התורה.

לצד תביעותיה מבניה ונכדיה לעמול ולהתייגע בתורה — חינכה אותם גם לענווה והצנע לכת. בעת שהר״ר הלל ויספיש הקים ארגון ״חנוך לנער״ לבני הנעורים, בו למדו בערב שבת אחה״צ, בשעה שאין לומדים בתתי״ם, ניהל בנה רבי פינחס את הארגון יחד עם הרב מנחם פרוש. לאחר שהארגון כבר קם ועמד על תילו, נענתה ואמרה לבנה: אתה כבר יכול לצאת מזה! מה זה יוסיף לך? — רק גאות!

היא לא הסכימה שבניה ישתררו על הצבור בתפקידים של: גבאים, מנהלים וכדומה.

---

2. כידוע, הקפידה מאוד על מנהג בנות ישראל הכשרות לגלח את שערות ראשן, והיא בעצמה נהגה כן מדי ערב שבת.

שיעור בישיבת קרלין, במרכז יושבים מימין לשמאל: רבי מנשה רוזנפלד, ראשי הישיבה הג״ר משה הולצברג הג״ר ישראל גרוסמן זצ״ל, ורבי דוד הערש גוטשטיין. עומדים מימין: ר׳ שאול לייב רוזנר, ר׳ אהרן גוטליב, ר׳ נטע גוטשטיין, משמאל: ר׳ ישראל וינגרטן ור׳ יעקב ציינוירט.

את גודל הערכתה ללומדי תורה ניתן ללמוד מהעובדה הבאה:

פעם, כשהלכה לאפות בתנור את הבצק שבידה (בימים ההם לא היה לכל אחד תנור בביתו), ראתה אחד מגדולי תלמידי החכמים שהתפרנס גם ממכירת מצרכי חלב לבתים. כשחזרה הביתה, פרצה בבכי ואמרה: ראיתי ספר תורה מסתובב עם שני כדי חלב, אסור להשלים עם דבר כזה! (המצב היה אז קשה מאד, ואברכי הישיבה שלא היה להם פת לחם להאכיל את עולליהם הרכים, היו מחפשים לעצמם עבודה צדדית כלשהי להחיות בהם נפש בני ביתם).

בת קדושים

בהיותה בת קדושים, זכתה להערכה מיוחדת אצל גדולי הדור, וכבר סופר לעיל שבביקוריה אצל כמה אדמורי״ם קמו בפניה והושיטו לה כסא לשבת.

משמשו המסור של מוהר"א מבעלזא, הר"ר שלום פויגל, סיפר פעם את הסיפור הבא:

פעם הגיעה הרבנית בבוקר השכם למרן מבעלזא, וביקשה להיכנס לרבי להזכיר בפניו חולה אחד מבני משפחתה, שהרופאים התייאשו ממנו. הסברתי לה, שבזמן כזה אי אפשר בשום אופן להיכנס לחדרו של מרן. הצעתי לה שתגיד לי את שם החולה, ואני אזכיר אותו בפני הרבי. היא לא הסכימה ופרצה בדמעות שליש.

נכנסתי למרן וסיפרתי לו את הדבר. כששמע מרן שהיא בת הצדיק מוויעליפולי, אמר לי: "תן לה להיכנס, אבל בתנאי שלא תתן לי פתקא עכשיו לפני תפילת שחרית. תגיד לה זאת". יצאתי ומסרתי לה דברי מרן. היא נכנסה אל הקודש פנימה, הניחה פתקא על השולחן והחלה לבכות שהחולה צריך רחמים גדולים. ביקש מרן שתצא לזמן קט לחדר השני. לאחר שיצאה, פנה אלי מרן וצעק עלי בקול: "מה אתה רוצה ממני? אתה חושב שאני אתן לשפוך את דמי? אמרתי לך שאינני מסכים שהיא תמסור פתקא, ומה אעשה עכשיו?"

רבי שלום פויגל ז"ל,

הקולות נשמעו בחוץ, ומרן חזר על דבריו כמה פעמים בקול גדול, תוך כדי שהוא מתהלך בחדר אנה ואנה. כאשר שמעתי שמרן אומר אלי שאני שופך דמו, התחלתי לבכות; זו היתה הפעם הראשונה ששמעתי את מרן צועק כך. לפתע הפנה פניו אלי וראה אותי בוכה. שאל אותי: "למה אתה בוכה?" אמרתי לו: "הרבי צועק עלי ואומר שאני שפכתי דמו — בזמן שהזהרתי אותה שלא תתן פתקא, ומה אני אשם בזה שהיא לא שעתה לאזהרתי".

אמר לי מרן: "וכי צעקתי עליך, בכלל לא צעקתי עליך ולמה אתה בוכה?" "תן לרבנית להיכנס" אמר לי לאחר זמן קצר. היא נכנסה והוא בירך את החולה ברפואה שלימה. ברכת צדיק נתקיימה ואחרי כמה ימים נתרפא החולה. אחר כך — סיים ר' שלום את סיפורו — כשהרבנית הסבירה לי את מצב החולה ואת גודל הסכנה, הבנתי מה שאיתא בספרי צדיקים על הפסוק "ויחר אף יעקב ברחל" (בראשית ל, ב), שיעקב רגז כדי להמתיק את הדינים!

☆ ☆ ☆

כאשר היו בניה ר' זלמן ור' אלעזר בצעירותם, היו לומדים כל ערב בביהכ"נ בבתי ראנד. באחד הערבים ביקשה שאחד מהם יישאר בבית, כי "ליבי אומר לי שיתרחש כאן היום משהו". היה זה בעת שהיתה לבדה בבית, כי בעלה רבי דוד שהה אז בארה"ב.

ואמנם, אותו היום ביקשו גנבים לפרוץ לביתה. היו אלה חיילים בריטיים שנודע להם שבעלה אינו בבית, ורצו לנסות את מזלם בגניבה. אולם, היא הצליחה, בע"ה, למנוע זאת מהם.

☆ ☆ ☆

ידוע הסיפור, כי בעת שנולד בנה הרה"צ ר' אלעזר זצ"ל, בר"ח אלול, סיפרה הרבנית לבעלה, שרבי אלעזר ריישער בא אליה בחלום וביקשה שתקרא את הבן הנולד על שמו. מאחר שכאן, בא"י, לא ידעו אם רבי אלעזר חי או שכבר נסתלק לבית עולמו, לא רצה בעלה רבי דוד תחילה לתת לילד את שמו. אולם, אח"כ נמלך בדעתו, כיון שהצדיק האמור אינו מבני המשפחה, אין קפידא ליתן את שמו אף שהוא חי. אח"כ הגיעה הידיעה, שהרבנית חלמה חלום אמת, כבר בט"ו לחודש תמוז נסתלק רבי אלעזר ברייש.

☆ ☆ ☆

מדי ראש־חודש היתה שולחת עם בנה הילד, אהרן, את השכר

החודשי למלמדו רבי ישעיה חשין. פעם אחת, בהיותו ילד כבן עשר, איבד הילד את שכר הלימוד בדרכו ל"חדר", ולמרות חיפושיו המרובים לא מצא את אבדתו, ונכנס ל"חדר" בעינים דומעות. לשאלת המלמד, גילה לו הילד, כי בדרכו איבד את שכר הלימוד, וחושש הוא לתגובתה הקשה של אמו. הרגיעו רבי ישעיה הצדיק ואמר לו: שכח מהענין המצער, והכל על מקומו יבא בשלום. הוא אף הוסיף והזהירו לבל יגלה מאומה לאמו, והתלמיד סבר וקיבל.

בתוך השבעה על פטירתה, באה בחלום לבנה ר' אהרן, וביקשה ממנו לשלם למלמד את החוב, כי זה מפריע לה למעלה. היות שר' ישעיה כבר נפטר לבית עולמו, הורתה לו לחפש אחר יורשיו ולפרוע להם את החוב — — —

☆ ☆ ☆

סיפור מעניין נוסף אירע כאשר דיברו נכבדות אצל אחד מנכדיה עם בת אחת ממשפחות החשובות בירושלים והיה כבר מנוי וגמור לגמור השידוך, אך לבסוף נתהוה איזה עיכוב שעיכב את השידוך. היא, שלא ידעה מאומה מהשידוך, התעוררה באחד הימים בבוקר באמרה לבעלה, הנה צריך לבוא לידי גמר שידוך אצל נכדינו. בוא נא ונלך אליהם! בעלה, שחס על כוחותיה המועטים ועקב שנתקשתה בראייתה, ניסה למנעה מלילך, אך היא בשלה: "חייבים ללכת ולסייע לגמור את השידוך". כך הופתעו בני הבית לראותם מגיעים ועוד למטרת גמר השידוך בידעם שלא גילו לה מאומה מהשידוך! ברוב חכמתה ותבונתה, הצליחה להעניק עצתה שיוכלו להתגבר על העיכוב, והשידוך נגמר למזל טוב.

☆ ☆ ☆

פעם, בתקופת ימי מלחמת תש"ח הקשים, שלחה את נכדה הקטן, בעריש (ב"ר זלמן), להביא לחם לבתה מרת חנה ליכטנשטיין, שהתגוררה בשכונת בית ישראל. עודנו הולך, החלו הערבים להפגיז את השכונות

הצפוניות של ירושלים. החלה הרבנית להסתובב בבית חסרת מנוחה ולצעוק: מה עשיתי? שיהיה עלי ולא עליו, ועוד דיבורים דומים. (דהיינו שאם ח״ו צריך לקרות לו משהו, שיבוא עליה).

רק לאחר שבישרו לה, שנכדה בעריש כבר חזר — נרגעה. היא הוציאה אז מכיסה חתיכת פגז, שנפל בקרבתה ועדיין היה חם, והראתה לכולם את הנס שאירע להם.

שאמסור נשמתי זכה ונקיה

בשנתה האחרונה אמרה פעם לבנה הרה״צ רבי אלעזר: תברך אותי שאמסור את נשמתי זכה ונקיה. ענה לה בנה: אמא, עוד תאריכי ימים ושנים טובות. אך היא עמדה על שלה — תברך אותי כנ״ל!

☆ ☆ ☆

נכדה, הרב החסיד רבי אהרן יוסף בריזל שליט״א, ביקר אצלה מספר ימים לפני הסתלקותה ובירכה בברכת רפואה שלימה. ענתה לו: מדוע אתה מברכני כך? הרי הנך בעל השגה, ומבין את מצבי — תן לי ברכה לענין; ברכה שאני זקוקה לה כעת: שאזכה למסור את נשמתי כראוי! — — —

☆ ☆ ☆

בחול המועד סוכות, ח״י בתשרי תשי״ד, שלחה לקרוא לכל יוצאי חלציה. כולם נענו, כמובן לקריאתה, וכל בני המשפחה המסועפת, הבנים והבנות, הנכדים והנכדות, נאספו ובאו לביתה. במעמד זה אמרה דברי פרידה מהעולם, לאחר מכן רמזה לבנה רבי זלמן שיתקרב, והביעה את משאלתה להיקבר בעיר הקודש טבריה וגם הטעימה לו טעם הדבר ופקדה עליו לבל יגלה זאת לאיש.

אור ליום י״ט בתשרי, חוה״מ סוכות תשי״ד, הכביד עליה חוליה, ונשמתה עלתה לצור מחצבתה — כאשר בעלה, בניה ונכדיה עומדים סביבה ומקבלים עליהם עול מלכות שמים בדביקות מרובה.

כבודה האחרון

נאמנים לבקשתה האחרונה החלו בהכנות להעבירה לעיה"ק טבריה לכן ביקש בעלה, רבי דוד, שיקנו שתי חלקות קבר עבור שניהם. כיון שחיו יחד יותר ממשים שנה, רצה שגם במותם לא ייפרדו.

כאשר שאלו את הגה"צ רבי העניך פאדווה זצ"ל, מרבני הסביבה ולימים גאב"ד לונדון, אמר, שיש למלאות בקשתה מפני שמצוה לקיים דברי המת. יצאו, אפוא, בנה רבי אהרן ונכדה רבי יעקב ציינוירט ז"ל לפנות בוקר לטבריה, להכין עבורה מקום קבורה.

עיתון המודיע מדווח על פטירת הרבנית פייגל ע"ה

באור הבוקר, כאשר הגיעה הידיעה מטבריה שיש מקום קבורה מתאים (מול ציונו הקדוש של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע), נערכה הלוויתה, בה התקבצו ובאו רבים מבני ירושלים שזכו להכירה מקרוב, ועמדו על יחודיותה האצילית.

היא זכתה להלוויה חגיגית, כאשר קהל גדול של מעריצים, לבושים בגדי חג ושטריימלים לראשם, ליוו אותה בדרכה האחרונה.

הרבנית היתה מבוגרת מבעלה בחצי שנה, ונפטרה חצי שנה לפניו.

בעת שהגיע מסע ההלוויה לעיה"ק טבריה, אמר אחד מאנשי החברה קדישא, כי היות והמנוחה היתה אשה חשובה, לכן צריך לטבול אותה — אף שאין נוהגים לטבול נשים לפני הקבורה. וכך עשו.

ציון הרבנית מרת פייגל ע״ה בבה״ח העתיק בטבריה מול ציון קדשו של הרה״ק רבי ישראל מהוסיאטין זי״ע

הגאון רבי חיים חייקל מילצקי זצ״ל, שהתגורר בבתי ברוידא הסמוכה לבתי רנד, הפליג בשבחה של הרבנית פייגל באומרו: הנה שלמה המלך החכם מכל אדם אמר: ״אדם אחד מאלף מצאתי ואשה בכל אלה לא מצאתי״, ומשמע שבאלף לא מצא אבל מתוך עשרת אלפים מוצאים גם אשה יראת ה׳, וזו היתה הרבנית פייגל ע״ה, והוסיף שכאשר הגיעה הרבנית לשכונתו בבתי ברוידא היה משים אזנו לשמוע דבריה, ומעולם לא שמע אותה מדברת דברים בטלים.

אכן, אשה יראת ה׳ היא תתהלל.

הגרי״ז מבריסק זצ״ל אמר: אם הורים מתברכים בצאצאים טובים, הרי זה בגלל שהם ראויים וזכאים לכך. ואכן, כך יש לראות את הזכות הגדולה שזכו רבי דוד וזוגתו הרבנית פייגל, להקים משפחה גדולה מסועפת ומבורכת, שהיא לא רק בית ולא רק משפחה, אלא מעין שבט. כולם זרע ברך ה׳.

ואמנם, הדורות שהקימו מהווים שבט לדוגמא ולמופת; כל אחד מהמשפחה הרוממה — סגולות מיוחדות לכל אחד מהם; סגולות מבורכות. הם ממשיכים מורשת ההורים הגדולים ומנחילים זאת מדור לדור. זכו שניהם, רבי דוד וזוגתו הרבנית פייגל, שנתקיים בהם הפסוק: "רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך, לא ימושו מפיך, ומפי זרעך, ומפי זרע זרעך, אמר ה' מעתה ועד עולם".

בסעודת ההילולא מימין לשמאל: רבי נטע פריינד, רבי אלעזר בריזל ורבי אברהם בריזל ליפשיץ שליט"א

מבוא

זרעו לברכה

"מתהלך בתומו צדיק, אשרי בניו אחריו". פסוק זה מתקיים ומתממש בר' דוד'ל וזוגתו, ובדורות הפאר שהותירו אחריהם. זרע ברך ה', גדולים בתורה, גדולים ביראה וגדולים במעשים טובים. מהם משמשים בקודש בתפקידים רוחניים שונים במבצרי התורה המפוארים בכרם בית ישראל, מרביצי תורה בקרב העם הצמא לדבר ה', מרבים חיילים לתורה ותעודה ומפארים את שמי היהדות.

זכות אבותיהם הקדושים עמדה להם להצליח במקום שרבים לא הצליחו. שכן בתקופה ההיא, הרת הגורלות, נשבו רוחות הרסניות בכרם בית־ישראל ורבים חללים הפילו. למרות הכל, זכו לגדל שבט מפואר בלע"ה, אשר כל רואיהם יגידון בני קל חי הם, וכבר התבטא הרה"ק ר' אלעזר מריישא באומרו: "על בניהם של רבי דוד וזוגתו שורה השכינה".

עם זאת ברור, שדוגמת התנהגותם האישית וההשראה מאישיותם המיוחדת הנעימה של רבי דוד וזוגתו הרבנית, היוו מרכיב מרכזי בצמיחת ענפים ברוכים אלו.

המאור שבתורה

דרכם בחינוך הבנים היתה להבליט את החיובי במאור נועם דרכה של תורה. תמיד עודדו וחיזקו את בניהם, בנותיהם, נכדיהם ונכדותיהם, בכל מה שאפשר.

גם כשהוצרכו להעיר על התנהגות שלילית, עשו זאת בדרך האופיינית להם. כאשר ראה רבי דוד'ל שילדיו לא התנהגו בדרך טובה, היה מאיץ בהם לומר: תגיד שתהיה כבר ילד טוב! הגד כבר! ובראותו

שאינם ממהרים להגיד כך, היה אומר להם: תראו איך שהבעל־דבר מסית שלא לומר כך!

למרות שהוא אהב מאד את ילדיו ודאג להם — מעולם לא נישק אותם, ומאידך גם לא הכה אותם. לפעמים, איים שיקח את הילד הסורר אל השומר שהיה בבתי ראנד — — —

בבית גדול זה, למדו פרק במיאוס הבלי העולם הזה. כאשר הגיעו הבנים מבית תלמודם, וביקשו אוכל "כי הם רעבים ללחם", התבטאה הרבנית פייגל בחריפות: "בבית זה אין מטרת האכילה להשקיט את הרעבון, מטרת האכילה לצבור כח לתורה ולעבודת השי"ת".

יחוס אבות ויחוס עצמי

דרכם החינוכית היתה לדוגמא ולמופת. כשם שהקפידו על התנהגות ויראת שמים, נתנו דגש גם על לבוש נקי ומכובד, הילדים גדלו מתוך אווירה של מכובדות ונכבדות, גם אופן הדיבור בבית גדול זה היה מיוחד, תמיד בנחת ובסבלנות, ודיבורי ההורים תובלו באמרות חז"ל, כל ילד חזה בעיניו שקידה בתורה מתוך אהבה וחיבה, ומתוך דרך ארץ שקדמה לתורה, בבית זה גדלו לא רק ילדי המשפחה, גם ילדי שכנים ספגו רבות ממנו, ואדרבה, שילבום בין הילדים ואף העדיפום ביחס מיוחד ואוהד, בנוסף התחממו בו נכדים רבים שחותם הבית הזה נתן בהם את רישומו.

ראויים הם בניו וחתניו הגדולים של רבי דוד להנצחת מורשתם לדורות הבאים. להעלות עלי גליון את גדלותם בתורה, גדלותם במעשים, במידות טובות ואת תרומתם לחיי הכלל. למען ידעו דור אחרון את המעשה אשר יעשון ואת הדרך אשר יילכו בה. עם זאת, במסגרת מצומצמת זו, לא נוכל להקיף את כל פועלם המהולל. נסתפק איפוא, בגרגירים משולחן מלכים, בהם ישורטטו קווים לדמותם ואופיים המיוחד, למען יידעו דורותינו להמשיך את שלשלת הזהב עד ביאת ינון בב"א.

פרק מד

רבי משה ליפשיץ זצ"ל – האדמו"ר מפילדלפיה

ימי צעירותו

בכור הבנים היה הרה"צ רבי משה ליפשיץ זצ"ל — האדמו"ר מפילדלפיה, שרשם פרקים מזהירים של הפצת תורה וחסד בימי חייו עתירי המעש.

רבי משה נולד ברייישא בחג הסוכות שנת תרנ"ב. בברית־המילה נתכבד זקנו הרה"ק רבי נטע מויעליפאלי לשמש כמוהל, ובעת שכובד בברכות, קרא שמו בישראל ע"ש אבי זקנתו הגה"ק בעל ה"ישמח משה" זצוק"ל, חותנו של ה"אריה דבי עילאי", שהיה זקנו של רבי נטע זצ"ל.

כבכור, עוד זכה להתבשם מזיו נועם הדרת זקנו מויעליפאלי, ואף זכה בהיותו ילד למה שלא זכו אחרים, לקבל ברכת הרה"ק רבי יחזקאל משינאווא בהנחת ידיו הקדושות עליו כמסופר לעיל (פרק לה).

☆ ☆ ☆

שנות ילדותו עברו עליו בעיר ריישא. התחנך בת"ת שנוסד ע"י זקנו ר' חיים אורי, במחיצת זקינו הרה"צ רבי צבי יעקב שהאציל עליו מהודו. בגיל י"א שנים, בחודש אדר תרס"ג, הפליג עם אמו הרבנית מרת פייגל ע"ה לארץ־הקודש. לאביו שכבר הקדים להגיע כמסופר לעיל (פרק מג).

בעיר הקודש למד במוסדות החינוך המפוארים שלה, והתבלט בכשרונותיו הברוכים בין ילדי ירושלים העתיקה. ראשית לימודו היה בת"ת "חיי עולם", ששכן בעיר העתיקה בחצר הגוזלנים ברחוב "המיידאן". אח"כ עבר רבי משה'לה, והוא כבן שלש־עשרה בלבד, לישיבתו של הגה"ק מוהרי"ל דיסקין מבריסק זצוק"ל "אוהל משה". שם נמנה בין בני החבורה שומעי ליקחו של הגאון הירושלמי רבי יעקב אורנשטיין זצ"ל. בישיבה שררה תדיר אווירת קדושה וטהרה בלתי רגילה

ובני החבורה התעלו במעלות רמות ונישאות. רבי משה'לי היה תדיר מספר בשבח הרבנית הצדקת מבריסק מרת הדס ע"ה, שגרה בסמיכות לישיבה. היא התנהגה בחסידות וישבה בתעניות, והפילה את חיתתה על המתחדשים שניסו לפרוץ פרץ בחומה הקדושה שהקיפה את ירושלים.

כמו־כן הסתופף במחיצתם של גדולי ירושלים, וביניהם: רבי יצחק (ר' איצל'ה) בלאזר מפטרבורג; רבי צבי הירש מסלבודקה; רבי חיים ברלין ורבי יצחק ירוחם דיסקין. באוירת קודש זו ספג את דרכו המיוחדת בעבודת ה' ותיקון המידות.

☆ ☆ ☆

כבן שלוש עשרה התארס עם רעייתו הרבנית מרת חיה ע"ה, בתו של הרה"ח ר' אשר זעליג ליכטנשטיין ז"ל ממשפחת אפרתים יקירי קרתא דירושלים. שמוצאם היה מעיר סאניק שבגליציה. באחד הימים חלם ר' אשר שכל נכסיו עולים באש. החליט איפוא למכור הכל ולעלות לאה"ק. אחר שישה חודשים לעלייתו לאה"ק, שבק חיים ובתו נישאה לרבי משה.

בחופה שהעמידו כשנתיים לאחר מכן, השתתפו: רבו המובהק רבי יעקב אורנשטיין; רבי ליפמאן דוד שובקס ראב"ד עדת החסידים, ורבי בצלאל דיין — ברנשטיין, זכר צדיקים לברכה. לאחר נישואיו, למד בישיבת "חיי עולם" ועשה חיל בלימודיו בהיותו מחשובי סגל החבורה.

אל מעבר לים

כשש שנים שקד על דלתי תורה בתוככי עיה"ק והמית עצמו באהלה של תורה. אולם במקביל, השתוקק מאוד להפליג לחו"ל אל מעבר לים, כדי להכיר את אבות משפחתו הגדולים וביניהם גדולי האדמו"רים בגליציה. בנוסף, בתקופה זו הגיע עת דודים לכמה מבני משפחתו, ובראותו את מצבו הדחוק של אביו, גמלה החלטה בליבו לצאת לאחינו בני ישראל שבגולה, ולהתרימם למען משפחת אביו. הוא לא היה מסוגל לעמוד מן הצד ולהביט בשוויון נפש על המצב הקשה השורר בבית אביו.

מצוייד בברכת גדולי ירושלים, (ראה לעיל עמודים תלב-תלג) ביניהם הרה"ק רבי דוד'ל בידרמן מלעלוב; הגה"צ רבי אלכסנדר סנדר פריינד הרב מבאכטא והגה"צ רבי ליפמן דוד שובקס זצ"ל ורבנים חשובים נוספים, הגשים משאלתו ויצא לדרך, בחודש תמוז תרע"ג. שנה וחודש טרם פרוץ מלחמת העולם הראשונה.

☆ ☆ ☆

תחנתו הראשונה בחו"ל היתה העיירה איהעל, מקום מנוחתו של זקנו בעל "ישמח משה". הוא ביקר שם ביום ההילולא, כ"ח בתמוז, ונפגש עם גדולי האדמו"רים נכדי ה"ישמח משה" שנמנו כולם על משפחתו המסועפת. הוא ביקר אצל אחיו הרה"צ רבי חיים בעיר מגוריו קליינוורדיין, יצא לבקר אצל אבות משפחת אבי אמו בוישניצא, ואבי אביו ברריישא. הם תבעו הימנו לאחוז באומנות אבותיו, דהיינו ליטול הנהגת עדה בישראל.

בעטיה של המלחמה העולמית, נבצר ממנו לשוב אל ארץ מגוריו, ארץ ישראל תוקף האישור לשהייתו בגליציה פג כבר והוא נאלץ אפוא ליטול מקל נדודים. הוא הפליג למחוזות רחוקים מעבר לים, לארצות הברית. לאחר תחנות ביניים קצרות קבע את מושבו הקבוע בעיר פילדלפיה, שם התגוררו חסידים של הרה"ק רבי נטע מויעליפולי. רבי נטע'לי שלח להם מכתב שיזמינו את נכדו רבי משה לשהות במחיצתם, וכך עשו. הם הזמינוהו ומינו אותו לרבם ומנהיגם, ואצלם בפילדלפיה נשאר. ומעתה נתעטר בתואר "האדמו"ר מפילדלפיה".

"כי לא תישכח" גם באמריקה

צעיר לימים היה ר' משה, או כפי שנקרא כל השנים בדרך חיבה ר' משה'לה, כאשר הגיע לפילדלפיה הוא יסד שם את בית מדרשו "מחזיקי הדת" וריכז סביבו קהילה מכובדת. זכויות רבות ניתן לזקוף לזכותו, בהיותו אחד החלוצים בהפצת ערכי היהדות. אחד מראשוני האדמו"רים שהוכיחו שגם בארצות הברית של אמריקה,

חותמת של מחזיקי הדת בפילדפיה

חייבים לשמור על חוקי התורה כולה לכל פרטיה ודקדוקיה, ואף ניתן לעשות זאת.

רבי משה בעת הגיעו לחופי ארה"ב

בשנות מגוריו בארה"ב, הוכיח ר' משה'לה שגם בתנאים החדשים יש לעשות כל מאמץ כדי לחנך את הילדים במסורת אבות. כיום נוכחנו לדעת "כי לא תישכח מפי זרעו", שגם ביבשת זו התפתחו איים של תורה וחסידות כמתכונת עיירות מזרח אירופה ובהן "חדרים" וישיבות, מוסדות תורה לבנים ולבנות על טהרת הקודש. אולם, זכות ראשונים שמורה לר' משה'לה כאחד הנחשונים שדרש זאת. בל נשכח שמדובר לא לאחר מלחמת העולם השניה, כאשר עשרות אדמו"רים ניצולי שואה, ובעקבותיהם רבבות חסידיהם שומרי אמונים הגיעו לארה"ב, אלא בשנות מלחמת העולם הראשונה, כלומר לפני שנות דור, כאשר אלפי המהגרים טבעו בגלי החומרנות ששטפו והציפו הכל ונטמעו בחברה האמריקנית הגורפת.

☆ ☆ ☆

בית המדרש שהוקם על ידו, היה תופעה מיוחדת במינה באווירה המטריאליסטית החומרנית ששררה אז בקרב יהודי ארה"ב. יהודים נלבבים אלה, היו שקועים במ"ט שערי פרנסה והדאגה לה, אולם באוירת הנעימות הלבבית, שבה חונך מנעוריו בבית אבותיו, הצליח ר' משה'לה לרכוש את לבותיהם של יהודי פילדלפיה, שהסתגלו לאט לאט להופעתו של האדמו"ר החסידי בעירם. תוך תקופה קצרה מאז שהגיע, והתחיל, הוא כבר מגביר מאמצים לחיזוק הדת, שמירת השבת, טהרת המשפחה, ויתר ערכי היהדות.

Established 1918

Spiritual Leader
Grand Rabbi Moses Lipschitz

ADMINISTRATIVE COMMITTEE
Max Olevsky, President
Rev. Benj. Levin, Vice-President
Rev. Pincus Safher, Vice-President
Louis Potter, Treasurer
Jacob Babies
Chairman of the Board
Zelig Butler
Vice-Chairman of the Board
Jacob Shain, Financial Secretary
Samuel Edelman, Recording Sec'y
Rabbi Chaim U. Lipschitz
Executive Director

חברה מחזיקי הדת

Chevrah Machzikai Hadath

943 N. 6th St.

Philadelphia, Pa.

MArket 7-4447

Chartered

בלנק של קהל מחזיקי הדת משנת תרע"ח (1918)

השפעה הולכת וגודלת

לא אורכים הימים, ומספר רב של חנויות יהודיות ברחובותיה הראשיים של פילדלפיה נסגרו בשבת. היתה זאת תופעה בלתי רגילה, והיא נזקפה הודות להשפעתו של הרבי שהלכה וגדלה, ובזכות נועם דיבורו שרכש את לבותיהם של קרובים ורחוקים. היהודים העממיים, שלבם היה מר עליהם, היו פונים אליו ושוטחים לפניו את סבלותיהם הגשמיים והרוחניים. ביקור בביתו ושיחתו הנעימה. הרגיעה את רוחם, השכיחה מהם את עניים.

השפעתו של ר' משה'לה חרגה מתחום קהילתו. אף מי שאינם בני ברית החלו להעריך את האברך הנלבב, שנולד בגליציה, נתחנך בירושלים והתישב בפילדלפיה לעשות נפשות ליהדות. היתה זאת תופעה בלתי שגרתית בעליל, ואמנם חרג ר' משה מן השגרה והצליח גם בשטח העסקנות. יהודים שנזקקו להתערבות אצל השלטונות היו פונים אליו, והוא היה יוצר את המגע הדרוש עם השלטונות האזרחיים ולעתים גם המשפטיים. ביחוד הפעיל את קשריו בתקופה ההיא, כאשר רבים הגיעו לארה"ב ללא רשיונות הגירה ופקודת הגירוש איימה עליהם.

בקשרים אלו הסתייע כאשר היה מן הפעילים הבולטים להצלת כ"ק האדמו"ר האמרי אמת מגור זי"ע מגיא ההריגה בפולין.

רבי משה'לה הצליח להסדיר את בעיותיהם של העולים הבלתי ליגליים, והתמורה היחידה שהוא ביקש היתה שמירת שבת, טהרת המשפחה וכו'. כך התרכזה מסביב לבית מדרשו חברת "מחזיקי הדת",

א וויכטיגער אויפרוף

פון פילאדעלפיער רבנים

וועגען דעם רעטונגס קאמפיין צו ראטעווען דעם שר התורה, גאון וצדיק הדור, רבן של כל בני הגולה,

דער נערער רבי שליט"א מיט זיין פאמיליע

פון דעם ניהגום אויף יענער זייט ים אין פוילין.

מיר אלע רבנים, רבי׳ם און בעלי בתים פון דער קאמיטע, וועלכע אין ארגאניזירט געוואָרען פאר דעם היליגען צוועק פון פּדיון שבוים און הצלת נפשות פון דעם גרויסען אידישען מנהיג, דער נערער רבי שליט"א מיט זיין פאמיליע, האבען באשטימט די צויי שבתים, פרשה בהר און פרשה בחוקותי, צו מאבען אפיעלם אין אלע שוהלען פון פילאדעלפיא.

מיר אפעלירען צו אונזערע פריידער זיך אפצורופען וואָרים אויף דעם אויפרוף צו רעטען דעם נערער רבי׳ן שליט"א כיט זיין משפחה פון דעם פרענענדיגען ניהגום פון די מערדערישע הענט פון די נאצים.– דער בעריהמטער גרויסער וועלט צדיק האָט קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געפאדערט פון קיינעם קיין שום שטיצע, און ער ולעבסט האָט מיזיעמיר פאמיליעם געשטיצט מיט גרויסע נדבות און גמילות חסדים.

יעצט נעפינט ער זיך אין א נעפערליך פיטערער טרויעריגער לאגע, און דער צדיק הדור שליט"א שטרעקט צו אונז זיינע הענט און בעט מיט חיסק מרעתרען צו ראטעווען איהם. וועלען מיר דען פארשווינגען און זיך גים אפרופען? עס שטעהט פאר אונז די גרעסטע מצוה פון פדיון שבוים און הצלת נפשות. קיין איד מאָר זיך ניט אנטוואָרטען פון דער מצוה, און אין דעם זכות וועלען אלע אידען נעהאלפען וועלען מיט א ישועה כללית בקרוב ביטינו כן יהי רצון.

ראש הרבנים דוב אריה הכהן לעווינטהאל

חרב אפרים אליעזר הכהן יאלעם	חרב יצחק פארבאן
" אברהם אריי׳ פאפקא	" משה ליפשיץ, פילא. רבי
" נחליה צוקער	" ס.צ. שווערסקי, מאלנער רבי
" דוב שפירא	" משה חכהן ראוויגסקי
" דוד הכהן נאוואָסעלער	" משה ליב בארג
" דוד וואכטפויגל	" מרדכי יאהלין
" דוד קאפוסטין	" מנחם מרדכי פרענקל
" דוב בערקאוויטש	" מאיר כהן
" חיים אורי ליפשיץ	" נחום אלינסקי
" יצחק לובארסקי	" ראובן פאפקא
" יעקב ראבינאוויץ, סאנאסרישצער רבי	" שלום שניידערמאן
" יעקב בעקער	

נ.ב. אלע נעלדער קענען אריינגעשיקט ווערען צום טרעזשורער ה״ר יצחק מאזעל.

Please send checks to our Treasurer MR. ISAAC MASEL, 1108 Spruce Street.

'קול־קורא' לאסיפת חירום בפילדלפיה להצלת כ״ק אדמו״ר ה'אמרי אמת' מגור זי״ע
בין החתומים: רבי משה זצ״ל ובנו רבי חיים אורי זי״ל.

קהילה מכובדת שחבריה שמרו אמונים לרבם החביב. הוא גם התרימם לדבר מצווה וגייס תרומות נכבדות, אם למפעלי תורה וחסד בארץ ישראל ואם למשפחות צנועות.

בני הקהילה העריצוהו מאד, כפי שבא לידי ביטוי בהוציאם לאור חוברת הערכה במלאת עשרים וחמש שנים להשתקעותו בפילדלפיה. לאחר מכן, בעת שמלאו ל״ה שנים להגיעו, הוציאו חוברת נוספת שתוכנה רצוף אהבה לרבם הגדול.

כמו כן היה בקשר מתמיד עם גדולי התורה בארה״ב, שהוקירוהו והעריכוהו מאד. קשר מיוחד היה לו עם הגאון רבי אפרים אליעזר יאלעס זצ״ל רבה של פילדלפיה, ועם גאון הדור הגר״מ פיינשטיין זצ״ל, שהזמינו למסור שיעורים בישיבתו, ואף השתתף בשמחות המשפחתיות של רבי משה.

רבי משה ליפשיץ זצ״ל
מוסר שיעור בישיבת הגר״מ פיינשטיין זצ״ל

הגר״מ פיינשטיין זצ״ל בשמחת רבי משה זצ״ל. משמאל נראה בנו רבי חיים אורי ז״ל

אני במערב וליבי במזרח

קרוב לארבעים שנה היה מחוץ לתחומה של ארץ ישראל. אולם, גם אם הוא היה במערב, הרי שליבו היה במזרח. חוטי אהבה נמתחו מפילדלפיה אשר בארה״ב ועד ירושלים אשר בארץ הקודש. מעולם לא

Bell Phone, Market 4447

Established 1918
Chartered 1920

Chevrah Mackzikai Hadath
B'nai Moshe
823 North 6th Street
Philadelphia, Pa.

Grand Rabbi
MOSES LIPSCHITZ
Rabbi of Congregation

חברה מחזיקי הדת בני משה
נתיסדה ע"י אדמו"ר ר' משה ליפשיץ שליט"א
823 נארטה 6טע סטרים
פילאדעלפיא, פא.

עמיעש"ו

זעהר חשוב'ער פריינט:

איהר זייגט אייגער פון די פיעלע פרייגט און מקורבים וואס האבען אזוי פלייסיג נעארבעט אין דער צונרייטונג און דורכפיהרונג פון דעם „צאהך לשלום" באנעמע פאר אונזער ווירדיגען רבין הרב ר' משה ליפשיטץ שליט"א.

דער רבי מיט זיין משפחה האבען שוין נעהאט אלץ גרייט צו דער נסיעה קיין ארץ ישראל, ווען זיי פלאנען זיך צו באזעצען על אדמת הקודש.

אבער ווי אייך איז באקאנט פון די צייטונגען הערשט איצט אין ארץ ישראל א זעהר נישט גינסטיגע ארדנונג און די צייטען זיינען אזעלכע וואס מאכען עס נישט ראטזאם פאר'ן רבין דורכצופיהרען זיין פלאן יעצט.

דער רבי אליין ווייל אפילו פון קיין זאך נישט הערען, ער איז בא זיך אנטשלאסען צו פאהרען מיט זייגע בני בית אונטער אלע אומשטענדען, אבער מיר זיינע חסידים, נאכפאלגער, פארהערער און פריינט פאר די לעצטע עפליכע און צוואנציג יאהר זיינען צו איהם צוגעשטאנען און איהם נעבעטען ער זאל דא פארבלייבען בין נאך די אופרוהען.

מיר וויסען ווי שווער ס'איז פאר הרב ליפשיץ צו בלייבען דא וועז זיין הארץ ציהט איהם צום היילינען לאנד, וואו ער וויל עקספעסען מיט אלע אונזערע ברידער פאר אידישע רעכט אין ארץ ישראל.

מיר גלויבען אז ס'וועט אונז נעלונגען צו פועל'ן אז ער זאל אונזער בקשה דערפילען און בלייבען דא ער יעבור זעם. אבער מיר וויסען אויך ווי שווער ס'איז פאר איהם צו בלייבען דא אהן א באשטימטער הכנסה און אהן פרנסה כדי צו קענען דערנעהרען זיין פאמיליע.

דעריבער וועגדען מיר זיך צו אייך, חשוב'ער פריינט און פאהרערער פון הרב ליפשיץ, אז איהר זאלט איצט, ביים אנקומען פון די היילינע טעג נישט צו פארגעסען אין די גרויסע טהאטען וואס דער רבי האט דורכגעפיהרט אין די אלע יאהרען וואס ער נעפונט זיך דא, און איהם שטיצען מיט וואס ס'איז נאר מעגליך, כדי ער זאל חלילה נישט דארפען זיין אויסגעזעצט צו הונגער און נויט.

אויסער דעם זאלט איהר מודיע זיין אייערע פרייגט און באקאנטע אז הרב ליפשיץ גיט זיך נאך אפ מיט אלע רבנישע אננעלענהיטען ווי סדור קדושין, גיטן, ובדומה, און ער איז גרייט אנצונעהמען אלע פראבלעמען אין זיין היים ווי ביז איצט.

ס'איז אונזער האפענונג אז איהר וועט טהאן אלע וואס ס'איז מעגליך לטובת אונזער ווירדיגען רבין, ובזכות זה וועלען מיר זיך אלע אויסבעטען א כתיבה וחתימה טובה.

חברה מחזיקי הדת בני משה

Dear Friend:

You are one of the numerous friends of Grand Rabbi Moses Lipschitz, who were instrumental in promoting his farewell event, in keeping with his dignified status in our community. Not withstanding the druggedly persistent hostilities that afflict our Holy Land, the Rabbi was determined to go there, in order to cast his Iot with that of our stricken brtehren. But his followers prevailed upon him to remain until the violence shall have abated. However, being painfully aware of our leader's impoverishment, we, the undersigned are taking the liberty of calling your attention to his present plight. With the arrival of the High Holy Days, when Jews more than ever resort to the benevolence, we hope that you will not forbet our desiring Rabbi, who in bygone days has rendered unestinable service to our community, but finds himself, for the first time. in dire straits. It is needless to add that Rabbi Lipschitz will continue to execute all the functions and tasks incidental to the Orthodox Rabbinical office.

Sincerely yours,

Chevrah Mackzikai Hadath B'nai Moshe

(*Congregation of Rabbi Lipschitz*)

בני הקהילה עושים מאמצים שרבם לא יפרד מהם

הסיח רבי משה את דעתו מבתי ראנד, מקום מגורי אבותיו, והחבורה החסידית הנלבבת שהיתה מרוכזת מסביב לבית מדרש זה. לבניו הזמין תפילין מארץ הקודש, שפרשיותיהם נכתבו ע"י הגה"ח רבי יעקב אהרן לנדא זצ"ל. זאת ועוד, את בניו שלח ללמוד בישיבות בירושלים עיה"ק, שם עשו חיל בלימודם עד שזכו להתעטר בסמיכות חכמים.

רבי אשר זעליג ליפשיץ ז"ל

רבי חיים אורי ליפשיץ ז"ל

בתקופת לימודם בארץ הקודש

את בני קהילתו עודד לתרום להחזקת ישוב ארץ ישראל על טהרת הקודש. הוא עצמו אף שימש כגבאי כולל "חיבת ירושלים" לעדת גליציה. ביתו שימש בבחינת שגרירות ארץ ישראלית, או יותר נכון שגרירות ירושלמית בבירת פנסילבניה. ניתן לומר, שביתו בנכר היה ממש מעין שטח אקסטריטוריאלי, מעין מובלעת ארצישראלית בתוך ים החולין של ארה"ב. אין אפוא, כל פלא שכל שליח מארה"ק שהגיע לשם, מצא אצלו את ביתו והפך אותו בסיס לתקופת פעילותו בארה"ב.

גבאי הרב משה ליפשיטץ

כולל חבת ירושלים

צדקת ר' מאיר בעל הנס זיע"א

עבור ת"ח זקנים, אלמנות ויתומים בארץ הקדושה

CENTRAL COMMITTEE HIBATH JERUSHOLAIM

RABBI MEYER BAAL HANESS

SEC'Y REV. M. LICHTENSTEIN
1321 NORTH SIXTH STREET
PHILADELPHIA, PA.

בלנק של סניף כולל חבת ירושלים בפילדלפיה שר' משה שימש שם כגבאי

כבד את אביך ואת אמך

למרות עיסוקיו הרבים וטרדותיו בעניני הקהל, עמד בקשר מתמיד עם הוריו בירושלים. בכל ערב שבת היה שולח להם מכתב בצירוף המחאת־כסף. ומדי פעם שלח ג"כ חבילות בגדים וכדומה. כיבוד הורים שלו היה בעבודה מופלאה, אביו רבי דוד העריכו ביותר, ומדי שבוע בשבוע היה כותב לו מכתב תשובה על קבלת המכתב וההמחאה מתוך ביטוי תודתו הלבבית. לבקשתו, כתב את המכתבים חתנו הגאון רבי יעקב פריינד זצ"ל אשר הצטיין בסגנון כתיבה מיוחד.

☆ ☆ ☆

מעניינת העובדה הבאה: באחד מביקוריו של רבי משה בארץ ישראל, העניק לאביו עט זהב מתנה. רבי דוד עצמו כמעט לא השתמש בו, אך החזיקו תמיד בכיסו כדי להשאילו לאחרים.

באחד הימים אבד העט, ואחר זמן נמצא עט חדש באחת מחבילות הבגדים ששלח בנו מאמריקה. במכתבו לבנו, שאלו אביו: כיצד ידעת שחסר לי בדיוק עט? התברר, שכלל לא ידע ששלח עט לאביו. אלא בעת שהכין את החבילה נפל כנראה, העט מכיסו לתוך החבילה. כאשר חיפש את העט ולא מצאו — התייאש ממנו וכך הגיעה לאביו ברגע הנכון.

אמר על כך אביו רבי דוד, בוא וראה, שאם אחד מוסר נפשו לקיום מצווה, זוכה גם לעשותה בשלימות.

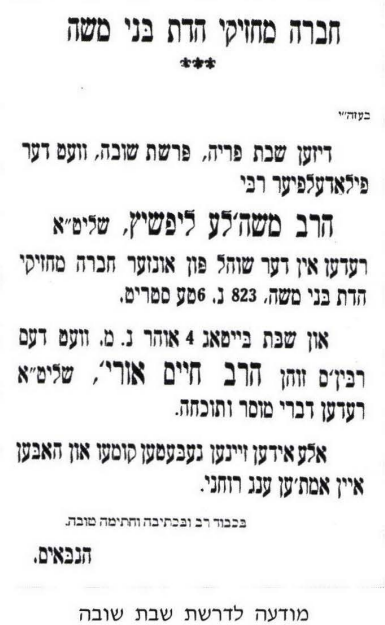
אין צורך לנתח

בביתו של רבי משה בארה"ב התאכסן פעם יהודי בשם רבי שמעון אלתר ברנהולץ שהיה שד"ר מא"י. הוא נחלה ואושפז בבית החולים, והרופאים שם קבעו שחייבים לנתחו. דעתם היתה שהניתוח כה דחוף עד שיעשה גם ללא הסכמתו, בגלל הסכנה שבה הוא נמצא. היה זה בעצם יום שבת קודש.

בצר לו, התקשר האיש לר' משה לספר לו אודות המצב, אם כי היו סיכויים קלושים שמאן דהוא ירים את הטלפון ביום השבת. למזלו שהה אז בביתו אדם שאינו שפוי בדעתו שהרים את הטלפון ושמע שאחד צועק מעבר לקו: ר' משה, הצילני! מיד רץ ר' משה לבית החולים שמע במה מדובר, ואמר שאינו מרשה לעשות את הניתוח. הרופאים לא רצו לשמוע לו, אולם הוא התנגד בתקיפות לניתוח. לבסוף צייתו לו, וערכו מחדש את הצילומים ואכן ראו שאין צורך בניתוח!

לימים, הגיע רבי משה לבקר בארה"ק. כשנודע לרבי שמעון כי רבי משה הגיע לארץ, בא לבקרו בבית הוריו. הוא נכנס לבית ההורים בבתי ראנד וקרא בקול: "רבי"! כאשר שמעה אמו הרבנית את התואר "רבי" נאנחה ואמרה לבנה, ר' פינחס: רבי הוא קורא לבן שלי... אני מרגישה כמו שדקרו לי סכין בלב! אבי זצ"ל לא רצה להיות רבי!

ואמנם, בעת שהתמנה רבי משה לאדמו"ר ומנהיג, הצטערה אמו הרבנית על כך, מהסיבה האמורה. אך בעלה רבי דוד'ל הרגיעה, באמרו שעל ידי כך יחזקו יותר את האידישקייט בארה"ב וגם הם וצאצאיהם יתחזקו בכך.

חברה מחזיקי הדת בני משה

***

בעזה"י

דיעזן שבת פריה, פרשת שובה, וועט דער פיל־אדעל־פיער רבי

הרב משה'לע ליפשיץ, שליט"א

רעדען אין דער שוה'ל פון אונזער חברה מחזיקי הדת בני משה, 823 נ. 6טע סטריט.

און שפּת בייאאנ 4 אוהר נ. מ. וועט דעם רבין'ס זוהן הרב חיים אורי', שליט"א רעדען דברי מוסר ותוכחה.

אל"ע איידען זיינען נעבעטען קומען און האבען איין אמת'ען ענג רוחני.

בכבוד רב ובכיבוד והתימה טובה,

הנבאים.

מודעה לדרשת שבת שובה

לחלץ מן העיגון

באחד הימים הגיעה אליו אשה עשירה שנקלעה למצוקה. היה זה כאשר בעלה נפטר בלא להניח זש״ק, ואחיו שיודע שהשאיר לה ירושה מכובדת, מבקש סכום מופרז עבור נתינת חליצה שתתיר אותה מחבלי עגינותה. ר׳ משה טיכס עצה כדי למצוא מוצא מן הסבך ועלה בדעתו טכסיס מבריק. הוא ניגש לאחי הנפטר ואמר לו: ״דע לך! אני הגעתי מארץ הקודש והנני אחד מחברי בית הדין הגדול בירושלים, בידי הסמכות לחלוץ לאותה אשה במקומך בשליחות בית דין הגדול, אך היות ומצווה מן המובחר שאתה תעשה החליצה, לכן אם תתפשר בסכום סביר נסכים לכך, ואם לאו אני אחלוץ במקומך״! הלה, שלא היה בקי ב׳אותיות הקטנות׳, נרתע והתפשר לתת חליצה תיכף ומיד.

אחרית ימיו

בשנת תשי״ח עלה לעיר הקודש ירושלים. טרם צאתו מארה״ב, נפרד מבני קהילתו שערכו מסיבת פרידה לכבודו בהשתתפות רבנים חשובים.

מסיבת פרידה לרבי משה לידו יושב הג״ר אפרים אליעזר יאלעס זצ״ל רבה של פילדלפיא
מאחוריו רבי זעליג ליפשיץ זי״ל, משמאלו של רבי משה עומד בנו רבי חיים אורי זי״ל

בהגיעו לארה״ק התאכסן בראשית דרכו, בביתם של ר׳ אליעזר רוטנברג וזוגתו בת אחיו ר׳ אהרן. בחודשים אלו הם כיבדוהו ביותר וארגנו מניין תפילה לכבודו, כל ימיו לא שכח רבי משה את חסדם זה, והוקירם ביותר.

גם בשנים אלו לא שקט על שמריו. הרב ידידיה ויינר מראשי הוועד הציבורי למען כבוד האדם, גילה לבני המשפחה בימי ה״שבעה״ שרבי משה׳לי היה אחד מראשוני הלוחמים נגד ניתוחי מתים שרירותיים. הוא שארגן את העצומה (׳פטיציה׳) בחתימת מאות עולים חדשים ילידי ארה״ב, ובה הביעו תביעתם להפסקת ניתוחי המתים השרירותיים. הוא הדין במערכות הגורליות נגד: גזירות גיוס הנשים, השירות הלאומי, חיטוטי קברים וכדומה, הלא הן מערכותיה הכבירות של היהדות החרדית בארץ הקודש.

בעת המערכה הכבידה שניטשה נגד ״מועדון המריבה״ שבסמוך לשכונת מאה שערים השתתף רבי משה בין המפגינים. כאשר נדחף ע״י השוטרים, נתארגנו מחאות מאישי ממשל בארה״ב שמחו על הפגיעה

רבי משה לעת זקנתו לימינו אחיו הר״ר אהרן ז״ל
לשמאלו בני אחיו הר״ר אברהם שליט״א ור׳ צבי ז״ל

בכבודו. עובדה זו, היתה בין הגורמים לסגירת אותו מקום פרוץ, והשקט חזר למקומו.

שבע עשרה שנה, כמנין טו"ב, היו שנות מגוריו האחרונים בירושלים. הן היו שנות שיבה ומעלה, שנות של נחת ושלווה, עד שחלה ונפטר עשיר מעש וזכויות ביום כ"ט תמוז תשל"ה ונטמן ליד אביו בהר המנוחות בירושלים תנצב"ה.

כפה פרשה לעני

זוגתו של רבי משה, הרבנית מרת חיה ע"ה, היתה אישיות יחודית מלאת מרץ ומעוררת כבוד, היא זכתה להרבות במעשי חסד והכנסת אורחים. ביתם בארצות הברית, היווה מקום מרכזי לבני ארץ ישראל שביקרו בה. כל מי שפנה אל ביתם התקבל במאור פנים וקיבל תשומת לב מיוחדת כאילו היה האורח היחידי בכל הבית. היא עשתה כל מאמץ כדי להנעים לאורחים את שהותם בארץ נכר. קומה שלמה בביתם, יועדה לאורחים.

בעלת כשרונות נעלים היתה, וכל מרצה וכוחותיה השקיעה להרבות במעשי חסד. באמריקה של אותם ימים, גידלה במסירות נפש משפחה לתפארת, כולם זרע ברך ה', עוסקים בתורה ובמצוות ולנים באהלה של תורה. חלק נכבד מהם, אף משמשים בקודש בתפקידים נכבדים ומרביצים תורה ומוסר בקרב מבקשי ה'.

באותם ימים, לא רבים מילדי החרדים בפילדלפיה נשארו בדרך התורה. הרבי ר' משה'לה ורעייתו שלחו את בניהם לארץ ישראל ללמוד תורה מגיל צעיר. אנשי הקהילה לא הבינו זאת, הם שאלו הפצירו, הלא זו אכזריות! לשלוח ילדים מהבית, למרחק! ענו ההורים, כי להשאירם באמריקה שבה יושפעו מרוח ההפקר, זו אכזריות! ואכן זכו, שכולם המשיכו בדרך התורה.

עמדה לימין בעלה האדמו"ר רבי משה, בכל פעולותיו הכבירות למען הכלל והפרט. ניתן לומר, שאלמלא עזרתה כל העת, לא היה מגיע בעלה לאן שהגיע, לדרגותיו הנעלות בהפצת תורה ויראה.

נשמתה עלתה לגנזי מרומים, ביום י״ד אייר שנת תשל״ט ונטמנה בסמוך לציון בעלה בהר המנוחות בירושלים. תנצב״ה.

השאירו אחריהם את בניהם החשובים: רבי אשר זעליג ז״ל שמילא את מקומו בהנהגת הקהילה בפילדלפיה; רבי חיים אורי ז״ל, שעמד בראש כמה מפעלי תורה וחסד; רבי צבי יעקב ז״ל רבי נטע יהודה ז״ל.

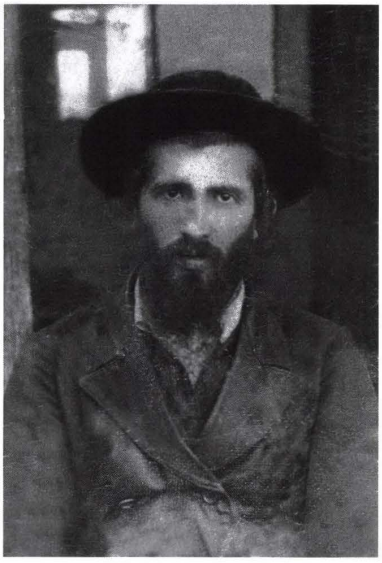
בנותיהם: מרת אלטע פרידה שתחי׳ זוגת רבי שלמה רוזנברג ז״ל ומרת שרה ע״ה זוגת רבי מרדכי קאופמן.

פרק מה

רבי חיים ליפשיץ זצ"ל הי"ד

לידתו ושנות נעוריו

רבי חיים ליפשיץ הי"ד

ר' חיים נולד לאביו בריישא בשנת תרנ"ו. כשהוכנס לבריתו של אאע"ה, נתכבד הרה"ק ר' אלעזר מריישא בברכות וכשהגיע לקריאת השם קרא לו בשם: 'חיים'. כשסיפר אביו ר' דוד'ל לרבו הרה"ק משינאווא, שרבי אלעזר הוא שנתן את השם חיים, תמה ושאל: "האם לא ידע ר' אלעזר שקראו לזקנך חיים אורי? ואם כן למה נתן לו רק 'חיים'"? שאלו ר' דוד "האם אוסיף לו גם את השם 'אורי'"? "לא ולא" — נענה הרבי — "אם ר' אלעזר קרא כן, אין מהרהרין אחריו!"[1]

בשנים יותר מאוחרות העלו השערה, כי אולי התכוון לקרותו ע"ש הרה"ק ר' חיים מיערוסלאב אביו של זקנו בעל "אריה דבי עילאי" זי"ע. הוא גדל והתחנך בבית אביו ובת"ת שבריישא מיסודו של זקנו הר"ר חיים אורי. מדי פעם נסע עם הוריו אל זקנו הרה"ק רבי נטע מויעליפולי, אשר שם עיניו על חינוך נכדיו.

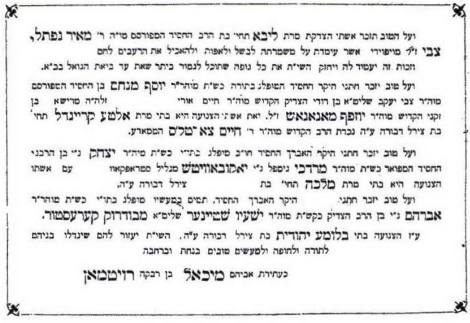
בשנת תרס"ג עלה עם אמו לארץ הקודש כאשר הם מצטרפים לאבי המשפחה שהגיע לכאן שנה לפניהם. בירושלים נתקבל ללימודים בת"ת וישיבת 'עץ חיים' שם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה.

---

1. עי' בס' שיח זקנים ח"ה עמ' של"ה.

אירוסיו ונישואיו

בימים ההם התגורר בירושלים יהודי נכבד ושמו: ר' מיכאל רויטמאן, שהיה נכדו של ר' יוסף מנאנאש כמובא לעיל פרק כז. הוא נקרא בפי כל: 'ר' מיכאל ז'ירקער', ע"ש עיר מגורי חותנו ר' זאנוויל. ר' מיכאל, עלה הקדשה של ר' מיכאל לזוגתו וחתניו בספר פרי הארץ לירושלים מקליינוורדיין שבהונגריה ונתפרסם כמכניס אורחים גדול. בספר "פרי הארץ" (ח"ג, שר' מיכאל הזיל מעות מכיסו להדפיסו) מתארו נכד המחבר בהקדמתו בתארים נכבדים: "הרבני התורני המופלג בתורה וביראת ה' טהורה גומל חסדים אוהב את העניים ומקרבן לתורה כקש"ת וכו' מיכאל נ"י בהר"י רויטמאן יצ"ו נר"ו יאיר לעד".

ועל השוב וזכר אשתי הצדקת מרת **ליבא** תחי' בת הרב החסיד הספרדם מריה ר' **מאיר נפתלי צבי** זלי' מיוחדי אשר עומדת על משמרתה לבשל ולאפות ולהאכיל את הרעבים לחם חכות זה יעמוד לה ויחזק השי"ת את כל נופה שתוכל לגמור ביתר שאת עד ביאת הגואל בב"א.

ועל שוב זכר חתני היקר החסיד השופלג בירוה כש"ת מוהר"ר **יוסף מנחם** בן החסיד הספרדם מוהר' צבי יעקב שליט"א בן רודי הצדיק הקדוש מוהר' חיים אזרי זלוהה מריש"א בן זקני הקדוש מוהר' **יוסף מאנאנאש** זל. ואת אש"ז הצנועה היא בתי מרת **אלטע** קריינדל תחי' בת צדיל דבורה ע"ה נכדת הרב הקדוש מוהר' ר' **חיים צא"טלם** הספארע.

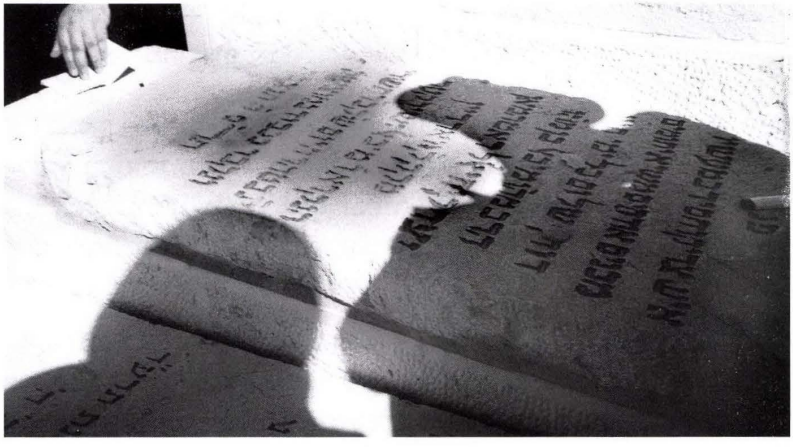
ועל שוב זכר חתני היקר האברך החסיד הרב מופלג בתי"צ כש"ת מוהר' **יצחק** נ"י בן הרבני החסיד הספאר כש"ת מוהר' **מרדכי** נשפל נ"י **יאסובוויטש** מגליל מסראפקאוי עם אשתו הצנועה היא בתי מרת **מלכה** תחי' בת צדיל דבורה ע"ה.

ועל שוב זכר חתני היקר האברך החסיד, תמים קבעשיי מופלג בתי"צ כש"ת מוהר"ר **אברהם** נ"י בן הרב הצדיק כקש"ת מוהר' **ישעיו שטיינער** שליט"א **מבודרוק קערעסטור**.

ע"ז הצנועה בתי **בלומע יהודית** בת צדיל דבורה ע"ה. השי"ת יעזור להם שיגדלו בניהם לתורה ולחופה ולמעשים טובים בנחת וברחבה

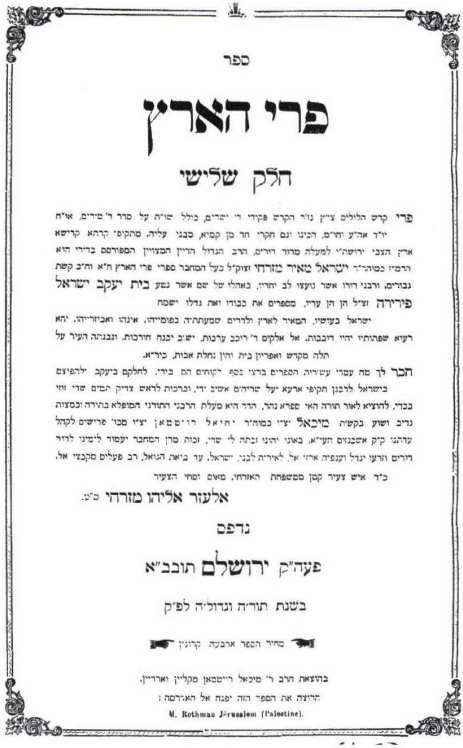
כעתירת אביהם **מיכאל** בן רבקה **רויטמאן**

בימיו עלה ירושלימה עם זוגתו השניה. בהונגריה נשארו שלוש בנותיו מזיו"ר שהיו נשואות לבעליהן החשובים ולהם צאצאים חשובים.

מצבת קברו של רבי מיכאל במרומי הר הזיתים
שופץ ע"י נכדו הרה"צ ר' אהרן בריזל אדמו"ר מדז'שירקא שליט"א

התנהגותו המיוחדת של הבחור החשוב חיים, צדה את עיניו של ר' מיכאל. הואיל ונכדתו רבקה צירל, בתם של בתו מרת מלכה וחתנו רבי יצחק יאקאבאוויטש, הגיעה לפרקה, עלה בדעתו לשדך לה את הבחור חיים. מיהר, איפוא, לכתוב לחתנו על כי מצא שידוך מתאים לבתו. הוא בא בדברים עם אבי הבחור, רבי דוד אריה בריזל, אשר התעניין אודות המדוברת אצל אחיו ר' יוסף מנחם גליקליך, (ראה אודותיו, לעיל בפרק לד) חתנו של ר' מיכאל וגיסו של ר' יצחק. הוא תיאר לאחיו את מידותיה המופלאות של המדוברת. כך בא השידוך לידי גמר.

ספר

פרי הארץ

חלק שלישי

פרי קדש הלולים ע"ק נזר הקדש פקודי ד' יסדים, כולל ספרי על ספר ד' עדיים, אר"ח ירח אדר"ח וחרם, הכינו יגם חקרי חד מן קמיא, סבני עליה, סתקופי קדמא קדישא ארץ הצבי ירושלים למעלה מהור הרים, הרב הגדול הריין המצויין המפורסם בדורו הוא הרמני כמוהר"ר ישראל מאיר בזגדדי זצוק"ל בעל המחבר ספרי פרי הארץ ח"א וחב קשת נבורים, ורבני הורו אשר נועצו לב יחדיו, באהלו של שם אשר נשק בית יעקב ישראל פיריהה וצ"ל חן חן עדיו. מספרים את כבודו ואת גדלו ישמח ישראל בעשיהו. המאיר לארץ ולדרים שמעתתיה בפומיהה. אינהו ואבזריהה. וחא רעיא שפתותיו יהיו רוכבות. אל אלקים ד' ויכב עלינו. יש"ב יבנה חורבות. ונבנתה הער על תלה מקדש ואפריון בית והון נחלת אבות. כיר"א.

חבר לך מה עבדי עשיהו הסדרים ברבי בסף לקוחים הם בידי. לחלקם בעקב ילחמצם בישראל לרבנן תקופי ארעא יעל שרידים אשוב ידי. וברכות לראש צדיק הדם שדי ויזי בכרי. להציא לאור תורה האי ספרא נחר. הדר הוא מעלת. הרכני התורני המפלא בהוריה ובמצות נדיב ושוע נקשיה מיכאל יצדי כמוהר' יחיאל דוידסאן יצדי מכרי פרישים לקהל עדתנו קדק אשכנזים הע"א. באנו יחינו ובקתה לי שדי. וכות מהחבר יעמוד לימיני לדור דורים וזרעו יגדל ונעשיה ארזי אל. לאורית לבני ישראל. עד בואה הגואל. רב פעלים מקבצי אל.

כ"ד איש צעיר קטן מספשחת האורחי. מאש ימחי הצעיר

אלעזר אליהו מזרחי ס"ט.

נדפס

פעה"ק ירושלם תובב"א

בשנת תרי"ה וגדולי"ה לפ"ק

מחיר הספר ארבעה קרוינן

בהוצאת הרב ר' מיכאל ריישמאן מקליין וארדיין.

תרוצה את הספר הזה יפנה אל האדרסה:

M. Rothman Jerusalem (Palestine).

שער הספר פרי הארץ

בשנת תרע"ב יצא החתן חיים עם אמו לחו"ל לנשואיו. כאמור, מאביו נבצר לנסוע לשמחת הנשואין, מחשש שלטונות הצבא שמפניהם ברח לא"י. תחנתם הראשונה היתה בווישניצא, אצל הסבא רבי נטע'לי לקבל את ברכתו. משם נסעו לקליינוורדיין, שם התקיימה החתונה ברוב פאר והדר. המחותן רבי יצחק היה מנכבדי העיר, ושימש בקודש כראש הישיבה לצעירי הבחורים, שם למדו בחירי התלמידים מהעיר וסביבותיה, ובין תלמידיו נמנו כ"ק אדמו"ר מצאנז־קלויזנבורג זצ"ל ועוד מגדולי הדור, ויבלחט"א כ"ק אדמו"ר מטאהש שליט"א שהיה בא גם ללמוד וליבחן אצל ר' חיים ליפשיץ הי"ד.

בצל רבותיו

מספר פעמים הספיק רבי חיים לנסוע לווישניצא, להסתופף בצל זקנו הרה"ק ר' נטע, עד שנסתלק בשנת תרע"ה. זוגתו סיפרה שבפעם ראשונה שנסעו אל הסבא האדמו"ר ר' נטע, אמר לה בעלה בדרך, שאם זקנו ישאל אותה משהו, והתשובה עשויה שלא למצוא חן בעיניו, עדיף שתשתוק מאשר תאמר דבר של נדנוד שקר, כי אם הסבא יבחין בדבריה נדנוד שקר, לא ידבר אתה יותר.

הרה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זי"ע

לאחר פטירת זקנו, נסע להסתופף בצל הרה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זי"ע, בנו של הרה"ק בעל דברי חיים זי"ע. כן היה נוסע לפרקים אל הרה"ק ר' ישעי' מקרעסטיר זי"ע.

כשנולד לר' חיים בן, שהה אז בעיר קליינורדיין הרה"ק מראצפערט, כמובן שהוזמן אחר כבוד לברית. לפני הברית שאל את ר' חיים איזה שם בדעתו לקרוא לרך הנולד. השיב לו ר' חיים: בדעתי לקרוא לו 'יצחק יעקב', על שם חותני ר' יצחק וזקני ר' צבי יעקב. הקשה הראצפערטער: ומדוע בסדר זה ולא להיפך? ענה ר' חיים: הרי כך הוא סדר התולדות — אברהם יצחק ויעקב. השיבו הרבי: והרי מצינו לצדיקי עולם כהרה"ק החוזה מלובלין והיהודי הקדוש ששמם היה יעקב יצחק?! לכן איעצך ויהי אלוקים עמך, קרא לו בשם 'יעקב יצחק'. פשיטא ואין צריך לומר, שר' חיים עשה כדבריו. (לימים, כאשר נולד בן לר' פינחס בריזל — אחיו הצעיר וחתנו של ר' חיים — שאל את אביו ר' דוד איזה שם לתת לו. השיב לו אביו: הרי יש לך כבר תשובה מהרה"ק מראפצערט כפי שציווה לחותנך!)

בתקופה הראשונה סבל מרורים משלטונות הונגריה, מאחר שלא היתה לו נתינות הונגרית. הוא הוצרך מדי פעם לנדוד מעירו, אך ניצל זאת להסתופפות בצל רבותיו, שם הסתתר מעינם הבוחנת של פקידי השלטון.

התמדתו היתה לשם דבר. בתו הגדולה מרת חנה יוטא ע"ה, זוגתו של אחיו הרה"צ ר' פינחס בריזל זצ"ל, זכרה איך שאביה שקד על תלמודו כאשר טפלי תלויים בו. גם בעת לימודו נשא בעול עם זוגתו הרבנית. הא כיצד? היה לומד את הגמרא והשולחן ערוך, ותוך כדי לימוד בידו האחת היה מנענע את עריסת התינוק, וברגלו נענע את העריסה השניה כדי להרגיעם.

הג"ר שמעון גרינפלד זי"ע
בעל שו"ת מהרש"ג

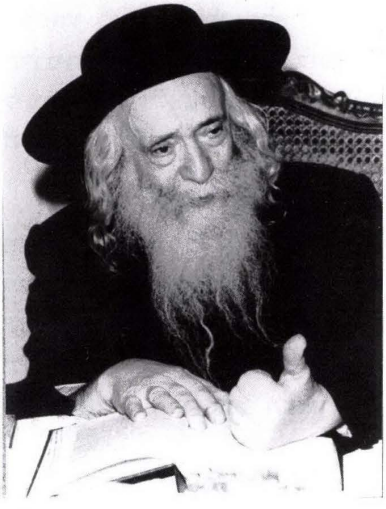
זוגתו הצדקנית עמדה לימינו, והשתדלה בכל כוחה שלא יופרע מלימודיו. לשם כך נטלה על עצמה עול פרנסת הבית, ושלחה ידה במסחר למען יוכל בעלה לשבת על התורה ועל העבודה.

התמנותו לדיין ומו"צ

בקליינוורדיין ישב האברך ר' חיים על התורה והעבודה. לאחר כמה שנות שקידה מופלגת, זכה להתעטר בסמיכת חכמים[2] מגדולי הדור בימים ההם: הגאון ר' מרדכי ווינקלר זצ"ל ממאד בעל "לבושי מרדכי", והגאון המפורסם ר' שמעון גרינפלד מסעמיהלי זצ"ל בעל שו"ת מהרש"ג. בהיותו בגיל כ"ה הכתירו האב"ד דקליינוורדיין, הגאון ר' משה חיים ליטש רוזנבוים זצ"ל כדיין ומו"צ,

2. בס' שם הגדולים החדש מארץ הגר בסופו מזכירו ברשימת רבני הונגריה החיים בימיו בעמ' 418 מזכיר בעיר קליינוארדיין "מו"צ הרב מו"ה חיים ליפשיץ.

נוסף על הדיין שכבר היה בעיר. משכורתו כדיין הקלה עליו את עול פרנסתו, מעתה יכול היה לשבת במנוחה על התורה והעבודה. כך היה יושב כל היום ועוסק בתורה.

כ״ק האדמו״ר מצאנז קלויזנבורג זצ״ל

לאחר פטירת חותנו ראש הישיבה, נתן עינו בבחורים החשובים ולמד איתם בצוותא. בין אלו שלמדו איתו נמנה הרה״ק ר׳ יקותיאל יהודה הלברשטאם האדמו״ר מקלויזנבורג זצ״ל, עימו היה לו סדר לימוד מיוחד. הם קבעו את סדר חזרת הלימוד דווקא לשעות הלילה, משעה שתיים בלילה, ונהגו לעמוד כל עת לימודם על רגליהם כשרגל אחת על הארץ והשניה על הכיסא. זאת, כדי שאם יירדמו יפלו לארץ. הם היו מספיקים ללמוד מדי לילה כארבעים דף גפ״ת עד השעה אחת עשרה בבוקר, ואז פנו להתפלל שחרית.

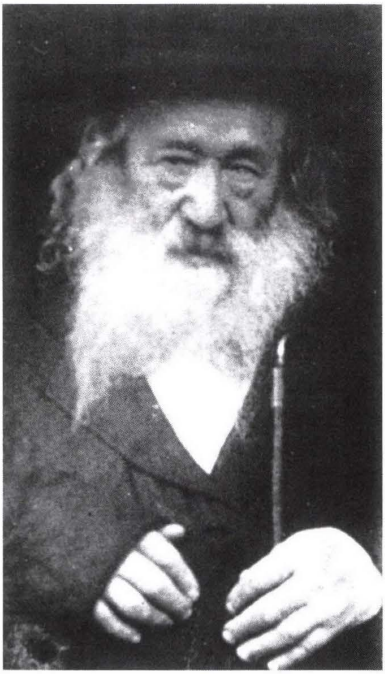
היה גבוה משכמו ומעלה, ואף התבלט בלבושו החסידי, דבר שלא היו רגילים אליו שם בימים ההם. אך הוא עצמו לא דיבר כלל מיחוסו ועל היותו נכד של צדיקים קדושים[3].

כל חלב לה׳

פעם בביקורו אצל הרה״ק ר׳ אברהם שלום מסטרופקוב זי״ע, הבחין הרה״ק במעילו המרופט במקצת ושאלו: היתכן? תלמיד חכם נעלה

3. עי׳ בירחון ״אור תורה״ קליינוארדיין שבט תרצ״ג סי׳ ס׳ שכתב הערה על ספר חסידים ששמע מזקינו הרב הקדוש מוויעליפאלי זצ״ל.

כמותך ילך בלבוש כזה? נענה ר' חיים בתנועת יד כאומר: וכי מה אעשה? ואין בידי פרוטה לפורטה. נענה הרבי: אתן לך אפוא, במתנה את אחת הקפוטות שלי שאיני צריך לה. הוא ציוה מיד להביא קפוטה מהודרת, וציווה את ר' חיים ללובשה. חזקה עליו בקשתו של הרבי והוא התעטף בקפוטה הנאה. הרבי התבונן בו ומיד אמר: הרי זה על פי מידותיך כאילו נתפר עבורך! ופטרו לשלום.

הרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב זי"ע

לאחר מכן נודע להרבנית שהקפוטה שנתן במתנה לר' חיים, היתה הקפוטה החדשה שנתפרה זה עתה בעבור הרבי, לכבוד שמחה משפחתית קרובה. נכנסה אפוא, הרבנית בטענה אל הרבי: וכי למה היה הרבי צריך להעניק לו במתנה דווקא את הקפוטה החדשה, הרי ישנן עוד קפוטות?! נענה הרבי ואמר: "כל חלב לה'" — כשתלמיד חכם הגון מגיע וזקוק לנתינה, עלינו להעניק לו מהחלק המשובח ביותר.

פעם הגיע הרה"ק מסאטמאר לשהות בשב"ק בעיר "נירדהעאז" הסמוכה לקליינוואַרדיין הרבה מתושבי קליינוואַרדיין הגיעו לשב"ק זו לשהות בצל אדמו"ר זיע"א ביניהם גם ר' חיים.

הוא עמד אז להשיא את בתו לחתן ת"ח גדול ה"ה הגה"ח ר' יצחק ליכטנשטיין זצ"ל [ששרד את השואה והקים אח"כ משפחה עניפה לתפארת בווילִיאמסבורג] אחרי שבת כשהלכו ליפרד מאדמו"ר זיע"א היה מונח על השולחן ערימה גדולה של קוויטלאך עם פדיונות. כששמע

אדמו״ר זיע״א שר׳ חיים עומד לחתן את בתו. לקח את כל ערימת הכסף שהיה מונח שם ונתנו לר׳ חיים[4].

צדק צדק תרדוף

נהג ברמה את עדת צאן מרעיתו וענייני העיר. לא חת מפני איש ולפניו חנף לא יבא. סיפר בנו ר׳ יעקב יצחק זצ״ל, ששהה פעם בדין תורה שהתקיים בין נגיד אחד לעני מרוד. כנהוג שלאחר פסק־הדין נותנים ׳דמי פסק׳, הוציא הנגיד סכום של עשרה ריניש — סכום עתק בימים ההם — והניח על השלחן. העני שלא היה לו יותר מריניש אחד הניחו על השולחן.

נענה ר׳ חיים לנגיד ואמר לו: אבקשך! קח בחזרה תשעה ריניש, רצוני שתתן בדיוק אותו סכום שהעני נותן! הנגיד הפציר בו שיקבל, אך הוא לא הסכים בשום אופן, לנגד עיניו עמד הפסוק: ״ושוחד לא תקח״, גם לאחר הפס״ד.

סיפור דומה אירע, כאשר אחד ממתפללי בית מדרשו הפציר בו לשמש כדיין עבורו באיזה סכסוך. בתחילה סירב, אך לאחר הפצרות

---

4. מפי הרה״ח ר׳ חיים יאקאב ששמע מר׳ יצחק ליכטנשטיין זצ״ל שהיה נוכח שם. שכאמור היה בזיווי״ר חתן ר׳ חיים.

יש לציין שבמכתב שנמצא תח״י ר׳ חיים יאקאב כותב ר׳ חיים ליפשיץ שעומד להשיא בתו עם ת״ח ובקיא בש״ס ה״ה ר׳ יצחק ליכטנשטיין הנ״ל. ר׳ חיים יאקאב מוסיף שהג״ר יצחק הנ״ל כשראהו פעם בשב״ק לפני התפילה בשוחחו עם חברים. נענה ר׳ יצחק ואמר לו: הרי אתה קרוי ע״ש חותני הראשון ר״ח ליפשיץ שהיה מקפיד בשבת לא לדבר כלל דברי חול. רק כמה מילים בלשה״ק. א״כ אינו מתאים לך לשוחח לפני התפילה.

עד כדי כך היה קשור הג״ר יצחק לרבי חיים ליפשיץ שבהיותו על ערש דווי כשנכנס רבי חיים יאקאב לבקרו ואמר לו שהוא נכדו של ר״ח ליפשיץ. פתח הר׳ יצחק הנ״ל את עיניו והביט בו בהתבוננות יתירה.

עוד סיפר הג״ר יצחק שבהיותו אברך סמוך על שולחן חותנו ר׳ חיים הי״ד. ובהיות שבביתו נהגו לעשות סיום במוצאי תשעה באב ולסעוד סעודה בשרית. ביקש ר׳ יצחק מחותנו לקיים גם אצלו מנהג זה. והיה עומד אז לסיים הש״ס. תשעה באב חל ביום ראשון ושוחחו אז ביום שישי. נענה אליו חותנו ר׳ חיים: אם תתחיל ותסיים היום מסכת. נעשה עבורך סעודה בשרית. ר׳ יצחק הספיק ללמוד מסכתא ואף נבחן ע״ז אצל חותנו ועשו סעודה בשרית.

מרובות קיבל את הד"ת, ולבסוף הפסיד אותו אדם בדין התורה.

לאוזניו של ר' חיים הגיע התבטאותו של הלה שרטן על ההפסד בד"ת באומרו: "על ר' חיים היתה מוטלת החובה להתחשב בי ולמצוא זכות עבורי בהיותי ממתפללי בית מדרשו".

בליל שב"ק, לפני 'קבלת שבת', הכריז ר' חיים בבית מדרשו שהיות וכך וכך היה מעשה, מבקש הוא מאדם זה שיחדל מלהתפלל בבית מדרשו, בנמקו: "אינני רוצה שבעל השקפות פסולות כאלו, יהיה בין מתפללי בית מדרשי".

למרות עמדתו התקיפה, בשעה שהיה צורך בכך, ידע ג"כ לירד אל העם ואף לילדים קטנים. פעם פרצה קטטה בין שני ילדים כאשר אחד מהם קרע את סידורו החדש של חבירו. עודם מתגודדים ביניהם, והנה ר' חיים עובר על פניהם. ניגשו השנים בבקשה שידון ביניהם על מי לשלם, ר' חיים קרא להם לביתו פנימה, האזין ברב קשב לטענות כל אחד, ויישב ביניהם ההדורים ב"פשרה" שהקורע ישתדל לכרוך את הסידור ושלום על ישראל.

הרבצת תורה

כאשר היו מבקרים בעירו אדמו"רים ורבנים, היה זה לכבוד עבורם להזמינו לבוא לקבלת פנים שערכו בני העיר לכבודם. הוא אף השתתף באותן שבתות בעריכת השולחנות הטהורים של האורחים האדמו"רים.

עד מהרה, הפך לחביבם של כל בני העיר שהעריצוהו וכיבדוהו מאד. כאות הערכה מינו אותו לראש חבורת "תפארת בחורים", שם היה מוסר כל לילה שיעורים לבחורים שהיו עובדים לפרנסתם כל היום. בשבתות הקיץ היה לומד עימם 'פרקי אבות' בביתו כשהוא מתבל דבריו בפירושים נאים וקולעים. בחורים אלו שהיו ממקשיביו וממקבלי תורתו, התקשרו אליו בעבותות אהבה בקשר שהשפיע על עתיד חייהם. בעירו קליינוואַרדיין, נהגו לעשות סיום הש"ס בקלויז כל שנה ביום כ"ט בשבט, והוא זה שנתכבד לומר את ההדרן. הוא ניחן בכשרון דרוש מיוחד, ובני העיר היו רצים לדרשותיו המופלאות ומקשיבים לו בהערצה.

מעודו התרחק ממחלוקת כמפני אש. הוא מיאן להתערב בשום דבר מחלוקת שהיה בעיר. פעם, כשפרצה אש המחלוקת בעיר ורצו לערב אותו, קם וברח מן העיר עד יעבור זעם.

למען יצווה את ביתו אחריו

יחד עם זוגתו הצדקנית מרת רבקה צירל, זכה להקים דור ישרים מבורך. עמידתו בתוקף נגד כל שינוי כהוא זה מדרך ישראל סבא, הביאה לכך שביתו היה ידוע כאחד המיוחדים שבעיר, אשר צאצאיו מקפידים בכל לב על גדרי הצניעות המקובלים מדור דור.

אחת מבנותיו סיפרה, שפעם ביקרה אצל אחת מחברותיה בעיר אחרת שם נהגו בלבוש שונה מהמקובל בקליינוארדיין, אם כי בשמירת כל גדרי הצניעות. חברתה ניסתה לשדלה לשנות את הלבוש והבת אמרה לה: "אכתוב לאבי שהחלפתי את הלבוש לכפי הנהוג כאן, רצוני לשמוע את תגובתו".

אביה ענה לה במכתב: "אם ברצונך ללבוש כפי הנהוג במקום ההוא, את יכולה להישאר להתגורר בבית חברתך, אל תחזרי הביתה"!

מתוך התשובה החריפה והנחרצת ראתה הבת עד כמה אביה מקפיד על הדבר, ולכן לא שינתה לבושה.

בעת שבתו הבכורה מרת חנה יוטא ע"ה הגיעה לפרקה, עלה בדעת הסבתא מרת פייגל ע"ה בירושלים, לשדכה עם בנה הצעיר הרה"ח ר' פינחס זצ"ל. מיהרה ושיגרה מכתב לבנה ר' חיים שיבוא עם בתו לארץ הקודש. ואכן, בט"ו בתמוז תרצ"ב הגיע לארץ עם בתו. השמחה הרקיעה שחקים בשעת המפגש עם הוריו, אחרי עשרים שנה שלא ראו זה את זה. אז אף הכיר לראשונה את אחיו הקטן, הלא הוא החתן שלא ראהו מעולם.

השידוך נגמר למזל־טוב בכ"ב בתמוז. כיון שאצה לו הדרך לחזור לקליינוארדיין שם שימש בקודש כדיין ומו"צ, התקיימה החתונה בר"ח אלול לשמחתם של בני המשפחה הרחבה.

בתקופה קצרה זו, בעת שהותו בירושלים, הספיקו בני משפחתו להכיר בו שהוא גבוה משכמו ומעלה, מלא וגדוש הוא בתורה ויראה. כמה נושאים מסובכים בהלכה נתלבנו אז על ידו.

גיסו, הגאון רבי יעקב פריינד, נענה אז ואמר: הכרתי היטב את ר' חיים עוד מימי בחרותו ואת ידיעתו בתורה. אך כעת הוא נשתנה לבלי היכר. לא היה סעיף קטן אחד בכל חלקי שו"ע שלא זכר בכל פרטיו. מני אז, החליט ר' יעקב לשגר אליו לקליינורדיין את כספי המעשר שלו, באומרו שרוצה לתמוך בתלמיד חכם אמיתי הממית עצמו באהלה של תורה.

נחשבנו כצאן טבחה

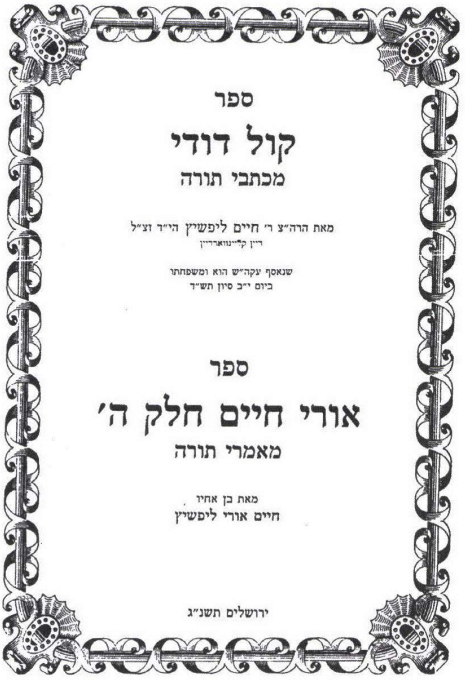
כאשר עלה הכורת על יהדות אירופה, נגזרה הגזירה מן השמים שגם רבי חיים ליפשיץ ובני משפחתו יזכו להיעקד על קדושת שמו יתברך. ביום ט' בסיון (שנת תש"ד) העלו הרשעים הארורים אותם ואת כל בני העיר לרכבות, והעבירו אותם לאושוויץ, שם הגיעו ביום שישי י"א בסיוון, ובעת כניסת השבת אחרי שהספיק לומר את נוסח הקידוש הורידום מהרכבות והם הובלו לתאי הגזים הי"ד.

ביום זה עצמו, בי"א בסיון, התקיימה בירושלים חתונת בתו של ר' זלמן אחיו. פתאום יצאה אש, והוילונות בביתו של ר' זלמן בריזל החלו בוערים. ר' דוד אריה בריזל נחרד כולו ומיד קרא בכאב: "מי יודע מה קרה לבני חיים!" — — —

לבו אמר לו שמשהו לא כשורה עם בנו האהוב ר' חיים.

רק לאחר כמה שנים נודע, כי אכן, בדיוק באותה שעה, בליל שבת זה, הוכנס ר' חיים לתאי הגזים ושעה קלה אחרי כן נשרף על קדושת שמו יתברך, ביחד עם זוגתו וחמישה מצאצאיו: בתו מרת אלטע חיה שכבר נישאה ולה בן, הנערה הינדא רחל, והילדים — נתן דוב, מיכאל, ומשה. השם ינקום דמם.

זכינו בחסדי ה', כי כמה מילדיו ניצלו מציפורני הנאצים. בתו הבכורה שנישאה כאמור לאחיו הצעיר הרה"צ ר' פינחס זצ"ל, עוד שתי בנות ובן: מרת ליבא ע"ה זוגת רבי שמחה אורגל זצ"ל, מרת שרה תחי' זוגת רבי מרדכי יאקאב זצ"ל, ובנו רבי יעקב יצחק זצ"ל. שלושת האחרונים היגרו לארה"ב והקימו משפחות לשם ולתפארת בית אבותם.

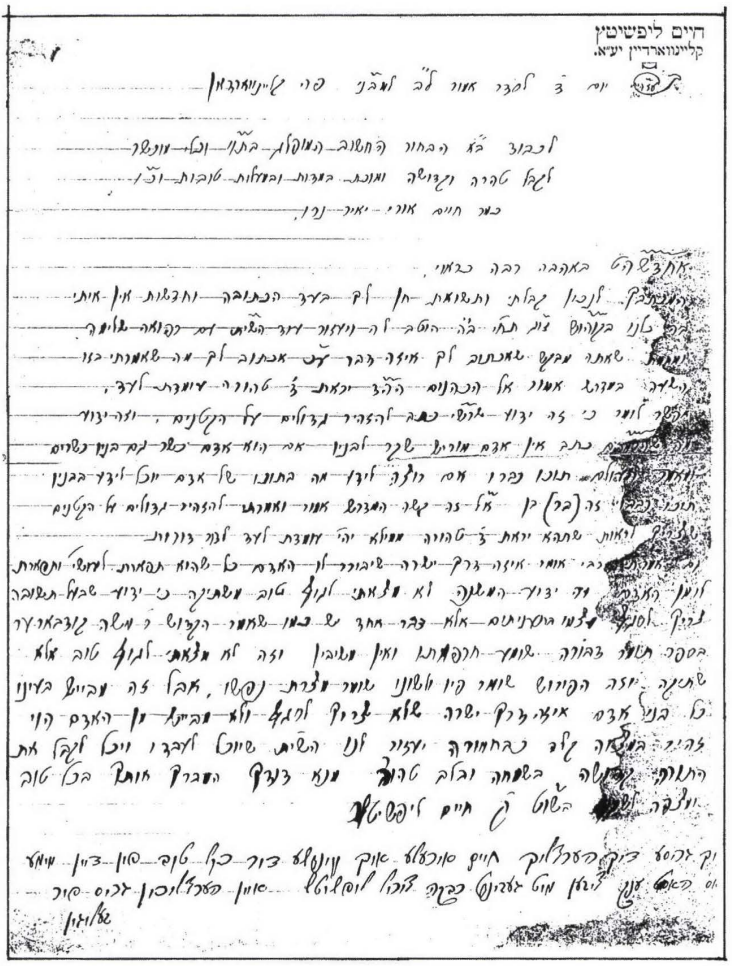

ספר
קול דודי
מכתבי תורה
מאת הרה"צ ר' חיים ליפשיץ הי"ד וצ"ל
רין קלינואדרין
שנאמף עקה"ש הוא ומשפחתו
ביום י"ב סיון תש"ד
ספר
אורי חיים חלק ה'
מאמרי תורה
מאת בן אחיו
חיים אורי ליפשיץ
ירושלים תשנ"ג

שער הקונטרס קול דודי מחידו"ת של ר' חיים ז"ל

רבי חיים השאיר אחריו ברכה חידושי תורה שהעלה על הכתב. אך לדאבוננו, בצוק העיתים בעת מלחמת העולם, נאבדו מאתנו. נסיונות בנו להשיגם, לא צלחו. חלק מחידושיו, ממה שהתכתב עם בן אחיו, הרה"ח רבי חיים אורי ליפשיץ ז"ל, נדפסו בספרו "אורי חיים" חלק ה' בקונטרס מיוחד בשם: "קול דודי".

אשת חיל עטרת בעלה

מרת רבקה צירל ע"ה, זוגתו של רבי חיים, אשה גדולה היתה. מביתו הטהור של אביה רבי יצחק, ספגה אהבת תורה ואמונה טהורה. אימה מרת מלכה ע"ה, בתו של רבי מיכאל זירקער, שלחה ידה במסחר וגידלה אווזים לפרנסת הבית. בכל יום, היתה מפרישה סכום כסף לטובת קופת רבי מאיר בעל הנס, למען יגדלו האווזים כראוי ותוכל לפרנס את בעלה בלי טרדות.

חיים ליפשיטץ
קליינוואַרדיין יע"א.

כתב"י מחידו"ת של ר' חיים ז"ל

כמו כן, שימשה מרת מלכה כמורה לתלמידות שנקבצו ובאו לקליינוורדיין מכל הסביבה, ביחד עם אחותה מרת קריינדל זוגת רבי יוסף מנחם גליקליך. התלמידות למדו אצלהן תורה וספגו יראת שמים.

הן הדריכו אותן ללכת בדרכי ה׳. גם דאגו לגשמיותן, הזינו את הבנות בארוחות חמות ומזינות בביתה של מרת מלכה, והלינו אותן בביתה של מרת קריינדל. מרת מלכה נהגה לומר לתלמידותיה, שאין היא דואגת לגידול האווזים מכיוון שמפרישה צדקה לע״נ רבי מאיר בעל הנס, והיא סמוכה ובטוחה שבזכות מעשי הצדקה שלה יסייע ה׳ בעדה לראות ברכה בעמלה. כך השרישה בלב תלמידותיה ובני משפחתה את מידת הביטחון.

פעם אחת קרה שנגנבו חמישה אווזים מהלול. אמרו לה תלמידותיה: היכן הזכות של רבי מאירל? ענתה ואמרה: בטוחני שלא אנזק כלל וה׳ ימלא חסרוני מהרה. לא עברו ימים רבים, והגיעו אליה שוטרי המקום ובידיהם האווזים הגנובים. הגנב נלכד אמרו, הנה לך את האווזים שלך. היה זה פרק מאלף של אמונה וביטחון בה׳, והיה נר לרגלי תלמידותיה בכל שנות חייהן.

לא יפלא אפוא, שבתה מרת רבקה צירל נטלה אף היא עליה את פרנסת הבית והתעסקה במכירת תרנגולים. היא גידלה משפחה לתפארת, עדי עלה עליהם הכורת הנאצי וגדע בחרי־אף את כל בני משפחתם והם נעקדו על קידוש השם. ה׳ יקום דמם הטהור וכיפר אדמתו עמו.

פרק מו

רבי יעקב מנחם פריינד זצ״ל

העילוי הירושלמי

דמות אצילית, הכלולה מגאונות בתורה, גאונות בענוות חן וגאונות בהצנע לכת. זו היתה דמותו של הגאון רבי יעקב פריינד ז״ל מפארי הישוב הישן של ירושלים.

זקני ירושלים מזכירים את שמו בערגה, על כי התמזגו אצלו מעלות נדירות ומיוחדות; מטבעו היה ״זכרן״ נדיר ומבורך בכשרון, בעל היגיון ברור וצלול, עמקן בסברא, ועם זאת צנוע, יושב אוהל ונחבא אל הכלים. לכן, על אף גדלותו התורנית רבת הגוונים, לא רבות המסופר עליו בהיותו מכסה טפחיים, שאין לו בעולמו אלא ד׳ אמות של הלכה בלבד.

רבי יעקב נולד בירושלים בט״ז בטבת תרנ״ה לאביו הגאון החסיד רבי שאול יצחק פריינד, שהיה מה״פני״ של ירושלים, ומהיושבים ראשונה בבית־הכנסת בתי ראנד. איש פיקח וחכם היה. שהגה״צ רבי יוסף צבי דושינסקי זצוק״ל מגדולי ומאורי הדור, וכיהן כגאב״ד בירושלים בסוף ימיו, היה מכנהו ״א קלוגער חסיד״. הוא היה בנו של הגאון הנודע רבי אלכסנדר סנדר פריינד זלל״ה המכונה ״דער באכטער רב״, אשר כל גדולי ירושלים חרדו לכבודו ולגדולתו.

אמו מרת גולדה פריידא ע״ה, היתה מגזע היחס. בתו של הרה״ק רבי אריה מרדכי רבינוביץ מפאריסוב — ירושלים, בן הרה״ק רבי יהושע אשר מפאריסוב בנו של רבינו ׳היהודי הקדוש׳ מפרשיסחא, זכר צדיקים לברכה.

חינוכו בבית גדול זה, היה ניכר בכל צעדיו בימי נעוריו. מלבד היותו מחונן בכשרונות גאוניים, היו הוריו הדגולים מזילים זהב מכיסם ושוכרים עבורו מלמדים פרטיים, כדרך בני העשירים. בנעוריו למד עם

רבי שאול יצחק פריינד

רבי יעקב פריינד בצעירותו

הגאון רבי חיים גולדברג; ולאחר מכן למד עם הגאון רבי ירחמיאל מרגלית ז״ל, איתו למד כל הש״ס (כך העיד הרה״ח ר׳ דוד מינצברג ז״ל שגם הוא למד איתו, אולם ר׳ יעקב מרוב ענוותנותו, לא סיפר זאת לבניו מעולם). שני מוריו אלו נודעו לבקיאים בש״ס ומעמיקים בעיון.

במשך שנים אחדות למד בחברותא עם הגאון רבי דוד יונגרייז זצ״ל, אשר בעת ההיא עוד נחבא אל הכלים, עד שהוכתר לכהן פאר לראב״ד העדה החרדית שבירושלים. כך יצא שמו של רבי יעקב לעילוי צעיר, כאשר שמו יצא לתהילה בין הלומדים בירושלים.

ואומר לדבק טוב

שֵׁמע העילוי הצעיר הגיע אל הרה״ח רבי דוד׳ל בריזל. כבר מאז כניסתו למצוות שם עין עליו ומאד השתוקק לזכות בו כחתן לבתו. על כך מסופר במסורת המשפחה:

רבי דוד׳ל ביקש מר׳ מענדל ראנד שידע על מעלותיה של בתו מרת

שרה כדרך שכנים, שיואיל להציע את העילוי יעקב פריינד, בנו של רבי שאול יצחק, לבתו. ענה לו ר' מנדל: "אמנם בתך שרה היא כלילת־המעלות, אך אינני יכול להציע השידוך, כי הבחור ר' יעקב הוא עילוי, ואביו ר' שאול יצחק רוצה "נדן" (נדוניה) נכבד עבורו".

ר' דוד'ל מחליט להפגש ישירות עם מחותנו המיועד, הלה מאשר כי אכן עבור בן מיוחד כזה, הם מעוניינים בנדן גדול שכפי הנראה אין באפשרות משפחת בריזל לעמוד בו.

רבי דוד לא מרפה: באמת זהו רצונכם, או שמא הוא תירוץ גרידא? רבי שאול יצחק מודה כי למרות חפצו בשידוך החשוב הזה, רצונו אכן בנדוניה גדולה.

על אף תמימותו, מסוגל היה להוציא לפועל דברים שרצה בהם. הוא סיפר למחותנו ר' מיכאל זי'רקער, על השידוך, והלה הלך לברך את ר' שאול יצחק בברכת מז"ט מוקדמת — — —

"איני יודע מכלום" התפלא רבי שאול יצחק על ה"זריזין מקדימין" של ר' מיכאל.

"אבל אני שמעתי משהו... אם רק ה'נדן' מעכב לגמר השידוך", אמר ר' מיכאל, "יש לי בטחון ש'נדן' יהיה אי"ה. אל תעכבו!".

כך נגמר השידוך למזל טוב.

כתיבת התנאים התעכבה כמה חודשים עד שהרבנית מרת פייגל שנסעה לחתונת הבן חיים, תחזור מחו"ל. וכשהגיעה, הביאה אתה את הנדן הדרוש, ואף קנתה בחו"ל שעון, כפי שסופר לעיל בפרק מג, מתנה לחתן.

שמחת הנישואין התקיימה בירושלים ביום י' בכסליו תרע"ג, והשתתפו בה מסלתה ומשמנה של היהדות החרדית בירושלים, כיאה לנשואי תלמיד חכם לבת תלמיד חכם.

שטר התנאים של רי יעקב ומרת שרה

אעלה את .ירושלם' על ראש שמחתי

קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה

הננו מתכבדים להזמין את מע"כ ליום שמחת
צאצאינו היקרים

החתן הבחור המופלג חו"ב	עב"ג	הכלה הבתולה המהוללה
מ' יעקב מנחם מענדל	✳	מ' שרה
נ"י	✳	תחי'

אשר תהיה אי"ה בשעה טו"ט ביום ד' יוד כסלו תער"נ הבע"ל
וברצות ה' נשיב נמולכם ליום שמחת בניכם אי"ה.

ואת מכבדנו נכבד

אבי החתן	✳	אבי הכלה
שאול יצחק פריינד	✳	דוד בריז"ל מרישע

החופה תתי' בבהמ"ד אוהל משה אשר לחסידי כולל ווארשא בעיר
בשעה 9 והסעודה בערב בבית אבי החתן.

הזמנה לנשואי ר' יעקב (באדיבות הר"ר אברהם בהר"ד קרישבסקי שליט"א)
מעניין לציין שאביו הכתירו בתואר "חריף ובקי"

פרי הארץ לגאון ולתפארת

לאחר נישואיו, עלה ונתעלה במעלות התורה. יודעי דבר אמרו עליו ששלט בעל פה בכל ספרי ההלכה, ומעולם לא תפסוהו בנידון מסויים שלא ידע בו מה להשיב, תוך כדי ציון מקור דברי הפוסקים הדנים בנושא. לטוען רבני מפורסם הזדמן לשוחח עמו, והוא נוכח כי הוא עומד לפני חכם ובר אוריין, בעל הגיון ומנתח מעמיק. מאז היה מתייעץ עמו, מבקש ממנו מקורות ומסתייע בו עצה ותושיה.

עוד בהיותו אברך צעיר לימים, קמו רבים מפניו כאשר נכנס לבית הכנסת.

דבריו נכוחים

על אף צניעותו וענוותנותו, היו חכמתו ותורתו מכריזות עליו מבחוץ. על עובדה אחת מפורסמת שהתרחשה בבית הכנסת בבתי ראנד, סיפרו המתפללים:

הגאון הגדול רבי אהרן קוטלר זצ"ל, היה מתפלל בבית הכנסת בבתי ראנד יחד עם חותנו הגאון הגדול רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל. פעם ביום שישי ניגש להתפלל לפני העמוד חסיד זידיטשוב, ולפי מנהגם שלא לומר תחנון ביום שישי, דילג על סדר תחנון. בסיום התפילה שאל הגאון רבי אהרן קוטלר מדוע לא אמרו היום תחנון, הרי בהלכה לא נזכר שלא יאמרו תחנון בכל יום שישי.

נענה רבי יעקב, כי אמנם בשו"ע ובנושאי כליו לא נזכר דין זה, אולם ה"פרי מגדים" (סימן קל"א מ"ז ס"ק י') בתוך אריכות דבריו מפלפל בדיני מניעת אמירת תחנון, כשיש חתן בביהכנ"ס או ביום החופה, ובין בתרי דבריו מקשה: הרי מדוע נמנעים לומר תחנון ביום החופה? הסיבה היא מכיון שבסוף היום בערב תתקיים חופה, אם־כן, גם בערב שבת לא יאמרו תחנון כיון דיש מצוות תוספת שבת, ובסוף יום ששי יהיה יום שבת?! והפמ"ג נשאר בקושיא (וידוע בשם ה'דברי חיים' כי אף שהפמ"ג אומר דבריו בדרך קושיא, היה רצונו שיתנהגו כן), לכן יש למנוע מלומר תחנון ביום שישי.

הג"ר אהרן קוטלר זצ"ל

השיב הגר"א קוטלר: הרי יש לחלק בפשיטות, כי גדר מצוות תוספת שבת הוא שנתייחס לזמן זה כאילו כבר החל יום השבת, ונסתלק יום שישי.

ענה לו רבי יעקב, כי מקושית הפרי מגדים מבואר שלמד לא כן, אלא כך הוא מצוות תוספת שבת, שביום ו' יהיה דין להתחיל מצוות תוספת שבת, אף שעדיין יום ששי.

הגאון רבי איסר זלמן מלצר שמע את שיחתם, וראה שרבי אהרן לא ניחא ליה בדברי רבי יעקב. נענה ואמר: הרי הוא אמר טוב. כלומר, הרי דבריו נכונים.

בורח מן הרבנות

מספר פעמים נדד רבי יעקב לחו"ל. באחד ממסעיו התיישב בביהכנ"ס שבעיירה והתעמק בתלמודו. שעה שישב וצלל במים אדירים בתלמודו נכנס רב הקהילה, הביט במחזה מתפעם והחל לשוחח ולפלפל עם האורח. במהרה עמד על היקף גדלותו התורנית, וכשראה כי איש שיחו הינו גאון מופלג משכמו ומעלה, הציע לו "בוא ונחליף תפקידנו. מעתה ואילך אתה תהיה רב הקהילה, ואני אהיה שד"ר" — — —

תושבי שכונת בתי ראנד ומתפללי בית הכנסת זכו מדי פעם להתבשם מתורתו, וידעו היטב כי כל רז לא אניס ליה. גאון עצום היודע דרכי הפסק, וראוי הוא שכתרה של תורה ינוח על ראשו. כשנסתלק לעולמו רבה של השכונה, רצו להכתירו במקומו, אך רבי יעקב שהיה מיראי ההוראה ברח מן הרבנות כבורח מן האש.

פעם במוצאי שבת, דפקו על דלת ביתו זוג הורים ועמם בנם, עלם צעיר. חזותם העידה עליהם כי אך זה עתה הגיעו מחו"ל.

שואל רבי יעקב לרצונם, והם מספרים כי גרים הם בחוץ לארץ, אך מכירים את הרב ומכירים לו תודה. כיצד? בנם יקירם זה, חלה בילדותו, והרופאים אמרו נואש ולא מצאו מזור למחלתו.

בצר להם, ביקשו מרבי יעקב שיתפלל וירעיף טללי ברכתו לרפואת בנם והוא נעתר לבקשתם. ברכתו לא שבה ריקם, ובדרך פלא הלך הבן ונרפא.

אולם למגינת לבם, גדל הבן ולבו בל עמו ואינו חושק בתורה. זה זמן רב הם מחכים לבואו של רבי יעקב לחו״ל, שיחזור למעונם לברך את בנם שייפתח לבו ללימוד תורה, והוא אינו מגיע. לכן החליטו כי בעצמם יבואו לארץ הקודש להתברך מפיו, שלב בנם יפתח לתורה.

רבי יעקב ברכו באהבה, אולם לבקשתם כי יואיל להניח ידיו על ראש הבן ולברכו, סירב בנימוק שאין ברצונו לנהוג מעשה רבי — — —

לעת זקנותו בשמחה משפחתית

עם בנו הגאון רבי חיים אורי שליט״א - חבר הבד״ץ דעיה״ק ירושלים

כבוד גדול עשו לו

על אף צניעותו המופלגת, והיותו יושב כל חייו בשכונת בתי ראנד בפאתי הישוב, קנה לו שם

של כבוד בין גדולי חכמי ירושלים שהעריצוהו וחיבבוהו בגין שלל סגולותיו החמודות ותורתו שהכריזה עליו.

בסוף ימיו חלה במחלה קשה וממושכת, עד אשר שבק חיים ביום שישי צום עשרה בטבת תשל"ד אחרי חצות היום. הוא נקבר בו ביום, וכבוד גדול עשו לו במותו. עם צאת הלווייתו בפניא דמעלי שבתא יצאו ללוותו מסלתה ומשמנה של גאוני ירושלים, שבאו לבכות את האבדה הגדולה.

בניו הגאונים זרע ברך ד', ממשיכים את דרכו ומאירים את שמי ירושלים בתורתם. מהם מרביצי תורה ברבים, אשר רבים נהנים מהם עצה ותושיה, ותורה מחזרת על אכסניה שלה.

חכמת נשים בנתה ביתה

זוגתו מרת שרה ע"ה היתה ידועה בחכמת חיים ובבינה יתירה שניתנה לנשים. נולדה ברריישא שבגליציה ביום י"ג אדר תרנ"ז ונקרא שמה שרה בהוראת זקנה הרה"ק ר' נטע (אולי ע"ש זוגתו הראשונה הצדקנית מרת שרה ע"ה).

חכמתה עמדה לה ורבים ממשפחתה נהנו ממנה עצה ותושיה. מקום מגוריה היה סמוך לבית הוריה הדגולים בבתי ראנד, והיא היתה מסייעת רבות במשק הבית, עד שאביה אמר עליה שהיא נושאת אותו על שכמה (="שרה פיליוועט מיר"!). מצוות כיבוד אב, היתה נר לרגלה ועטרה לראשה. תמיד היתה מוסרת נפשה עבור הוריה.

חיבתה ללימוד התורה היתה ללא שיעור. היא נזהרה תמיד להסיר כל טרדה מבעלה הגדול כדי שיוכל לשבת בשלווה באהלה של תורה, וסייעה בפרנסת הבית וגידול צאצאיה. זכתה ב"ה למשפחה גדולה וטפלי היו תלויים בה, ובכל זאת, אחת היתה דאגתה: שבעלה הגדול יוכל לישב באהלה של תורה.

צניעותה היתה לשם דבר, כל כבודה בת מלך פנימה. מעולם לא התבלטה ואף חינכה בנותיה בדרך זו. זכתה יחד עם בעלה הגאון להעמיד משפחה חשובה, בנים הולכים בדרך ישראל סבא ובצניעות, על

טהרת מנהגי ירושלים וקפידותיה, גדולי תורה ויראה, חסידים ואנשי מעשה לשם ולתפארת, שרבים הולכים לאורם.

נפטרה בשם טוב ביום י"ח ניסן תשכ"ד ומנחתה כבוד בהר המנחות.

צאצאיהם: הגה"צ ר' סנדר זצ"ל, ויבדלחט"א הגה"צ ר' נתן נטע; הגה"ח ר' חיים אורי חבר הבד"צ, שיחיו לאויט"א. מרת חיה איטא זוגת רבי פישל גרובר ז"ל; מרת הדסה זוגת רבי מרדכי צבי שיינברגר זצ"ל; מרת רבקה ע"ה זוגת רבי דוד הורביץ זצ"ל; מרת לאה זוגת הרה"צ רבי שמעון אלי' קרישבסקי זצ"ל.

הג"ר פישל גרובר זצ"ל (במרכז משמאל)
בשיחה לבבית עם כ"ק האדמו"ר מביאלא ב"ב זצ"ל

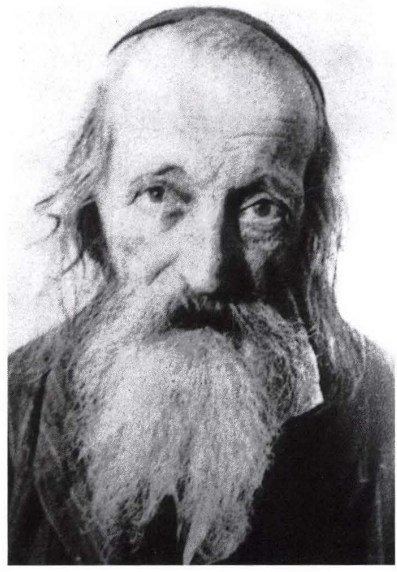
פרק מז

רבי חיים יצחק יהושע ציינוירט זצ״ל

מבני העלייה

בגלריה המפוארה של בני העליה שבירושלים של מעלה, בלטה דמותו הייחודית של הגה״ח ר׳ חיים יצחק יהושע ציינוירט, או כפי שכינוהו הכל: ׳ר׳ שייע ציינוירט׳. הוא היה שם נרדף לפקחות, ענווה ויראת חטא.

נולד בי״ב בחשון תרנ״ח בין חומות העיר העתיקה, לאביו הגה״ח ר׳ אברהם אביש זצ״ל, ולאמו מרת חוה ע״ה בת הרה״צ ר׳ אריה מרדכי רבינוביץ זצ״ל, נכד ה״יהודי הקדוש״ מפרשיסחא זי״ע, ונקרא שמו בישראל ״יצחק יהושע״ (השם ׳חיים׳ נוסף לו בשנת תשי״ד כשחלה,

רבי אברהם אביש ציינוירט זצ״ל

רבי יהושע ציינוירט בצעירותו
יושב על ברכיו בנו ר׳ יעקב ז״ל

כסגולה לרפואה). תמיד השתבח שזכה להיוולד בין חומות ירושלים העתיקה, וכבן נאמן לירושלים זכה גם לא לצאת מארץ ישראל.

מנערותו נודע כילד יניק וחכים. הכל אהבו להשתעשע עמו בשל תשובותיו הפקחיות. אמו נפטרה על פניו כשהיה ילד בן שמונה בשנת תרס״ו, אך למרות יתמותו, התקדם להפליא ועשה חיל בלימודיו.

תורתך שעשועי

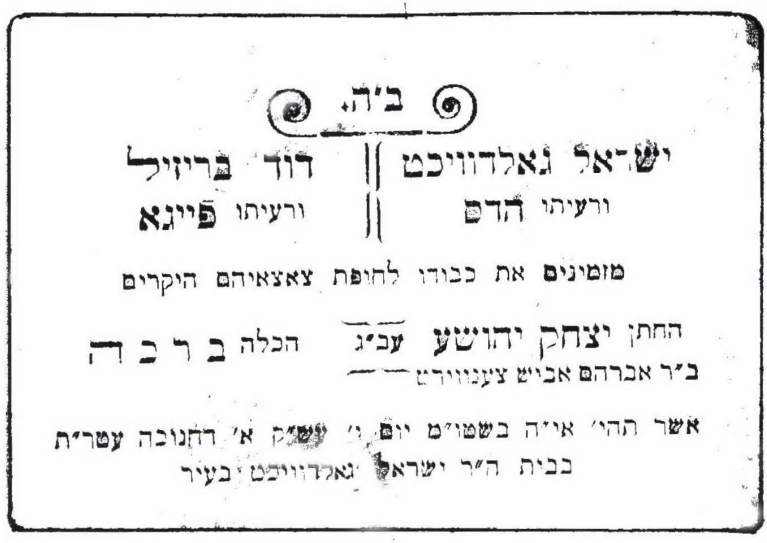
בנעוריו למד בישיבת ״חיי עולם״ ונחשב כתלמיד מצטיין. רבותיו — כמו חבריו הקרובים — נהנו ללחום עמו במלחמתה של תורה, ולשמוע דעתו בכל ענין.

מלחמת העולם הראשונה שהתחוללה בין השנים תרע״ד — תרע״ח, עברה עליו בימי בחרותו. המלחמה כידוע עשתה שמות בישוב הן בגשמיות והן ברוחניות. הוא היה בודד לגמרי, יתום מאמא, ובלא אבא שהיה בשנים האלו בקראקא לרגל נישואיו בזיוו״ש, אך נותר שלם בגופו ובתורתו. אהבת התורה שלו לא ידעה גבולות, והתמדתו הצרופה בכל עת ומצב כולל בעתות הפנאי — הפליאו את הכל.

אצל רבו וש״ב הרה״ק רבי דוד צבי שלמה בידרמן מלעלוב זצוק״ל (אבי דודו הרה״ק רבי שמעון נתן נטע, חתן זקנו הרה״צ רבי יוסף ציינוירט זצ״ל). הוא מצא בית חם, רבי דוד״ל קירב אותו קירבה מיוחדת. הנער הצעיר יצק מים על ידו וספג ממנו תורה, יראה וחכמה. תמיד היו שגורים על לשונו עובדות ואמרות מרבו הקדוש.

ברכה וישועה

עם בת זוגו מרת ברכה בת הרה״צ רבי דוד אריה בריזל זצ״ל השתדך בשנת תרע״ח, (עוד בחייו של רבו הרה״ק רדצ״ש). השדכן והעומד מצדו, היה דודו הרה״ח רבי ישראל גולדויכט ז״ל שיחד עם זוגתו מרת הדס, אחות אמו של ר׳ יהושע, גידלוהו במסירות נפלאה. הנישואין נערכו בחנוכה תרע״ט, ובירושלים אמרו אז בהלצה כי בני הזוג הם ממש ״ברכה וישועה״... (על משקל שמם ברכה ויהושע...)

ב"ה.

ישראל גאלדוויכט || דוד בריזיל
ורעיתו הדם || ורעיתו פייגא

מזמינים את כבודו לחופת צאצאיהם היקרים

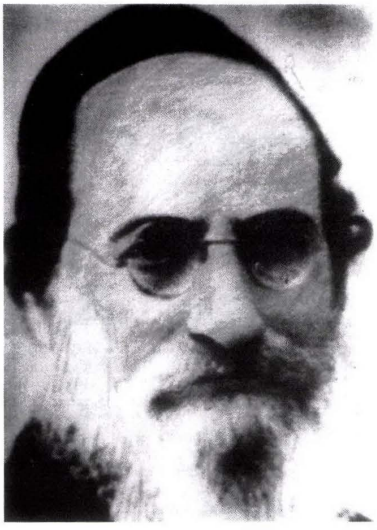
החתן יצחק יהושע עב"ג הכלה ב ר כ ה
ב"ר אברהם אביש צעניוירט

אשר תהי' אי"ה בשמו"ם יום ו' עש"ק א' דחנוכה עטר"ת
בבית ה"ר ישראל גאלדוויכט בעיר

הזמנה צנועה לשמחת הנישואין

יחדיו בנו את ביתם הצנוע והשתיתו אותו על אדני התורה והחסידות. לאחר מספר שנים, כאשר הריחיים היו תלויים על צווארו והם התקשו בפרנסתם, לא נותרה בפניו ברירה והוא החל לעבוד כפקיד בכולל "חיבת ירושלים" לעדת גליציה. המשכורת הדלה שהשתכר, עזרה לו לקיים את ביתו כדי "חיונה" ולא יותר, אך הוא היה תמיד מרוצה ושמח בחלקו. כך היה אומר פעמים רבות: "אם כבר נגזר עלי להתפרנס בעבודת חול, הרי אני מודה להקב"ה שנתן חלקי בקופת צדקה חשובה זו, לסייע לבני הישוב הישן שרובם לומדי תורה ויושבי בית המדרש, ולא עשני פקיד בנק!" (פקיד בנק הרוויח בקלות סכום גבוה הרבה יותר).

הכל ידעו להעיד על התמסרותו לעבודת קודש זו ואת הסדר למופת שעל ידה ניהל את עניני המשרד. היה נאמן לכל בקשה פרטית של כל פונה, וגם נאמן למפעל כולו. גם בזמנים הקשים ביותר לא זנח את נאמנותו. בימי מלחמת העולם השניה, כאשר נכחדה יהדות פולין — מקור ההכנסה של הכולל, ותשתית ההכנסה מיתר הארצות עדיין לא פעלה, נשאר נאמן לעבודתו, בתנאים קשים שלא נראה סיכוי לקבלת משכורתו החודשית.

המקובל הג״ר יהודה לייב אשלג זצ״ל
בעל הסולם

כאשר דובר על הצורך לפטר את אחד משלושת הפקידים בגלל חוסר תקציב, והוצע שמו של אחד מהם, נענה ר׳ יהושע: ״אנא! אל תפטרו אותו, אני אחלוק את משכורתי עימו״. הוא חשש מההשלכות שישפיעו על אותו פקיד.

למרות עיסוקיו לא הזניח את לימודיו, וקבע לימוד בחברותא עם הגאון הצדיק והמקובל הנודע מוהרי״ל אשלג זצ״ל, בעל פירוש ״הסולם״ על ספר הזוהר. יחדיו למדו סדרים בנגלה ובנסתר.

חכימא דיהודאי

שנים רבות אחרי כן, והוא כבר בגיל העמידה. הימים — ימי הצנע הידועים, בשנים: תש״י — תשט״ו. חלוקת מוצרי יסוד, כמו: לחם חלב וביצים, היתה במידה ובמשורה. מי חשב על דברים שמעבר לכך, כבשר ודגים, לכבוד החג המתקרב, הצליחו עסקנים זריזים לארגן שחיטה מהודרת של בקר לכלל התושבים. יהודי אחד הצליח לקבל בהקצבתו המצומצמת, מלבד מנת הבשר הקטנה, גם כמה עצמות לתבל בהן את מרק החג. סמוך לכניסת החג סיפרה לו אשתו בבהלה שלא הכשירו את העצמות, מיד פנה בדחיפות אל הרב לדעת מה דין המרק.

באותה שעה הגיע ר׳ יהושע לתפילת מנחה בבית הכנסת. הרב פנה אליו כדי לשמוע את חוות דעתו: האם אפשר להתיר את התבשיל, מתוך התחשבות במצב הדחוק של ימי הצנע. ר׳ יהושע הרהר מעט ושאל: ״האם בטוח שבישלו את העצמות במרק?״

״ללא ספק״, ענה הרב, ״שאם לא כן, מה שאלה יש כאן בכלל?!״

אבל ר' יהושע עומד על דעתו: "צריך לשאול את היהודי הזה, ולברר את הענין לעומק".

ניגש אפוא, הרב לשאול את האיש מה בדיוק קרה. נבוך קמעא רץ הלה לביתו וכשחזר, היו פניו סמוקות. התברר, כי אכן, בעלת הבית כלל לא בישלה את העצמות, ובעצם, רצתה לדעת, האם מותר בחג להכשיר עצמות שהיה אפשר להכשירם לפני החג... מרגוע ירד על הרב שיכול היה להתיר לשואל את התבשיל ולשמחו לכבוד הרגל.

כעת פנה אל ר' יהושע בפליאה: "מה פתאום עלה על דעתך לברר האם בישלו את העצמות, וכי נביא אתה?"

"לא נביא ולא בן נביא", ענה ר' יהושע בצניעות, "אבל לא יכולתי להאמין, שידיים של בת ישראל כשרה יכניסו בשר או עצמות שלא הוכשרו לקדירה..."

עובדות רבות מספרים על כושר ניתוחו הייחודי והמצאת פתרונות קסם לבעיות מסובכות. מסגרת זו קצרה מלהקיף כדי הנצרך.

נקי כפיים ובר לבב

קווים רבים היו בדמותו הקורנת. כל רואיו הושפעו ממנו ממידת "בכל דרכיך דעהו" שאפיינה אותו. מעולם לא איבד חשבון עולמו בכל מצב שהוא, ולא זז מחובתו כיהודי, יהיה אשר יהיה.

הסדר והנקיון שלו היו יוצאי דופן. הן בלבושו והן בתנועותיו, בשהייתו בביתו ובעבודתו ובביהמ"ד. ניכר היה, כי נקיות זו נובעת ממקור טהור, כמאמר התנא: "זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות".

נקיון כפיו היה למופת. פרוטה של הזולת היתה אצלו בבחינת מאכולת אש. מוכן היה להפסיד אלף אלפים ובלבד שלא יגע בפרוטה אחת של הזולת. אפילו נייר כתיבה ממקום העבודה לא לקח — טרם שלשל לקופת הכולל דמי הדף... הנהגה מפליאה שררה בביתם: איסור חמור לקנות שום דבר בבית, כל עוד היו חייבים כסף. כאשר התחילו

לייצר מוצרי חלב, כדי להגדיל את מקורות הפרנסה להוצאות השוטפות הגדולות, ובעיקר להקלת הנטל לקראת חיתון הילדים, מעולם לא הרשה לקחת לו ולבני ביתו משהו מהמוצרים — כמו חמאה וגבינה, היות ועדיין יש חובות. רק כאשר סיים לפרוע את חובותיו בתחילת שנות התש״ך, רכש את המשניות, הש״ס, הרמב״ם וארבע חלקי טור ושו״ע שלו — שהתרפק עליהם כמוצא שלל רב. מפליא לציין כי סטים אלו של הש״ס והמשניות, מלאים בהערותיו והגהותיו הרשומות עלי גליון, ומדובר בתקופה של עשר שנים בלבד שבהן היו הספרים ברשותו! ובכל זאת, לא רכש את מחמדי לבו, כל עוד לא היה ברי לו, שמותר לו לרכוש מוצר ״לוקסוס״ זה... אכן, ״נקי כפיים ובר לבב״.

רבי יהושע מתייחד עם קונו

תפילתו בדביקות עילאית היתה, מפליג היה אל על וכל כולו מרוכז בהבעת שבחים ובקשות לבורא כל העולמים, בשעת התפילה היקום ומלואו כאילו אינם קיימים כלל.

במספר ובמשקל

יהודי אחד השכיל לתהות על קנקנו ולבדוק את נקיון כפיו, וכך סיפר: הוא עלה ארצה והביא איתו סכום כסף נכבד מאד באותם ימים, כוונתו היתה להניחו בתורת פיקדון בקופת אחד מהמוסדות הרבים שהיו בירושלים. הוא פנה לגזבר המוסד הראשון שנקרה בדרכו, והלה פנה מיד לכתוב קבלה על הסך שנקב המפקיד. כאשר ראה שהגזבר סמך על מה שאמר, בלא לבדוק ולספור, ביקש בחזרה את הכסף באומרו:

נמלכתי בדעתי, ואינני רוצה להפקיד את הכסף עכשיו. אולי אח״כ אמלך בדעתי ואבוא להפקיד אצלך את הממון. הוא סירב לסמוך על פקיד זה שרשם קבלה בלי למנות את הסכום. משם פנה למוסדות נוספים והסיפור חזר על עצמו.

כשהגיע לכולל גליציה, ניגש לגזבר ר׳ יהושע, מסר לו את הכסף ונקב בסכום. התפנה ר׳ יהושע מעיסוקיו כדי לספור ולוודא אם המספר שנקב נכון הוא. ביקש ממנו בעל הפיקדון: בבקשה ממך! אני ממהר מאד וברצוני ללכת, סמוך על הסכום שנקבתי ותן לי ללכת! ענה לו ר׳ יהושע: שמע נא, כשאני מקבל כסף אני חייב לספור ואם הנך ממהר לדרכך, אזי לך לצרכיך, וכאשר תתפנה שוב אלי ואספור את הכסף. כשראה המפקיד את נאמנותו, נענה ואמר: עמדת במבחן בהצלחה! ובאנחת רווחה אמר: מצאתי לנכון מקום בטוח לכספי! ספור ותן לי קבלה על הסכום, כשהוא מספר על עגמת־הנפש שהיתה לו במקומות הקודמים.

שיחת חולין שצריכה לימוד

הופעתו בין אנשים היתה מטילה מרות וסמכות על הנאספים. יחד עם זאת שהיה נעים הליכות ונבעו ממנו נעימות ומתיקות, מהולות בפיקחותו הידועה. קרובים ורחוקים, גדולים וקטנים, התענגו לשהות במחיצתו, ואפילו זאטוטים ממש. כל אחד מנכדיו שזוכר את דמותו הנעימה, חרותים עדיין בעמקי נשמתו, רגעים של זכרונות מתוקים מן הסבא, מהגיל הרך ועד גיל הבגרות ועד בכלל. כשם שהיה בר שיח עם רבנים ונכבדים, אדמו״רים ומנהיגי הכלל, כך ידע לשוחח עם בעל־בית פשוט. אך שיחת חולין שלו צריכה היתה לימוד.

תמיד מצא הגדרה ברורה, וידע להגדיר דברים בהסברה מדוייקת מובנת במלים מדודות. כוחו זה נבע מהשקפת עולם צרופה ורצופה בערכי חינוך, צניעות, השקפת דרך התורה, וחכמת חיים עמוקה, שהפליאה רבים.

נוצר חסד

הקדיש מאונו וממונו לעזור לנצרך, ולעתים תכופות הקיש על פתחי נדיבים. ידוע הסיפור, שהיתה לו קביעות ללכת יחד עם חבר להתרים אנשים לצרכי הכנסת כלה. יום אחד אמר לו החברותא, שאינו מסוגל יותר לכתת רגליו כדי שלזוג הצעיר יהיה יותר לוקסוס מאשר לנדיב התורם עבורם!

"וכי דורשים ממך כעת לחנך את הזוג הצעיר?!", נזף בו ר' יהושע, "אנחנו חושבים רק על דבר אחד, איך להוציא ממסגר את החתן והכלה ולעזור להם לבנות בית".

הגאון מטשעבין זצ"ל

החבר לא קיבל את טענתו. ר' יהושע תקף את הגיונו מכיוון אחר: "וכי העסקן שעסק בעבר בפדיון שבויים, ניסה לחנך את הפריץ מה לעשות בכסף הפדיון?!"

"זה כבר נשמע לי הגיוני", הסכים החבר, "אך רצוני לשמוע זאת מבר סמכא, שאכן זאת חובתי בעולמי".

בלכתו ברחוב פגש החבר את הגאון מטשעבין זצ"ל. החליט איפוא להרצות לפניו את טענתו: "הכיצד?! אנחנו חייבים לכתת רגליים, כדי שלבני הזוג יהיה בבית חפצי מותרות יותר מאשר לתורמים?"

הרב הגיב מיד, בסגנון דבריו של ר' יהושע: "וכי מה שונה מצווה זאת מפדיון שבויים? כלום היו העסקנים אומרים לפריץ מה לעשות עם הכסף?" — — —

הוא היה גם מושך בעט סופר מהיר, ואת כשרונו ניצל עבור מידת החסד, כשעזר לנצרך לסגנן את מבוקשו.

חסיד נאמן

כ"ק האדמו"ר מסטמר זי"ע

היה חסיד נאמן לגדולי הדור ומבטל דעתו אליהם. היה מופת בתכונה זאת לאמונת צדיקים אמיתית. כאשר הרה"ק מסאטמר זי"ע הגיע לארצנו הקדושה מן התופת האיומה, שהה, בשנה הראשונה ליציאתו מגיא ההריגה, בירושלים, כשריד מוצל מאש. הישוב היה אז קטן ובקושי גייסו מנין עבורו. היו ר' יהושע ובניו משלימים לו מנין בקביעות, אף שלא היה רגיל להתפלל כה מאוחר ובמיוחד שלא היה רגיל בנוסח התפילה.

כמו כן היה מקורב מאוד אצל ה"בית ישראל" מגור שהעריכו ביותר. בליל יום הכפורים של שנת תשל"א כחודשיים אחרי פטורתו של ר' יהושע התבטא הבית ישראל אחר כל נדרי "ר' יהושע נחטף מאתנו"!.

לא מחזיק טיבותא לנפשיה

לא החזיק טיבותא לנפשיה, ואף פעם לא חיפש "מעמד" או "כיבוד". גבאי בית הכנסת שלו סיפר שכאשר כיבד אותו בעליית "שישי", פנה אליו אחר התפילה והודה על הכיבוד, אך הוסיף: "במטותא מינך, עבור עליית "שישי" ישנם מספיק יהודים שייהנו ממנה, תן להם. איני חפץ בדבר שלא יביא לי שום תועלת..."

בשבת שלפני ה'יאר־צייט' של הוריו, ניגש ר' יהושע וביקש מהגבאי שיתפלל הוא לפני התיבה לטובת נשמת הוריו. התפלא הגבאי: "וכי למה לא תתפלל אתה?"

"מתפילתך הציבור ייהנה יותר..." ענה ר' יהושע בחיוך.

הוא הסתפק במועט מן המועט. "את המקרר הכניסו לביתי באמצעות משטרה..." אמר בהלצה. אילולא נסגר המפעל לייצור בלוקי קרח לא היה נכנע למודרניזם. כאשר חבריו בהנהלת הכולל ביקשו "הוספה" על משכורתם, ניגש לממונים ולחש באוזניהם, "איני חפץ להפסיד לחברי, אבל בשבילי אין לי צורך בהוספה..." הוא חשש שהוספת המעות תבוא על חשבון הנתמכים מקופת הכולל.

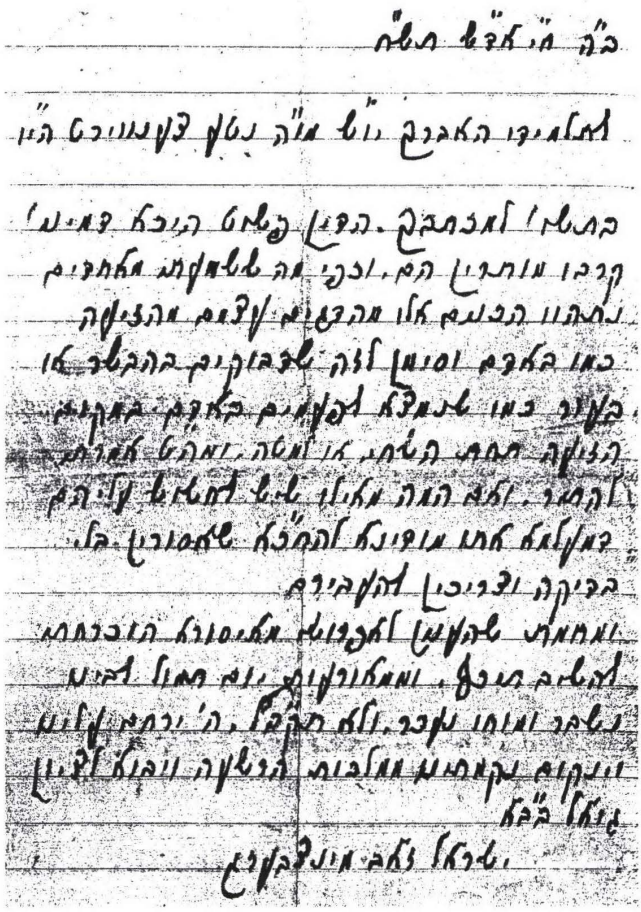
על משמר החינוך

התמסרותו לחינוך הבנים והבנות לא ידעה גבולות. אחרי יום עמל ויגע בעבודתו, ייחד זמנו ללמוד עם בניו ולשוחח עם בנותיו. הוא החדיר בהם, בטוב טעם ודעת, מידות והנהגות טובות, עד שכל רואיהם מעידים שהם זרע קודש להתפאר. היה דוגמה אמיתי, של אבא מחנך, שבכל שעה משעות היום יודע על מקומם ועיסוקם המדויק של ילדיו, ועוקב אחרי כל ניד ופעולה שלהם שיהיו לרצון השי"ת.

כאשר פרצה מלחמת עולם השניה, שלח את בניו לגלות למקום תורה רחוק שם למדו בדרך יוצאי ליטא, למרות שהישיבה היתה מחוץ לירושלים וזאת כיוון שהנהלת הישיבה הבטיחה שלא יחסרו "לחם ומרגרינה" לתלמידים. כאשר נשאל ע"י חבריו מה ראה לעשות צעד קיצוני כזה? ענה — עדיין חרותים בנפשי זכרונות מלחמת העולם הראשונה. אז, הראשונים שסבלו חרפת רעב והתהלכו נפוחי־כפן, היו בני התורה! לכן עתה, כאשר פרצה המלחמה, מחובתי לדאוג בראשונה שלא יחסר המזג לבני הנעורים שיוכלו לישב באהלה של תורה — — —

שכן טוב

בחודש אדר תשט"ו היה עליו לעבור ניתוח. ביקש מבניו שעמדו מחוץ לחדרו להיכנס פנימה ואמר להם: יתן ה', ואצא מכאן בריא ושלם. אך הרי אין אדם יודע את זמנו ועתו לכן אבקש ממכם כמה דברים. הוא ציווה כמה פרטים לסידור ההלוויה ועוד. כן ציוה שלא יבחרו הם מקום

שנת תש"ח בירושלים עיה"ק. מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה, רעמי הפגזים נשמעו היטב ברחבי העיר, הפחד והבהלה היו מנת חלקם של כל התושבים. הכל היו טרודים בחיפוש אחר מזון לטרף ואילו רבי יהושע ציינוירט דאגה אחרת בלבו, שלא יכשלו תושבי העיר באכילת "כיני דגים". הוא הוציא אפוא, ספר "חכמת אדם", והראה לבניו שלפי תיאורו של החכמת אדם הרי שכיני הדגים שצפים בעת שמשרים את העור במים אסורים באכילה, וצריך לבדוק הדגים ולנקותם, וכך נתפרסם הדבר ונהפך לשיחת היום בבתי המדרש.

כפי הנראה היתה השמועה עוברת שהגרי"ז מינצברג זצ"ל רב העיר העתיקה מתיר את הדגים ללא בדיקה, הריץ בנו רבי נטע ציינוירט זצ"ל את תוכן השאלה שהעלה אביו להגרי"ז שלפי"ד החכמ"א הדגים אסורים באכילה בלא בדיקה.

בתשובתו כותב הגרי"ז שאם המציאות תואמת לתיאורו של החכמ"א, אכן צריך בדיקה.

מהחלק השני של המכתב אנו נוכחים על המצב הקשה ששרר אז בירושלים.

(המכתב מתפרסם כאן לראשונה)

למנוחתו מכיוון שאין הוא יודע מי יסכים לקבלו כשכן. בכך נפרד מהם בברכת שלום ותפילה לעתיד בריאותו. בניו יצאו מחדרו ושפתותיהם רחשו תפילה לא-ל נורא עלילה שיחיש לו רפואה שלימה. תפילתם עשתה פרי, ובעזר ה' הניתוח עבר בשלום ובהצלחה.

ט"ו שנים חלפו, ובלילה אחד נאספו אצלו בזה אחר זה כל בניו ובנותיו בלי תכנון מראש. הוא נפרד מהם, ודבריו האחרונים היו: "מאמינים אנו שהרבי מברדיטשוב זי"ע היה מליץ זכות בחיי חיותו ועדיין מליץ יושר וזכות עד סוף כל הדורות". היה זה לילו האחרון עלי אדמות. בבוקר יום עש"ק פרשת עקב י"ט במנ"א תש"ל, שבק חיים לכל חי.

בניו שמרו את צוואתו מלפני חמש עשרה שנה וסידרו את ההלוויה בהתאם לה. כשבקשו אנשי החברא־קדישא לידע על מקום מנוחתו הודיעו שע"פ צוואת אביהם לא יבחרו הם את המקום. כששמעו כן חברי הח"ק, ביקשו לפחות שיאמרו אם בהר הזיתים או בהר המנוחות והם כבר ידאגו המקום. החליטו הבנים לשאול בעצת האדמו"ר הרה"ק רבי יוחנן מראחמסטריוקא זצ"ל. בהגיעם, סיפרו לו שבאחרית ימיו של אביהם, אחרי מלחמת ששת הימים בשנת תשכ"ח, כשדיברו על הר הזיתים, אמר ר' יהושע: מי יודע מה בכלל יצא מהר הזיתים?! וע"כ שאלתם מה דעתו ע"ז, שהגיב על הר הזיתים כאל דבר לא בטוח. השיב להם האדמו"ר: בכל זאת, הרי בהר הזיתים טמונים גדולי ומצוקי עולם, ולפיכך מן הראוי שיטמינוהו בהר הזיתים. כשחזרו עם התשובה לחברי הח"ק, אמר ראש הדגל: אם כך, יש לי מקום מתאים עבורו על הר הזיתים, סמוך למקום מנוחתו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל. כאשר הטמינוהו בהר הזיתים סמוך לציונו של הרה"ק ר' שלומ'קא, ניגש ראש הדגל לציון הרבי מזוועהיל ואמר בזה"ל: "ר' שלומ'קא, הבאתי לך שכן טוב!".

כשבא האדמו"ר מרחמיסטריווקא לנחם ודיברו מענין המיתה הפתאומית נענה ואמר הרי קרא קריאת שמע שעל המטה, אצל יהודי כר' יהושע זו היא הכנה לעולם שכולו טוב.

אשת חיל מי ימצא

רק מרחק דור ושנים מבדיל בינינו לבין זוגתו הדגולה מרת ברכה,

וכבר הבדל של תהום פעורה בינינו. לגזע נפילים השתייכה, אכן ״אשת חיל מי ימצא״.

נולדה ברריישא להוריה רבי דוד׳ל ומרת פייגל בשלהי שנת תר״ס או בתחילת תרס״א. עד היום לא ידוע בבירור מהו תאריך לידתה המדוייק. האם בערב ש״ק פרשת ראה, והיא נקראה לפי הוראת זקנו הרה״ק ר׳ נטע מויעליפולי, ע״ש פרשת השבוע: ״ראה, אנוכי נותן לפניכם היום ׳ברכה׳״; או בערב שמחת תורה תרס״א, ונקרא שמה ע״ש פרשת ״וזאת ה׳ברכה׳״ הנקראת בחג.

רתיעתה מהנאה יתירה, מהנאת העולם הזה, היתה מושרשת בכל תנועה שלה. כאשר לעת זקנתה נצטוותה ע״י הרופא לאכול חמאה בארוחת בוקר, הביעה את חששה: ״מי יודע אם לא ינכו לי בגלל כך מחלקי לעולם הבא״ — — —

למרות תנאי החיים הדחוקים והתקופות הקשות, כאשר הגיעה לפעמים עד פת לחם, מעולם לא איחרה את שכר הלימוד למלמדים בזמן. עובדה זו קשה בלתי מובנת כיום, כשיודעים אלו תנאים קשים שררו באותם הימים. היתה זאת מסירות נפש לעמוד בגבורה מדי חודש בחודשו בתשלום שכר הלימוד.

כאשר היה צורך לעזור לכלכלת הבית, ייצרה מוצרי חלב בביתה. היא כיתתה את רגליה כשבידה סלים כבדים לחלק את מוצריה לבית הלקוחות. גדולי הדור כמו הגאב״ד מבריסק זצוק״ל ועוד, סמכו על כשרות מוצריה.

היתה מתפללת בבכיות ובתחינות רבות להצלחת יוצאי חלציה בתורה ובמעשים טובים. עצם עמידתה של האמא והסבתא בתפילה מתוך בכי ורגש רב, פעלה בליבות צאצאיה להיטיב דרכיהם.

היא השכילה ללמד את ילדיה דרכי נימוס וצניעות, באכילה; בלבוש; בדיבור ובדחיית המותרות. הנכדים ידעו, כי אוי לו למי שסבתא תתפוס אותו בקלקלתו באכילת מותרות. פרק המוסר שהרעיפה עליו נספג בלשד עצמותיו.

צניעותה היתה למופת. תדיר היתה לבושה ברדיד עליון על בגדיה (הנקרא "שאל") ובלעדיו לא יצאה מעולם אל רחובה של עיר. קולה לא נשמע מעולם ברשות הרבים. הליכתה ברחוב היתה מאז נעוריה בצעדים מהירים. ומתוך צניעותה היתירה, כשהבחינה ממרחק אדם שצועד ממולה, היתה מדלגת ממדרכה אחת אל זו שמולה, כדי שלא תיתקל בגברים המהלכים ברחוב.

רבי נטע ציינוירט זצ"ל

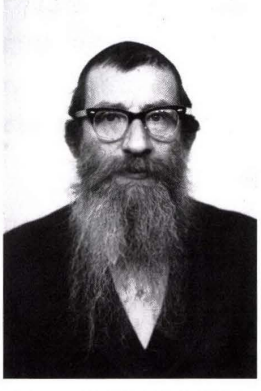
יחד עם בעלה זצ"ל זכו להקים דור ישרים יבורך. בנים ובני בנים תופשי ישיבה ומרביצי תורה שרבים נהנים לאורם.

נפטרה בשם טוב ביום א' אדר ב' תשל"ח, ומנו"כ בהר הזיתים

יהא זכרם ברוך

צאצאיהם:

הגה"ח רבי נטע, הרה"ח רבי יעקב והגה"ח רבי יוסף זצ"ל; ויבלחט"א: הרה"ח רבי אשר מרדכי שליט"א. מרת חוה ע"ה זוגת הרה"ח רבי שמואל חיים שור זצ"ל, ויבלחט"א מרת לאה זוגת הגה"ח רבי דוד יוחנן בידרמן שליט"א.

רבי יעקב ציינוירט זצ"ל

רבי שמואל חיים שור זצ"ל

פרק מח

רבי מאיר ליכנטנשטיין זצ"ל

משפחה מיוחסת

דמות מיוחדת במינה היה רבי מאיר ליכטנשטיין זצ"ל. דמות שכל כולה היתה צניעות וענוות חן. תוכה רצוף חיים של תורה ויראת שמים טהורה, מידות מזוככות, אהבת ישראל ואהבת הבריות.

רבי מאיר נולד בירושלים שבין החומות בשנת תרס"ב, לאביו הגה"צ רבי ברוך בענדעט ליכטנשטיין זצ"ל, בן הגאון רבי יונתן מרדכי, בן הגאון המפורסם מגדולי יהדות גאליציא, רבי הלל ליכטנשטיין מקולומייא זצוק"ל, שהיה חותנו של הגאון הירושלמי הנודע רבי עקיבא יוסף שלזינגר זצוק"ל, בעל "לב העברי".

משפחה מיוחסת רבת ענפים היא משפחת ליכטנשטיין, שורשיה נטועים בעיירה ווסט שבהונגריה. אבי המשפחה, רבי הלל מקולומייא היה מגדולי הדור, ובשנותיו המאוחרות נקרא לכהן פאר ברבנות העיירה קולומייא שבהונגריה ועל שמה נחרת שמו בזכרון בני ישראל: "רבי הלל מקולומייא".

בנו רבי יונתן מרדכי, נשאו לבו לעלות לארץ הקודש, לחונן את עפרה ולהתרפק על אבני הקודש. כאן בירושלים השתלב בקרב בני העלייה מיוצאי הונגריה. בנו רבי ברוך בענדעט, בלט בין השאר בתפקידיו הרבים, כאשר הכל סמכו על יושרו ומינוהו לממונה בכולל 'שומרי החומות'. כך גם ניהל את תלמוד תורה וישיבת 'שומרי החומות', והעמיד תלמידים רבים מופלגים בתורה וביראה.

אמו של רבי מאיר, מרת מירל, היתה בתו של הגאון הירושלמי הנודע רבי משה נחום וואלנשטיין זצ"ל שכיהן כראב"ד פה עיה"ק.

הראב״ד רבי משה נחום ולנשטיין זצ״ל

רבי משה נחום היה מגדולי תלמידי ה״כתב סופר״ זצ״ל, ומזכיר את רבו בתשובה בספרו ״בני משה״, (סימן מ״ו). עוד בהיותו בהונגריה כבר יצא לו שם כאחד הגדולים. זקנו, הגאון רבי עמרם חסידא, היה מגדולי הונגריה בתקופת החתם סופר. בשנת תר״א עלה ר׳ משה נחום לארץ הקודש, וכאשר הגיע הגאון הקדוש מהרי״ל דיסקין מבריסק לשערי עיה״ק, הצטרף רבי משה נחום לסגל חבורתו. המהרי״ל עמד על טיבו ומהותו, וכאשר ראה את גאונותו וישרות שכלו מינהו לדיין בבית דינו. לאחר מכן, כיהן כדיין בבית דינו של הגר״ש סלנט זצ״ל רבה של ירושלים. מאוחר יותר התמנה לראש־בית־הדין, עד לעלותו לשמי רום ביום כ״ג באדר תרפ״ב.

דרך הלימוד

בבית אביו קיבל רבי מאיר את עיקר חינוכו, והוא שם עין פקוחה על מאיר׳ל הצעיר שנתברך בכשרונות מעולים.

אביו, רבי ברוך בענדעט, הפליג כמה פעמים לחו״ל לתקופות ממושכות, מפאת היותו ממונה הכולל שנשא על כתפיו את עול ההוצאות הכבדות ואחזקת בני הישיבה המופלגים.

בתקופות אלו, זכה רבי מאיר לשהות בבית סבו הגדול הגאון רבי משה נחום זצ״ל ולהתבשם מתורתו. מוחו הצעיר קלט אז את המראות המלבבים של הסבא המתמיד והיגע בתורה ביגיעה עצומה כבחור צעיר. הנהגותיו בקודש של הסב איש המעלה, נספגו היטב בדמו של הילד ולא משו מזכרונו לעולמים.

על אחד ממראות הילדות, סיפר רבי מאיר עובדה, המאפיינת את הסב הגאון והצדיק: היה זה באחד מלילות החורף, כאשר רבי משה נחום כבר השכים קום לעבודת הקודש, והתיישב ללמוד בחדר בו נם הנער מאיר'ל הצעיר, את שנתו.

רבי מאיר בצעירותו עם אביו רבי ברוך בענדעט ז"ל

לפתע, התעורר מאיר'ל הצעיר לשמע קולו הנעים של סבו הגדול הלומד במנגינה ערבה ומתוקה את פרק "אלו מציאות". רבי משה נחום התרפק בערגה על דפי הגמרא, ושינן לעצמו: "אלו מציאות שלו ואלו חייב להכריז", תוך שהוא מתרגם לעצמו כל קטע, ומפרש לעצמו במילים פשוטות כפי שהמלמד ב'חדר' לומד עם צעירי הצאן.

הילד לא עצר כח ופנה אל זקינו: "סבא! כך אני לומד ב'חדר' עם המלמד!"

"ומה בכך?" שאל רבי משה נחום בחיוך חם.

"סבא, אתה זקן ודיין גדול" גמגם הילד במבוכה, "אתה צריך ללמוד אחרת".

רבי משה נחום הפסיק לרגע קט את תלמודו והסביר לנכדו במאור פנים: "דע לך ילדי היקר, כך לומדים בחדר, וכך לומדים בשנות

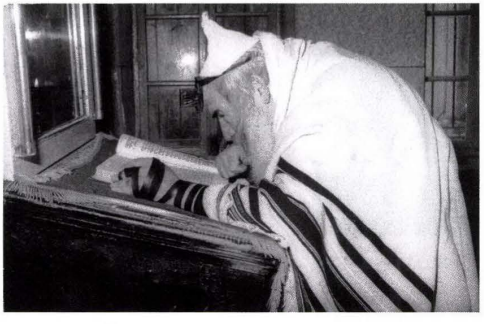
הבחרות, וכך ממשיכים ללמוד בכולל, וגם בשנות הזקנה והשיבה, גם כשכבר משמשים בקודש בדיינות, כך זו דרך הלימוד!״

דברים אלו של סבו הגדול שנאמרו בחמימות ורצינות קדושה, נקלטו היטב בלב הנער הצעיר. הוא גמר אומר בלבו ללכת בדרכו של זקנו הגדול, להגיע לרום פסגת המעלות בדרך העולה בית א-ל.

אל תפריעו ללמוד

ואמנם, מאיר׳ל הצעיר גדל והיה לאיש, תוך שהוא שוקד בתורה יומם ולילה. בשנות ילדות למד בת״ת ״עץ חיים״ ובלט בין טובי התלמידים. לאחר מכן, בבחרותו, התעלה מאד בישיבת ״חתם סופר״ שהתנוססה לתפארה בעיה״ק.

שמו הלך לפניו כעילוי עצום ושקדן נפלא. כאשר הגיע לפרק ׳האיש מקדש׳, הוצע כחתן לבתו הצדקנית של הרה״צ רבי דוד בריזל, מרת חנה ע״ה, על ידי חתנו של רבי דוד הג״ר יעקב מנחם פריינד זצ״ל שהמליץ עליו בחום, וכך נגמר השידוך בשעטו״מ.

רבי משה (ברח״ד) הויזמן ז״ל

לאחר נישואיו, המשיך לשקוד על התורה ועל העבודה בכולל שע״י ישיבת ״חתם סופר״, עד שהצביעו עליו כאחד המיוחדים שבחבורה. זקני ירושלים מבני הישיבה, זוכרים את רבי מאיר כדמות מרכזית בכולל. שמו נזכר בצוותא חדא עם המתמיד הנודע רבי משה ב״ר חיים דוד הויזמן זצ״ל, עליו מסופר שבזמן הפגזות, כאשר ירושלים, הופגזה כבדות על ידי הלגיון הירדני, לא הפסיק ר׳ משה מתלמודו ובשמעו קול שריקות הפגזים אמר: ״שטערט נישט לערנען!״... (בבקשה, אל תפריעו ללמוד!״).

במשעולי החיים

עם הזמן גדלה המשפחה והתרחבה. ומנתה בן, רבי משה נחום ז"ל, וארבע בנות שיחיו לאויט"א. כיון שהתקשה מאד לכלכל את ביתו. למד את מלאכת הקודש של שחיטה ובדיקה אצל אביו, ושם פעמיו לחו"ל שם נתמנה לראש השוחטים והבודקים.

תקופה ארוכה שהה בחו"ל, אולם גם שם לא הזניח קנין נעוריו ובזמנו הפנוי שקד על התורה ועל העבודה. בתקופה מאוחרת כאשר בתו מרת אלטע חי"ה תחי' העתיקה מושבה לארה"ב, התגורר רבי מאיר בביתה, והיא מספרת על שקידתו העצומה כאשר מדי לילה היה משכים קום בשעה 2 בלילה, ועוסק בסדרי לימודיו עד אור הבוקר.

מרהיב היה לראות את לימודו בהתמדה ובעקביות. סדר יומו נשמר בקפדנות, ולשם כך רכש לו לוח יומי ובו רשם סדרי הלימודים בפרוטרוט. כך וכך חומש ליום, כך וכך גמרא, משניות, נ"ך ושאר ספרי הקודש. מדי ערב כאשר שב מיום העבודה, התיישב רבי מאיר ועשה את חשבון הנפש היומי. כל לימוד שנלמד סומן בחיוב, וכל לימוד שלא הספיק ללמוד סומן בשלילה, כדי לזכור שצריך להשלים סדר זה.

מארי דחושבנא

בצניעותו האופיינית לא הבחינו בני ביתו בעובדה זו. אך לאחר פטירתו, נתגלו לוחותיו וסדריו, דבר שהדהים את בני משפחתו איך שהצליח להעלים מהם דרגותיו העצומות להיותו מ"מארי דחושבנא".

לאחר שחזר לארץ הקודש הקדיש את זמנו כליל לעשיית חסד ולימוד תורה, והקפיד מאד על סדרי הלימוד.

התיישב בשכונת 'גבעת שאול' ונמנה על חשובי התושבים. נטל חלק בשיעורי התורה הקבועים, וגילה חיוניות מופלאה סביב התורה בכל שעות היממה. תמיד היו שגורים על לשונו מילי מעלייתא על פרשיות השבוע וענייני דיומא. עונג מיוחד וקורת רוח היו לו כאשר ציטטו באוזניו אמרה שנונה שעדיין לא שמע על פרשת השבוע. היה חוזר ושונה את הדברים לחבריו וידידיו.

קבא דמוריקא

למרות שהיתה לו האפשרות להתכלכל בכבוד ע"י הפנסיה שהיתה לו, לצמצם מהוצאותיו ולחסוך אותם לעצמו. לא עשה כן כלל, אלא פיזר תדיר את תקציבו החודשי לצרכי צדקה והיה לעזר לבני משפחתו בנישואי צאצאיהם. בפטירתו, לא השאיר כלום מכל חסכונותיו. "מה לי להשאיר ממון ירושה, כדי שח"ו יבואו יורשיי לידי סכסוכים", נימק.

נשמתו עלתה לגנזי מרומים ביום י' לחודש מנחם אב תש"ל ונטמן בהר הזיתים.

יהא זכרו ברוך.

חגרה בעוז מתניה

זוגתו הצדקנית מרת חנה ע"ה, נולדה בקיץ תרס"ב ברריישא שבגליציה, ונקרא שמה חנה ע"ש זקנתה הרבנית חנה, זוגתו של הרה"ק בעל "אריה דבי עילאי", בת הגה"ק ה"ישמח משה". בשעת לידתה נדרה אמה הרבנית פייגל לעלות לארה"ק ולהצטרף לבעלה רבי דוד כמסופר לעיל, ובגיל שישה חודשים הגיעה עם אמה לארה"ק.

היתה סמל ודמות של אשת חיל צנועה במעשיה, פיקחותה וענקות רוחה היו לשם דבר. היתה גדושה בחכמת חיים ויראת שמים טהורה, כאשר תמיד שגורים היו על פיה סיפורי הוד על אבות המשפחה, סיפורים שיש בהם מוסר השכל ומביאים את שומעיהם לפתוח אפיקים חדשים בעבודת השי"ת.

בזריזותה ואורך רוחה, כלכלה בהצלחה את ביתה גם בשנים הארוכות שבעלה שהה בחו"ל. הבית התנהל למופת והילדים חונכו וגודלו על ברכיה כאשר היא נושאת בעול צורכיהם הגשמיים והרוחניים גם יחד.

אצילותה הנפשית ומידותיה התרומיות היו לשם דבר. כאשר אי מי מבני המשפחה, השכנים, או המכרים ערכו שמחה משפחתית, היתה זו מרת חנה ע"ה אשר התנדבה בכל כוחה לעזור בכל מה שאפשר, ובהגיע

שעת השמחה, לא היה גבול לשמחתה, משל עומדת היא עתה בנישואי אחד מצאצאיה.

עוז והדר לבושה כמנהג ירושלים של מעלה ברדיד ובגדי צניעות. תמיד התהלכה בצדי דרכים, גם כששמה פעמיה בקביעות לעזרת הנשים, וכן בביקורה הקבוע מדי יום שישי בכותל המערבי, שם שפכה את לבה לפני בוראה, היתה מהלכת בזריזות ובאופן שלא יעורר שום תשומת לב.

זכתה לחנך את צאצאיה לתורה ויראת שמים, כאשר צאצאיה הולכים בעקבותיה. ארבע בנותיה נישאו לתלמידי חכמים מטובי בני התורה בעיה״ק ת״ו, בנה ר׳ משה נחום ז״ל היה מחשובי תלמידי בני ישיבת פרשבורג בראשות הגאון רבי ישכר דוב גולדשטיין זצ״ל, כאשר נתבקש בנה זה לעולם שכולו טוב, והוא צעיר לימים, קיבלה את הדין באהבה ובדומיה והצדיקה עליה דין שמים.

רבי משה נחום ליכטנשטיין בהיכל ישיבת פרשבורג (יושב בשורה קדמית ראשון משמאל) עומדים מימין הגאון ר׳ יצחק צבי ברנפלד שליט״א והגאון ר׳ ישכר דוב גולדשטיין זצ״ל רמ״י הישיבה

כל ימיה ציפתה לגאולה העתידה. אמונתה הטהורה בביאת המשיח היתה באופן מוחשי, והחדירה זאת בלב צאצאיה וכל אלו שביקרוה.

זכתה לאריכות ימים מופלגת, וגם בשנות זקנותה, היו כל מעייניה להעביר לדור הצעיר מידות טובות ואמונת חכמים. בכל פעם שביקרו אצלה שגורים היו על לשונה עובדות וסיפורי הוד מהדור הקודם.

נלב"ע ביום ג' בתמוז תשנ"ט כשהיא בת תשעים ושבע שנים.

יהא זכרה ברוך.

צאצאיהם: בנם רבי משה נחום ז"ל. בנותיהם: מרת אלטע חיה זוגת רבי משה קרויז ז"ל, ולאחר מכן כ"ק האדמו"ר מקאסאני זצ"ל; מרת אסתר זוגת רבי שמואל צבי וינר ז"ל, מרת רבקה זוגת רבי יהודה אייזנשטיין, מרת בילא זוגת רבי יצחק שמעון הכהן שבדרון שיחיו לאויט"א.

זכתה לראות עולמה בחייה נכדים ונינים עד חמשה דורות, כולם זרע ברך ה'.

במקום הזמנה

אנו מתכבדים להזמין את קרובינו וידידינו ומכירנו ליום הכניסנו את בנינו בבריתו של אברהם אבינו ע"ה, אשר תהיה אי"ה בש"ק פרשת מטעי שעה 3 ערבית בדיוק

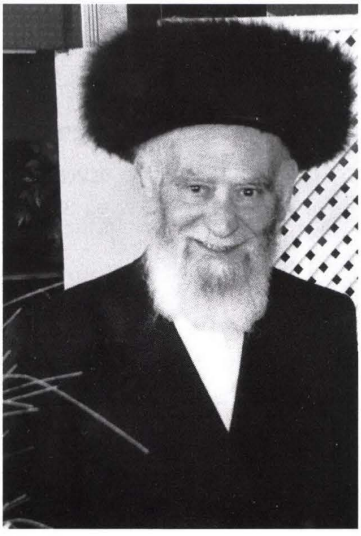
בבתי ר' מענדיל ראנר ז"ל.

מאיר וחנה ליכטנשטין

הזמנה לשמחת ברית מילה של רבי משה נחום ליכטנשטיין ז"ל

רבי משה נחום ליכטנשטיין בלימוד בצוותא עם בניו שיחיו

הגה״ח רבי שמואל צבי וינר זצ״ל רב ביהכ״נ קארלין סטאלין

פרק מט

רבי אהרן ליפשיץ זצ"ל

בן יכבד אב

דברי פתיחה מבנו ר' יצחק מתתיהו שיחי' לאויט"א

במסגרת ספר הזיכרון לסבנו הרה"צ ר' דוד אריה בריזל זצ"ל, חשבתי לנכון לשרטט קווים לדמותו המיוחדת של אבינו מורינו עט"ר הרה"ח ר' אהרן ליפשיץ, בהרה"צ ר' דוד אריה בריזל זצ"ל, למען ילמדו דורותינו מתכונותיו ומידותיו הנעלות.

אבא ז"ל זכה לקיים את מאמר הגמ' (במס' שבת דף קיד, א) "בנאין אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם כל ימיהם" ע"כ, ואצלו זה היה בתלת אנפין: א', שעסק בבנינו של עולם בפשטות; ב', שעסק בתורה שהיא עיקר בנינה של עולם (וכמשמעות המאמר הנ"ל); ג', שגם הבניה שלו היתה הכל על פי תורה וחלק גדול לצורך תורה.

כל זאת בהיותו מופלג בתורה וגם מופלג במקצועות הבניה והשתמש בזה לצורך תורה, לכן עלה ברעיוני שאפשר לומר עליו (בדרך משל ומליצה בבחינת ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא) שמצינו מושג כזה באחד מהקדמונים הקדושים מתלמידיו של משה רבינו ע"ה.

במסכת ברכות דף נ"ה ע"א אמר רבי שמואל בר נחמני בשם רבי יהונתן, בצלאל על שם חכמתו נקרא, ומשה רבינו אמר לו בצל א-ל, כי בצלאל ידע את סדר הדברים שה' מסר למשה, כלומר קודם לבנות המשכן ואח"כ לייצר את הכלים כדי להכניס אותם למשכן שכבר יהיה קיים, כמו כן ידע את כל אשר ה' ציווה למשה בקשר לפרטי הביצוע של כלי הקודש, על בצלאל נאמר "וימלא אותו רוח אלוקים בחכמה ובתבונה ובדעת".

לאבא ז"ל היו כשרונות אמנותיים, ואהב יופי אסטטי וצורות "גיאומטריות". מלבד היותו קבלן לבנין היה קודם כל אדריכל. הוא ידע לתכנן את הבנינים שבנה ולשרטט אותם. את עבודות התכנון והבניה התחיל בשנת תרפ"ט בטבריה ואחרי חמש עשרה שנים, בתקופת מלחמת העולם השניה עבר לירושלים והמשיך בה במלאכת הבניה. הוא היה בעל מקצוע מעולה ועבד במו ידיו במקצועות הבניה השונים. הוא היה מלא בחכמת לב ובמוסר עבודה גבוה.

מלבד היותו תלמיד חכם, בקי במסכתאות תלמוד רבות, ובמקורות היהדות היו בו התכונות המיוחדות: א. יושר בניהול משא ומתן עם קבלני משנה, נותני עבודה, עובדים ולקוחות, כאילו היה מוכן כל יום לענות תשובה חיובית לשאלה הראשונה שנשאל האדם כאשר מגיע לעולם האמת: האם "נשאת ונתת באמונה". ב. נדיבות ועשיית חסד. מן המפורסמות היתה התנהגותו ונכונותו לוויתורים לפנים משורת הדין בבחינת "ועשית הישר והטוב". ג. צניעות ואצילות, כל דרכו היתה בצניעות ואצילות נפש. הוא גרם לקידוש ה' בהתנהגותו.

למזלי הטוב למדתי את מקצוע הבנין מאבא ז"ל. הייתי צמוד אליו למעלה משלושים שנה ועזרתי לו בבנין הארץ. אני מתפלל לבורא עולם שחלק מתכונותיו המופלאות ידבקו בי.

אבא ז"ל התייחס לעבודות הבניה כעבודת קודש וקיים מצוות בנין הארץ. הוא הקפיד לקבל עבודות בניה של בתי כנסת בתי מדרש וכדומה, ונמנע מלבצע עבודות שאינן ראויות לדעתו. אופייני שהעבודה הראשונה בבנין שהוא עסק בה היתה הכיפה העגולה המתנוססת מעל בנין ציון התנא רבי מאיר בעל הנס בטבריה.

מעניין לציין שהמלים "עבודת הקודש" (שמות ל"ו פסוק ח') מופיעות לראשונה בתורה בהתייחסות לעבודות המשכן, שכן אף עבודות שנראות לכאורה כעבודות חול כבנין כלים ואוהל, אבל כשהמטרה היא להשראת השכינה בישראל הרי היא "עבודת הקודש".

אצל אבא ז"ל אפשר לומר שכל יסוד שיצק, כל לבנה שהניח, היו בבחינת "עבודת הקודש".

יהי זכרו ברוך.

בנו: יצחק מתתיהו ליפשיץ

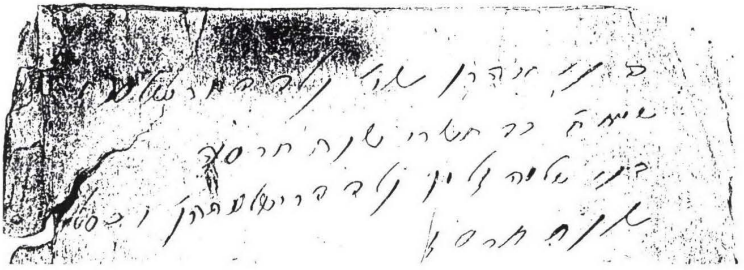

הכיפה מעל ציון רמבעה"נ ששופץ ע"י ר' אהרן ז"ל
ולאחרונה שופץ ע"י בנו ר' יצחק מתתיהו שליט"א

במעלליו יתנכר נער

לעיל תוארה באריכות פרשת עלייתו של סבנו ר' דוד אריה וזוגתו הרבנית פייגל ע"ה לארץ הקודש עם חמשת צאצאיה. וכך אוחדה המשפחה מחדש.

אבינו ר' אהרן היה ראשון הילדים שנולדו כאן בארץ ישראל, ביום שמחת תורה שנת תרס"ה. לא בכדי הצטיין ר' אהרן בשתי מידות אלו — אהבת וחיבת ארץ ישראל ושמחת חיים במידה גדושה.

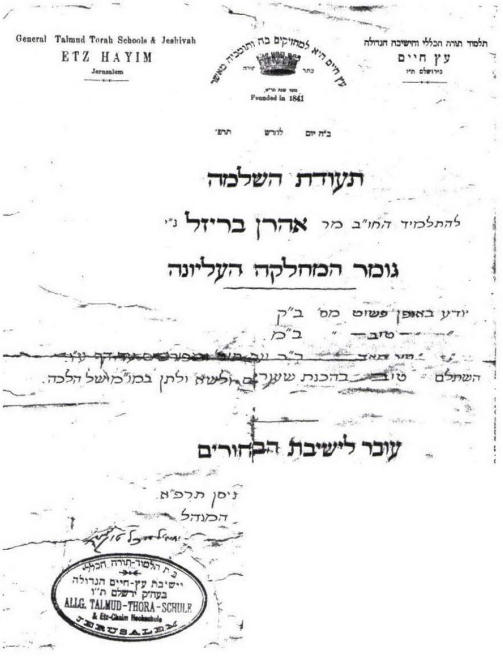
תאריכי הולדתם של ר' אהרן ואחיו ר' זלמן שנכתב ע"י אביהם מעל גבי ספר מגדל עוז

אמו הרבנית היתה מציינת תדיר את טוב לבו של בנה אהרן, שגם בזמן לידתו סייעו מן השמים שנולד בשמחת תורה, שכביכול המתין להיוולד עד לאחר שחגגו את שמחת הבר-מצוה של אחיו הבכור ר' משה ליפשיץ זצ"ל, אשר התקיימה בחג הסוכות שנת תרס"ה.

ר' אהרן נולד בירושלים שבין החומות, טרם שעברה המשפחה לגור בשכונת בתי-ראנד. גדל והתחנך על ברכי אביו הגדול וספג מרוחו וממאור פניו. שמו אהרן ניתן לו, על שם זקינו הגדול ר' אהרן ליפשיץ בן הגה"ק בעל "אריה דבי עילאי" זי"ע.

בשנות ילדותו קנה את משנתו בת"ת 'עץ-חיים' הסמוך לשכונת בתי ראנד, מקום מגוריהם משנת תרס"ח, והצטיין בין התלמידים בכשרונותיו הברוכים ובשקדנותו המופלגת.

בהיותו כבן 16 נבחן על יותר משלוש מאות דפי גמרא עם המפרשים, וידע היטב לישא וליתן במלחמתה של תורה (ראה תצלום), ושמו הלך לפניו כאחד המיוחדים מבין התלמידים. בשנת תרפ"ז, בהיותו אברך צעיר, כבר הוסמך לרבנות.

General Talmud Torah Schools & Jeshivah
ETZ HAYIM
Jerusalem

תלמוד תורה הכללי וישיבת הגדולה
עץ חיים
בירושלם תיו

Founded in 1841

בית יום לחדש תרפ"

תעודת השלמה

להתלכויד המו"ב מר **אהרן בריזל** נ"י

נומר המחלקה העליונה

ידען באופן פשוט מס' ב"ק
— טוב —
ב"מ
— טוב —
השתלם טוב בהכנת שיעורים ולשא ולתן במו"מ של הלכה.

עזר לישיבת הבחורים

ניסן תרפ"א
הכנהל

ת' התורה חכמה
ישיבת עץ-חיים הגדולה
בעיר ירושלם ת"ו
ALLG. TALMUD-THORA-SCHULE
& Etz-Chaim Hochschule
ירושלים

תעודה על מבחנו בשלשת הבבות

בית. ירושלם ... ח' להדש תמוז תרפ"ז.

הננו מאשרים בזה כי הרב אהרן ליפשיץ

קבל ממשרדנו ביום 1 מאי 1927 תעודת רבנות

בתתימת נשיאנו הרב

המזכיר הכללי:

שמואל מוסקוביץ

ר' אהרן נסמך לרבנות

נישואיו

בהגיעו לפירקו, דיברו בו נכבדות את מרת אלטע חיה, בתו של הרה״ח המפואר הגאון ר׳ פנחס מנחם ישעיה (׳רבי פינטשע׳) מינצברג זצ״ל מראשי ישיבת ״אור תורה״ שעל ציון התנא רבי מאיר בעל הנס בטבריה.

אחיו היה הגאון הנודע ר׳ וועלוול מינצברג זצ״ל, רבה של העיר העתיקה ושכונת קטמון, בניו של הגאון ר׳ משה צבי מינצברג, בהגאון הנודע ר׳ אברהם אליעזר מינצברג זצ״ל רבה של יוזעפאף, ולאחמ״כ בירושלים ת״ו, שהיה חתנו של הרה״ק ר׳ יצחק דוד בידרמן זצ״ל בהרה״ק ר׳ משה מלעלוב זי״ע, בן הרה״ק רבי דוד זי״ע, וחתן היהודי הקדוש מפרשיסחא זי״ע.

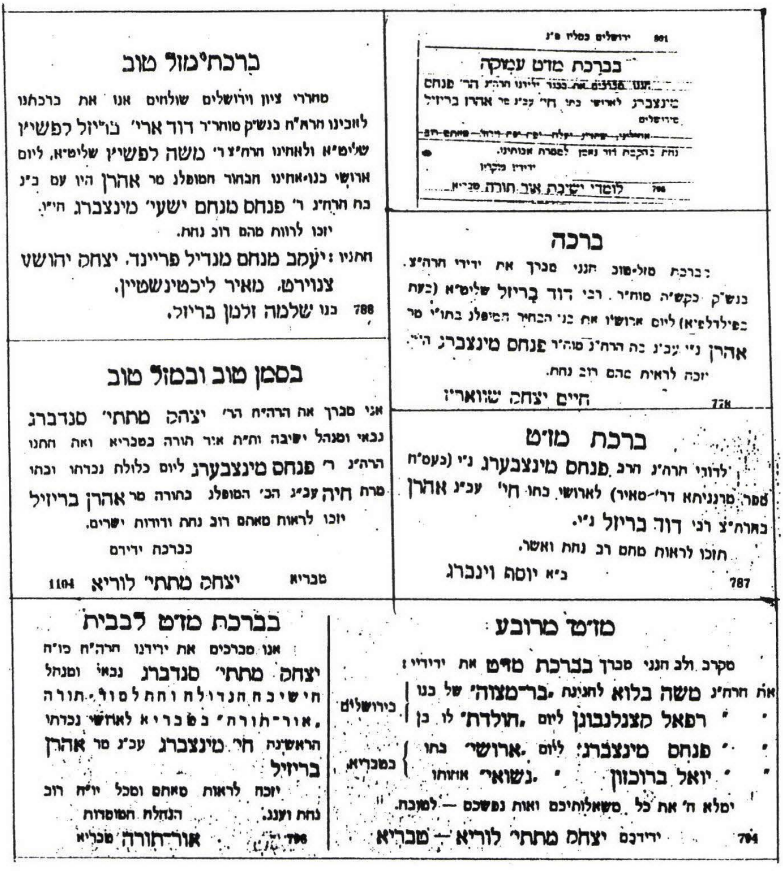

ספר
ניר
פירוש על תלמוד ירושלמי
סדר זרעים
מאת כבוד הרב הגאון הצדיק חכם הכולל המפורסם לשם ולתפארת ולתהלה כבוד קדושת שמו תפארתו מוהרר מאיר מארים זצוקללה״ה אבדק״ק קאברין והגליל.
אשר היה מלפנים בק״ק יאקאבסטאדט ושוינצאן · וויטשאזי · ובהותו בן פ״ו שנים נתקבל לאביר כמרצי המסכה למלאנים ·
חלק ראשון
הובא לבית הדפוס ע״י בנו הרב המופלג ר׳ אהרן ידושע שאפים פ״י
וואַרשא
בדפוס האחים המהדפים בני הגבר מוה׳ ר׳ שמואל בר׳ חיים אינעלבאוער ולו.
שנת תרל״ה לפ״ק

שער הספר ניר על הירושלמי

עתירת יוחסין היתה הכלה גם מצד אמה מרת טויבא גיטל ע״ה, שהיתה בתו של הרה״ח המפורסם רבי יצחק מתתיהו סנדברג (וינברג) זצ״ל, בהרה״צ רבי משה מרדכי חתן הרה״ק בעל היסוד העבודה מסלאנימא.

זוגת הר׳ יצחק מתתי׳ מרת שרה חאשע ע״ה היתה בת הגאון הנודע ר׳ מאיר מארים מקוברין זצ״ל, מח״ס ניר על הירושלמי.

השידוך של רבי אהרן נגמר בשעה שרבי דוד היה בחו״ל.

ברכת מזל טוב

סחרורי ציון וירושלים שולחים אנו את ברכתנו לזוכינו הרה"ח בנשיק טוהר"ר דוד ארי' נוריזל לפשיון שליט"א ולאחינו הרה"צ ר' משה לפשיון שליט"א, ליום ארושי בנו-אחינו חבחור חמופלג סר אהרן היו עם ב"נ בח הרה"ג ר' פנחם מנחם ישעי' מינצברג חיו"י.

יזכו לרוות סהם רוב נחת.

חתניו: יעקב מנחם מנדיל פריינד. יצחק יהושע צנוירט. מאיר ליכטינשטיין.

788 בני שלמה זלמן בריזל.

ברכה

ברכת סול-טוב תנני סנרך את ידידי הרה"ג בנש"ק כקש"ה סוהר"ר רבי דוד בריזל שליט"א (בעת בשילדלפיא) ליום ארושיו את בני הבחיר המופלג בתו"י סר אהרן ני' ע"י בה הרה"ג סוהר"ר פנחם מינצברג הי"ו.

יזכה לראות סהם רוב נחת.

778 חיים יצחק שוואר"ז

ברכת מזל טוב

לדודי הרה"ג הרב פנחם מינצבערג ני' (בעט"ח סאר סרנניחא דר'-סאיר) לארושי כתו חי' ע"י אהרן בארוה"צ רבי דוד בריזל ני"ו.

תזכו לראות סהם רב נחת ואשר.

787 ני"א יוסף וינברג

בסמן טוב ובמזל טוב

אני סברך את הרה"ח הר' יצחק סתחי' סנדברג נבאי וסנהל ישיבה וחיה איר תורה בסבריא ואת חתנו הרה"ג ר' פנחם מינצבערג ליום כלולת נכרתו ובתו סרת חיה ע"י הב' המופלג בתורה סר אהרן בריזל

יזכו לראות סאהם רוב נחת ודודות ישרים.

בברכת ידידם

סבריא יצחק סתחי' לוריא 1104

ברכת מזל טוב

סחרורי ציון וירושלים שולחים אנו את ברכתנו לזוכינו הרה"ח בנשיק טוהר"ר דוד ארי' נוריזל לפשיון שליט"א ולאחינו הרה"צ ר' משה לפשיון שליט"א, ליום ארושי בנו-אחינו חבחור חמופלג סר אהרן היו עם ב"נ בח הרה"ג ר' פנחם מנחם ישעי' מינצברג חיו"י.

יזכו לרוות סהם רוב נחת.

חתניו: יעקב מנחם מנדיל פריינד. יצחק יהושע צנוירט. מאיר ליכטינשטיין.

788 בני שלמה זלמן בריזל.

בברכת מזל לבבית

אנו סברכים את ידידנו הרה"ח בו"ח יצחק סתחי' סנדברג נבא' וסנהל חישיבה הנדולה וחח"ס דו"ב תורה, אור-התורה" בסבריא לארושי נכדתו הראשונה חר' מינצברג ע"י סר אהרן בריזל

יזכה לראות סאהם וסכל יו"ח רוב נחת וענג.

הנחלת חמסורות

796 אור-התורה סבריא

מזל טוב

סקרב ולב חנני סנרך בברכת מזל את ידידי:

את חרה"ג משה בלוא לחגיגת "בר-מצוה" של בנו — כירושלים

" רפאל מצנלנבונן ליום "תולדת" לו בן — "

" פנחם מינצברג: ליום "ארושי" בתו — "

" יואל ברוכזון " "נשואי" אחותו — כסבריא

יסלא ה' את כל משאלותיכם ואות נפשכם — למטה.

ידידכם יצחק מתתי' לוריא — סבריא 794

ברכות לרגל אירוסיו ונישואיו של רבי אהרן מעל גבי עיתון קול ישראל

שורשים

הסבא הגה"ח ר' יצחק מתתיהו סנדברג זצ"ל

ר' יצחק מתתיהו זצ"ל, נולד לאביו הרה"ח ר' משה מרדכי זצ"ל בשנת תר"כ לערך. בהיותו פעוט נתייתם מאמו הרבנית בת האדמו"ר הראשון מסלונים, הוא ואחותו מרים גיטל ע"ה נשארו ללא משען, לפיכך לקחם סבם הגדול לביתו נאווה קודש שם התחנכו וגדלו על ברכיו.

בהיותו בגיל בר־מצווה שידכו סבו הגדול עם מרת שרה חאשע ע"ה, בתו של הגה"ק ר' מאיר מארים הרב של קוברין זצ"ל. זמן קצר אח"כ נתבקש הגאון מקוברין לישיבה של מעלה, והכלה נותרה יתומה מאביה הגדול.

בתקופה זו שיגר הרה"ק מסלונים תלמידים חשובים לקבוע דירתם בארץ ישראל. ביניהם שלח גם את נכדו הרה"ח ר' נח וינברג (אחיו של ה"דברי שמואל" מסלונים ואביו של האדמו"ר ר' אברהם בעל "ברכת אברהם" מסלונים זי"ע), בהיותו צעיר כבן חמש עשרה.

בתוך כך עלה בדעתו לשלוח לארץ ישראל גם את נכדו החתן יצחק מתתיהו, מכיון שהדבר לא הותנה בעת השידוך, שלח להודיע לרבנית מקוברין, שאם עקב עלייתו של החתן לארץ ישראל ברצונה לבטל את קשרי השידוכים, הריהו מסכים לבטל את השידוך.

אך הרבנית הצדקנית שללה זאת מכל וכל, באומרה שאין בידה לבטל קשר שידוכין שהוסכם ע"י בעלה הגאון זצ"ל, בתשובתה אמרה שגם היא מצטרפת ליוזמתו של הרבי מסלונים, והכלה הצעירה תעלה גם היא לארץ ישראל ושם יקיימו את שמחת הנישואין.

כך הווה, החתן יצחק מתתיהו עלה לא"י בלוית בן דודו ה"דברי שמואל" זי"ע, והכלה שרה חאשע עלתה לארץ בלוית אחיה הגאון ר' אהרן זעליג פיטר שהיה רב במוסקבה, וחגגו את שמחת הנישואין בעיה"ק טבריה, ביחד עם עדת חסידי סלונים שהתפתחה אז בטבריה.

יש בהקשר זה סיפור פלא.

בימים ההם ערכו את החופה בעש"ק ואת שמחת הנישואין בליל שבת.

באותו ערב שבת ישב הרה"ק היסוד העבודה מסלונים בביתו נאוה קודש, ועסק בהכנה דרבה לקראת שבת מלכתא. כדרכו בקודש הלך לנוח קמעא להיות מוכן לשב"ק כמנהג החסידים.

בחלומו בא אליו מחותנו הגאון ר' מאיר מארים מקוברין, ואמר לו הרי צאצאינו עורכים כעת חופה ונישואין בטבריה, בוא אתי ונשתתף יחדיו בשמחתם, וכך ראה הרבי מסלונים את עריכת החופה בטבריה בכל פרטיה והוא נמצא בסלונים הרחוקה.

לאחר השבת התיישב הרבי ושיגר מכתב עם ברכת מזל טוב לנכדו החתן, תוך שהוא מספר את דבר החלום ותיאר בפרוטרוט איך התנהלה החופה, מי סידר את הקידושין ומי נתכבד בברכות, הכל כפי אשר ראה בחלומו, לא נפל מדבריו ארצה וכל פרט היה מדויק להפליא ויהי לפלא.

☆ ☆ ☆

כידוע, ייסדו אדמו"רי בית לכוביץ' וסלונים את קופת כולל רייסין לטובת עניי ארץ ישראל, עם בואם של נכדי הרה"ק מסלונים נתמנו לממונים על קופת הכולל, הלא הם הרה"ח ר' נח וינברג והרה"ח ר' יצחק מתתיהו סנדברג והגה"ח רבי משה קלירס זצ"ל רב העיר טבריה.

דורשי רשומות היו אומרים עליהם את מאמר חכמינו ז"ל באבות (פ"א מ"ב) על שלשה דברים 'העולם' עומד: על התורה, על העבודה, ועל גמילות חסדים. על התורה — הוא הגאון ר' משה קלירס, על העבודה — המכוון על הרה"ח ר' נח וינברג, ועל גמילות חסדים — הכוונה להרה"ח ר' יצחק מתתיהו סנדברג.

גדול היה ר' מת'עס בתורה ומתמיד בה, הוא שימש כאחד מראשי ישיבת "אור תורה", גם גדול בעבודתו הקדושה בעמדו בתפילה על דרך שנתחנך אצל זקינו הגדול, אך במיוחד הצטיין במידת החסד כאחד

ממנהלי הישיבה, כשהוא דואג למלא צורכיהם של אברכי הכולל ושאר נצרכי העיר, אלמנות ויתומים ושאר נשברי לב שלא חסרו בימים ההם.

מימין לשמאל: הגה"ח רבי נח וינברג, הגאון רבי משה קלירס, הגה"ח רבי יצחק מתתיהו סנדברג זכרונם לברכה

זוגתו הרבנית שרה חאשע היתה בת גדולים ובעצמה אישיות גדולה. ידועה היתה בחכמתה, בצדקתה המופלגת, ובמעשיה הטובים.

אף היא כבעלה, הפעילה מפעל גמילות חסדים בהיקף מרשים, סוחרים ובעלי מעמד תרמו סכום כסף בכל שבוע, מעקרות בית צדקניות ביקשה תרומות במצרכי מזון, בימים ההם נהוג היה לאכול לחם חלות ועוגות ממאפה ביתי, בכל בית היו כמויות של שמן, קמח, סוכר מצרכי היסוד, כך התרימה בכל בית חלק ממאפה ביתם.

כאשר נתקלה בעקרת בית שאמרה שאין לה לתרום לא רטנה כלפיה, אך הגיבה מיד לעצמה: "משמע שבבית זה זקוקים לעזרה", ותיכף המציאה לידיהם מצרכים.

ביתה בטבריה היה תל-תלפיות, היא כבת הרב מקוברין, היתה דמות אצילית שגם קומתה הגבוהה והזקופה הרשימה את רואיה, גם הערבים

הנכרים שבשוק כיבדוה. סיפרה נכדתה החשובה מרת מרים טננהויז ע״ה שבהיותה ילדה, בבואה לקנות תפוזים וכדו׳, לא אבו המוכרים הגויים לספור את הכסף ששילמה, ביראת כבוד נטלו את התשלום ואמרו: בתה של הרבנית שרה־חאשע! לא תשקר, בבואה מבית מלא כל טוב, הביאה לארץ מוצרים שאינם בהישג יד רגילה, כלי רפואה, כלים לכביסה וכדומה, לכן כל מבקש זאת היה בא אליה, ובשמחה השאילה.

נינתה הגב׳ גולדה בת ר׳ אהרן ז״ל, מספרת בזכרונותיה שבדרכה לבית הספר ״בית יעקב״ עברה ברחוב הגליל ואספה מהסוחרים את תרומותיהם, הסבתא שרה חאשע לא הסכימה בתחילה שתעזור לה כי לא רצתה שמשפחות עניות יתקלו במבוכה שרואים את מצבם, אך מחוסר פנאי הוכרחה לעזרת נכדתה.

כפי שחיזקה ועודדה אחרים במצבם הקשה, ידעה לקבל על עצמה גם גזירות שמים באהבה. כאשר נפטרה בתה מרת אסתר ע״ה בקיצור ימים ושנים היה זה ביום השבת קודש. אך הסבתא אמרה ״שבת היום״ ואסור לבכות, למרות שהמחזה קרע לב.

כשביקר בארץ ישראל האדמו״ר בעל בית אברהם מסלונים, נכנסה הרבנית שרה חאשע לקודש פנימה לקבל ברכתו. עמד הרבי לפניה מלא קומתו, באמרו שיש לה שתי מעלות, היא בת גדולים, וגם אשת חבר של הרה״ח ר׳ יצחק מתתיהו זצ״ל.

הגה״ח רבי פינטשע זצ״ל

עם פטירתו של ר׳ יצחק מתתיהו ביום ט״ז תשרי תר״צ נתמנה חתנו הגאון ר׳ פינטשע מינצברג לשמש כמנהל הישיבה ״אור תורה״, תוך שהוא משמש כסמל ודוגמא חיה ליגיעה והתמדה בתורה לשם שמים.

הגאון ר׳ פינטשע זצ״ל הצטיין במיוחד בהתמדה נפלאה ושקדנות מופלגת. מעולם לא שח שיחה בטילה ולא פסק מתלמודו. כך שקשה לדעת האם מדת השתקנות הנודעת שלו, נבעה מטבעו, או עקב התמדתו הגדולה. משעות הבוקר המוקדמות עד שעות הערב המאוחרות רכון היה על הגמרא

בפינתו הקבועה שבישיבת "אור תורה" הסמוכה לציונו הקדוש של רבי מאיר בעל הנס.

קרבת הישיבה לציונו של התנא האלוקי, עוררה את ר' פינטשע לאסוף וללקט את כל מאמרי חז"ל ואגדות הש"ס הקשורים לתנא ר' מאיר. מלאכה נפלאה זו הוציא לאור בספר "מרגניתא דרבי מאיר", בשנת תרפ"ג.

כמו כן, הסמיכות המקום לציוניהם של התנא ר' עקיבא ור' חייא ובניו, הביאה אותו לאסוף וללקט מאמריהם של תנאים אלו. את ספרו על ר' עקיבא "אוצר בלום" הדפיס בחייו בשנת תרפ"ט, אך את ספרו על ר' חייא ובניו, כבר לא זכה לראות בחייו והחיבור נדפס ע"י בנו הרב דוד מינצברג זצ"ל מטבריה.

כבר אמרו הקדמונים שהקורא בספר בלא לעיין בדברי ההקדמה דומה לנכנס לבית דרך החלון, שכן ההקדמה היא כבית שער ודוגמא לתוכן הספר. אף אנו נאמר כשמעיינים בדברי המחבר בהקדמותיו לספריו, נגלית לפנינו דמותו וגדלות רוחו הענקית, וכה הם דבריו בהקדמה לספרו על ר' מאיר, שרבים נוושעין בזכותו ולכן אף את כל דבריו כינס למקום אחד:

"אמנם אין מטרתי בספר זה להראות את גדלי ותפארתי כי מי כמוני יודע מך ערכי, ומה גם כי מלאכה ואינה חכמה... ולמודעי אני צריך אשר באם אולי ימצא המעיין בתוכו דברים אשר כבר קדמני אחר בהם, אל ידון אותי לכף חובה כי במרד ובמעל חס ושלום עשיתי זאת להתעטף בטלית שאינה שלי, חס ליה לזרעא דאבא, רק ידין אותי לכף זכות, אשר אולי לא קריתי בו ואם קריתי לא שניתי ושלשתי בו ולכן נשכח ממני זכרו, ואם ימצא מי שיעורר על זה אתן לו תודה לעיני בני עמי וכו'".

אלו הם דברי חן בענוות רוח וביטול היש, וכאשר נעיין בהקדמתו לספרו אוצר בלום על ר' עקיבא מזדקפת לפנינו גבורת נפשו בצידוק הדין וקבלת גזירתו יתברך כמאמרם ז"ל (ברכות) חייב אדם לברך על

זה השער לה' צדיקים יבאו בו (תהלים קיח)

ספר

מרגניתא דר' מאיר

הקונטרס הזה דורש טוב לעמו, דיבר דבר בשמו, ובמעשיו, ובמקומו, של האי תנא יקירא, בעל אתיא, ומתניא, מגן וצנה, עזרה בצרה, התנא האלהי, המאיר לארץ ולדרים עליה, רבינו מאיר בעל הנס זכותו יגן עלינו. אמן סלה. ומניחר עיני חכמים בהלכה, נאסף ונלקט ונסדר, מפי מוסרים וספרים. ותוסף לזה גם באורי מאמרים, אמרי פה קדוש, בשים בכלי וירושלמי.

ועיוד וסמדר על ידי איש צעיר דשתי קדרה קדם רבנן ותלמידהון,

פנחס מנחם ישעי' מינצברג

נין ונכד להקי והטי הירהורי ספרשיהתא והדרך ובנו מורים מלעלוב. הצוקל.

נדפס

בעיה"ק ירושלם תובב"א

בדפוס הרייש הלוי צוקערמאן

אדרעס להשיג הספר:

Rabiner Pinkos Minzberg

Tiberias Palestine

ויאמר אלהים אל יעקב קום עלה בית אל (בראשית לה)

ספר

אוצר בלום

הקונטרס הזה דורש טוב לעמו דובר דבר בשמו ובמעשיו ובמקומו של האי רבנא יקידא אב ודאש חכימא וחבריא, אחד מעשרה הרוני מלביא רבא דעמיה מרברנא דאומתיה

כתגת מלכי רבינו **עקיבא בן יוסף** זצוקו"ל ים נאסף ונלקט ונסדר מפי סופרים וספרים, ונוסף לזה גם באורי מאמרים אמרי פה קדוש משים בכלי וירושלמי והוספתא וספרא וספרי ומדרשים שונים.

ערוך ומסודר על ידי בום לעיר דמתי קידה קדם רבנן ותלמידהון

פנחס מנחם ישעי' מינצבערג

נין ונכד להקי וכטטוניים ביכודי מפרשיסתא וכרייד ובנו כריים מלעלוב זצלה"ה.

בעמח"ס "מרגניתא דר' מאיר"

נדפס בעיה"ק ירושלם תובב"א

דפוס הרייש הלוי צוקרמן

אדרעס להשיג הספר:

Rabbi PIHKAS MINZBERG

Tiberias Palestine

תולדות רבי חייא ובניו

תולדותיהם ומעשיהם ותלמידיהם
וכל הנמצא בחזיל אודותם
בהסברים ימים ונעלים

חברם

הרב המאור הגדול

חסיד ועניו יושב בישיבה על התורה ועבודה כל ימיו

מוהר"ר **פנחס מנחם ישעיה מינצברג** זצ"ל

מגזע היהודי הק' זצ"ל והר"ד ובנו הר"ם מלעלוב זצלה"ה

בעמח"ס "מרגניתא דרבי מאיר" ו"אוצר בלום"

הובא לדפוס ע"י בנו

הרב **דוד מינצברג** היו"ט

אחד מחברי הנהלת הסופרות המאוחדים "אור תורה"

ע"י קברו של רבי מאיר בעל הנס ז"ע בטבריה.

עיה"ק **ירושלים** תובב"א

התשי"ג

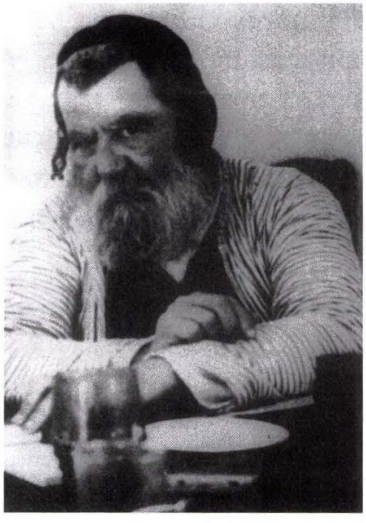
הרעה כשם שמברך על הטובה, — לקבולינהו בשמחה, וכה הם דבריו:
״במה אקדם לה׳ אכף לאלוקי מרום על חסדו הטוב אשר גמלני, מעת מרחם אמי הוציאני, אם אמרתי אספרה כמו לא ידעתי ספורות למו, ועל כולם אודך ה׳ כי אנפת בי, לקיתי בכפליים בהלקח ממני בשנה אחת שני מחמדי עיני פרי בטני סגולת לבבי, אחד בחור בן תשע שנים שמו היה חיים מאיר יהושע ז״ל (השם מאיר ע״ש התנא ר׳ מאיר כמש״כ המחבר בהקדמתו למרגניתא דר״מ) נקטף באבו ביום ט״ו תמוז, והשני ילד בן שלשה חדשים שמו היה רפאל חיים שמעון ז״ל, מי שאמר לעולמו די יאמר לצרותי די... ואילו מלא פי שירה כים אין בפי די להודות ולהלל על אלף מריבוא רבבות ברוך הגומל לחייבים טובות, וטובה כפולה ומכופלת אשר שם חלק מיושבי בית המדרש, לא משתי מאהלה של תורה מעודי עד היום הזה וכו׳״.

הרי לפנינו דמות ענקית של ענוות רוח ושפלות ברך מחד, וגבורת נפש וגאונות עצומה מאידך, שכן בספרים אלו גילה המחבר את גאונותו

בישיבת אור תורה במרכז משמאל לימין: הר׳ אשר שולמן, הר׳ שלמה לידר, הר׳ פינטשע מינצברג, הג״ר משה קלירס, הגה״צ רבי מרדכי חיים מסלונים, וה״ברכת אברהם״ זצ״ל

המופלגת. אין זה ליקוט בעלמא, אלא תיאור חייהם ופעולותיהם של תנאים אלו, מבוסס על מקורות מכל הש"ס ומדרשים וספר הזוהר, ודיוקים מלשונות הרש"י ושאר מפרשי הש"ס, לא בכדי זכה רבי פינטשע זצ"ל להתעטר בהסכמות נפלאות מגדולי הדור, ה"ה הגרי"ח זוננפלד זצ"ל, הגר"מ קלירס זצ"ל, שהפליגו בשבח הגאון המחבר זצ"ל.

רבי פינטשע בתלמודו ולבושו המסורתי

בקרב בני העלייה מעדת חסידי סלונים בטבריה בלטה דמותו הייחודית של רבי פינטשע, הוא זה שנתכבד לנגן את הזמר "אכסוף נועם שבת" בשעת רעווא דרעוין, בשבת בני החבורה הקדושה בשבת אחים. ברגעי הוד אלו הנעים רבי פינטשע בקולו והפליג אל על, ויחד איתו נסחפו בני החבורה ברגשי קודש והרהורי תשובה.

מסכת חייו ופעליו הגדולים נגדעו בעודו באיבו עם פטירתו בעת בואו לשמחת נישואי נכדתו בירושלים עיה"ק ביום עש"ק י' אדר תש"ט. נטמן בבית החיים העתיק בטבריה מול ציון קדשו של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זצוק"ל.

זוגתו הרבנית מרת טובה גיטל היתה ידועה בצדקותה המופלגת וכדרכו של אביה הגדול הרבתה במעשי חסד, תוך שהיא דואגת לאלמנות ויתומים ומדי פעם שלחה מצרכי יסוד למשפחות נצרכות, ביתה היה פתוח לכל, ותמיד היתה שופעת אמרי חן ודברי פיקחות. כאשר נתבקשה לבית עולמה ביום י"ג אייר שנת תש"ה סגרו כל בעלי החנויות את חנויותיהם, ובעלי המלאכה שבתו ממלאכתם לחלוק לה את כבודה האחרון.

עובדות נוספות ופרטים על מפעל חייהם הגדול של הגה"ח ר' יצחק מתתיהו וחתנו ר' פינטשע זצ"ל, בספר אדרת אליהו לזכר הרה"ח ר' אליהו טננהויז ז"ל (תשנ"ט).

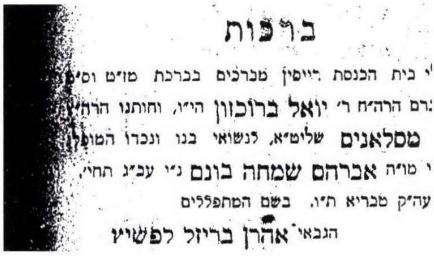
מימין מצבת רבי יצחק מתתיהו (הכיתוב מאחורי הציון), משמאל מצבת מרת טובה גיטל ע"ה, מאחור מצבת הרבנית שרה חאשע ע"ה

מצבת רבי פינטשע בסמוך למצבת חותנו וזוגתו בבית החיים העתיק בטבריה, (מול מצבת קדשו של הרה"ק רבי ישראל מהוסיאטין זי"ע)

בחבורתא קדישתא

שמחת הנישואין של ר׳ אהרן ליפשיץ ז״ל התקיימה ביום י״ט אלול שנת תרפ״ג, בטבריה, שם נצטרף ר׳ אהרן לחבורתא קדישתא הדין חסידי סלונים בראשות כ״ק האדמו״ר בעל בית אברהם זי״ע. לא ארכו הימים ור׳ אהרן קיבל עליו את תפקיד הגבאות, בביהכנ״ס ״רייסין״ של עדת חסידי סלונים בעיר.

ברכות
בית הכנסת ריישין מברכים בברכת מזל טוב וסימן
רם הרה״ח ר׳ יואל ברוכון הי״ו, וחותנו הרה״ח
מסלאנים שליט״א, לנשואי בנו ונכדו המופלג
מו״ה אברהם שמחה בונם נ״י עב״ג תחי׳
עה״ק טבריא ת״ו. בשם המתפללים
הגבאי אהרן בריזל לפשיץ

ר׳ אהרן כגבאי בביהכנ״ס רייסין

בבית חותנו המשיך ר׳ אהרן להתעלות בתורה ועבודת ה׳ ושם ספג את ההתמדה בתורה ואהבתה ללא קץ, דבר שבא לידי ביטוי גם בשנות זקנותו עת שהתמיד בתורה משעת חצות הלילה, ובמשך היום בקביעת חברותות שבהם למד ולימד. בסגל החבורה של בני העליה מעדת חסידי סלונים בטבריה, ובהיותו נשוי לנכדת הרה״ק בעל יסוד העבודה, התקשר בנימי נפשו לאריות שבחבורה, וספג מרוחם, עד לשנות זקנותו היה שופך נפשו בעת עמדו בתפילה, כמה דמעות שפך בעידן צלותא.

הרה״ק הבית אברהם זי״ע

בשבת קודש היה לובש צורה חדשה. פניו זהרו ורוחו עלזה, מדת השמחה שהיתה מנת חלקו בימות החול, התעצמה ביתר שאת בעת שהסב לשולחן השבת, בשירת שלום עליכם, אשת חיל ואזמר בשבחין כמנהג אביו זצ"ל. בעת הקידוש היה מלא רגש דקדושה והרגישו רטט בקולו.

בחגים ומועדים היה מלא שמחה דקדושה ובברכת שהחיינו שבכל חג וחג היתה הרגשה כאילו נולד מחדש. לשיא הגיעה שמחתו ביום שמחת תורה יום הולדתו, היה נוהג לעבור בבתי הכנסיות שבעיר לרקוד ולשמוח בשמחה של תורה, כן היה מנהגו בטבריה ולאחר מכן בירושלים.

באותה תקופה נקשר בעבותות אהבה לכ"ק האדמו"ר בעל "בית אברהם זצ"ל מסלונים שחיבבו מאד, ובעת ביקורו בארץ הקודש בשנת תרצ"ג ביקר האדמו"ר זצ"ל בביתו של ר' אהרן בטבריה והאציל עליו מברכותיו, קשר זה נמשך עם ממשיכי דרכו של הבית אברהם עד להאדמורי"ם ה"ברכת אברהם" וה"נתיבות שלום" זי"ע.

משמאל לימין: ר' אהרן, (מאחוריו בנו ר' צבי ז"ל), ה"ברכת אברהם" זצ"ל גיסו של ר' אהרן רבי דוד מינצברג זצ"ל

ישרות דרך ונקיון כפיים

בהיותו אברך צעיר לימים שקד בכל כוחו על התורה ועל העבודה. דא עקא, בתנאים הקשים שהיו אז בטבריה, לא היתה אפשרות להתקיים

משמאל לימין: ר׳ אהרן, ה״נתיבות שלום״ זצ״ל, הר׳ אליהו טננהויז ז״ל (גיסו של ר׳ אהרן)

רק על קצבת דמי הישיבה, ור׳ אהרן שהיה שופע ומשפיע לכל, הן לבני משפחתו והן לשאר נצרכים נאלץ לחפש מקור למחייתו.

בתחילה עלה בדעתו להפליג לחו״ל, לשם כך פנה במכתב לאחיו הגדול, הרה״צ ר׳ משה ליפשיץ שהתגורר בפילדלפיה שבארה״ב, שישיג עבורו אישורי כניסה. בתשובתו ענה לו ר׳ משה שכדי לבצע זאת, עליו לשנות שם משפחתו מבריזל לליפשיץ, ולהוכיח בכך שהוא אחיו כדי שיוכל להשיג עבורו אשרת כניסה. כיון שלאדם זר לא קיבלו אשרה.

ר׳ אהרן עשה כך. שינה את שם משפחתו לליפשיץ והחל בסידורים לקבלת דרכון לכל בני משפחתו. זה היה תהליך ארוך הכרוך בהרבה זמן והתרוצצויות מכאן לשם ומשם לכאן. אולם עד שקבל את הויזה, היא אשרת הכניסה לארה״ב, השתנו פני הדברים ובעקבות כך החליט לבסוף להישאר בארץ ולא לרדת לחו״ל. עד ערוב ימיו היה משתבח בכך ומודה להשי״ת שלמרות שכבר החליף שם משפחתו, ואף נשאר עד שיבה בשם זה, בכל זאת, סייעוהו מן השמים שלא הצטרך לצאת לחו״ל. בארץ ישראל נולד ולא יצא מתחומיה כל ימי חייו.

בחכנסת ספר תורה לישיבת "אור תורה" במרכז חגאון רבי משה קליערס (עם הס"ת) לימינו ר' יצחק מתתי' זצ"ל, מאחוריו ר' אהרן ז"ל

שורה עליונה מימין לשמאל:
יוסף שפר, מרדכי וזעליג ויעברג (בני הברכת אברהם אי' מעל השנ) פלוני, פלוני, פלוני, מרדכי לידר, מרדכי יחיאל לוריא, פלוני, פלוני, מתתי' ויעברג חיי"ד, פלוני, פלוני (עם קסקט), פלוני, יחזל קליערס, פלוני, פלוני, פלוני ועלוול ברגר
אברהם קעניג, פלוני, פלוני (לידחחלון)

שורה שניה:
זלמן קוריץ, אשר שולמן, ישראל כהן (עם חקפטן חלבן), פלוני, מאחוריו חיים זילבר, שלמת גולינסקי, פלוני, פלוני, ... שיפמן, אחרן ריזל, אחרן ליפשיץ, ...ויגוט, פלוני (עם זקן לבן), מנשה גולדיס (עם מגש העוגה), פלוני

שורה רביעית:
פלוני, ר' אברחם אשכנזי, ר' ברוך וועג, ר' אברחם קופרמן, ר' אלתר שוחט, ר' לייב הירש ביימל, ר' אחרן לוריא, ר' נח ויעברג, ר' אשר ורנר, ר' משה קליערס (עם הס"ת), ר' מתתי' סנדברג, ר' אברחם מרדכי קלירס, ר' נחום שוחט, ר' יעקב יחודה (האדריכל), פלוני מאחוריו, ר' שלמה לידר, לידו הנ' .. זילבר, ר' יואל אשכנזי, ר' חיים לובין.

.ילדים: פלוני, פלוני, בנימין כהן, פלוני, שולמן, שולמן (בני ר' אשר), לייבל זילבר, פלוני, פלוני, יוסל כהן, פלוני, דוד ושמואל ויעברג, מאיר קלירס, נח קוריץ, אברחם בימיל, פלוני, יוסל וועג, פלוני, פלוני

כיון שירדה מהפרק נסיעתו לאמריקה, התגלתה יד ה׳ בפרנסתו באופן מעניין: באותם ימים הגיע לטבריה האדריכל ר׳ יעקב יהודה ז״ל שלימים התמנה למהנדס העיר צפת. ר׳ יעקב שהתקרב ליהדות, התקשה בלימודיו כיון שחסרו לו שנות לימוד תורה של ימי הנעורים. הוא עשה עסקה עם ר׳ אהרן שילמדו תורה, ותמורת זה ילמדו ר׳ יעקב כללי הנדסה ובניה.

מני אז החל ר׳ אהרן לעסוק בבנין הארץ, תוך שהוא מצטיין בישרות דרך ונקיון כפיים. עבודה זו התאימה לו אישית, כיון שהוא היה חרוץ, אמיץ לב ובעל גבורה פיזית, כך שמלאכת הבנין והקבלנות לא היוותה לו קושי, בין השאר בנה מוסדות תורה חשובים, ביניהם בנין תלמוד תורה ״אור תורה״ בקרית שמואל שבטבריה; בנין ישיבת סלונים בירושלים; בנין ישיבת ״אורות ישראל״ קרלין־סטאלין, ביהמ״ד דחסידי סאטמר ברח׳ יואל בירושלים ועוד. כאשר הגיעו אליו נציגי המסיון ורצו להתקשר איתו בחוזה לבניית מרכזם, סירב ר׳ אהרן בכל תוקף וויתר על הריווח הכספי הצפוי, ובלבד שלא להיות מסייע לדבר עבירה, כך גם לא הכין מעולם תשתית עבור מכשירים בלתי כשרים, ומעולם לא עבד בעש״ק אחר חצות היום.

במרפסת ישיבת ״אור תורה״ בטבריה, ר׳ אהרן ולידו ר׳ יעקב יהודה האדריכל

בטקס הנחת אבן הפינה לישיבת בית אברהם סלונים, ירושלים תשי״ג
במרכז מימין כ״ק ה״נתיבות שלום״ זצ״ל, לשמאלו ר׳ פנחס גולינסקי, ר׳ יצחק ברזבוסקי לימינו ר׳ צבי ליפשיץ ז״ל, ויבלחט״א ר׳ יצחק ברנד, במרכז משמאל הנגיד ר׳ משה דייקמן ז״ל נשיא הישיבה, ר׳ שמעיה לוריא ז״ל (ביניהם נראה ר׳ נטע ליפשיץ שליט״א) ר׳ אהרן ליפשיץ ז״ל

בטקס הנ״ל: מימין לשמאל נואם הר׳ שמעיה לוריא ז״ל, (השלישי לשמאל הנואם עומד הר׳ אהרן ליפשיץ), ה״נתיבות שלום״, הג״ר גרשון לפידות, הג״ר אפרים זלמן הלפרין, הגה״ח ר׳ נחמן פפירנא ז״ל, ראשון היושבים בצד ימין הר׳ משה טננבוים ז״ל נשיא ועד הישיבות

על ישרותו, נקיון כפיו וותרנותו סיפר אחד שקנה ממנו דירה בבנין ברח' האמרכלים בירושלים. הוא ביקש מר' אהרן להרכיב סוג מיוחד של תריסים בביתו, ושאלו מה ההפרש שצריך להוסיף על התריסים המיוחדים. ר' אהרן ענה בפשטות, שאין צורך בשום תוספת כספית. (למרות שהתריסים עלו ביוקר, ודרכם של הקבלנים להוסיף מחיר מיוחד על הזמנה מיוחדת)

דייר אחר בבנין הנ"ל סיפר כי בעת שהבנין כבר אוכלס נשאר הוא בדירתו הקודמת ולא נכנס לבנין החדש. לא היה לו הסכום הדרוש לתשלום הסופי של הדירה. ערב אחד הוא מקבל פניה טלפונית כשלא אחר מאשר הקבלן ר' אהרן שואלו "מדוע אינך נכנס לדירתך החדשה?"

"אין לי עדיין הסכום הדרוש עבור התשלום" עונה הקונה.

"זה צריך לעכב אותך?!" משתומם ר' אהרן, "היכנס מיד לדירתך וכשיתאפשר לך תשלם את החוב!".

בתקופת הצנע היה מחסור בכל, גם בחומרי בנין, וחילקו מידה קצובה לכל קבלן. ארגון הקבלנים חיפש בעל משרה שתפקידו יהיה לחלק את חומרי הבנין בצורה צודקת. מי נבחר? ר' אהרן. מני אז ידעו כולם שהחלוקה תתבצע על צד הטוב ביותר. משתמה תקופת הצנע ביקשוהו להמשיך לכהן בתפקיד יו"ר הארגון תקופה ממושכת.

ורב חסד

ר' אהרן הצטיין במיוחד במידת החסד, טוב לבו ורגשי רחמנותו לא ידעו מעצור.

סיפור אחד, מדהים, ילמדנו רבות. מעשה שהיה, כך היה. אשה אחת מבני עדות המזרח, באה אליו פעם בתחנונים, היא רוצה להציל את ילדיה, כיום הם גרים בשכונה גרועה, אשר אם ישארו בה, מירב הסיכויים שילדיה יפלו מהדרך, לכן היא מבקשת לקנות דירה קטנה בבנין שהוא בונה בשכונת קרית־שמואל, שכונה טובה ומכובדת.

ר' אהרן הסכים, אך שותפיו התנגדו בתוקף, הוא לא וויתר ואמר

להם כי מחלק הרווח שלו הוא ימכור לה, אכן הוא נתן לה מחיר פחות מהקרן בפריסת תשלומים נוחים.

סוף דבר, המשפחה עקרה מהאזור הנחשל, התמקמה בשכונה החדשה, כל ילדיה גדלו בדרך התורה והמסורה, והגיעו לתפקידים רמים, בן אחד גדל והתעלה בתורה עד שהפך לאחד מגדולי הרבנים המפורסמים בעולם.

עד למאורעות שבשנת תרצ"ו התגוררו כולם בטבריה העתיקה שעל שפת הים, בשכנות עם דיירים ערביים שאיתם התקיימו יחסי שכנות מצוינים. עם פרוץ המאורעות הצטרפו גם ערביי טבריה לפורעים, ואז העתיקו מגוריהם לקרית שמואל.

ר' אהרן העתיק לדירה שברחוב ד', וחותנו גר בדירה ברחוב ג'. ילדי המשפחה (של ר' אהרן) היו גדלים גם אצל סבם וסבתם החשובים וינקו מדרכם בקודש.

ביתו של ר' אהרן פתוח היה לכל. הכנסת אורחים היתה אצלו חלק חשוב מחייו. עוברי דרכים שנסעו מירושלים למירון לקברו של התנא ר' שמעון בר יוחאי, היו מתאכסנים בדרכם, אצל ר' אהרן. לפעמים היה נותן את מיטתו עבור האורח, בעוד הוא עצמו נשאר ללא מיטה, וללא שינה... בין האורחים היו גם כאלו שהתעכבו לתקופה ארוכה בבואם למעיינות המרפא בטבריה, וקיבלו אש"ל מלא ללא תמורה.

בין פעולות החסד שלו, היו שלא נמנע מלקבל עליו ערבות לכל דורש. פעם קרה שאחד מן הלווים לא פרע את חובו שהיה סכום גדול מאד. ר' אהרן פרע את החוב במקומו ונאלץ למכור את ביתו כדי לשלם את הערבות שקיבל על עצמו.

הוא נאלץ לגור בדירה זמנית. לאחר כמה נדודים בנה דירה נוספת סמוך לדירת חותנו ובה התגורר עד לשנת תש"ד.

עובדה זו שבעטיה הוצרך למכור דירתו היתה לו לפליטה גדולה. בפוגרום הידוע שביצעו הפורעים הערבים באור ליום הסליחות של י"ג מידות בשנת תרצ"ט, העלו המרצחים הערבים את הדירה שגר בה ר'

אהרן מלפנים באש, כך שבזכות מעשה החסד שפירותיה נאכלים בעולם הזה, זכה ר׳ אהרן למלט נפשו מיד הפורעים. זקני טבריה עדיין זוכרים איך שלמחרת הפוגרום, בשעת אמירת הסליחות של י״ג מידות, הגיע ר׳ אהרן לבית המדרש כשהוא חגור כלי נשק כדי להרגיע את ציבור המתפללים.

הבית בו גר חותנו של ר׳ אהרן, ר׳ פינטשע ז״ל, ולידו הבית שבנה ר׳ אהרן לאחר מכן ברחוב התבור, טבריה

מטבריה לירושלים

בתקופה זו, בשנים שטרם הקמת המדינה, היו קשיים מיוחדים במסגרות החינוך בטבריה. ר׳ אהרן לא השתהה הרבה והעתיק מושבו לירושלים עיה״ק, שם קבע דירתו בשכונת מחניים.

בירושלים המשיך ר׳ אהרן במעשי החסד תוך שהוא ממשיך להתעסק בבניה לצורך מחייתו, בתקופה זו שימש גם בחיל ההנדסה, ובהיותו אמיץ לב וחדור מרץ, פיקח על בניית ביצורים תחת אש המלחמה כשהוא לבוש בלבוש חסידי ירושלמי, והיה בזה קידוש ה׳ גדול.

בשנת תש״ח קבע את מושבו בשכונת קטמון. הרה״ק רבי אהרן מבעלזא זי״ע היה שוהה כידוע בשכונת קטמון בעת היותו בירושלים, וביתו של ר׳ אהרן שימש לאכסניה לבאים לחסות בצל קדשו של הרבי מבעלזא.

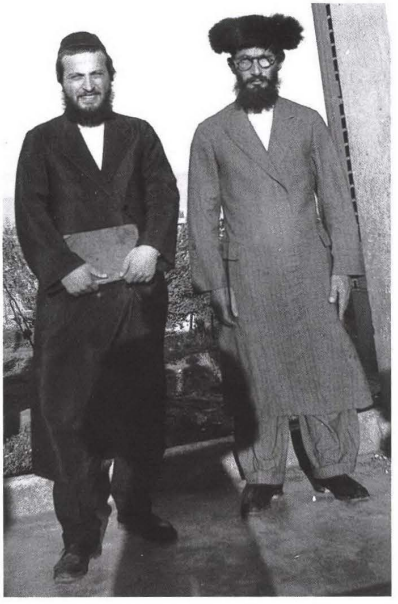

ר' אהרן בצעירותו א' תמוז תרצ"ז

עם חבריו לעבודה ר' אהרן יושב, עומדים משמאל לימין: ר' דוד סמט, ר' יצחק בק, פלוני

עם הר' חיים אליהו שטרנברג ז"ל
ב' תמוז תרצ"ז

בהיותו מבין בבנין ביקשוהו בני המשפחה וידידים פעמים רבות לחוות דעתו על טיב דירה כשעמדו לקנות לזוג צעיר וכדומה. ר׳ אהרן לא ביקש שיעמידו לו רכב, אלא הטריח עצמו ונסע באוטובוס, למקום, גם כשהיה מרוחק. בדק כל דירה מכל צדדיה, תוך שהוא מציין יתרונות וחסרונות, מה אפשר לתקן וכו׳, וכל זאת ללא תמורה כספית. לא אחת, כשידע על מי מקרוביו או מכריו שמשפץ את דירתו, התעניין אצלו על תכניותיו והעניק מעצותיו המחכימות כיצד לנצל היטב את כל האפשרויות.

ביתו לא תמיד היה משופע בכסף הצריך למחייתו. והיו תקופות שלא היתה לו פרנסה. לא אחת כשהשיא את צאצאיו קרה שדחה קניית דירה לזוג, מחוסר אמצעים, ועם זאת לאחרים התמסר בכל גופו ונפשו. אך גם בתקופות הקשות לא ניכר עליו שום דבר. הוא היה מספר בדרך צחות על עשיר שהפסיד רכושו, אך המשיך להתנהג כדרכו מקודם בדרך עשירות כשהוא אומר, ״הפסדתי את כספי, לכל הפחות שהחברים בחוץ לא ידעו מזה ויחשבו שאני עדיין עשיר״.

בטקס חנוכת בית התבשיל ״חסדי יוסף״ (תרומת בנו ר׳ מתתיהו) משמאל לימין: ר׳ אהרן, גאב״ד ירושלים הגרי״י ווייס זצ״ל, מחותנו של ר׳ אהרן הג״ר דובער אליעזרוב רב דשכונת קטמון (חותנו של ר׳ מתתיהו ליפשיץ), הגאון רבי משה הלברשטם זצ״ל חבר הבד״ץ העדה החרדית

בטקס הנ״ל מימין לשמאל: רבי אלעזר בריזל זצ״ל, הגר״ד אליעזרוב זצ״ל, המקובל רבי יצחק כדורי זצ״ל, רבי אהרן ליפשיץ זצ״ל, מיסטר יוברט ז״ל, עומדים משמאל: איש החסד הר׳ שלמה דייטש ז״ל ויבדלחט״א הר׳ יצחק מתתיהו ליפשיץ שיחי׳ לאויט״א

כיבוד הורים

פרק מיוחד ומרכזי בחייו של ר׳ אהרן היתה ההפלגה במצוות כיבוד הורים. לא חסך כל מאמץ להיות לעזרם ולקיים כל הגה היוצא מפיהם.

כאשר פנתה אליו אמו הרבנית ע״ה בנוגע למשפחה אחת קשת יום שבביתם לא היה פת לחם, התנדב ר׳ אהרן תיכף למלאות חסרונם, ובמשך כמה שנים נתן להם כל צרכיהם, ותמיד היה מוסר את הכסף לאמו שהעבירה אותם לבני המשפחה, היה בזה גם משום חלוקת כבוד לאמו וגם מפני כבוד המקבלים.

עם הגה"צ רבי בנימין רבינוביץ זצ"ל רב דק"ק משכנות הרועים וחבר הבד"ץ העדה החרדית

בעת שהתגורר בטבריה היה פעם שטפון גדול ששטף בתים רבים בטבריה העתיקה, אך בחסדי שמים ביתו של ר' אהרן לא ניזוק כלל. הוא הבין שבירושלים שמעו על השטפון וכי הוריו חוששים לשלומו, שם מיד את פעמיו לעבר עיר הקודש ובישר להוריו על הנסים והנפלאות שסבבוהו, שלא נפגע כלל מהשטפון — רק חתיכת בד מקפטן נשטף במים.

לעת זקנתה של אמו הרבנית גברה עליה חולשתה, לקראת יום כפור חששו בני המשפחה להשאירה לבדה בבית. ר' אהרן היה זה שהתנדב תיכף להישאר אתה בבית ביום הקדוש, ורק סירובה התקיף של אמו מנע ממנו לוותר ביום הקדוש והנורא על התפילות במנין בבית הכנסת.

עם גיסו הר' משה רובין ז"ל, בשמחת הבר מצוה לנכדו הר' פנחס מנחם ליפשיץ שיחי'

משמח אלוקים ואנשים

שמחת חיים במידה גדושה ומאור פנים לכל אדם והושטת עזרה לכל נצרך, היו חלק ממהותו של ר' אהרן בכל שנותיו, עוד משנות צעירותו בעת שהתגורר בטבריה היה רוח החיה, מחיה ומשמח אנשים.

כמעשהו בטבריה כן מעשהו במחניים, וכמעשהו במחניים כך מעשהו בקטמון תושבי קטמון העתיקה זוכרים היטב את דמותו האצילה ואת חיוכו המלבב.

בערוב ימיו העתיק ר' אהרן את מגורו לשכונת בית-וגן, סמוך למגורם של בנותיו שיחיו. למרות גילו המבוגר לא כהתה עינו ולא נס ליחו, תמיד התהלך בחיוכו המלבב ומאור פניו המסבירות.

כשהיה פותח את קופסת הטבק — שהיטיב לערבבו בריח ניחוח — היתה הרגשה כאילו פתחה במיוחד עבור פלוני המקבל, תוך שהוא מוסיף ואומר לו דברי חן ואמרות משמחות. אנשים רבים, ביניהם כאלו שאינם מאנשי חוגו, זכרו תמיד, את טוב ליבו הקורן ואת שמחתו לחלק להם טבק, באמרו "לכבוד שבת קודש". אם למבוגרים טבק, הרי מעולם לא קיפח את חלקם של הילדים, להם שפע ממתקים בכיסיו.

כבוד הזולת נגע לו בבבת נפשו, מעולם לא פגע באיש ולא גרם למאן דהוא עגמת נפש, פעם בשמחה משפחתית בסעודת ליל ש"ק שימח ר' אהרן את החתן במילי דבדיחותא, למחרת העיר לו נכדו - בחור צעיר - יתכן שהשתמע מתוך דבריך כעין זלזול בכבוד הרב, ר' אהרן נחרד ואמר: לא חשבתי שכך הוא, אך אם אתה אומר כך אתקן את הדבר.

תיכף אחר התפילה בעת הקידושא רבה ביקש ר' אהרן רשות הדיבור, והחל לקלס את הרב לעיני עדתו, באומרו אינכם יודעים להעריך את הפנינה שנפלה בחלקכם. כך עשה תשובת המשקל.

בבית הכנסת "סוכטשוב" שם קבע מקום תפילתו, היה אהוב על כל המתפללים שהעריכו את תפילותיו המלאות רגש ורטט דקדושה, והשראתו המשמחת. אם כי לא נמנע מלהעיר כשראה מאן דהו מדבר באמצע

התפילה, העיר לו במאור פנים ובאהבה מופלגת, בבית כנסת זה שימש גם כבעל תוקע.

תושבי בית וגן זוכרים היטב את המנין הקבוע בשבתות וימים טובים בביתו של הרה"ח ר' יוסף ברנדויין ז"ל, שהיה רתוק למיטתו תקופה ארוכה. ר' אהרן היה זה שדאג לארגן מנין לתפילה בביתו, דבר שגרם קורת רוח מרובה לר' יוסף ז"ל, והיה לו כטל של תחיה. הוא ניהל את המנין ושימש שם כגבאי.

משמאל לימין: ר' אהרן, הר' יוסף ברנדויין ז"ל, ויבדלחט"א הר' אליעזר רוטנברג (חתנו של ר' אהרן)

גם בבית וגן המשיך בדרכו בהכנסת אורחים, ולא אחת מסר את דירתו לבעלי שמחות שהוצרכו למקום עבור בני המשפחה.

מדת הנתינה שלו היתה שרשית, גם לנכדיו ונכדותיו שבאו לבקרו היה נותן תמיד דבר מה, לא נחה דעתו אם יצאו מביתו בלא לקבל משהו, מעניין לציין מה שבתו הגב' גולדה מוסרת שתמיד כשביקרה אצלו לפני נסיעתה לחו"ל נתן לה תפוח עץ ואמר לה שזו סגולה להגיע בשלום, כמו כן נתן לה צידה לדרך.

בעידן חדוותא משמח את החתן

היה בוחן את נכדיו דפי גמרא ופרקי משניות, תוך שהוא קובע מחיר על כל דף או פרק, ואת התשלום היה נותן תיכף על אתר. כדי להנעים על הילד הנבחן, פתח את ארנקו והוציא שטר כסף חדש ואומר: קח, זה יצא עכשיו מהדפוס.

אציל הנפש

באצילות נפשו לא רצה שישמשוהו, וכל מה שהיה יכול להסתדר בכוחות עצמו העדיף לעשות בעצמו, גם לאחר פטירת אשתו הצדקנית ע"ה לא הכביד על בני משפחתו ובדרך כלל בישל לעצמו את ארוחותיו, וכשביקרו אצלו בני המשפחה נתכבדו לטעום ממטעמיו. כאשר בתו שהתגוררה בחולון התאוננה בפניו שאין היא מספקת לשמשו בהיותה עסוקה בגידול ילדיה, הרגיעה באמרו: "כך הוא סדר העולם, אדם הראשון לא היו לו הורים לדאוג עבודם, ודאג רק לילדיו, אך כשאמא דואגת לילדיה אין זה גורע מכיבוד אב".

גם בשנות הזקנה, הוא זכה שכוחו היה במתניו, כשהתאלמן מאשתו הצדקת, לא אבה להטריח את ילדיו ותכנן לשבות בביתו, הרי לבשל הוא ידע, כי גם בעת חיותה, לא יכלה זוגתו תמיד לעסוק במלאכה זו, הוא בישל תחתיה, וכיבד את האורחים, כאילו ממעשי ידיה.

אולם כיון שראה שאם ישאר לבדו תגרם עגמת נפש למשפחה, הסכים לסעוד על שלחנם במיוחד אצל בתו מרת פנינה שביתה היה קרוב אליו, והשתדל תמיד לא להיות למעמסה, כך הסכים מדי פעם להתארח אצל בניו האחרים, בשמחות ובחגים.

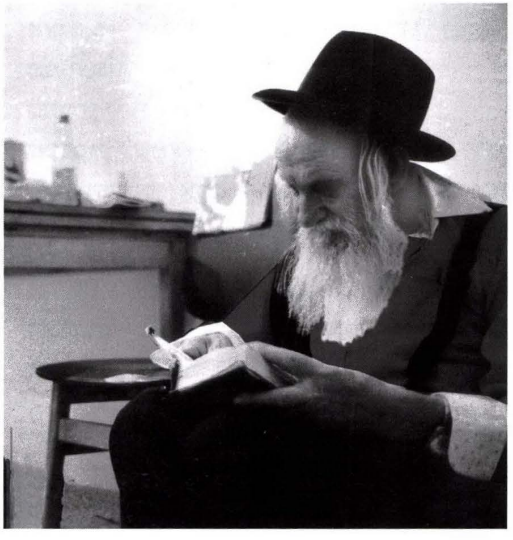
בשנות זקנותו כאשר היה קשה לו קצת להסתדר בכוחות עצמו, ביקש מנכדו עזרה, ובכל פעם נתן לו סכום של חמישים שקל עבור טרחתו. הנכד סירב לקחת את הכסף, והוא ממש אילץ אותו לקחת כשהוא אומר, "גם אם אינך צריך את זה עתה, שמור לך לעת הצורך".

כשסבל מכאבים לא התאונן, הרופאים הפליאו את כח הסבל שלו גם בימי הזיקנה, בכל ימיו לא רגז על מקרה כל שהוא, כאשר נשבר כוס בבית ע"י אחד הילדים היה אומר לזוגתו: "הביטי, שלחו לנו כפרה מן השמים".

בסוף ימיו היתה לו דירה נוספת חוץ מהדירה שגר בה, וברוב פקחותו, כדי שלא יהיה דין ודברים בין צאצאיו לאחר מותו, מכר בעצמו בחייו את הדירה והזמין את כל ילדיו אליו בלי שידעו לשם מה נקראו. כשכולם ישבו בבית, סיפר להם שמכר את הדירה השניה ועל אתר חילק ביניהם שווה בשווה את כל הכסף. כך בשלום ובשלווה החליק פרשיה שיכולה היתה לגרום למריבה.

ובתורתו יהגה

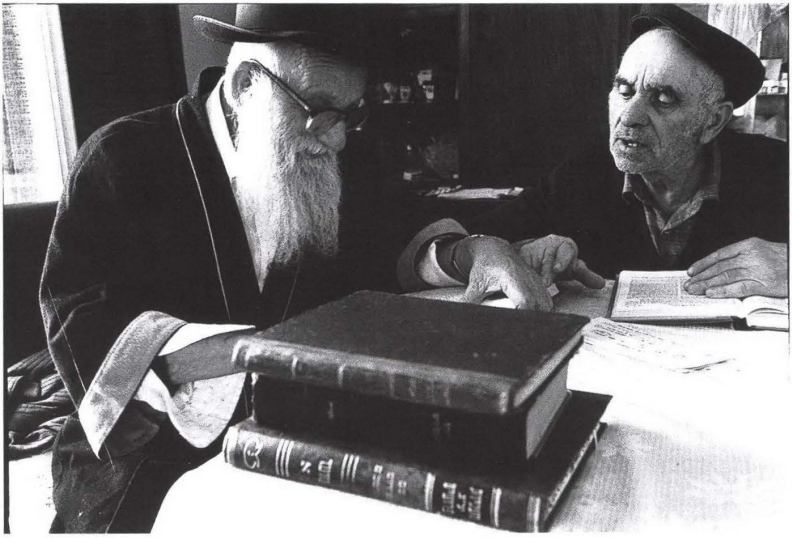
על סדרי לימודו עדיין לא הזכרנו דבר. מפליא היה לראות איך שלאחר שעברו רוב שנותיו ביגיע כפיים, בהגיעו לגיל הפרישה הסתער על לימודיו כבחור צעיר לימים.

ר' אהרן עורך תיקון חצות

סדר יומו התחיל עם חצות הלילה. אז התגבר כארי והתחיל את סדר הברכות, ומיד התיישב על השרפרף כשהוא חלוץ נעל, וערך סדר תיקון חצות

במנגינה חרישית עצובה ונוגעת ללב. כשהסתיים תיקון חצות החל ללמוד במנגינה ערבה שנעמה מאד לאוזניהם של שכניו. בשנותיו האחרונות חששו בני המשפחה להשאירו לישון לבד, לצורך זה הונהג תור בין הנכדים שבאו ללון איתו. אחת לשבוע נהג לבוא בנו ר' יצחק מתתיהו הי"ו — לא אחת קרה שבבואם בשעות המאוחרות, כבר מצאו את הסבא כשהוא עסוק בלימודיו. ר' אהרן לא היה ניחא ליה מה שמטריח את בני משפחתו.

בלימוד עם אחד מתושבי בית וגן — ערימת הספרים הוכנה מראש

לאחר גמר תיקון חצות, לימוד הגמרא, ולימוד הסדר ב"חק לישראל", יצא לטבול במקווה. בדרכו לבית הטבילה הנהיג לעצמו עוד מעשה חסד, היה זה כאשר לאחד מתושבי בית וגן הר"ר חיים פוקס ז"ל היה קושי ללכת לבדו לביהכ"נ והוצרך לאחד שיסייעו בהליכתו, התנדב ר' אהרן — שבעצמו כבר הגיע לזיקנה — לקחתו לבית הכנסת.

בדרכם לבית הכנסת היה להם סדר לימוד לקיים מצות ובלכתך בדרך: חמש פעמים אמרו את הפסוק "אש תמיד תוקד" וכו' המסוגל

לבטל מחשבות זרות, חמש פעמים המשנה בתחילת מסכת זבחים כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן וכו' המסוגל אף הוא למחשבות זרות, פרשת הקטורת, איזהו מקומן, שיר למעלות אשא עיני, שיר המעלות ממעמקים, ועוד.

אחד מנכדיו מספר שפעם לא הרגיש הסבא בטוב ושלח אותו להוליך את ר' חיים לבית הכנסת, היתה זו חוויה רוחנית מיוחדת במינה איך שבכל הדרך מלמל ר' חיים את הפסוקים והמשניות כדרכו מדי יום. מני אז גם ידע להעריך את גודל המצוה שעושה סבו מדי יום, בראותו כי אין זה מן הדברים הקלים. אחד מבאי ביתו של האדמו"ר מטאלנא זצוק"ל שנתבקש פעם ע"י ר' חיים להוליכו לביהכנ"ס, התפעל גם הוא מכך שר' אהרן קיבל על עצמו משימה כזאת בגיל כה מבוגר, היה זה שילוב של תורה וחסד בדרגה גבוהה.

לאחר הטבילה תיכן צעדיו לבית הכנסת שם התפלל במנין הראשון. לאחר התפילה אכילת פת שחרית ומנוחה קצרה, לאחר מכן המשיך בשיעוריו בדף היומי ובחברותות, היה מחזר אחר אנשים שלא היה באפשרותם ללמוד לעצמם והוא היה מלמד אותם. פעם התנדב ללמוד בביתו של אחד מזקני התושבים בבית-וגן, שנבצר ממנו לצאת מביתו, וכך היה בא אליו תקופה ארוכה מדי יום ביומו.

בכל יום רביעי נסע להשתפך נפשו בתפילה בכותל המערבי ושאר מקומות הקדושים בירושלים, היתה זאת מצוותו של בנו ר' יצחק מתתיהו שיחי' שזכה לכבדו ולהסיעו מדי שבוע.

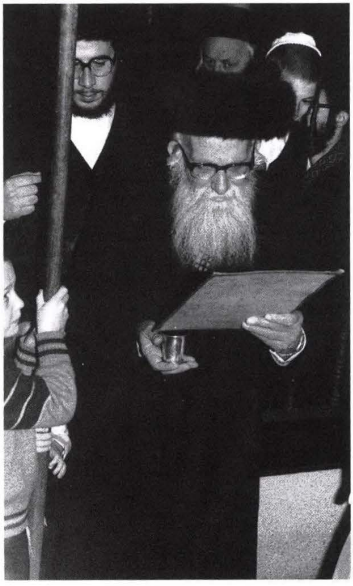
ר' אהרן הטביע את חותמו בשכונת בית-וגן, בהיותו דוגמא ללהט חסידי שורשי ומדות נעלות, ושמחת חיים פנימית מלאת תוכן וערכים נשגבים. ותושבי השכונה נזכרים בערגה בדמותו האצילית רבת הפעלים.

חיבוב מצוה

ר' אהרן היה מחבב את המצוות בצורה נדירה, הכנותיו לדבר מצוה מילאו את כל ישותו, בחג הסוכות בנה סוכה נהדרת על גג ביתו בטבריה

בשמחת נישואי נכדו הר' דוד ליפשיץ שיחי' לאויט"א עם מחותנו הר' משה אהרן בוקשפן ז"ל מימין סב הכלה הר' אליעזר עקשטיין ז"ל

בחופת נכדתו מאחוריו נכדו הר' דוד ליפשיץ שליט"א

בשמחת אירוסין עם הגה"צ ר' יהושע דייטש, רבה של קטמון

ועמל לקשטה היטב, ובכל שנה הוסף עוד קישוטים, והיה מציין לילדיו ראו: קישוט זה הוא משנה פלונית וקישוט זה הוא משנה אחרת, כדי לחבב עליהם את המצוה.

נטילת ידיים שחרית הפכה לשם דבר אצל הנכדים, הרי תמיד קמו הסבא והסבתא משנתם בשעה מוקדמת ביותר, נכד שהתארח וישן אצלם, זכה שהעירוהו והגישו לפניו ספל מים בקערה ומגבת, תמיד בחיוך, תמיד במאור פנים ובאימרה של ר׳ דוד׳ל: יד הגדולה, יד החזקה.

אחד הנכדים שלמד במוסד חינוכי סמוך, ישן בביתם בשנים הללו, ואופן נטילת הידים נחקק בעצמותיו.

בשמחת תורה, יום הולדתו היה עולה לחתן תורה עוד מימי שבתו בטבריה, ולאחר התפילה הזמין את כל המתפללים לקידוש שהוכן בביתו מבעוד מועד, את הדרך מביהכנ״ס לביתו עברו בשירה כשכל אחד שם את ידו על כתפי חבירו. כך ראו אצלו חיבוב המצוות מדי שבת בשבתו ובחגי ישראל.

אחרית ימיו

בחול המועד פסח שנת תשמ״ח לקה ר׳ אהרן בדלקת התוספתן. הרופאים קבעו שחייבים לנתחו, ולאחר הניתוח התחיל לאט לחזור לאיתנו, אך לדאבוננו נדם לבו ביום ל׳ לחודש ניסן תשמ״ח, בשנת הפ״ד לחייו, ובכך נסגר דף מזהיר בחיי משפחת בריזל-ליפשיץ הרוממה, נטמן בהר־הזיתים סמוך ונראה לציון קדשו של הרה״ק רבי שלמה מזוועהיל זי״ע.

כל ימי חייו הקפיד לא להישאר בעל חוב לאיש. לאחר פטירתו, בררו בנותיו האם נשאר איזה חוב לאחזקת הבנין שבו גר. חבר ועד הבית השיב בחיוב: נשאר חוב של חמישים ש״ח. כאשר פתחו את ארנקו, היו בו, להפתעת כולם, בדיוק חמישים ש״ח, לא פחות ולא יותר! ר׳ אהרן לא נשאר חייב.

אוי נא לנו כי חשבנו

אנו מתאבלים מדה על פטירת יו"ר מועצת המנהלים של חברתנו

רב תבונות ונעים הליכות, אביו של מנהלנו הי"ו

הרה"ח ר'

אהרן ליפשיץ

זצ"ל

ב"ר **דוד אריה** זצ"ל

מזקני וחשובי חסידי סלונים

שנלב"ע היום יום ראשון ל' ניסן, א' דר"ח אייר תשמ"ח

ההלויה תצא **היום** בשעה **5.00** אחה"צ מבית ההלוויות שמגר, רומאה

ותעבור דרך רח' מאה שערים למורדי הר הזיתים.

יושבים שבעה בבית המנוח,

רחוב החיד"א 30 שכ' בית וגן, ירושלים.

מתחיהו ליפשיץ בע"מ

ההנהלה וכל צוות העובדים

כוס תנחומים

משתתפים אנו באבלו הכבד של חברנו וידידנו הדגול
מרבבה, המשים לילות כימים למען הכלל והפרט

הר״ר **יצחק מתתיהו לפשיץ** הי״ו

ולכל המשפחה הרוממה שיחי׳

על פטירת אביהם עטרת ראשם,
האי גברא יקירא, רב תבונות ופאר המידות, מגזע אראלים
ותרשישים

הה״ח רב אהרן לפשיץ זצ״ל

בהמשך דרכיו המופלאים תנחמו, בבנין ציון ירושלים
מפתה אך ששון ושמחה ישיגוכם כל הימים

מתפללי מנין ותיקין
מערת הכהן הגדול
שמעון הצדיק זיע״א

אנו משתתפים בצער באבלו של איש היקר באדם מחשובי
קרתא דירושלים הרהנה״ח הנותן פת לאורחים וצדקה
לעניים מוקיר רבנן ומחזיק תורה דרבים וכו׳

הר״ר **מתתי׳ ליפשיץ** הי״ו

בהלקח ממנו אביו הדגול עטרת ראשו

הרה״ח **ר׳ אהרן** זצ״ל

המקום ינחם אותו ואת כל משפחתו הכבודה בתוך שאר
אבלי ציון וירושלים ולא יוסיפו לדאבה עוד

הרב שאר ישוב כהן
הרב הראשי וראב״ד חיפה
ונשיא מוסדות אריאל

הרב נתן נטע פרל
ראש ביהמ״ד אהל יוסף
לחקר ההלכה

הרה״ח ר׳ אהרן ליפשיץ זי״ל

בירושלים הובא אתמול למנוחות, בהלווייה רבת משתתפים, משפנה ושלחה של היהדות החרדית ובראשם כ״ק האדמו״ר מספלונים שליט״א, הרה״ח ר׳ אהרן ליפשיץ זי״ל.

המנוח נולד לפני 84 שנים בירושלים, לאביו הרה״ח ר׳ דוד אריה בריזל ז״ל, ולאמו מרת מקגל ע״ה. הנודעים בצדקותם וחסידותם. חלק מהמשפחה התעטרה בשם המשפחה ליפשיץ, כשם משפחת האם, בתו של רבי נטע ליפשיץ האדמו״ר מוריעליפאלע.

היה חתנו של הרה״ח ר׳ מנחם ישעיה מינצברג זצ״ל, ניי״נ ליהודי הקדוש.

כשהגיע לארץ האדמו״ר בעל ״הבית אבההם״ מסלונים זי״ע, התקרב אליו והתחמם לאורו, ומאז נשאר נאמן ביתה של חסידות סלונים.

הנפטר נודע כאיש שיר נעים לו בבנין ארץ ישראל היהשלום, תכה ולבנות מבנים לתפארת, מוסדות לתורה, ולכל נפש אשר קבעו בתוכם.

את מרשימת בבנין הארץ הורחש גם לבניין המפורסמים בבנוי ירושלים והעמדת ישיבת ובתי כנסת לתפארת, מוקירי רבנן וחמכין דאורייתא.

השאיר אחריו, אחיו יבלחט״א, הרה״ח ר׳ זלמן, ר׳ אלעזר ור׳ מנחם בריזל, בניו וחתניו רבנן דור ישרים יבורך.

כוס תנחומין

למע״כ חברנו הדגול והחשוב איש המעש רב הפעלים

הר׳ **י. מתתיהו ליפשיץ** הי״ו

ולכל המשפחה הכבודה

לפטירת אביהם החשוב והמרומם מיקירי ירושלים ומבוניה

הרה״ח **מו״ה אהרן** זצ״ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

לומדי השיעור בדף היומי
ליד הכותל המערבי באשמורת הבוקר

אנו משתתפים בצער

משפחת ליפשיץ הי״ו

בפטירת ראש המשפחה

הרה״ח ר׳ **אהרן ליפשיץ** זי״ל

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים

הלוואה וחסכון ירושלים

צופיה הליכות ביתה

אשתו הצוה"ח מרת אלטע חיה נולדה ביום י"ד חשון תרס"ה בטבריה, שם ספגה יראת שמים טהורה. היתה מיוחדת בצדקתה ומידותיה הנעלות. תמיד היתה מחזקת את צאצאיה באמונה זכה וטהורה כשהיא שופעת תדיר סיפורי צדיקים בסגנון מקורי, הסתפקה במועט שבמועט בכל מצב ובתנאים שהיו, ולא באה בטרוניה לשום אדם.

בהיותה בעלת זכרון מדהים, זכרה כל מה שקיבלה מהוריה ומשפחתם המיוחסת, כמו גם את התאריכים של ימי ההולדת של כל הנכדים ובני המשפחה. תמיד אמרה בדייקנות מופלאה את גילו של כל אחד מהם, מוחה היה כמחשב, היא זכרה את ימי היארצייט של אדמורי"ם ורבנים רבים, ואת תולדותיהם. בהיותה בגיל צעיר לא נהג אז בתי חינוך לבנות, אך נפשה ערגה ללימודים, הלכה ונעמדה בבית התלמוד תורה מאחורי הדלת, והקשיבה למה שהמלמד מוסר בשיעורו. פעם כשהבחין בה המלמד, הפטיר: "חבל שלא נולדת בן".

מעניין לציין שמעת פטירת אחותה מרת צפורה ע"ה באותו יום שחל יום הולדתה י"ד חשון, לא ציינה את יום הולדתה.

עמדה לימין בעלה בכל המצבים, ונטלה חלק בכל מעשי החסד הרבים ובהכנסת אורחים בעין טובה ונפש רחבה, כפי שנתחנכה ע"י הוריה הדגולים פארי טבריה העתיקה. התקיים בה מה שנאמר "חכמת נשים בנתה ביתה".

ידועה היתה בתפילותיה, אשר לא שבו ריקם, לא מעט אנשים ביקשוה במיוחד להתפלל עבורם במצבים שונים, ספר התהילים כמעט לא מש ממנה, ומדרשי חז"ל היו שגורים על פיה, איפיינה אותה מדת האמת והכל ידעו זאת, כי מעולם לא נרתעה מלומר אמת בהחלטיות, כל ימיה חייתה את דרך והווי אבותיה הקדושים לדורותיהם, כך שכל נכד חש זאת על עצמו בעת שהעבירה את מסורת הדורות, פעם אמרה לנכדה הג"ר ר' ישעיה פנחס רוטנברג שליט"א כי שנים רבות היה הפוסק שלה - דודה, הגאון העצום רבי וועלוויל מינצברג זצ"ל, ועתה היא מקבלת את נכדה זה לרב ולפוסק, כי כך ראוי לכל יהודי, בשנותיה

האחרונות חלתה, אושפזה ונחלשה, היא מסרה לנכד זה שמינתהו לרבה, שבשום פנים ואופן לא יתן שתהפך למעמסה על המשפחה, אלא שיעבירוה לבית אבות כי זה הוא רצונה. אולם ביום ג' שבט תשל"ט לפנות בוקר בהיותה בביתה השכימה קום ובירכה את ברכות השחר, מלבד ברכת "אלוקי נשמה", בעלה העיר לה על זאת, והיא השיבה אלוקי נשמה, אברך אח"כ... ביקשה כוס מים, ולאחר שבירכה ברכת שהכל וטעמה מעט, השיבה נשמתה לבוראה בטהרה, בשנת הע"ד לחייה, ונטמנה בהר־הזיתים למרגלות הרבנית אשת הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל ע"ה.

נושא דברים ביארצייט של זוגתו לימינו: חתנו הר' משה גוטפרוינד זי"ל ויבדלחט"א נכדו הג"ר ישעיהו רוטנברג מראשי ישיבת "קול יעקב", לשמאלו גיסו הר' אליהו טננהויז זי"ל

זכו לדורות ישרים ומבורכים בנין וחתנין, נכדים ונינים מרביצי תורה, תופשי ישיבה, ומזכי הרבים, המשתלבים היטב עם מעשי אבותיהם וממשיכים בדרכם הטהורה.

צאצאיהם: רבי משה צבי יעקב ז״ל, רבי יצחק מתתיהו, רבי אברהם מאיר, רבי נתן נטע. מרת גולדא, מרת רייזל רבקה ע״ה זוגת רבי משה גוטפרוינד ז״ל, (נפ׳ י״ב כסלו תשע״ג) מרת פערל־פנינה לאה ע״ה (נפ׳ י׳ כסלו תשע״ג) זוגת יבלחט״א רבי אליעזר רוטנברג, שליט״א, מרת ביילא ע״ה זוגת רבי שמחה ברעם ז״ל.

פרק נ

החוט המשולש

האחים רבי זלמן ורבי אלעזר ורבי פינחס זצ״ל

החוט המשולש לא ינתק

שלושת בניו הצעירים של רבי דוד׳ל, הם האחים הנודעים: הרה״צ רבי זלמן זצ״ל, הרה״צ רבי אלעזר זצ״ל והרה״צ רבי פינחס זצ״ל, שפיארו בדמותם את כותל המזרח בירושלים של מעלה, וכדיוקנים של שיירי שופרי דשופרא דקרתא קדישא משנות דור.

מכנה משותף רב היה לשלושה אחים אלו. גידולם וחינוכם, דמותם ודיוקנם והלך חייהם הדומה, מעיד כי בבית גדול אחד גודלו וחונכו, יד מעצבת אחת פיתחה את גדלות רוחם המופלאה, הלא הוא בית הוריהם הגדולים שבירושלים של מעלה לפני שנות דור.

בתחילת דברינו מן הראוי לציין כי בבואינו לתאר את דברי ימי חייהם של שלושת האחים הללו, הרי שתקצר היריעה מלספר אודותם, ולתאר דמותם הגדול בעוצם פעלם שהקיף את כל רובדי החיים ואת האור שהקרינו על כל יושבי עיר הקודש ירושלים ואף מחוצה לה. ראויים הם כל אחד ואחד בפני עצמו לספר מיוחד אודותיו, ומובן שבמסגרת ספרינו זה אכן קצרה יריעתינו, ופרק זו מהווה אך גלעד וזכרון לאותם ענקי הרוח שחיו בתוכינו אך זה לפני תקופה קצרה, וזכרונם לא מש מאיתנו.

☆ ☆ ☆

רבי זלמן זצ״ל נולד בירושלים שבין החומות בו׳ בכסליו תרס״ז,

ונקרא שמו בישראל "שלמה זלמן", ע"ש זקינו הגדול רבינו מוהרש"ז מויעליפאלי; אחיו רבי אלעזר זצ"ל נולד בר"ח אלול תר"ע ונקרא ע"ש הרה"ק רבי אלעזר ווייסבלום מריישא, (אודותיו לעיל פרק לו, ועל סיבת קריאת השם עקב החלום לעיל פרק מג); ורבי פינחס זצ"ל נולד ביום ה' ניסן תער"ה נקרא ע"ש זקנו רבי פנחס הכהן אב"ד רדומישלא (אודותיו לעיל פרק לד, ופרק מג).

רבי זלמן זצ"ל

רבי אלעזר זצ"ל

רבי פינחס זצ"ל

שלושת האחים בצעירותם:

שלושת האחים ידועים היו כגדולי תורה, חכמי לב, ומגדולי מעמידי הדת בארץ הקודש בכלל ובירושלים עיה"ק בפרט. עובדי ד' בתום לבב, רבים שיחרו לפתחם הן להתברך בדבר ישועה ורחמים, הן להיוועץ בעצת זקנים, הן לחזות בנועם עבודתם את ד' ולראות פני דיוקן של שיירי שופרי דירושלים.

בדרך עץ החיים

את חינוכם קבלו בתלמוד תורה "עץ חיים" הוותיק בירושלים ת"ו ששכן כבוד בשכונת "מחנה יהודה" סמוך ונראה לבתי ראנד. אביהם העדיף כאמור את הת"ת הזה על פני הת"ת החסידי "חיי עולם" ששכן אז בעיר העתיקה, כדי לחסוך מצעירי הצאן לכתת רגליהם עד למרחקים. משחר טל ילדותם התבלטו השלושה בין התלמידים

בשנינותם ובהתמדתם, בעיקר במידותיהם האצילות ובגינוני קדושה אותם ינקו בבית הוריהם הגדולים שעיצבו את עיקר חינוכם.

זקני ירושלים תלמידי תלמוד תורה "עץ־חיים" זוכרים אותם לטובה, וקשרו עמם קשרי ידידות מאז. דוגמא לכך ניתן לציין כי הגה"צ רבי אלעזר זצ"ל למד בישיבת "עץ חיים" בחברתו של מרן גדול הדור עמוד ההוראה רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, וקשרי ידידות אלו נשמרו לכל אורך ימיו של הגאון רבי שלמה זלמן שהיה מיודד עמו בקשרי אהבה.

את תורתם קנו בהתמדה וביגיעה משנות נעורים. הם למדו בדיבוק חברים ופלפול התלמידים בישיבת "עץ־חיים" והיו לשם דבר של התמדה ויגיעה בתורה.

בעת שהגיע האדמו"ר הרה"ק ה"אמרי אמת" מגור זלל"ה לביקור בירושלים (טרם השתקע בה למגורים), וביקר בכל מוסדותיה המפוארים, שלחו ראשי ישיבת "עץ־חיים" שניים מבחירי הישיבה לפני ה"אמרי אמת" למען יתהה על קנקנם ויעמוד על טיבם של תלמידי הישיבה. אחד מהשנים שנבחרו ממצויני הישיבה, היה הגה"צ רבי זלמן זצ"ל.

כל מעיינם היה בהתמדת התורה. רבי זלמן העיד על עצמו, כי בצעירותו עבר על פרק "השותפין" במסכת בבא בתרא יותר ממאה פעמים. אגדה ירושלמית ידועה מספרת כי כאשר היה רבי זלמן אברך צעיר, היה צועד ברחובה של עיר בעצימת עיניים וחישב צעדיו לפי סדר חזרה במשניות בע"פ. כאשר החזיק בפרק מסויים, ידע כי הגיע לרחוב פלוני! ואכן האחים הדגולים גדלו והצליחו ועשו חיל בלימודם.

עם הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל

באותן שנים, הגיע לחונן את עפרה של ירושלים, הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שכיהן כראש ישיבת סלוצק. הוא נחשב לאחד מגדולי קברניטי הדור, והופעתו לירושלים היתה לאירוע של שמחה, ובפרט

בהתקבלו לכהן פאר לראש ישיבת "עץ חיים". מני אז התחילה תקופה חדשה בישיבה.

פרק מיוחד היו שיעוריו הגאוניים שמסר בישיבה, כאשר טובי ובחירי הלומדים בירושלים באו ליטול חלק בשיעוריו הללו, לשמוע מתק אמריו שיצאו להם שם של ישרות ועמקות מיוחדת. את השיעורים העלה על הכתב בספריו הידועים "אבן האזל" על שמונת חלקיו, המשמשים כיום כיסוד ונכס צאן ברזל בעולם התורה.

בשיעורים אלו נטלו האחים חלק פעיל. רבי איסר זלמן היה שומע בקורת רוח מיוחדת את הערותיהם והיה נהנה לשאת ולתת עמם ולהתפלפל במלחמתה של תורה. עובדה אופיינית אחת, המעידה גם על גודל ועומק טוהר מידותיו של הגאון רא"ז, מסופרת בין בני המשפחה עד היום:

באחד השיעורים, הניח רבי איסר זלמן יסוד מחודש בסוגיא הנידונה. רבי אלעזר העיר, כי לפי דברי ה"שפת אמת" בסוגיה מבואר לא כפי היסוד הזה שבנה רא"ז זה עתה. רא"ז האזין לדבריו והודה לו. בלילה חזר רבי אלעזר לעיין בעומק דברי "השפת אמת", ונוכח שאין הכרח משם להפריך דברי ראש הישיבה, וכי אפשר לפרש שדברי ה"שפת אמת" יעלו בקנה אחד עם דבריו. בבוקר, ניגש רבי אלעזר לרא"ז ואמר לו שבלילה, לאחר עיון עמוק וחוזר, נוכח לדעת כי מדברי ה"שפת אמת" אין כל סתירה ליסוד זה שהניח ראש הישיבה אתמול. נענה רא"ז בחביבות ובמאור פנים: "ידעתי כי ב"שפת אמת" אין כל פרכה לדבריי, אך הסברא שלך היא בעצמה נעמה לי, ובגלל עצם הסברא חזרתי בי".

ויזכו לבנות בית נאמן בישראל

בהגיעם לפרקם נישאו, כל אחד בתורו, למשפחות מגדולי היחס שבירושלים עיה"ק. הגה"צ רבי זלמן, נשא את הצדקנית מרת איידל בתו של הרה"ח רבי ישכר בעריש ראטה זצ"ל, שהיה נכד אחיה של

הרבנית מרת מלכה ע"ה, זוגתו של הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא זי"ע.

הגה"צ רבי אלעזר, נשא את זוגתו הצוה"ח מרת רבקה ע"ה בתו של החסיד הגדול רבי יהושע שמעון וינגרטן זלל"ה, שהיה פאר חסידי חבורת קרלין, וידוע בעבודתו הצרופה ביקוד אש קודש בעומדו בתפילה כדרך חסידי קרלין. הגה"צ רבי פינחס נשא את הצוה"ח מרת חנה יוטא ע"ה, בת אחיו הגאון רבי חיים ליפשיץ זצ"ל שכיהן כדיין ומו"ץ בקליינוואַרדיין שבהונגריה (אודותיו ראה לעיל פרק מה).

את ברכותי העטוקות לסמן טוב ומזל טוב אני שולח
לפו"ר ידידי הרה"צ בנש"ק מוה"ר דוד בריזל ומשפחתו
לנשואי בנם התורני פר זלמן הי"ו. נפשם תשבע ענג ודשן
לבנות בית בית נאמן לה' באה"ק.
כנפש מברכו
יואל ברוכזון טבריא

ברכת מזל טוב מרבי יואל אשכנזי לרגל נשואי רבי זלמן

ברכת מז"ט

[illegible] החריף ובקי, טופלג ביראת־שמים
[illegible] זלמן בריזל־ליפשיץ נ"י
[illegible] בת הרה"ג ישכר בעריש ראטה זצ"ל
[illegible] באמצע הקדושה וירוו הוריך ממך רוב
[illegible] כנרכת רעיך
[illegible] עטור רבנים׳ סניף עץ־חיים

ברכת מזל טוב לרבי זלמן בריזל ז"ל לרגל אירוסיו

במקום הזמנה פרטית

הננו מתכבדים בזה להזמין את כל קרובינו ומיודעינו
ומכירנו לקחת חבל בשמחתנו, ליום כלילת אפריון
צאצאינו היקרים.

ההתן הבחור המופ' חריב הכלה הבתולה המהולל'

מר **שלמה זלמן** נ"י צב"נ מרת **אייזיל** תחי'

אשר תחי' אי"ה בשעה טו"ט ביום ועש"ק בהעלותך
י"ג סיון תרפ"ה הבע"ל בשעה תשע ערבית
בבית אם הכלה בחצר ועד כולל גאליציען
בעיר העתיקה.

ואת מכבדנו נכבד

אבי החתן אם הכלה

דוד אריי' בריזל ליפשיטץ בינדא

ורעיתו אלמנת הר"ר ישבר
בעריש ראסא ז"ל

הזמנה לשמחת הנישואין של רבי זלמן בריזל (בעתון קול ישראל)

ברכת מזל טוב

הננו מנישים בזה לחברנו הנעלה והטופלג בתוי"ש מר

אלעזר בריזל נ"י.

לארושיו עב"ג תחי'

בנה ביתך בראש הררי ציון בעשר ואשר ובמסרת אבות

חבריך תלמידי ישיבת הבחורים **עטור רבנים** עץ חיים.

ברכת מזל טוב לרבי אלעזר לרגל ארוסיו

נ"ה

בסימן טוב ובמזל טוב

עוד ישמע בערי יהודא ובחוצות ירושלם

קול שמון וקול שמחה קול חתן וקול כלה

ד'זננו מר'כבדים בזה להזמין את מע"כ וב"ב יחי' לבא לקחת חלק בשמחתנו ולשמוח אתנו ביום כל"ולת צאצאינו ד'זיקרים הי"ה

הכלה הבתולה הסהוללה		החתן הבחור הסופלג
מרת **רבקה** תחי'	עב"ג	כמר **אלעזר** הי"ו

התנסה תהיה ברצי"ה בשטו"מ ביום ו' עשר"ק פ' תצא, י"ב אלול תרפ"ז הבעל"ט והמשתה במוצש"ק, בבית הורי הכלה בעיר העתיקה בבתי מחסה מספר כ"ז

וברצי"ה בשמחת בניכם נשי"ב לכם כנמולכם

תורי הכלה		תורי החתן
יהושע שמעון ווייננארטען		**דוֹלאַרי' בריזל ליפשיץ**
ורעיתו		ורעיתו

הזמנה לשמחת נישואי רבי אלעזר

(באדיבות הר"ר אברהם בהר"ד קרישבסקי)

בס״ט ובמז״ט

במקום הזמנה פרטית

הננו מתכבדים להזמין את כל קרובינו
ידידינו ומכירינו לבוא להשתתף בשמחת
כלולת צאצאינו

החתן הבחור — הכלה הבתולה

פנחס נ״י עב״ג **חנה יוטא** תחי׳

החופה תהי׳ אי״ה בשטו״מ ביום ו׳ עש״ק
פ׳ שופטים בדר״ח אלול הבעל״ט בשעה
9 לשא״י אחר הצהרים (אירופיה 4)
כשכונת ר״מ ראנד בבית אבי החתן

אב החתן — אב הכלה

דוד אריי׳ בריזל ליפשיץ — חיים בריזל ליפשיץ

הזמנה לשמחת נישואי רבי פינחס זצ״ל
(בעתון קול ישראל)

בחבורתא קדישתא

עדת חסידי קרלין היתה הראשונה בחסידויות שתקעה שורשים בעיה"ק ירושלים ת"ו. חסידי הרה"ק ה"בית אהרן" הם שיסדו את בית המדרש קרלין בעיר העתיקה. בתקופה ההיא, בימי צעירותם של שלושת

כ"ק האדמו"ר רבי אברהם אלימלך מקרלין בדרכו לכותל המערבי, משמאלו רבי יהושע העשיל הלטובסקי מימינו ר' נחום שוחט. בשורה השלישית מאחורי הרבי נראה ר' זלמן (השלישי מימין בלי השטריימל)

האחים, הופיע בשערי ארה"ק האדמו"ר הרה"ק רבי אברהם אלימלך מקרלין הי"ד זצוקולל"ה. אז התבססה החבורה ונפתחו אופקים חדשים לבני חבורת האברכים של חסידי קרלין בירושלים ת"ו, אשר כידוע שימשה כאבן השואבת ואליה נהרו רבים מטובי האברכים בירושלים. הם נקשרו אל רבם בעבותות אהבה, ומים רבים לא יכלו לכבות את האהבה שאהבו בני ירושלים את האדמו"ר מקרלין זי"ע. החבורה הקדושה הזו היתה שם דבר בירושלים ת"ו, ורבים התדפקו על דלתותיה. בין המיוחדים אשר באו בשעריה, היו שלושת האחים הגדולים, ומני אז נתקשרו אליה בקשר של קיימא בל ינתק באהבה עזה.

דל הקולמוס להביע את רגשי אש קודש של האהבה אשר הביעו לחבורת קודש הלזו, ועוצמת ההתקשרות הנפשית עם מרן הרה"ק רבי אברהם אלימלך זלל"ה. ניצוצי אש ניתזים מפיהם ומלבבם ביראתם ובאהבתם אותו. מדי דברם בו, יותר מיובל שנים אחרי שנרצח בידי הנאצים הארורים ימ"ש נפשם כלה מרוב געגועים. ואף הוא החזיר להם אהבה כמים הפנים אל הפנים, הדריכם לעלות במסילה העולה בית א-ל והרעיף עליהם טל של תחיה, השמיעם מכבשונה של תורת החסידות, והעלם בפסגת רום המעלה בעבודת ד'.

רבי זלמן בשעת הלל ונענועים

עמודי התפלה

מקום מיוחד נתבצר להם בעבודת התפילה. הדיו שיושפך לתאר את העבודה שראו בו ברבי זלמן זצ"ל ובאחיו זצ"ל, לא יוכל לעשות זאת ויחטיא את המטרה. מי שלא ראה האחים האלו בעבודתם את יוצרם — לא ראה עבודת התפילה מהי.

רבי פנחס בנענועים ליד הכותל המערבי

משחר נעוריהם היו משכימים קום לעבודת ד׳, בעקביות ובעקשנות שאין להם אח ורע. אחת היא להם אם נרדמו בתחילת הלילה או בשעות המאוחרות. הכנה לתפילה היתה כיתד בל תמוט. לאחר שעות של הכנה — תפילתם משתפכת ובוקעת רקיעים. תפילה עם חיות, תפילה של בן המתחטא על אביו. תפילה של אהבת אש קודש, הספוגה בעבודת יגיעה של שנים, טבולה בעמל המחשבה, ורוויה בחיות והתלהבות אש קודש.

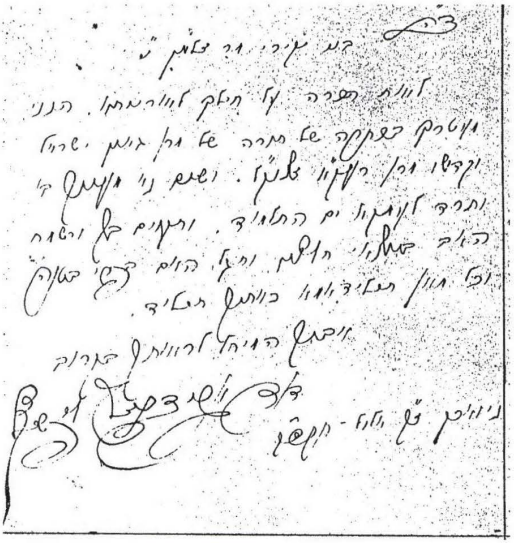
את שיחם שפכו בנוסח ונעימות התפילה הקרלינית רבת ההתלהבות, בקול המעורר את הכוונה, בחיות ורעננות נעורים, כחיילים העומדים במשמרתם דרוכים על תפקידם ומשוועים פני שומע תפילה. תפילתם היתה דוגמא חיה של עבודת ד׳ מתוך פנימיות ועבודת הלב.

סם החיים

באהלי שם ובהיכלי התורה היו ידועים בהתמדתם המופלאה, וביגיעה רצופה של עמל התורה, כאשר אף הצטרכותם היא רק אמצעי לחיזוק גופם, כדי שיוכלו להמשיך להתמסר כל כולם ללימוד התורה ולצלול במעמקיה.

מעניינת היא עדות אחת מני רבות, אשר מספר אחד מצעירי ירושלים, אשר בא לנפוש ימי הנופש שלו בכפר מירון בחודשי הקיץ ולאגור כוח להמשך הימים הבאים. בבואו לשם פגש בהגה״צ רבי זלמן ברויזל, שכדרכו בקודש היה נוסע תכופות לאתרא קדישא הדין. הצעיר דנן החליט להתחקות אחרי הגה״צ רבי זלמן, לראות כיצד הוא מבלה את ימי הנופש אלו. הוא שרטט לעצמו סדר יומו:

בשעה שלוש לפנות בוקר קם רבי זלמן והתעורר כארי לעבודת בוראו, ועומד הכן בהכנה דרבה לקראת התפילה כוותיקין. יורד למערה של ציון רשב״י ומתחיל בעבודת אמירת תהילים ברעננות וחיות הקודש. מפזם לעצמו פזמונים ובקשות, עדי הגיע זמן ותיקין, ומנין מתחיל להתאסף. ורבי זלמן נעמד לעבודת התפילה בנעימה הקרלינית, בקול ובהתלהבות כאילו עומד עתה ומתפלל לו בבית מדרשו בירושלים, כאשר הנעימות והעסיסיות ממלאים כל חלל המערה. בן רגע חולפות להן שעה־שתים של נעימות עבודת התפילה. גמר תפילתו, מספר עובדה חסידית: ״היום היארצייט של גדול וקדוש פלוני״. לאחר השיחה עלה לחדרו אשר הוקצה לו לימי הנופש.

הקדשת הוקרה והערכה על ספר שו״ת רעק״א ששלח רבי דוד לבנו רבי זלמן בהיותו בארה״ב בשנת תרפ״ג
רבי זלמן היה אז בן שש עשרה בלבד

הבחור החסידי, עובד ד׳ ומטובי הצורבים שבירושלים, מכין לו ארוחת הבוקר שהכילה צלחת ובה סלט ירקות. רבי זלמן נטל לעצמו לחם שחור וצלוחית של שמן זית, טבל את הלחם בשמן זית ואכל עם הסלט. הארוחה אינה נמשכת יותר מרבע שעה. גומר סעודתו — צדיק אוכל לשובע נפשו, ושוב פונה לו למערה הקדושה. מתיישב עם חברותא, בחור צעיר לימים, משעת בוקר מוקדמת (רבע שעה אחרי שהסתיימה תפילת ותיקין) עד שעת הצהרים, ללימוד רצוף של מסכת שבת.

שעות אלו היו מוקדשות ללימוד בפשט ובעיון עמוק כאחד. כל כולו שקוע בלימוד. יושב ולומד בנעימות ובנחת, מפרט ומנתח כל קטע וקטע בסוגיית הגמרא, ומסביר בנועם לחברותא, הצורב הצעיר, ושניהם צוללים למעמקי הסוגיות המסובכות. לאחר שחלפו ביעף 5-4 שעות רצופות של לימוד, הגיעה שעת ארוחת צהריים.

בארוחת הצהריים אכל רבי זלמן שתי אשכוליות ותו לא! הוא לא נח ולא נם פורתא, היתה זו הפסקה של כמה דקות בודדות וכבר הוא חוזר ללימודו עם אותה התמסרות, אותה נעימות, שוקע בתלמודו עד שעת מנחה. אז הכין עצמו לעבודת יוצרו לתפלות מנחה וערבית, לשפוך שיח פני בוחן ליבות.

בתום תפלת ערבית שוב הוכנה עבורו ארוחת ערב, גם היא לא יותר מאשר סלט ירקות עם לחם שחור טבול בשמן זית. סיים לאכול כאשר שלווה נפשית ונעימות אופפת כל ישותו. הלילה רק החל, ורבי זלמן פנה לנוח כמה שעות. לאגור כוח ליממה הבאה.

כזו היתה חופשתו של רבי זלמן בימי הקיץ! — — —

וכך היא גם דרכו של אחיו הגה"צ רבי אלעזר זצ"ל. כאשר היה הולך לנוח בלילה אחרי יום עמל ועבודת ד', מיד כשהתעורר בפעם הראשונה, תהיה השעה איזו שתהיה — שוב לא היה חוזר לישון! מיד היה קם בזריזות ובמהירות ובחרדת אש קודש, ומברך ברכת השחר וברכת התורה — והיום החדש לפניו!

לא פעם פגשוהו נכדיו בשעות המוקדמות של הלילה בשמחה משפחתית, והוא כבר אחרי ברכות התורה.

גם הרה"צ רבי פינחס זצ"ל נודע בהתמדתו המופלגת וסדריו הקבועים בכל מקצועות התורה, וביחוד ידועה היתה הגותו המופלגת בספרי החסידות בכלל ובמיוחד בספר זקנו הגדול בעל ה"ישמח משה" זי"ע.

השלווה הנפשית שניחנו בהם, היא קנין במעמקי נפשם. לא פעם כאשר באו להשתתף בשמחה משפחתית, ועקב גילם המופלג כבר אין

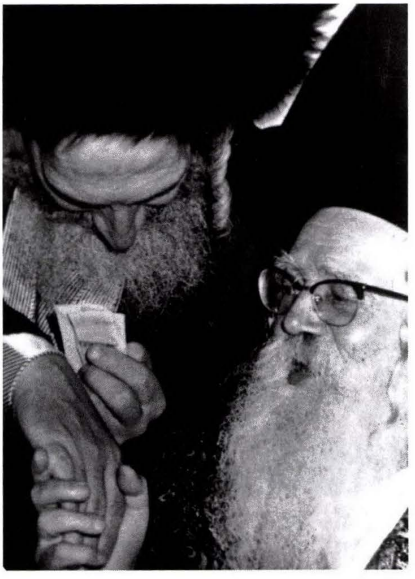

רבי זלמן מקבל "לעקאח" מכ"ק האמרי חיים מויז'ניץ זי"ע, בשמחת נישואי חתנו הרה"ח רבי בעריש וויינברגר זצ"ל, ליד האמרי חיים יושב בנו האדמו"ר הישועות משה מויז'ניץ זצ"ל והאדמו"ר מאנטיניא זצ"ל

רבי אלעזר זצ"ל — התבוננות לפני הלימוד

בכוחם להשתתף כל הזמן בריקודים ושמחת חתן, אפשר היה לראותם שקועים במעמקי העיון והלימוד כאשר מסכת קטנה לפניהם ושוחים בים התלמוד, כאשר המסכת איננה אלא מסכת כתובות או יבמות! הרעש וההמולה מסביב אינה משפיעה על שלוות רוחם ונועם עיונם.

רבי פינחס זצ״ל עם כ״ק האדמו״ר רבי חיים מרדכי מנדבורנה זי״ע

בין אדם לחבירו

מזיגה של עסיסיות עם נדיבות הלב, חיות נעורים עם טעם זקנים, תמימות עם חכמת חיים — העמידה להם דיוקן מיוחד של אישיות קסומה רב־גונית.

כמה נעים היה לראות את רבי זלמן צועד לו בנחת ובנועם בסמטאותיה של ירושלים. כל צעיר וצורב, ילד או בחור, מקבל ממנו במאור פנים ברכת ״צפרא טבא״. קולו הנעים עם הנימה המיוחדת, מהדהד עדיין בין הכתלים העתיקים של בתי ירושלים.

השמחה והרצון העמוק לעזור לזולת, ולהרבות חסד — הוא מנת חלקם. הם אינם חוסכים עמל וטורח לעזור לשני. בפשטות ובנעימות שומעים ומאזינים ללב נשבר ונדכה, ומסייעים במאור פנים בהושטת יד רחבה ולב פתוחה. במיוחד יצויין פעולותיו הברוכות של הגה״צ רבי פינחס זצ״ל, אשר פתח דלתי ביתו לגדל ילדים אשר מסיבות שונות נבצר מהם להתגדל בבית הוריהם. גידלם וחינכם כבן בין הבנים, באותה לבביות מסירות ואהבה אין קץ. לא הביט על צרכיו שלו ושל בני ביתו, ועל אף שזכה ב״ה למשפחה ענפה בלעה״ר, פרנסתו היתה מצומצמת

והיה חסר לחם לפי הטף, התייחס אליהם כאל בני ביתו. חסך מפיתו, השכיבם על מיטתו והלבישם בכבוד. כמיסת ידו, דאג לחינוכם בטיפול אישי ואבהי מסור עד אשר השיאם בכבוד, והזיל זהב מכיסו לחתנם כאחד מבניו. דאג לצורכיהם וליווה את צעדיהם הראשונים כשבנו את ביתם, עד שראה אותם עולים בכוחות עצמם בסולם חייהם, ורווה מהם מלוא חופניים נחת, כאחד משאר בניו בבית משפחתו, ואף צאצאיהם רואים בו כסבא לכל דבר.

בני המשפחה מזכירים את המחזה המרהיב, כיצד שלושת האחים הישישים היו באים כאחד באהבה ובאחווה, השזורה זה שנות דור, להשתתף בשמחה משפחתית של צאצא לאחיהם או אחיותיהם. נכנסים בלבביות ובחיוך, במאור פנים, ובסבר פנים נעימות. מברכים את כל בני המשפחה בברכת מזל־טוב לבבית בצירוף טנא מלא ברכות, ואף לא מוותרים על השתתפות אישית בריקוד עם החתן. על ראשם חבוש לתפארה השטריימל הישן, גם אם מדובר בחתונה של נין לבן משפחתם. וכי אפשר להשתתף בשמחת אחיין או קרוב משפחה, מבלי לחבוש את השטריימל?!

חדוות החיים

שמחת חיים, אושר נפשי מזוגה בשלווה עמוקה באישיותם. מידת ההשתוות קנויה להם בכל איבריהם ועומק לבבם, והיא שעמדה להם לראות את כל מסכת החיים כחיים עליונים. ראו בה מתנת אלוקים, ומכוחה שפוכה תמיד על פניהם נהרה של שמחה וחיוך של חיבה נסוכה על הדרת פניהם. רבי זלמן נשאל פעם, מהיכן באה לו שמחתו התמידית. הוא לא הבין כלל את השאלה: "וכי לא אשמח כאשר יוצרי ובוראי היטיב עמדי כל כך הרבה טובות וחסדים!" שאל בפליאה.

חן וקסם מיוחד נסוך על פניהם. דמות דיוקן של נקיון, של חדוות חיים, ואושר הנפש, העניקו לכל הבא במחיצתם ולחסות בצילם. פעמים רבות הצליחו בנקל להשכין שלום בין איש לרעהו ובין איש לאשתו. שלחו ידם בעסקנות, והצליחו להעביר עניינים מסובכים ומורכבים, כאשר החן הקסום הזה, החיוך הלבבי וחכמת החיים עמדו להם,

רבי אלעזר זצ״ל עם הגר״ח ברים זצ״ל בשמחת נישואי הר׳ פנחס מנחם ליפשיץ שיחי׳
נכד אחיו ר׳ אהרן ליפשיץ ז״ל בתווך: הרה״ח ר׳ אברהם ליפשיץ שליט״א

ר׳ זלמן זצ״ל בשמחת אחד מצאצאיו

ר׳ פינחס זצ״ל בשמחת אחד מצאצאיו

ובמקום לעמול קשות — הצליחו במלים ספורות ובלשון רכה לשבר גרם, ליישר הדורים ולסדר הענין עד תומו.

מרביצי תורה ויראה

פעולותיהם הכבירות להרבצת התורה והיראה, החלו מימי צעירותם. בהיותם כמעט בגיל הבחרות, כבר הרבו פעלים להרבות כבוד שמים, כאשר גדולי וקברניטי הדור, ראו בהם שלוחי המקום להציל את שארית הפליטה. בתקופות הקשות, בהם החלו להשתולל הרוחות הסוערות בחלל עולמנו, שינסו מותניים להרביץ תורה ויראה.

כאשר הקים הרה״ק רבי אברהם אלימלך מקרלין, את ישיבתו המפוארת והמפורסמת ישיבת ״פאר ישראל״, ששכנה כבוד בעיר לונינעץ, כיהנו בה פאר כראשי ישיבות מטובי הכוחות של התקופה ההיא: הגאון הגדול רבי משה ברנשטיין זלל״ה, והגאון הגדול רבי אלעזר מנחם מן שך זצ״ל. זה האחרון היה מציין תמיד כי התקופה הטובה בחייו, היו הימים בהם כיהן כר״מ בישיבה זו ששמה הלך לפניה. הרבי מקרלין בחר למשגיח ולמשפיע את רבי זלמן, בעת ששהה אז בחו״ל, ובקש ממנו להשפיע מן הרוח אשר בקרבו על בני הישיבה הרוממה הזו. בתקופה זו נרקמו קשרי ידידות בין הגרא״מ שך זצ״ל לבין הרה״צ רבי זלמן זצ״ל.

בחסותם של שלושת האחים, התקיימו התוועדויות רבות של צורבים מבקשי דרך ונתיב בעבודת ד׳. הם מדריכים ומטילים עליהם כנפי חסותם, מורים דרכם ומאירים נתיבתם בכל שלבי סולם עבודת ד׳, בתקנות ובהדרכות כחבורה מיוחדת של עובדי ה׳.

הרה״צ רבי אלעזר בריזל זצ״ל, מסר נפשו להקים עולה של תורה בהקימו ישיבת ״פאר־הלכה״, בה למדו מטובי חכמי ירושלים, ולפניהם מסר שיעורי הלכה תמידים כסדרם בענינים מורכבים בהלכה, כאשר מעלה לפניהם חידושיו והגיגיו.

הוא הגבר אשר הוציא לאור עולם ספר ״האגודה״ על כל הש״ס, לרבינו אלכסנדרי הכהן מגדולי הראשונים. עיטרם במראי־מקומות

מכתב מהגראי"מ שך להגראי"ז מלצר בו הוא מביע את הערכתו לרבי זלמן זצ"ל
"כי במיעוט הימים שהייתי איתו יחד, הכרתיו במעלותיו וביראתו הטהורה"

הסכמת הגראי"מ שך לרבי אלעזר זצ"ל מהדיר ספר האגודה, "ידידי הרה"ג ירא אלוקים באמת... שיודע אני ומכירו כי כוונתו לשם שמים להרבות תורה"

והשוואות לשאר דברי רבותינו הראשונים, עם מבוא מקיף. ספר האגודה היה מהספרים הראשונים של "הראשונים" שזכו להדרה חדשנית יפה ומהודרת לכבודה של תורה, מעוטר בהגהות, תופעה מבורכת שהיום אנו רגילים אליה, אבל הוא היה בבחינת ה"נחשון", יוזמה אדירה אשר מלבד עדותה על גדלותו בתורה בכל מרחבי הש"ס, מעידה על התמסרותו לכבודה של תורה בצעדים גדולים אלה.

כן העניק לעולם התורה את ספרו היקר "מקור בהלכה", כולו מיועד לבירור שאלות אקטואליות שעלו וצצו בעולם ההלכה, בהם מורה הוראות למעשה, מאיר ומעיר, כדרכה של תורה, כן הדפיס תמידים כסדרם קונטרסים על נושאים אקטואליים.

השבת נועם הנשמות

יסוד היסודות בכבשונה של תורת החסידות היא עבודת "השבת נועם הנשמות". יום זה נתעלה ונתייחד לעבודת האדם בעולמו לייחד ולקדש שמו יתברך בעולם.

תקצר היריעה מלהעלות עבודתם בקודש בימי השבת, ההתעלות ההתלהבות וההתרגשות שאפפה אותם ביום קדוש זה אשר שבת שמו. הערגה והכיסופים שנכספו אל השבת מי יתאר?

מספר נכדו של רבי אלעזר: פעם סעדתי עם סבא סעודת שבת קודש בפרשת "יתרו". סבא חזר מבית הכנסת וכולו סוער ונרגש בהתרגשות עילאית.

"אוי, השבת קראו בתורה 'זכור את יום השבת לקדשו'"!

וכך חזר כמה פעמים בנימת התרגשות "אוי השבת קוראים זכור", והקריאה הרי מעוררת את הזמן! והרי אנו עומדים לקיים מה שכתוב במצות קידוש היום.

צעיר חסידי מספר, שזכה לשבות יחד איתו במחיצתו בסעודת ש"ק באתרא קדישא מירון, ליד ציונו הקדוש של רשב"י בל"ג בעומר שחל סמוך לשבת. בקידוש ליל שבת נטל רבי אלעזר את הכוס בידו, פניו האדימו וכולו אמר אש קודש. הוא פתח את פיו בהתרגשות וציטט

רבי זלמן עם גאב״ד ירושלים הגרמ״א פריינד זצ״ל

רבי פנחס עם גאב״ד ירושלים הגרי״י ווייס זצ״ל

רבי זלמן עם הגר״י צדקה זצ״ל
ראש ישיבת פורת יוסף

רבי זלמן עם האדמו״ר
מסטריקוב זצ״ל

רבי אלעזר זצ״ל עם האדמו״ר מטאלנא זצ״ל
ביניהם נראה הרה״ח רבי אהרן יוסף בריזל שליט״א

מדברי ה"בית אהרן": כתיב 'מבשרי אחזה אלוקי' — מבשר"י ראשי תיבות מ'תורת ר'בי ש'מעון ב'ר י'וחאי", והמשיך בלהט קודש, "רבי שמעון בר יוחאי לערנט אונז, אז ס'איז דא א גאט אויף דער וועלט"!!! ותיכף המשיך באמירת הקידוש "יום השישי".

המחזה הלזה נחרט היטב בלבות הסובבים והיא כדוגמה לחסידי קמאי ש"חיו" עם הזמן.

דרכו בקודש של רבי זלמן היתה, להביא עמו מבית־הכנסת כמה אורחים, והם הסבו לשולחנו לסעודת שבת־קודש בהתרגשות עילאית. רבי זלמן היה מספר סיפורי צדיקים ומוסר מאשר ראה במו עיניו אצל צדיקי קמאי וגדולי עולם. שעת השיא היתה, בהגיע עת שוררו את הזמר הקדוש 'י-ה אכסוף', ובנעימה מרטיטה בנוסח הקרליני היו המסובים שרים את הזמר, בחיות והתלהבות הקודש.

רבי אלעזר נהג שנים רבות מימי צעירותו ועד לעת זקנותו, לנדוד מדי שבת בשבתו להשפיע על המון "עמך" להתעורר מתרדמת הזמן. כה היה נודד כל שבת ושבת לכפר או ישוב אחר בארץ הקודש, סועד על שולחן ראשי הישוב, ובשעת התפילה היה נוהג לדרוש ולעורר בדברי התעוררות על עניני צניעות וקדושה, לגדור גדר ולעמוד בפרץ. רבים השיב מעוון, והם מכירים לו טובה על פעולות גדולות אלה.

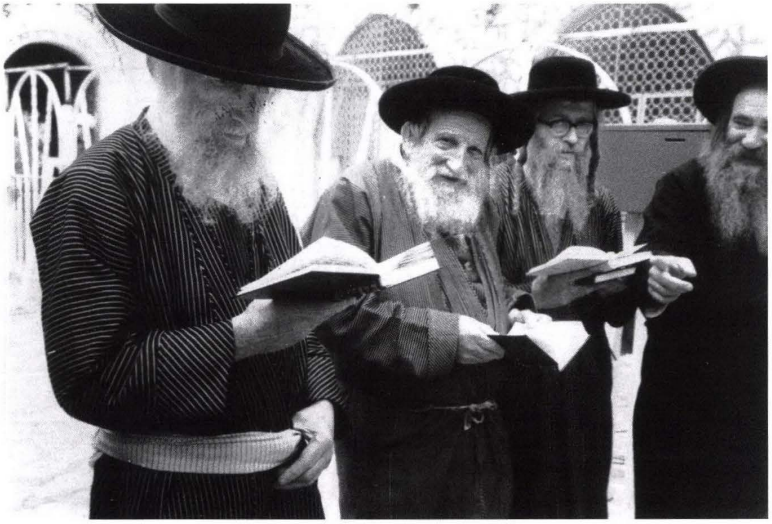
איה הסופר אשר ייטיב לתאר עלי חרט את עומק היוזמה וההקרבה הזו, לנדוד מדי שבת בשבתו, לגלות מעל שולחנו ולעזוב מאחוריו את ביתו, בניו ומשפחתו, לסעוד על שולחן אחרים, ולעבור מבית כנסת לבית כנסת ולנאום ביום שבת אחד כמה וכמה פעמים. כמה עמל וטורח יגע, הכל כדי להרחיב גבולי הקדושה ולהרבות כבוד שמים.

להעמיד חומת הדת על תלה

עם היותם שקועים כל שעה עד לשד נפשם בעבודת ד' צרופה, ולא זזו מתוך ד' אמות של הלכה — בכל זאת היתה מצודתם פרוסה לדאוג לצרכי הכלל, לגדור גדר ולהעמיד חומת הדת על תלה.

רבי זלמן היה בין ועד הנאמנים של אתרא קדישא מירון. הוא הגבר אשר העמיד את המחיצה בחצר הציון הקדוש במירון, הוא הגבר אשר דאג להנהגת "קוי מהדרין" בהפרדה בשעת הנסיעות. היה עוסק בכל דבר שבקדושה, לא חס על כוחו ולא הביט על שיבתו. כיתת רגליו לעורר לב נדיבים, להשפיע על הרשויות ולהשיג רשיונות וכל הדרכים להגיע להישגים גדולים אלה.

רבי אלעזר זצ"ל שימש כיו"ר ועד משמרת הצניעות, יחד עם עמיתו כ"ק האדמו"ר מסטרופקוב זי"ע, שהיה מכנהו בחיבה ה"וויעליפולער רבי". בעיניים צופיות, בלב מלא חכמה וברגשי קודש של יראת שמים צרופה, עמד על משמר הדת לגדור כל הפרצות בחומת הצניעות, שצצו ועלו במשך הימים בין חומות ירושלים. בזכותו וביוזמתו זכינו למחיצה המבדלת בין גברים לנשים ברחבת הכותל המערבי, העומדת עד היום הזה. רבי אלעזר לא חיכה לכל האישורים למיניהם — ותיכף ומיד העמיד במו ידיו את המחיצה, כך שהדבר הפך לעובדה מוגמרת.

באתרא קדישא מירון מימין לשמאל: רבי שלמה אליעזר מרגליות זצ"ל, יבלחט"א רבי מיכאל בר"פ בריזל שליט"א, רבי זלמן ורבי פינחס זצ"ל

בס"ד

לכבוד
מנכ"ל משרד התיירות
ירושלים

שלום וברכה.

הנדון: **הוצאת השכונות "מאה שערים" וסביבותיה מרשימת האתרים המומלצים לסיורי תיור.**

אייר תשמ"ד

בהיות ושכונותינו "מאה שערים" וסביבותיה, נמצאים ברשימת האתרים המומלצים ע"י גורמים שונים וביניהם "משרד התיירות", הננו בזה כוועד תושבי השכונות החרדיות, להביע בפניך את הנקודות הבאות:

א. הסיורים המאורגנים של תיירות ומבקרים המופיעים בהמוניהם יום יום, הפכה במרוצת הזמן את החיים היום יומיים בשכונותינו לסיוט, זכותינו הלגיטימית כזכותם של כל תושבי שכונה ושכונה לדרוש בתוקף להוציא לאלתר את שכונותינו מאתרי התיירות. איננו חייבים ואיננו מוכנים לכל הסבל החומרי, **הרוחני והחברתי הנגרם מכל אותם אלפי מבקרים ותיירות מאורגנת.**

ב. כיהודים חרדים לדבר ה', הממשיכים בדרך אבות מדור דור, אנו מוותרים על דברים רבים ומשלמים ממיטב כספינו כדי לדור בשכונות חרדיות מובהקות ביותר, הרחק מכל אוירת הרחוב החילוני השורר ברוב שכונות ירושלים; **הסתגרות זו היא זכותם המינימלית של תושבים החיים חיי דת והמחנכים את בניהם ובנותיהם בדרך אבותם.**

ג. לדעתינו — דעתם של תושבי השכונות החרדיות — עצם התופעה של אלפי אלפי מבקרים שאינם חיים חיי דת התורה, דבר המתבטא היטב בלבושם **התנהגותם ודבריהם, פוגעים קשות בדרכי חינוכו וחינוך צאצאינו בדרך** בה בחרנו, במיוחד בהופעה בתלבושת "בלתי צנועה". (לצערינו הרב "תלבושת צנועה" לפי מושגי המבקרים רחוק רחוק מאוד מלספק את ההגדרה של צניעות לפי מושגינו) החדירה לחצרות, בתי מדרשות ובתי כנסיות , הנם הטרדה בלתי נסבלות לכל תושב ותושב אף באם אינו שומר תורה ומצוות, כל שכן שהדבר פוגע בציפור נפשינו כשומרי דת חרדיים.

ד. **אנו מתנגדים נמרצות לעצם הפיכתינו — אנשים נשים וטף — למוצגי ראווה.** הצילומים וההסרטות התדירות ביותר מערערים בצורה חמורה את שלוות נפשינו, אורח החיים הלבוש וההתנהגות בהם אנו חיים, קדושה בעינינו ביותר ואנו מתנגדים בתוקף להנצחתם בראי המצלמות כתצוגי עתיקות.

ה. **רבותינו חברי בית הדין לצדק פירסמו לאחרונה כרוז המחייב אותנו למנוע בכל האפשר את המשך הביקורים המאורגנים הפוגעים אנושות בחיינו הרוחניים.** התושבים נחושים בדעתם לבצע את האמור בכל דרך אפשרית באשר היא בנפשם... עד כי ישנם תושבים זועמים הנוקטים בדרכי תיגרה לסילוק המבקרים באשר הדבר נוגע לליבם.

דרישתינו בשם התושבים, להוציא את שכונותינו מרשימת האתרים המומלצים לסיורי תיור, למנוע את המשך הופעתם של מבקרים ותיירים המטרידים את מנוחת נפשינו ואנו מלאי תקווה כי דברים אלו יתקבלו בהבנה מלאה אצל כל הגורמים, ובכך ימנעו ויכוחים ותגרות בין התושבים הזועמים לבין המבקרים והתיירים.

בכל הכבוד הראוי

אלעזר בריזל

ועד משמרת הצניעות

בעיה"ק ירושלם תובב"א

העתקים נשלחו לכל הנוגעים בנושא

פנייתו של רבי אלעזר לגורמים המוסמכים נגד הופעות התיירים בשכונתינו הקדושות, בצירוף חתימת כל גבאי בתי הכנסת ומוסדות התורה שבסביבה, כאשר רבי אלעזר מכתת רגליו להחתימם

הודעה משמחת ופני' וחשובה לציבור הקדוש המשתמש בשרותי טיסה לארה"ב (וצרפת)

מתכבדים אנו להודיע, כי חברת התעופה **"טאואר אייר"** אשר החל מחודש שבט תשנ"ז נענתה לבקשתם של מרנן ורבנן גדולי ישראל שליט"א – בקריאת הקודש לחברות התעופה מערב ר"ה תשנ"ז אודות מכשולות הצניעות וסרטים המוקרנים והקצתה מחלקות **"ללא הקרנת סרטים" בכל הטיסות לארה"ק,** הוסיפה עתה ועשתה הסדרים מיוחדים נוספים במטוסים בכדי לאפשר לציבור שלומי אמוני ישראל האמונים על טוהר הנשמה, ליסוע במנוחת נפש וללא מכשולים. **הן בנוגע ללבוש צנוע שירות בטיסה, הן בסידור המקומות ישיבה, ועוד, המקנים לחבירה את המעמד המיוחד שבהסדרי כל ענייני הצניעות ללא מכשולות שהם.**

בשם היהדות הנאמנה כולה המשתמשים בשירותי טיסה בארה"ב וארה"ק מהכא להתם ומהתם להכא, אנו מבקשים להודות לראשי חב' **"טאואר אייר"** על השירותים החשובים האלו, כמו"כ לכל העובדים המסורים אשר יד להם במעקב ועבודה יום יומית לביצועם של כל הדברים שיהיו על הצד היותר טוב כרוחם ולשונם.

והננו בזאת להביא את לשון הוראת מרנן ורבנן פוסקי הדור שליט"א מאדר תשנ"ט לסוכני הנסיעות ופורסם גם לכל הציבור שומרי תורה ומצוות.

ח"ל הק':

אחרי שחפץ ה' צלח בידם של העוסקים בדבר להסדיר בכמה וכמה חברות תעופה מחלקות בהם אפשר להנזר מתמונות תועבה (אשר ינקבו בשם "דרכא אחריתא") הרי יש לרשום את הנוסעים שומרי תום"צ במחלקות אלו בדוקא, **ובזה ינצלו הנוסעים מאיסור** ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, ובנוסף לכך יסייעו סוכני הנסיעות להרבות כבוד שמים ולמנוע חילול ה'.

והקדוש ברוך הוא, קונה שמים וארץ, אשר ציוה בתורתו: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", יצו את ברכתו לאלה המעניקים ברצון לב, את האפשרות לשמור את תורתו ולהגן על תום לבם וטהרתם של בני עם קדוש.

ובזכות זה השי"ת טהור עינים ענינו משוטטות בכל, לא ינום ולא ישן שומר ישראל, ינן על עמו ישראל ויברך את עמו בשלום".

בברכת התורה וכתיבה וחתימה טובה
וועדת רבנים ארצית לטוהר המחנה בארה"ק
הרב זלמן בריזל הרב יצחק מאיר שפרנוביץ

עם פטירת הגה"צ רבי זלמן בריזל זצ"ל חתמו בימי השבעה אחיו הגאוה"צ רבי אלעזר ורבי פנחס שליט"א

הנני מצטרף לכל הנ"ל ובודאי יש לנסוע כדין אך
ורק במחלקות אלו.
הק' יצחק אייזיק (רוזנבוים)
זקן האדמו"רים כ"ק האדמור מזוטשקע שליט"א

משה יהודא ליב לנדא
רב אב"ד ב"ב

קריאה ואזהרה מרנן ורבנן והגאוה"צ רבותינו הבד"ץ ירושלים והגאב"ד שליט"א

שמחנו לשמוע על סידורי צניעות ומחלקות מיוחדות בחברות הטיסה, וברור כי לאור המצב החמור מבחי' צניעות וסרטים אסורים ר"ל, **אסור ליסוע בחברות וכן במחלקות אחרות** אלא אך ורק לישב במקומות שאין בהם סרטים ותקלות, והמאושרים ע"י שליחי בית דין והוועדה הארצית לטוהר המחנה.

ובודאי יראי ה' יעדיפו יותר חברות אשר מקפידים ביותר על כל ענייני הצניעות, **ושיעמדו בדרגה מיוחדת "ללא כל מכשולות שהם"** ויאושרו על כך ע"י הוועדה הנ"ל.

נאם ישראל יעקב פישר

נאם משה הלברשטאם

נאם מאיר בראנדסדארפער

הנני מצטרף לדברי הגאוה"צ הבד"ץ שליט"א לתקנות החשובות להרבות קדושה וטהרה בישראל ובברכת כוח"ט בספרן של צדיקים גמורים לטוב לחיים ולשלום
ישראל משה דושינסקי

למען תיקון מצב הצניעות הרצוי מצטרף להנ"ל
בברכת כוח"ט מצפה לישועת ה'
שמואל הלוי וואזנר
רב אב"ד זכרון מאיר ב"ב

ג"א מצטרף לכל הנ"ל
ניסים קרליץ רב אב"ד רמת אהרון ב"ב

יהודא סילמן שליט"א חבר בד"ץ

במערכה לאירגון טיסות על טהרת הקודש

גדולי וצדיקי ארץ חתומים על מחאה שנכתב בכתב ידו של ר' אלעזר מלצר, תגר"ש בעניני ובית דינו, אב"ד פרעשבורג, הרח"צ ר' יצחק ואחיו הרח"צ ר' אלעזר

במערכותיה של היהדות החרדית

כן עמדו כחומה בצורה וכראשונים לכל דבר שבקדושה. בכל מערכות היהדות החרדית בארץ הקודש, עמדו שלושת האחים הגדולים האלה כחיילים מסורים ודרוכים, להגן, לעזור ולפעול ככל הצורך. אם בזמן בגזירת גיוס בנות, אז היו בין חלוצי העסקנים; בשעת גזירת ילדי טהרן; בגזירת חיטוטי שכבי; ואו בפרצות בחומת השבת, וכהנה רבות. בכל אלה עשו והפעילו ועסקו לשם שמים, ובניקיון כפיים.

המה אשר שמרו על כתרה של ירושלים, על מנהגיה עתיקי היומין וקפידותיה, שחוללו ועיצבו ארזי הלבנון רבותינו שבירושלים משנות עולם. הקפידו על לבושה הייחודי והחסידי, על גינוניה ונימוסיה, והנחילוה לבניהם ובני בניהם אחריהם באהבה ובגאון, וראו בהם כיסודות ביהדות ובנתיב חייהם.

כמה מפליא, שעם כל פעולותיהם הברוכות והגדולות הללו, תמיד היתה ארשת פניהם במאור פנים ובסבר פנים יפות. לא זזו מד' אמות של עבודה מתמדת בתורה בעבודה וגמילות חסדים.

בני ירושלים לדורותיה, חייבים להם נפשם והכרת הטובה. מי יודע, כמה וכמה הועילו פעולותיהם הברוכות להשרות הקדושה בתוכנו, לבנות בנין אופייה הנאה של ירושלים שזכינו לראות עתה, אשר רב חלקם בבניינה ובתפארתה.

שלושת האחים היו מקורבים אצל כל גדולי התורה והחסידות בירושלים וברחבי תבל. מעניין לציין מה שסיפר הרה"ח ר' עזריאל גליק משב"ק של הרה"ק מסטאמאר סיפר שבשנת תשכ"ה הגיעו שלשת האחים לבקר את האדמו"ר מסאטמאר זיע"א בביקורו בירושלים ת"ו. האדמו"ר כיבדם מאד ונענה להרה"ח ר' יוסף אשכנזי: "דאס איז מיין משפחה אין ירושלים". [=הם בני המשפחה שלי בירושלים. הכוונה בהיותם נכדי הישמח משה זיע"א].

☆ ☆ ☆

מימין לשמאל: הג״ר מנדל אטיק, רבי נטע בר״פ בריזל, הג״ר זונדל קרויזר שליט״א,
ורבי זלמן זצ״ל

רבי אלעזר זצ״ל עם הג״ר רפאל לוין זצ״ל
יש לציין שקשרי ידידות אמיצים שררו בין משפחת הג״ר אריה לוין למשפחת ר׳ דוד זצ״ל

מימין לשמאל: רבי אלעזר, הג״ר שבתי וויגדור, האדמו״ר מתולדות אברהם יצחק שליט״א

במרכז מימין לשמאל: הגה״צ ר׳ דן סגל שליט״א, רבי צבי גרובר וחותנו רבי אלעזר זצ״ל

רבי פינחס זצ״ל עם מחותנו הג״ר אליעזר ברנד זצ״ל

רבי אלעזר זצ״ל בשיח סיפורי צדיקים בסעודת מלוה מלכה
עם עורכי הספר ר׳ פישל רבינוביץ, ור׳ פינחס מנחם ליפשיץ שליט״א

הסתלקותם

רבי זלמן שבק חיים לכל חי, בזקנה ושיבה טובה בהגיע לשנתו התשעים ושלוש ביום ג׳ באלול תשנ״ט. בשעת פטירתו, נכחו סביבו כמאה איש.

כבוד גדול עשו לו במותו ורבים מבני ירושלים ליווהו וביכו את האבדה הגדולה אשר אבדה ירושלים. נטמן למנוחת־עולמים במרומי הר המנוחות עיה״ק ירושלים ת״ו, סמוך לציון אביו זצ״ל.

רבי אלעזר נסתלק לבית עולמו ביום י״ד סיון תשס״ז. קבוצה גדולה מבני המשפחה ופרחי החסידים עמדו סביב מיטתו שעה ארוכה היה נראה שהמאבק בין אראלים למצוקים יתארך עד אין סוף, פתאום החליט אחד מנכדיו להגיד את י״ג העיקרים אשר כידוע רבי אלעזר היה זה שנהג לאומרם בבית המדרש קארלין סטולין ביום שמחת תורה בשלהבת קודש ובתרגום לאידיש כאשר כל הקהל היה קורא ״אמת״ על כל עיקר. וראה זה פלא מיד כשגמרו לומר הי״ג עיקרים עלתה נשמתו בטהרה.

כשהוציאו את צוואתו מצאו כתוב בין בקשותיו להגיד הי״ג עיקרים בשעת יציאת נשמה, ונתקיים רצון צדיק.

רבי פינחס זצ״ל עלתה נשמתו בדומיה ובטהרה ביום השבת קודש, ט״ז כסלו תשס״ו.

חותמו הגדול ניכר בכל תחומי החיים הן אצל צאצאיו והן אצל אוהדיו ומכריו ושומעי לקחו.

זכו שלושת האחים הגדולים האלה לרוות מלוא חופנים נחת, לראות עולמם בחייהם, כאשר בניהם נכדיהם וניניהם הולכים בדרכם, עובדי ד׳ בתום וביושר לבב על נתיבי התורה והחסידות, ומשפחותיהם מסועפות ומבורכות בלעה״ר פרוסות על פני ירושלים עיה״ק ופרבריה לפאר ולתפארת.

צאצאי רבי זלמן זצ"ל

רבי יואל צבי נייהויז זצ"ל

בניו: רבי נטע, רבי בעריש, שיחיו לאויט"א. בנותיו: מרת חיה שרה זוגת רבי יואל צבי נייהויז זצ"ל, מרת הינדא זוגת רבי יעקב הניג, מרת רבקה זוגת רבי שמואל צבי ווייס, מרת הדסה זוגת רבי בעריש ווינברגר זצ"ל, מרת בינה זוגת רבי ישראל מאיר הלפרין, שיחיו לאויט"א.

צאצאי רבי אלעזר זצ"ל

בניו: רבי אהרן יוסף שליט"א, רבי יעקב זצ"ל, רבי חיים אורי, רבי משה, רבי מנחם נחום, שיחיו לאויט"א. בנותיו: מרת אלטע חיה ע"ה זוגת הרה"צ רבי מנחם מונדרר זצ"ל אדמו"ר מקאסוב, מרת חנה זוגת רבי צבי סגל, מרת שיינדל זוגת רבי צבי גרובר שיחיו לאויט"א.

צאצאי רבי פינחס זצ"ל

בניו: רבי יעקב יצחק זצ"ל, יבדלחט"א רבי נטע, רבי מיכאל, רבי חיים אורי, הרה"צ רבי אהרן האדמו"ר מדז'ירקא, שיחיו לאויט"א. בנותיו מרת אלטע חיה ע"ה זוגת רבי חנניה רבינוביץ, מרת הינדא זוגת רבי משה קלפהולץ זצ"ל, מרת הדסה זוגת רבי יוסף דייטש, מרת מלכה זוגת רבי שלמה שלזינגר, מרת פייגל זוגת רבי עקיבא ערנטאל, שיחיו לאויט"א.

זכות אבותיהם הקדושים אביהם רבי דוד זצ"ל וזוגתו הרבנית פייגל ע"ה ולמעלה בקודש אדמו"רי בית ויעליפאלי, ה"אריה דבי עילאי" וה"ישמח משה" ועוד גדולי מצוקי ארץ, היא שעמדה להם להגיע עד הלום, והיא תעמוד להם בעתיד עדי נזכה לגאולת ציון וירושלים בב"א.

חכמות בחוץ תרונה

שלוש כלותיה של הרבנית מרת פייגל, תפסו אף הן מקום נכבד בגלריית הנשים הצדקניות שבירושלים. ה״ה מרת איידל זוגת רבי זלמן זצ״ל; מרת רבקה זוגת רבי אלעזר זצ״ל ומרת חנה יוטא זוגת רבי פינחס זצ״ל.

מרת איידל ע״ה בת גדולים היתה. בת למשפחת ראטה המעטירה שהתייחסה עד לחותנו של הרה״ק ה״שר שלום״ מבעלזא. מבית אביה, למדה פרק באמונת צדיקים ויראת שמים טהורה, ועמדה לימין בעלה רבי זלמן בכל המצבים. גם בזמנים הקשים, כשהגיעו עד פת־לחם, שלחה ידה בחזקת הבית ובמו ידיה הכינה מוצרי חלב שונים שנמכרו לבני ירושלים.

קיבלה בעין יפה את האורחים הרבים שצבאו על פתח ביתם, בבואם לטעום מצוף אמרותיו של רבי זלמן, כשהיא עומדת על תפקידה לבל יחסר המזג. גידלה את צאצאיהם שיחיו במסירות עד אין קץ. נשמתה עלתה לגנזי מרומים ביום כ״ח בסיון תשנ״ו ונטמנה בהר המנוחות בירושלים.

☆ ☆ ☆

מרת רבקה ע״ה היתה בתו של החסיד הנודע רבי יהושע ויינגרטין זצ״ל. עליו אמרו, שבעת שהשתפך נפשו בתפילת: ״ונהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי צאצאינו, יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה״ רעדה כל שכונת ׳מאה שערים׳ בה התגורר. וזאת, בהיותו חסיד קרלין נלהב קרא את הברכות בקול רם בנוסח הקרלינאי. הגאון המפורסם רבי חיים ברים זצ״ל תושב השכונה, התבטא פעם על כך: ״זכיתי לשמוע את תפילתו של רבי יהושע על צאצאיו, וזכיתי לראות את התגשמותה של התפילה״. ואכן, צאצאיו של רבי יהושע משמשים בתפקידים שונים בעולם התורה, מהם מרביצים תורה דגולים אשר רבים שוחרים לפתחם.

הרה״ח רבי יהושע וויינגרטן זצ״ל

אף בתו הצדקנית, מרת רבקה, ספגה מרוח אביה הדגול. תפילותיה היו שגורות בפיה תמידין כסדרן. סח בעלה רבי אלעזר זצ״ל, שכאשר נסע מביתו בערב שבת לעיירות שונות כדי להשמיע את דבר ה׳, היתה אשתו מלווה אותו בתפילה חרישית שיצליח בדרכו להשפיע דבר ה׳ על יהודים רחוקים מקיום תורה ומצוות. ידוע ידע רבי אלעזר, כי בטרם גמרה את תפילותיה נמנע ממנו להפליג לדרכו.

הקפידה מאוד על הלבוש הירושלמי הצנוע, ותמיד זירזה את בניה להקפיד על שמירת העיניים. כאשר ביקר רופא בביתם לבדוק את אחד הילדים שלא הרגיש בטוב, סגרה את שאר הילדים בחדר אחר, למען לא יביטו על פני הרופא שאינו שומר תורה ומצוות. כאלו היו השגותיה הנעלות.

נשמתה עלתה לגנזי מרומים ביום ט׳ באייר תשמ״ב. ונטמנה בהר־הזיתים בירושלים.

☆ ☆ ☆

מרת חנה יוטא ע״ה בת רבי חיים ליפשיץ זצ״ל, גדלה בבית ספוג בתורה כמסופר לעיל. אף היא עמדה לימין בעלה הרה״צ רבי פינחס זצ״ל למען יוכל ללמוד מתוך שלוה ויישוב הדעת. נטלה חלק פעיל בעול פרנסת הבית ועסקה במעשי חסד דגולים ונעלים. גידלה בביתה יתומים, והם קיבלו ממנה יחס אישי וחם כאילו היו הם פרי בטנה. היא אף שימשה בגופה כגבאית צדקה והתרימה רבים עבור משפחות נצרכות.

זכתה לשלוות נפש מיוחדת מעוטרת בהוד קדומים. בשנותיה המאוחרות, נבצר ממנה לצאת מביתה כאשר לקתה בשיתוק חלקי, ביקשה שלא להכביד על צאצאיה, וויתרה מרצון מהשתתפות בשמחות בני משפחתה. אך, בקשה אחת היתה בפיה: להביא לה חלק מסעודת המצוה ומהכוס של ברכה כדי שתרגיש חלק מהשמחה ותושפע אף היא בברכה על ידי השמחה. כאשר הביאו זאת לפניה הרעיפה מברכותיה על שמילאו את בקשתה.

נשמתה עלתה לגנזי מרומים בשב"ק ד' בכסליו תשס"ג, בשנת הצ' לחייה. ונטמנה בהר המנוחות בירושלים.

יהי זכרם ברוך.

מפתחות

מס׳ עמוד המופיע בסוגריים מציין להערות באותו עמוד

במהדורה החדשה ברצו שינויים ותיקונים רבים בספר, ויתכנו ערכים שתמצאם בעמוד הסמוך

שמות אישים

אהרונוביץ, ר׳ אברהם **תסה**
אהרנברג, ר׳ יהושע מיפו **(קמח)**
אהרנרייך, ר׳ הערשעלע **רטו**
אויסאיבל, ר׳ אהרן **(רנז)**
אויערבאך, ר׳ חיים לייב **תסב**
אויערבאך, ר׳ שלמה זלמן **תרמג**
אוסטראוצא, הגאון מאוסטראוצא **(רמב)**
אוסטרופוליא, ר׳ שמשון **תצה**
אופנהיים, ר׳ אליעזר איש אופנהיים **צו - צז**
אורגל, ר׳ שמחה **תקסג**
אורנשטיין, ר׳ יעקב בעל ״ישועות יעקב״ **רפז, תה - תז, תקלח**
אורנשטיין, ר׳ מרדכי זאב **תו**
אורנשטיין, ר׳ צבי הירש מלעמבערג **שמח - שמט, תה -תח**
אחיה השילוני **טו**
אטיק, ר׳ מענדל **תרעא**
אטיק, ר׳ שלמה **תמ**
איטינגא, ר׳ אהרן ב״ר יהודה לייב **שמח**
אייזנבאך, ר׳ חיים הערש **שג, תלז, תמ**
אייזנבאך, ר׳ יצחק אריה **שג - דש**
אייזנשטט, ר׳ מאיר בעל ״פנים מאירות״ **(דש)**
אייזנשטיין ר׳ יהודה **תקצח**
אייכנהולץ, ר׳ יהושע מארה״ב **(רה)**
אייכנהולץ, ר׳ מרדכי הערש מבריגל **רה**
אייכנשטיין, ר׳ אברהם יוסף מזידיטשוב **רנט, רסד**
אייכנשטיין, ר׳ אליהו מזאקאפנא **רפ**
אייכנשטיין, ר׳ שלמה יעקב **רפ**
איסטריק, ר׳ בעריש בער מאיסטריק **(רפא)**
אלט, ר׳ דוד אב״ד קויבערסדורף **(דש)**
אליהו הנביא **טו, קג**
אליעזרוב, ר׳ דובער **תרכו, תרכז**
אלעסק, ר׳ חנוך הענוך מאלעסק **(רצה)**
אנטינא, אדמו״ר מאנטיניא **תרנה**
אניפולי, ר׳ זושא מאניפולי **שטז**
אפטא, ר׳ אי״ה בעל ״אוהב ישראל״ **שפא**
אפטא, ר׳ מאיר בעל ״אור לשמים״ **ז, ח, לא, פ**
אפרת, ר׳ דוב מחברון **תצט - תק**
אפשטיין, ר׳ אלעזר **פז**
אפשטיין, ר׳ ארון **לא, (סז), (סח), סט, ע - עג, פב, קע**
אפשטיין, ר׳ נתן נטע מניישטאט **פז**
ארנברג, ר׳ יעקב מטורנא **פו**
אשכנזי, ר׳ גרשון בעל ״עבודת הגרשוני״ **(דש)**
אשכנזי, ר׳ חנוך הענוך דוב מאלעסק **פט**
אשלג, ר׳ יהודה לייב בעל ״הסולם״ **תקפ**
אשרי, ר׳ ישראל חיים **(ט)**
באבוב, ר׳ בן ציון **קנה, קס, רמא**
באבוב, ר׳ שלמה מארה״ב **רנז**
באבוב, ר׳ שלמה מבאבוב **קד, קנה, קנו, רמא**
באכנער, ר׳ שמחה חתן ר׳ אהרן בן האדב״ע **ערה**
באדנער, ר׳ נתן **תי**
באקטשעוויץ, ר׳ ישראל אהרן **קעב**
בובר, ר׳ שלמה **(רפז)**
בוכניד, ר׳ נחום **רא**
בומבך, ר׳ יהושע בעל ״אוהל יהושע״ **קנ, רמא, ערה**
בומבך, ר׳ מנחם מנדל מאושפיצין **רפ**
בוקשפן, ר׳ משה אהרן **תרלה**
ביגלאייזן, ר׳ יקר **תכג**
בידערמאן, ר׳ דוד מלעלוב **תמד, תצח, תקמ, תקעח**
בידערמאן, ר׳ יעקב יצחק מלעלוב **תסה**
בידערמאן, ר׳ יצחק דוד מלעלוב **תרה**
בידערמאן, ר׳ משה מרדכי מלעלוב **תסה**
בידערמאן, ר׳ שמעון נתן נטע מלעלוב **תקעח**
בידרמן, ר׳ דוד יוחנן **תקצ**
בילגורייא, ר׳ מרדכי **מו, רנו**
בלאזוב, ר׳ יהושע מבלאזוב וריבאטיטש **(רצז)**
בלאזוב, ר׳ מאיר בעל זכרון מאיר **רצז**
בלאזוב, ר׳ צבי אלימלך מבלאזוב **רצב, (רצז)**
בלאזער, ר׳ יצחק מפטרבורג **תקלט**
בלומענפעלד, ר׳ יחזקאל צבי **שמז**
בלומענפעלד, ר׳ יצחק חיים **שמז**
בלייער, ר׳ יהודה **(שיב)**
בלייער, ר׳ שלמה זלמן **(שיב), (שיד), (שטז), (שלז)**
בק, ר׳ יצחק **תרכה**
בני ישששכר **תצז**
בעל ״אבני נזר״ **(רמב)**
בעל הנס, רבי מאיר **קמט, רפב, רפג, תקסג, תקסה, תרב, תרי**
בעל שם טוב **טו, (יז), קסא, רמו, תיא, תנ**
בעל שם, ר׳ אליהו בעל שם מוורמייזא **(שה)**
בעלזא, ה״שר שלום״ **לא, לג, מד, מה, מו, נב, קמז, קמח, קנח, ערב, רפא, תרמו, תרעה**
בעלזא, ר׳ אהרן רוקח **רלט, רנה, רנח, רעח, (רצט), תא, תקה - תקז, תריב, תרכד**
בעלזא, ר׳ יהושע מבעלזא **תיז**
בעלזא, ר׳ ישששכר דוב רוקח **רלו, רלז, רלח, רעח, רפג, רצב, תיח, תכא**
בר יוחאי, רבי שמעון **בג, קעד, תעד, תרכג, תרנג, תרסד**
בראוור, ר׳ מיכאל הכהן **קנו**

ברגר, ר' ישראל מבוקרשט (כו)
ברגר, ר' מרדכי חנה מלונדון (שיד)
ברדיטשוב, ר' לוי יצחק בעל "קדושת לוי"
שטז, (שעח), שפ, תק, תקפח
ברזובסקי, ר' יצחק **תרכא**
ברטה, ר' שלמה ב"ר ישראל יצחק הלוי **רסה**
ברזיל - גליקליך, ר' חיים אורי ב"ר יעקב **שכח - שעו, שפו, תה, תו, תח, תט, תיא, תכ, תלא, תנז, תקד, תקה, תקיב, תקלח, תקנג**
ברזיל - ליפשיץ, ר' אברהם מאיר (ב"ר אהרן)
רסב, תקט, תקלה, תקנ, תרמא, תרנח
ברזיל, ר' אהרן ב"ר פינחס **תקנד, תרעה**
ברזיל, ר' אהרן יוסף (עג), **תקלב, תרסג**
ברזיל, ר' אלעזר (יט), **מו, קיד, (ראי), (ריח),(רכד),רכט,(רמט),(רנא),רנה,(רסא),רעט,תלא,תמח, תמט, תסה, תע, תפד, תצט, תקב, תקה, תקח, תקיד, תקל, תקלא, תקלב, תקלה, תרכז, תרמב - תרעז**
ברזיל, ר' בערישׁ ב"ר זלמן **תקלב, תרעד**
ברזיל, ר' דוד אריה (יב), (מא), מז, (נו), **נז**, (ס), (ע), **עב**, (עג), (צט), **קז**, (קט), **קיג**, (קיח), **קכב, קכג, קכד, קלח, קמא, קמג**, (קמה), (קמז), (קמח), **קמט, קנג, רצג, שבא**, (שבח), **שלז**, (שמה), **שנא, שנב, שנג, שסה, שעה, שעו, שפב**, (שפח), **שפט, שצא, שצב, שצג, שצה, תה - תקלא, תקנה, תקסח, תקסט, תקעא, תקעה, תקפט, תקצד, תקצו, תר, תרעה**
ברזיל, ר' חיים אורי ב"ר אלעזר (תעד), **תרעד**
ברזיל, ר' חיים אורי ב"ר פינחס **תרעה**
ברזיל, ר' יעקב ב"ר אלעזר (קלד), **תקיא, תרעד**
ברזיל, ר' יעקב יצחק ב"ר פינחס **תקי, תרעד, תרעה**
ברזיל, ר' מיכאל ב"ר פינחס **תרסה, תרעה**
ברזיל, ר' מנחם נחום ב"ר אלעזר **תרעד**
ברזיל, ר' משה ב"ר אלעזר **תרעד**
ברזיל, ר' נתן נטע ב"ר זלמן **תקו, תרעד**
ברזיל, ר' נתן נטע ב"ר פינחס **תקו, תרעה**
ברזיל, ר' פינחס **שסד, תמח, תעד, תקג, תקו, תקכו, תקכד, תקמח, תקנו, תקנז, תקסא, תרמב - תרעז**
ברזיל, ר' שלמה זלמן (קלו), **רנה, שנט**, (שס), **תמח, תמט, תקב, תקו, תקי, תקכא, תקל, תקסב, תרג, תרכה, תרמב - תרעז**
ברייער, ר' שלמה זלמן אב"ד פפד"מ **שה**
בריכטא, ר' שמואל **תלז**
ברים, ר' חיים **תרנח, תרעו**
בריסק, ר' אפרים פישל חתן מהרש"ל **רפז**
ברלין, ר' חיים **תקלט**
ברנד, ר' אליעזר **תרעג**
ברנד, ר' יצחק **תרכא**
ברנדויין, ר' יהודה אהרן (עח)
ברנדויין, ר' יוסף **תרל**
ברנהולץ, ר' שמעון אלתר **תקמח**
ברנפלד, ר' יצחק צבי **תקצז**
ברנשטיין, ר' אהרן **תסה**
ברנשטיין, ר' בצלאל ישעיה דיין **תמג, תקלט**
ברעם, ר' שמחה **תרמא**
גאבעל, ר' משה איסר מברעזוב **(רצא)**
גאבעל, ר' שלום מברעזוב **(רצא)**
גאבעל, ר' שמעון מברעזוב - א"י **(רצא)**
גאטליב, ר' חיים יעקב ממישקאלץ **תב**
גאלדבוים, ר' ברוך משה ב"ר שמואל אליעזר **שב**
גאלדבוים, ר' יצחק צבי מגראבוויטץ וזילקעווקא **שב**
גאלדבוים, ר' שמואל אליעזר מדוקלא **שב**
גב, ר' מנחם **תקג**
גוטליב, ר' אהרן **תקכח**
גוטליב, ר' יוסף **שצד**
גוטמאכר, ר' אליהו מגרריידיץ **שמט**
גוטמן, ר' מרדכי (ד), (ו), (טו), (לא), (לב), (מח), (סד), (עד), (פב), (צו), (קי), (קכב), (קכט), (קלה), (קנו), (קסג), (קפג), (רי), (רמא), (רנ), (רנא)
גוטמן, ר' משולם פייביש נפתלי (שב)
גוטפרוינד, ר' משה **תרמ**
גוטשטיין, ר' דוד הערש **תנה, תקכח**
גוטשטיין, ר' חיים יוסף **תנה, תנו**
גוטשטיין, ר' נטע **תקכח**
גולדברג, ר' אלטר שלום אלימלך ב"ר נפתלי **ערה**
גולדברג, ר' חיים **תקסח**
גולדברג, ר' יוסף אלעזר ב"ר נפתלי **רעא**
גולדברג, ר' נפתלי משעלץ, בעל "קול נפתלי"
מה, פא, קמז, ער, ערב - עדר
גולדהבר, ר' ישראל **פח**
גולדויכט, ר' ישראל **תקעח**
גולדשטיין, ר' יששכר דוב **תקצז**
גולינסקי, ר' פינחס **תרכא**
גופנברג, ר' משה **ריב**
גור, ה"אמרי אמת" **שו, שסה, תקד, תקמב, תקמג, תרמג**
גור, ה"בית ישראל" **תקז**
גור, ה"חידושי הרי"ם" **שסה**
גור, ה"שפת אמת" **שסה, תקד, תרמה, תרמו**
גלונא, ר' מיכל אב"ד אייזנשטט (דש)
גלינר, ר' פינחס **ריב**
גליצקי, ר' נפתלי הירץ **רסב**
גליקליך, ר' חיים אורי ב"ר יוסף מנחם **תא**
גליקליך, ר' יודל ברח"א ברי"מ **תא**
גליקליך, ר' יוסף מנאנאש **שט - שכז, (תפח), תקנד**
גליקליך, ר' יוסף מנחם
מז,שעח,שצא,שצב,שצד-תד,(תטו),תכא,תכד,תקנה,תקסד
גליקליך, ר' מיכאל מנאנאש **שט, שטו, שטז, שיז, שלט, שמ**
גליקליך, ר' צבי יעקב ב"ר חיים אורי
קמב, שסז, שעג, שעז - שצב, תה, תו, תי, תיא, תיד, תטו, תיח, תלא, תלה, תנז, תסה, תצה, תקלח
גליקליך, ר' שמואל זאנוויל **תא - תג**
גליקמן, ר' יוסף **רמז**
געלבוואקס, ר' יצחק **צג**
געלמאן, ר' שלמה יעקב (שצז)
גערמאן, ר' נחום מאיר **צז**
גראסס, ר' יצחק מקראקא (עב)

גרובר, ר׳ פישל **תקעו**
גרובר, ר׳ צבי **תערב, תרעד**
גרודזינסקי, ר׳ חיים עוזר **שו**
גרוסמן, ר׳ ישראל **תקכח**
גרטנהויז, ר׳ אליעזר ליפא בעל ״אשל הגדולים״ **(רפה)**
גרינבוים, הגרב״ל אב״ד קרית אתא **(רמג)**
גרינפלד, ר׳ שמעון מסעמיהלי (המהרש״ג) **תקנז**
גרסטל, ר׳ אריה לייב **שצד**
גרסטל, ר׳ זאב וואלף **שצד**
גרסטל, ר׳ חיים אורי **שצד**
גרסטל, ר׳ צבי יעקב **שצד**
דוד המלך **קט**
דושינסקי, ר׳ יוסף צבי **תקסז**
דזיאלושיץ, אדמו״ר **רב**
דז׳ילער, ר׳ אביש מדז׳ל **עו**
דז׳יקוב, ר׳ אליעזר מדז׳יקוב **שיד**
דז׳יקוב, ר׳ יהודה מדז׳יקוב **שטו, תלב**
דז׳יקוב, ר׳ שמעון ראב״ד דז׳יקוב **שנט, שס**
דיבעצקער, ר׳ מענדל **שעא**
דייטש, ר׳ יוסף **תרעה**
דייטש, ר׳ יצחק מארה״ב **(שצה), תב**
דייטש, ר׳ שלמה **תרכז**
דייקמן, ר׳ משה **תרכא**
דיסקין, ר׳ יהושע לייב מבריסק **תקלח, תקצב**
דיסקין, ר׳ יצחק ירוחם **תקלט**
דעמביץ, ר׳ יהודה **ק**
דרוהוביץ, ר׳ מרדכי מדרוהוביץ **פג**
האגר, ר׳ ישראל **רסב**
האלמינער, ר׳ ברוך **שסד**
הדיין, ר׳ חיים מבריגל **רל**
הויזמן, ר׳ משה ב״ר חיים דוד **תקצד**
הויכמן, ר׳ אברהם שלום ממויגל בקראקא **רחצ - רצט**
הויכמן, ר׳ יהודה מקראקא **רחצ - רצט**
הויכמן, ר׳ יחזקל מיאוראזנא **רצט**
הולנדר, ר׳ נתן דוד אב״ד אמסנא **שב**
הולנדר, ר׳ שמואל מאיר מטשערנוביץ **שב**
הולצברג, ר׳ משה **תקכח**
הוסיאטין, ר׳ ישראל **תקלד, תריד, תרטו**
הוסיאטין, ר׳ מרדכי שרגא מהוסיאטין **קב, קכד, קמו, תיח**
הורביץ, ר׳ אברהם **תנט, תקג**
הורביץ, ר׳ דוד **תקעו**
הורביץ, ר׳ משה אהרן **תנט, תקג**
הורוויץ, ר׳ אברהם ממעליץ **פז**
הורוויץ, ר׳ אלתר זאב מסטאריזוב **פד, פט**
הורוויץ, ר׳ יהושע ממעליץ - טורנא **פו**
הורוויץ, ר׳ יעקב יוקל מבאלחוב **(צט)**
הורוויץ, ר׳ ישעיה הלוי - השל״ה **(רמב)**
הורוויץ, ר׳ מאיר מווייסליץ **ערה**
הורוויץ, ר׳ משה מראזווידוב **קלב, רלו**
הורוויץ, ר׳ קלונימוס קלמן מסטאריזוב **צ**
היילפרין, ר׳ משה **פ**
היילפרין, ר׳ משולם פייבוש מבערזאן **פ, ק**
הירש, ר׳ אביש **(רנח)**
הירש, ר׳ שמעון מוישניצא **ריח**
הירשפונג, ר׳ פינחס אב״ד מונטריאול **(רמג)**
הכהן, ר׳ אהרן **צד**
הכהן, ר׳ אלימלך ב״ר דוד מגיד **שפג**
הכהן, ר׳ ברוך ב״ר דוד **שעח**
הכהן, ר׳ ברוך ב״ר דוד מגיד **שפג**
הכהן, ר׳ דוד כהן מגיד ראדאמישלא **שעז - שפג, תה**
הכהן, ר׳ ישראל מאיר הכהן ה״חפץ חיים״ **שו, שז**
הכהן, ר׳ לוי יצחק נכד ר׳ דוד מגיד **שפג**
הכהן, ר׳ מאיר אבי ר׳ דוד מגיד **שעח**
הכהן, ר׳ מאיר ב״ר דוד מגיד **שפג**
הכהן, ר׳ עקיבא יוסף **שלז**
הכהן, ר׳ פינחס מראדאמישלא **שעז, שפג, שפד, שפה, תה, (תט), תרמג**
הלברשאם, ר׳ משה **תרכו**
הלברשטאם, אדמו״ר מצאנז קלויזנבורג **תקנה, תקנח**
הלברשטאם, ר׳ אריה לייבוש מצאנז **רמ, רמד**
הלברשטאם, ר׳ אשר מאיר מבוכניא **פז**
הלברשטאם, ר׳ ברוך מגארליץ **קמח**
הלברשטאם, ר׳ דוד מקאשנוב בן הד״ח **תכד**
הלברשטאם, ר׳ חיים מצאנז בעל ״דברי חיים״ **יט, מד, מה, מז, מח, מט, (סח), ע, עא, צט, קד, קמח, קמט, ריד, רמב, רנה, שב, שכב, שנא, שסד, שפג, שפד, שפה, שפט, תטו, תכד, תלא, תקנו, תקעב**
הלברשטאם, ר׳ יחזקאל שרגא משינאווא **מז, קמא, קמט, רלו, שלא, שנב, (שנג), שסז, שעג, שעח, שצ, שצא, שצה, תיג, תטו, תטז, תיז, תכא, תכד, תכה, תפג, תקלח, תקנג**
הלברשטאם, ר׳ ישעי׳לע מטשעחויב **רב, רנה, רפ**
הלברשטאם, ר׳ משה יוסף אב״ד זאברוב **שב**
הלברשטאם, ר׳ משה משינאווא **רצב, תטז, תכו, תכז**
הלטובסקי, ר׳ אהרן **תסה**
הלטובסקי, ר׳ אליעזר **תקג**
הלטובסקי, ר׳ חיים ישראל **תסה**
הלטובסקי, ר׳ יהושע העשיל **תקג, תרנ**
הלטובסקי, ר׳ משה **תסה**
הלפרין, ר׳ ישראל מאיר **תרעד**
הלפרין, ר׳ מאיר דוד בעל ״אמרי כהן״ **תפב**
הלפרין, ר׳ מנחם מענכין **תסב**
הלפרין, ר׳ משה **קז, קטז**
המבורגר, ר׳ יצחק מהמבורג **(צט)**
הניג, ר׳ יעקב **תקג, תרעד**
הרבסטט, ר׳ חיים **(ד), (נה), (נו), קה, קז, (קי), (קכב), (קלז), (קלט), (קסז), קעח, (רי), (ריא), ריב, ריג, רטו, ריט, רכ, רכז, רלו, רמ, רמט**
הרבסטט, ר׳ יוסף שוחט **רד, רלו, רלח**
הרבסטט, ר׳ לייביש **ריג**
התנא, עקיבא בן יוסף **שפ, תריא**
התנא, ר׳ חייא ובניו **תריא**
ובר, ר׳ אליהו צבי מברעזוב **רפב, רפה - רפו**
ובר, ר׳ דוד **ק, קמח, תל, תלג**

וברּ, ר׳ חיים מטימברג **קיד, קנב, קנג, ער, רעט, רפא, שו, תנב**
וברּ, ר׳ יוסף אריה ב״ר חיים מברעזוב **רצב**
וברּ, ר׳ ישעשר דב **רפו**
וברּ, ר׳ ישעשר יהודה ב״ר שמחה **(רפט)**
וברּ, ר׳ לייבוש **תלג**
וברּ, ר׳ מרדכי אליעזר מאדא **קמח**
וברּ, ר׳ משה ב״ר חיים **שב**
וברּ, ר׳ שלמה יהודה ב״ר יוסף אריה ב״ר חיים **רצז**
וברּ, ר׳ שלמה יהודה ליב מברעזוב **רפא, רפט**
וברּ, ר׳ שמחה אב״ד קראקויוויץ ופראבניק **רפו - רפט**
וואזנער, ר׳ שמואל אב״ד זכרון מאיר **(רמג)**
וואיניטש, ר׳ יעקב יצחק מוואיניטש **פ**
וואלאך, ד״ר ר׳ משה **שצג, תלו**
וואלענשטיין, ר׳ משה נחום **תקצא - תקצד**
וואלערשטיין, ר׳ יהושע העשיל מריישא **פד, שמז**
וואלערשטיין, ר׳ יצחק חיים **שמח**
וואלף, ר׳ העניך מניו יורק **(רנה)**
וואראקא, ר׳ יצחק **מא**
וויינפעלד, ר׳ משה מענדל **רצב**
וויינערב, ר׳ שמחה **קצד, קצה**
וונדר, ר׳ מאיר **(פ), (פא), (פו)**
וועקסלער, ר׳ יעקב **קנז**
וועקסלער, ר׳ שמשון **שיב**
ויגדור, ר׳ שבתי **תערב**
וידנפלד, ר׳ דב בעריש מטשעבין **קסו, תקפד**
וידנפלד, ר׳ נחום מדאבראוא **קסו**
ויז׳ניץ, ר׳ חיים מאיר הגר מויז׳ניץ **תלא, תרנה**
ויז׳ניץ, רמ״ר הגר מויז׳ניץ **תרנה**
ויינברג, ר׳ משה מרדכי **תרה**
ויינברג, ר׳ נח **תרז, תרח, תרט, תריט**
ויינברגר, ר׳ בעריש **תרנה, תרעד**
ויינברגר, ר׳ מנחם מנדל מדוקלא **(שב)**
ויינברגר, ר׳ משה מפלאנטש **(שב)**
ויינברגר, ר׳ שלום שכנא מדוקלא **(שב)**
ויינגרטן, ר׳ יהושע שמעון **תרמו, תרעו**
ויינגרטן, ר׳ ישראל **תקכח**
ויינר, ר׳ ידידיה **תקנ**
וייס, בעל ״מנחת יצחק״ **תרכו, תרסב**
וייס, ר׳ שמואל צבי **תרעד**
וייסבלום, ר׳ אלעזר מריישא בעל ״משנה למלך״ **שנג, שפח, שצו, תכא - תכה, תקלא, תקלו, תקנג, תרמג**
וייספיש, ר׳ הלל **תקכז**
וילהלם, ר׳ נחמן יוסף **תסב**
וינברגר, ר׳ מאיר **(שב)**
וינקלער, ר׳ מרדכי לייב ממאד **תג, תקנז**
וינר, ר׳ שמואל צבי **תקצח, תקצט**
ויקסלער, בן ציון **רטז**
וקס, ר׳ אבא **שסז**
זאלושיץ - קראקא, ר׳ אליעזר ב״ר אייזיק **צ**
זוועהיל, ר׳ מרדכי מזוועהיל **תסד, תסה**
זוועהיל, ר׳ שלמה מזוועהיל **תקה, תקפח**
זוננפלד, ר׳ יוסף חיים רבה של ירושלים **תריד**
זידיטשוב, ר׳ בעריש **שמה**
זידיטשוב, ר׳ יצחק אייזיק **רפ, שמה, שסו, תכ**
זידיטשוב, ר׳ מנחם מנדל בן מהרי״א **תכא**
זידיטשוב, ר׳ צבי הירש מזידיטשוב **שכא, תלה**
זילקאווקא, ר׳ ישעיה מזילקאווקא **(רצט)**
זלאטשוב, ר׳ יעקב אליהו מזלאטשוב **שיב**
זעלטענרייך, ר׳ אשר אנשיל מואדוביץ **פט**
ז׳עליכוב, ר׳ שמעון **קסב, קפא, רמב, רמד, רמה, רמז, רמח**
זעמבא, ר׳ מנחם **(רמג)**
חוליוב, ר׳ יהושע העשיל מחוליוב בעל נחלת יהושע **רפו**
חוליוב, ר׳ שמחה מארה״ב **(רפו)**
חזן, ר׳ בצלאל **שנא**
חייקין, ר׳ משה מרדכי **תסב**
חכמת אדם **תקפז**
חסידא, ר׳ עמרם חסידא **תקצב**
חשין, ר׳ ישעיה **תעט, תקכא, תקלא**
טאהש, אדמו״ר מטאהש **תקנה**
טאבוי, ר׳ אברהם מאייזנשטט **(דש)**
טאבוי, ר׳ יצחק מאייזנשטט **(דש)**
טאבוי, ר׳ משה יצחק מאייזנשטט **(דש)**
טאבוי, ר׳ שמואל מאייזנשטט **(דש)**
טאבויאר, ר׳ ישעשכר בער מאייזנשטט **דש, (שה)**
טאלנא, אדמו״ר מטאלנא **תרלד, תרסג**
טארנא, ר׳ נתן אהרן וואלף מטארנא **ערה**
טארניגראד, ר׳ אלעזר בעל נועם מגדים **(רחצ)**
טארניגראד, ר׳ משה יצחק מטארניגראד **רחצ**
טויב, ר׳ שלום יוסף מירושלים **תב**
טוייבער, ר׳ אהרן דוד מאושפיצין **רמט**
טורעם, ר׳ משה **יב, פא, (תיט)**
טורעם, ר׳ נתן לייב ב״ר צבי הירש מרימנוב **פא**
טורעם, ר׳ שלמה זלמן ב״ר משה מטשארטקוב **פא, (תיט)**
טיטשין, ר׳ שלמה מטיטשין בעל ״ברכה שלמה״ **(שנד), שסז, שסח**
טייטלבוים, ר׳ זלמן לייב **פז**
טייטלבוים, ר׳ חיים דומ״ץ בבריגל **רל**
טייטלבוים, ר׳ חנניא יו״ט ליפא מבאטא **תא**
טייטלבוים, ר׳ חנניא יו״ט ליפא מסאסוב **תפז**
טייטלבוים, ר׳ יוקל מולורא **תא**
טייטלבוים, ר׳ ירוחם **שפא**
טייטלבוים, ר׳ משה בעל ״ישמח משה״ **פז, צו, צז, קא, קכב, שט, שסז, שיח, תט, תכח, תקלח, תקמ, תקצו**
טייכטל, ר׳ יצחק מקראקא **רה, רנה**
טימבארג, ר׳ חיים יצחק ירוחם מטימבארג **רצ**
טכובר, ר׳ מרדכי **דש, תנב**
טכובר, ר׳ שמואל **דש**
טננבוים, ר׳ משה דוד **תרכא**
טננהויז, ר׳ אליהו **תריד, תריח, תרמ**
טערצל, ר׳ מרדכי מטערצל **שכא**
טראפ, ר׳ נפתלי טראפ **שו**
טרייצקי, ר׳ אריה יצחק **תקכא**

טשארטקוב, ר׳ דוד משה **פא, פט, תיט, תכו**
טשארטקוב, ר׳ ישראל **פט**
טשארטקוב, ר׳ נחום **צ**
יאלעס, ר׳ אפרים אליעזר מפילדלפיה **תקמד, תקמט**
יאסין, ר׳ שלמה ב״ר אברהם צבי **צ**
יאקאב, ר׳ חיים מארה״ב **(שצה)**
יאקאב, ר׳ מרדכי **תקסג**
יאקאבאוויטש, ר׳ יצחק **שיד, (שצט), תקנה**
יונגריין, ר׳ דוד **תקסח**
יעקב אבינו **קט**
יערוסלאב, ר׳ חיים אבי האדב״ע **תקנג**
יערוסלאב, ר׳ ראובן **קעט**
יערוסלאב, ר׳ שמעון **ח, יד, (טו), רפא, רפה, רפט, רצב**
כ״ץ, ר׳ יוסף בעל שארית יוסף **רפז**
כ״ץ, ר׳ יצחק אייזיק, בעל ״עיקר תוויו״ט״ **(רפה)**
כ״ץ, ר׳ משה בן הש״ך **שיב**
כ״ץ, ר׳ נפתלי כ״ץ בעל סמיכת חכמים **שיב**
כ״ץ, ר׳ שבתי הכהן, הש״ך **שיב, שיג, שיז, שכח, תה**
כדורי, ר׳ יצחק **תרכז**
כהן, ר׳ אברהם **תע**
כהנא, ר׳ ברוך דוד מצפת **שפג**
כהנא, ר׳ יוסף מאיר מספינקא **תסה**
כצמן, ר׳ אליעזר חתן רח״א ליפשיץ **(תמז)**
לאנדא, ר׳ משה צבי מקליינוורדיין **שצז**
לאנצוט, ר׳ אלעזר מלאנצוט **שסז**
לאנצוט, ר׳ וואלף שיף מלאנצהוט **פ, קג**
לאנצוט, ר׳ יצחק הערש מלאנצהוט **כח, כט, פ, קג, קנד, תקיד**
לבוב, ר׳ אפרים פישל מלבוב **רפז**
לובלין, הרה״ק רבי יצחק יעקב, ״החוזה״ **כג, כד, לו, מז, קכ, קמד, קסט, (רצט), שיב, שיד, שיח, שפ, שפא, שפב, תה, תקנו**
לובלין, ר׳ נפתלי הירש אב״ד לובלין **שמו**
לווין, ר׳ אהרן מריישא **שמח, שמט**
לוין, ר׳ רפאל **תרעא**
לוריא, ר׳ אהרן **צז**
לומדי ישיבת חיי עולם **תסו - תסט**
לוריא, ר׳ יוחנן **צז**
לוריא, ר׳ יחיאל **צז**
לוריא, ר׳ יצחק האר״י הקדוש **קכא, תעד**
לוריא, ר׳ נתנאל **צז**
לוריא, ר׳ שמעיה **תרכא**
לוריא, רבי שלמה - המהרש״ל **צו, רפז**
ליבוביץ, ר׳ ברוך בער מקמניץ **שו**
ליברמן, ר׳ יוסף **תג**
לידר, ר׳ שלמה **תריג**
ליז׳ענסק, ר׳ אלימלך **יד, לח, מה, (פא), רנט, ערב, שטז, שכב, שכג, (שלב), שמה, שנב, שסז, שפט, שצ**
ליז׳ענסק, ר׳ נפתלי **(ערב)**
לייס, ר׳ וואלף מבריגל **רל**
לייפער, ר׳ שלמה מנדבורנה **צ**
ליכטנשטיין, ר׳ אשר זעליג **תקלט**
ליכטנשטיין, ר׳ ברוך בענדט **תקצא, תקצב**
ליכטנשטיין, ר׳ הלל מקולומייא **תקצא**
ליכטנשטיין, ר׳ יונתן מרדכי **תקצא**
ליכטנשטיין, ר׳ מאיר **תמח, תמט, תפד, תקצא - תקצט**
ליכטנשטיין, ר׳ משה נחום ב״ר מאיר **תקצה, תקצז, תקצח**
לינסק, ר׳ אברהם חיים מלינסק **שפא**
לינסק, ר׳ מנדל **י**
ליס, ר׳ אברהם **שו, שז**
ליס, ר׳ יוסף אב״ד רוז׳נקא **שו**
ליפשיץ, ר׳ אהרן ב״ר דוד אריה ברייזל **תכא, תלו, תמח, תמט, תקכא, תקלא, תקלג, תקנ, תר - תרמא**
ליפשיץ, ר׳ אהרן זעליג **מז, (מח), פ, צו, צז, צח, ק, קב, קז, (ערה)**
ליפשיץ, ר׳ אהרן מלופאנוב **קנג, ערה, שא**
ליפשיץ, ר׳ אלטר שלמה זלמן מיעדליטש **קג, קיח, קנג, קנד, רסח - עדר, תי**
ליפשיץ, ר׳ אלעזר **קעו, רו**
ליפשיץ, ר׳ אלעזר ישעיה ב״ר יהודה זונדל **רסג**
ליפשיץ, ר׳ אריה ליבוש מסאפקוף ואפטא **רסג**
ליפשיץ, ר׳ אריה לייב בעל ״אריה דבי עילאי״ **ח, לא, (לב), מז, פ, צו, צז, קב, (קח), קלט, קמה, קמח, רכח, רל, רמט, שמא, שעב, שעג, (שעח), שפא, שפב, תט, תקלח, תקנג, תקנו, תרג**
ליפשיץ, ר׳ אריה לייבוש ב״ר יהודה זונדל **רסג**
ליפשיץ, ר׳ אשר ב״ר אהרן ב״ר נטע **רעט**
ליפשיץ, ר׳ אשר זעליג ב״ר משה **תקמו, תקנב**
ליפשיץ, ר׳ בן ציון ב״ר אהרן ב״ר נטע **רעט**
ליפשיץ, ר׳ בעריש מניו יורק **רפ**
ליפשיץ, ר׳ דוד ב״ר אברהם ב״ר אהרן **תרלה**
ליפשיץ, ר׳ חיים אורי **(לה), (עז), (צח), (קטז), (קכט), קסה, (שכח), (שנח), תקמג, תקמו, תקמט, תקנב, תקסג**
ליפשיץ, ר׳ חיים **קיד, קלח, קמג, (שצט), תא, תכט, תקיז, תקכב, תקכד, תקמ, תקנג - תקסה, תקסט, תרמט, תרעז**
ליפשיץ, ר׳ יהודה זונדל **(קנד), קסא, קפ, רו, רכח, רלג, רמה, רמו, רסב, רעא, רעה**
ליפשיץ, ר׳ יהודה זונדל ב״ר נטע **רסב**
ליפשיץ, ר׳ יוסף בעריש מריגליץ **ס**
ליפשיץ, ר׳ יעקב יצחק ב״ר חיים **תקס, תקסג**
ליפשיץ, ר׳ יעקב מליפניצא **קנג, רפ, תטו, תקב**
ליפשיץ, ר׳ יצחק מויעליפאלי - בריגל **י, כב, כג, (כז), (מו), (מח), (נא), (נו), נח, סד, (סח), (עג), עה, צו, (צט), (קו), קז, קיב, קכד, קכה, קמב, קנג, קנד - רסז, ער, רעא, רעח**
ליפשיץ, ר׳ יצחק מתתיהו ב״ר אהרן **עה, תפט, תר, תרב, תרכו, תרלג**
ליפשיץ, ר׳ משה נכד האדב״ע **רל**
ליפשיץ, ר׳ משה יוסף מקראקא **קז**
ליפשיץ, ר׳ משה מפילדלפיה **(צו), (רסח), רסח, תיד, תטז, תכט, תמב, תמה, תמח, תפז, תקיג, תקטו, תקיז, תקיח, תקלח - תקמא, תרג, תריח**
ליפשיץ, ר׳ משולם זלמן יהונתן מברגיל **שפא**
ליפשיץ, ר׳ נטע יהודה ב״ר משה **תקנב**

ליפשיץ, ר׳ נטע מניו יורק (ד), י, (יז), (כה), (כז), (מו), (מח), (נא), (סד), (סח), (עג), (פד), (צו), (צט), (קו), קז, קי, (קכה), קלב, (קמט), (קנד), (קנז), קעא, קעו, (קפו), קצג, קצט, רב, רו, ריא, רכז, רלג, רמה, רמז, רנד, רנח, רסא, רסג, רעא

ליפשיץ, ר׳ נתן נטע ב״ר אהרן עה, תרכא, תרמא

ליפשיץ, ר׳ נתן נטע מויעליפאלי יז, כח, נ, עו, עח, פא, פב, פד, צו - קנג, שסב, שפב, טט, תי, תיא, תמה, תקיד, תקכא, תקכג, תקכד, תקכז, תקלח, תקמ, תקנג, תקנה, תקנו, תקפט, תרמג

ליפשיץ, ר׳ פינחס מנחם (מעורכי הספר) תרכח, תרנח, תרעג

ליפשיץ, ר׳ צבי ב״ר אהרן תקנ, תרכא, תרמא

ליפשיץ, ר׳ צבי הירש ב״ר יצחק רטו, רמו, רמח, רנ

ליפשיץ, ר׳ צבי יונה מווישניצא ק

ליפשיץ, ר׳ צבי יעקב ב״ר משה תפז, תקנב

ליפשיץ, ר׳ ראובן מטשארנא ודונייעץ רסג

ליפשיץ, ר׳ שלמה ב״ר יהודה זונדל רסג

ליפשיץ, ר׳ שלמה ב״ר יצחק רכז

ליפשיץ, ר׳ שלמה זלמן ב״ר אהרן מלאפינאוו רעט, רצ, ש, שא

ליפשיץ, ר׳ שמואל יוסף ב״ר אהרן מלאפינאוו רפ, (תט)

ליפשיץ, ר׳ שמואל יוסף מראדאמישלא ק

ליפשיץ, ר׳ שמואל צבי ב״ר יצחק רב, רסג

לנגר, ר׳ אליעזר (עז)

לנגרמן, ר׳ שלמה אב״ד סערט וטורקא רפו

לנדא, ר׳ אלישע סג״ל (תל), תמא, תמו, תס, תפט

לנדא, ר׳ בצלאל תקכ

לנדא, ר׳ דב מבריגל - ת״א (רג)

לנדא, ר׳ דוד מת״א רלא

לנדא, ר׳ יחזקאל מליז׳ענסק פח

לנדא, ר׳ יעקב אהרן תקמו

לנדא, ר׳ ישראל אברהם אלטר מעדעלין תג

לנדא, ר׳ לוי יצחק תקכ

לנדא, ר׳ משה יהושע תקכ

לנדא, ר׳ שאול אב״ד קראקא (שב)

לנרגמן, ר׳ מאיר ליבוש מטורקא בעל בנין שלמה (רפו)

לעבן, ר׳ יחיאל אדמו״ר ממאקאווא תב

לעדער, צ.ש. (שפו)

לעלוב, ר׳ דוד מלעלוב קכ, תרה

לעלוב, ר׳ משה מלעלוב תרה

לעפקאוויטש, ר׳ חנניא יו״ט ליפא (שצה), תא, תב

לפידות, ר׳ גרשון תסה, תרכא

לרמן - לנגר, ר׳ צבי מויעליפאלי רסד, רסו

מאור ושמש

ג, ד, לא, סו, (סז), סח, סט, ע, עא, עב, עג, פב, פז, קע

מאירוביץ, ר׳ פינחס, נכד ר׳ משה מעד רכד

מארגושיש, ר׳ יוסף פו״מ לבוב רפו

מארגושס, ר׳ אריה שמואל (רפו - רפז)

מביקוב, ר׳ אלימלך ביקאוועד רו, רז, רט, רי

מוגלניצא, ר׳ יחיאל מאיר ממוגלניצא שנב, שנג

מוזס, ר׳ יהודה רעט

מונדרר, ר׳ מנחם תלא, תרעד

מושעל, ר׳ אברהם מלונדון רלז

מזרחי, ר׳ ישראל מאיר מירושלים תקט

מייזליש, ר׳ חנניא יוסף ליפא מפרעמישלא כט

מילער, ר׳ וואפטש״ע נה

מילצקי, ר׳ חיים חייקל תסה, תקלד

מילר, ר׳ בן ציון מבוכניא רמה, רסד

מילר, ר׳ יואל הסופר י

מילר, ר׳ שמואל אהרן מלאבווא קנה, רמד, רסד

מינצברג, ר׳ אברהם אליעזר מיוזעפאף תרה

מינצברג, ר׳ דוד תקסח, תריא

מינצברג, ר׳ ישראל זאב מירושלים תקפז, תרה

מינצברג, ר׳ משה צבי תרה

מינצברג, ר׳ פינחס ישעיה תרה, תרי - תרטו, תרכד

מלמד, ר׳ מרדכי תקג

מלצר, ר׳ איסר זלמן בעל ״אבן האזל״ תמ, תנט, תקעב - תקעג, תרמה

מעד, ר׳ משה (ד), עה, קלד, קלט, קסג, קסד, קסה, קעד, קעה, קפג, (קפו), קצ, ריג, רנ, רנא

מעז׳יבוז, ר׳ ברוך ממעז׳יבוז תק

מעזריטש, המגיד יד, שט, תיא

מעזריטש, ר׳ שמואל אב״ד מעזריטש שמו

מרגליות, ר׳ יוסף ה, ו, ז

מרגליות, ר׳ יעקב ה, ז

מרגליות, ר׳ יעקב יוסף מחיפה (ה), (מב), (סה), (סז), (סח)

מרגליות, ר׳ ירחמיאל תקסח

מרגליות, ר׳ מנחם מנדל שיב

מרגליות, ר׳ מנחם מנדל שטנגן שיב

מרגליות, ר׳ ראובן (רפז)

מרגליות, ר׳ שלמה אליעזר תרסה

מרגליות, ר׳ שמחה (ה)

מרקוס, ר׳ אהרן יז

משה רבנו קט

נאטונאהן, ר׳ יוסף שאול אב״ד לבוב רפה, רפט, (שב), שנט

נאטונאהן, ר׳ צבי הירש (שב)

נאנאש, ר׳ ברוך חתן ר׳ מיכאל מנאנאש שמ

נדבורנה, ר׳ חיים מרדכי מנדבורנה תרנו

נדבורנה, ר׳ ישעשכר בערטשי מסאטמר (רצט)

נדבורנה, ר׳ ישעשכר דוב צ

נדבורנה, ר׳ מרדכי מנדבורנה (רצט)

נייהויז, ר׳ יואל צבי תרעד

ניימן, ר׳ גדליה תנה, תנו

ניקלשבורג, ר׳ שמעלקא מניקלשבורג שט

סאטמר, בעל ״ייטב לב״ שיד

סאטמר, ר׳ יואל מסאטמר שיד, שצז, תכח, תקפה

סאמעט, ר׳ ישראל חיים מקליינווארדיין תג

סאנדהויז, ר׳ זאב (פ)

סאניק, ר׳ אפרים הרב הצעיר בסאניק פו

סאסוב, ר׳ משה לייב מסאסוב קפג

סאפיר, ר׳ מנחם מנדל בלימאנאוו וצאנז חדש רפ

סגל, ר׳ דן תערב

סגל, ר׳ צבי תרעד

סדיגורא, ר׳ אברהם יעקב **מ**
סוויבנער, ר׳ ישראל אב״ד לוצק **שמו**
סופר, ה״כתב סופר״ **תקצב**
סופר, ר׳ משה ה״חתם סופר״ **סב, תקצב**
סופר, ר׳ משה יוסף **(רנא)**
סופר, ר׳ משה מפשעווארסק **י, שעו**
סופר, ר׳ משה נשיא כולל גליציה **תמא**
סופר, ר׳ שבתי סופר מפרעמישלא **תעד**
סופר, ר׳ שמחה בונם **פא, קיג, (קכו), קסו**
סופר, ר׳ שמעון מקראקא **סב, סג, סח, עג**
סטארזיזוב, ר׳ אלתר זאב **פז**
סטאשוב, ר׳ ישראל מסטאשוב **פ**
סטיטשין, ר׳ יצחק הורביץ **קלב, קס**
סטרופקוב, אדמו״ר מסטרופקוב **תרסה**
סטרופקוב, ר׳ אברהם שלום **תקנח**
סטריקוב, אדמו״ר מסטריקוב **תרסג**
סטרעליסק, ר׳ אורי מסטרעליסק **רצה**
סיגעט, בעל ״עצי חיים״ **שצז, שצח**
סיגעט, בעל ״קדושת יו״ט״ **שצו, תא, תכא, תכח**
סלאנטקין, ר׳ אהרן **תסב**
סלבודקה, ר׳ צבי הירש מסלבודקה **תקלט**
סלונים, בעל ״יסוד העבודה״ **תרה, תרו, תרז, תרטז**
סלונים, ה״בית אברהם״ **תרי, תרטז, תריז**
סלונים, ה״ברכת אברהם״ **תרז, תריג**
סלונים, ה״דברי שמואל״ **תרז**
סלונים, ה״נתיבות שלום״ **תריז, תריח**
סלונים, ר׳ מרדכי חיים מסלונים **תריג**
סלנט, ר׳ שמואל רבה של ירושלים **תלג, תקצב**
סמט, ר׳ דוד **תרכה**
סנדברג, ר׳ יצחק מתתיהו **תרה - תרי**
ספינקא, בעל אמרי יוסף **שסו, תכ, תכא**
סקולען, אדמו״ר מסקולען **שלט**
עלאוויטש, ר׳ יהושע מפראכניק **(רפט)**
עלענבויגן, ר׳ זאב וואלף מריישא **פד**
עפשטיין, ר׳ נתן דוד הלוי מניישטאט **(פו)**
עקשטיין, ר׳ אליעזר **תרלה**
עקשטיין, ר׳ משה מנחם **שטו**
ערליך, ר׳ משה **ר**
ערנטאל, ר׳ עקיבא **תרעה**
ערפורט, ר׳ שמשון מערפורט **צז**
פאדווא, ר׳ העניך **תסה, תקלג**
פאטיק, ר׳ אהרן מפאטיק **שכא, שכב**
פאטישטש, ר׳ מנחם מנדל מפאטליטש **רצה**
פאליק, ר׳ חיים **(מט)**
פאליק, ר׳ שלמה זלמן מריגליץ **פא**
פאפריש, ר׳ זאב בעל זבד טוב **(רפט)**
פארסובּ, ר׳ יהושע אשר **תקסז**
פוזנא, ר׳ יצחק אב״ד פוזנא **שמו**
פויגל, ר׳ שלום **תקז, תקכט, תקל**
פויסט, ר׳ יצחק **קפא**
פויסט, ר׳ וואלף **רח**
פיטר, ר׳ אהרן זעליג ממוסקובה **תרז**
פיינשטיין, ר׳ משה **תקמד**
פינסק, ר׳ משה אב״ד פינסק **שמו**
פינק, ר׳ חיים אורי **שצד**
פינק, ר׳ יהושע אשר מריישא **שצג**
פינק, ר׳ יהושע ברוך **שצד**
פינק, ר׳ מאיר אלישע מקלן **שצב, תי, תלו**
פינק, ר׳ פינחס **שצד**
פיסעצנא, ר׳ נח אב״ד פיסעצנא **עדר**
פישלברג, ר׳ וואלף מבריגל **רנה**
פישלס, ר׳ אריה ליב דער הויבער מקראקא **(רפז)**
פישמן, ר׳ אברהם משה **פח**
פלד, ר׳ אלקנה **ריז**
פליטנשטיין, ר׳ יצחק מאיר מקופיטשניץ **רסב**
פערלמן, ר׳ שלמה **תמו, תס**
פפירנא, ר׳ נחמן **תרכא**
פראדקין, ר׳ שניאור זלמן בעל ״תורת חסד״ **תלג**
פרוש, ר׳ מנחם **תמו, תקב, תקכז**
פרי מגדים **תקעב**
פרידברג, ר׳ חיים דוד בעל לוחות זכרון **(שמח)**
פרידלר, ר׳ אברהם **שג**
פרידמאן, ר׳ ישראל חיים מנשה **(ג)**
פרידמן, ר׳ יחזקאל **שלז**
פרידמן, ר׳ משה מבאיאן **רג, רפ**
פרידמן, ר׳ שלום יוסף ב״ר ישראל מרוז׳ין **קמו**
פרידמן, ר׳ שלמה בר״י מסדיגורא **(יב), מ**
פריינד, ר׳ אלכסנדר סנדר מבאכטע **תמד, תקמ, תקסז**
פריינד, ר׳ אריה מרדכי ב״ר שאול יצחק **תלא**
פריינד, ר׳ ברוך יצחק **תלז, תמ**
פריינד, ר׳ חיים אורי ב״ר יעקב **תקעד, תקעו**
פריינד, ר׳ יעקב מנחם **תלא, תמ, תמח, תמט, תקבד, תקמז, תקסב, תקסז - תקעו, תקצד**
פריינד, ר׳ משה אריה גאב״ד ירושלים **שטו, שיז, שלט, תרסב**
פריינד, ר׳ נתן נטע **תקלה, תקעו**
פריינד, ר׳ סנדר **תנו, (תצג), תקעו**
פריינד, ר׳ שאול יצחק **תלא, תלז, תקסז, תקסט, תקעא**
פרימישלאן, ר׳ מאיר מפרימישלאן **טו, טז, יט, מז, סב, שכא, שמג, תו**
פרנקל, אלטר זאב ב״ר אברהם ב״ר יוסף חיים **צ**
פרנקל, יעקב מנחם ברש״ז בר״א ברש״ז **פט**
פרנקל, ר׳ אברהם ב״ר יוסף חיים **צ**
פרנקל, ר׳ אברהם ב״ר מנשה **פח**
פרנקל, ר׳ אברהם ב״ר שלמה זלמן **פ, קד, קה, (עד), פב - צ**
פרנקל, ר׳ אברהם ברש״ז בר״א ברש״ז **פז**
פרנקל, ר׳ אברהם מפאטשינוב **ג, (סז)**
פרנקל, ר׳ אלטר ב״ר יוחנן ב״ר שלמה זלמן **פ**
פרנקל, ר׳ אפרים ב״ר נפתלי צבי הירץ **פח**
פרנקל, ר׳ אפרים ברש״ז בר״א ברש״ז **פז**
פרנקל, ר׳ בן ציון **צ**
פרנקל, ר׳ זאב בגבעתיים **פח**

פרנקל, ר׳ זאב וואלף בעל ״משיב כהלכה״ **מב, מג**
פרנקל, ר׳ חיים יוסף בן האב״ד מאקווא **פט**
פרנקל, ר׳ יהודה יצחק ברש״ז בר״א ברש״ז **פז**
פרנקל, ר׳ יהודה מתל אביב **(סז)**
פרנקל, ר׳ יוחנן ב״ר שלמה זלמן **פ**
פרנקל, ר׳ יוסף חיים
(יב), (מח), (סד), (סח), (עד), (פ), (פט), צא
פרנקל, ר׳ יוסף חיים ב״ר אברהם ברש״ז **פז**
פרנקל, ר׳ יוסף חיים ב״ר בן ציון **צ**
פרנקל, ר׳ יוסף חיים ב״ר יהודה יצחק **פח**
פרנקל, ר׳ יוסף חיים בר״א ברש״ז **פט**
פרנקל, ר׳ יוסף חיים משענדישוב **פז**
פרנקל, ר׳ יעקב יהושע ב״ר נפתלי צבי הירץ **פח**
פרנקל, ר׳ יעקב ממעליץ **(סז), פז**
פרנקל, ר׳ מאיר מדעמביץ **פח**
פרנקל, ר׳ מנשה **פח**
פרנקל, ר׳ מנשה ב״ר יוסף חיים **צ**
פרנקל, ר׳ נפתלי הירץ **עה**
פרנקל, ר׳ נפתלי הירץ ב״ר מנשה **פח**
פרנקל, ר׳ נפתלי צבי הירץ **פח**
פרנקל, ר׳ שלמה זלמן ב״ר אברהם ברש״ז **פו**
פרנקל, ר׳ שלמה זלמן מויעלפאלי
ב - צה, תט, תיט, תלה, תקיד
פרנקל, ר׳ שלמה זלמן מויעלפאלי - ניו יורק **צ, צא**
פרנקל, ר׳ שמחה **(סז)**
פרנקפורט, ר׳ עקיבא מפרנקפורט **(שה)**
פרשיסחא, היהודי הקדוש **תקנו, תקסז, תרה**
פרשיסחא, ר׳ אברהם **(ג)**
פשעווארסק, ר׳ איציק׳ל מפשעווארסק **שכד**
פשעווארסק, ר׳ יעקב לייזער מפשעווארסק **שכג, תפט**
פשעמישל, ר׳ אנשיל **נב, קה, קמג**
צאלמאן, ר׳ יעקב **קלו, (קלז)**
צאנגער, ר׳ משה יהושע **רנט**
צדקה, ר׳ יהודה ר״י פורת יוסף **תרסג**
צויק, ר׳ יצחק **שצד**
ציטרון, ר׳ אפרים **שלז**
ציינוירט, ר׳ אברהם אביש מקראקא **תקעז**
ציינוירט, ר׳ אשר מרדכי **תקצ**
ציינוירט, ר׳ חיים יצחק יהושע **תמח, תמט, תפד, תקעז - תקצ**
ציינוירט, ר׳ יוסף **(קמח), שטו, תקג, תקצ**
ציינוירט, ר׳ יוסף מקראקא **תקעח**
ציינוירט, ר׳ יעקב יצחק **(קלו)**
ציינוירט, ר׳ נתן נטע ב״ר יהושע **תקפז**
ציינוירט, ר׳ צבי יעקב ב״ר יהושע
תסא, תקג, תקכח, תקלג, תקעז, תקצ
ציינוירט, ר׳ שלום **קלה, קלו**
צענוירטה, ר׳ אברהם אביש מוישניצא **קז, (קח)**
צענוירטה, ר׳ העניך **קז**
צעשינוב, הרבי מצעשינוב **שפא**
קאהן, ר׳ יצחק מלונדון **(שפב)**
קאופמן, ר׳ מרדכי **תקנב**
קאידנובר, ר׳ אהרן שמואל ב״ר ישראל **שמו**
קאליב, ר׳ יצחק אייזיק מקאליב
שט, שיב, שטז, שיח, שכ, שכב, שכו, שכז, שצ
קאלך, ר׳ ישעיה זלמן מאיסטריק **רפא**
קאמינקא, ר׳ שלום מקאמינקא **שלא**
קאמן, ר׳ אברהם סגל מפרנקפורט **(שה)**
קאמן, ר׳ יעקב קאפיל הלוי מלאקנבאך **(דש)**
קאמן, ר׳ נפתלי הירץ הלוי מוינא **(דש)**
קאמעלהאר, ר׳ גרשון **(יג), יח, עח**
קאמעלהאר, ר׳ יקותיאל אריה **(יג), יח, עח**
קאנער, ר׳ אביש **נג, נד, (נה)**
קאנער, ר׳ ברוך **(נה)**
קאפלער, ר׳ מנשה מו״ץ בבריגל **רסג**
קאפלער, ר׳ משה **רו, רלג, רמה, רמו**
קאפלער, ר׳ משה יוסף **רסג**
קארוב, ר׳ משה בן השר שלום מבעלזא **קמז, ערב, רעג**
קאריב, ר׳ שמואל מקאריב **(רצט)**
קוברין, ר׳ מאיר מארים בעל ״ניר״ **תרה, תרו**
קוז׳ניץ, המגיד **ג, כו, סו**
קוטלר, ר׳ אהרן **תקעב - תקעג**
קוטנר, ר׳ יהושע בעל ״ישועות מלכו״ **(רמב)**
קומרנא, ר׳ יעקב משה **פז**
קופמן, ר׳ יוסף **תקג**
קוק, ר׳ רענן **תקי**
קורדובירו, ר׳ משה **כז**
קינדערפריינד, ר׳ אהרן
פא, קיג, קבו, (קבח), קסו, רנא, רנב
קינדערפריינד, ר׳ יצחק יהודה מטארנא **פא, קיג, רעט**
קלוגר, ר׳ קלמן **ריא**
קלויזנער, ר׳ צבי הירש ב״ר זכריה מענדל **שמו**
קליערס, ר׳ משה מטבריה **תרח, תרט, תריג, תריד, תריט**
קלפהולץ, ר׳ חיים יעקב **תסה**
קלפהולץ, ר׳ משה **תרעה**
קנעליר, ר׳ מנחם דוד **תי**
קצינלבויגן, ר׳ יעקב **תפ**
קצינלבויגן, ר׳ יצחק **תעט**
קראסנא, אדמו״ר מקראסנא **תקצח**
קראקא, ר׳ אליעזר בעל מגיה **י**
קראקא, ר׳ העשיל מקראקא **שמו**
קראקא, ר׳ יצחק אב״ד קראקא **שמו**
קראקיווער, ר׳ משה **תל**
קרויז, ר׳ משה **תקצח**
קרויטער, ר׳ חיים **רג**
קריזוירט, ר׳ חיים אב״ד אנטוורפן **(רמג)**
קרישבסקי, ר׳ יוסף קדיש **תסב**
קרישבסקי, ר׳ שמעון אלי׳ **תקעו**
קרלין, ה״בית אהרן״ **מ, מא, תרנ**
קרלין, ר׳ אברהם אלימלך **תקא, תרנ, תרנא, תרנט**
קרלין, ר׳ יוחנן **תקג, תקד**
קרנפויגל, ר׳ אברהם אבא **(יב), נח, עח, צא**
קרעטשינוף, ר׳ צבי אב״ד קרעטשינוף **רעט**

קרעמר, ר׳ משה אב״ד וילנא **שמו**

קרעסטיר, האדמו״ר מקרעסטיר **(שעג)**

קרעסטיר, ר׳ ישעי׳ מקרעסטיר **תקנו**

ר׳ אהרן יהושע **רלז**

ר׳ אליעזר געץ **קסב**

ר׳ אליעזר סופר ונאמן דד׳ ארצות **רפז**

ר׳ בונם מויעליפאלי **קלב, קלג, קלד**

ר׳ ברוך מויעליפאלי **לט, פב, פג**

ר׳ חיים דומ״ץ בקראקא **רעט**

ר׳ יהודה לייבוש ב״ר חיים יעקב מעיר חדש **עח**

ר׳ צבי מיכל מויעליפאלי **קלב, קלג, קלד**

ראבינאוויטש, ר׳ יצחק יעקב מדינוב **צ**

ראדומסק, ר׳ שלמה הכהן **ז, לא**

ראדומסק, ר׳ שלמה חנוך **רמ**

ראדושיץ, ר׳ אפרים מראדושיץ **ק**

ראחמיסטריווקא, ר׳ אברהם דוב **תקא**

ראחמיסטריווקא, ר׳ דוד **תקא**

ראחמיסטריווקא, ר׳ יוחנן **תקפח**

ראחמיסטריווקא, ר׳ מרדכי **תצח - תק**

ראחמיסטריווקע, ר׳ נחומ׳טשע **תלב, תקא**

ראטה, ר׳ אהרן משומרי אמונים **(יט), תקה**

ראטה, ר׳ ישעשכר בעריש **תרמו**

ראנד, ר׳ מענדל **כו, תלד - תלו, תלט, תקיט, תקסח**

ראצפערט, ר׳ שלום אליעזר **תקנו**

ראק, ר׳ מאיר בעל דברי מאיר **רצט**

רבינוביץ, ר׳ אליעזר **מ**

רבינוביץ, ר׳ אריה מרדכי מפוריסוב - ירושלים **תצה, תקסז, תקעז**

רבינוביץ, ר׳ בנימין רב משכנות הרועים **תרכח**

רבינוביץ, ר׳ חנניה **תרעה**

רבינוביץ, ר׳ משה **רמ**

רבינוביץ, ר׳ פישל (מעורכי הספר) **תרעג**

רובין, ר׳ מאיר מדאמבראווא **פט**

רובין, ר׳ משה **תרכח**

רובין, ר׳ שמואל אהרן מקראטשין **(פ), (רפט), שמז**

רובינשטיין, ר׳ יהודה **תמו, תמז**

רוז׳ין, ר׳ ישראל **(יב), לא, לה, לח, מ, מו, פב, (קמד), קמה, קמו, שעח**

רוזנבוים, ר׳ מאזעס חיים מקליינוורדיין **שצז**

רוזנבוים, ר׳ משה חיים ליטש **תקנז**

רוזנברג, ר׳ שלמה **תקנב**

רוזנטל, ר׳ זלמן **תקג**

רוזנטל, ר׳ משה יצחק דנציגר **תצד**

רוזנפלד, ר׳ מנשה **תקכח**

רוזנר, ר׳ שאול ליב **תקכח**

רוטנברג, ר׳ אליעזר **תקנ, תרל**

רוטנברג, ר׳ דוד **תקי**

רוטנברג, ר׳ ישעיה פינחס **תרלט**

רוטנברג, ר׳ מרדכי מאנטוורפן **קנה**

רויטמאן, ר׳ יצחק יחיאל **שלז**

רויטמאן, ר׳ מיכאל ז׳ירקער **שלז, שלח, (שעג), שצב, שצה, שצו, תקט, תקנד - תקנה, תקסג, תקסט**

רופשיץ, ר׳ אשר ישעיה מרופשיץ **ח, יד, טו, טז, יח, יט, מד, מז, פ, שלו, שמא, שסד, שעב, תב**

רופשיץ, ר׳ מנשה מרופשיץ **פ**

רופשיץ, ר׳ נפתלי מרופשיץ **ה, (ו), ז, ט, טו, (יט), מז, פ, פז, (שב), שיט, שכב, שכג, שכד, שבט, שלא, שלב, שלד, שלה, שלו, שפא, שפב, שפד**

רוקח, ר׳ אלעזר בן ה״שר שלום״ מבעלזא **רפא**

רייך, ר׳ דוד **(שלג), שנו, שנז**

רייך, ר׳ שמואל **(שלג), (שנז)**

רייזמן, ר׳ יוסף ב״ר יצחק משולם זלמן מנארול **(רפב)**

רייפר, ר׳ אריה לייבוש **פא**

רייפר, ר׳ יעקב שלום **(ד)**

רייפר, ר׳ יעקב שלום **פא, צה**

רייפר, ר׳ משה **פא**

ריישא, ר׳ אריה לייב ב״ר שאול ב״ר העשיל **שמו**

ריישא, ר׳ משה אב״ד ריישא **שמו**

ריישא, ר׳ שניאור ב״ר חנוך אב״ד ריישא **שמו**

ריישר, ר׳ יעקב בעל חק יעקב ושבות יעקב **שמו**

רימנוב, ר׳ מנדל מרימנוב **יב, (רפה), (תיט)**

רימנוב, ר׳ צבי הירש מרימנוב **ח, יא, (יב), (יג), יח, מא, נט, פ, רפח, רפט, תז, תלה**

רמר״ז, ר׳ יהושע מקראסנא **קנח**

רמר״ז, ר׳ ישעשכר דוב **קנח**

רמר״ז, ר׳ משה ר׳ זעליג׳ס **קנח**

רעדים, ר׳ מרדכי מנחם מנדל מרעדים **עח**

רפאפורט, ר׳ ישראל הכהן אב״ד טורנא **כט**

שבדרון, ר׳ יצחק שמעון הכהן **תקצח**

שובקס, ר׳ ליפמאן דוד **תמג, תקלט, תקמ**

שוועדר, ר׳ בן ציון **קסה, קסו, קפא, קצה, רלב**

שוורץ, ר׳ בעריש **תקה**

שוורץ, ר׳ יצחק **תמב, תמג**

שוחט, ר׳ נחום **תרנ**

שוטלנד, ר׳ יצחק **תסד**

שולמן, ר׳ אשר **תריג**

שור, בעל ״תבואות שור״ **רלה**

שור, ר׳ שמואל חיים **תקצ**

שטייער, ר׳ וואלף **שפח**

שטרן, ר׳ אפרים **שלט**

שטרן, ר׳ בנימין מלימאנאוו **רפ**

שטרן, ר׳ מאיר זאב **שלט**

שטרן, ר׳ שאול **(כז), רי**

שטרן, ר׳ שמואל **רי**

שטרנברג, ר׳ חיים אליהו **תרכה**

שיינברגר, ר׳ מרדכי צבי **תקעו**

שיינערט, ר׳ משה **(רנז)**

שיפמאן, ר׳ נפתלי מטארנא **ש**

שיפמן, ר׳ אליעזר **תקג**

שיפמן, ר׳ ישראל בער **תסה, תקג**

שך, ר׳ אלעזר מנחם **תרנח, תרנט**
שלזינגר, ר׳ עקיבא יוסף **תקצא**
שלזינגר, ר׳ שלמה **תרעה**
שמוקלר, ר׳ מרדכי **קסד**
שמעלקיס, ר׳ יצחק אב״ד לבוב בעל ״בית יצחק״ **קנ, רפה**
שמרלר, ר׳ מרדכי הערש **תלז, תמ, תסה**
שענדישוב, ר׳ אברהם **פז**
שענדישוב, ר׳ זכריה מענדל בעל ״דרכי צדק״ **(שלב)**
שענדישוב, ר׳ צבי יעקב **של, שלא, שמא, שמג, שמו, שעז**
שפילמאן, ר׳ יעקב מאיר מבוקרשט **עח, עט, צד**
שפירא, ר׳ דוד **רנח, (רנט), רסא**
שפירא, ר׳ מאיר מלובלין **(רמג)**
שפירא, ר׳ נתן נטע בעל מגלה עמוקות **צט**
שפירא, ר׳ שלמה מהיילברון **צו, צז**
שפריזגין, ר׳ יצחק **שצד**
שקופ, ר׳ שמעון יהודה הכהן **שו**
שרייבר, ר׳ אברהם חיים דוד **רפג**
שרייבר, ר׳ שלמה **א**
שרעבי, ר׳ שלום הרש״ש **תעד**
שרענצל, ר׳ מרדכי חתן השארית יוסף **רפז**
שרענצליש, ר׳ יצחק **(רפז)**
תולדות אברהם יצחק, אדמו״ר מתוא״י **תערב**

שמות נשים

אופנהזיים, מרת יוטלן א״ר אליעזר **צו**
אורגל, מרת ליבא א״ר שמחה **תקסג**
אייזנבך, מרת יהודית **(ל), (קיג), (קכו), (קנב), (רסח), (רצו), שג - דש**
אייזנשטיין, מרת רבקה א״ר יהודה **תקצח**
אייכנשטיין, מרת חנה א״ר אברהם יוסף מזידיטשוב **רסד**
אפשטיין, מרת אסתר א״ר נתן נטע מניישטאט **פז**
אשכנזי, מרת שרה א״ר חיים הערש אשכנזי **פט**
בומבך, מרת חוה א״ר אליהו מאושפיצין **רפ**
בידרמן, מרת לאה א״ר דוד **תקצ**
בריזל, מרת אידל א״ר זלמן **תרמו, תרעה**
בריזל, מרת אלטע הדסה א״ר חיים אורי **של**
בריזל, מרת חנה יוטא א״ר פינחס **תקנז, תקסא, תרמט, תרעה**
בריזל, מרת פייגל א״ר דוד אריה **(קיג), קיד, קטו, קכא, קכט, קל, קלח, קמד, (קנד), קנז, (רסח), שפב, שפח, שפט, תי, תיג, תטו, תלט, תמח, תנד, תקג, תקט, תקיד - תקלה, תקסא, תקסט, תקפט, תקצו, תרעה**
בריזל, מרת רבקה א״ר אלעזר **תרמו, תרעה**
בריזל, מרת רבקה רייזל א״ר צבי יעקב **שעז**
ברלין, מרת מרגוט **שצד**
ברעם, מרת ביילא א״ר שמחה **תרמא**
גאלדבוים, מרת מרים א״ר ברוך משה הכהן **שב**
גוטליב, מרת רבקה א״ר יוסף **שצד**
גולדברג, מרת העניא, א״ר נפתלי גולדברג בעל ״קול נפתלי״ **מה, קמז, ערב**
גולדויכט, מרת הדס א״ר ישראל **תקעח**
גליקליך, מרת קריינדל א״ר יוסף מנחם **שצה, תקסד, תקסה**
גרובר, מרת חנה איטא א״ר פישל **תקעו**
גרובר, מרת שיינדל א״ר צבי **תרעד**
גרסטל, מרת אלטע הדסה א״ר אריה לייב **שצד**
דייטש, מרת הדסה א״ר יוסף **תרעה**
דיסקין, מרת הדס א״ר יהושע ליב מברזיסק **תקלט**
דעמביץ, מרת מלכה א׳ הדייץ מדעמביץ **פא**
דעמביץ, מרת קיילא א״ר יהודה **ק**
הויכמן, מרת מנוחה א״ר יהודה מקראקא **רחצ**
הורביץ, מרת רבקה א״ר דוד **תקעו**
הורוויץ, מרת צביה א״ר קלונימוס קלמן **צ**
הייפרין, מרת חיה לאה א״ר פייבוש **ק**
הינדא, כלת ר׳ אליהו אייכנשטיין מזאקאפנא **רפ**
הכהן, מרת יכט א״ר עקיבא יוסף הכהן **שלז**
הלפרין, מרת בינה א״ר ישראל מאיר **תרעד**
הניג, מרת הינדא א״ר יעקב **תרעד**
ובר, מרת נחמה א״ר חיים ובר **קיז, רפט, רצד**
ובר, מרת פייגא א״ר שמחה מקראקיוויץ ופראכניק **רפו**
ובר, מרת צביה א״ר שלמה יהודה ליב ובר **רפא, רפב**
ובר, מרת רבקה א״ר יוסף אריה מברעזוב **רצה**
ובר, מרת רוחמה א״ר דוד **ק**
ובר, מרת רוחמה א״ר דוד ובר **תל**
ובר, מרת רחל פרידא א״ר משה ב״ר חיים **שב**
ויינברגר, מרת הדסה א״ר בעריש **תרעד**
וייס, מרת רבקה א״ר שמואל צבי וייס **תרעד**
וינר, מרת אסתר א״ר שמואל צבי **תקצח**
זאלושיץ, מרת פרידא שפרה, ב״ר אליעזר ב״ר אייזיק מזאלושיץ - קראקא **צ**
זעלטענרייך, מרת שפרה א״ר אשר אנשיל **פט**
טורם, מרת חנה א״ר משה טורם **פא, (תיט)**
טייטלבוים, מרת חנה א״ר זלמן לייב **פז**
יאקאב, מרת שרה א״ר מרדכי **תקסג**
יאקאבאוויטש, מרת מלכה א״ר יצחק **תקנה, תקסג**
לאנצהוט, מרת ניסל א״ר יצחק הערש מלאנצהוט **פ, קג**
ליכטנשטיין, מרת חנה א״ר מאיר **תפד, תקלב, תקצד, תקצו - תקצח**
ליכטנשטיין, מרת מירל א״ר ברוך בענדט **תקצא**
ליס, מרת הינדא תחי׳ א״ר אברהם **שו**
ליפשיץ, מרת אלטע חיה א״ר אהרן ליפשיץ **תרה, תרלט - תרמא**
ליפשיץ, מרת אלטע חיה א״ר נטע מויעליפאלי **כח, (ל), פ, פא, קג, קיג, קטז, קנג, קנד, רסט, תקיד**
ליפשיץ, מרת הינדא א״ר אהרן זעליג **צט**
ליפשיץ, מרת חיה א״ר משה **תקלט, תקנא - תקנב**
ליפשיץ, מרת חנה א״ר יוסף חיים ב״ר אברהם ברש״ז **פז**
ליפשיץ, מרת חנה גיטל א״ר שלמה זלמן ב״ר אברהם ברש״ז **פו**
ליפשיץ, מרת טויבא חוה א״ר שמואל צבי ב״ר שמואל זונדל **רסג**
ליפשיץ, מרת לאה א״ר בן ציון ב״ר אהרן ב״ר נטע **רעט**
ליפשיץ, מרת לאה א״ר יעקב ליפשיץ **רפ**

ליפשיץ, מרת מלכה א״ר שלמה זלמן בר״א **שא**
ליפשיץ, מרת מלכה א״ר שלמה זלמן מטימברג **רעט**
ליפשיץ, מרת מרים א״ר אהרן ב״ר נטע **ערה**
ליפשיץ, מרת פריידא א״ר יצחק מויעליפאלי **קנח**
ליפשיץ, מרת קעוא ביילא א״ר יהודה זונדל **רסב**
ליפשיץ, מרת רבקה א״ר אברהם ב״ר שלמה זלמן **פ**
ליפשיץ, מרת רבקה צירל ב״ר חיים **תקנה, תקסא, תקסג - תקסה**
ליפשיץ, מרת רחל א״ר אשר בר״א בר״נ **רעט**
ליפשיץ, מרת שרה א׳ בזיוו״ר של ר׳ נטע מויעליפאלי **פא, קטז, רסח, ערב**
ליפשיץ, מרת שרה א״ר אלעזר ישעיה ב״ר יהודה זונדל **רסג**
ליפשיץ, ר׳ יעקב מקראקא ב״ר נטע **רפ**
לנדא, ר׳ יעקב אהרן **רפ**
לנדא, ר׳ לוי יצחק מגריבאוו **רפ**
לעפקאוויטש, מרת שרה דבורה א״ר ליפא **תב**
מוזס, מרת הינדא א״ר יהודה מוזס **רעט**
מונדרר, מרת אלטע חיה א״ר מנחם **תרעד**
מילר, מרת לאה א״ר בן ציון מבוכניא **רסד**
מינצברג, מרת טויבא גיטל א״ר פינטשע **תרה, תריד, תרטו**
לבוב, מרת גיטל, א״ר אפרים פישל מלבוב **רפז**
קראקא, מרת חנה א״ר חיים דומ״ץ בקראקא **רעט**
בעלזא, מרת מלכה א׳ השר שלום מבעלזא **מו**
רימנוב, מרת רחל לאה ב״ר צבי הירש מרימנוב **מ**
ויעליפאלי, מרת שרה ב״ר נטע מויעליפאלי **מה, קא**
נאנאש, מרת הינדל א״ר ברוך מנאנאש **שמ**
נייהויז, מרת חיה שרה א״ר יואל צבי **תרעד**
סאפיר, מרת מרים א״ר מנחם מנדל מלימאנאוו **רפ**
סגל, מרת לאה א״ר צבי **תרעד**
סופר, מרת בלומה תחי׳ א״ר שמחה בונם **פא, (קבו), קסו**
סנדברג, מרת שרה חאשע א״ר יצחק מתתיהו **תרה - תרט, תרטו**
ערנטאל, מרת פייגל א״ר עקיבא **תרעה**
פאליק, מרת מרים א״ר שלמה זלמן מריגליץ **פא**
פינק, מרת מינה א״ר חיים אורי **שצד**
פינק, מרת מירל א״ר פינחס **שצד**
פינק, מרת צביה א״ר מאיר אלישע **שצב, שצג, תלו**
פינק, מרת רגינה **שצד**
פריידלר, מרת שפרה א״ר אברהם **שג**
פריינד, מרת גולדה פריידה א״ר שאול יצחק **תקסז**
פריינד, מרת שרה א״ר יעקב מנחם **תכט, תקיז, תקכא, תקכב, תקכה, תקצ, תקעה - תקעו**
פרנקל, מרת ברריינדל א״ר חיים יוסף פרנקל **פט**
פרנקל, מרת חיה תחי׳ א״ר בן ציון פרנקל **צ**
פרנקל, מרת טויבא א״ר אברהם ב״ר בן ציון **צ**
פרנקל, מרת פראדיל ברש״ז בר״א ברש״ז **פט**
פרנקל, מרת רעכיל ב״ר יוסף חיים **צ**
צויק, מרת לאה א״ר יצחק **שצד**
ציינוורט, מרת ברכה א״ר חיים יצחק יהושע **תכט, תפד, תקיז, תקעח, תקפח - תקצ**
ציינוורט, מרת חוה א״ר אברהם אביש **תקעז**
קאופמן, מרת שרה א״ר מרדכי **תקנב**
קאנער, מרת סאשע א״ר אביש **נג**
קאפלער, מרת הינדא א״ר משה יוסף **רסג**
קינדערפריינד, מרת רבקה א״ר יצחק יהודה **פא, קיג**
קלפהולץ, מרת הינדא א״ר משה **תרעה**
קראקיוואר, מרת טויבא א״ר משה **תל**
קרויז, מרת אלטע חיה א״ר משה **תקצח**
קרישבסקי, מרת לאה א״ר שמעון אלי׳ **תקעו**
ראדושיץ, מרת רעכיל א״ר אפרים **ק**
רבינוביץ, מרת אלטע חיה א״ר חנניה **תרעה**
רובין, מרת עטיל א״ר מאיר רובין מדאמבראווא **פט**
רוזנבערג, מרת אלטע פרידה א״ר שלמה **תקנב**
רוטנברג, מ׳ פערל-פנינה לאה א״ר אליעזר **תרמא**
רייפר, מרת ניסלא א״ר משה רייפר **פא**
שבדרון, מרת בילא א״ר יצחק שמעון הכהן **תקצח**
שור, מרת חוה א״ר שמואל חיים **תקצ**
שטרן, מרת שרה א״ר בנימין מלימאנאוו **רפ**
שיינברגר, מרת הדסה א״ר מרדכי צבי **תקעו**
שלזינגר, מרת מלכה ב״ר שלמה **צו**
שפירא, מרת מרים ב״ר שלמה **צו**
שפריזגין, מרת אדלה א״ר יצחק **שצד**

רשימת פקסימיליות ותצלומים

מפת גליציה המערבית **ב**
אוהל המגיד מקוז׳ניץ **ד**
שער ״אור לשמים״ **ח**
ציון ר׳ נפתלי מרופשיץ **ט**
בית מדרשו של רצ״ה מרימנוב **יא**
כת״י ר׳ שמעון מיערוסלאב **טו**
ציון ר׳ מאיר מפרימישלאן **טז**
ר׳ אהרן מרקוש **יז**
ר׳ יקותיאל אריה קאמעלהאר **יח**
ציון ר׳ אשר ישעיה מרופשיץ **יט**
ציון החזוה מלובלין **כד**
תשובות בענין ביהכ״נ מויעליפאלי **כט**
ציון מהר״ש מבעלזא **לג**
ציון ר׳ אלימלך מליז׳ענסק **לו**
ציון ר׳ ישראל מרוז׳ין ובניו **לט**
אוהל הבית אהרן מקרלין **מ**
ציון ר׳ יצחק מווארקא **מא**
שער משיב כהלכה ושו״ת **מג**
ר׳ חיים מצאנז **מד**
שער בארת המים **נח**
ר׳ שמעון סופר אב״ד קראקא **סב**
ציוני ר׳ ש״ז מויעליפאלי, המאו״ש ובנו **עב**
ציון רש״ז מויעליפאלי, והמצבה הישנה **עה**
ספרי ר׳ יעקב מאיר שפילמאן **עט**

מצבת מרת חנה בת רש״ז מויעליפאלי פא
פרסום על הסתלקות ר׳ אברהם ברש״ז פד - פה
ר׳ שלמה זלמן ליפשיץ מיעדלאוו פו
חתימת ידו של רש״ז מיעדלאוו פו
ר׳ יהודה יצחק פרנקל פז
ר׳ מנשה פרנקל פח
ציון ה״אריה דבי עילאי״ צח
תשובת הדברי חיים לר׳ אהרי״ש ליפשיץ צט
ה״ישמח משה״ קא
תשובות הדברי חיים לר׳ וואלביש דיין קד
שמות המנויים על שו״ת ריב״ם ותולדות אברהם קו
הקאפטן של ר׳ נטע ליפשיץ מויעליפאלי קיג
כת״י ר׳ נטע ליפשיץ מויעליפאלי על ספר קטו
ציון ה״ישמח משה״ קכב
חתימת ר׳ נטע ליפשיץ מויעליפאלי קכח
אדמו״ר מסטיטשין קלב
ר׳ משה מעד עם הכנסת מרדכי מסדיגורא קלד
ר׳ שלום ציינוירט קלה
ההויף בסדיגורא קמו
בית המדרש בבעלזא קמז
ציון ה״דברי חיים״ מצאנז קמט
ר׳ יצחק שמעלקיש אב״ד לעמבערג קנ
תשובת ר׳ יצחק שמעלקיש אל ר׳ נטע מויעליפאלי קנ
ר׳ יצחק מויעליפאלי קנד
ר׳ שמואל אהרן מילר אב״ד לאבווא קנה
ר׳ משה מעד עם האדמו״רים ממעז״יבוז וסדיגורא קסג
ר׳ יצחק מויעליפאלי עם ר׳ בן ציון שווערד ור׳ שאול שטרן קסה
קבלת פנים לחתן ר׳ משה קאפלער קעז
ר׳ ישעילי׳ מטשעחויב רג
ר׳ משה מבאיאן רג
ר׳ חיים הרבסט רכא
חתימת ר׳ יצחק מויעליפאלי רכט
הרחבה המרכזית בבריגל רלב
אוהל בעל ״תבואות שור״ רלה
מהרי״ד מבעלזא רלז
ציוני אדמו״רי בעלזא רלט
ר׳ שלמה חנוך מראדומסק רמ
ר׳ משה רבינוביץ רמ
ר׳ בן ציון מבאבוב רמא
ר׳ שמעון מז׳עליכוב רמד
מכתב של ר׳ יצחק מויעליפאלי רנג
ר׳ אהרן מבעלז ואחיו ר׳ מרדכי מבילגורייא רנו
ר׳ בן ציון מבאבוב ובנו ר׳ שלמה רנז
בשמחת נישואין לנינת ר׳ נטע ליפשיץ הי״ו רסב
ישיבת בית מאיר בקראקא רסג
ציור מבתי ויעליפאלי רסו
רשימת תושבי ויעליפאלי רסז
שער מספרי ר׳ נטע מויעליפאלי ובנו ר׳ אלטר שלמה רסט
דברי תורה של ר׳ אלטר שלמה ב״ר נטע מויעליפאלי ער
חותמת ר׳ אלטר שלמה ב״ר נטע מויעליפאלי רעא
שער ״קול נפתלי״ ערה
חתימת ר׳ אהרן ליפשיץ מלפאנוב רעח
חתימת ר׳ יעקב ליפשיץ מקראקא רפא
ר׳ חיים ובר בצעירותו רצ
חתימת ר׳ חיים ובר רצא
ר׳ חיים ובר בגיל העמידה רצג
כת״י של ר׳ חיים ובר על ימי פטירה רצד
ר׳ יוסף אריה ובר רצה
כת״י של ר׳ חיים על ימי הולדת צאצאיו רצו
ר׳ יוסף ובר וצאצאיו רחצ
כת״י של ר׳ ברוך משה הכהן גאלדבוים שג
ר׳ יצחק אייזנבאך דש
ר׳ מרדכי טאכובער שה
ר׳ אברהם ליס עם ה״חפץ חיים״ שז
ציון הש״ך שיג
בית החיים בהעלישוי שיג
ציון ה״ייטב לב״ שיד
ר׳ משה אריה פריינד עם ר׳ יוסף ציינוירט הי״ו שטו
האדמו״רים מפשעווארסק שכד
האוהל והציון של הרה״ק מקאליב שכז
צוואת ר׳ מיכאל דז׳רקער שלח
האדמו״ר מסקולען שלט
ציון ר׳ מיכאל גליקליך בנאנאש שמ
ציון ר׳ ברוך מנאנאש חתן ר׳ מיכאל, וזוגתו שמ
ר׳ חיים אורי בין שמות המנויים על ״חומר בקודש״ ו״משלי יעקב״ שמב
ר׳ חיים אורי משענדישוב בין שמות הצדיקים שדמ
חתימת ר׳ חיים אורי שמז
ר׳ אהרן לוין אב״ד ריישא שמח
הצדיק מגריידיץ שמט
מכתב בקשה של ר׳ חיים אורי שנ
הקדשה על ספר ״כתר שם טוב״ לר׳ חיים אורי שנג
דיווח בעיתון ״המגיד״ על מעשי ר׳ חיים אורי שנה
ר׳ ברוך האלמינער שסד
ציון בעל ״חידושי הרי״מ״ ובעל ״שפת אמת״ שסה
כת״י של ר׳ יצחק אייזיק מזידיטשוב שסו
שער ספר ״ברכת שלמה״ שסח
שער ״שו״ת ריב״ם״ שעט
דברי תורה של ר׳ דוד כהן - מגיד מראדאמישלא שפג
תשובות ה״דברי חיים״ בענין הרבנות של ר״פ הכהן שפה
ר׳ צבי יעקב מריישא בין שמות המנויים שפו
ר׳ מאיר פינק שצג
בעל ״עצי חיים״ מסיגעט שצז
פס״ד לרפואת ה״עצי חיים״ עם חתימת ר׳ יוסף מנחם גליקליך שצח

חתימת ר' יוסף מנחם גליקליך על תקנות בית המדרש בקליינוורדיין שצט
מכתב מר' יוסף מנחם גליקליך ת
ר' ליפא לעפקאוויטש תב
ר' שמואל זנוויל גליקליך תב
ר' דוד אריה בריזל תה
ר' צבי הירש אורנשטיין תח
שטר התנאים של ר' דוד אריה בריזל תי
שטר הכתובה של ר' דוד אריה בריזל תיב
ר' יחזקאל שרגא משינאווא תטז
ר' יהושע מבעלזא תיז
ר' ישכר דוב מבעלזא תיח
ר' משה דוד מטשרטקוב תכ
ר' ישראל מטשרטקוב תכ
שער הספר "משנה למלך" תכב
ר' משה משינאווא תכז
אוהל ה"ישמח משה" תכח
ר' דוד אריה בריזל בצעירותו תל
ר' יהודה הורביץ מדז'יקוב תלב
ר' מענדל ראנד תלד
ר' מרדכי הערש שמרלר תלה
ר' חיים הערש אייזנבך תלח
ר' ברוך יצחק פריינד תלח
ר' שמואל בריכטא תלח
חותם ביהמ"ד בתי ראנד תלט
ר' שלמה אטיק תמ
בית הכנסת בתי ראנד תמא
ר' יצחק שוורץ תמא
המלצת הבד"ץ לר' דוד בריזל תמג
המלצת ר' דוד בידרמן והרב מבאבטא תמד
מכתב ר' נטע מויעליפאלי לר' דוד בריזל תמה
תמונת דרכון של ר' דוד בריזל וחתימתו תמו
ברכות לר' דוד בריזל לרגל צאתו לארה"ב תמו
ברכות ואיחולים לר' דוד ובנו ר' משה לרגל שמחה תמח
ברכת בואכם לשלום לר' דוד תמט
ר' דוד הערש גוטשטיין תנה
ר' חיים יוסף גוטשטיין תנו
ר' גדליה ניימן תנו
ר' איסר זלמן מלצר תנט
ברכת בני כולל גליציה לר' דוד בריזל תס
ר' חיים ליב אויערבך בישיבת שער השמים תסב
ר' דוד בריזל בין לומדי ישיבת שערי השמים תסג
ר' דוד בריזל בתקופת לימודו בישיבת חיי עולם תסד
ר' מרדכי מזוועהיל תסד
תמונות בני ישיבת חיי עולם תסו - תסט
ר' דוד בריזל בין החותמים למנהל ת"ת עץ חיים תע
ר' דוד בריזל בין החותמים נגד שפת העברית תעא
ר' דוד בריזל בין החותמים נגד הפרצה בצניעות תעב
ר' דוד בריזל בין החותמים נגד הוועד הלאומי תעג
צילום שער ספר קבלה עם חותמת ר' דוד בריזל תעה, תעו
ר' מאיר דוד הלפרין תפב
המלצת הנהלת ביהכ"נ בתי ראנד לר' דוד בריזל תפה
ר' דוד בריזל בחופת ר' צבי יעקב ב"ר משה ליפשיץ תפז
תפילה למוצש"ק של מרת פייגל בריזל תצב
הרב מטעפליק עם האדמו"רים מראחמיסטריווקא תקא
ר' אברהם אלימלך מקרלין תקא
מכתב מהרבי מקרלין לר' דוד תקב
חסידי קרלין בחיפה מלווים את ר' יוחנן מקרלין תקג
ה"אמרי אמת" מגור תקד
ר' שלמה מזוועהיל תקה
ר' אהרן מבעלזא תקו
ה"בית ישראל" מגור תקז
ר' דוד בריזל בחתונת נכדתו תקי
מצבת ר' דוד ברייזל תקיג
דיווח בעיתון על פטירתו תקיג
מרת פייגל בריזל תקטו
ר' לוי יצחק לנדא תקכ
ר' ישעיה חשין תקכא
מברק מר' נטע ליפשיץ מויעליפאלי תקכו
שיעור בישיבת קרלין תקכח
ר' שלום פויגל תקל
דיווח בעיתון על פטירת מרת פייגל בריזל תקלג
מצבת מרת פייגל ברייזל תקלד
בסעודת ההילולא של מרת פייגל בריזל תקלה
חותמת מחזיקי הדת בפילדלפיה תקמ
ר' משה ליפשיץ מפילדלפיה תקמא
בלנק של קהל מחזיקי הדת תקמב
אסיפת רבנים בפילדלפיה תקמג
ר' משה ליפשיץ בישיבת ר"מ פיינשטיין תקמד
ר' משה פיינשטיין בשמחת ר' משה ליפשיץ תקמד
מאמציהם של בני קהילת ר' משה לבל ייפרד תקמה
ר' אשר זעליג ור' חיים אורי ליפשיץ באר"י תקמו
בלנק של סניף כולל חברת ירושלים בפילדלפיה תקמז
מודעה לדרשת שבת שובה תקמח
מסיבת פרידה מר' משה ליפשיץ תקמט
ר' משה ליפשיץ לעת זקנתו תקנ
ר' חיים ליפשיץ תקנג
הקדשת ר' מיכאל דז'ירקער לזוגתו וחתניו תקנד
מצבת ר' מיכאל דז'ירקער תקנד
שער הספר "פרי הארץ" תקנה
ר' שלום אליעזר מראצפערט תקנו
ר' שמעון גרינפלד בעל שו"ת מהרש"ג תקנז
האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג תקנח
ר' אברהם שלום מסטראפקוב תקנט
שער קונטרס "קול דודי" תקסג

כת"י של ר' חיים ליפשיץ **תקסד**
ר' שאול יצחק פריינד **תקסח**
ר' יעקב פריינד בצעירותו **תקסח**
שטר התנאים של ר' יעקב פריינד **תקע**
הזמנה לנישואי ר' יעקב פריינד **תקעא**
ר' אהרן קוטלר **תקעז**
ר' יעקב פריינד לעת זקנותו **תקעד**
ר' יעקב פריינד עם בנו ר' חיים אורי **תקעד**
ר' פישל גרובר עם האדמו"ר מביאלא ב"ב **תקעו**
ר' אברהם אביש ציינוירט **תקעז**
ר' יהושע ציינוירט עם בנו ר' יעקב **תקעז**
הזמנה לנישואי ר' יהושע ציינוירט **תקעט**
ר' יהודה לייב אשלג בעל "הסולם" **תקפ**
ר' יהושע ציינוירט בתפילה **תקפב**
הגאון מטשעבין **תקפד**
האדמו"ר מסאטמר **תקפה**
תשובת ר' ישראל זאב מינצברג לר' יהושע ציינוירט **תקפז**
ר' נטע ציינוירט, רש"ח שור, ר' יעקב ציינוירט **תקצ**
ר' משה נחום וואלענשטיין **תקצב**
ר' מאיר ליכטנשטיין עם אביו **תקצג**
ר' משה הויזמן **תקצד**
ר' משה נחום ליכטנשטיין בישיבת פרשבורג **תקצז**
הזמנה לברית מילה של ר' משה נחום ליכטנשטיין **תקצח**
ר' משה נחום ליכטנשטיין עם בניו **תקצט**
ר' שמואל צבי וינר **תקצט**
ר' אהרן ליפשיץ **תר**
ציון רבי מאיר בעל הנס **תרב**
תאריכי הולדת ר' אהרן ואחיו **תרג**
סמיכת ר' אהרן לרבנות **תרד**
שער הספר "ניר" על הירושלמי **תרה**
ברכות לאירוסיו ונישואיו של ר' אהרן ליפשיץ **תרו**
ר"נ ויינברג, ר"מ קליערס, ורי"מ סנדברג **תרט**
שער ספרי של ר' פינטשע מינצברג **תריב**
בישיבת אור תורה **תריג**
ר' פינטשע מינצברג **תריד**
מצבת ר' יצחק מתתיהו, ומרת טובה גיטל ומרת שרה חאשע **תרטו**
מצבת ר' פינטשע מינצברג **תרטו**
ר' אהרן ליפשיץ כגבאי בית הכנסת רייסין **תרטז**
ה"בית אברהם" מסלונים **תרטז**
ר' אהרן עם ה"ברכת אברהם" מסלונים **תריז**
ר' אהרן עם ה"נתיבות שלום" מסלונים **תריח**
בהכנסת ספר תורה לישיבת "אור תורה" **תריט**
במרפסת ישיבת אור תורה **תרכ**
הנחת אבן הפינה לישיבת סלונים **תרכא**
בית ר' פינטשע מינצברג **תרכד**
ר' אהרן בצעירותו **תרכה**
ר' אהרן בשיחה לבבית עם אחיו ר' זלמן בריזל **תרכה**
ר' אהרן עם ר' אליהו שטרנברג **תרכה**
ר' אהרן עם חבריו **תרכה**
בחנוכת בית התבשיל "חסדי יוסף" **תרכו, תרכז**
ר' אהרן ליפשיץ עם ר' בנימין רבינוביץ **תרכח**
ר' אהרן עם גיסו ר' משה רובין **תרכח**
ר' אהרן ליפשיץ עם ר' יוסף ברנדויין ור' אליעזר רוטנברג **תרל**
ר' אהרן ליפשיץ בחתונה **תרלא**
ר' אהרן עורך תיקון חצות **תרלב**
ר' אהרן בלימוד תורה עם תושב שכונתו **תרלג**
בשמחת נישואי נכדו **תרלה**
בחופת נכדתו **תרלה**
מודעות אבל על פטירת ר' אהרן ליפשיץ **תרלז, תרלח**
ר' אהרן ליפשיץ ביארצייט של זוגתו **תרמ**
האחים: ר' זלמן, ר' אלעזר ור' פנחס ברייזל **תרמב**
ברכת מז"ט לר' זלמן ברייזל לאירוסיו **תרמו**
הזמנה לנישואי ר' זלמן ברייזל **תרמז**
ברכת מזל טוב לנישואי ר' זלמן ברייזל **תרמז**
ברכת מזל טוב לנישואי ר' אלעזר ברייזל **תרמח**
הזמנה לנישואי ר' אלעזר ברייזל **תרמח**
הזמנה לנישואי ר' פינחס ברייזל **תרמט**
האדמו"ר מקרלין בדרך לכותל המערבי **תרנ**
ר' זלמן בשעת הלל ונענועים **תרנא**
ר' פינחס ברייזל בכותל המערבי **תרנב**
הקדשת ר' דוד ברייזל לבנו ר' זלמן **תרנג**
ר' זלמן עם ה"אמרי חיים" מויז'ניץ **תרנה**
ר' אלעזר ברייזל **תרנה**
ר' פנחס עם האדמו"ר מנדבורנא **תרנו**
ר' אלעזר ברייזל עם ר' חיים ברים **תרנח**
ר' פנחס ברייזל בשמחת נישואין **תרנח**
ר' זלמן ברייזל בשמחת נישואין **תרנח**
מכתב הערכה מהרב שך על ר' זלמן **תרס**
הסכמת הרב שך לספר של ר' אלעזר ברייזל **תרס**
ר' זלמן ברייזל עם רמ"א פריינד **תרסב**
ר' פנחס ברייזל עם הגר"י וייס **תרסב**
ר' זלמן ברייזל עם ראש ישיבת פורת יוסף **תרסג**
ר' זלמן ברייזל עם האדמו"ר מסטריקוב **תרסג**
ר' אלעזר ברייזל עם האדמו"ר מטולנא **תרסג**
ר' זלמן ור' פנחס ברייזל ור' מיכאל ברייזל ור' שלמה אליעזר מרגליות במירון **תרסה**
מודעות מהוועד לטוהר המחנה **תרסו - תרסט**
ר' מנדל אטיק, ר' זלמן ברייזל ור' זונדל קרויזר **תרעא**
ר' אלעזר ברייזל עם ר' רפאל לוין **תרעא**
ר' אלעזר ברייזל עם ר' שבתי ויגדור והאדמו"ר מתולדות אברהם יצחק **תערב**
ר' דן סגל עם ר' אלעזר ברייזל **תערב**
ר' פינחס ברייזל עם ר' אליעזר ברנד **תרעג**
ר' אלעזר ברייזל עם עורכי הספר **תרעג**
ר' יואל צבי נייהוז **תרעד**
ר' יהושע ווייגרטן **תרעו**

יחוס משפחת בריזל ליפשיץ

מאת יצחק מתתיהו ליפשיץ

מתוך הספר שו"ת אריה דבי עילאי, ירושלים תש"ן

א) **אבי מורי** ר' אהרן ליפשיץ בן ב) ר' דוד אריה בריזל בן ג) ר' צבי יעקב מרישא בן ד) ר' חיים אורי מרישא (חתן ר' צבי יעקב משענדישוב) בן ה) ר' יוסף מנאנאש בן ו) ר' יצחק מהעלישוי נכד ז) ר' שבתי כהן "הש"ך" בן ח) ר' מאיר כ"ץ אב"ד מהאהילוב בן ט) ר' משה הכהן אשכנזי אב"ד דאנהויזען ודיין בפראנקפורט.

ר' דוד אריה (ב) חתן י) ר' נתן נטע דוב מוויעליפאלי בן יא) ר' אהרן זעליג מוישניצא בן יב) ר' אריה לייבוש אבד"ק ווישניצא ובריגל בעמ"ס "ארי' דבי עילאי" בן יג) ר' חיים מיערושלאב.

ר' צבי יעקב (ג) חתן יד) ר' פנחס כהן אב"ד ראדאמישלא בן טו) ר' אלימלך בן טז) ר' דוד מגיד כהן אב"ד ראדאמישלא (מתלמידי החוזה מלובלין) בן יז) ר' מאיר כהן אב"ד לובלין נכד יח) ר' משה אלשיך ה"אלשיך הקדוש".

הש"ך (ז) חתן יט) ר' שמעון בנימין זאב וואלף מווילנא בן כ) ר' יצחק הנקרא "ר' יצחק ר' בונמש" מפינסק (בן ר' יוסף מלובלין) חתן כא) ר' שמחה בונם מייזליש מקראקא בן כב) ר' אברהם מייזליש מקראקא (בן ר' יוסף מייזליש) חתן כג) ר' יהודה לייב מייזליש בן כד) ר' אברהם מייזליש מפראג בן כה) ר' יצחק מייזליש מגזע כו) מר עוקבא ריש גלותא.

ר' נתן נטע (י) חתן (בזיוו"ש) כז) ר' יצחק צבי הרש שיף בן כח) ר' זאב וואלף שיף (אוסטר) הנקרא ר' וולביש דיין מלאנצוט, במאורי גליציה ח"א מובא שהיה נכד הרה"ק בעל נועם אלימלך. (ולפלא שלא שמענו על כך מזקיננו ר' דוד ארי' בריזל זצ"ל).

האריה דבי עילאי (יב) חתן כט) ר' משה טייטלבוים אבד"ק אוהעל בעמ"ס "ישמח משה" (חתן ר' ניסן מפרעמיסלא) בן ל) ר' צבי הירש מפרעמיסלא בן לא) ר' יצחק מסטאניסלאוו בן לב) ר' אהרן זעליג מסטאניסלאוו בן לג) ר' מרדכי גימפל פוי"מ ור"מ בלבוב בן לד) ר' יעקב רעכיליס מלובלין חתן לה) ר' שמואל רעכיליס מלובלין נכד לו) ר' מאיר מלובלין "מהר"ם לובלין" בן לז) ר' גדליי בן לח) ר' אשר בעמ"ס "עמק הברכה".

ר' דוד (טז) נכד לט) ר' נתן נטע שפירא בעל "מגלה עמוקות" בן מ) ר' שלמה שפירא בן מא) ר' נתן נטע שפירא אב"ד הורדנא בעמ"ס "מבוא שערים" בן מב) ר' שמשון שפירא אשכנזי מפרוזנא בן מג) ר' נתן שפירא מפרוזנא בן מד) ר' פרץ שפירא אב"ד קונסטאנץ בן מה) ר' שלמה שפירא אב"ד היילברון ולנדא בן מו) ר' שמואל משפירא חתן מז) ר' מתתיהו טריוויש אב"ד פאריס בן מח) ר' יוסף טריוויש הגדול אב"ד מארסיליא בן מט) ר' יוחנן מגזע נ) ר' יהודה מפאריס מבעלי התוס' בן נא) ר' יום טוב מלותיר מבעלי התוס' בן נב) ר' יהודה "הריב"ן".

ר' שמחה בונם (כא) חתן נג) ר' משה איסרליש אב"ד קראקא "הרמ"א" בן נד) ר' ישראל איסרל מקראקא בן נה) ר' יוסף מקראקא (חתן ר' משה אויערבאך מקראקא) מגזע נו) ר' ישראל איסרלן בעמ"ס "תרומת הדשן" בן נז) ר' פתחיה בן נח) ר' חיים הענשל בן נט) ר' ישראל מקרימז בע"מ "הגהות אשרי".

ר' יצחק צבי (כז) חתן ס) ר' שלמה זלמן מויעליפאלי בן סא) ר' אברהם מפאטשינוב.

הישמח משה (כט) נכד סב) ר' שמואל לאפטינער בן סג) ר' אליעזר מלבוב (הגה"צ מוואלאווא בהערותיו על מגילת יוחסין שבראש ספר ישמח משה ח"ב כתב שר' אלעזר היה בן ר' יהודה מפאטיק - נכד ר' מענדל מרגליות ור' מרדכי מרגליות - חתן ר' אליעזר מזלוטשוב נכד המהרש"ל ובעל הלבושים) בן (נכד) סד) ר' אברהם ר' הערצקיס מלבוב בן סה) ר' נפתלי הירץ ר"מ בלבוב בן סו) ר' מענדל אבד"ק קראקאוויטץ.

הישמח משה (כט) נכד סז) ר' ישראל סטאריניר נכד סח) ר' שאול וואהל מלך פולין (חתן ר' דוד דוקור מברייסק) בן סט) ר' שמואל יהודה קצנעלנבויגן אב"ד ויניצאה בעמ"ס "י"ב דרשות" בן ע) ר' מאיר פאדובה "מהר"ם פאדובה" בן עא) ר' יצחק קצנעלבויגן מפראג חתן עב) ר' יחיאל לוריא אב"ד ברייסק בן עג) ר' אהרן לוריא רב במדינת עלזאס בן עד) ר' נתנאל בן עה) ר' יחיאל בן עו) ר' שמשון מערפוט.

ר' יצחק (לא) חתן עז) ר' אליעזר זוגתו נכדת עח) ר' משה אב"ד לומבלא ולובלין בעל מהדורא בתרא על מהרש"א (בן ר' יצחק ר' בונמש הנ"ל אות כ') חתן עט) ר' שמואל אליעזר הלוי איידלש אב"ד אוסטרהא "המהרש"א" בן פ) ר' יהודה הלוי בן פא) ר' אברהם בן פב) ר' משה מחכמי פולין בן פג) ר' יוסף מחכמי פולין בן פד) ר' ליבוש מחכמי פולין בן פה) ר' שלום מחכמי אשכנז בן פו) ר' יוסף מחכמי אשכנז בן פז) ר' גרשון מחכמי הקבלה בא"י בן פח) ר' ירוחם מחכמי אשכנז בן פט) ר' דוד בן צ) ר' זלמן דוב בן צא) ר' מנחם מענדל בן צב) ר' יוסף יעקב בן צג) ר' דוד בן צד) ר' שמשון משפירא בן צה) ר' אברהם א' מל"ו צדיקים באשכנז בן צו) ר' שמעון מרגנשבורג בן צז) ר' דוב בעריש אשכנזי בן צח) ר' זלמן בן צט) ר' יהודה החסיד בעל "ספר חסידים" בן ק) ר' שמואל החסיד משפירא בן קא) ר' קלונימוס הזקן בן קב) ר' יצחק ממגנצא בן קג) ר' אלעזר הגדול בן קד) ר' יצחק הגדול בן קה) ר' יהושע בן קו) ר' אבון הגדול מזרעו של קז) ר' יוסף הזקן בן קח) ר' שמעון ממדינת מנש בע"מ אזהרת "אתה הנחלת".

המהר"ם (לו) חתן קט) ר' יצחק שפירא אבדק"ק קראקא בן קי) ר' דוד אבד"ק הנ"ל בן קיא) ר' יואל אבד"ק הנ"ל בן קיב) ר' אשר אבד"ק הנ"ל.

הריב"ן (נב) חתן קיג) ר' שלמה יצחקי "רש"י" בן קיד) ר' יצחק בן קטו) ר' שלמה נכד קטז) ר' אליקים בן קיז) ר' אהרן הרופא בן קיח) ר' אברהם בן קיט) ר' יוסי מקוסטאנטינא בן קכ) רב מניומי גאון בן קכא) ר' יצחק בן קכב) ר' יוסי בע"מ "לולאות השיר" בן קכג) נחמן בן קכד) יוחנן בן קכה) יהושע בן קכו) ר' יוחנן הסנדלר דור רביעי קכז) לרבן גמליאל הזקן בן קכז) שמעון הנשיא בן קכט) הלל הזקן מזרע קל) שפטיה בן אביטל בנו של דוד המלך ע"ה.

הרמ"א (נג) חתן קלא) ר' מרדכי גרשון כ"ץ (חתן ר' יצחק קלויבער מחכמי פוזנא) בן קלב) ר' חיים כ"ץ מפראג בן קלג) ר' יצחק אב"ד גאלאטא ופערא בן קלד) ר' עקיבא כהן צדק משאלוניקי מגזע קלה) עלי הכהן.

ר' ישראל איסרל (נד) חתן קלו) ר' אליעזר שרענציל מלבוב (בן ר' נחמן) חתן ר' יחיאל לוריא (הנ"ל אות ע"ב).

ר' שמואל (סב) חתן קלז) ר' משה בן קלח) ר' אריה לייב אב"ד בוסק בעל "לב אריה" על התורה בן קלט) ר' יהושע האשקע.

ר' אליעזר (סג) חתן קמ) ר' יצחק מרימנוב (חתן המהרש"א הנ"ל אות ע"ט) בן קמא) ר' שלמה חריף סגל אב"ד לבוב (בן ר' יצחק אברהם הלוי) חתן קמב) ר' יוסף כ"ץ מקראקא בע"מ "שארית יוסף" בן ר' מרדכי גרשון (הנ"ל אות קל"א).

ר' אברהם (סד) חתן קמג) ר' יואל זינגער מקראקא חתן ר' יצחק (הנ"ל באות קל"א).

ר' ישראל (סז) זוגתו נכדת קמד) ר' דוד הלוי בעל "טורי זהב" בן קמה) ר' שמואל הלוי מלודמיר חתן קמו) ר' יצחק בצלאל אב"ד לודמיר בן קמז) ר' בצלאל.

מהר"ם פאדובה (ע) חתן קמח) ר' אברהם הלוי מינץ אב"ד פדוואה בן קמט) ר' יהודה מינץ אב"ד פדוואה בע"מ שו"ת "מהר"י מינץ" בן קנ) ר' אליעזר הלוי מגזע קנא) ר' אהרן מחסידי אוסטרייך.

ר' אהרן (עג) חתן ר' שלמה שפירא (הנ"ל את מ"ד).

המהרש"א (עט) חתן קנב) ר' משה ליפשיץ אב"ד בריסק בעמח"ס "לחם משנה" בן קנג) ר' נח יצחק ליפשיץ בן קנד) ר' יוסינוס ליפשיץ מפוזנא בן קנה) ר' אליהו מפראג בן ר' אברהם מיילישׁ (הנ"ל אות כ"ד).

ר' יהודא (פ) חתן קנו) ר' צבי העלמאן מפראג בן קנז) ר' חיים מוארמייזא בן קנח) ר' בצלאל בן קנט) ר' יהודה ליוואי הזקן מפראג נכד קס) רב האי גאון בן קסא) רב שרירא גאון בן קסב) רב חנינא גאון בן קסג) רב יהודה גאון בן קסד) מר רב שמואל ריש כלה מבני בניו של קסה) מ' אבא גאון בן בנו של קסו) סופרו דמר יוסף גאון מבני בני' של קסז) מר רב רבא גאון בן קסח) רב דודאי מבני בנ'ו של קסט) רב מרי גאון מפרווז שבור בן קע) רב דימי מבני בניו של קעא) רבה בר אבוה מגזע קעב) זרובבל בן קעג) פדיה בן קעד) שאלתיאל בן קעה) יהויכין הוא יכניה מלך יהודה מזרעו של דוד המלך ע"ה.

ר' יהודא (פ) נכד קעו) ר' שבתי שעפטיל הורוויץ בן קעז) ר' ישעי' הלוי הורוויץ (חתן ר' יום טוב) בן קעח) ר' משה הלוי בן קעט) ר' יוסף יאסקי מגזע קפז) ר' יצחק בן קפא) ר' פנחס בן קפב) ר' יוסף בן קפג) ר' שבתי בן קפד) ר' יוסף בן קפה) ר' זרחיה [illegible] בן ר' יצחק מגזע קפז) שמואל הנביא.

ר' שמואל (ק) נכד קפח) ר' משולם הגדול בבנצא בע"מ הפיוט "ובכן מי לא יראך" בן קפט) ר' קלונימוס ממגנצא בן קצ) ר' משה הזקן ממדינת לוקא בע"מ הפיוט "אימת נוראותיך" בן קצא) ר' קלונימוס מלוקא בן קצב) ר' יקותיאל בן קצג) ר' משה בן קצד) ר' איתיאל בן קצה) ר' משולם.

ר' יוסף (קמב) חתן קצו) ר' משה עברלש מקראקא בן קצז) ר' אברהם עבריל אלטשולר מפראג מגזע חסידי פרובינציא.

ר' דוד (קמד) חתן קצח) ר' יואל סירקיש אב"ד קראקא "הב"ח" בן קצט) ר' שמואל יפה חסיד מלובלין חתן ר' משה יפה דיין בקראקא בן רא) ר' יוסף יפה.

ר' משה (קנב) חתן רב) ר' לייב מגלונא בן רג) ר' ליפמי אב"ד שורבלין בן רד) ר' יוסף אב"ד בעשרים קהלות בפולין בן רה) ר' יהודה קרא אב"ד גלונא בן רו) ר' אביגדור קרא אב"ד פראג מגזע רז) ר' יוסף קרא בן רח) ר' שמעון קרא בע"מ "לקוט שמעוני" מגזע רט) האמורא ר' חנינא קרא בן בנו של רי) ר' נחוניא בן הקנה מגזע הלל הזקן.

ר' יוסינוס (קנד) חתן ריא) ר' יחיאל לוריא אב"ד סלוצק (חתן ר' יצחק קלויבער הנ"ל באות קל"א) בן ריב) ר' אברהם לוריא אב"ד סלוצק בן ר' יחיאל לוריא (הנ"ל אות ע"ב).

ר' צבי העלמאן (קנו) חתן ריג) ר' אליעזר טריוויש אב"ד פראנקפורט בן רידּ) ר' נפתלי הירץ ש"ץ מפראנקפורט בע"מ "סידור ר' הירץ" בן רטו) ר' אליעזר טריוויש בן רטז) ר' שמואל טריוויש אב"ד עלזאס בן ר' מתתיהו (הנ"ל את מ"ו).

רב האי גאון (קס) חתן ריז) ר' שמואל גאון בן ריח) רב חפצי דיינא דבבא מפומבדיתא בן ריט) רב כהן צדק גאון מפומבדיתא.

ר' שבתי (קנו) חתן רכ) ר' עקיבא כץ מאובן בן ר' צדוק (הנ"ל אות קל"ג).

ר' משה (קצו) חתן ר' אליעזר טריוויש (הנ"ל את רט"ו).

הב"ח (קצח) חתן ר' אברהם ר' הירצקיס (הנ"ל את ס"ד).

ר' שמואל (רטז) מגזע רכא) ר' שמואל מסלמנטא בע"מ "הגהות מרדכי" מגזע רכב) ר' שמואל בי ר' [illegible] החסיד (הנ"ל אות צ"ט).

השמטה

המגלה עמוקות (לח) חתן רכג) ר' משה בהר"ר [illegible] בן רכד) ר' יעקב עברליש מקראקא בן ר' בנימין זאב (הנ"ל את קצ"ו) חתן רכה) ר' משה סגל לנדאי בהר"ר [illegible] יקותיאל לנדא בן רכז) ר' יעקב בורך לנדאי בבב"ח [illegible] בן רכח) ר' יהודה ליווא מעיר לנדאי אב"ד [illegible] רכט) ר' אברהם זכ"ש מרבני איטליה.

ר' אברהם (סד) חתן רל) ר' יואל זינגער בהר"א [illegible] ר' צדוק (הנ"ל אות קל"א).